GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2020

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 8 / 20 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2019/11757 09.06.2020
ABDURRAHMAN ÇELİK VE DİĞERLERİ

002 2019/19594 09.06.2020
MEHMET CAHİT YILDIZ VE SEMA NURŞEN YILDIZ

003 2019/19598 09.06.2020
ERDAL GELERİ VE DİĞERLERİ

004 2019/20069 09.06.2020
ABDULKADİR TOPAL VE DİĞERLERİ

005 2019/21205 09.06.2020
MAZHAR DÖNMEZ VE DİĞERLERİ

006 2019/22322 09.06.2020
MEHMET SELİM HARTAVİ

007 2019/22328 09.06.2020
MEHMET SELİM HARTAVİ (2)

008 2019/22596 09.06.2020
MEHMET ÖZBEK

009 2019/22916 09.06.2020
SALİH TAYLAN

010 2019/23063 09.06.2020
HAKAN KIZIK

011 2019/23078 09.06.2020
MAZLUM DİNÇ

012 2019/23364 09.06.2020
MAHMUT YAŞAR GENÇGÖR

013 2019/23393 09.06.2020
DAVUT DÖNDER VE HÜSEYİN KARAASLAN

014 2019/26130 09.06.2020
HALİL İRMEZ (2)

015 2019/34066 09.06.2020
FATİH SARIGÜL VE HAKAN ÇAMSARI

016 2019/36875 09.06.2020
ABDULKADİR KAHRAMAN VE ABDULLAH SEZGİN

017 2019/42723 09.06.2020
ABDULKERİM YALMAN VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

018 2019/42848 09.06.2020
MESUT ASAN VE SELİM YÜCEL

019 2020/190 09.06.2020
AHMET BUDAK VE DİĞERLERİ

020 2020/334 09.06.2020
HÜSEYİN YAVUZ VE SALİH KESKİN

021 2020/443 09.06.2020
İSMET AVCIOĞLU

022 2020/978 09.06.2020
YUSUF AKAN

023 2020/1384 09.06.2020
ŞEYHMUS KURUTUZ

024 2020/1509 09.06.2020
İPEK GÜNEŞ

025 2020/2865 09.06.2020
AHMET ARAÇ VE HASAN ARAÇ

026 2020/13969 09.06.2020
SENİH ÖZAY

027 2014/7804 10.06.2020
FATMA TURAN

028 2014/14048 10.06.2020
ABDULAZİZ BENGİ VE DİĞERLERİ

029 2015/488 10.06.2020
SÜLEYMANOĞULLARI BAĞIRSAK SANAYİ VE TİCARET LTD.ŞTİ.

030 2016/4154 10.06.2020
SELAHATTİN DEMİRTAŞ (5)

031 2016/7060 10.06.2020
ALİ SERİNDAĞ VE DİĞERLERİ

032 2016/13469 10.06.2020
AKIN CAN

033 2016/14452 10.06.2020
FATIMA SEVİLAY NAZİLLİ

034 2016/14966 10.06.2020
ANDAÇ YÜKSEL VE DİLAY YÜKSEL

İçindekiler - devam

035 2016/22180 10.06.2020
M.O.

036 2016/25089 10.06.2020
ABDULKAHAR AKSOY VE DİĞERLERİ

037 2016/28555 10.06.2020
ERSİN KIZILAY

038 2016/30823 10.06.2020
HASAN MUTLU ALTUN

039 2016/58665 10.06.2020
MUHİTTİN YEŞİLMEN

040 2016/64727 10.06.2020
ALİ BACACI

041 2016/73548 10.06.2020
RIDVAN GÖKGÖZ

042 2017/3121 10.06.2020
MUSTAFA MUTLU

043 2017/5908 10.06.2020
AHMET KAYGISIZ

044 2017/16951 10.06.2020
AHMET ERTAŞ

045 2017/25979 10.06.2020
ZEHRA PERK

046 2017/27050 10.06.2020
YAŞAR BÖKE

047 2017/27359 10.06.2020
SELAHATTİN DEMİRTAŞ (4)

048 2017/28344 10.06.2020
HABBA KARATAŞ

049 2017/29088 10.06.2020
INSPEKTORATE ULUSLARARASI GÖZETİM SERVİSLERİ A.Ş.

050 2017/31801 10.06.2020
YUSUF YATÇI

051 2017/33635 10.06.2020
PRİZMA PRES MATBAACILIK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

İçindekiler - devam

052 2017/36534 10.06.2020
MÜMİN MUTLU

053 2017/38142 10.06.2020
NURAY ÖZTÜRK

054 2017/39050 10.06.2020
ALİ ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ

055 2017/39870 10.06.2020
MERYEM ÖNAL VE SERCAN KAYA

056 2018/6565 10.06.2020
E.Ç.

057 2018/26733 10.06.2020
DİLAVER KILIÇ

058 2019/18745 10.06.2020
SİNAN SERÇE

059 2019/18821 10.06.2020
FEHMİ ULUBEY VE DİĞERLERİ

060 2019/19620 10.06.2020
YİHYA AKBULUT

061 2019/22102 10.06.2020
MUHARREM ÇUMAK

062 2019/22261 10.06.2020
BEŞİR DEMİRKIRAN

063 2019/22401 10.06.2020
AHMET ALTUN VE DİĞERLERİ

064 2019/22534 10.06.2020
FERİT TAÇYOL VE İSMAİL KAZAN

065 2019/40597 10.06.2020
ABDULLAH TEKİN VE DİĞERLERİ

066 2019/42969 10.06.2020
ELİFE GÜL BAYTAK

067 2020/8 10.06.2020
EMRAH ABI VE DİĞERLERİ

068 2020/784 10.06.2020
AHMET EKEMEN

İçindekiler - devam

069 2020/902 10.06.2020
MEHMET SAİT AKTAŞ

070 2020/957 10.06.2020
BAHATTİN AKMAN VE DİĞERLERİ

071 2020/980 10.06.2020
ADNAN ZENGİN VE DİĞERLERİ

072 2020/1180 10.06.2020
CEMAL KARACA VE DİĞERLERİ

073 2020/1730 10.06.2020
RAMAZAN ALVER VE YUSUF YACAN

074 2015/18565 17.06.2020
AYHAN TANRIVERMİŞ

075 2016/2509 17.06.2020
ERCAN BAŞ VE DİĞERLERİ

076 2016/3650 17.06.2020
HAMİDE YILDIZ VE DİĞERLERİ

077 2016/5523 17.06.2020
ŞİRİN FİDAN

078 2016/6750 17.06.2020
SONGÜL YAŞA

079 2016/6830 17.06.2020
ORKUN ÇAKAR

080 2016/8342 17.06.2020
ONMED TIBBİ ÜRÜNLER PAZ. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.

081 2016/12825 17.06.2020
CİHAN YEŞİL (2)

082 2016/13925 17.06.2020
RAMAZAN DEMİRER VE TURGAY DEMİRER

083 2016/14159 17.06.2020
DELİL EK

084 2016/14282 17.06.2020
EROL ÇİÇEK

085 2016/18509 17.06.2020
BEKİR ÖZENİR

İçindekiler - devam

086 2016/23688 17.06.2020
F.M.A.

087 2016/24912 17.06.2020
ABDULHAMİT ŞALO VE DİĞERLERİ

088 2016/59765 17.06.2020
S.B. VE DİĞERLERİ

089 2016/63931 17.06.2020
İBRAHİM ETHEM KURİŞ (2)

090 2016/73139 17.06.2020
HACİ İNAN VE MİYESER İNAN

091 2017/5107 17.06.2020
YASİN YILMAZ

092 2017/7647 17.06.2020
H.K.

093 2017/24457 17.06.2020
HÜSEYİN KARABULUT VE DİĞERLERİ

094 2017/27431 17.06.2020
AHMET ULUÇAY

095 2017/32857 17.06.2020
H.T.

096 2017/37233 17.06.2020
BURAK KOÇ

097 2018/24593 17.06.2020
SABİH KANADOĞLU

098 2019/26989 17.06.2020
AHMET HAKKI ERŞİT VE OSMAN SARIDOĞAN

099 2019/38321 17.06.2020
SÜLEYMAN OFLAS

100 2020/3491 17.06.2020
BEDRİ BEYAZ

ABDURRAHMAN ÇELİK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/11757 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11757

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDURRAHMAN ÇELİK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11757)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : Abdurrahman ÇELİK ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/11757 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/11757 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların

kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

13. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul

olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 6 ayı aşan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun H sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET CAHİT YILDIZ VE SEMA NURŞEN YILDIZ

B. No: 2019/19594 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19594

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET CAHİT YILDIZ VE SEMA NURŞEN YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19594)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Mehmet Cahit YILDIZ

2. Sema Nurşen YILDIZ

Başvurucular Vekili : Av. Cemal YILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2019/19596 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/19594 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/19594 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Mehmet Cahit Yıldız'ın yargılandığı başvuru konusu davada 7 yılık yargılama süresinin ve başvurucu Sema Nurşen Yıldız'ın yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl 11 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Mehmet Cahit Yıldız'a ve Sema Nurşen Yıldız'a ayrı ayrı net 12.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harcın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucular Mehmet Cahit Yıldız'a ve Sema Nurşen Yıldız'a net 12.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harcının başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 15. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2013/367, K.2015/8) ve Ankara 8. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/51, K.2019/477) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERDAL GELERİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/19598 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19598

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDAL GELERİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19598)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : Erdal GELERİ ve Diğerleri

(Bkz. Ekli Tablonun C Sütunu)

Başvurucular Vekilleri : Bkz. Ekli Tablonun F Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/19598 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/19598 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan Selahaddin Dursun, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki

tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Avukat Hakan Geleri tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine, Avukat Barış Büyük tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen başvuru harcından oluşan yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucu Selahaddin Dursun'un adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E.Başvuru harcına ilişkin yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Avukat Hakan Geleri tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, Avukat Barış Büyük tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKADİR TOPAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/20069 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20069

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKADİR TOPAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20069)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Abdulkadir TOPAL

2. Kamuran TÜYSÜZ

3. Serkan POLAT

4. Şeyh Salih ÖZAĞAÇ

5. Yılmaz TOPAL

Başvurucular Vekili : Av. Yılmaz KANBALI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/20069 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine,

incelemenin 2019/20069 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı

sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Avukat Yılmaz Kanbalı tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucular Serkan Polat ve Şeyh Salih Özağaç'a ayrı ayrı, başvurucular Yılmaz Topal ve Abdulkadir Topal'a müştereken ödenmesine, 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin ise başvurucu Kamuran Tüysüz'e ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucular Serkan Polat ve Şeyh Salih Özağaç'a AYRI AYRI, başvurucular Yılmaz Topal ve Abdulkadir Topal'a MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucu Kamuran Tüysüz'e ÖDENMESİNE, avukat Yılmaz Kanbalı tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAZHAR DÖNMEZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/21205 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21205

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAZHAR DÖNMEZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/21205)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Mazhar DÖNMEZ

2. Murat TAYLAN

3. Nuri Can USLU

4. Rıza ŞAHİN

Başvurucular Vekili : Av. Mustafa ÖZCAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2019/21209, 2019/22152 ve 2020/743 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/21205 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/21205 başvuru numaralı bireysel başvuru

dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Nuri Can Uslu'nun yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl 6 aylık yargılama süresinin, başvurucu Mazhar Dönmez'in yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl

5 aylık yargılama süresinin, başvurucu Murat Taylan'ın yargılandığı başvuru konusu davada 5 yıl 9 aylık yargılama süresinin ve başvurucu Rıza Şahin'in yargılandığı başvuru konusu davada 5 yıl 2 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Nuri Can Uslu'ya net 12.000 TL, başvurucu Mazhar Dönmez'e net 10.000 TL, başvurucu Murat Taylan'a net 10.000 TL ve başvurucu Rıza Şahin'e net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Nuri Can Uslu'ya net 12.000 TL, başvurucu Mazhar Dönmez'e net 10.000 TL, başvurucu Murat Taylan'a net 10.000 TL ve başvurucu Rıza Şahin'e net 10.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Batı 7. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/649, K.2015/120), Ankara Batı 5. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/570, K.2016/334), Ankara Batı 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2015/6, K.2015/340) ve Ankara 41. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/325) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SELİM HARTAVİ

B. No: 2019/22322 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22322

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SELİM HARTAVİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22322)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mehmet Selim HARTAVİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 11 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 21.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 21.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Adana 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2012/729, K.2014/415) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SELİM HARTAVİ (2)

B. No: 2019/22328 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22328

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SELİM HARTAVİ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/22328)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mehmet Selim HARTAVİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 6 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 40. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2018/896) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ÖZBEK

B. No: 2019/22596 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22596

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ÖZBEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22596)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mehmet ÖZBEK

Vekili : Av. Yavuz TÜRKOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 8 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 24.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 24.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/90) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SALİH TAYLAN

B. No: 2019/22916 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22916

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SALİH TAYLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22916)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Salih TAYLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 8 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Van 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2013/112, K.2014/398) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKAN KIZIK

B. No: 2019/23063 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23063

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN KIZIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23063)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Hakan KIZIK

Vekili : Av. Rıdvan ÇELİKLER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 12 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 28.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 28.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bandırma Ağır Ceza Mahkemesine (E.2013/122, K.2019/66) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAZLUM DİNÇ

B. No: 2019/23078 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23078

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAZLUM DİNÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23078)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mazlum DİNÇ

Vekili : Av. Hüseyin BOĞATEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 8 yıl 9 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2015/24, K.2015/606) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHMUT YAŞAR GENÇGÖR

B. No: 2019/23364 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23364

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT YAŞAR GENÇGÖR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23364)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mahmut Yaşar GENÇGÖR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, uzun yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 8 yıl 9 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

19. Başvurucu, içtihatlar çerçevesinde kendisine tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiş ancak tazminat türünü ve miktarını başvuru formunda belirtmemiştir.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İzmir 6. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/144, K.2017/91) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DAVUT DÖNDER VE HÜSEYİN KARAASLAN

B. No: 2019/23393 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23393

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DAVUT DÖNDER VE HÜSEYİN KARAASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23393)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Davut DÖNDER

2. Hüseyin KARAASLAN

Başvurucular Vekili : Av. Yılmaz FİDAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2019/42881 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/23393 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/23393 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Hüseyin Karaaslan'ın yargılandığı başvuru konusu davada 9 yıl 2 aylık yargılama süresinin ve başvurucu Davut Dönder'in yargılandığı başvuru konusu davada 9 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin ise müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 16.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kızıltepe 4. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2017/195, K.2018/467) ve Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/510) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL İRMEZ (2)

B. No: 2019/26130 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/26130

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL İRMEZ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/26130)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Halil İRMEZ

Vekili : Av. Aycan İRMEZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 10 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 32.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 32.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Şırnak 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/709) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH SARIGÜL VE HAKAN ÇAMSARI

B. No: 2019/34066 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34066

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH SARIGÜL VE HAKAN ÇAMSARI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34066)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Fatih SARIGÜL

2. Hakan ÇAMSARI

Başvurucular Vekili : Av. Erdinç ÇİÇEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2019/36025 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/34066 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/34066 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Hakan Çamsarı'nın yargılandığı başvuru konusu davada 8 yıl 3 aylık yargılama süresinin ve başvurucu Fatih Sarıgül'ün yargılandığı başvuru konusu davada 8 yıl 7 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Hakan Çamsarı'ya net 14.000 TL, başvurucu Fatih Sarıgül'e net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Avukatla temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Hakan Çamsarı'ya net 14.000 TL, başvurucu Fatih Sarıgül'e net 16.000 TL tutarında manevi tazminatın ayrı ayrı ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin avukat tarafından temsil edilen başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bakırköy 20. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/218) ve Kayseri 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/404, K.2019/546) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKADİR KAHRAMAN VE ABDULLAH SEZGİN

B. No: 2019/36875 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36875

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKADİR KAHRAMAN VE ABDULLAH SEZGİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36875)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1.Abdulkadir KAHRAMAN

2. Abdullah SEZGİN

Başvurucular Vekili : Av. Berat ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2020/3705 ve 2020/3774 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/36875 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/36875 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Abdulkadir Kahraman'ın yargılandığı başvuru konusu davalardaki 12 yıl 6 aylık ve 7 yıl 8 aylık yargılama süreleri ile başvurucu Abdullah Sezgin'in yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede

yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Abdulkadir Kahraman'a toplam 46.000 TL, başvurucu Abdullah Sezgin'e ise net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Abdulkadir Kahraman'a TOPLAM 46.000 TL, başvurucu Abdullah Sezgin'e net 10.000 TL tutarında manevi tazminatın ayrı ayrı ÖDENMESİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2013/107, K.2015/327), Kızıltepe 3. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2018/113, K.2019/224) ve Mardin 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/297, K.2014/535) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKERİM YALMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/42723 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42723

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKERİM YALMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42723)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Abdulkerim YALMAN

2. Abdullatif YALMAN

3. Mehmet Nasih GENGEÇ

Başvurucular Vekili : Av. Kadri AKGÜN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 12 yıl 7 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 32.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 32.000 TL tutarında manevi tazminatın ayrı ayrı ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İdil Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/66, K.2019/211) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MESUT ASAN VE SELİM YÜCEL

B. No: 2019/42848 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42848

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MESUT ASAN VE SELİM YÜCEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42848)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Mesut ASAN

2. Selim YÜCEL

Başvurucular Vekili : Av. Bülent AYGÖREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 10 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 20.000 TL tutarında manevi tazminatın ayrı ayrı ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Batı 3. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2013/470, K.2013/619) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET BUDAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/190 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/190

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET BUDAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/190)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Ahmet BUDAK

2. Aziz TEKİN

3. Beşir DAĞ

4. Cemal DAĞ

5. Cengiz DEMİRKIRAN

6. Delil TEKİN

7. Fadıl ARSLAN

8. İdris YÜKSEL

9. Mustafa SEVİM

10. Reber İLDEM

11. Rifat KAYA

12. Siraceddin GÜMÜŞ

13. Tahir ADAL

14. Uğur ABİÇ

15. Vedat TEKİN

16 Veysi PARILTI

Başvurucular Vekili : Av. Erdal KUZU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

16. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 7 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucular Ahmet Budak, Delil Tekin, Fadıl Arslan, Reber İldem, Rıfat Kaya, Vedat Tekin ve Veysi Parıltı'ya

ayrı ayrı net 10.000 TL; başvurucular Cemal Dağ, Beşir Dağ, Aziz Tekin, Cengiz Demirkıran, İdris Yüksel, Mustafa Sevim, Tahir Adal, Siraceddin Gümüş ve Uğur Abiç'e ayrı ayrı net 7.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucular Ahmet Budak, Delil Tekin, Fadıl Arslan, Reber İldem, Rıfat Kaya, Vedat Tekin ve Veysi Parıltı'ya net 10.000 TL tutarında manevi tazminatın; başvurucular Cemal Dağ, Beşir Dağ, Aziz Tekin, Cengiz Demirkıran, İdris Yüksel, Mustafa Sevim, Tahir Adal, Siraceddin Gümüş ve Uğur Abiç'e 7.000 TL tutarında manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/165) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN YAVUZ VE SALİH KESKİN

B. No: 2020/334 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/334

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN YAVUZ VE SALİH KESKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/334)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Hüseyin YAVUZ

2. Salih KESKİN

Başvurucular Vekili : Av. Hilmi ÇAKIROĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Başvurucu Hüseyin Yavuz, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. 2020/10025 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/334 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/334 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvurucu Hüseyin Yavuz, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

16. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Hüseyin Yavuz'un yargılandığı başvuru konusu davada 9 yıllık yargılama süresinin ve başvurucu Salih Keskin'in yargılandığı başvuru konusu davada 8 yıl 7 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Hüseyin Yavuz'a net 10.000 TL, başvurucu Salih Keskin'e net 15.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucu Salih Keskin'e, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucu Hüseyin Yavuz'un adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucu Hüseyin Yavuz'a net 10.000 TL, başvurucu Salih Keskin'e net 15.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. 446,90 TL başvuru harcının başvurucu Salih Keskin'e, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Çarşamba Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/345, K.2019/348) ve Çarşamba 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/800, K.2020/25) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMET AVCIOĞLU

B. No: 2020/443 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/443

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMET AVCIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/443)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : İsmet AVCIOĞLU

Vekili : Av. Ahmet SALGUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 6 yıl 9 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep 10. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2013/576) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF AKAN

B. No: 2020/978 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/978

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF AKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/978)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Yusuf AKAN

Vekili : Av. Özlem UÇAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, uzun yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 8 yıl 11 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Nusaybin 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2016/102, K.2019/1091) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞEYHMUS KURUTUZ

B. No: 2020/1384 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1384

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞEYHMUS KURUTUZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1384)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Şeyhmus KURUTUZ

Vekili : Av. Fatma AKALP

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 11 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 24.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 24.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Mardin 2. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/459) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İPEK GÜNEŞ

B. No: 2020/1509 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1509

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İPEK GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1509)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : İpek GÜNEŞ

Vekili : Av. Necim DAĞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında somut olayda başvuru konusu davada 10 yıl 4 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 21.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Başvurucuya 3.000 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 21.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/253) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ARAÇ VE HASAN ARAÇ

B. No: 2020/2865 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2865

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ARAÇ VE HASAN ARAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2865)

Karar Tarihi: 9/6/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Ahmet ARAÇ

2. Hasan ARAÇ

Başvurucular Vekili : Av. İsmail KORHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 12 yıl 4 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında yargılama derecesi dikkate alınarak başvurucu Hasan Araç'a net 27.000 TL, başvurucu Ahmet Araç'a net 21.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Hasan Araç'a net 27.000 TL, başvurucu Ahmet Araç'a net 21.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Diyarbakır 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/319) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SENİH ÖZAY

B. No: 2020/13969 | Karar tarihi: 09.06.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/13969

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SENİH ÖZAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/13969)

Karar Tarihi: 9/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 12/6/2020-31153

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Senih ÖZAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, salgın riski dolayısıyla 65 yaş üstü kişilere yönelik olarak ilan edilen sokağa çıkma yasağı nedeniyle bazı hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/4/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 1951 doğumlu olup İzmir'de ikamet etmektedir. Başvurucu, serbest avukat

olarak çalıştığını belirtmektedir.

7. COVID-19 virüsünün yol açtığı salgının tüm dünyayı etkiler hâle gelmeye başlamasından sonra Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2/3/2020 tarihinde küresel risk seviyesi "yüksekten", "çok yüksek" seviyesine çıkarılmış, ayrıca "Uluslararası Kamu Sağlığı Acil Durumu" ilan edilmiştir.

8. Sağlık Bakanlığı, Türkiye'de ilk COVID-19 vakasının görüldüğünü 11/3/2020 tarihinde kamuoyuna duyurmuştur. Bu çerçevede Türkiye'de de tedbir alınması gerektiği toplumun her kesiminde dile getirilmeye başlanmıştır.

9. İçişleri Bakanlığı 21/3/2020 tarihinde tüm il valiliklerine 65 yaş üstü olanlar ile kronik rahatsızlığı bulunanların sokağa çıkmalarının yasaklanmasına dair bir genelge göndermiştir. Anılan genelge şu şekildedir:

"Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de insan hayatı açısından son derece tehlikeli olan yeni tip Coronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle tüm dünyada can kaybı ve vaka sayısı artmaya devam ediyor.

Covid-19 salgınında en temel risk unsuru toplumsal alanlarda virüsün bulaşıcılığının yüksek/hızlı olması ve 65 yaş ve üzeri, bağışıklık sistemi düşük, ve kronik akciğer hastalığı, astım, KOAH, kalp/damar hastalığı, böbrek, hipertansiyon ve karaciğer hastalığı olanlar ile bağışıklık sistemini bozan ilaçları kullanan insanların üzerinde ciddi sağlık sorunları oluşturarak insan hayatını tehdit ediyor.

Devletimiz tüm kurumları ile bu salgının yayılması ve vatandaşlarımızın hayatlarını tehdit etmesini engellemek için zorunlu ihtiyaçların temin noktasındaki umuma açık yerlerin faaliyetlerinin durdurulması başta olmak üzere birçok tedbir almakta ve bu kapsamda uyulması gereken kuralları belirleyerek vatandaşlarımızla paylaşmaktadır.

Yaşanan salgının biran önce engellenmesi için alınan önlemlere tüm vatandaşlarımızın istisnasız uyması büyük önem arz ediyor.

Ancak 65 ve üzeri yaşlardaki vatandaşlarımız ile yukarıda anılan kronik rahatsızlıkları olan vatandaşlarımız büyük risk altında olmasına rağmen toplumsal hareketliliğin içine girmekte; halka açık alanlarda, parklarda bir araya gelmekte, zorunlu olmamalarına rağmen toplu taşıma araçlarında seyahat ederek hem kendileri hem de toplum sağlığı açısından risk oluşturmaya devam ediyor.

Bu durumun devam etmesi 65 yaş ve üstü vatandaşlarımız ile kronik rahatsızlıkları olan vatandaşlarımız kendi hayatlarını ve toplum sağlığı açısından ciddi risk oluşturarak salgının yayılmasını; vaka sayısı ve tedavi gereksinimi arttırarak, vatandaşlarımızın hayatlarını kaybetmesi riski ile toplum sağlığı ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına sebep olacaktır.

Yukarıda açıklanan nedenler, Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda, il valileri tarafından, İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi ve Umuma Hıfzısıhha Kanunun 27 nci ve 72 nci maddesi kapsamında; 21.03.2020 tarihi saat 24.00’den sonra 65 yaş ve üstü vatandaşlarımız ile anılan kronik rahatsızlıklara sahip vatandaşlarımızın ikametlerinden dışarı çıkmaları, açık alanlarda, parklarda dolaşmaları ve toplu ulaşım araçları ile seyahat etmeleri sınırlandırılarak sokağa çıkmalarının yasaklanması amacıyla gerekli kararların ivedilikle alınması gerekmektedir.

Anılan Kararlar Yürürlüğe Girdikten Sonra;

1- İhtiyaç olması halinde özellikle tek başına yaşayan ve ihtiyaçlarını karşılayacak yakını bulunmayan 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı olan vatandaşlarımızın mağdur olmaması; temel ihtiyaçlarını karşılamak için vali/kaymakamların başkanlığında 65 yaş üstü Vefa Sosyal Destek Grubu oluşturulacaktır.

2- Anılan Grup; il/ilçe emniyet müdürü, il/ilçe jandarma komutanı, vali/kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, yerel yönetimler, AFAD, Kızılay ve ihtiyaç duyulacak sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden oluşturulacaktır.

3- İllerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından 65 yaş ve üzeri ile kronik rahatsızlığı olan vatandaşlarımızın sağlık başta olmak üzere tüm temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tedbirler alınacaktır. İkametlerinden ayrılmalarına kısıtlama/yasaklama getirilen vatandaşlarımız 112, 155, 156 numaraları üzerinden ihtiyaçlarını bildirebileceklerdir. Bu çağrıların cevaplandırılması ve gerekli hizmetlerin üretilmesi için ihtiyaç duyulacak sayıda başta kolluk birimleri olmak üzere yeteri kadar kamu görevlisi/ekip ve araç görevlendirilecektir.

Söz konusu tedbirlere ilişkin Valiler/kaymakamlar tarafından gerekli kararların ivedilikle alınması, uygulamada herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi ve mağduriyetlere neden olunmaması için ilgili birim/kurum yetkilileri ile gerekli koordinasyonun yapılması, Bakanlığımızın tüm sıralı/sorumlu amirleri tarafından uygulamanın yakinen takip edilerek, herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi önemle rica olunur."

10. Başvurucu, bu genelgenin kapsamına girdiğinden bahisle ve herhangi bir yargı yoluna müracaat etmeksizin 27/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

...

a) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,

..."

12. 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"1. Dava dilekçelerinin ve eklerinin birer örneği davalıya ... tebliğ olunur.

...

3. Taraflar, yapılacak tebliğlere karşı, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde cevap verebilirler. ...

..."

13. 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...

2. Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler. Uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, idarenin savunması alınmaksızın da durdurulabilir ...

...

5. Yürütmenin durdurulması istemli davalarda 16 ncı maddede yazılı süreler kısaltılabileceği gibi, tebliğin memur eliyle yapılmasına da karar verilebilir.

..."

14. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla;

a) Dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler; 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu[nda] ... taraflar bakımından belirlenen süreler ... 13/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden,

...

itibaren 30/4/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar durur. Bu süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden itibaren işlemeye başlar. Durma süresinin başladığı tarih itibarıyla, bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılır. Salgının devam etmesi halinde Cumhurbaşkanı durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabilir ve bu döneme ilişkin kapsamı daraltabilir. Bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır.

...

(4) Durma süresince duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dâhil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasları;

...

b) İlk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri bakımından Hâkimler ve Savcılar Kurulu,

...

belirler."

15. Hâkimler ve Savcılar Kurulunun (HSK) 23/3/2020 tarihli ve 17582 sayılı duyurusunun ilgili kısmı şöyledir:

"Acil ve tutuklu işler ile yürütmenin durdurulması istemlerinin yerine getirilmesi için yeteri kadar hâkimin komisyon başkanınca, yeteri kadar Cumhuriyet savcısının ise başsavcı tarafından belirlenerek, (her birimden yeterince nöbetçi mahkeme ve Cumhuriyet savcısı uygulaması yapılmak suretiyle) geri kalan hâkim ve Cumhuriyet savcılarının UYAP imkânlarından faydalanarak evden çalışmalarının temini için gereğini ve keyfiyetin merkez

ve mülhakat adliyelerinde görev yapan tüm hâkim ve Cumhuriyet savcılarına duyurulmasını rica ederim. "

16. HSK'nın 30/3/2020 tarihli ve 21255 sayılı duyurusunun ilgili kısımları şöyledir:

"26/03/2020 tarihinde yürürlüğe giren 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun geçici 1'inci maddesi, durma süresince, ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri bakımından duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dâhil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde Hâkimler ve Savcılar Kurulunu yetkili kılmıştır. 7226 sayılı Kanunun amacı doğrultusunda, salgın riskinin en aza indirilmesi, halkın ve adli personelin sağlığının korunması, bireylerin birbirleriyle temaslarının asgariye indirilmesi, aynı zamanda da kamu hizmetlerinin aksatılmaması ve kişilerin maddi hukuk, usul hukuku ve takip hukuku çerçevesinde haklarının korunması amacıyla aşağıdaki ek tedbirleri alma zarureti hasıl olmuştur.

Bu itibarla;

1) ... yürütmenin durdurulması istemleri ile ivedi sayılacak diğer iş ve işlemler haricindeki ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemelerine ait duruşma, müzakere ve keşiflerin 30/04/2020 (bu tarih dahil) tarihine kadar ertelenmesine,

...

6) ... yürütmenin durdurulması kararlarına itiraz ve infaz hakimliğine yapılan itirazlar ile müzakerelerin, iletişim ve UYAP imkanlarından istifade edilmek suretiyle gerçekleştirilmesine,

...

İdari izinli sayılanların baktığı mahkeme ve işler için komisyon başkanları ve Cumhuriyet başsavcıları tarafından nöbetçi hâkim ve Cumhuriyet savcısı belirlenmesine,

13) Erteleme süresince hâkim ve Cumhuriyet savcılarının uhdelerinde bulunan iş ve işlemleri mümkün olduğunca uzaktan çalısma, dönüşümlü çalısma gibi esnek çalışma yöntemleri kapsamında takip etmeleri, bu kapsamda dava dosyalarının incelenmesi, kararların süresi içerisinde yazılması ve diger zorunlu adli hizmetlere ilişkin yükümlülüklerini imkan dahilinde evden yerine getirmeleri gerektiğinin bilinmesine,

...

... karar verilmiştir."

17. HSK'nın 30/4/2020 tarihli ve 2020 sayılı duyurusunun ilgili kısımları şöyledir:

"Genel Kurulumuzun 30/3/2020 tarihli ve 2020/51 sayılı kararı ile belirlenen tedbirlerin 15/6/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar aynen uygulanmasına devam olunmasına,

-Erteleme süresince adli hizmetlerin tamamen durması gibi bir durumun söz konusu olmadığının ve Genel Kurulumuzca 15/6/2020 tarihine kadar meri olacağına karar verilen 30/3/2020 tarihli Genel Kurul kararımızın 11’ inci maddesi doğrultusunda adliyelerdeki iş ve işlemlerin durdurulmadığının bilinmesine,

Suç ve suçluyla mücadele işlemleri ile mahkemeler önünde dava ve iddia hakkının bir gereği olarak, hukuk hizmetinin esnek çalışma yöntemleri ve acil durumlar bakımından da rutin faaliyetlerin gecikmeksizin yerine getirilmesi suretiyle icrasına ayrıca; tedbirlerin kalkacağı

tarih itibarıyla dava ve duruşma takviminin sıkışmaması amacıyla hâkim ve savcılarımızın uhdelerinde bulunan dosyaları evlerinde incelemek, notlamak ve eksikliklerini gidermek suretiyle tekemmül ettirmelerine,

-COVID-19 salgınının yayılmasını önlemek amacıyla alınan zorunlu tedbirler nedeniyle geçilen esnek çalışma yönteminin hiçbir şekilde bir tatil veya işlerin durdurulmasını gerektirecek bir dönem olmadığının bilinmesine ve çalışmaların bu bilinçle yürütülmesine,

...

Karar verilmiştir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu;

i. 65 yaş üstü kişilerin sokağa çıkmalarının yasaklanmasının hukuka aykırı olduğunu öne sürmüştür. Söz konusu tedbir sebebiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, çalışma hakkının ve seyahat özgürlüğünün Anayasa'daki güvencecelere aykırı olarak ve ölçüsüz bir biçimde sınırlandığını iddia etmiştir. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'ya göre ancak hâkim kararıyla sınırlanabileceğini belirtmiştir. Anayasa'nın 23. maddesi uyarınca seyahat özgürlüğünün ancak bir suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla ve kanunla sınırlanabileceğini ifade etmiştir. Çalışma hakkının ise sınırlanması mümkün olmayan haklardan olduğunu değerlendirmiştir.

ii. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin ancak seferberlik hâlinde ve olağanüstü hâlde durdurulabileceğine işaret etmiş, buna karşılık sokağa çıkma yasağının ilan edildiği tarihte seferberlik hâlinin ve olağanüstü hâlin bulunmadığının altını çizmiştir. 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda ve 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda yer alan hükümlerin sokağa çıkma yasağının kanuni dayanağını teşkil edemeyeceğini öne sürmüştür. Anayasa'nın 6. maddesi uyarınca hiç kimse veya hiçbir organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetki kullanamayacağını vurgulamıştır. Somut olayda idarenin kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetki kullandığını savunmuştur.

iii. 7226 sayılı Kanun dolayısıyla yargı mercilerinde sürelerin durmuş olması sebebiyle idari yargıda açılacak bir iptal davasından netice alınabileceğinin kuşkulu hâle geldiğini iddia etmiştir. Bu sebeple sonuçsuz kalacağı açık olan olağan başvuru yoluna müracaat edilmesinin bir anlamının bulunmadığını ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

20. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari

ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

22. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

23. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir başvuru yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

24. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlali tespit ederek ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece teoride kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir yolun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz (Sait Orçan, B. No: 2016/29085, 19/7/2017, § 36).

25. Başvurucu, İçişleri Bakanlığınca 65 yaş üstü kişilere yönelik olarak ilan edilen sokağa çıkma yasağının kanuni dayanağının bulunmadığını ve Anayasa'da güvence altına alınan bazı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Bu durumda söz konusu iddiayı tartışmaya ve varsa ihlal tespiti yapmaya elverişli, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

26. 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesi uyarınca idari işlemlere karşı idari yargıda iptal davası açılabilir. İçişleri Bakanlığınca çıkarılan genelgenin bir idari işlem olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla İçişleri Bakanlığının anılan genelgesine karşı idari yargıda iptal davası açılması mümkündür. Öte yandan idari yargıda açılacak bir iptal davasında idari mahkemenin söz konusu genelgenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığını inceleme yetkisini haiz olduğu açıktır. Bu itibarla idari yargıda açılacak iptal davasının sokağa çıkma yasağının başvurucunun anayasal haklarına müdahale teşkil edip etmediğini ve bu müdahalenin bir ihlale yol açıp açmadığını özü itibarıyla tespite elverişli bir yol olduğu anlaşılmaktadır.

27. Bununla birlikte bir yolun etkililiğinin tek ölçütü ihlal tespiti yapma ve giderim sağlama kapasitesini haiz olması değildir. Bunun yanında söz konusu başvuru yolunun somut olaydaki durumun hassasiyetine uygun olarak makul bir süratte ilgilinin talebini karara bağlama potansiyeline sahip olması da gerekir. Kuşkusuz ki makul sürenin ne kadar olacağı

her somut olayın kendi koşulları içinde, dava konusu hakkın niteliği de dikkate alınarak belirlenir. Bu bağlamda haktan yararlanılmasını imkânsız hâle getirecek veya söz konusu davanın açılmasını anlamsız kılacak, verilecek muhtemel bir iptal kararının sonuçsuz kalmasına yol açacak bir süreden sonra karar verilmesi söz konusu mekanizmanın etkisiz olmasına yol açabilecektir.

28. Sokağa çıkma yasağı birçok hak ve özgürlüğü etkileme potansiyeli bulunan bir idari işlem türüdür. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı da dâhil olmak üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil etmesi söz konusu olabilecek bir idari işlemin hukukiliğinin denetlendiği bir yargısal mekanizmanın durumun hassasiyetine uygun olarak hızlı bir şekilde işlemesi ve böyle bir davaya konu uyuşmazlığın ivedi bir biçimde karara bağlanması beklenir.

29. Şu hâlde idari yargıda açılan iptal davasının söz konusu hakkın niteliğinin gerektirdiği bir hızda işleme kapasitesini haiz olup olmadığı incelenmelidir. 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinde idari işlemlere karşı açılan davalarda davacıya, işlemin yürütmesinin durdurulmasını talep etme hakkı tanınmış ve idari mahkemeye de bunu karara bağlama ödevi yüklenmiştir. Söz konusu maddenin (2) numaralı fıkrasında, idari mahkemenin davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebileceği belirtilmiştir. Anılan Kanun'un 16. maddesine göre idarenin savunma süresi otuz gündür (bkz. § 12).

30. İdarenin savunma yapmasının veya savunma için idareye tanınan sürenin geçmesinin beklenmesinin yürütmenin durdurulması isteminin karara bağlanması sürecini bir miktar uzatacağı açıktır. Bu durum, sokağa çıkma yasağına ilişkin kararın hukukiliğinin incelenmesini ve yürütmesinin durdurulması isteğinin karara bağlanmasını geciktirebilir. Ancak başvurucu, savunma süresinin kısaltılması ve hatta memur eliyle tebligat yapılması talebinde bulunma imkânına sahiptir. Nitekim 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesi gözetildiğinde idari mahkemenin savunma süresinin kısaltılması, memur eliyle tebligat ve idarenin savunması gelinceye veya idareye tanınan süre doluncaya kadar olmak üzere idari işlemin yürütmesini geçici olarak durdurma yetkilerini haiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun sokağa çıkma yasağının bir kere uygulanmakla tükenecek işlemlerden olduğunu ileri sürerek idarenin savunmasının beklenmeden yürütmenin durdurulması isteğinin karara bağlanması talebinde bulunması da olanaklıdır. Buna göre sokağa çıkma yasağına karşı açılacak bir iptal davasında yasağın durdurulmasına, durumun gerektirdiği süratte karar verilmesine imkân tanıyan yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu itibarla ilgili yargı mercilerinin anılan hükümler yoluyla yasağın uygulandığı süreç içinde hukukilik denetimi yapmaları mümkündür. Somut olayda aksi sonuca ulaşılmasına neden olacak hiçbir veri başvurucu tarafından ortaya konulamamıştır. Anayasa Mahkemesinin teorik düzeyde makul süratte karar verme kapasitesini haiz olan bu hak arama yolunun fiilen etkili işlemeyeceği kanaatine ulaşmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

31. İkinci olarak COVID-19 virüsünün yayılmasının önlenmesi amacıyla yargı mercilerine yönelik olarak alınan tedbirler nedeniyle idari yargıda açılacak bir iptal davasının sonuçsuz kalıp kalmayacağı incelenmelidir.

32. 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile idari yargı da dâhil olmak üzere mahkemelerde dava açma sürelerinin 13/3/2020 tarihinden 30/4/2020 tarihine kadar durması öngörülmüş, sürelerin duracağı son tarih daha sonra Cumhurbaşkanı tarafından aynı fıkrada tanınan yetkiye istinaden 15/6/2020 olarak tespit

edilmiştir. Dava açma sürelerinin durmasına ek olarak durma süresinde duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dâhil olmak üzere gereken tedbirlerin alınması hususunda HSK'ya yetki tanınmıştır. HSK anılan yetkisini kullanarak idari yargıda görülen davalardakiler de dâhil olmak üzere duruşma, müzakere ve keşiflerin söz konusu durma tarihine kadar ertelenmesine karar vermiştir (bkz. § 16). Bununla birlikte HSK'nın aynı kararında yürütmenin durdurulması istemleri ile ivedi sayılacak diğer iş ve işlemler ertelemenin kapsamı dışında tutulmuştur. Anılan kararda; erteleme süresince hâkim ve savcıların mümkün olduğunca uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemlerini takip etmeleri ve işlerini bu şekilde yürütmeleri gerektiği belirtilmiştir. HSK kararında ayrıca risk grubunda bulunmaları sebebiyle idari izinli sayılanların baktığı mahkeme ve işler için komisyon başkanları ile Cumhuriyet başsavcıları tarafından nöbetçi hâkim ve Cumhuriyet savcısı belirleneceği ifade edilmiştir.HSK 30/4/2020 tarihli kararında ise 30/3/2020 tarihli kararın aynen geçerli olduğunu vurgulamış, ayrıca COVID-19 salgınının yayılmasını önlemek amacıyla alınan zorunlu tedbirlerin tatil veya işlerin durdurulması anlamına gelmediğini açıklığa kavuşturmuştur (bkz. § 17).

33. Görüldüğü üzere COVID-19 salgınının yayılmasını önlemek amacıyla yargı hizmetlerinin belli ölçüde yavaşlatılmasına ve bu hizmetlerin farklı çalışma modelleri izlenerek yürütülmesine yönelik birtakım tedbirler alınmış ise de yargılama faaliyetlerinin tamamen durdurulması söz konusu olmamıştır. HSK kararlarında, yürütmenin durdurulması istekleri gibi acil nitelikteki işlerin incelenmesinin ve karara bağlanmasının erteleme tedbirinin kapsamı dışında olduğu açık bir biçimde vurgulanmıştır. Dolayısıyla idari yargıda açılacak davadaki yürütmenin durdurulması isteminin incelenmesinin ve karara bağlanmasının COVID-19 salgını nedeniyle alınan tedbirler dolayısıyla erteleneceği düşüncesinin kanuni bir temeli bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucu yukarıda sözü edilen mevzuata rağmen uygulamada yürütmenin durdurulması isteğinin karara bağlanmasının geciktiğini ve bu gecikmenin yaygın bir pratiğe dönüştüğünü de gösterememiştir. Bu durumda sokağa çıkma yasağına karşı açılacak bir davadaki yürütmenin durdurulması isteğinin karara bağlanmasının gecikeceğinin söylenmesinin varsayımsal çıkarımdan öte bir anlamı olmayacaktır.

34. Sonuç olarak 65 yaş üstü kişilerin sokağa çıkmalarının yasaklanmasına ilişkin işleme karşı idari yargıda açılacak iptal davasının başvurucunun sokağa çıkma yasağının durdurulması talebini makul bir süratte karara bağlama potansiyelini bünyesinde barındıran etkili bir başvuru yolu olduğu kanaatine varılmıştır. Öte yandan idari mahkemenin idarenin savunma süresinin kısaltılması, memur eliyle tebligat yapılması veya yürütmenin durdurulması isteğinin geçici olarak kabul edilmesi araçlarını kullanmak suretiyle yürütmenin durdurulması isteğini, durumun hassasiyetinin gerektirdiği özen içinde ve makul bir sürede karara bağlamaması ve bu durumun söz konusu davada verilecek kararın sonuçsuz kalması riskini doğurması söz konusu olduğunda idari yargıdaki davanın fiilen etkisiz hâle geldiği değerlendirilerek sonuçlanması beklenmeden Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabileceğinin de vurgulanması gerekir.

35. Somut olayda ise başvurucu, idari yargıda iptal davası açma ve bu davada yürütmenin durdurulması isteğinde bulunma yoluna başvurmadan, idari yargının başvurucunun ihlal iddiasını değerlendirmesine ve -varsa- ihlali gidermesine fırsat tanımadan doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu hâlde idari yargı yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA TURAN

B. No: 2014/7804 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/7804

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA TURAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/7804)

Karar Tarihi: 10/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 11/9/2020-31241

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Nahit GEZGİN

Başvurucu : Fatma TURAN

Vekili : Av. Adem ÇALIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, firari hükümlünün yakalanması için düzenlenen operasyon sırasında bir kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan olaya ilişkin tazminat taleplerinin reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/5/2014 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar şöyledir:

8. Başvurucu, Kumru ilçesinde ikamet etmektedir. Başvurucunun eşi Ö.T. 15 yıl süreyle ağır hapis cezasına mahkûm edilmiş ancak cezasının infazı için tutulduğu Ünye Ceza İnfaz Kurumundan 1/8/2003 tarihinde firar etmiştir. Başvuru dosyası ve eklerinde Ö.T.nin hangi suçtan hükümlü olduğu ile tehlikelilik durumuna ilişkin bir bilgi veya belge bulunmamaktadır.

9. Firardan sonra Kumru Cumhuriyet Başsavcılığınca Ö.T. hakkında yakalama emri çıkarılmış ve gereği için Kumru İlçe Jandarma Komutanlığına (İlçe Jandarma Komutanlığı) talimat verilmiştir. Yakalama çalışmaları, olay tarihine kadar devam etmiş ancak bir sonuç alınamamıştır.

10. İlçe Jandarma Komutanlığının talebi üzerine Kumru Cumhuriyet Başsavcılığınca Ö.T.nin yakalanması için başvurucunun Ağcaalantürk köyündeki evi ve müştemilatında 31/3/2006 tarihinde arama yapılmasına karar verilmiştir.

11. Aramadan önce yetkililerce başvurucunun evinin ve çevresinin kontrol altında tutulması amacıyla bir jandarma uzman çavuş idaresinde altı erden oluşan bir ekip görevlendirilmiştir. Yetkililerce yapılan yakalama operasyonu planlamasına göre anılan ekip, söz konusu evin ve müştemilatının çevresinde gözetleme yapacak ancak bir girişimde bulunması durumunda hükümlünün kaçmasını engelleyecektir. Ev ve eklentilerinde yapılacak arama sırasında hükümlünün bulunması hâlinde yakalama işlemini başka bir jandarma ekibi gerçekleştirecektir.

12. Öncü jandarma ekibi, planlandığı gibi gece vakti evin çevresinde konuşlanmış ve günün ağarmasıyla olay yerine gelecek olan arama yakalama ekibini beklemeye başlamıştır. Bu sırada evin bahçesinde bulunan ve başvurucuya ait olan köpeğin havlaması üzerine evden dışarıya doğru ışık tutulmuştur. Başvurucunun olay tarihinde 16 yaşında olan oğlu E.T., evdeki av tüfeğini alarak dışarı çıkmıştır. E.T. bahçeye çıktıktan sonra ekipte görevli jandarma eri H.Ö. tarafından piyade tüfeğiyle vurularak öldürülmüştür. Başvuru dosyasında firari hükümlünün yakalandığına ilişkin bir bilgiye ise rastlanmamıştır.

13. E.T.nin bahçeye çıkmasından sonraki gelişmeler hakkında tarafların beyanları farklılaşmaktadır. Başvurucu; peşinden gittiği oğlunun köpeğin havlaması üzerine yakına yabani bir hayvanın gelmiş olabileceği zannıyla evden aldığı av tüfeğiyle havaya bir kez ateş ettiğini, ardından bahçe tarafından eve doğru ateş açılmasıyla birlikte yere düştüğünü, yanına gidip yardım etmeye çalışırken ilk atışın geldiği yerden farklı bir noktada bulunan bir askerin kendisine doğru üç kez ateş ettiğini iddia etmiştir. Başvurucu; oğlunun sadece bir kez havaya ateş ettiğini, yaralandıktan sonra da tüfeğinin bir kez daha kendiliğinden ateş aldığını ileri sürmüştür.

14. Olayın faili jandarma er H.Ö., olaya ilişkin yürütülen ceza soruşturması ve kovuşturması aşamalarında; kendisinin hemen sağında er Ö.K., onun sağında ise er A.T. olacak şekilde evin yakınında ve bahçe tellerinin ardında mevzilendiklerini, Komutan S.A. ile diğer erlerin

ise evin aşağısında konuşlandıklarını, bu şekilde günün ağarmasını beklemeye başlamalarından kısa bir süre sonra kendilerini görüp havlamaya başlayan bahçedeki köpeği yiyecek vererek sakinleştirmeye çabaladıklarını ancak başaramadıklarını söylemiştir. H.Ö. ifadesinin devamında ölenin evden çıkarak tüfeğiyle önce havaya ateş ettiğini, ardından el feneriyle kendisine doğru geldiğini, aralarındaki mesafe azalınca bu kez bulunduğu tarafa doğru bir el ateş ettiğini, kendisini olduğu yerde durması için uyardığını ve bu maksatla havaya ateş açtığını ancak ölenin el fenerini kendisine doğru tutmaya devam edip yerini kesin olarak tespit etmesi ve yeniden ateş etmek için tüfeğinin mekanizmasını harekete geçirmesi üzerine kendisini korumak için son çare olarak piyade tüfeğiyle ateş etmek zorunda kaldığını belirtmiştir.

15. Ekibi komuta eden Jandarma Uzman Çavuş S.A.; sabaha karşı gelecek ekiplerden birinin evde arama yapacağının, kendi ekibinin ise olası bir kaçışı engellemek amacıyla evin yol tarafını kontrol altında tutacağının planlandığını, eklentilere veya eve girerek hükümlüyü yakalama görevinin kendi ekibinde değil sabaha karşı olay yerine gelmesi kararlaştırılan diğer ekipte olduğunu, olay sırasında kendi ekibinin evin bahçesine yaklaşık 23 m mesafede mevzilenerek beklediğini belirtmiştir. S.A. askerlere yaşamları tehlikeye düşmediği sürece silahlarını kullanmamaları yönünde talimat verdiğini, askerlerin tüfeklerinde mermi dolu şarjörlerin takılı olduğunu ancak namlularına mermi sürülmemiş hâlde beklediklerini beyan etmiştir.

A. Olaya İlişkin Ceza Soruşturması ve Kovuşturması Süreci

16. Ölü muayenesi ve otopsi işlemi sonucunda ölümün sağ omuz üzerinden giriş, sol omuz alt kısmından çıkış deliği bulunan ateşli silah yarası nedeniyle gelişen iç kanamaya bağlı olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir.

17. Soruşturma aşamasında kolluk görevlileri, başvurucu ve ilgili diğer kişiler Cumhuriyet Başsavcılığınca tanık sıfatıyla dinlenmiştir. Soruşturmada, olayın ardından olay yerinde delil araştırması yapılarak elde edilen maddi delillere el konulmuş; ardından bu delillere ilişkin bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Söz konusu incelemelerde olay yerinden elde edilen iki kartuşun ölen tarafından olay sırasında kullanıldığı konusunda anlaşmazlık bulunmayan tüfekle uyumlu olduğu belirtilmiştir. Olay yerinden elde edilen söz konusu kartuşlardan birinin eve en yakın konumda mevzilenen askerlerin olduğu alanda bulunduğu bildirilmiştir.

18. Ünye Cumhuriyet Başsavcılığı 27/7/2006 tarihli iddianame ile H.Ö. hakkında Ünye Ağır Ceza Mahkemesinde (Ağır Ceza Mahkemesi) kamu davası açmıştır. İddianamede H.Ö.nün meşru savunmadaki sınırı kasıt olmaksızın aştığı kanaatine ulaşıldığı belirtilmiştir.

19. İddianamede şu hususlara yer verilmiştir:

"...

31.03.2006 tarihinde Kumru İlçe Jandarma Komutanlığı tarafından şahsın yakalanabilmesi amacıyla ilçemiz Ağcaalantürk köyündeki evinde ve evinin müştemilatında arama yapılabilmesi için talepte bulunulduğu ve Kumru Cumhuriyet Başsavcılığınca gecikmesinde sakınca bulunması nedeniyle arama kararı verildiği,

Şüpheli [H.Ö.nün] Kumru ilçe Jandarma Komutanlığında jandarma er olarak görev yaptığı ve jandarma erler [A.T.] ve [Ö.K.] ile birlikte [Ö.T.nin] Ağcaalantürk köyündeki evinin etrafında arama yapılmadan önce çevre emniyetinin alınması için görevlendirildikleri, şüphelinin verilen emir gereğince arkadaşları ile birlikte henüz gün ağarmadan [Ö.T.nin]

evinin bahçesini çevreleyen tel örgünün dışında ve en solda olmak üzere yerini aldığı, şüphelinin 4-5 metre yanında ve sağ tarafında tanık [Ö.K.nın] yer aldığı ve yine en sağda da tanık [A.T.nin] yer aldığı,

Şüpheli ve tanıkların bu şekilde gün ağarmasını ve arama yapmak üzere görevlendirilen ekibi beklemeye başladıkları sırada şikayetçi Fatma Turan'a ait olan ve evin bahçesinde bulunan köpeğin havlaması üzerine Fatma Turan'ın evinden dışarıya doğru ışık tutulduğu, hemen sonrasında ölen [E.T.nin] elinde adli emanetin 2006/20 sırasında kayıtlı tüfekle evin bahçesine çıktığı peşinden annesinin de bahçeye çıktığı, burada köpek kulübesinin bulunduğu yerde [E.T.nin] şikayetçi Fatma'nın beyanına göre bir el, şüpheli savunması ve tanıklar [Ö.K.] ve [A.T.nin] beyanlarına göre ise iki el havaya doğru ateş ettiği, (olay yerinde yapılan incelemeler sırasında iki adet boş av tüfeği kartuşunun bulunduğu ve bunlardan birisinin de bahçenin dış kısmında bulunduğu ve her iki kartuşunda Samsun Kriminal laboratuvarı müdürlüğünden alınan ekspertiz raporuna göre ölenin elindeki tüfekten atıldıklarının belirtildiği,) daha sonra [E.T.nin] elinde el feneri olduğu halde ve yanında köpek bulunduğu halde etrafta dolaşmaya başladığı ve şüpheli ve tanıkların mevzilendiği yerden yaklaşık 100 metre kadar geçip gittiği bu sırada köpeğin şüpheliyi fark etmesi üzerine şüphelinin yakınına giderek havlamaya başladığı bunun üzerine ölen [E.T.nin de] şüphelinin yakınına gidip bir elinde fener olduğu halde etrafını kontrol etmeye başladığı, ardından havaya doğru bir el ateş ettiği bunun üzerine korku ve paniğe kapılan şüphelinin [E.T.ye] doğru ateş ederek ölümüne sebebiyet verdiği, [E.T.nin] Adli Tıp Kurumu Trabzon Grup Başkanlığınca düzenlenen otopsi raporunda ölümün ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı mediasten ve sol akciğer perfomasyonundan gelişen iç kanama sonucu meydana gelmiş olduğunun belirtildiği, ölen [E.T.nin] tüfek elinde şüphelinin yanına geldiğinde şüpheli savunması ve tanık [Ö.K.nın] beyanına göre önce havaya bir el ateş ettiği ve tüfeği şüpheliye doğrulttuğu şikayetçi beyanına göre ise [E.T.nın] vurulduktan sonra elindeki tüfeğin ateş aldığının belirtildiği, şüpheli [H.Ö.nün] asker ve eğitimli de olduğu dikkate alındığında ceza sorumluluğunu kaldıran neden olan meşru savunmada kast olmaksızın aştığı ve üzerine atılı olan suçu bu suretle işlediği anlaşılmakla,

..."

20. Ağır Ceza Mahkemesi; kovuşturma aşamasında savunmanın alınması, tanıklar ile başvurucunun şikâyet ve taleplerinin dinlenilmesi gibi diğer birtakım işlemlerin yanında olay yerinde keşif de icra ettikten sonra 11/3/2008 tarihinde H.Ö. hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

21. Mahkemenin maddi olaya ilişkin kabulünün ve ulaştığı sonucun gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın suç tarihinde Kumru ilçe jandarma komutanlığında jandarma eri olduğu olay anında yakalama emri bulunan [Ö.T.yi] yakalamakla görevli olduğu, jandarmanın silah kullanma yetkisini düzenleyen J.T.ve Vazife nizamnamesinin 27 ve T.S.K. İç hizmet kanunun 80. maddesine göre sanığın bir olayda silah kullanması için ateş emrini alması, dur ihtarı yapması, havaya uyarı atışı yapması, sonra önce ayağa doğru ateş etmesi gerektiği ve ancak aynı maddenin 4.bendi gereği ise bazen bazı olaylarda bunlara uymaksızın olayın şartları gözönünde bulundurularak askerlerin silah kullanabileceği düzenlenmiş olduğundan sanığın bu yetkilere istinaden ateş emri, dur ihtarı, havaya ikaz atışı veya ayak bölgesine doğru öncesinde bir atış yapmadan olayı kendisince takdir ederek maktüle yönelik olarak silah kullandığı anlaşılmıştır. Sanığın takdirinin ve kastının değerlendirilmesinde olay günü tedbir

aldıkları yerde firari olan şahsın cezaevinden ağır bir suçtan hükümlü iken kaçan şahıslardan olması, sanığın uzman asker olmaması, olayın henüz güneş doğmadan alaca karanlıkta gerçekleşmesi, maktülün elinde tüfek olup, sanığa doğru gelirken sanığın havaya mı veya bir kişiye yönelik olarak mı olduğunu göremeyecek ve anlayamayacak bir şekilde iki el ateş ederek hareket halinde olması, köpeğin sanığın yerini gösterecek şekilde havlaması, daha önce kendisine et atılarak sakinleştirilen olaydan sonra tanık [E.K.ye] saldırıp sağ bacağından ısıran köpeğin üzerine gelmesi, sanığın mevzisinin iyi olmaması, komutan [S.A.nın] kendisinden çok uzakta bulunması, maktülün sanığın bulunduğu yöne doğru elinde tüfek olduğu halde gelmesi, maktülün annesinin elindeki el feneriyle muhtemelen sanığın bulunduğu bölümü aydınlatmış olması sebebi ile sanığın henüz kendisine yönelik olarak başlamamış, ancak başlayacağını öngördüğü, başladığı takdirde savunmasına olanaksız kılacak veya çok güç hale getirecek şekilde maktülden kendisine yönelebilecek bir saldırıya maruz kaldığını düşünerek kapıldığı heyecan, korku ve panikle silahını maktüle doğru ateşleyerek öldürdüğü, sanığın muhtemelen başka bir şekilde defedebileceği ve henüz başlamamış olan saldırıya karşı savunma sınırlarını aşarak eylemi yaptığı, ancak bu eylemin kapıldığı heyecan, korku ve telaştan ileri geldiği, bununda mazur görülebilecek bir sebep olduğu kanaatine varılmakla; sanığın eylemi 5237 sayılı TCK.nun 25/1.maddesinde düzenlenen meşru savunma veya 5237 sayılı TCK.nun 27/1. maddesinde düzenlenen ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması söz konusu olmadığından 5237 Sayılı TCK.nun 27/2 maddesi ve 5271 sayılı CMK.nun 223/3-c maddesi uyarınca kendisine ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi uygun görülerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

(...)

1-Sanık [H.Ö.] maktül [E.T.ye] meşru savunmada mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaş'ın etkisi ile sınırı aşmak suretiyle öldürdüğü kanaatine varılarak 5237 sayılı TCK.nun 27/2 maddesi ve 5271 sayılı CMK.nun 223/3-c maddesi uyarınca kendisine CEZA VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

...."

22. Taraflarca temyiz edilen karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından 15/5/2012 tarihinde onanmıştır.

B. Olaya İlişkin İdari Yargı Süreci

23. Başvurucu, oğlunun idarenin hizmet kusuru nedeniyle öldüğünü ileri sürerek maddi ve manevi tazminat talebiyle İçişleri Bakanlığına başvurmuş; talebinin reddedilmesi üzerine 16/3/2007 tarihinde Ordu İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) tazminat (tam yargı) davası açmıştır.

24. Başvurucu tazminat talebini, emir komuta zincirindeki kusur nedeniyle başında rütbeli olmadan mevzilendirilen jandarma erinin öncesinde herhangi bir uyarıda bulunmaksızın öldürme kastıyla oğluna ateş ettiği, ceza kovuşturmasında şahsi ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran sebebin varlığının kabul edilmesinin idarenin hizmet kusurunun bulunduğu gerçeğini değiştiremeyeceği, kaldı ki ölüme idarenin eyleminin yol açtığı olayda kusursuz sorumluluk esasına göre zararlarının tazmin edilmesi gerektiği iddialarıyla temellendirmiştir.

25. İdare Mahkemesi 5/6/2008 tarihli kararıyla başvurucunun tazminat taleplerini oyçokluğuyla reddetmiştir. Mahkeme, olayı kusura dayalı sorumluluk esaslarına göre ele

almış ve failin meşru savunmasının kamu hizmeti ile zarar arasındaki illiyet bağını kestiği gerekçesiyle tazmin borcunun doğmadığı sonucuna oyçokluğuyla ulaşmıştır. Mahkemenin değerlendirmesinde Ağır Ceza Mahkemesinde yürütülen kovuşturmada tespit edilen maddi olguları esas aldığı anlaşılmaktadır.

26. Söz konusu karara karşıoydaki görüşte; sonuca ulaşılmasında ölenin davranışlarının da dikkate alınması gerekmekle birlikte jandarma erinin mevzuat gereğince olayda silah kullanabilmesi için öncelikle ateş etme yönünde bir emir alması, ardından dur ihtarı yaparak havaya uyarı atışı yapması ve ölenin davranışları devam ettiği takdirde önce ayağına doğru ateş etmesi gerekirken bu silsileyi gözardı ettiği ve kendisine yönelik olarak henüz başlamış olan eylemde meşru savunma sınırlarını aşarak silah kullandığı ifade edilmiştir. Karşıoydaki görüşte ayrıca meşru savunma sınırının heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması durumunun şahsi ceza sorumluluğunu kaldıran bir sebep olarak kabulü olanaklı olmakla birlikte bu durumun hizmet kusurunu ortadan kaldıramayacağı, jandarma erinin mevziinin iyi olmamasının ve operasyonun emir komuta içinde yürütülmesi gerekirken komutanın erden çok uzak bir noktada bulunmasının hizmetin kötü işlediğinin açık bir göstergesi olduğu, bunun yanında idarenin hizmetin yürütülmesi için uygun personeli seçmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir.

27. Karara ilişkin temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay Onuncu Dairesi (Daire) 26/6/2012 tarihinde kararı oyçokluğuyla onamıştır. Karşıoyda, İdare Mahkemesi kararındaki karşıoyda yer alan görüş paralelinde kararın bozulması gerektiği belirtilmiştir.

28. Davacıların kararın düzeltilmesi talebi, Dairenin 19/2/2014 tarihli kararıyla reddedilerek karar kesinleşmiştir. Başvuru 26/5/2014 tarihinde yapılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

29. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun“Meşru savunma ve zorunluluk hali” kenar başlıklı 25. maddesi şöyledir:

“(1) Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.

(2) Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”

30. 5237 sayılı Kanun'un "Sınırın aşılması" kenar başlıklı 27. maddesi şöyledir:

"(1) Ceza sorumluluklarını kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması hâlinde, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altıda birinden üçte birine kadar indirilerek hükmolunur.

(2) Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilemez."

31. 8/9/1971 tarihli ve 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun’un 1. maddesi şöyledir:

"Polis veya jandarma, diğer kanun ve tüzüklerde yazılı yetkileri saklı kalmak üzere, aşağıda yazılı hallerde de silah kullanmaya yetkilidirler:

A) 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 16 ncı maddesinde yazılı hallerde,

B) (A) bendindeki yetkiler saklı kalmak üzere, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis veya ağır hapis cezasını gerektiren suçlardan bir veya birkaçını işlemekten sanık veya hükümlü olup da haklarında tevkif veya yakalama müzekkeresi çıkarılan ve silahlı dolaşarak emniyet ve asayişi tek başına veya toplu olarak fiilen tehdit ve ihlal ettikleri anlaşılanlardan, teslim olmaları için İçişleri Bakanlığınca tesbit edilen tarihte başlamak üzere 10 günden az ve 30 günden çok olmamak şartiyle verilecek mühlet ile ad, san ve eylemleri de belirtilerek sanık veya hükümlünün dolaştığı bölgelerde mutat vasıtalarla ve uygun görülen yayın organlariyle radyo ve televizyonla da ilan edilenlerin belirtilen süre sonuna kadar adli makamlara, zabıtaya veya herhangi bir resmi mercie teslim olmamaları hallerinde."

32. 1481 sayılı Kanun'un 2. maddesi şöyledir:

"Birinci maddenin (B) bendinde sayılan hallerde:

a. Sanık veya hükümlünün teslim olması için yapılan (Teslim ol) ihtarından sonra,

b. Polis veya jandarmaya karşı silah kullanmaya filhal teşebbüs etmeleri halinde ise ihtara lüzum olmaksızın,

Silah kullanılır.

Müsademe sırasında; sanık veya hükümlüye müsademede veya kaçmada yardımcı olanlar haklarında da birinci fıkra hükmü uygulanır."

33. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun "Zor ve silah kullanma" kenar başlıklı 25. maddesi şöyledir:

"Polis teşkilatı bulunmıyan yerlerde il, ilçe ve bucak jandarma komutanları ile jandarma karakol komutanları bu kanunda yazılı vazifeleri yapar ve yetkileri kullanırlar."

34. 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 3., 7., 11. ve 25. maddeleri şöyledir:

"Tanım:

Madde 3 – Türkiye Cumhuriyeti Jandarması emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir.

Jandarmanın genel olarak görevleri:

Madde 7 – Jandarmanın sorumluluk alanlarında genel olarak görevleri şunlardır.

a) Mülki görevleri;

Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak.

b) Adli görevleri;

İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.

...

d) Diğer görevleri;

Yukarıda belirtilen görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla Jandarmaya verilen görevleri yapmak.

Silah Kullanma Yetkisi

Madde 11 – Jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası sırasında hizmet özelliğine uygun ve görevin gereği olarak kanunlarda öngörülen silah kullanma yetkisine sahiptir.

Yürürlükten kaldırılan ve uygulanmayacak olan hükümler:

Madde 25 –

...

2)1559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun,

3)3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun,

4) Disiplin hükümleri saklı kalmak kaydıyla 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun,

Ve diğer kanunların,

Bu Kanuna aykırı hükümleri Jandarma Teşkilatı için uygulanmaz."

35. 17/12/1983 tarihli ve 18254 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'nin 24., 38., 39. ve 40. maddelerinin ilgili kısmı şöyledir:

"Genel Yetki

Madde 24 - Jandarma, emniyet ve asayişi sağlama ve kamu düzenini koruma amacıyla Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Polis Vazife ve Selahiyet Kanununda belirtilen gerekli her türlü güvenlik tedbirlerini almaya yetkilidir.

Zor Kullanma Yetkisi

Madde 38 - Jandarma kanun ve nizamlara uygun olarak kişileri yakalama veya toplulukları dağıtma sırasında karşılaştığı direnmeleri, kırmak, saldırıya yeltenen veya saldırıda bulunanları etkisiz duruma getirmek için zor kullanabilir.

Zor kullanmanın niteliği ve derecesi karşılaşılan direnme veya saldırıya göre değişmek üzere; yeterli biçimde ve nitelikte bedeni kuvvet, maddi güç ve şartları gerçekleştiğinde her çeşit silah kullanmayı kapsar.

...

Toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda; zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gerecin seçimi öncelikle, kuvvetin başındaki komutana aittir. Bu konuda mülki amirin yetkileri saklıdır.

Silah Kullanma Yetkisi ve Bu Yetkinin Kullanılacağı Durumlar

Madde 39 - Jandarma, aşağıda yazılı hallerde silah kullanmaya yetkilidir:

a. Nefsini müdafaa etmek için,

....

e. Ağır cezayı gerektiren ve meşhut cürüm halinde bulunan suçlarda suçlunun veya infaz kurumu ve tutukevinden kaçan hükümlü veya tutuklunun saklı olduğu yerin aranması sırasında, o yerden şüpheli bir şahıs çıkarak kaçtığı ve dur emrine kulak asmadığı görülerek başka türlü ele geçirilmesi mümkün olmazsa,

g. Jandarmanın görevini yapmasına yalnız veya toplu olarak fiili mukavemette bulunulmuş veya fiili saldırı ile karşı gelinmişse,

…

Silah Kullanmanın Kapsamı ve Uyulması Gereken Esaslar

Madde 40 - Silah kullanmak deyiminden, mutlaka ateş etmek anlaşılmaz. Ateş etmek, silah kullanmada en son çaredir. Buna bağlı olarak:

a. Bu yönetmeliğin uygulanmasında silah deyimi; ateşli silahları, kesici ve dürtücü silahları, önleyici, etkisiz duruma getirici ve savunmaya ilişkin aletleri cop, sis ve gaz bombalarını; gaz, boyalı ve boyasız basınçlı su püskürten, personel ve malzeme taşıyabilir zırhlı ve zırhsız araçları, helikopter ve uçakları kapsar.

b. Silah kullanma yetkisine sahip bulunan amir ve görevliler, kanun ve nizamların belirlediği yetkilerini zamanında kullanmaz ya da silahlarından yeterince yararlanmazsa, davranış ve tutumunun niteliğine göre cezalandırılır.

"Din ve vicdana göre lazım sayılan hareketler" ile "şahsi tehlike korkusu" yüzünden silah kullanmaktan kaçınmış olmak cezayı kaldırmaz ve hafifletmez.

c. Silah kullanmada, olayın ve durumun özellikleri gözönünde bulundurularak; savunmaya ilişkin aletlerle önleyici ve etkisiz duruma getirici aletleri kullanılmasına öncelik verilir. Daha sonra, kesici ve dürtücü silahlarla, ateşli silahların hedefe yöneltilmesi safhasına geçilir. Etkili olunmadığında, dipçik ve kabzalar kullanılır. Buna rağmen amaç sağlanamamışsa, kesici ve dürtücü silahlarla, ateşli silahlar kullanılır. Ateşli silahların kullanılmasında sırasıyla; önce havaya ihtar atışı yapılır, sonra ayağa doğru ateş edilir. Buna rağmen silah kullanmaya yol açan olay ve durum bastırılamamışsa hedef gözetilmeden ateş edilir.

Bu sıranın her olayda aynen izlenmesi zorunlu değildir. Olayın özelliğine göre, sıra atlanabileceği gibi, şartları varsa doğrudan doğruya hedefe de ateş edilebilir.

Bu gibi durumlarda, neden bu şekilde hareket edildiği olay tutanağında açıkça ve özellikle belirtilir.

d. Ateşli Silahlarla Ateş edilmesi;

(1) Öncelikle bu konuda emir verilmiş olmasına bağlıdır.

(2) Ateş emri verilmemiş olsa bile 39 uncu maddede sayılan, durum ve özelliklerin ortaya çıkması nedeniyle, silahın kullanma zamanını, ölçü ve tarzını, her alandaki özel şartları gözönünde tutarak; her görevli kendisi değerlendirir ve saptar.

Diğer silahların kullanılması, emirle ve emirde belirtildiği şekilde olur.

Yetkilerin Kullanılması

Madde 41 - Zor ve silah kullanma yetkileri dışında:

Polis Vazife ve Selahiyet Kanununda öngörülen ve yönetmeliğin bu bölümünde ayrıntıları

gösterilen görevlerin yapılması ve yetkilerin kullanılması; İl Jandarma alay, ilçe jandarma bölük, bucak jandarma takım ve jandarma karakol komutanlarına aittir.

Jandarma iç güvenlik birliklerinin diğer makam ve memurları; geçerli bir yetki devri olmadıkça ya da yetkili amirlik makamlarının emri olarak verilmedikçe, bu konudaki görevleri yapamaz ve yetkileri kullanamazlar. Ancak bu konulara ilişkin bir ihlalle karşılaştıklarında durumu bir tutanakla belgeler ve silsile yoluyla ilgili makama gönderirler.

Suçların kovuşturulması yönünden Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun öngördüğü yetkiler gözönünde tutulur.”

B. Uluslararası Hukuk

1. Birleşmiş Milletler Belgeleri

36. Birleşmiş Milletlerin 29/11/985 tarihli Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi'nde;

- Suç mağdurlarının uluslararası ve ulusal düzeyde adalete ulaşmaları ve adil muamele görmeleri,

- Zararlarının giderilmesi, tazminat ve yardım için tedbirler alınması tavsiyelerine yer verilmiştir.

37. 27/8/1990 ile 7/9/1990 tarihleri arasında Küba’nın Havana şehrinde yapılan 8. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Konferansı'nda kabul edilen güvenlik güçleri tarafından uygulanan ateşli silahlar ve güç kullanımına ilişkin ilkelerin ilgili kısmı şöyledir:

" (...)

1. Kamu yetkilileri ve emniyet makamları, kanun adamlarının kişilere karşı zor ve silah kullanmaları hakkında yasalar çıkarıp düzenlemeler yaparlar ve bunları yerine getirirler.

Hükümetler ve kolluk kuvvetleri bu tür kurallar koyup düzenlemeler yaparlarken, zor ve silah kullanma ile bağlantılı olan ahlaki sorunları her zaman göz önünde tutarlar.

... Kişilerin ölümüne veya yaralanmasına yol açabilecek silahların kullanılmasını giderek sınırlama düsüncesiyle, uygun durumlarda kullanılmak üzere öldürücü olmayan etkisizleştirici silahlar da bu araçlara dâhildir.

Yine aynı amaçla, başka türlü silahları kullanma ihtiyacını da düşürmek için kanun adamlarının kalkan, miğfer, kurşun geçirmez yelek ve kurşun geçirmez taşıtlar gibi kendilerini koruyucu araçlarla donatılmaları mümkündür.

(...)

9. Kanun adamları kendilerinin ve başkalarının öldürülmelerine veya ağır bir biçimde yaralanmalarına yönelik yakın bir tehlikeye karşı müdafaa halleri ile yaşama karşı ağır bir tehdit içeren ağır nitelikteki özel suçların işlenmesini önlemek, bu tür bir tehlike gösteren veya emirlere direnen bir kimseyi yakalamak veya böyle bir kimsenin kaçmasını önlemek amacı dışında ve bu amaçları gerçekleştirmek için daha hafif yöntemler yetersiz kalmadıkça başkalarına karşı silah kullanamazlar. Her halükarda sadece yaşamı korumak için kesinlikle kaçınılmaz olduğu zaman öldürmeye yönelik silah kullanılabilir.

10. Kanun adamları dokuzuncu prensipte belirtilen durumlarda, kendilerini gereği gibi tanıtarak silah kullanma niyetleri konusunda açık bir uyarıda bulunurlar ve uyarıya

uyulabilmesi için yeterli zaman verirler. Eğer uyarıda bulunmak, kanun adamlarını gereksiz yere tehlikeye atacak ise veya başkaları için ölüm veya ciddi bir biçimde yaralanma riski yaratacak ise, veya olayın şartları içinde açıkça gereksiz veya anlamsız ise, uyarı yapılmaz.

(…)

18. Hükümetler ve kanunen yetkili kuruluşlar, bütün kanun adamlarının uygun bir eleme usulüne göre göreve seçilmelerini, görevlerini etkili bir biçimde yerine getirmeleri için gerekli olan ahlaki, psikolojik ve fiziksel niteliklere sahip olmalarını ve sürekli ve tam bir mesleki eğitim almalarını sağlar. Bu kişilerin bu görevlere sürekli uygunluk içinde olup olmadıkları periyodik olarak denetlenir.

19. Hükümetler ve kanunen yetkili kuruluşlar, bütün kanun adamlarının zor kullanmada gerekli eğitimi almalarını ve gerekli yeterlilik standartlarına göre sınavdan geçirilmelerini sağlar.

Silah taşımaları gerekli olan kanun adamları, ancak silahların kullanımı konusunda özel eğitimi tamamlamalarından sonra silah taşıma yetkisi kazanabilirler.

20. Hükümetler ve kanunen yetkili kuruluşlar, kanun adamlarının eğitiminde, özellikle soruşturma sürecinde polis ahlakı ve insan hakları konularına, zor ve silah kullanmaktansa çatışmaları barışçıl bir biçimde çözüme kavuşturma, kalabalıkların davranışlarını anlama, ikna, müzakere ve arabulma gibi yöntemler de dâhil, çeşitli alternatif yöntemler kullanma ve ayrıca zor ve silah kullanılmasını kısıtlama amacıyla teknik araçların kullanılmasına özel bir önem verirler. Kanunen yetkili kuruluşlar, eğitim programlarını ve işleyiş usullerini somut olaylar ışığında yeniden değerlendirirler.

(…)"

2. Avrupa Konseyi Belgeleri

38. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "İnsan haklarına saygı yükümlülüğü" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar."

39. Sözleşme'nin "Yaşam hakkı" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

" 1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur.(...)

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;

b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;

c) Bir ayaklanma ya da isyanın yasaya uygun olarak bastırılması"

40. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) yaşam hakkını koruyan Sözleşme'nin 2. maddesinin olağanüstü hâllerde dahi istisnası öngörülmeyen en temel düzenlemeyi içerdiğini kabul etmektedir. Sözleşme'nin 3. maddesi ile birlikte 2. maddesi, Avrupa Konseyini oluşturan demokratik toplumların en temel değerlerini korumaktadır (Giuliani ve

Gaggio/İtalya [BD], B. No: 23458/02, 24/3/2011, § 174).

41. Sözleşme'nin 2. maddesinin (1) numaralı fıkrası, sadece kişilerin yaşamlarına kasti ve hukuka aykırı bir şekilde son verilmesinden kaçınma yönünde devletler için bir yükümlülük öngörmemekte; bundan başka iç hukuk sisteminde egemenliği altındaki kişilerin yaşamlarının korunması için gerekli olan önlemleri alma yükümlülüğü de getirmektedir (Kılıç/Türkiye, B. No: 22492/93, 28/2/3/2000, § 62). Bu yükümlülük, devletlerin kişilere karşı yaşamlarını tehdit eden eylemlerin önlenmesi konusunda gerekli yasal ve idari çerçeveyi oluşturma yükümlülüğünü de kapsar (Makaratzis/Yunanistan, B. No: 50385/99, 20/12/2004, § 57).

42. AİHM'e göre Sözleşme'nin 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen ve yaşam hakkından mahrum bırakmanın meşru sayılabileceği durumlar -bununla sınırlı olmamakla birlikte- kasten yol açılan ölüm olaylarına da gönderme yapmaktadır. Madde metnini bir bütün olarak değerlendiren AİHM, anılan fıkra hükmünün bir bireyin kasti olarak öldürülmesine izin verilen durumları değil istenmeyen bir sonuç olarak bir bireyin yaşamının sonlanmasına yol açabilecek şekilde güç kullanımına izin verilen durumları tanımladığı şekilde anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. AİHM'e göre (2) numaralı fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde öngörülen amaçların gerçekleştirilmesi için güç kullanımı kesinlikle zorunlu olandan daha fazla olmamalıdır (McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 18984/91, 27/9/1995, § 148; Giuliani ve Gagio/İtalya, § 175).

43. Bu bağlamda AİHM bazı koşullar altında kolluk kuvvetleri tarafından ölüme yol açılacak şekilde güç kullanılmasının Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlaline yol açmadığını kabul etmekle birlikte düzenlemenin açık bir çek olarak değerlendirilemeyeceğini, kamu ajanlarının yetkilerinin açıklıkla düzenlenmediği ve keyfîliğe açık her bir durumun insan haklarının etkin bir şekilde korunması amacıyla bağdaşmayacağını öngörmektedir. Bu nedenle ilgili mevzuat, yalnızca güç kullanmasına izin verilen ajanların yetkilerini saymakla yetinmemelidir. Kolluğun güç kullanmasını gerektirebilecek operasyonlar bu yönden keyfîliğin önüne geçecek, yetki aşımını engelleyebilecek, istenmeyen ve önlenebilir sonuçların önüne geçecek şekilde etkin ve yeterli önlemler içeren bir çerçeve içinde düzenlenmelidir (Makaratzis/Yunanistan, § 58).

44. Kamu ajanlarının güç kullanımı gerektirebilecek operasyonlarının değerlendirmesi yapılırken sadece gücü fiilen kullanan görevlilerin eylemlerinin değil operasyonun planlanması ve kontrolü de dâhil bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir (McCann/Birleşik Krallık, § 150). Kolluk görevlilerinin uluslararası standartları da gözönünde bulundurarak güç ve silah kullanabilecekleri sınırlı durumlara ilişkin yasal ve idari çerçeve o şekilde oluşturmalıdır ki kolluk görevlileri, gerek planlı operasyonlarda gerekse tehlikeli olduğu düşünülen bir kişinin yakalanması gibi aniden gelişen durumlarla karşılaştıklarında kullanacakları yetkinin kapsamı konusunda boşlukta kalmamalıdır (Makaratzis/Yunanistan, § 59).

45. Belirtilen bu genel çerçeve kapsamında AİHM, kolluk kuvvetlerinin güç ve silah kullanımı sonucunda yaşam hakkı ihlalleriyle ilgili şikâyetleri incelediği başvurularda yalnızca silah kullanımına ilişkin yasal ve idari düzenlemenin bulunup bulunmadığı yönünden bir değerlendirme yapmakla yetinmemekte; bunun yanı sıra güvenlik güçleri tarafından yapılan operasyonların yaşam hakkı ihlallerini minimuma indirecek şekilde planlanarak uygulanıp uygulanmadığı yönünden de bir değerlendirme yapmaktadır (Makaratzis/Yunanistan, § 60; Celniku/Yunanistan, B. No: 21449/04, 5/7/2007, §§ 47, 48).

46. Öte yandan Sözleşme'nin 2. maddesinin bireysel başvuru mekanizması çerçevesinde taşıdığı ağırlığı gözönünde bulunduran AİHM, anılan maddenin maddi yönünden ayrı olarak yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarının etkili bir şekilde soruşturulması yükümlülüğünü içeren usule ilişkin boyutunun bulunduğu yönünde içtihat geliştirmiştir. Belirtilen usul yükümlülüğünün ihmal edildiği ve kamu ajanlarının yaşam hakkı yönünden yalnızca negatif yükümlülüklerinin bulunduğunun kabul edildiği bir ortamda oluşturulmaya çalışılan koruma mekanizmasının uygulamada etkili olmasının olanaklı olmayacağı kabul edilmektedir. Bu itibarla Sözleşme'ye taraf olan tüm devletler, bir ölüm olayı gerçekleştiğinde yaşamı korumak amacıyla çizilen yasal ve idari çerçeveye uygulamada da işlerlik kazandıracak şekilde ihlalin ortadan kaldırılması ve faillerin cezalandırılması konusunda -yasal veya idari- kendisine tanınan tüm imkânlarla gerekli tepkiyi vermelidir (Armani Da Silva/Birleşik Krallık [BD], B. No: 5878/08, 30/3/2016, §§ 229, 230; Giuliani ve Gaggio/İtalya, § 298).

47. AİHM'e göre kasten gerçekleştirilen ölümlerde etkili bir cezai soruşturma yürütme zorunluluğu bulunmakla birlikte ihmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalar açısından farklı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekir. Buna göre yaşam hakkının veya fiziksel bütünlüğün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (Vo/Fransa [BD], B. No: 53924/00, 8/7/2004, § 90; Mastromatteo/İtalya [BD], B. No: 37703/97, 24/10/2002, §§ 90, 94, 95; Calvelli ve Ciglio/İtalya [BD], B. No: 32967/96, 17/1/2002, § 51).

48. AİHM Mastromatteo/İtalya davasında, başvurucunun oğlunun ölümü dolayısıyla yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarını incelerken Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamındaki usul yükümlülüklerinin devletin tazmin yükümlülüğünü içerip içermediği sorununu da incelemiştir. Bu bağlamda AİHM; ölüm dolayısıyla Sözleşme'nin 2. maddesinin devletlere kusursuz sorumluluk esasına dayalı bir tazmin sorumluluğu yüklemediğine, İtalyan ceza sisteminde kasıt veya ihmale dayalı olarak öngörülen giderim mekanizmalarının 2. maddede öngörülen usul yükümlülüğünün yerine getirilmesi açısından yeterli olduğuna dikkat çekmiştir (Mastromatteo/İtalya, §§ 95, 96).

49. Öte yandan AİHM, kolluk kuvvetlerinin yol açtığı ölüm olayı nedeniyle yaşam hakkı ihlali iddialarını incelediği Armani Da Silva kararında -soruşturma sonucunda savcılıkça her ne kadar takipsizlik kararı verilmişse de- kolluğun yanlış bir değerlendirme sonucunda başvurucunun yakınının ölümüne yol açtığının yetkililerce hemen kabul edilmesi, aile ile hemen bağlantı kurularak mali ihtiyaçlarının karşılanması, bağımsız hukuki yardım alabilmeleri konusunda gerekli maddi yardımın kendilerine sağlanması, olayda sorumluluğu görülen kolluk görevlileri ile kurumsal sorumluluğun tespiti için gerekli incelemelerin yapılmış olması, ailenin hukuk mahkemesinde açtığı tazminat davası üzerine yetkililerin aile ile bağlantı kurarak üzerinde uzlaşılan tutarı kendilerine ödemiş olmalarını birlikte dikkate alarak olayda yaşam hakkının usul boyutu yönünden ihlal bulunmadığını tespit etmiştir (Armani Da Silva/Birleşik Krallık, §§ 283-287).

50. Dolayısıyla kamu ajanları tarafından gerçekleştirilen ölüm olaylarına ilişkin AİHM içtihadında -Sözleşme kapsamında- kusursuz sorumluluk esasına dayalı olarak mağdurların zararlarının giderilmesi esası benimsenmemekle birlikte söz konusu pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiğine karar verilen başvurularda, devletin olayla ilgili mali sorumluluğunun kabulünün koruma yükümlülüğünün bir parçası olarak değerlendirildiği görülmektedir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

51. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

52. Başvurucu; olayda kusurlu bir kolluk operasyonunun bulunduğunu iddia ederek emir komuta zincirindeki bu kusur nedeniyle başında rütbeli olmadan mevzilendirilen jandarma erinin öncesinde herhangi bir uyarıda bulunmaksızın öldürme kastıyla ateş ettiğini, ceza kovuşturmasında meşru savunmaya ilişkin şahsi ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran sebebin varlığının kabul edilmiş olmasının idarenin hizmetinin kusurlu işlenmiş olduğu gerçeğini değiştiremeyeceğini, buna rağmen İdare Mahkemesinin tazminat taleplerini jandarma erinin eylemiyle sınırlı bir inceleme yaparak reddettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, aksi kabul edilse bile ölüme idarenin eylemiyle yol açıldığı noktasında bir tereddüt içermeyen olayda kusursuz sorumluluk esasına göre zararlarının tazmin edilmesi gerektiğini de iddia etmektedir. Başvurucu, bu gerekçelerle adil yargılanma ve yaşam haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

53. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve dördüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

54. Anayasa'nın “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

55. Anayasa'nın "Yargı yolu" kenar başlıklı 125. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine yargı yolu açıktır. ..."

1. İncelemenin Kapsamı Yönünden

56. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

57. Öte yandan Anayasa Mahkemesi tarafından resen tespit edilecek olan husus, başvurunun hangi hak veya özgürlük kapsamında inceleneceği olup bu durum başvuruda

ileri sürülmeyen bir olay veya olgunun inceleneceği şeklinde anlaşılmamalıdır (İrfan Durmuş ve diğerleri, B. No: 2014/4153, 11/5/2017,§§ 74, 75).

58. Bu çerçevede başvuru formunun incelenmesinden ihlal iddialarının esas itibarıyla İdare Mahkemesinde açılan tazminat davasının reddolunması temelinde olduğu dikkate alınmıştır. Başvurucu bireysel başvurusunda ölüme failin eylemiyle birlikte idarenin operasyon planlamasındaki ve icrasındaki kusurunun sebebiyet verdiğini ileri sürmüş, tazminat talepleri reddedilen idari yargı sürecine ilişkin birtakım iddialarda bulunarak failin şahsi ceza sorumluluğuna ilişkin bir talepte bulunmamıştır. Her ne kadar başvuru formunda sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığına ilişkin Ağır Ceza Mahkemesi kararına da atıf yapılmışsa ise de bu atfın yalnızca İdare Mahkemesinin tazminat talebini reddederken Ağır Ceza Mahkemesinin anılan kararına dayanması dolayısıyla yapıldığı, kendi başına Ağır Ceza Mahkemesi kararının şikâyet konusu yapılmadığı görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu Ağır Ceza Mahkemesi kararının Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıç tarihi olan 23/9/2012 tarihinden önce kesinleştiği de gözönünde bulundurulmalıdır.

59. Yaşam hakkının kamu görevlilerinin kasıtlı bir eylemi sonucunda ihlal edildiği olaylarda, devletin olayın gerçekleşme koşullarını -maddi gerçeği- ortaya çıkaracak ve varsa olayın sorumlularının hesap vermesini sağlayacak nitelikte -caydırıcı cezalarla sonuçlanan- ceza soruşturması yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bununla birlikte bu noktada gerektiğinde mağdurların maddi ve manevi zararlarının giderilmesi hususuna da vurgu yapılmalıdır. Olaya ilişkin resen ve derhâl bir soruşturma başlatılması, bu süreçte maddi gerçeğin açığa çıkarılarak şahsi ceza sorumluluğu kapsamında caydırıcı yaptırımlara karar vermek dâhil birtakım sonuçlara varılması, diğer bir ifadeyle olaya ilişkin etkili bir cezai soruşturma yürütülmesi mağdurların kendi inisiyatifleriyle yaşam hakkı kapsamında talep ettikleri maddi ve manevi zararlarının gerektiğinde giderilmemesi anlamına gelmemektedir. Bilakis kamu görevlilerinin kasıtlı eylemlerinin söz konusu olduğu olaylardaki ceza soruşturmasının etkin bir şekilde yürütülmesinin bir yükümlülük olarak belirlenmesinin temelinde devletin bu tür olaylarda sadece mağdurların maddi ve manevi zararlarını gidererek diğer yükümlülüklerinden kurtulamayacağı ana fikrinin olduğu belirtilmelidir.

60. Bu nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında adil yargılanma hakkı ile bağlantı kurup ileri sürdüğü iddialarının yaşam hakkının kapsamında olduğu değerlendirilerek inceleme münhasıran bu hakka ilişkin yapılmıştır. Bu itibarla bireysel başvurunun niteliğini dikkate alarak kendisini taleple bağlı gören Anayasa Mahkemesince başvuruda incelenecek mesele, kolluk görevlisinin eylemi sonucunda meydana gelen ölüm olayına ilişkin tazminat talebinin reddolunmasının Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte yorumlanan 17. maddesinin gereklerine aykırı olup olmadığı ile sınırlandırılmış; olayın failinin şahsi ceza sorumluluğunun incelendiği ceza soruşturması aşaması ve dolayısıyla bu tür olaylarda söz konusu olan ve yukarıda genel hatlarına değinilen devletin etkili ceza soruşturması yürütmesi yükümlülüğü ise inceleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

61. Bu noktada inceleme kapsamı belirlendikten sonra inceleme yöntemine ilişkin de birkaç hususun vurgulanmasında fayda bulunmaktadır. Etkili ceza soruşturması yürütülmesi yükümlülüğü kapsamında bir inceleme yapılmaması, bu tür başvurularda yetkili cezai soruşturma mercilerinin maddi olayın gerçekleşme koşullarına ilişkin tespitlerinin dikkate alınmayacağı anlamına gelmemektedir. Yaşam hakkı kapsamındaki bu tür olayları ilk elden inceleyen ve delillerle mümkün olan en kısa sürede temasa geçen mercilerin bu merciler olduğu belirtilmelidir. Somut olayda da İdare Mahkemesinin maddi olaya ilişkin kabulünde

bu mercilerin değerlendirmelerini esas aldığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla cezai soruşturma süreci bir bütün olarak etkililiği bakımından söz konusu yükümlülük kapsamında ele alınmamış olsa da yetkili mercilerce bu süreç sonunda varılan birtakım sonuçların dikkate alınması inceleme bakımından elzemdir.

62. Bununla birlikte başvuruda açıklanan nedenlerle etkili cezai soruşturma yükümlülüğü kapsamında bir inceleme yapılmadığı, dolayısıyla Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturma ile Ağır Ceza Mahkemesindeki kovuşturma evresinin bu konudaki yeterliliği irdelenmediği için somut olaydaki silahlı güç kullanımının Anayasa'nın 17. maddesi bağlamında zorunluluğu ve orantılığı ile meşru savunmanın sınırlarının heyecan, korku veya telaşla aşılmasına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmayacaktır.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

63. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan olayda ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvuru konusu olayda başvurucu, yaşamını yitiren kişinin annesidir. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

64. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel ilkeler

65. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete negatif ödevler yanında pozitif ödevler de yükler. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 50, 51). Kamusal yetkiyle güç kullanılması sonucu gerçekleşen ölümlerin veya ölümcül yaralanmaların devletin yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu yükümlülük hem kasıtlı biçimde hem de kasıt olmaksızın ölümle sonuçlanan veya sonuçlanabilecek güç kullanımını kapsamaktadır. Güç kullanımı bedenî kuvvet kullanılması, silah kullanılması veya diğer maddi güç araçlarının kullanılması şeklinde gerçekleşebilecektir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 44).

66. Anayasa’nın 17. maddesinin son fıkrasında "(1) meşru müdafaa hali, (2) yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, (3) bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, (4) bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, (5) sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda" yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı belirtilmiştir.

67. Anayasa’da yaşam hakkına güç kullanmak suretiyle yapılacak müdahalelere ilişkin yer alan yukarıdaki hükümler ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda daha önce vermiş olduğu kararlar birlikte değerlendirildiğinde kolluk kuvvetlerinin ancak Anayasa’da belirtilen

amaçlara ulaşmak adına başka bir çarenin kalmadığı zorunlu durumlarda ve -güç kullanarak ulaşılmak istenen amaç ile karşı karşıya kalınan güce nispeten- orantılı bir biçimde güç kullanabilmelerine izin verildiği söylenebilecektir (Cemil Danışman, § 50; Nesrin Demir ve diğerleri, B. No: 2014/5785, 29/9/2016, § 113).

68. Anayasa'daki düzenlemeye benzer şekilde Sözleşme'nin 2. maddesine göre de bir ölüm veya ölümcül yaralanma a) bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması b) bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme c) bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması durumlarında mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse yaşam hakkının ihlalinin gerçekleştiğinden söz edilemez (Cemil Danışman, § 51; Nesrin Demir ve diğerleri, § 114).

69. Ancak kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin bu konuda değerlendirmesi yapılırken sadece gücü fiilen kullanan görevlilerin eylemlerinin değil söz konusu eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir (Cemil Danışman, § 57).

70. Bu noktada belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi bu tür durumlarda yetkili mercilerin bu konuya ilişkin değerlendirmelerine tamamen bağlı kalmak zorunda olmayıp kesin, ikna edici bilgi veya bulgulara dayanarak farklı bir değerlendirmede de bulunabilir (Cemil Danışman, § 58; Nesrin Demir ve diğerleri, § 117). Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin değerlendirmesi yapılırken olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiğinin ve nasıl bir seyir izlediğinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Cemil Danışman, § 57; Nesrin Demir ve diğerleri, § 108).

71. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının Anayasa'nın 17. maddesindeki güvencelere aykırı olarak ihlal edildiği durumlarda derece mahkemelerinin ihlale karşılık gelecek uygun ve yeterli bir giderimin sağlanması görevinin olduğunu kabul etmektedir (Seyfullah Turan ve diğerleri, B. No: 2014/1982, 9/11/2017, § 149).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

72. Başvurucunun ihlal iddialarının esas itibarıyla İdare Mahkemesinde açılan tazminat davasının reddolunması hususu ile ilgili olması nedeniyle incelenecek meselenin kamu görevlisi olan jandarma erinin eylemi sonucunda meydana gelen ölüm nedeniyle devletin yaşam hakkı kapsamında bir sorumluluğunun bulunup bulunmadığıyla sınırlı olarak(bkz. §§ 58, 62) gerçekleştirilen operasyonun planlama ve icrası aşaması da dâhil tüm süreci kapsadığına değinilmiştir (bkz. § 69).

73. Bu noktada öncelikle hangi durumlarda sadece fiilen gücü kullanan görevlilerin eylemlerinin değil söz konusu eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerektiğine ilişkin birkaç hususun açıklığa kavuşturulması gerekir. Çünkü ilgili bölümde açıklanacağı üzere başvuruya konu olaydaki meselenin özü, İdare Mahkemesinin kararında da açıkça görüldüğü üzere olaya ilişkin değerlendirmenin görevlinin eylemiyle sınırlandırılıp sınırlandırılamayacağıdır.

74. Gerçekleşmesi muhakkak bir saldırıya karşı güvenlik güçleri tarafından bir operasyon planlanmış, icra edilmiş ve bu saldırıya ilişkin güç kullanılmış ise operasyonun planlanması ile icrası aşamasının da incelenip devletin söz konusu yükümlülüğünü ihlal edip etmediği

konusunda bir sonuca varılması gerektiğinde tereddüt bulunmamaktadır. Çünkü öldürücü güç kullanılan bir operasyonda güce başvurulmasının yaşama yönelik riskin mümkün olduğu kadar asgariye indirilecek şekilde planlanıp planlanmadığı Anayasa Mahkemesince incelenmekte, aynı zamanda yetkililerin bu yönde aldıkları tedbirlerin seçiminde ihmal bulunup bulunmadığı da değerlendirilmektedir. Yetkililerin bireylerin yaşamına yönelen bir saldırı gerçekleşeceğinin muhakkak olduğunu değerlendirmelerinden sonra bu saldırıyı önlemek için planladıkları operasyon; olayın koşulları çerçevesinde, dolayısıyla operasyona konu kişilerin yaşamını da mümkün olabildiğince korumayı amaçlayan bir operasyon olmalıdır. Anayasa'nın 17. maddesi ile Sözleşme'nin 2. maddesinin esas itibarıyla kişilerin kasten öldürülmesine izin verilen hâlleri değil istenmeyen bir sonuç olarak yaşam hakkından yoksun kalma sonucunun doğabileceği güç kullanılmasına izin verilen durumları düzenlediği her durumda hatırdan çıkarılmamalıdır.

75. Gerçekleşmekte olan ya da gerçekleşmesi muhakkak olarak değerlendirilen bir saldırıya karşı görevlilerin son çare olarak ve karşı karşıya kalınan güce nispeten orantılı biçimde güç kullanarak savunmada bulunabilecekleri konusunda da bir tereddüt yoktur. Burada söz konusu olan Anayasa'nın 17. maddesinde belirtilen ve başkalarının hayatına ilişkin meşru savunmadır. Gerçekleşmesi muhakkak olduğu değerlendirilen saldırılardan önceden haberdar olunabildiği durumlarda yetkililerin bu saldırıları önlemek için ne şekilde hareket edebileceklerini planlayabildikleri operasyonlar, dolayısıyla savunmanın ne şekilde yapılacağı konusunu da içeren operasyonun planlamaları ve icrası aşamaları söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla bu tür bir operasyon, kolluk görevlilerinin Anayasa'da belirtilen meşru savunma kapsamında başka bir çarenin kalmadığı zorunlu durumlarda ve saldırıyla orantılı bir biçimde güç kullanmayı planlayan, bu yönde bir icra içeren operasyon olmalıdır. Bununla birlikte olayda aniden gerçekleşen bir saldırı vuku bulmuş ise bu saldırıya karşı kullanılacak güce ilişkin bir hazırlıktan söz edilemeyecek olup olaya ilişkin incelemenin sadece güç kullanan kamu görevlisinin eylemiyle sınırlı yapılacağı aşikârdır.

76. Somut olaya bu yönüyle bakıldığında bireylerin yaşamına yönelen bir saldırı yapılacağına ilişkin bilgi edinilmesi sonucu gerçekleşmesi muhakkak olduğu değerlendirilen bu saldırının önlenmesine ilişkin hazırlanmış ve bu kapsamda icra edilmiş bir operasyon söz konusu değildir. Bununla birlikte olayda firari hükümlü hakkında verilen yakalama emrinin yerine getirilmesi amacıyla bir arama-yakalama operasyonu hazırlanarak icrasına başlanılmış fakat icrası sırasında üçüncü kişi konumunda olan başvurucunun oğlu kolluk görevlisinin eylemi sonucunda yaşamını yitirmiştir.

77. Bu noktada yakalama kararının yerine getirilmesi kapsamında bir operasyon planlanıp icrasına başlanmış ise de silahlı gücün yakalama kararının yerine getirilmesi kapsamında yakalanmak istenen kişiye karşı kullanılmadığı da belirtilmelidir. İddia edildiği ve yetkili adli makamlarca kabul edildiği üzere olaydaki silahlı güç, yakalamaya konu karar ve işlemle ilgisi bulunmayan başvurucunun oğlundan kaynaklanan ve kolluk görevlisinin kendi yaşamına yönelen bir saldırıya karşılık olarak meşru savunma kapsamında kullanılmıştır. Bu nedenle somut olay bir bütün olarak değerlendirildiğinde olaydaki silahlı güç kullanımının önceden değerlendirilen gerçekleşmesi muhakkak bir saldırıya karşı kişilerin yaşamlarını korumaya ilişkin meşru savunma ya da bir yakalama emrinin yerine getirilmesi amacıyla kullanılmadığı sonucuna varılmıştır. Olaydaki operasyon yakalama emrinin yerine getirilmesi için hazırlanmış olsa da silahlı güç kullanımı yakalama işleminin gerçekleştirilmesi amacıyla silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu bir durumdan kaynaklanmamıştır. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen meşru savunmanın

silahlı güç kullanan kolluk görevlisinin kendi hayatı bakımından da söz konusu olduğu hususu ise izahtan varestedir.

78. O hâlde somut olaydaki meşru savunmayı ortaya çıkaran durum operasyonun başlamasından sonraki süreçte ortaya çıktığına göre olaya ilişkin incelemenin ne şekilde yapılması gerektiği, başka deyişle sadece kolluk görevlisinin bu duruma karşı gerçekleştirdiği meşru savunma niteliğindeki eylemiyle sınırlı olarak mı yoksa gerçekleştirilen operasyonun planlama ve icrası aşaması da dâhil tüm süreci kapsar nitelikte mi yapılması gerektiği meselesi gündeme gelmektedir. Bu meseleye ilişkin değerlendirme yapılırken öncelikle olayın gerçekleşme koşullarının bir bütün olarak ele alınması yoluna gidilmelidir.

79. Ağır Ceza Mahkemesinin kararı ile olguların tespiti açısından büyük ölçüde bu karara dayanan İdare Mahkemesinin kararı incelendiğinde kolluk görevlisinin eylemine ilişkin sübuta erdiği kabul edilen hususların aşağıdaki gibi olduğu anlaşılmıştır:

i. Sanık er bu yönde bir emir almadan, dur ihtarı, havaya ikaz atışı veya ayak bölgesine atış gibi mevzuatın silahın ateşlenmesinden önce yapılması gerekenlere dair öngördüğü silsileyi takip etmeden, olayı kendisince takdir ederek ölene ateş etmiştir.

ii. Olay henüz güneş doğmadan alaca karanlıkta gerçekleşmiştir. Ölenin elinde tüfekle kendisine doğru gelirken havanın aydınlık olmaması nedeniyle kendisine mi havaya mı olduğunu anlayamayacağı şekilde iki el ateş etmesi, olayın faili olan erin olayı takdir edebilme yeteneğini etkilemiştir.

iii. Olayın failinin eylemini ölenden kendisine yönelen, henüz başlamamakla birlikte başlayacağını öngördüğü ve başladığı takdirde savunmasını olanaksız veya çok güç kılacak bir saldırıya maruz kalacağı kanaatiyle gerçekleştirdiğinin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan olayın faili muhtemelen başka bir şekilde defedebileceği saldırıya karşı savunma sınırlarını aşarak eylemini gerçekleştirmiş ancak bu eyleminin kapıldığı heyecan, korku ve telaştan ileri geldiği, bunun da mazur görülebilecek bir sebep olduğu kanaatine varılmıştır.

80. Bununla birlikte Ağır Ceza Mahkemesince yürütülen yargılama sonucunda operasyonun planlanması ve icrası bağlamında da birtakım değerlendirmelerin yapıldığı, şahsi ceza sorumluluğunun belirlenmesinde bu değerlendirmelerde varılan sonuçların dikkate alındığı görülmektedir. Söz konusu değerlendirmeler ve bu değerlendirmelere göre varılan sonuçlar aşağıdaki gibidir:

i. Firari olarak olay yerinde bulunduğu tahmin edilen kişinin ağır yaptırım içeren bir suçtan hükümlü olması hususu olay öncesinde kurgulanan operasyonun planlamasında önemli rol oynamıştır.

ii. Olayın faili erin içinde bulunduğu ekibin başvurucunun evinin aranması ve firari hükümlünün yakalanması ile ilgili herhangi bir rolü bulunmamaktadır. Gece zaman olayın olduğu yere gelerek mevzilenen ekip sadece ortamın güvenliğini sağlayacak, günün ağarmasından sonra gelecek diğer bir ekip ise evin aranması ve evde gizlendiği umulan firari hükümlünün yakalamasını gerçekleştirecektir. Aynı zaman diliminde gelecek üçüncü bir ekip ise hükümlünün muhtemel kaçış yollarında kaçmayı önleme amacıyla tedbir alacaktır.

iii. Olayda firari hükümlünün bulunduğu umulan ev ve müştemilatına en yakın bölgede mevzilendirilen askerler uzman asker değildir. Olayın faili de bu bölgede mevzilendirilen ve

uzman asker olmayan erlerden biridir.

iv. Olayın faili olan erin eve göre mevzilendiği alan, operasyonu yöneten tim komutanından çok uzak bir noktadadır.

v. Olayın failinin bulunduğu yer, başka deyişle mevzilendiği alan olayın şartlarına göre doğru belirlenmemiştir.

81. Süreç bir bütün olarak ele alındığında Ağır Ceza Mahkemesinin saptamalarında da açıkça belirtildiği üzere olayda her ne kadar başkalarının hayatına yönelik bir saldırı gerçekleşeceğinin muhakkak olduğu, dolayısıyla bu saldırının meşru savunma amacıyla önlenmesi kapsamında bir operasyonun yürütülmesi söz konusu değilse de ağır bir suçtan hükümlü bir kişinin yakalanması amacıyla gece vakti, açık arazide mevzi alınacak, kaçış yolları kapatılacak şekilde tertip edilen ve askerlerin üzerilerinde mermi dolu şarjörleri takılı olacak şekilde silahlarıyla teçhizatlandırıldığı bir operasyon aşaması söz konusudur. Bu hususlar ve olayın diğer gerçekleşme koşulları, yetkililerin olayda saldırı dâhil her ihtimali öngörebildiklerini göstermektedir. Dolayısıyla somut olayın kendine özgü koşullarına göre incelemenin sadece silahlı gücü kullanan kolluk görevlisinin eylemiyle sınırlı yapılamayacağı kanaatine varılmıştır.

82. Bu bağlamda olaya bakıldığında ise operasyonun planlanması ve idaresi ile ilgili olarak ilk bakışta çeşitli sorunların varlığı hemen göze çarpmaktadır. Öncelikle başvurucunun oğlunun yaşamını sonlandıran atışı yapan jandarma erinin içinde olduğu timin ortamın güvenliğini sağlamak için alana yollandığı, başvurucunun firari durumdaki eşinin yakalanması ile ilgili olarak bu time görev verilmediği hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte günün ağarması ile alana gelecek ve olaya müdahale edecek timler ile öncü tim arasındaki koordinasyon hakkında başvuru dosyasına yansıyan herhangi bir bilgi ve belge bulunmamaktadır. Öncü timin diğer timlerin olay yerine intikali aşamasına kadar aradan geçecek zaman içinde gerçekleşmesi muhtemel pek çok tehlikeli durumda ateşli silah kullanımı dışında ilgilileri etkisiz hâle getirecek alternatif yöntemlerin kullanılması konusunun planlama aşamasında değerlendirilip değerlendirilmediği anlaşılamamaktadır. Bununla birlikte olayın gelişimine bakıldığında yetkililerin firari hükümlünün başvurucunun evinde olduğu yönünde kesin bir bilgiye sahip oldukları da tam olarak belirlenememektedir. Olay yerine gece vakti öncü bir ekip göndererek öncü ekibe evi gözetleme görevi verildiği akla gelmektedir.

83. Başvuruya konu olayda gece vakti gizlenmiş şekilde yakınında konuşlanılan ve yakalanmak istenen kişinin içinde bulunduğu umulan özel mülkteki kişilerin hayatlarını ve kolluk görevlilerinin can güvenliğini tehlikeye atacak davranışlarda bulunmalarını en başından engelleyecek bir tedbirin düşünüldüğü de görülmemiştir. Olayın gerçekleştiği yerin nüfus yoğunluğu düşük köy yerleşim bölgesi olduğu, burada yaşayan kişilerin kendilerini ya da hayvanlarını gerek çevredeki yabani hayvanlardan gerekse başka tehlikelerden korumak için evlerinde ve eklentilerinde silah bulundurabildiği, bekçi köpeği besleyebildiği herkesçe bilinen bir olgudur. Ayrıca kişilerin özellikle gece vakti mülkleri içindeki veya yakınındaki sıra dışı bir durumu fark etmeleri hâlinde yaşamlarının veya mal varlıklarının açık bir tehlike ile karşı karşıya kaldığını düşünerek hareket edebilmeleri de mümkündür. Somut olayda da bir arazi içinde bulunan evdeki bekçi köpeğinin gece vakti kolluk görevlilerini fark edip evdekileri uyarması sonrasında bir tehlike ile karşı karşıya kaldığını değerlendiren ve henüz on altı yaşında olan ölen kişi, tehlikeyi savuşturmak için evin bahçesine elinde tüfek ile çıkmış; sonrasında ise bu olay yaşanmıştır.

84. Öngörülebilir bu ve benzeri durumlara ilişkin bir hazırlık yapılmadığı için istenmeyen olaylar gelişmiştir. Bu öngörememe hâli ve buna göre gerekli tedbirlerin alınmaması, olayın aşamalarını -Ağır Ceza Mahkemesinin kararında da açıkça ifade edildiği gibi- uzman bir er olmayan ve dolayısıyla bu tür durumlarda nasıl hareket edileceği konusunda yeterli tecrübeye sahip olmayan jandarma eri ile henüz on altı yaşındaki ölenin ellerinde silah olduğu hâlde karşı karşıya kaldıkları bir anın yaşanmasına kadar götürmüştür.

85. Ağır Ceza Mahkemesinin kararında da vurgulandığı gibi time komutanlık eden uzman asker, eve en yakın konumdaki astlarından çok uzak bir noktadadır ve bu nedenle gerçekleşmesi olası durumlara müdahale edebilecek konumda değildir. Bu ve buna benzer eksiklikleri barından operasyon, jandarma erinin eylemine açıkça tesir etmiştir. Oysa operasyonun olayla ilgisi bulunmayan, gece vakti bilmediği bir tehlikeye karşı evini ve arazisini koruma refleksi ile hareket eden on altı yaşındaki bir çocuk ile görevi sadece evi gözetlemek ve bu tür olaylara karşı tecrübesiz olan jandarma erini silahlarıyla karşı karşıya getirmeyecek ya da bu ihtimali mümkün olan asgari seviyeye indirecek bir hazırlık ve buna göre de bir icra içermesi gerekirdi. Bu olaydaki operasyonun kolluk tarafından planlanmış bir operasyon olduğu ve olayın kolluğun beklenilmedik gelişmelere karşı tepki gösterdiği bir olay olmadığı, riskin asgariye indirilmesini sağlamak için gerekli özeninin gösterilmediği anlaşılmıştır.

86. Başvuruya konu olayın bütününe bakıldığında kolluğun operasyonuna ilişkin bu tespitlerin maddi ve manevi tazminat talebiyle açılan idari davadaki değerlendirme sırasında dikkate alınması gerektiği yönünde makul bir beklenti oluşmaktadır. Ancak idari yargı organlarınca başvurucunun tazminat talebinin reddine dayanak oluşturan gerekçenin failin kabul gören meşru savunmasının kamu hizmeti ile zarar arasındaki illiyet bağını kestiğine ve bu nedenle tazmin borcunun doğmadığına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada gerekçede sadece failin eylemi üzerinde yoğunlaşıldığı, sonucu doğuran sürecin bir bütün olarak ele alınmadığı görülmektedir.

87. Bu itibarla olayda operasyonun planlanması ve idaresi yönünden eksiklikler gösterilmesi ile olaya ilişkin idari yargılama sürecinde yeterli bir inceleme yapılmaksızın olayda hizmet kusuru bulunmadığı gerekçesiyle tazminat talebinin reddine karar verilmesi suretiyle yaşam hakkının ihlaline yol açıldığı sonucuna varılmıştır.

88. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

89. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

90. Başvurucu 60.000 TL maddi, 60.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

91. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

92. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

93. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

94. İncelenen başvuruda, operasyonun planlanması ve idaresi yönünden eksiklikler gösterilmesi ile olaya ilişkin idari yargılama sürecinde yeterli bir inceleme yapılmaksızın tazminat talebinin reddine karar verilmesi nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin koruma altına aldığı yaşam hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

95. Bu durumda yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ordu İdare Mahkemesine (E.2007/301, K.2008/659) gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

96. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna

ulaşılmıştır.

97. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.206,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ordu İdare Mahkemesine (E.2007/301, K.2008/659) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 206,10 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.206,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULAZİZ BENGİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2014/14048 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/14048

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULAZİZ BENGİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/14048)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucular : 1. Abdulaziz BENGİ

2. Kasım KİRAÇ

3. Durmaz KALKAN

4. Basri KALKAN

5. Asker KALKAN

6. Hamit KAÇAR

7. Abdurrahman BENGİ

8. Haci KAÇAR

9. Hasan BEDİR

10. Mahmut BAYI

11. İbrahim KİRAÇ

12. Zeynep KALKAN

13. Şahin ALTAN

14. Salih OYGUR
15. Ahmet BENZER
16. Sabahattin BORAK
17. Abdulhadi OYGUR
18. İsmail ERDİN
19. Hatice BENZER
20. Ahmet BENGİ
21. Sadık KAÇAR
22. Ahmet YILDIRIM
23. Mehmet BENZER
24. Mehmet KALKAN
25. Abdullah BORAK
26. Abdullah OYGUR
27. Ayşe ERDİN
28. Reşit BENGİ
29. Zeynep BENGİ
30. Sitti TURGUN
31. Mustafa BENGİ
32. Adil BENGİ
33. Halime BAŞKURT
34. Halil KAÇAR
35. Felek BAŞKURT
36. Abdullah YILDIRIM
37. Bilal YILDIRIM
38. Mehmet YILDIRIM
39. Emin ERDİN
40. İsmail BENGİ
41. Emine SALGIN
42. Abdullah BORAK
43. Mehmet BENGİ
44. Nufel BENGİ
45. Ali BEDİR
46. Selim YILDIRIM

47. Osman KAÇAR

48. Ata KAÇAR

49. Mehmet AYKAÇ

50. Lezgin YILDIRIM

51. Süleyman BAYI

52. Cafer KAÇAR

53. Zeynep ERDİN

54. Hatice ERDİN

55. Sariye METİN

56. Lali ERDİN

57. Fatma BENGİ

58. Emine BENGİ

59. Taybet OYGUR

Başvurucular Vekili : Av. Muhammed Neşet GİRASUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Türk Silahlı Kuvvetlerine ait uçakların bir hava operasyonu sırasında gerçekleştirdiği iddia edilen bombalama neticesinde birden fazla kişinin yaşamını yitirmesi ile yaralanması ve olayla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruda yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verilmesine rağmen olayla ilgili etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının; olayda yakınlarının yaşamını yitirmesine şahit olunması, olay sonrasında maruz kalınan şartlar ve kamu makamlarının ilgisizliği nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/8/2014 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Olayın oluş şekli ve olaya dair yürütülen ceza soruşturması sürecinde 23/7/2012 tarihine kadar gerçekleştirilen soruşturma işlemlerine ilişkin tüm bilgiler Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesinin (AİHM) Benzer ve diğerleri/Türkiye (B. No: 23502/06, 12/11/2013, §§ 5-87) başvurusu hakkında verdiği kararda yer almaktadır. Bu kararda yer alan olay ve olgular dışında önem arz ettiği değerlendirilen, ayrıca AİHM tarafından 12/11/2013 tarihinde olay hakkında verilen ihlal kararı sonrasında gelişen olaylar, başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Genelkurmay Başkanlığı Askerî Savcılığından (Genelkurmay Askerî Savcılığı) temin edilen soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgelere göre özetle şöyledir:

A. Olay Tarihinden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuruda Bulunulmasına Kadarki Olay ve Olgular

9. Başvurucular ve yakınlarının 1994 yılına kadar yaşadıkları Şırnak ili Uludere ilçesinin Kuşkonar ve Koçağılı köylerinde 26/3/1994 tarihinde gerçekleşen patlamalar sonucunda Koçağılı köyünde on üç, Kuşkonar köyünde ise yirmi beş kişi hayatını kaybetmiş; birçok kişi ise çeşitli derecelerde yaralanmıştır. Başvuruculara göre köylerdeki tüm yerleşim birimleri yıkılmış, köy halkları ölülerini kendileri taşıyıp defnetmek, yaralılarını ise hastaneye götürmek, neticede de köylerini de terk etmek zorunda kalmıştır.

10. Olay hakkında Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) tarafından yürütülen soruşturmada saldırının terör örgütü mensuplarınca gerçekleştirildiği belirtilmiş ve 7/4/1994 tarihinde görevsizlik kararıyla dosya Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir. Soruşturma dosyası kapsamında eylemin terör örgütü mensuplarınca yapıldığına dair delil bulunmadığı gerekçesiyle 13/3/1996 tarihinde, eylemin terör örgütü mensuplarınca gerçekleştirildiği gerekçesiyle de 7/8/1996 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığı ile Diyarbakır DGM Cumhuriyet Başsavcılığınca karşılıklı olarak görevsizlik kararları verilmiştir. Sonrasında 22/4/1996 tarihinde üç mağdurun beyanı alınmıştır. Mağdurlardan Hatice Bayı köye bomba düşmesi sonucu çok sayıda insanın öldüğünü ya da yaralandığını, kendisinin de kafasından yaralandığını, kimseden şikâyetçi olmadığını beyan etmiştir. Başvurucu Lali Erden ise ne olduğunu anlamadığı bir gürültü sonrası evlerin hasar gördüğünü, birçok kişinin öldüğünü ve yaralandığını, kendisinin de ayaklarından yaralandığını beyan etmiş; kimseden şikâyetçi olmamıştır.

11. 1997 ile 2004 yılları arasında işlemsiz kalan dosyanın başvurucularınca tayin edilen avukat tarafından 4-5/10/2004 tarihlerinde şikâyet dilekçeleri verilerek olayın sorumluları hakkında soruşturma başlatılması talep edilmiştir. Sonrasında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 19/10/2004 tarihli görevsizlik kararıyla olayın terör örgütünce gerçekleştirildiğine dair delil bulunmadığı, uçaklar tarafından bombalanma iddiasının araştırılması gerektiği belirtilerek soruşturma dosyası yeniden Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından temin edilen tanık ve mağdur beyanları dikkate alınarak isnat edilen suçun askerî savcılığın görev alanında olduğu gerekçesiyle dosya 15/6/2005 tarihinde Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askerî Savcılığına (Diyarbakır Askerî Savcılığı) gönderilmiştir.

12. Diyarbakır Askerî Savcılığının olay tarihinde gerçekleştirilen uçuş olup olmadığına dair bilgi talep etmesi üzerine Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığının ilettiği 17/2/2006 tarihli yazıyla 26/3/1994 günü 10.00 ile 12.00 saatleri arasında ve bu saatler haricinde Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığına bağlı üslerden Şırnak bölgesinde uçak ve helikopterlerle herhangi bir uçuş faaliyeti yapılmadığının bildirilmesi üzerine Diyarbakır Askeri Savcılığı 28/2/2006 tarihinde yeniden görevsizlik kararı vererek dosyayı Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Ayrıca başvurucular vekilinin Askerî Savcılık tarafından soruşturma dosyasının bir örneğinin verilmesi talebi reddedilerek vekile yalnızca

soruşturmanın tehlikeye girmesine yol açmayacak olduğu değerlendirilen görevsizlik kararının bir örneği verilmiştir.

13. Soruşturma dosyasının iletildiği Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından alınan müşteki ifadesinde Mahmut Bayı olay tarihinde Koçağılı köyünde ikamet ettiğini, öğle saatlerinde bahçedeyken köyün üzerinde uçakların dolaşmaya başladığını, sonrasında bombalar atıldığını, ardından köyün mermilerle tarandığını, bu sırada birçok ölen ve yaralanan olduğunu, annesi Hatice Bayı'nın da yaralandığını, evinin zarar gördüğünü, ölenlerin bir başka köydeki mezarlığa defnedildiğini, olay sonrası köylerini terk ettiklerini belirterek sorumlulardan şikâyetçi olmuştur.

14. Başvurucu Salih Oygur kolluk nezdinde verdiği 31/1/2005 tarihli müşteki beyanında olay tarihinde Siirt'te bulunduğunu/oturduğunu, olayı görmediğini, anlatılanlar kadarıyla olayı bildiğini söylemiş; ölen kişilerin isimlerini saydıktan sonra olayda birkaç akrabasının yanı sıra ağabeyi Mahmut Oygur'un da hayatını kaybettiğini, kimseden şikâyetçi olmadığını belirtmiştir.

15. Başvuruculardan Zeynep Kalkan kolluk nezdinde verdiği 31/1/2005 tarihli müşteki beyanında olay tarihinde eşinin yanı sıra birçok kişinin öldüğünü ve yaralandığını bildirerek isimlerini saymıştır. Asiye Yıldırım ve başvurucu Abdullah Yıldırım'ın müşterek çocukları olan, nüfusa kayıtlı olmayan Kerem Yıldırım'ın da hayatını kaybettiğini hatta Asiye Yıldırım'ın olay anında hamile olduğunu ve çocuğunun düşmesi sonucu çocuğunun da hayatını kaybettiğini bildirmiştir.

16. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bilgi talep edilmesi üzerine Şırnak İl Jandarma Komutanlığınca olay tarihi ve saatindeki uçuş planlarının kayıtlarında olmadığı bildirilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 24/10/2007 tarihli fezlekeyle ister uçakla bombalama iddiası olsun ister terör örgütü yahut yabancı ülkeler tarafından gerçekleştirilen bir saldırı iddiası olsun olayın sıradan bir olay olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek dosya Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (CMK mülga 250. madde ile görevli) iletilmiştir.

17. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (CMK mülga 250. madde ile görevli) Cumhuriyet Başsavcılığından olay yerinde keşif işlemi dâhil bazı soruşturma işlemleri yapılmasını talep etmiş ve bu işlemlerin kolluğa bırakılmayarak bizzat Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu süreçte kolluk görevlileri tarafından yeniden tanık beyanları alınmış; tanıklar olaydan yıllar sonra bir avukatın köy sakinlerine ulaşarak köylerinin uçaklar tarafından bombalandığını söylemeleri hâlinde tazminata hak kazanabilecekleri şeklinde onları yönlendirdiğine dair duyumlarını ifade etmiştir.

18. Başvuruculardan Mehmet Bengi 24/4/2008 tarihli tanık beyanında, olay günü köydeki evinin bahçesinde oturmaktayken iki uçağın köyün üzerinde uçtuğunu gördüğünü, birkaç dakika sonra uçakların köyün üzerine bomba bıraktığını, evlerin yıkıldığını, insanların ve hayvanların öldüğünü, yaralandığını, kendisinin yakınlarının da öldüğünü ifade etmiş; kendisinin olay sırasında yaralandığına dair bir beyanda bulunmamıştır.

19. Soruşturma kapsamında 17/4/2008 tarihinde kolluk güçleri tarafından olay yerlerinde yapılan inceleme sonucu tutulan tutanakta olay tarihinden bu yana geçen uzun süre nedeniyle olay hakkında bir delil elde edilmesinin mümkün olmadığı bilgisine yer verilmiştir. Bunun üzerine Cumhuriyet Başsavcılığınca sorulması üzerine güvenlik güçleri tarafından keşif işlemi için ilgili köylerde güvenliğin sağlanamayacağı bildirilmiştir.

20. Mağdurlar vekili tarafından Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (CMK mülga 250.

madde ile görevli) olay tarihinde çeşitli askerî birliklerden uçuş planlarının talep edilmesine dair dilekçe sunulmuştur. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (CMK mülga 250. madde ile görevli) tarafından Diyarbakır 2. Taktik Hava Kuvvet Komutanlığı ve Malatya Erhaç 7. Ana Jet Üs Komutanlığından 26/3/1994 tarihinde üslerinden kalkan uçaklar, kalkış saatleri, rotaları, yüklü oldukları mühimmatlar, uçaktaki personellerin kimlik bilgileri talep edilmiştir. Her iki Komutanlık tarafından 5-11/11/2008 tarihli yazılarla, anılan tarihte üslerinden herhangi bir uçuş gerçekleştirildiğine dair bir kaydın bulunmadığı bildirilmiştir.

21. Mağdur vekilinin talebi üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (CMK mülga 250. madde ile görevli) tarafından 20/12/2011 tarihinde Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünden (Genel Müdürlük) 26/3/1994 günü Şırnak üzerinde uçuş yapılıp yapılmadığı sorulmuştur. Genel Müdürlük tarafından 13/2/2012 tarihinde gizli içerikli yazıda Şırnak üzerinde sivil/askeri hava aracı tarafından bir uçuş gerçekleştirildiğine dair kayıt olmadığı fakat Şırnak'ın batısı ile kuzeybatısında 18.55 km mesafede Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından iki uçuş gerçekleştirildiğinin tespit edildiği bildirilmiştir. Yazı ekinde iletilen şemada, iki F-4 uçağın iki adet MK83 yüklü olarak saat 10.24'te kalktığı, saat 11.00'de (A) hedefine varıp 11.54'te iniş yaptığı, yine iki F-16 uçağın dört adet MK82 yüklü olarak 11.00'de kalktığı, saat 11.20'de (B) hedefine varıp 12.00'de iniş yaptığı bilgisi mevcuttur.

22. Mağdurlar vekili; Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (CMK mülga 250. madde ile görevli) sunduğu 23/7/2012 tarihli dilekçeyle, Genel Müdürlük tarafından iletilen bu belgenin mağdurların beyanlarını doğruladığı, bu nedenle bu uçuşları icra eden personelin ve görev emrini veren amirlerin tespit edilerek beyanlarının alınmasını talep etmiştir.

23. Bu aşamadan sonraki soruşturma işlemleri AİHM tarafından olaya dair verilen Benzer ve diğerleri/Türkiye kararına dair inceleme kapsamında bulunmadığından sonraki sürece dair soruşturma işlemlerine (C) başlığı altında yer verilmiştir.

B. Olaya İlişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı

24. Diyarbakır Askerî Savcılığı tarafından 28/2/2006 tarihinde yeniden görevsizlik kararı verilmesi ve soruşturma dosyasının örneğinin verilmesi taleplerinin reddi üzerine (bkz. § 12) kendi beyanlarına göre soruşturmanın etkisiz yürütüldüğünü değerlendiren başvuruculardan da aralarında bulunduğu 41 kişi; Şırnak/Uludere ilçesinin bahse konu iki köyünün Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) ait uçaklarca bombalandığı, yaşam hakkının ihlal edildiği ve olay sonrasında köy halkının insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleye maruz kaldığı iddialarına ilişkin olarak 26/5/2006 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 2., 3. ve 13. maddelerinin ihlal edildiği iddiasıyla AİHM'e başvurmuştur. AİHM yaptığı inceleme neticesinde 12/11/2013 tarihinde yaşam hakkının maddi ve usul yönleri ile insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 185, 197, 213).

25. AİHM'e yapılan söz konusu başvuruda da bireysel başvurudaki iddialarını aynen ileri süren mağdurlar 26/3/1994 tarihinde yaşamakta oldukları Şırnak/Uludere ilçesine bağlı Koçağılı ve Kuşkonar köylerine TSK'ya ait uçaklarla bomba atıldığını, bombardıman sırasında birçok kişinin öldüğünü ve yaralandığını, köylerin yerle bir olduğunu iddia etmişlerdir. İddialara göre olay sonrası köylülere kamu makamlarınca yardım ulaştırılmamış, ölenlerin kimlik tespiti ya da otopsi işlemlerini gerçekleştirmek üzere köye kimse gelmemiştir. Köy halkı, akrabalarının cesetlerini plastik torbalara koyarak toplu mezarlara veya komşu köye sırtlarında taşıyarak oralardaki mezarlıklara gömmüş; sonrasında da eşyalarını ve yıkılan evlerini bırakarak göç etmek zorunda kalmışlardır

(Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 9-15). Başvurucular olayla ilgili yürütülmekte olan soruşturmanın etkili olmadığını, 2004 yılında vekil tayin edilen avukatın soruşturma makamlarına defalarca dilekçe vermesine rağmen soruşturmada kayda değer bir ilerleme sağlanamadığını dile getirmişlerdir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, § 19).

26. AİHM söz konusu kararda öncelikle bazı başvuruculaın yanı sıra, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda da başvurucular olarak bulunan Mahmut Bayı'nın annesi Hatice Bayı'nın yaralanması, Adil Bengi'nin annesi Zülfe Bengi'nin yaralanması, Lali Erdin'in yaralanması nedeniyle onun adına eşinin başvuruda bulunması hususlarını başvuruculaın mağdur sıfatı bulunup bulunmadığı yönünden incelemiştir. AİHM, Zülfe Bengi'nin sonradan doğal sebeplerle yaşamını yitirdiği bildirilmesine rağmen ölüm tarihinin iletilmediğine değinmiş; Lali Erdin ve Hatice Bayı hayatta olduğu hâlde yakınlarının başvuruda bulunmasının mümkün olmadığını belirtmiş ve bu şahısların başvurularının kabul edilemezliğine karar vermiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 95-103).

27. AİHM, olayla ilgili yürütülen soruşturmanın etkisiz olduğunu iddia eden başvuruculaın olaydan yirmi yıl sonra AİHM'e başvuruda bulunmaları nedeniyle başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiğine dair Hükûmetin itirazını da incelemiştir. AİHM'e göre TSK'ya ait uçaklarla bombalama yapıldığı iddia edilen ve "devletin kudretinin" dâhil olduğu böylesine bir olayda travma yaşayan ve yerleşimlerini terk etmek zorunda kalan başvuruculaarda olay hakkında şikâyetçi olma düşüncesinin hemen oluşmaması doğal karşılanmalıdır (Benzer ve diğerleri/Türkiye, § 113). Nitekim başvurucular, bölgedeki olağanüstü hâlin 2002 yılı sonlarında kalkması ve normalleşme sürecinin başlamasıyla kendilerine bir avukat tayin etmiş ve 2004 yılında adli makamlarla irtibata geçerek olay hakkında somut adımlar atılmasını talep etmişlerdir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 115, 116). Her ne kadar olay hakkında 1994 yılında başlatılan soruşturma kısa sürede etkinliğini kaybetmiş ve 1997 ile 2004 yılları arasında bir soruşturma işlemi yapılmamış olsa da olağanüstü hâlin kalkması sonrasında adli makamlarla irtibata geçme imkânı bulabildiklerini bildiren başvuruculaın 2004 yılındaki şikâyetleri sonrasında adli makamlarca daha kapsamlı ve anlamlı soruşturma işlemleri gerçekleştirilmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §123).

28. AİHM, olay tarihinden 1997 yılına kadar birçok soruşturma işlemi gerçekleştirildiğini, 2004 yılında başvuruculaın şikâyetçi olmaları sonrasında da soruşturmaya devam edildiğini gözeterek başvuruculaın 2004 yılına kadar -10 yıl boyunca- herhangi bir adım atmamış olmalarının adli makamların olayın şartlarını tespit etmelerine engel olmadığının altını çizmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, § 127). Sonuç olarak AİHM başvuruya konu olayın kendine özgü koşullarında başvuruculaın adli makamlara 2004 yılında başvurmuş olması nedeniyle özen göstermediklerinin kabul edilemeyeceğini, başvuruculaın olağanüstü hâlin kalkması sonrasında olayın faillerinin cezalandırılma ihtimali ve imkânının ortaya çıktığı kanaatine varır varmaz avukat tuttuklarını ve şikâyetçi olduklarını, bunun üzerine adli makamlarca birtakım esaslı soruşturma işlemlerinin gerçekleştirildiğini zaten sonrasında askerî savcının söz konusu iki köyün askerî uçaklar tarafından bombalandığına dair delil bulunmadığı gerekçesiyle soruşturma dosyasını sivil savcılığa iade etmesi üzerine başvuruculaın soruşturmanın etkisizleştiği düşüncesiyle altı aylık süre içinde AİHM'e başvuruda bulunduklarını ifade ederek Hükûmetin başvuruya ilişkin kabul edilemezlik itirazını reddetmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, § 134).

29. Öte yandan AİHM, olayda yaralandıklarını iddia eden bir başka başvurucu ile bireysel başvuruda da başvurucu olarak bulunan Süleyman Bayı'nın olay sırasında yaralandığı

iddiası bakımından yaptığı değerlendirmede şahısların olayda nasıl yaralandıklarını ayrıntılı biçimde anlatmadıklarını, yaralandıkları iddiasını destekleyecek delilleri sunmadıklarını ya da yaralanmaları hakkında adli veya idari hiçbir makama başvurularının olmadığını belirterek bu başvuruculaın iddialarının temelsiz olması nedeniyle başvurularını kabul edilemez bulmuştur (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 136-138).

30. AİHM, yaşam hakkının maddi yönü bakımından incelemeye geçmeden önce Genel Müdürlük tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına iletilen 13/2/2012 tarihli bir yazının olduğunu (bkz. § 21), söz konusu yazının Hükûmet tarafından AİHM'e başvuru hakkındaki görüşlerini iletmesi sırasında bildirilmediğini, bu yazının mağdurlar vekili tarafından AİHM'e ulaştırıldığını, Hükûmetin uçuş kayıt defterinin doğruluğuna itiraz etmediği gibi bu defterden habersiz olduğunu da ileri sürmediğini, buna rağmen Hükûmet tarafından tüm soruşturma dosyasının örneğinin AİHM'e sunulması istendiği hâlde uçuş kayıt defterinin sunulmadığını ifade ederek Hükûmetin Sözleşme'nin 38. maddesinde yer alan taraf devletlerin AİHM'in etkin inceleme yapabilmesi için gerekli tüm kolaylıkları sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediğini belirtmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, § 161).

31. Yaşam hakkının maddi yönü bakımından yaptığı incelemede ise AİHM, soruşturma kapsamında alınan tanık beyanlarını irdelemiş; iddia edilen saldırının terör örgütü tarafından gerçekleştirildiğine dair Hükûmet iddiasını destekleyecek birkaç tanık beyanı ve bazı görevsizlik kararları dışında delil bulunmadığını ifade etmiştir. AİHM; tanık beyanlarının bazılarının duyuma dayalı olup olaya bizzat tanık olmayan kişilerce verilen beyanlar olduğunu, beyanların çoğunun kolluk görevlilerince alınmış olduğunu, tanıkların bazıları bakımından tarafsızlığından duyduğu şüpheyi dile getirdikten sonra askeri makamlarca olay tarihinde herhangi bir uçuş gerçekleştirilmediği yönünde verilen hatalı bilgiye dayalı olarak 2006 yılında askerî savcı tarafından soruşturmanın sivil savcılığa devredilerek askerî savcılık soruşturmasının sonlandırıldığı tespitinde bulunmuştur (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§166-170, 174).

32. Maddi yönden yaptığı incelemede AİHM ayrıca sivil savcılıklar tarafından 2004 ve 2005 yıllarında köylerin terör örgütü tarafından değil askerî uçaklar tarafından bombalandığının tespit edildiğini belirttikten sonra başvurucular vekili tarafından 2012 yılında AİHM'e sunulan, Genel Müdürlükçe iletilen uçuş kayıt defterlerinin olaya dair önemli bir delil olduğu ifade etmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 176, 179). AİHM bu defter ile birlikte iletilen yazıda Hava Kuvvetleri tarafından "Şırnak'ın batısı ve kuzey batısına on deniz mili uzaklıktaki yerlerde uçuş faaliyetlerinin gerçekleştirildiğinin" yazdığını, olayın geçtiği her iki köyün de Şırnak'ın batısından 10 deniz mili uzakta olduğunu, uçuş kayıt defterinde ise olay günü bomba yüklü dört savaş uçağının bombalama olayının gerçekleştiği saatlerle örtüşen saatlerde kalkış yaptığının ve görevlerini tamamladıktan sonra üslerine iniş yaptığının yazılı olduğunu ifade etmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 180-183). Tüm bu bilgilerin başvuruculaın iddialarını desteklediğini, uçuş kayıt defterlerinde uçaklara yüklü olduğu yazılı olan bomba tiplerinin başvuruculaın "masa kadar büyük" bombalar atıldığına dair iddialarıyla örtüştüğünü gözeten AİHM, Hükûmetin görüşlerinin bombalama eylemini inkâr etmekle sınırlı kaldığını ve Sözleşme'nin yaşam hakkına ilişkin 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen haklı gerekçelere de dayanmadığını belirterek askerî makamlar tarafından kullanılan güç nedeniyle yaşam hakkının maddi yönünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 182-185).

33. AİHM yaşam hakkının usul yönünden yaptığı incelemede, derdest olan soruşturma nedeniyle kabul edilebilirlik ve esas incelemesini birlikte yapmıştır. AİHM, olay sonrasında

derhâl soruşturma başlatılmaması, hava bombardımanı iddialarının araştırılması için olay yeri olan köylere gidilerek inceleme yapılmaması, bir ceset haricindeki cesetler üzerinde otopsi gerçekleştirilmemesi, hiçbir askerî personelin ifadesinin alınmaması, iki yıl boyunca hareketsiz kalındıktan sonra adli makamlarca olayın terör örgütünce gerçekleştirildiğine karar verilmesi, askerî savcılık tarafından yürütülen soruşturmanın ise köyler üzerinde uçuş gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin askerî makamlara sorulmasıyla yetinilmesi ile sınırlı olması gibi nedenlerle soruşturmada birçok eksiklik bulunduğunu tespit etmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 186-192).

34. AİHM'e göre soruşturma dosyasının bir örneğinin başvuruculara verilmemesi etkili soruşturma yükümlülüğünü ihlal edecek kadar ciddidir ve eğer mağdur vekili o tarihte soruşturma dosyasında mevcut uçuş kayıt defterine ulaşabilseydi faillere ulaşma ihtimali artabilecektir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, § 193). AİHM on dört yıl boyunca olay yerine gidilmemesi, olay yerine askerlerce gidildiğinde ise delillerin kaybolması nedeniyle sonuç alınamaması, uçuş kayıt defterlerinin temini yönünde adli makamlarca bir çaba sarf edilmemesi gibi nedenlerden bombalama olayına dair bir çok delil bulunmasına rağmen adli makamların olayın aydınlatılması ve sorumluların cezalandırılması bakımından isteksiz davrandığı kanaatine ulaştığını belirtmiştir. AİHM bu sebeplerle Hükûmetin kabul edilemezlik itirazını reddettikten sonra olay hakkında etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§194-198).

35. Son olarak AİHM insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiaları bakımından, olay sırasında meydana gelen terör ve panik ortamı, başvuruculaların yakınlarının kötü bir şekilde ölmelerine tanık olmaları, sonrasında cesetlerini bizzat komşu köylere taşıyıp gömmek zorunda kalmaları, yetkililerden herhangi bir yardım alamamaları ve evlerinin nedensiz olarak tahrip edilmesi, yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmaları ve olaya dair soruşturma yürütülmemesi nedenleriyle yaşadıkları üzüntü ve stresin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele sayılacak asgari eşiğe ulaştığını tespit ederek söz konusu yasağın ihlal edildiğine karar vermiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 199-213).

36. AİHM kararda, ihlal tespitine ilişkin bir karar verildiğinde taraf devletin hükmedilen tazminat miktarlarını ödemesinin yanı sıra ihlalin doğurduğu sonuçları mümkün olduğunca ihlalden önceki duruma geri getirecek şekilde telafi etme amacıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin (Bakanlar Komitesi) denetimine tabi olan genel ve/veya gerektiğinde bireysel önlemleri seçme yükümlülüğü bulunduğunu, Sözleşme'nin 46. maddesindeki bu yükümlülüğünü yerine getirme yöntemini seçmekte ilgili taraf devletin Bakanlar Komitesinin denetimine tabi olmak kaydıyla özgür olduğunu fakat istisnai hâllerde AİHM'in ilgili taraf devlete yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda yardımcı olmak amacıyla tespit ettiği durumun sonlandırılmasına yönelik alınabilecek tedbirlerin türünü açıkça belirtebileceğinin altını çizmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 214-217). AİHM somut başvuruda olaya dair yürütülen ve derdest olan soruşturma kapsamında adli makamlarca gerçekleştirilecek yeni işlemlerin Bakanlar Komitesince denetleneceğini ve özellikle olayın sorumlularının cezasız kalmasının önlenmesi için alınacak önlemin sorumlularının tespit edilerek cezalandırılmasını sağlamak amacıyla uçuş kayıt defterine dayalı olarak etkili bir soruşturma yürütülmesi olduğunu belirtmiştir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, § 219).

37. AİHM ayrıca aralarında başvuruculardan da bulunduğu olayın mağdurları ve yakınlarına manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Bireysel başvuruda bulunup kendisine AİHM tarafından manevi tazminat ödenmesine karar verilenler ile hükmedilen tazminat miktarları

şöyledir (Benzer ve diğerleri/Türkiye, §§ 223-247):

- Başvurucu Hatice Benzer'e altı yakınının ölümü nedeniyle 135.000 avro

- Başvurucu İbrahim Borak'a babası İbrahim Borak'ın ölümü nedeniyle diğer bir başvurucu olan kardeşi Abdullah Borak ile müştereken 80.000 avro

- Başvurucu Ahmet Bengi'ye altı yakınının ölümü nedeniyle 15.000 avro

- Başvurucu Sadık Kaçar'a üç yakınının ölümü nedeniyle 80.000 avro

- Başvurucu Hamit Kaçar'a iki yakınının ölümü nedeniyle 100.000 avro

- Başvurucu Abdurrahman Bengi'ye annesinin ölümü nedeniyle 25.000 avro

- Başvurucu Hacı Kaçar'a üç yakınının ölümü nedeniyle 90.000 avro

- Başvurucu Hasan Bedir'e kızının ölümü nedeniyle 80.000 avro

- Başvurucu İbrahim Kıraç'a iki yakınının ölümü nedeniyle 40.000 avro

- Başvurucu Zeynep Kalkan'a eşinin ölümü nedeniyle 30.000 avro

- Başvurucu Abdullah Borak'a babası İbrahim Borak'ın ölümü nedeniyle diğer bir başvurucu olan kardeşi İbrahim Borak ile müştereken 80.000 avro

- Başvurucu Kasım Kıraç'a iki yakınının ölümü nedeniyle 120.000 avro

- Başvurucular Durmaz Kalkan, Basri Kalkan, Asker Kalkan ve Mehmet Kalkan'a babalarının ölümü nedeniyle müştereken 60.000 avro

- Başvurucular Abdulhadi Oygur, Abdullah Oygur, Taybet Oygur, Halime Başkurt Oygur ve bir başka akrabalarına üç yakınının ölümü nedeniyle müştereken 250.000 avro

- Başvurucu Ahmet Yıldırım'a eşinin ölümü nedeniyle 80.000 avro

- Başvurucu Şahin Altan'a eşi ve çocuklarının ölümü nedeniyle 240.000 avro

- Başvurucu Ahmet Benzer'e iki kardeşinin ölümü nedeniyle 60.000 avro

- Başvurucu Mehmet Benzer'e kardeşinin ölümü nedeniyle 30.000 avro

- Başvurucu Ata Kaçar'a iki akrabasının ölümü nedeniyle 55.000 avro

- Başvurucu Halil Kaçar'a babasının ölümü nedeniyle başvurucu Osman Kaçar ile müştereken 60.000 avro

- Başvurucu Osman Kaçar'a babasının ölümü nedeniyle başvurucu Halil Kaçar ile müştereken 60.000 avro

- Başvurucu Felek Yıldırım'a beş akrabasının ölümü nedeniyle 130.000 avro

- Başvurucu Selim Yıldırım'a beş akrabasının ölümü nedeniyle 250.000 avro

- Başvurucu Mehmet Aykaç'a yaralanması nedeniyle 25.000 avro

- Başvurucu Cafer Kaçar'a yaralanması nedeniyle 25.000 avro

- Başvurucu Raşit Bengi'ye annesinin ölümü nedeniyle 30.000 avro

- Başvurucu İsmail Bengi'ye annesinin ölümü nedeniyle 30.000 avro

- Başvurucu Mustafa Bengi'ye iki akrabasının ölümü nedeniyle 95.000 avro

- Başvurucular Emin Metin, Zeynep Metin, Ayşe Metin, Hatice Metin, İsmail Metin, Lali Erdin ve Sariye Metin'in murisi olan Mahmut Erdin'e kızının ölümü nedeniyle 80.000 avro

- Başvurucular Zeynep Bengi, Abdulaziz Bengi, Fatma Bengi, Emine Bengi, Mehmet Bengi, Emine Salgın, Sitti Turgun'un murisi olan Yusuf Bengi'ye eşinin ölümü nedeniyle 25.000 avro

C. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılan Başvurudan Sonraki Olay ve Olgular

38. Genel Müdürlük tarafından 13/2/2012 tarihinde iletilen yazı ve ekindeki uçuş defterinde bulunan bilgiler (bkz. § 21) Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (CMK mülga 250. madde ile görevli) tarafından 2012 yılı Temmuz ayı içinde çeşitli askerî makamlara iletilerek uçuş bilgileri verilen uçakların hangi komutanlığa bağlı olduğunun, kuyruk bilgilerinin, yüklü oldukları mühimmat bilgilerinin, olay tarihine ait radar görüntülerinin, uçakları sevk eden personelin kimlik ve görev bilgilerinin iletilmesi istenmiştir.

39. Genelkurmay Başkanlığı Hava Kuvvetleri Komutanlığınca Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (CMK mülga 250. madde ile görevli) 24/8/2012 tarihli gizli içerikli yazı ile Genel Müdürlük tarafından 13/2/2012 tarihinde iletilen uçuş defterindeki olguları teyit eden bazı bilgiler iletilmiş, görevli personele ilişkin bilgi bulunamadığı bildirilmiştir. Öte yandan Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından 1/8/2012 tarihinde gizli içerikli bir yazı ile ekli belgeler Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (TMK mülga 10. madde ile görevli) iletilmiştir.

40. Başvurucular vekili tarafından 26/6/2012 ve 14/11/2013 tarihli dilekçelerle soruşturma dosyasının fotokopisi talep edilmiştir. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca (TMK mülga 10. madde ile görevli) talep edilmesi üzerine Diyarbakır 2 No.lu Hâkimliği (TMK mülga 10. madde ile görevli) tarafından 18/11/2013 tarihli karar ile mağdur vekillerinin soruşturma dosyasını inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına karar verilmiştir. Başvurucular vekilince yapılan itiraz Diyarbakır 2 No.lu Hâkimliği (TMK mülga 10. madde ile görevli) tarafından 22/1/2014 tarihinde reddedilmiştir.

41. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK mülga 10. madde ile görevli) tarafından olay tarihinde Diyarbakır jandarma asayiş kolordu komutanı olarak görev yapan emekli Korgeneral H.K.nın olaya dair ifadesinin alınması için ayrıntılı sorular içeren 13/12/2013 tarihli talimat Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmiştir. H.K.nın alınan ifadesi 9/1/2014 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (TMK mülga 10. madde ile görevli) iletilmiştir.

42. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (TMK mülga 10. madde ile görevli) Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından 1/8/2012 tarihinde iletilen belgeler (bkz. § 39) içindeki faks mesaj formu üzerinde imzası bulunan A.K., İ.E. ve M.H. isimli üç askerin çeşitli Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından 2013 ve 2014 yıllarında şüpheli olarak ifadeleri alınmıştır. Şahıslar olay hakkında bilgilerinin olmadığını beyan etmiştir.

43. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK mülga 10. madde ile görevli) tarafından 30/12/2013 tarihinde soruşturmaya konu iki köyün bombalanması olayına dair tüm belgelerin iletilmesi Diyarbakır Valiliğinden talep edilmiştir. Talebin iletildiği Diyarbakır İl Jandarma Komutanlığınca bu olaya dair bir arşiv kaydına rastlanmadığı 20/1/2014 tarihli yazı ile bildirilmiştir.

44. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK mülga 10. madde ile görevli) 26/3/1994 günü uçuş gerçekleştirdiği tespit edilen dört uçağın bağlı bulunduğu Komutanlıklara 3/1/2014 tarihli müzekkereler yazarak uçakları sevk ve idare eden personelin açık kimliklerinin iletilmesini talep etmiştir. Komutanlıklarca verilen 22-29/1/2014 tarihli yazılarda talep edilen uçuşlara dair kayıtlara rastlanmadığı bildirilmiştir.

45. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK mülga 10. madde ile görevli) tarafından 10/1/2014 tarihli yazı ile Cumhuriyet Başsavcılığından bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından mağdur vekilinin de katılımıyla olay yeri incelemesi yapılması, olay yerinin fotoğraf ve kamera çekimlerinin yapılması, fethi kabir yapılarak ölüm sebebi ve soyağacı tespiti için DNA incelemesi yapılmak üzere kemiklerin Adli Tıp Kurumuna iletilmesi talep edilmiştir. Şırnak İl Jandarma Komutanlığı tarafından 20/3/2014 tarihli yazı ile iki köyün hâlen boş olduğu, uzun yıllar terör örgütünün barınma ve geçiş güzergâhı olarak kullanıldığı, bölgede terör örgütü üyelerince döşenmiş mayınların mevcut olabileceği, bu nedenle ancak Valilik tarafından verilecek onay sonrasında operasyonel faaliyet planlanarak bölgede inceleme yapılabileceği bildirilmiştir.

46. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK mülga 10. madde ile görevli) tarafından zamanaşımı süresinin yakın olduğu da belirtilerek ilgili askerî birliklerden, olay tarihinde görevli olan askerî personele ve personelin uçuş yaptığı hava araçlarına ait bilgilerin ayrıca olay gününe dair uçuş defterlerinin örneklerinin iletilmesi Şubat 2014 tarihli yazılarla istenmiştir. Olay tarihinde bölgede görev yapan personelin listesi 21/2/2014 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (TMK mülga 10. madde ile görevli) iletilmiştir.

47. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK mülga 10. madde ile görevli) tarafından eylemin askerî bir operasyon sırasında asker kişilerce işlenmiş olduğu gerekçesi ile görevsizlik kararı verilerek dosya 20/2/2014 tarihinde Diyarbakır Askerî Savcılığına gönderilmiştir.

48. Diyarbakır Askerî Savcılığı 24/2/2014 tarihli yetkisizlik kararı ile dosyayı Genelkurmay Askerî Savcılığına göndermiştir.

49. Genelkurmay Askerî Savcılığı tarafından çeşitli askerî makamlara müzekkereler yazılarak olay tarihinde bölgede görev yapan askerî personele dair bilgi talep edilmiştir.

50. Başvurucular vekili tarafından 26/3/2014 tarihli dilekçeyle soruşturma dosyasının fotokopisi talep edilmiştir. Dilekçe üzerindeki nottan vekile terörle mücadelede görev alan personelin kimlik bilgilerinin gizli tutulması gerekliliğine dikkat edilmesi bilgilendirilmesi yapılarak dosya örneğinin verildiği anlaşılmaktadır.

51. Genelkurmay Askerî Savcılığınca yürütülen soruşturma sonucunda 9/4/2014 tarihli karar ile zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısımları şöyledir:

"...

Dosyadaki deliller itibarıyla zamanında olayın gerektiği şekilde soruşturulup delillerin yeterince toplanmadığı/toplanamadığı, maddi olayın ve ceza sorumluluğu bulunan kişilerin açık bir şekilde tespitinin yapılmadığı/yapılamadığı, maddi delillerin tam olarak ortaya konmadığı/konamadığı, olay yeri keşfinin ve olay yerindeki tespitlerin yapılmadığı/yapılamadığı, bu anlamda tıbbi ve kriminal inceleme sonuçlarının bulunmadığı, mernis ölüm tutanaklarında müteveffaların ölüm nedenlerinin; ecel, hastalık, cinayet,

nedeni bilinmeyen sebeple ve enkaz altında kalma gibi nedenler olarak gözüktüğü (hatta müteveffa, mağdur ve muşteki olarak dosyada yer alan isimlere ilişkin nüfus kayıtları incelendiğinde, müteveffa olarak gözükenlerin bazılarının sağ olduğu, bazılarının mernis sisteminde kaydının bulunamadığı), muhtelif tarihlerde adı geçen köylerde oturan kişilerin olayın gelişimine ilişkin farklı ve birbirleriyle çelişen beyanlarda bulundukları (bu kapsamda bir kısmının kendilerinin devletin yanında yer almaları sebebiyle ve nevruz kutlamalarına katılmadıkları için ... terör örgütü tarafından cezalandırma maksadıyla yapılan saldırı sonucu, diğer bir kısmının ise uçak bombalaması sonucu olayın gerçekleştiğini beyan ettikleri), söz konusu bölgenin yıllardır bölücü terör örgütü mensuplarınca barınma ve geçiş güzergahı olarak kullanılmış olması ve bölgede çok sayıda çatışma ve mayın/EYP olaylarının meydana gelmiş olması ve halen bu tehlikelerin geçerli olması nedenleriyle müşteki vekili Av. [T.E.nin] hazır edileceği müştekilerin de katıltımlarıyla bizzat Cumhuriyet Savcısı tarafından olay yerinde inceleme yapılarak bomba atılmasıyla ilgili tespitlerin yapılması, varsa patlayıcı madde parçalarının muhafaza altına alınarak gönderilmesi, fethi kabir yapılarak kemiklerin çıkartılıp Adli Tıp Kurumu Başkanlığına gönderilmesi, kemiklerin incelenerek ölüm sebeplerinin ve DNA profillerinin tespit edilerek gerekli incelemelerin yaptırılarak rapor alınması hususunda yazılan müzekkere cevabının yerine getirilemediği, konuya ilişkin bilgi ve belge taleplerine ilgili yönerge uyarınca arşiv saklama sürelerinin dolmuş olması nedeniyle imha edildiği gerekçesiyle ulaşılamadığına dair yanıtlar verildiği anlaşılmıştır.

19 yıl 11 ay geçtikten sonra Askeri Savcılığımıza intikal eden soruşturma dosyasında mevcut bilgi ve belgeler ile Askeri Savcılığımızca kısa bir süre içerisinde dosyaya dâhil edilen bilgi ve belgeler çerçevesinde maddi olayın ve muhtemel sorumluların tüm gerçekliğiyle ortaya konulamadığı, mevcut deliller ile kamu davası açılmasının mümkün olmadığı, kaldı ki muhtemel oluşacak suçlar yönünden dava zamanaşımı değerlendirmesi yapılması gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Bu doğrultuda olay tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 102. maddesinde zamanaşımı süresinin müebbet ağır hapis cezasını gerektiren suçlar yönünden 20 yıl, diğer suçlar yönünden ise 15 yıl, 10 yıl, 5 yıl, 2 yıl ve 6 ay olarak düzenlendiği, söz konusu olayın Hava Kuvvetlerı Komutanlığına ait uçakların sivillerin bulunduğu yerleşim yerlerini kasten bombalaması sonucunda gerçekleştiğini gösteren hiçbir delil bulunmadığı, bu anlamda kasten adam öldürme suçundan bahsedilmesinin mümkün olmadığı, kastın aşılması suretiyle ölüme neden olma ile taksir veya ihmale dayalı suçlar yönünden dosyanın Askeri Savcılığımıza intikalinden önce ve 26 Mart 2014 tarihi itibarıyla da kasten adam öldürme suçu yönünden dava zaman aşımı süresinin dolduğu, 20 yıllık süre zarfında 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 104. maddesinde sayılan zamanaşımını kesen herhangi bir usul işleminin de gerçekleşmediği, bu doğrultuda olay yönünden oluşabilecek muhtemel suçlar açısından dava zamanaşımı sürelerinin dolmuş olması nedeniyle kovuşturma olanağının bulunmadığı anlaşılmıştır.

..."

52. Başvurucular vekili tarafından olaya dair AİHM tarafından verilen Benzer ve diğerleri/Türkiye kararı sunularak anılan karara yapılan itiraz üzerine Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askerî Mahkemesi 11/7/2014 tarihli kararı ile itirazın reddine karar vermiştir.

53. Karar 21/7/2014 tarihinde başvurucular vekili T.E.ye tebliğ edilmiş olup başvurucular vekili 20/8/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

54. Başvurucular vekili T.E. bireysel başvuru sonrasında 28/11/2015 tarihinde ölmüştür. Başvurucular vekili olarak Av. Muhammed Neşet Girasun 29/3/2019 tarihindeki ek dilekçeyle vekâletnameleri ibraz etmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

55. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. İsabet Yurtsever ve diğerleri, B. No: 2015/8315, 6/3/2019, §§ 51, 54, 61.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

56. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucular Hatice Benzer ve Sabahattin Borak Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

58. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 84. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, kararların infazında Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

59. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava sırasında taraflardan birinin ölümü" kenar başlıklı 55. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir."

60. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 606. maddesi şöyledir:

"Miras, üç ay içinde reddolunabilir.

Bu süre, yasal mirasçılar için mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri; vasiyetname ile atanmış mirasçılar için mirasbırakanın tasarrufunun kendilerine resmen bildirildiği tarihten işlemeye başlar."

61. Başvurunun incelemesi devam ederken başvurucu Hatice Benzer'in 12/1/2015 tarihinde, başvurucu Sabahattin Borak'ın ise 23/4/2019 tarihinde öldüğü nüfus kayıtlarından anlaşılmıştır.

62. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri (B. No: 2014/3549, 22/3/2017, §§ 18-21) kararında başvurucunun bireysel başvurunun yapıldığı tarihten sonra ölmesi durumunda başvurunun incelenmesine devam edilip edilemeyeceğine ilişkin ilkelerini belirlemiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"18. Uygulamada hukuk yargılamalarında, taraflardan birinin ölümü halinde dava sonunda verilecek hükmün olumlu veya olumsuz bir şekilde mirasçıların haklarını etkilemesi nedeniyle davaya mirasçılar tarafından devam edilebileceğinin kabul edildiği hallerde, mahkemelerce mirasçılara usulüne uygun olarak tebligat yapılarak mirası reddetmeyen

mirasçıların mecburi dava arkadaşı olarak davada yer almalarının sağlandığı görülmektedir (Yargıtay 21. Hukuk Dairesi E. 2015/20127, K. 2015/21189, 26/11/2015).

19. Asli görevi Anayasa'yı yorumlamak, böylece Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin kapsam ve sınırlarını belirlemek olan Anayasa Mahkemesinin (Mahkeme) bireysel başvuru yolunda başvuruculaın başvuru tarihinden sonra vefat etmeleri hâlinde yukarıda yer verilen usulü benimseyerek 4721 sayılı Kanun'un anılan hükümlerindeki tarihleri tespit etme ve buna göre mirası reddetmeyen mirasçıların başvuruya devam etmelerini sağlama yükümlülüğünü üstlenmesinin, Mahkemenin asli görevini yerine getirmesi önünde engel teşkil edecek ve böylelikle Mahkemeyi temel işlevinden uzaklaştırabilecek olması nedeniyle bireysel başvurunun niteliğine uygun düşmediği görülmektedir.

20. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılması hâlinde başvurunun düşmesine karar verilebilir. Bununla birlikte İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebileceği öngörülmüştür.

21. Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâller gibi başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varıldığı durumlarda, başvuruculaın vefat etmesi hâlinde başvuruya devam edilmesinin sağlanması yönünden öncelikli yükümlülüğün başvuruya devam etme hakları olan şahıslarda bulunduğu kabul edilmelidir."

63. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri içtihadından sonraki dönemde, bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölüm tarihinden sonra makul bir süre içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların -menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek- başvurularını incelemiştir (diğerleri arasından bkz. Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018, ölümden yaklaşık üç ay sonra); Fatma Ülker Akkaya, B. No: 2014/18979, 22/2/2018, ölümden iki ay sonra). Mirasçıların başvuruyu devam ettirme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmediği hâllerde ise düşme kararı verilmektedir (Ali Sedat Yücelik ve diğerleri, B. No: 2015/2574, 9/5/2018, §§ 22-25; Abbas Çelik ve diğerleri, B. No: 2014/749, 7/3/2018, §§ 26-29; Haşim Özpolat, B. No: 2014/3140, 21/9/2017, § 19; Şükran Çopuraslan, B. No: 2014/4695, 14/9/2017, § 22).

64. Anayasa Mahkemesi T.G. (B. No: 2017/21163, 9/1/2019, §§ 17-20) kararında bireysel başvuru yapıldıktan sonra ölen başvuruculaın mirasçılarının başvuruyu devam ettirme yönündeki taleplerini Anayasa Mahkemesine iletebilecekleri makul süreyi -haklı mazeretler saklı kalmak kaydıyla- ölüm tarihinden itibaren dört ay olarak tespit etmiştir.

65. Somut olayda başvuru devam ederken ölen başvuruculaın mirasçıları ölüm tarihinden itibaren dört ay içinde başvuruya devam etmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmemişlerdir. Öte yandan başvurunun adı geçen başvurucular açısından incelenmesine devam etmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden biri de bulunmamaktadır.

66. Açıklanan gerekçelerle başvurucular Hatice Benzer ve Sabahattin Borak tarafından

yapılan bireysel başvurunun kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin düşmesine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer 57 Başvurucu Yönünden

1. Yaşam Hakkı ve İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

a. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

67. Başvurucular,

i. 26/3/1994 tarihinde, yaşadıkları Şırnak merkeze bağlı Kuşkonar ve Koçağılı köylerinin askerî yetkililer tarafından helikopter ve savaş uçakları ile bombalandığını, bu olay sonucunda yakınlarının hayatını kaybettiğini ya da yaralandığını, bombalama eyleminden sonra hayatını kaybeden yakınlarının defnedilmesi ve yaralıların tedavi edilmesi için cesetleri ve yaralıları taşıdıklarını, kamu makamlarının yardım etmediğini, sonrasında köylerini terk etmek zorunda kaldıklarını,

ii. Meydana gelen bombalama olayı hakkında yetkili makamlara suç duyurusunda bulunduklarını, bu suçun sorumlularının kamu görevlileri olmasına rağmen gerekli soruşturmaların yapılmadığını, soruşturma süreci sonucunda dava zamanaşımının dolduğu gerekçe gösterilerek kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, bu suçlar için dava zamanaşımı süresinin söz konusu olamayacağını,

iii. AİHM tarafından 12/11/2013 tarihinde haklarında verilen Benzer ve diğerleri/Türkiye kararında haklarının ihlal edildiğinin tespit edildiğini, ayrıca ihlalin sonuçlarının ancak sorumluların kimliklerinin tespiti ve cezalandırılmaları ile giderilebileceğinin vurgulandığını, buna rağmen AİHM kararının kesinleşmesinden sonra Genelkurmay Askerî Savcılığı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, anılan karara yaptıkları itirazın da Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askerî Mahkemesi tarafından reddedildiğini belirterek Sözleşme'nin 2., 3. ve 13. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

68. Bakanlık başvurunun kabul edilebilirliğine dair görüşünde 59 başvurucudan bir kısmının daha önce aynı iddialarla AİHM'e başvuruda bulunarak tazminata hak kazandığını, başvuruculardan Abdullah Yıldırım, LezginYıldırım, Bilal Yıldırım ve Mehmet Yıldırım'ın ise AİHM'e bir başka başvuru yaptığını, bu başvuru hakkında Hükûmetin savunma yaptığını ancak AİHM tarafından henüz karar verilmediğini, başvuruculardan ilk kez Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunanlardan bir kişi hariç diğerlerinin Genelkurmay Askerî Savcılığı tarafından yürütülen soruşturmaya müdahil olmadıklarını, dolayısıyla mağduriyetlerini ortaya koyan bilgi/belge sunmadıklarını belirtmiştir. Bakanlık, olay tarihinin Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlamasından önce olduğuna değindikten sonra başvuruculardan 37'sinin aynı iddialarla AİHM'e yaptığı başvuru neticesinde yaşam hakkı ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi sonucunda manevi tazminata hak kazandıklarına işaret etmiş ve bu başvurucular açısından mağduriyetin giderilip giderilmediğinin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

69. Bakanlık başvurunun kabul edilebilirliğine dair görüşünde ayrıca başvuruda bulunma süresi bakımından Genelkurmay Askerî Savcılığı tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı yapılan itirazın 9/4/2014 tarihinde reddedildiğini, başvurunun ise 20/8/2014 tarihinde yapıldığını bildirmesinin ardından AİHM'in Benzer ve diğerleri/Türkiye

kararında Süleyman Bayı ve bir başka şahsın olayda yaralandığına dair iddialarını temellendirmemeleri nedeniyle başvurularını kabul edilemez bulduğunu, bireysel başvuruda da başvurucuların olayda kimlerin yaralandığına yahut hayatlarını kaybettiğine dair bir açıklama getirmediğini, dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olma kriteri bakımından incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

70. Bakanlık başvurunun esasına ilişkin görüşünde, başvurucuların yaşam hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından yaşam hakkının maddi ve usul yönünün ihlal edildiğine AİHM tarafından karar verildiğini işaret ederek takdirin Anayasa Mahkemesinde olduğunu bildirmiş ve Anayasa Mahkemesince ihlal tespiti yapılması hâlinde AİHM tarafından hükmedilen tazminat miktarları da gözetilerek münasip bir tazminata hükmedilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

71. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.

Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

72. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

i. İddiaların Nitelendirilmesi, Uygulanabilirlik ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

73. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının özügüvenlik güçleri tarafından ölümcül güç kullanımına maruz bırakıldıklarına, olayın etkili soruşturulmadığına, AİHM kararının adli makamlarca dikkate alınmadığına, olay sonrası şartlar ve yaşananlar nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleyle karşılaştıklarına ilişkindir. Bu nedenle ihlal edildiği ileri sürülen etkili başvuru hakkının yaşam hakkı ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

74. Öte yandan başvuru formunda, somut olayda hayatını kaybedenlerin yanı sıra bir kısım başvurucunun da olayda ağır ya da hafif şekilde yaralandığı iddia edilmiştir. Yaralandıkları iddia edilen başvurucular bakımından öncelikle Anayasa'nın yaşam hakkını güvence altına alan 17. maddesinin birinci fıkrasının uygulanabilirliğinin değerlendirmesi gerekmektedir.

75. Bir olayda yaşam hakkına ilişkin ilkelerin uygulanabilmesi için gerekli şartlardan biri doğal olmayan bir ölümün gerçekleşmesi olmakla birlikte ölümle sonuçlanmayan bir olaya ilişkin başvuru da mağdura karşı gerçekleştirilen eylemin niteliği ve failin amacı gibi somut olayın koşulları dikkate alınarak yaşam hakkı kapsamında incelenebilir. Bu değerlendirme yapılırken eylemin potansiyel olarak öldürücü niteliği olup olmadığı ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları önem taşımaktadır (Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, §§ 109, 110).

76. Somut olayda bir kısım başvurucunun yaralanmalarına sebep olduğunu iddia ettikleri olay, uçakların yaşadıkları köyleri bombalamasıdır. Dolayısıyla iddia edilen eylemin potansiyel olarak öldürücü bir niteliği olduğu açıktır. Eylemin bu niteliği ve başvuruculaların gerçekleştiğini iddia ettikleri bombalama sonucu yaşamalarının tesadüfe bağlı olma olasılığı birlikte değerlendirildiğinde başvurunun yaralandıklarını beyan eden başvurucular açısından da yaşam hakkı çerçevesinde incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

77. Somut olayda başvuruculaların yahut başvuruculaların murislerinin bir kısmının, yaşam hakkı ile insan haysiyetiyle bağdaşmayan yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları AİHM tarafından değerlendirilmiş, yaşam hakkının maddi ve usul yönleri ile insan haysiyetiyle bağdaşmayan yasağının ihlal edildiğinin tespit edilmesi sonucu kendilerine manevi tazminat ödenmesine hükmedilmiştir (bkz. § 37). Bu sebeple "Diğer Başvurucular" başlığı altında isimleri belirtilmiş olan bu başvurucular (bkz. § 130) bakımından aynı ihlal iddialarının Anayasa Mahkemesince tekrar ele alınmasının gerekmediği değerlendirilmiştir. Somut olayda "Diğer Başvurucular"ın iddiaları bakımından incelenmesi gereken meselenin AİHM'in ihlal kararının adli makamlarca dikkate alınmadığı iddiaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple başvuruculaların iddialarının AİHM'in ihlal kararından sonraki süreç esas alınarak yaşam hakkının usul yönü açısından değerlendirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

78. Öte yandan AİHM'e aynı iddialarla başvuruda bulunmayıp ilk defa Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunan başvurucular açısından yaşam hakkının maddi ve usul yönleriyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı bakımından inceleme yapılacaktır.

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

79. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, bu hakka yönelik bir başvuru ancak ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41).

(1) Başvurucular Mehmet Bengi, Süleyman Bayı, Adil Bengi, Abdullah Borak, Nufel Bengi, Ali Bedir'in Yaşam Hakkı ve İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları Yönünden

80. 6216 sayılı Kanun’un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

81. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda başvuruculaların başvurularını takip etme yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülüğün bir gereği olarak başvuru formu titizlikle doldurulmalı, ihlal iddiasının dayanağı olan tüm olaylar gösterilmeli, başvuruyu aydınlatacak

ve hükmün esasını etkileyecek argümanları destekleyici tüm belgeler başvuru dilekçesine eklenmelidir. Şayet bir belge elde edilememişse bunun da nedenleri açıklanmalıdır (Veli Özdemir, § 26).

82. Başvurucu Mehmet Bengi, AİHM tarafından lehine tazminata hükmedilen Yusuf Bengi'nin mirasçısı olup başvuru formunda olayda hem annesinin ölümü hem de kendisinin yaralanması nedeniyle bireysel başvuruda bulunduğunu bildirmiştir. Mehmet Bengi'nin kendi yaralanmasına dair iddiası kapsamında dosyanın incelenmesi neticesinde Mehmet Bengi'nin olay sırasında yaralandığına dair bir bilgi/belge sunmadığı, ayrıca soruşturma kapsamında verdiği 24/4/2008 tarihli tanık beyanında annesinin ölümünden bahsettiği hâlde kendisinin yaralandığından bahsetmediği anlaşılmıştır (bkz. § 18).

83. Başvurucu Süleyman Bayı'nın olay sırasında yaralandığı iddiasıyla AİHM'e yaptığı başvuru; yaralandığı iddiasını destekleyecek delilleri sunmaması, yaralanması hakkında adli veya idari hiçbir makama başvurmaması nedeniyle AİHM tarafından kabul edilemez bulunmuştur (bkz. § 26). Bireysel başvuru sırasında da başvurucu olay sırasında yaralandığına dair bir bilgi/belge sunmamış olup dosyanın incelenmesi sonucunda da yaralanmasına dair bir belgeye rastlanmamıştır.

84. Başvurucu Adil Bengi başvuru formunda, annesi Zülfe Bengi'nin olay sırasında yaralandığını iddia etmiş; annesinin asıl adının Meryem Ayık olduğunu bildirmiştir. Başvurucunun aynı iddiayla AİHM'e yaptığı başvuru, Zülfe Bengi'nin sonradan doğal sebeplerle yaşamını yitirdiğinin bildirilmesine rağmen ölüm tarihinin iletilmediği belirtilerek kişinin hayatta olduğu durumda yakınının başvuruda bulunmasının mümkün olmaması nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur (bkz. § 26). Bireysel başvuru sırasında da başvurucu tarafından annesinin yaralanmasına, ölüm tarihine ve kimlik bilgilerine dair herhangi bir belge sunulmamış olup başvuru dosyasının ve nüfus kayıtlarının incelenmesinde de Zülfe Bengi ya da Meryem Ayık isimli kişilerin kimlik bilgisi dolayısıyla başvurucuyla yakınlıkları tespit edilememiştir.

85. Başvurucu Abdullah Borak'ın (1965 doğumlu) olaydan ne şekilde mağdur olduğu başvuru formunda açıklanmadığı gibi başvuru dosyasının incelenmesinden de tespit edilememiştir. Aynı şekilde başvurucular Nufel Bengi ve Adil Bedir olay sırasında yaralandıkları iddiasıyla ilgili bir bilgi/belge sunmadıkları gibi dosyanın incelenmesi neticesinde de yaralanmalarını gösterir bir belgeye rastlanmamıştır. Başvuruculların olay hakkında yürütülen soruşturmalarda taraf oldukları da tespit edilememiştir.

86. Yukarıda ayrıntıları belirtildiği üzere anılan başvurucular başvuruyu aydınlatacak ve başvurunun esasını etkileyecek belgeleri Anayasa Mahkemesine sunmamış; yükümlülüklerini yerine getirmemiştir. Dolayısıyla başvurucular tarafından ileri sürülen iddiaların temellendirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

87. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

(2) Başvurucu Salih Oygur'un İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası Yönünden

88. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği

iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir..."

89. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

90. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

91. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön koşullar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması ve bunların sonucunda kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesidir (Fetih Ahmet Özer, B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

92. Öte yandan bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla doğrudan mağdur sıfatını taşıyan kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre doğrudan mağdur ile arasında kişisel ve özel bir bağ bulunan ve dolayısıyla da Anayasa ve Sözleşme'nin ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 47.)

93. Anayasa Mahkemesi kötü muamele yasağına ilişkin dolaylı mağduriyete dair şikâyetleri incelediği başvurularda; hakları ihlal edilen kişinin aile üyelerinin olaydan dolayı ruhsal çöküntü ve üzüntü yaşamalarının kendileri için kaçınılmaz bir sonuç olduğunu, bu nedenle Anayasa'nın 17. maddesinin bu kişiler bakımından ihlal edilebilmesi için söz konusu durumun yeterli olmadığını ve aile bireylerinden birinin mağdur olup olmamasının yaşadıkları üzüntüden farklı bir boyut kazandıracak özel faktörlerin başvuruda var olup olmadığına bağlı olduğunu ifade etmiştir (Engin Gök ve diğerleri, §§ 49-54).

94. Somut başvuruda, başvurucunun insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine dair iddiası yakınının ölümü nedeniyle yaşadığı üzüntüden ziyade yaşanan olay ve sonrasında katlanmak zorunda kaldığı şartlara dairdir (bkz. § 67).

95. Bu bağlamda Başvurucu Salih Oygur'un 31/1/2005 tarihli müşteki beyanında olay tarihinde Siirt merkezde oturduğunu, olayı görmediğini bildirdiği (bkz. § 14) görülmekle başvurucunun olay nedeniyle üzüntü yaşadığına bir şüphe bulunmamaktadır. Ancak somut başvuruda yakınının başına gelen olaya tanık olmayan başvurucunun olay anında köyde bulunmadığı da dikkate alındığında insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı bakımından doğrudan ya da dolaylı mağduriyetinin söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır.

96. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle

kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

(3) Başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı, Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım, Mehmet Yıldırım ve Diğer Başvurucuların Yaşam Hakkı ve İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları ile Başvurucu Salih Oygur'un Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası Yönünden

97. Başvurucu Lali Erdin, AİHM tarafından lehine tazminata hükmedilen Mahmut Erdin'in mirasçısı olup başvuru formunda olayda hem kızının ölümü hem de kendisinin yaralanması nedeniyle bireysel başvuruda bulunduğunu bildirmiştir. Lali Erdin'in kızının ölümü ve kendisinin yaralanmasına dair AİHM'e bir başvurusu bulunmamaktadır. Lali Erdin'in yaralanması nedeniyle bir yakınının AİHM'e yaptığı başvuru, Lali Erdin'in olay sırasında yaralandığına dair adli rapor bulunduğu ve kendisi hayatta olduğu hâlde yaralanmasıyla ilgili olarak bir yakınının başvuruda bulunmasının mümkün olmaması nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur (bkz. § 26). Bu durumda başvuru dosyasının incelenmesi neticesinde olay sırasında yaralandığı (bkz. § 10) ve olay hakkında yürütülen soruşturmalarda da taraf olduğu anlaşılan başvurucu Lali Erdin'in bireysel başvuru ehliyeti açısından bir eksikliğinin bulunmadığı anlaşılmıştır.

98. Başvurucu Salih Oygur'un 26/3/1994 tarihinde gerçekleşen olay hakkında AİHM nezdinde bir başvurusu bulunmamaktadır. Başvuru dosyasının incelenmesi neticesinde Salih Oygur'un 31/1/2005 tarihli müşteki beyanında olayda hayatını kaybeden Mahmut Oygur'un kardeşi olduğunu bildirdiği (bkz. § 14) görülmekle olay hakkında yürütülen soruşturmalarda da taraf olduğu anlaşılan başvurucu Salih Oygur'un yaşam hakkının ihlali iddiaları bakımından başvuru ehliyeti açısından bir eksikliği bulunmadığı tespit edilmiştir.

99. Başvurucu Mahmut Bayı'nın annesi Hatice Bayı'nın olay sırasında yaralanması nedeniyle onun adına AİHM'e yaptığı başvuru Hatice Bayı hayatta olduğu hâlde yakınının başvuruda bulunmasının mümkün olmadığı belirtilerek kabul edilemez bulunmuştur (bkz. § 26). Mahmut Bayı, 2005 yılındaki müşteki ifadesinde olay tarihinde Koçağılı köyünde oturduğunu ve annesinin olay sırasında yaralandığını belirterek şikâyetçi olmuştur (bkz. § 14). Başvurunun incelenmesi sırasında Hatice Bayı'nın bireysel başvuru tarihinde hayatta olduğu fakat 12/2/2019 tarihinde vefat ettiği tespit edilmekle hâlihazırda başvurucu olan Mahmut Bayı'nın annesinin yaralanmasına dair başvurusunda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir.

100. Başvurunun incelenmesi sonucunda başvurucular Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım, Mehmet Yıldırım'ın yakınları olan Asiye Yıldırım'ın 26/3/1994 tarihinde öldüğünün Şırnak Valiliğinin 7/2/2018 tarihli tespitine istinaden Abdullah Yıldırım'ın beyanı üzerine nüfus kaydına işlendiği, Kerem Yıldırım'ın ise olay tarihinde iki yaşında olduğu ve nüfusa kaydedilmeden olay sırasında hayatını kaybettiğinin Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca (TMK mülga 10. madde ile görevli) yürütülen soruşturmada belirlendiği, Zeynep Kalkan'ın kolluk nezdinde verdiği 31/1/2005 tarihli beyanında Asiye Yıldırım ve oğlu Kerem Yıldırım'ın olayda hayatlarını kaybettiğini belirttiği (bkz. § 15) tespit edilmiştir. Başvuruculaların aynı iddialarla AİHM'e yaptığı başvuru hakkında (B. No: 72957/12) henüz karar verilmediği de gözetildiğinde başvuruculaların başvuru ehliyeti açısından bir eksikliğinin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

101. "Diğer başvurucular" arasında olan Emin Erdin, Zeynep Erdin, Ayşe Erdin, Hatice Erdin, İsmail Erdin ile Sariye Metin'in AİHM tarafından lehine tazminata hükmedilen Mahmut Erdin'in mirasçıları olarak bireysel başvuruda bulundukları, aynı şekilde Zeynep

Bengi, Abdulaziz Bengi, Fatma Bengi, Emine Bengi, Mehmet Bengi, Sitti Turgun ve Emine Salgın'ın da AİHM tarafından lehine tazminata hükmedilen Yusuf Bengi'nin mirasçıları olarak bireysel başvuruda bulundukları görülmekle başvurucuların başvuru ehliyeti açısından bir eksikliklerinin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

102. Bu durumda başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı, Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım, Mehmet Yıldırım'ın yaşam hakkının maddi ve usul yönleriyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddialarıyla, Salih Oygur'un yaşam hakkının maddi ve usul yönlerinin ihlal edildiği iddiası, ayrıca AİHM'in ihlal kararı sonrasında devam eden soruşturmaya taraf oldukları görülen "diğer başvurucular"ın yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşmış olup söz konusu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

iii. Esas Yönünden

(1) Başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı, Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım, Mehmet Yıldırım'ın Yaşam Hakkı ve İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları ile Salih Oygur'un Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası Yönünden

(a) Genel İlkeler

(i) Yaşam Hakkı Bakımından

103. Kamusal yetkiyle güç kullanılması sonucu gerçekleşen ölümlerin veya ölümcül yaralanmaların devletin yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu yükümlülük hem kasıtlı biçimde hem de kasıt olmaksızın ölümle sonuçlanan veya sonuçlanabilecek güç kullanımını kapsamaktadır (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 44).

104. Anayasa’nın 17. maddesinin son fıkrasında "(1) meşru müdafaa hali, (2) yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, (3) bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, (4) bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, (5) sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda" yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı belirtilmiştir.

105. Anayasa’da yaşam hakkına güç kullanmak suretiyle yapılacak müdahalelere ilişkin yer alan yukarıdaki hükümler ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda daha önce vermiş olduğu kararlar birlikte değerlendirildiğinde kolluk kuvvetlerinin ancak Anayasa’da belirtilen amaçlara ulaşmak adına başka bir çarenin kalmadığı zorunlu durumlarda ve -güç kullanarak ulaşılmak istenen amaç ile karşı karşıya kalınan güce nispeten- orantılı bir biçimde güç kullanabilmelerine izin verildiği söylenebilecektir (Cemil Danışman, § 50; Nesrin Demir ve diğerleri, B. No: 2013/5785, 29/9/2016, § 113).

106. Öldürücü güç, Anayasa'da belirtilen hâllerde ve başka şekilde müdahale olanağı kalmaması nedeniyle son çare olarak kullanılmalıdır. Bu nedenle yaşam hakkının dokunulmaz niteliği de dikkate alınarak ölümle sonuçlanabilecek bir güç kullanımı söz konusu olduğunda bunun zorunluluğu ve orantılılığı Anayasa Mahkemesi tarafından çok sıkı bir şekilde denetlenmelidir (Nesrin Demir ve diğerleri, § 107).

107. Kolluk görevlilerinin doğrudan silah kullanımı sonucu meydana gelen olaylarda güç

kullanımının Anayasa'nın 17. maddesine göre başka bir çarenin kalmadığı zorunlu bir durumda ve ölçülü bir şekilde gerçekleştiğinin soruşturma makamlarınca resen ortaya konması gerekmektedir (Turan Uytun ve Kevzer Uytun, B. No: 2013/9461, 15/12/2015, § 73). AİHM de ölümün güvenlik güçlerinin silah kullanımı sonucu gerçekleştiğinin tartışmasız olduğu olaylarda, bu konudaki ispat yükünün taraf devlete (hükûmete) ait olduğunu kabul etmekte ve mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı gerçekleştiğinin kanıtlanamaması hâlinde yaşam hakkının usul ve esas yönünün ihlal edildiğine karar vermektedir (Bektaş ve Özalp/Türkiye, § 57, Ataykaya/Türkiye, B. No: 50275/08, 22/7/2014, §§ 45-59).

108. Esasen olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi idari ve yargısal makamların ödevidir (Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 68). Anayasa Mahkemesinin doğrudan ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine geçecek şekilde delillerin değerlendirmesini kendisinin yapmasının veya yürütülmesi gerekli olan soruşturma işlemlerini belirlemesinin söz konusu olamayacağı belirtilmelidir. Başka bir ifadeyle Anayasa Mahkemesinin görevi, bu makamların maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir (Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk, B. No: 2013/7832, 21/4/2016, § 185). Bu konuda asıl sorumlu ve yetkili olanlar ilk elden olayları inceleyen yetkili adli ve idari mercilerdir. Diğer taraftan derece mahkemelerinin bulgularının Anayasa Mahkemesini bağlamamasına rağmen normal şartlar altında bu mahkemelerin maddi olaylara ilişkin yaptığı tespitlerden ayrılmak için de kuvvetli nedenlerin var olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 96).

109. Bu noktada belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi, yetkili mercilerin bu konuya ilişkin değerlendirmelerine tamamen bağlı kalmak zorunda olmayıp somut olaya ilişkin elinde bulunan kesin, ikna edici bilgi veya bulgulara dayanarak farklı bir değerlendirmede de bulunabilir (Cemil Danışman, § 58; Nesrin Demir ve diğerleri, § 117). Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin değerlendirmesi yapılırken olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir (Cemil Danışman, § 57). Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiğinin ve nasıl bir seyir izlediğinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Cemil Danışman, § 57; Nesrin Demir ve diğerleri, § 108).

110. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi ya da üçüncü kişi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir (Tahir Canan, § 25).

111. Bu noktada ifade etmek gerekir ki usul yükümlülüğünün gerektiği şekilde yerine getirilmemesi hâlinde devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerine gerçekten uyup uymadığı tespit edilemez. Bu nedenle devletin bu madde kapsamındaki negatif ve pozitif yükümlülüklerinin güvencesini soruşturma yükümlülüğü oluşturmaktadır (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 29).

112. Bu kapsamda -özellikle de olayın gerçekleştiği zamanda ve yerde- ilk anda yürütülecek soruşturma işlemleri çok büyük önem arz etmektedir. Geçen zamanla birlikte kaçınılmaz bir şekilde delillerin kaybolması, tanıkların yer değiştirmesi ve yaşananları hatırlamanın güçleşmesi gibi nedenlerle delil toplama ve olayın gerçekleşme şeklini belirlemenin giderek

zorlaşacağı açıktır (Yavuz Durmuş ve diğerleri, B. No: 2013/6574, 16/12/2015, § 62).

113. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan haklar kapsamında yürütülen ceza soruşturmalarına ilişkin yükümlülük sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer yandan burada yer verilen değerlendirmeler, hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü kişileri bir suç isnadı dolayısıyla her durumda yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği, tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

114. Yürütülecek soruşturmalarda soruşturmada ve devamında yapılan kovuşturmada yetkililerin süratli hareket etmeleri yaşanan olayların daha sağlıklı bir şekilde aydınlatılabilmesi, kişilerin hukukun üstünlüğüne olan bağlılığını sürdürmesi ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (Deniz Yazıcı, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96).

115. Ayrıca belirtilmelidir ki yaşam hakkına ilişkin iddialarla ilgili olarak derece mahkemelerinde dava görüldüğü zaman, ceza hukuku sorumluluğunun Anayasa ve uluslararası hukuk sorumluluğundan ayrı tutulması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yetkisi, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Sözleşme ve Türkiye'nintaraf olduğu buna ekprotokoller kapsamında bulunanlarla sınırlıdır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin cezai sorumluluk bağlamında suça ya da masumiyete ilişkin bir bulguya ulaşma görevi bulunmamaktadır. Başvuru konusu olaylar açısından yer verilen somut tespitler, hiçbir şekilde Anayasa Mahkemesince kişilerin masumiyetine veya suçlululuğuna ilişkin bir yorum yapıldığı şeklinde değerlendirilmemelidir (Rıfat Bakır ve diğerleri, § 143).

(ii) İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağı Bakımından

116. Diğer yandan Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin ihlali anlamında bir kötü muamele olup olmadığını değerlendirirken kendisine sunulan bütün delilleri inceler. Bu deliller başvurucu tarafından ortaya konulmuş, Bakanlık tarafından bildirilmiş veya diğer kaynaklardan elde edilmiş olabilir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü şüpheden uzak, makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kanıtlar yeterince güçlü, açık ve uyumlu çıkarımlardan ya da aksi ispat edilmemiş karinelerden elde edilebilir. Kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 95).

117. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında değerlendirilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir. Bu asgari eşik göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak belirlenmelidir. Bu belirleme yapılırken muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 83).

118. Kişiyi küçük düşürebilecek ve utandırabilecek şekilde kişide korku, elem ve aşağılanma duygusu uyandıran veya mağduru kendi iradesine ve vicdanına aykırı bir şekilde hareket etmeye sürükleyen muameleler ise insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele veya ceza olarak tanımlanabilir. Uygulanan bu muamele eziyetten farklı olarak kişide bedensel ya da ruhsal bir acı oluşturmasa da küçük düşürücü veya alçaltıcı bir etki yaratmaktadır (Cezmi

Demir ve diğerleri, § 89).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

119. Yukarıda belirtildiği üzere AİHM, Benzer ve diğerleri/Türkiye kararında, soruşturma sırasında Genel Müdürlükçe iletilen uçuş kayıt defterlerinde yazılı bilgilerin başvuruculaın iddialarını desteklediğini, kamu makamlarının savunmasının iddiaları inkârla sınırlı kaldığını belirterek askerî makamlar tarafından kullanılan güç nedeniyle yaşam hakkının maddi yönünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (bkz. § 32).

120. AİHM olayda yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiği kararında ihlalin giderilmesi için özel önlem belirterek olayın sorumlularının cezasız kalmasının önlenmesi için sorumlularının tespit edilmesi ve cezalandırılmasının sağlanması amacıyla uçuş kayıt defterine dayalı olarak olaya dair etkili bir soruşturma yürütülmesi gerektiğinin altını çizmiştir (bkz. § 36).

121. AİHM'in bahse konu ihlal kararı sonrasında olay hakkında devam eden soruşturmada olay tarihinde görev yapan askerî personelin açık kimliğinin tespit edilemediği ve neticeten dava zamanaşımının dolması nedeniyle dosyanın kovuşturmasızlık kararıyla sonuçlandığı, dolayısıyla olayın sorumlularının tespit edilemediği ve haklarında yargılama yapılamadığı görülmektedir (bkz. § 51).

122. Bu itibarla başvuru dosyasının incelenmesinde soruşturma dosyasında mevcut olan, Genel Kurmay Başkanlığı Hava Kuvvetleri Komutanlığınca Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (CMK mülga 250. madde ile görevli) iletilen 24/8/2012 tarihli yazı (bkz. § 39) ile Genel Müdürlük tarafından 13/2/2012 tarihinde iletilen yazı (bkz. § 21) ve Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından 1/8/2012 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (TMK mülga 10. madde ile görevli) iletilen yazı (bkz. § 39) ve eklerindeki belgeler dikkate alındığında -soruşturmanın da olayın sorumluları tespit edilmeden zamanaşımının dolması üzerine kovuşturmasızlık kararıyla sonuçlandığı gözetildiğinde- başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı, Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım, Mehmet Yıldırım, Salih Oygur'un yaşam hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından AİHM'in Benzer ve diğerleri/Türkiye kararındaki değerlendirmelerinden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

123. Öte yandan AİHM Benzer ve diğerleri/Türkiye kararında olay sırasında meydana gelen terör ve panik ortamı, başvuruculaın yakınlarının kötü bir şekilde ölmelerine tanık olmaları, sonrasında cesetleri komşu köylere taşıyıp gömmek zorunda kalmaları, yetkililerden herhangi bir yardım alamamaları, evlerinin nedensiz olarak tahrip edilmesi, yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmaları ve olaya dair soruşturma yürütülmemesi nedenleriyle yaşadıkları üzüntü ve stresin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele sayılacak asgari eşiğe ulaştığını tespit ederek mağdurlar açısından söz konusu yasağın ihlal edildiğine karar vermiştir (bkz. § 35).

124. Olay tarihinde bahsi geçen köylerde yaşadıkları ve olay sırasında yaralandıkları yahut yakınlarının öldüğü hususlarında dosya kapsamında bilgi ve belgeler mevcut olan başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı, Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım, Mehmet Yıldırım'ın insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiaları bakımından AİHM'in Benzer ve diğerleri/Türkiye kararındaki değerlendirmelerinden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

125. Açıklanan gerekçelerle adı geçen başvurucular açısından yaşam hakkının ve insan

haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

(2) Diğer Başvuruculaların Yaşam Hakkının Usul Yönünün İhlal Edildiği İddiaları Yönünden

(a) Genel İlkeler

126. Temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla 4/11/1950 tarihinde imzalanan Sözleşme, 10/3/1954 tarihli ve 6366 sayılı Kanun'la Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmış ve onay belgesinin 18/5/1954 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tevdi edilerek Türkiye açısından yürürlüğe girmiştir. Bakanlar Kurulunun 22/1/1987 tarihli ve 87/11439 sayılı kararı ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna bireysel başvuru hakkı, 25/9/1989 tarihli ve 89/14563 sayılı kararı ile de AİHM'in zorunlu yargı yetkisi tanınmıştır. Böylece Türkiye, Sözleşme'de bulunan temel hak ve özgürlükleri güvence altına alma yükümlülüğünü kabul etmiş ve yargı yetkisi içinde bulunan tüm bireylere, hukuken bağlayıcı nitelikte ihlal kararı verebilecek bir uluslararası mahkemeye başvuru yapabilme hakkını tanımıştır (Sıddıka Dülek ve diğerleri, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, § 68).

127. Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin etkili bir şekilde korunması AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmesi ile mümkün olabilir. AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmemesi Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin uygulamada etkili bir şekilde korunamadığı anlamına gelir (Sıddıka Dülek ve diğerleri, § 69).

128. Sözleşme tarafından güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin uygulamada etkili bir şekilde korunamadığı yönündeki şikâyetlerin incelenmesi ise Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme kapsamındaki herhangi birinin ihlal edildiği iddiasını bireysel başvuru yoluyla incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer. Aksinin kabulü, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alan temel hak ve özgürlüklerin bireysel başvuru yolu ile etkili bir şekilde korunmasını öngören Anayasa'nın amacı ile bağdaşmaz. Bu sebeple AİHM tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği Anayasa Mahkemesince incelenmelidir (Sıddıka Dülek ve diğerleri, § 70).

129. Somut olayda yaşam hakkının usul boyutuna ilişkin AİHM tarafından verilmiş bir ihlal kararı olmasına rağmen Anayasa Mahkemesinin aynı konuda yeni bir inceleme yapabilmesi için başvurucunun mağduriyetinin AİHM kararıyla giderilmemiş olması gerekir (Rahil Dink ve diğerleri, B. No: 2012/848, 17/7/2014, § 116). Olaya ilişkin soruşturma dosyasının baştan itibaren açık olduğu, sorumluların tespitine yönelik incelemenin AİHM kararı sonrasında da devam ettiği görülmektedir. Bu durumda AİHM'in ihlal kararı ve buna istinaden ödenen tazminat ile başvuruculaların mağdur sıfatının sona erdiği söylenemez. Anayasa Mahkemesinin özellikle AİHM'in kararı üzerine adli makamlar tarafından kararda bildirilen özel önlemi de yerine getirecek şekilde olaydan sorumlu olan kişileri belirleme ve bu eylemleri yaptırım altına alma amacıyla etkili bir soruşturma yürütülüp yürütülmediğini incelemesi gerekir.

130. Bu nedenle yukarıda da belirtildiği üzere (bkz. § 77) başvurucular Ahmet Bengi, Sadık Kaçar, Hamit Kaçar, Abdurrahman Bengi, Hacı Kaçar, Hasan Bedir, İbrahim Kıraç, Zeynep Kalkan, Abdullah Borak, Kasım Kıraç, Durmaz Kalkan, Basri Kalkan, Asker Kalkan, Mehmet Kalkan, Abdulhadi Oygur, Abdullah Oygur, Taybet Oygur, Halime Başkurt (Oygur), Ahmet Yıldırım, Şahin Altan, Ahmet Benzer, Mehmet Benzer, Ata Kaçar, Halil Kaçar, Osman Kaçar,

Felek Başkurt (Yıldırım), Selim Yıldırım, Mehmet Aykaç, Cafer Kaçar, Reşit Bengi, İsmail Bengi, Mustafa Bengi, Emin Erdin, Zeynep Erdin, Ayşe Erdin, Hatice Erdin, İsmail Erdin, Sariye Metin, Zeynep Bengi, Abdulaziz Bengi, Fatma Bengi, Emine Bengi, Mehmet Bengi, Sitti Turgun ve Emine Salgın'ın iddiaları hakkında Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme, olayların baştan itibaren yeniden değerlendirilmesi şeklinde değil AİHM tarafından verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ile ilgili sınırlı olarak ve AİHM'in ihlal kararından sonraki süreç esas alınarak yaşam hakkının usul yönü açısından yapılacaktır.

131. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkının usul yönü konusunda benimsediği genel ilkelere göre kasten meydana getirildiği iddia edilen bir ölüm olayı hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkililiği için;

i. Soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

ii. Kamu görevlilerinin karıştığı iddia edilen ölümlere ilişkin soruşturmaları yürüten soruşturma makamlarının olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması, soruşturma makamlarının sadece hiyerarşik ve kurumsal bağımsızlığının yeterli olmayıp aynı zamanda soruşturmanın fiilen de bağımsız olarak yürütülmesi (Cemil Danışman, § 96),

iii. Ceza soruşturmasının fiilen hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması, ayrıca her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

iv. Hukuk devletine bağlılığın sağlanması ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görünümü verilmesinin engellenmesi amacıyla ceza soruşturması makul bir özen ve süratle yürütülmesi gerekir (Salih Akkuş, § 30).

132. Bu noktada yeniden ifade etmek gerekir ki Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan haklar kapsamında yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer yandan burada yer verilen değerlendirmeler, hiçbir şekilde Anayasa’nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü kişileri bir suç isnadı dolayısıyla her durumda yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği, tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

133. Diğer taraftan soruşturmanın ilerlemesine engel güçlükler olsa da soruşturmaların makul bir sürat ve özenle yürütülmesi gerektiğinin, yetkililerin süratle hareket etmeleri olayın aydınlatılabilmesi, hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik bir öneme sahip olduğunun da yeniden altını çizmek gerekmektedir. (Deniz Yazıcı, § 96).

134. Her olayın kendine özgü şartlarında değerlendirme yapılması koşuluyla yaşamı tehlikeye soktuğu açık olan eylemler ile maddi ve manevi varlığa yönelik ağır saldırıların cezasız kalmaması gerekmektedir (Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 32).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

135. Somut başvuruya konu olayda AİHM, yaşam hakkının maddi ve usul yönlerinin ihlal edildiğine karar verip tazminata hükmetmenin yanı sıra ihlalin giderilmesine yönelik özel bir önlem belirlemiş; ayrıca ihlal kararından sonra, derdest olan soruşturma kapsamında adli makamlarca gerçekleştirilecek yeni işlemlerin Bakanlar Komitesince denetleneceğini ifade etmiştir. AİHM özellikle olayın sorumlularının cezasız kalmasının önlenmesi için alınacak önlemin sorumlularının tespit edilerek cezalandırılmasını sağlamak amacıyla uçuş kayıt defterine dayalı olarak etkili bir soruşturma yürütülmesi olduğunu belirtmiştir (bkz. § 36).

136. AİHM yukarıda yer verilen kararında başvuruculların yakınlarının ölümünde ve yaralanmasında sorumluluğu olabilecek kişilerin tespitine yönelik etkili bir soruşturma yürütülmediği gerekçesiyle yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu kararın gereğini yerine getirmek Sözleşme'ye göre taraf devletin ödevidir. Sözleşme'nin "Kararların bağlayıcılığı ve infazı" kenar başlıklı 46. maddesi uyarınca taraf devletlerin AİHM'in kesinleşmiş kararlarına uyma yükümlülüğü bulunduğu, AİHM'in kesinleşen kararlarının infazı denetleyecek olan Bakanlar Komitesine gönderildiği, Bakanlar Komitesinin taraf devletin verilen kesin karara uygun davranmayı reddettiği görüşünde olması hâlinde ilgili devlete ihtarda bulunduktan sonra bu devletin aynı maddenin 1. fıkrasında öngörülen yükümlülüğünü yerine getirmediği meselesini AİHM'e intikal ettirme yetkisine sahip olduğu ve AİHM'in birinci fıkranın ihlal edildiğini tespit etmesi durumunda alınacak önlemleri değerlendirmesi için davayı Bakanlar Komitesine gönderebileceği düzenlenmiştir.

137. Bu durumda AİHM tarafından verilen ve özel bir tedbir içeren olaya dair ihlal kararının yerine getirilebilmesi için belirtilen önlemin adli makamlarca yerine getirilmesinin gerekli olduğu açıktır.

138. Anayasa Mahkemesince yapılan değerlendirmelerin kişilerin masumiyetine ya da suçluluğuna ilişkin bir değerlendirme niteliği taşımadığı, olaylardaki delillerin değerlendirmesi konusunda asıl sorumlu ve yetkili olanların ilk elden olayları inceleyen yetkili adli makamların olduğu benimsenerek AİHM tarafından verilen ve özel bir tedbir içeren ihlal kararının yerine getirilebilmesi için adli makamlarca etkili bir soruşturma yapılıp yapılmadığına dair yapılan incelemede, AİHM'in ihlal kararında önlem olarak belirttiği uçuş kayıt defterleri ve bu kapsamdaki tüm uçuş bilgilerinin 2012 yılından itibaren soruşturma dosyasında olduğu görülmektedir. Bu kapsamda da adli makamlara Genel Müdürlükçe Şubat 2012 tarihinde iletilen uçuş bilgilerine dair yazının adli makamlarca Temmuz 2012 tarihinde askerî makamlara iletilerek uçuş bilgileri verilen uçaklara ve görevli personelin kimliklerine dair bilgi talep edildiği anlaşılmaktadır (bkz. § 38).

139. Öte yandan soruşturma dosyasının incelenmesinden 2013 ve 2014 yıllarında dört askerî personelin şüpheli olarak ifadesi alındığı, ayrıca Diyarbakır Valiliği ve çeşitli askerî makamlara yazılan müzekkerelerle olay tarihinde görev alan askerî personelin (olayda sorumluluğu bulunabilecek kamu görevlilerinin) kimliklerinin tespitine çalışıldığı fakat aradan geçen uzun zaman nedeniyle istenen bilginin temin edilmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. Nitekim bu husus Genelkurmay Askerî Savcılığının 9/4/2014 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararında da "...Dosyadaki deliller itibarıyla zamanında olayın gerektiği şekilde soruşturulup delillerin yeterince toplanmadığı/toplanamadığı, maddi olayın ve ceza sorumluluğu bulunan kişilerin açık bir şekilde tespitinin yapılmadığı/yapılamadığı, maddi delillerin tam olarak ortaya konmadığı/konamadığı, ... 19 yıl 11 ay geçtikten sonra

Askeri Savcılığımıza intikal eden soruşturma dosyasında mevcut bilgi ve belgeler ile Askeri Savcılığımızca kısa bir süre içerisinde dosyaya dâhil edilen bilgi ve belgeler çerçevesinde maddi olayın ve muhtemel sorumluların tüm gerçekliğiyle ortaya konulamadığı..." şeklinde yer almıştır.

140. Olay tarihinden bu yana geçen zamanla birlikte delillerin kaybolması, yaşananları hatırlamanın güçleşmesi, askerî makamlarca arşiv kayıtlarının belli bir süre sonra imha edilmesi gibi nedenlerle delil toplama ve olayın gerçekleşme şeklini belirlemenin giderek zorlaştığından adli makamlarca bu aşamadan sonra olayda sorumluluğu olabilecek kişilerin tespiti mümkün olmamıştır.

141. Dolayısıyla soruşturma kapsamında ölüm olayının nedeninin ortaya çıkarılması için gerekli adımların zamanında ve yeterli bir şekilde atılmaması nedeniyle 12/11/2013 tarihinde AİHM tarafından verilen ihlal kararından zamanaşımı süresinin dolmasına kadarki süreçte de yürütülen soruşturma kapsamında olayda sorumluluğu olabilecek kişiler tespit edilememiştir.

142. Sonuç itibarıyla adli makamlarca soruşturmanın başından itibaren sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi açısından gerekli sürat ve özenin gösterilmediği, yürürlükteki yargı sisteminde daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olunan önemli rolün zarar görmesine neden olabilecek şekilde makul özen ve hızda hareket edilmediği, olayın zamanaşımına uğraması sonucunda sorumluların cezalandırılmamasına sebebiyet verildiği, dolayısıyla AİHM'in ihlal kararının gereklerinin yerine getirilemediği sonucuna varılmıştır.

143. Açıklanan gerekçelerle adı geçen başvurucular açısından yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

144. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

145. Başvurucular, ihlalin tespiti ve her bir başvurucunun hayatını kaybeden yakını için 250.000 TL, her bir yaralı için ise 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

146. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

147. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

148. İncelenen başvuruda bir kısım başvurucu yönünden yaşam hakkının ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin kamu makamlarının eylemlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bir kısım başvurucu yönünden de yaşam hakkının gerektirdiği etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu açıdan ihlalin aynı zamanda soruşturma makamlarının işlem ve eylemlerinden de kaynaklandığı söylenebilir.

149. Bu durumda yaşam hakkının ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edilmiş olması nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı'ya talepleriyle bağlı olarak ayrı ayrı net 100.000 TL, yaşam hakkının ihlal edilmiş olması nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Salih Oygur'a ise net 100.000 TL; yaşam hakkının ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edilmiş olması nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucular Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım ve Mehmet Yıldırım'a müştereken net 130.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

150. Diğer yandan yaşam hakkının etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün (usul yönünün) ihlal edildiğine karar verildiğinden kararın bir örneğinin 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesi uyarınca ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Genelkurmay Askerî Savcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir. Bununla birlikte başvuruya konu olaya ilişkin olarak zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle Genelkurmay Askerî Savcılığı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Bu durumda zamanaşımına uğradığı anlaşılan başvuru konusu olay hakkında yeniden soruşturma açılması için kararın bir örneğinin ilgili Genelkurmay Askerî Savcılığına gönderilmesi imkânı bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvuruculara uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır.

151. Somut olayda yeniden soruşturma açılması imkânı olmadığı da dikkate alınarak eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi içinyaşam hakkının usul yönünün ihlali nedeniyle bir kısım başvurucunun yalnızca yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiğinin tespitiyle telafi edilemeyecek olan manevi zararları karşılığında "Diğer Başvurucular" başlığı altında isimleri sayılmış olan ve akraba oldukları tespit edilen başvuruculardan Felek Başkurt (Yıldırım) ve Selim Yıldırım'a müştereken net 40.000 TL; başvuruculardan Emin Erdin, Zeynep Erdin, Ayşe Erdin, Hatice Erdin, İsmail Erdin ve Sariye Metin'e müştereken net 40.000 TL; başvuruculardan Zeynep Kalkan, Durmaz Kalkan, Basri Kalkan, Asker Kalkan ve Mehmet Kalkan'a müştereken net 40.000 TL; başvuruculardan İbrahim Kıraç ve Kasım Kıraç'a müştereken net 40.000 TL; başvuruculardan Abdulhadi Oygur, Abdullah Oygur, Taybet Oygur ve Halime Başkurt (Oygur)'a müştereken net 40.000 TL; başvuruculardan Ahmet Benzer ve Mehmet Benzer'e

müştereken net 40.000 TL; başvuruculardan Sadık Kaçar, Hacı Kaçar, Ata Kaçar, Hamit Kaçar, Halil Kaçar ve Osman Kaçar'a müştereken net 40.000 TL; başvuruculardan Ahmet Bengi, Abdurrahman Bengi, Reşit Bengi, İsmail Bengi, Mustafa Bengi, Emine Bengi, Mehmet Bengi, Fatma Bengi, Zeynep Bengi, Emine Salgın, Abdülaziz Bengi ve Sitti Turgun'a müştereken net 40.000 TL; başvurucular Hasan Bedir, Ahmet Yıldırım, Şahin Altan, Mehmet Aykaç, Abdullah Borak ve Cafer Kaçar'a ayrı ayrı net 40.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

152. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradığını iddia ettikleri maddi zararlar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olmaları nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

153. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.206,10 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucular Hatice Benzer ve Sabahattin Borak yönünden başvurunun DÜŞMESİNE,

B. 1. Başvurucular Mehmet Bengi, Süleyman Bayı, Adil Bengi, Abdullah Borak, Nufel Bengi, Ali Bedir'in yaşam hakkı ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucu Salih Oygur'un insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı, Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım, Mehmet Yıldırım'ın yaşam hakkı ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının; başvurucu Salih Oygur'un yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının ve "diğer başvurucular"ın yaşam hakkı usul yönünün ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı, Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım, Mehmet Yıldırım'ın Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Salih Oygur'un Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

3. "Diğer başvurucular"ın Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul yönünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. 1. Yaşam hakkının ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edilmesi nedeniyle başvurucular Lali Erdin, Mahmut Bayı'ya talepleriyle bağlı olarak AYRI AYRI net 100.000 TL; yaşam hakkının ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edilmesi nedeniyle başvurucular Abdullah Yıldırım, Lezgin Yıldırım, Bilal Yıldırım ve Mehmet Yıldırım'a MÜŞTEREKEN net 130.000 TL; yaşam hakkının ihlal edilmesi nedeniyle başvurucu Salih Oygur'a net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin

diğer taleplerin REDDİNE,

2. Yaşam hakkının usul yönünün ihlal edilmesi nedeniyle başvuruculardan Felek Başkurt (Yıldırım) ve Selim Yıldırım'a MÜŞTEREKEN net 40.000 TL; başvuruculardan Emin Erdin, Zeynep Erdin, Ayşe Erdin, Hatice Erdin, İsmail Erdin ve Sariye Metin'e MÜŞTEREKEN net 40.000 TL; başvuruculardan Zeynep Kalkan, Durmaz Kalkan, Basri Kalkan, Asker Kalkan ve Mehmet Kalkan'a MÜŞTEREKEN net 40.000 TL; başvuruculardan İbrahim Kıraç ve Kasım Kıraç'a MÜŞTEREKEN net 40.000 TL; başvuruculardan Abdulhadi Oygur, Abdullah Oygur, Taybet Oygur ve Halime Başkurt (Oygur)'a MÜŞTEREKEN net 40.000 TL; başvuruculardan Ahmet Benzer ve Mehmet Benzer'e MÜŞTEREKEN net 40.000 TL; başvuruculardan Sadık Kaçar, Hacı Kaçar, Ata Kaçar, Hamit Kaçar, Halil Kaçar ve Osman Kaçar'a MÜŞTEREKEN net 40.000 TL; başvuruculardan Ahmet Bengi, Abdurrahman Bengi, Reşit Bengi, İsmail Bengi, Mustafa Bengi, Emine Bengi, Mehmet Bengi, Fatma Bengi, Zeynep Bengi, Emine Salgın, Abdülaziz Bengi ve Sitti Turgun'a MÜŞTEREKEN net 40.000 TL; başvurucular Hasan Bedir, Ahmet Yıldırım, Şahin Altan, Mehmet Aykaç, Abdullah Borak ve Cafer Kaçar'a AYRI AYRI net 40.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 206,10 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.206,10 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMANOĞULLARI BAĞIRSAK SANAYİ VE TİCARET LTD.ŞTİ.

B. No: 2015/488 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/488

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMANOĞULLARI BAĞIRSAK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/488)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Zeynep KARAKOÇ

Başvurucu : Süleymanoğulları Bağırsak Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Serhat TEPE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, irat kaydedilen teminatın iadesi isteminin reddine dair işleme karşı açılan davada aleyhe olan tebliğ hükmünün geçmişe yönelik olarak uygulanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/1/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu Şirket, dâhilde işleme izin belgesi kapsamında ithalat ve ihracat ile iştigal etmektedir. İthal edilmesi gümrük vergisine tabi ham madde ya da girdilere gümrük muafiyeti getiren bir ihracatı teşvik sistemi olan dâhilde işleme izin sisteminde başvurucunun ihracat yapmak taahhüdü ile yurda getirdiği emtianın gümrük vergisi teminata bağlanmakta ve ihracat taahhüdünün gerçekleşmesinin ardından teminatlar kendisine iade edilmektedir.

7. Başvurucu Şirketin bu kapsamda adına tescilli 4/2/2002 tarihli dâhilde işleme izin belgesiyle ithal ettiği eşyaya ilişkin taahhüt hesabını kapatmak için süresinde müracaatta bulunmadığı gerekçesiyle İstanbul İhracatçılar Birliği Genel Sekreterliği (Genel Sekreterlik) 21/5/2004 tarihli işlemle ilgili hesabı müeyyideli olarak kapatmıştır. Bunun üzerine 21/10/2004 tarihinde 9.271,55 TL teminatı irat kaydedilmiştir.

8. Başvurucu tarafından talep edilmesi üzerine Dış Ticaret Müsteşarlığının 21/10/2004 tarihli işlemiyle dava konusu dâhilde işleme izin belgesi ihracat taahhüt hesabının resen kapatma işleminin uygulanan müeyyidelerin tahsil edilmemiş olması şartıyla iptal edildiği ilgili gümrük müdürlüğüne bildirilmiştir. Bunun üzerine söz konusu teminat emanet hesaplara aktarılmıştır.

9. Daha sonra başvurucu Şirket hakkında düzenlenen 24/8/2007 tarihli müfettiş raporunda söz konusu dâhilde işleme izin belgesine konu eşyanın uzatılmış süre sonu olan 31/7/2005 tarihine kadar ihracatının gerçekleştirilmediği, dolayısıyla belge taahhüdüne sayılamayacağı belirtilerek 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 207. maddesinin birinci fıkrası ve 238. maddeleri uyarınca işlem yapılması gerektiği sonucuna varılması üzerine ödeme emri düzenlenmiştir. Genel Sekreterliğin 15/12/2009 tarihli yazısıyla dava konusu dâhilde işleme izin belgesi taahhüt hesabının gerçekleşen ithalat ve ihracat değerlerinden kapatıldığının bildirilmesi üzerine başvurucunun 9/4/2012 tarihli dilekçe ile teminat olarak yatırdığı tutarın iadesini istediği ancak 20/12/2016 tarihli ve 26382 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Dahilde İşleme Rejimi Tebliği'nin (İhracaat:2006/12) 49. maddesinin üçüncü fıkrasına istinaden müeyyide uygulanarak tahsil edilen tutarların taahhüt kapatma işlemi sonrasında iade edilmeyeceğinden bahisle başvurucunun talebinin reddedildiği anlaşılmıştır.

10. Başvurucu Şirket 9/4/2012 tarihli dilekçeyle söz konusu teminatın iadesi istemiyle idari müracaatta bulunmuş, talebi reddedilmiştir.

11. Başvurucu Şirket, adına tescilli 4/2/2002 tarihli dâhilde işleme izin belgesi kapsamında yurt içine getirilen eşyaya ilişkin taahhüt hesabının süresinde kapatma müracaatında bulunmaması nedeniyle irat olarak kaydedilen 9.271,55 TL teminatın iadesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin Mersin GümrükMüdürlüğü işlemi ile bu işleme karşı yaptığı itirazın reddine ilişkin 6/9/2012 tarihli Orta Akdeniz Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü işleminin iptali istemiyle Mersin 1. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

12. Başvurucu Şirketin açtığı iptal davası Mahkemenin 21/6/2013 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun süresinde kapatma müracaatında bulunmadığı hususunda ihtilaf olmadığı, bu sebeple dava konusu dâhilde işleme izin belgesi kapsamındaki ihracat taahhüdünün ilgili kurumca müeyyideli olarak kapatılmasında ve yatırılan teminatın irat olarak kaydedilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir. Resen kapatma işlemi, söz konusu işlemin şartlı veya şartsız olarak geri alınıp

alınmaması hususunda yetkili olan Müsteşarlıkça müeyyidelerin tahsil edilmemiş olması şartıyla geri alındığından, geri alma işlemi sonrasındaki vergi muafiyeti de irat olarak kaydedilen teminat haricindeki tutar açısından geçerli olduğundan, irat olarak kaydedilen teminatın iadesi isteminin reddine ilişkin davalı idare işleminde hukuka aykırılık görülmediği belirtilmiştir.

13. Başvurucu Şirket; dava konusu ettiği uyuşmazlığın temelinin 4/2/2002 tarihli dâhilde işleme izin belgesi kapsamında yurt içine getirilen eşyaya ilişkin taahhüt hesabı olduğunu, bu tarihteki hukuksal duruma göre davasının görülmesi gerektiğini, 2006/12 sayılı tebliğin uygulama imkânı bulunmadığını, yapılan işlemin hukuka aykırı olduğunu belirterek itiraz isteminde bulunmuştur.

14. Adana Bölge İdare Mahkemesi (Bölge İdare Mahkemesi) 17/4/2014 tarihli kararıyla itiraz istemini reddederek Mahkeme kararını onamıştır. Bölge İdare Mahkemesinin 22/10/2014 tarihli kararıyla karar düzeltme isteminin de reddedilmesiyle yargısal süreç tamamlanmıştır.

15. Nihai karar 18/12/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu Şirket 9/1/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 4458 sayılı Kanun'un 80. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Dahilde işleme ve hariçte işleme rejimleriyle ilgili usul ve esaslar Bakanlar Kurulunca belirlenir."

18. 4458 sayılı Kanun'un 108. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Serbest dolaşımda olmayan eşya, işlem görmüş ürünlerin üretiminde kullanılmasından sonra Türkiye Gümrük Bölgesinden yeniden ihraç edilmesi amacıyla, gümrük vergileri ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın ve vergileri teminata bağlanmak suretiyle, dahilde işleme rejimi kapsamında geçici olarak ithal edilebilir. Eşyanın işlem görmüş ürünler şeklinde ihracı halinde, teminat iade olunur. Eşyanın bu şekilde dahilde işleme rejiminden yararlanmasına şartlı muafiyet sistemi denir."

19. 4458 sayılı Kanun'un 114. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Dahilde işleme rejimi kapsamında bir gümrük yükümlülüğünün doğması halinde, 115 inci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, gümrük vergileri, ithal eşyasının dahilde işleme rejimine ilişkin beyannamenin tescil tarihindeki vergi oranı ve diğer vergilendirme unsurları göz önünde bulundurularak hesaplanır."

20. 31/12/1999 tarihli ve 23923 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 23/12/1999 tarihli ve 99/13819 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı hakkında Bakanlar Kurulu kararının "Belgenin Revizesi" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Dahilde İşleme İzin Belgeleri, 11 inci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, belge süresi içerisinde ilgili firma tarafından yapılacak müracaata istinaden revize edilebilir."

21. 99/13819 sayılı Bakanlar Kurulu kararının "İhracat taahhüdünün kapatılması" kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

"Dahilde İşleme İzin Belgesi sahibi firmaların belge süresi sonundan itibaren 3(üç) ay içerisinde gerekli bilgi ve belgelerle birlikte, belge ihracat taahhüdünü kapatmak için

müracaat etmeleri zorunludur.

Dahilde İşleme İzin Belgesi ihracat taahhüdü, bu Karara istinaden yayımlanacak tebliğde belirtilen bilgi ve belgelere istinaden, belgede belirtilen şartlara uygun olarak Müsteşarlık ve/veya Müsteşarlığın belirleyeceği İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri tarafından kapatılır. Kapatma bildirim yazısına istinaden, teminatlar veya geri ödeme sistemine ilişkin ithalatta ödenen vergiler ilgili firmaya geri verilir.

Kapatma esnasında; ihracatın, A.TR dolaşım belgesi veya menşe ispat belgesi eşliğinde yapılması durumunda, işlem görmüş ürünlerin üretiminde kullanılan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul ve mamul maddeler için 15 inci madde hükümleri çerçevesinde ödenmesi gereken telafi edici verginin tevsiki aranır.

Dahilde İşleme İzin Belgesi süresi içerisinde olmak kaydıyla, Müsteşarlığın uygun görüşüne istinaden Gümrük Mevzuatı çerçevesinde; ithal eşyasının kusurlu olması veya ithaline esas teşkil eden sözleşme hükümlerine aykırı olması nedeniyle gümrük idareleri gözetiminde imhası veya mahrecine iadesi ile ikincil işlem görmüş ürünün gümrük idareleri gözetiminde imhası, gümrüğe terk edilmesi, çıkış hükmünde gümrüğe teslimi veya çıkış hükmünde gümrüğe teslim edilen eşyanın İthalat Rejimi hükümlerine göre ithali hallerinde, bu maddelere tekabül eden ihracatın gerçekleştirilmesi aranmaksızın ihracat taahhüdü kapatılır. Belge kapsamında, ihraç edilen malların alıcısı tarafından geri gönderilmesi halinde yapılacak işlemler ve ihracı taahhüt edilen mamullerin belge sahibi bir başka firmaya yurt içinde teslimine ilişkin usul ve esaslar ile bu hallerde ihracat taahhüdünün kapatılmasına ilişkin hususlar Müsteşarlıkça yayımlanacak tebliğ ile düzenlenir."

22. 99/13819 sayılı Bakanlar Kurulu kararının "Belgenin iptali" kenar başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"Dahilde İşleme İzin Belgesi, ilgili firmanın talebi üzerine, Müsteşarlık tarafından iptal edilir.

Bu Karar ve bu Karara istinaden yayımlanacak tebliğ ve genelge hükümlerine uyulmadığının, Dahilde İşleme İzin Belgesinin düzenlenmesi veya revizesi için ibraz edilen bilgi ve belgeler ile belge kapsamında yapılan işlemlerin gerçek dışı olduğunun ve ilgili belge üzerinde tahrifat yapıldığının tespiti halinde; ilgili belge Müsteşarlıkça iptal edilir ve ilgililer hakkında kanuni işlem yapılır.

Bu Kararın 18 inci maddesinde belirtilen sürede ihracat taahhüdünün kapatılması için müracaat edilmemesi üzerine, ihracatçı birlikleri genel sekreterlikleri tarafından ilgili firmaya belge ihracat taahhüdünün kapatılmasına dair gönderilen yazıda belirtilen sürede kapatma müracaatında bulunulmayan Dahilde İşleme İzin Belgeleri Müsteşarlıkça iptal edilir.

İptal edilen belgeyle ilgili olarak, 21 inci madde hükümlerine göre işlem yapılır."

23. 99/13819 sayılı Bakanlar Kurulu kararının "Dahilde işleme tedbirlerine uyulmaması" kenar başlıklı 21. maddesinin (e) bendi şöyledir:

"...

e) Dahilde İşleme İzin Belgesinin iptal edilmesi halinde, belge kapsamında alınmayan vergi, ithal tarihi itibariyle 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir. Ayrıca, (a), (b) ve (e) bentlerinde Ticaret Politikası Önlemlerine Dair Mevzuat hükümleri uygulanır. "

24. 23/12/1999 tarihli ve 99/13819 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı hakkında Bakanlar Kurulu kararının "Yetki" kenar başlıklı 25. maddesinin (e) bendi şöyledir:

"Müsteşarlık bu Karar hükümlerine istinaden, Dahilde İşleme Rejimi ile ilgili usul ve esaslara ilişkin tebliğ ve genelgeler çıkarmaya, izin ve talimat vermeye, özel ve zorunlu durumları inceleyip sonuçlandırmaya ve uygulamada ortaya çıkacak ihtilafları idari yoldan çözümlemeye yetkilidir. Dahilde İşleme İzin Belgelerinin revize edilmesi ve taahhüt hesabının kapatılması ile ilgili görev ve yetkiler Müsteşarlıkça İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerine kısmen veya tamamen devredilebilir. "

25. Dahilde İşleme Rejimi Tebliği'nin (İhracaat:2006/12) "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Tebliğ 17/1/2005 tarihli ve 2005/8391 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "Dahilde İşleme Rejimi Kararı"na istinaden dahilde işleme tedbirlerinin uygulama usul ve esaslarını belirlemek üzere hazırlanmıştır. "

26. Dahilde İşleme Rejimi Tebliği'nin (İhracaat:2006/12) "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Bu Tebliğ, ihraç edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan, ithali vergiye tabi eşyalara uygulanacak dahilde işleme tedbirlerini kapsar."

27. Dahilde İşleme Rejimi Tebliği'nin (İhracaat:2006/12) "Yetki" kenar başlıklı 49. maddesinin 3. fıkrası şöyledir:

"...

(3) Dahilde işleme izninin taahhüt kapatma müracaatını, iptal veya resen kapatma işlemlerini (müeyyidenin tahsil edilmediğinin tespiti kaydıyla) geri almaya, Gümrük Müsteşarlığı (Gümrükler Genel Müdürlüğü) yetkilidir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu Şirket, uyuşmazlık konusu işlemin tesis edilmesinden sonra yürürlüğe giren tebliğ hükümlerinin uygulandığını (bkz. § 13), yargılama sürecinin her aşamasında ileri sürdüğü iddiasının dikkate alınmadan verilen kararın suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özü, irat kaydedilen teminatın iadesi istemine ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı davanın sonradan

getirilen aleyhe düzenlemeler doğrultusunda reddedilmesidir. Bu itibarla başvurucunun ihlal iddiaları yargılama sürecinde ilgili mevzuatın yanlış yorumlanarak hukuka aykırı karar verilmesine ilişkin olup ihlal iddiasının bir bütün adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

32. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

33. Başvuruya konu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaya ilişkin olarak Mahkeme tarafından değerlendirme yapılmış ve gerekçede uygulanması gerekli olan mevzuat hükmü ayrıntılı şekilde tartışılmıştır. Mahkeme, dahilde işleme izin belgesi sahibi firmaların belge süresi sonundan itibaren üç ay içerisinde ihracat taahhüdünü kapatmak için müracaatta bulunmalarının zorunlu olduğunu, müracaatta bulunulmaması halinde dahilde işleme izin belgesi ihracat taahhüdünün resen kapatılacağını ve fiilen ihracı gerçekleştirilmeyen eşyaya ilişkin daha önce alınmayan verginin tahsil edileceğini vurgulamıştır. 4458 sayılı Kanun konuyla ilgili 99/13819 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile işlemin kurulduğu tarihte yürürlükte olan tebliğ hükmüne istinaden irat kaydedilen teminatın iadesi isteminin reddedilmesine ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı saptanmıştır.

34. Somut olayda 4458 sayılı Kanun ve ve bu Kanun'un 80. maddesiyle Bakanlar Kuruluna verilen yetkiye istinaden alınan 23/12/1999 tarihli Bakanlar Kurulu kararına göre işlem yapıldığı ve derece mahkemesinin de bu mevzuat çerçevesinde değerlendirme yaptığı başvurucunun iddia ettiği gibi sonradan çıkan genelgeye dayanılmadığı görüldüğünden suçta ve cezada kanunilik ilkesi yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

35. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELAHATTİN DEMİRTAŞ (5)

B. No: 2016/4154 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/4154

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELAHATTİN DEMİRTAŞ BAŞVURUSU (5)

(Başvuru Numarası: 2016/4154)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Selahattin DEMİRTAŞ

Vekili : Av. Mehmet Selahattin ESMER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ülke çapında yayımlanan bir gazetede yer alan bir haberin içeriği ve verilme biçimi yüzünden hakkında haber yapılan kişinin yaşamının tehlikeye girdiği belirtilerek haberden hukuken sorumlu oldukları ileri sürülen kişiler hakkında yapılan suç duyurusu üzerine başlatılan soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (kovuşturmasızlık kararı) verilmesiyle sonuçlanması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Arka Plan Bilgisi

8. Ayn el-Arap (Kobani) Suriye Arap Cumhuriyeti'nin (Suriye) Rakka iline bağlı bir ilçedir. Nüfusu Arap, Kürt, Türkmen ve Ermenilerden oluşan bu ilçeyi Türkçe adı Halk Savunma Birlikleri olan ve Türkiye tarafından terör örgütü olarak ilan edilen YPG terör örgütü, Temmuz 2012'de ele geçirmiştir. Ayn el-Arap bu tarihten 2014 yılının Eylül ayına kadar, Türkiye tarafından terör örgütü olarak ilan edilen ve Türkçe adı Demokratik Birlik Partisi olan PYD tarafından yönetilmiştir. 2014 yılının Eylül ayı ortalarında DEAŞ terör örgütü bölgeye saldırmış ve üç haftalık bir süre içinde gayriresmî rakamlara göre en az 400 kişi ölmüş, 200 bine yakın kişi de sınırı geçerek Türkiye'ye sığınmıştır (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 9)

9. DEAŞ'ın Kobani'ye saldırısı sonrasında 6/10/2014 tarihinde, başvurucunun o dönem eş genel başkanlığını yaptığı Halkların Demokratik Partisi (HDP) Merkez Yürütme Kurulu (MYK) anılan olaylara ilişkin bir toplantı yapmıştır. Toplantı sırasında HDP'nin sosyal medya hesabından “HALKLARIMIZA ACİL ÇAĞRI! ŞUANDA TOPLANTI HALİNDE OLAN HDP MYK’DAN HALKLARIMIZA ACİL ÇAĞRI! Kobané’de durum son derece kritiktir. IŞİD [DEAŞ] saldırılarını ve AKP iktidarının Kobané’ye ambargo tutumunu protesto etmek üzere halklarımızı sokağa çıkmaya ve sokağa çıkmış olanlara destek vermeye çağırıyoruz.”, “Kobané’de yaşanan katliam girişimine karşı 7 den 70 e bütün halklarımızı sokağa, alan tutmaya ve harekete geçmeye çağırıyoruz.” ve “Bundan böyle her yer Kobane'dir. Kobane'deki kuşatma ve vahşi saldırganlık son bulana kadar SÜRESİZ DİRENİŞE çağırıyoruz.” şeklinde açıklama ve çağrılar yapılmıştır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 23).

10. Suriye'deki çatışmalar dolayısıyla tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar 6/10/2014 tarihinden itibaren Türkiye'nin birçok yerinde günlerce devam eden ve kamuoyunda 6-7 Ekim olayları olarak adlandırılan şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir. Bu eylemler sırasında ülkenin pek çok yerinde kamu binalarına, banka şubelerine, işyerlerine, araçlara, güvenlik güçlerine ve sivillere taş, sopa, molotofkokteyli ve silahlarla saldırıda bulunulmuştur. Gerçekleştirilen şiddet eylemleri sonucunda güvenlik güçlerine mensup kişiler de dâhil olmak üzere 45 kişi ölmüş, 769 kişi yaralanmıştır (Gülser Yıldırım (2), §§ 26, 27).

11. Türkiye 2015 yılı Haziran ayından itibaren yeniden yoğun bir şekilde terör saldırılarına maruz kalmıştır. Bu kapsamda ilk olarak 5/6/2015 tarihinde Diyarbakır'da HDP tarafından yapılan seçim mitingi sırasında gerçekleştirilen bombalı saldırı sonucunda -Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan açıklamaya göre- iki kişi hayatını kaybederken yüzden fazla kişi de yaralanmıştır. 20/7/2015 tarihinde ise Suruç'ta (Şanlıurfa), Suriye'deki çatışmalara ilişkin yapılan basın açıklaması sırasında DEAŞ tarafından gerçekleştirildiği ileri sürülen bombalı intihar saldırısında 34 kişi hayatını kaybederken 73 kişi de yaralanmıştır. Bu saldırıdan iki gün sonra Ceylanpınar'da (Şanlıurfa), iki polis memuru evlerinde başlarından

vurulmuş hâlde ölü olarak bulunmuş; saldırıyı PKK terör örgütü üstlenmiştir (Gülser Yıldırım (2), § 28).

12. Bu olaylardan sonra PKK tarafından Şırnak il merkezi ile Cizre, Silopi ve İdil ilçelerinde, Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde, Diyarbakır'ın Silvan, Sur ve Bağlar ilçelerinde, Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçelerinde, Muş'un Varto ilçesinde cadde ve sokaklara hendekler kazılıp barikatlar kurularak, bu barikatlara bomba ve patlayıcılar yerleştirilerek teröristler tarafından bu yerleşim yerlerinin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çok sayıda terörist, halkın bu yerlere giriş ve çıkışını engellemek istemiştir. Güvenlik güçleri, hendeklerin kapatılması ve barikatların kaldırılması suretiyle yaşamın normale dönmesini sağlamak amacıyla operasyonlar yapmış ve teröristlerle çatışmaya girmiştir. Aylarca devam eden bu operasyon ve çatışmalar sırasında yaklaşık 200 güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiş, tonlarca bomba ve patlayıcı imha edilmiştir (Gülser Yıldırım (2), § 29).

13. Genel Kurmay Başkanlığınca yapılan açıklamaya göre Dağlıca-Yüksekova yolunun ulaşıma açılması maksadıyla güvenlik güçlerinin 6/9/2015 tarihinde gerçekleştirdiği operasyonda üç adet el yapımı patlayıcı bulunarak imha edilmiş ancak PKK mensuplarınca daha önce yola döşenen diğer el yapımı patlayıcıların patlatılması sonucu on altı asker şehit olmuş, altı asker de yaralanmıştır.

B. Somut Başvuruya İlişkin Olaylar

14. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

15. Ülke çapında yayımlanan Yeni Şafak gazetesinin 8/9/2015 tarihli sayısının baş sayfasında başvurucunun resmi de kullanılarak yayımlanan “KATİL” başlıklı haber şu şekildedir:

“ 'Sokağa çıkın' çağrısıyla Kobani olayları başladı ve 50 kişi hayatını kaybetti. Her açıklamasından sonra ölümler artıyor. Dağlıca saldırısından bir gün önce yaptığı 'TSK yenilecek' açıklaması 'Haberi var mıydı' yorumlarına yolaçtı.

YENİLENECEKLER

HDP Eş Başkanı Selahattin Demirtaş, 5 Eylül'de Berlin'de, 'Halk karşısında bütün ordular çaresizdir. İşte Tayyip Erdoğan'ın sarayının ordusu ve polisi de. Yenildiler, yine yenilecekler' diye açıklama yaptı. 6 Eylül'de ise Dağlıca saldırısı oldu.”

16. Başvurucu 8/9/2015 tarihinde vekili aracılığıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına sunduğu dilekçesinde öz itibarıyla gazetede yer alan haber nedeniyle açık hedef hâline getirildiğini, 6-7 Ekim olaylarının sorumlusu olarak gösterilmek suretiyle hakkında açık bir ölüm emri verildiğini öne sürerek haberin yayından kaldırılmasını ve isimlerini verdiği dört şüphelinin hakaret, halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve nefret suçlarından cezalandırılmasını istemiştir. Anılan dilekçede 17/6/2015-8/9/2015 tarihleri arasında yüzden fazla sivil kişinin vefat ettiği, benzer yayınlar yoluyla halk kitlelerinin galeyana getirilip birçok yerde HDP binalarına, seçmenlerine ve sempatizanlarına yönelik ağır saldırıların gerçekleştirildiği, halk üzerinde yaratacağı etki bilinmesine rağmen şikâyete konu haberin kasıtlı olarak basıldığı, haberin gerçeği yansıtmadığı, haberdeki açıklamalarının savaş karşıtı açıklamalar olduğu iddia edilerek kamuoyunda Sivas olayları veya Sivas katliamı olarak adlandırılan olaylar gibi çoğunlukla halk kitlelerinin gerçekleştirdiği saldırılardan örnekler sunulmuştur.

17. Başvurucu tarafından Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına sunulan dilekçenin ekinde bulunan ve gazetenin 14. sayfasında yayımlanıp şikâyete konu edilen haberin devamı niteliğinde olduğu anlaşılan haber ise şu şekildedir:

“Talimatı sen mi verdin

'Sokağa çıkın' çağrısıyla 50 kişinin öldüğü Kobani olaylanı başlatan HDP Eş Genel Başkanı Demirtaş'ın, Dağlıca saldırısından bir gün önce yaptığı 'TSK yenilecek' açıklaması 'Haberi var mıydı' yorumlarına yol açtı.

HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın, Dağlıca'daki hain saldırıdan bir gün önce Almanya'da 'TSK yenilecek' açıklamasında bulunması soru işaretlerine neden oldu, Demirtaş'ın bu açıklaması saldından haberinin olduğu yorumlarına neden oldu.

50 KİŞİNİN ÖLDÜĞÜ ÇAĞRIYI YAPMIŞTI

Halkı sokağa davet ederek 50 kişinin ölümüne neden olan olayları başlatan Demirtaş, temaslarda bulunmak üzere gittiği Almanya'nın Berlin kentindeki konuşmasıyla saldırıdan haberi var mıydı yorumlanna yol açtı. Burada yaptığı konuşmada Türk askeri ve polisine karşı savaş açtıklarını açıkça ifade eden Demirtaş, 'Halk karşısında bütün ordular çaresizdir. İşte Tayyip Erdoğan'ın sarayının ordusu ve polisi de. Yenildiler, yine yenilecekler' dedi.

BiR GÜN ÖNCE

Demirtaş bu konuşmayı Dağnca'daki hain saldından bir gün önce yani 5 Eylül'de yaptı. Ardınden 6 Eylül'de terör örgütünün saldırısı geldi. Demirtaş'ın bir gün önce yaptığı 'Yenildiler, yine yenilecekleri açıklaması, 'haberi var mıydı' yorumlarına yol açtı.

YİNE KlNAYAMADI

Demirtaş, Dağlıca'daki terör saldırısının ardından yaptığı açıklamada da yine terör örgütü PKK'yı kınayamadı ve yüzeysel ifadelerle olayı geçiştirmeyi tercih etti. Seçimden barajı aşarak çıkan HDP, artık terör örgütüne verdiği desteği ve PKK'nın talimatları doğrultusunda hareket ettiğini açıkça ortaya koydu. Eş Genel Başkanları başta olmak üzere hergün terör örgütü PKK'nın sözcülüğünü yapan HDP'liler, ülkeyi adım adım kan gölüne çevirdi.”

18. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı gazete yetkilisinin yerleşim yerini dikkate alarak yetkisizlik kararı verip soruşturma evrakını İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) göndermiştir.

19. Yürüttüğü soruşturma sonunda haberin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı ve suç teşkil etmediği kanaatine varan Savcılık 14/12/2015 tarihinde beş şüpheli hakkında kovuşturmasızlık kararı vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

“...

Söz konusu yazının eser sahibi mevcut olmadığından suç tarihine göre şüphelilerden sorumlu yazı işleri müdürü olan [E.Ç.] ile bağlı bulunduğu yetkili [İ.S.nin] cezai sorumluluklarının olduğu anlaşılmış olup, diğer şüphelilerin bu yazıdan ötürü cezai sorumlulukları bulunmamaktadır.

...

Şikayet konusu yazı bu ilkeler [ifade ve basın özgürlükleri ile ilgili ilkeler] ışığında incelendiğinde gazete tarafından siyasi parti lideri olduğu anlaşılan müştekiye yönelik sert bir eleştirinin yapılmakta olduğu, sözü edilen eleştirinin müştekinin siyasi faaliyet ve

eylemlerinin eleştirisi biçiminde olduğu, bu eleştirilerin de demokratik bir toplumda sert ve ağır da olsa katlanılması gereken eleştiriler mahiyetinde olduğu, söz konusu yazının tehdit veya hakaret suçunu oluşturur bir tarafının bulunmadığı, keza halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçunu oluşturur mahiyette bir suçun olmadığı gibi esasen yasada aranan yakın ve açık tehlike unsurunu gerçekleştiren bir açıklamanın da bulunmadığı, haberin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı ve suç teşkil etmediği kanaatine varılmıştır.

…”

20. Başvurucu, vekili aracılığıyla kovuşturmasızlık kararına itiraz etmiştir. Yaptığı itirazda başvurucu; şikâyete konu haberin ifade özgürlüğü kapsamında olmadığını, Savcılığın sadece haber içeriğini değil aynı zamanda haberde kullanılan sözlerin bağlamı ile dönemin koşullarını ve ülke çapında yayımlanan bir gazetede yer almasının haberin etki düzeyini artırıp iletilmek istenen mesajı daha vahim kıldığını dikkate almadığını, 7/6/2015 tarihinde yapılan Genel Seçim öncesinde HDP teşkilatları ile mensuplarına yapılan saldırıların hem nitelik hem de nicelik olarak arttığını ve kendisine yönelik başarısız suikast girişimlerinin kamuoyunca bilindiğini öne sürüp bahsi geçen Genel Seçim sürecinden sonraki ülke koşullarının iş savaş boyutuna ulaştığını iddia etmiştir.

21. İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliği, haber verme hakkının hukuka uygun bir biçimde kullanılabilmesine dair ölçütlere ilişkin yerleşik Yargıtay içtihatlarını ve kovuşturmasızlık kararının gerekçesini dikkate alarak başvurucunun itirazını reddetmiştir.

22. Anılan karar başvurucu vekiline 1/2/2016 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvuru 2/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

23. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun “Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit” kenar başlıklı 213. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amacıyla hayat, sağlık, vücut veya cinsel dokunulmazlık ya da malvarlığı bakımından alenen tehditte bulunan kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

24. 5237 sayılı Kanun'un “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama” kenar başlıklı 216. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

B. Uluslararası Hukuk

25. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Baskın Oran, B. No: 2014/4645, 18/4/2018, §§ 37, 39-43.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu ilk olarak yaşam hakkının diğer bireylerin yaşamı tehdit eden eylemlerine karşı gerekli önlemleri almak suretiyle bireyleri korumak ve yaşama kasteden eylemlerin caydırıcı ve etkin bir şekilde cezalandırılmasına yönelik cezai soruşturmalar yürütmek konusunda devlete yüklediği pozitif yükümlülükler ile kovuşturmasızlık kararının bağdaşmadığını öne sürüp gazetede yer alan haberin ifade özgürlüğüyle ilişkilendirilmesinin olanaksız olduğunu, Hükûmet politikalarına yönelik eleştiri içeren ancak şiddet içermeyen ve önermeyen savaş karşıtı çağrılarının bağlamından koparılarak haberleştirildiğini, söz konusu haberle kendisine ve Partisine karşı halkın kin ve düşmanlık için tahrik edildiğini iddia etmiştir.

28. Anılan iddiaları bağlamında başvurucu; şiddet ve intikama tahrik eden yayınlar nedeniyle kendisinin ve aynı siyasi partiye mensup diğer kişilerin ölüm ve katliamla sonuçlanan ağır saldırılarda hedef hâline geldiğinden, 7/6/2015 tarihinde yapılan Genel Seçim öncesinde mensubu olduğu Partinin üyelerine ve binalarına yapılan saldırılarda nitelik ve nicelik olarak artış olduğundan, Parti Genel Başkanı dâhil olmak üzere Parti yöneticilerine yönelik suikast planları yapılıp başarısız suikast girişimlerinde bulunulduğunun devlet yetkilileri ile kamuoyunun bilgisi dâhilinde olduğundan bahsederek gazetedeki haberin yayımlandığı tarihten daha önce gerçekleşen bazı bombalı saldırılardan söz edip başvuruya konu edilen haberle 20/7/2015 tarihinde Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde yaşanan ve pek çok kişinin ölümü ile birçok kişinin yaralanmasıyla neticelenen facia ve 10/10/2015 tarihinde Ankara'da meydana gelen trajedi arasında bağ kurmuştur.

29. Başvurucuya göre başvuruya konu edilen habere benzer yayınlar o güne kadar yapılan saldırıları onaylamasının yanı sıra sonradan meydana gelen ve büyük katliamlara dönüşen saldırılara da zemin hazırlamıştır.

30. Başvurucu ikinci olarak kovuşturmasızlık kararına yapılan itirazın reddedilmesi nedeniyle şüpheliler hakkında kamu davası açılması imkânının ortadan kalktığını belirterek etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Üçüncü olarak sulh ceza hâkimliklerinin adalet sistemiyle ilgili evrensel kriterlerle bağdaşmadığını, bu hâkimliklerinin tarafsız ve bağımsız olmadığını ifade eden başvurucu, eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

32. Başvurucu son olarak verilen kovuşturmasızlık kararının üyesi olduğu siyasi Partiye yönelik saldırılara uygulanan cezasızlık politikasının yeni bir örneği olduğunu, bağlı olduğu siyasi Parti ve Kürt sorunuyla ilgili konularda basmakalıp bir uygulama olduğunu belirterek eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini öne sürmüştür.

33. Bakanlık görüşünde özetle;

- Kişilerin başkalarının maruz kaldıklarını iddia etikleri saldırılarla ilgili bireysel başvuru yapamayacakları,

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Selahattin Demirtaş (B. No: 15028/09, 26/6/2015) kararındaki tespitlere değinilerek yaşam hakkının pozitif yükümlülüğünün ihlal edilmediği,

- Etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasının özü dikkate alınarak yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında incelenmesi gerektiği,

- Anayasa Mahkemesinin daha önce sulh ceza hâkimliklerinin tarafsız ve bağımsız olmadığına yönelik şikâyetleri reddettiği,

- Başvurucunun sulh ceza hâkimliklerinin bağımsızlığıyla ilgili olarak herhangi bir açıklama ve gerekçe sunmadığı belirtilerek başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu ifade edilmiştir.

34. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda dile getirdiği iddialarını yineleyip Bakanlık görüşünde belirtilen AİHM kararının gerekçesinin ikna edici olmadığını ancak karardaki muhalefet şerhinin isabetli olduğunu, ayrıca AİHM kararına konu paylaşımın yapıldığı ülkenin koşulları ile başvuruya konu haberin yapıldığı ülkenin koşullarının aynı olmadığını, arabasının kurşunlandığını, evine güvenlik güçlerince baskın yapıldığını, 15/12/2016 tarihinde HDP Genel Merkezi'ne tüfekle saldırı yapıldığını, DEAŞ tarafından kendisine suikast düzenleyeceğine dair iddiaların ilgili makamlara iletildiğini, kovuşturmasızlık kararına yaptığı itirazda belirttiği hususların açık ve yakın tehlike altında bulunduğunun göstergesi olduğunu, cezasızlık politikası güdüldüğünü, sulh ceza hâkimliklerinin bağımsızlığı ve tarafsızlığıyla ilgili görüşlerin inandırıcı olmadığını öne sürüp konuyla ilgili olarak internette yayımlanmış bazı haberleri dilekçesine eklemiştir. Bahsi geçen haberlere göre;

- 9/5/2015 tarihinde, yapılan bir akaryakıt kaçakçılığı ihbarını alan güvenlik güçleri adresi yanlış anlayıp başvurucunun yaşadığı dairenin kapısını çalmış ancak başvurucu ve ihbarcı ile görüştükten sonra hatalarının farkına varmışlardır.

- HDP Grup Başkan Vekili İ.B. 5/8/2015 tarihinde, 2015 yılı Ağustos ayında DEAŞ'a mensup bir saldırı timinin başvurucuya suikast yapmak amacıyla Suriye'den Türkiye'ye giriş yaptığına ilişkin bir dilekçeyi İçişleri Bakanlığına vermiştir.

- 22/11/2015 tarihinde başvurucunun makam aracına silahlı saldırı yapılmıştır.

- 4/11/2015 tarihinde HDP Ankara İl Başkanlığına giden bir kişi, Parti üyesi bir kişiyi bıçaklamıştır. Saldırgan kısa sürede güvenlik güçlerince yakalanmıştır.

- A.T.G. isimli bir kişi 16/12/2015 günü saat 23.00 sıralarında HDP Genel Merkezi'ne pompalı tüfekle dört el ateş etikten sonra güvenlik güçlerince gözaltına alınmıştır.

B. Değerlendirme

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun etkili başvuru hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine yönelik şikâyeti özünde yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkindir. Bu nedenle etkili başvuru hakkı ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddialar yönünden bir inceleme yapılmamıştır.

36. Anayasa'nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, yaşama... hakkına sahiptir.”

37. Anayasa’nın “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli

şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

38. Anayasa'nın yaşam hakkını güvence altına alan 17. maddesi Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

39. Pozitif yükümlülükler kapsamında devletin yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi vardır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51). Bu ödev kapsamında devlet, yaşam hakkına yönelen tehdit ve risklere karşı caydırıcı ve koruyucu yasal düzenlemeler yapmalı ve gerekli idari tedbirleri almalıdır (İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016, § 149).

40. Ayrıca anılan pozitif yükümlülük uyarınca kamu makamlarının bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunu bildikleri veya bilmeleri gereken durumlarda makul ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlem almaları gerekir. Ancak özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında pozitif yükümlülük kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamaz (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53).

41. Somut olayda başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına sunduğu şikâyet dilekçesinde ve kısmen kovuşturmasızlık kararına yaptığı itirazda gazetede yer alan haberin bir ölüm ilanı olduğunu, söz konusu haber nedeniyle açık hedef hâline getirildiğini ileri sürse de yaşamına yönelik gerçek bir tehdit aldığını, kendisine fiziki şiddet uygulandığını veya en azından buna teşebbüs edildiğini, haber sonrasında hakkında bir şiddet kampanyası yürütülmesine ve bundan kamu makamlarının haberdar olmalarına rağmen yaşamının korunması için gerekli tedbirlerin alınmadığını iddia etmemiştir.

42. Bireysel başvuru formunda ve Bakanlık görüşüne karşı verilen dilekçede birtakım saldırılardan söz edilmiş ise de anılan saldırılar başvurucu tarafından soruşturma makamlarının dikkatine sunulmamıştır. Ayrıca başvuruya konu edilen haberin yayımlandığı tarihten sonra meydana gelen saldırılarının hemen hiçbiri başvurucunun şahsıyla ilgili değildir. Başvurucu makam aracına 22/11/2015 tarihinde saldırı düzenlendiğine dair bir gazete haberini Bakanlık görüşüne karşı verdiği beyan dilekçesine eklemiştir lakin kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Diyarbakır Valiliğinin konuyla ilgili basın açıklaması şöyledir:

“ 22.11.2015 günü akşam saatlerinde Halkların Demokratik Partisi Eşbaşkanı Sayın Selahattin Demirtaş'ın ilimizde bulunduğu süre içerisinde kullanımına tahsis edilen, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ne ait zırhlı araç park halinde ve içerisinde kimse yok iken koruma görevlileri tarafından aracın arka camı sağ tarafında bir hasar olduğu tespit edilmiştir. Konuyla ilgili Sayın Selahattin Demirtaş'ın talebi üzerine bahse konu araç Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü hizmet binasında gerekli kriminal incelemelere tabii tutulmuş, yapılan incelemelerde ilk belirlemelere göre aracın arka camı sağ tarafında 3x3 cm büyüklüğünde bir hasar olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan kriminal inceleme sonucunda herhangi bir ateşli silah atış artığına rastlanılmamıştır. Hasarın sert bir cisim çarpmasından dolayı meydana geldiği değerlendirilmektedir. Sayın Selahattin Demirtaş'ın ilimizde bulunduğu süre içerisindeki programı Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü tarafından tahsis edilen koruma görevlilerince takip edilmiş olup, kendisine veya aracına yönelik herhangi bir saldırı olayı gerçekleşmemiştir. Kamuoyuna saygıyla duyurulur.”

43. Öte yandan somut başvurunun konusu, gazetede yer alan haber sonrasında başvurucunun kamu makamlarınca korunup korunmadığı veya ne ölçüde korunduğu değildir.

44. Başvurucunun şikâyetlerinin gazetedeki haberden hukuken sorumlu olduğu iddia edilen kişiler hakkında verilen kovuşturmasızlık kararıyla sınırlı olduğu ve kamu makamlarının başvurucunun yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin önlenmesi için fiilî bir tedbir alınmamasına ilişkin olmadığı dikkate alındığında somut başvurudaki unsurların başvurucunun hayatına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığına ve kamu makamlarının anılan tehlikenin farkında olmalarına rağmen tehlikeyi önlemek için gerekli tedbirleri almadıklarına işaret ettiği söylenemez.

45. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ SERİNDAĞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/7060 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/7060

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ SERİNDAĞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/7060)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular 1. Ali SERİNDAĞ

2. Ayşe SERİNDAĞ

3. Fatey SERİNDAĞ

4. Hüseyin SERİNDAĞ

5. İbrahim SERİNDAĞ

Başvurucular Vekili : Av. Kamber SOYPAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, terör saldırısı sonucu yakınlarından bazılarının ölümü bazılarının ise yaralanması nedeniyle yaşam hakkının; söz konusu saldırı nedeniyle yerleşim yerinden göç etmek zorunda kalmaları ve böylece mülklerine ulaşamamaları nedeniyle mülkiyet hakkının; meydana gelen zararların tazmini istemiyle başvurulan idari ve yargısal sürecin uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi Tilkiler köyünde 21/12/1992 tarihinde meydana gelen terör saldırısı sonucunda başvuruculaların yakınları olan S.S. ile R.S. ölmüş, başvuruculardan Ali Serindağ ve Hüseyin Serindağ yaralanmıştır.

7. Başvurucular olay sonrası köylerini terk ederek Gaziantep'e yerleşmişler ancak 15/4/1996 tarihinde yine terör saldırısında başvuruculaların yakını olan K.S. öldürülmüştür.

8. Başvurucular 21/12/1992 tarihinde meydana gelen olaylar nedeniyle (S.S. ile R.S.nin ölümü, Hüseyin Serindağ ile Ali Serindağ'ın yaralanmaları, köylerini terk etmek zorunda kalmaları, evlerinin zarar görmesi ve fıstık bahçelerini işleyememeleri) 2005 yılında Kahramanmaraş Valiliği, Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) müracaat etmişlerdir.

9. Komisyon tarafından, 13/10/2009 tarihli ve 7 sayılı kararla olaydan hemen sonra 23/12/1992 günü ödenen miktara yeniden değerleme oranları uygulanarak bulunan 25.000 TL'nin mahsubu sonucu kalan 21.914 TL'nin ödenmesine karar verilmiştir. Söz konusu Komisyon kararı üzerine 11/1/2010 tarihli sulhname başvurucular vekili tarafından dava açma hakkının saklı olduğunun belirtilmesi suretiyle imzalanmıştır.

10. Başvurucular ölüm olayına ilişkin zararların Komisyon tarafından kısmen karşılandığını belirterek, yaralanma ve ölüm olaylarına ilişkin karşılanmayan zararları ve ayrıca ev ile fıstık bahçelerinde meydana gelen zararları nedeniyle toplam 250.000 TL maddi tazminat ödenmesi talebiyle Gaziantep 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmışlardır.

11. Mahkeme, Komisyon tarafından belirlenen miktarın başvurucular tarafından kabul edilmemesi hâlinde uyuşmazlık tutanağının düzenlenmesi gerekirken Komisyon tarafından belirlenen miktarın kabul edilip zararın tamamının kabul ve taahhüt edilerek sulhnamenin imzalandığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca gerekçesinde Komisyon kararında, başvuruculaların köyde bulanan mal varlıklarına ulaşamamalarından kaynaklanan tazmin istemi yönünden davacıların Tilkiler köyünü terk etmesine rağmen ilgili jandarma ekipleri tarafından tutulan tutanaklardan köyde diğer insanların gündelik yaşamlarına devam ettiği, olayın münferit bir terör olayı olduğu, köyün boşaltılmadığının anlaşıldığı gerekçesiyle reddine; Ali Serindağ ve Hüseyin Serindağ'ın yaralanmasından kaynaklanan tazmin istemi yönünden yaralanan kişilerin kaç gün iş ve güçlerinden ayrı kaldıklarını gösterir rapor istenilmesine rağmen ibraz edilemediği gerekçesiyle reddine; S.S. ve R.S.nin ölümünden kaynaklanan tazmin istemi yönünden ise daha önce ödenen 25.000 TL'nin mahsubu sonucu kalan 21.914 TL'nin ödenmesine karar verildiğinin belirtildiği vurgulanmıştır. Ayrıca Mahkeme gerekçesinde, Komisyon kararı gereğince düzenlenen sulhnamede belirtilen tutarın başvuruculara ödendiği belirtilmiştir.

12. Başvurucular Mahkeme kararına karşı, Ali Serindağ ve Hüseyin Serindağ'ın yaralanmalarına ilişkin olan belgelerin dosyaya ibraz edildiğini, dosyanın adli tıbba gönderilmesi gerektiğini, terör saldırısının sadece başvuruculara karşı yapılmış olması

sebebiyle diğer köylülerden köyü boşaltmalarının beklenemeyeceğini, ölüm sebebiyle sadece 21.914 TL ödendiğini, 25.000 TL gibi bir ödemenin olmadığı ileri sürerek Danıştay Onbeşinci Dairesinde (Daire) temyiz talebinde bulunmuşlardır. Daire temyiz isteminin reddi ile mahkeme kararının onanmasına karar düzeltme yolu açık olmak üzere karar vermiştir.

13. Başvuruculaların karar düzeltme istemlerinin Daire tarafından reddine karar verilmiştir.

14. Nihai karar 8/3/2016 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucular 7/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un 1., 2., 4., 6., 7., 8., geçici 1., geçici 4. maddeleri (Celal Demir, B. No: 2013/3309, 6/2/2014, §§ 15-21, 23).

17. 5233 sayılı Kanun'un "Zararın karşılanmasına ilişkin sulhname" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Komisyon, doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile yaptığı tespitten sonra 8 inci maddeye göre belirlenen zararı, 9 uncu maddeye göre hesaplanan yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerindeki nakdî ödeme tutarını, 10 uncu maddeye göre ifa tarzını ve 11 inci maddeye göre mahsup edilecek miktarları dikkate alarak, uğranılan zararı sulh yoluyla karşılayacak safi miktarı belirler. Komisyonca, bu esaslara göre hazırlanan sulhname tasarısının örneği davet yazısı ile birlikte hak sahibine tebliğ edilir.

Davet yazısında hak sahibinin sulhname tasarısını imzalamak üzere otuz gün içinde gelmesi veya yetkili bir temsilcisini göndermesi gerektiği, aksi takdirde sulhname tasarısını kabul etmemiş sayılacağı ve yargı yoluna başvurarak zararının tazmin edilmesini talep etme hakkının saklı olduğu belirtilir.

Davet üzerine gelen hak sahibi veya yetkili temsilcisi sulhname tasarısını kabul ettiği takdirde, bu tasarı kendisi veya yetkili temsilcisi ve komisyon başkanı tarafından imzalanır.

Sulhname tasarısının kabul edilmemesi veya ikinci fıkraya göre kabul edilmemiş sayılması hâllerinde bir uyuşmazlık tutanağı düzenlenerek bir örneği ilgiliye gönderilir.

Sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır."

18. 5233 sayılı Kanun'un "Zararın karşılanması" kenar başlıklı 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Sulhnamede belirlenen zararlar, sulhnamenin imzalanmasından sonra valinin onayı üzerine ifa tarzına göre Bakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten üç ay içerisinde karşılanır."

19. 20/10/2004 tarihli ve 25619 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Yönetmelik'in (Yönetmelik) "Zararın karşılanmasına ilişkin sulhname" kenar başlıklı 25. maddesi şöyledir:

"Komisyon, doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile yaptığı tespitten sonra 16 ncı maddeye göre belirlenen zararı, 21 inci maddeye göre hesaplanan yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerindeki nakdî ödeme tutarını, 20 nci maddeye göre ifa tarzı ile 23 üncü ve 24 üncü maddelere göre mahsup edilecek miktarları dikkate alarak, uğranılan zararı sulh

yoluyla karşılayacak safi miktarı belirler. Komisyonca, bu esaslara göre hazırlanan sulhname tasarısının örneği (EK-E) davet yazısı ile birlikte hak sahibine tebliğ edilir.

Davet yazısında, hak sahibinin sulhname tasarısını imzalamak üzere otuz gün içinde gelmesi veya yetkili bir temsilcisini göndermesi gerektiği, aksi takdirde sulhname tasarısını kabul etmemiş sayılacağı ve yargı yoluna başvurarak zararının tazmin edilmesini talep etme hakkının saklı olduğu belirtilir.

Davet üzerine gelen hak sahibi veya yetkili temsilcisi sulhname tasarısını kabul ettiği takdirde, bu tasarı kendisi veya yetkili temsilcisi ve komisyon başkanı tarafından imzalanır.

Sulhname tasarısının kabul edilmemesi veya ikinci fıkraya göre kabul edilmemiş sayılması hâllerinde, bir uyuşmazlık tutanağı düzenlenerek bir örneği ilgiliye gönderilir.

Sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır. "

20. Yönetmelik'in "Zararın karşılanması" kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"Sulhnamede belirlenen zararlar, sulhnamenin imzalanmasından sonra valinin onayı üzerine ifa tarzına göre Bakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten üç ay içerisinde karşılanır.

Bakanlık, ellibin Yeni Türk Lirasının üzerindeki aynî ifa veya nakdî ödemelerin Bakan onayı ile yapılmasını kararlaştırabilir. Bu miktar, her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca belirlenen yeniden değerleme oranında artırılmak suretiyle uygulanır.

(Değişik üçüncü fıkra: 4/6/2018-2018/11862 K.) Devlet, ödeme nedeniyle genel hükümlere göre sorumlulara rücu eder ve rücu istemine ilişkin zamanaşımı süreleri bir kat artırılarak uygulanır."

21. Yönetmelik'in "Nakdî ödemenin şekli ve tutarı" kenar başlıklı 27. maddesi şöyledir:

"Sulhname tasarıları hak sahibi veya yetkili temsilcisi ile komisyon başkanı tarafından imzalandıktan sonra Vali veya Bakan tarafından onaylanır.

Ödemeler sulhname tasarılarının onay tarih ve sıraları dikkate alınarak yapılır. Nakdi ödemeler hak sahibi veya sahiplerinin banka hesaplarına yapılır.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

23. Başvurucular; yakınları K.S., S.S. ve R.S.nin terör saldırısı sonucunda öldürüldüğünü, aynı saldırıda başvuruculardan Ali Serindağ ve Hüseyin Serindağ'ın yaralandığını, devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında yaşam hakkının korunmasının gerektiğini ancak bu yükümlülüğün gereğinin yerine getirilmediğini, meydana gelen ölüm ve yaralanma olayında devletin sorumluluğunun bulunduğunu belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama... hakkına sahiptir."

25. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

26. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın yaşam hakkını güvence altına alan 17. maddesini Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirerek devlete üç tür yükümlülük yükleyecek şekilde yorumlamış ve bu yükümlülüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin değerlendirmelerinde gözönüne alacağı ilkeleri belirlemiştir. Bu yükümlülüklerden ilki hukuka aykırı ve kasıtlı olarak öldürmeme yükümlülüğü (negatif yükümlülük), ikincisi her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını koruma yükümlülüğü (pozitif yükümlülüğün maddi boyutu), üçüncüsü ise doğal olmayan her ölümle ilgili etkili soruşturma yükümlülüğüdür (pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu). Bireysel başvurunun yaşam hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için kamu makamlarının yaşam hakkının koruma alanına kasıtlı eylemleri veya ihmal suretiyle tezahür eden eylemsizlikleri ile bir müdahalesinin gerçekleştiği iddia edilmelidir. Başka bir anlatımla yaşam hakkı kapsamında yapılacak bir inceleme ancak yetkili makamların kusura dayalı sorumluluğunun ileri sürüldüğü hâllerde söz konusudur. Bir ölümden kusursuz sorumluluk ilkeleri gereğince sorumlu olunduğunun ileri sürülmesi hâlinde ise bireysel başvurunun açıklanan gerekçelerle yaşam hakkından incelenebilmesi mümkün değildir (Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, §§ 58, 59).

27. Bu açıklamalar çerçevesinde somut başvuruya bakıldığında başvurucuların iki hususta n şikâyet ettiği görülmektedir. İlk şikâyet, yakınlarının yaşamının devletçe korunmadığına ilişkin iken ikinci şikâyet, meydana gelen ölüm olayından kusursuz sorumluluk ve sosyal risk ilkeleri gereğince devletin sorumlu olduğuna ilişkindir. Başvuruculara n ilk şikâyetinin devletin koruma yükümlülüğü kapsamında incelenmesi gerektiği açıktır. Ne var ki başvuruculara n diğer şikâyetinin yukarıda da izah edildiği gibi yaşam hakkı kapsamında incelenmesi mümkün değildir. Bu nedenle başvuruculara n ikinci şikâyetleriyle ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır.

28. Anayasa'nın yaşam hakkını güvence altına alan 17. maddesi, devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler. Pozitif yükümlülükler kapsamında devletin yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi vardır. Devlet, öncelikle yaşam hakkına yönelen tehdit ve risklere karşı caydırıcı ve koruyucu yasal düzenlemeler yapmalı; bununla da yetinmeyerek gerekli idari tedbirleri almalıdır. Ayrıca devlet, anılan yükümlülük kapsamında bireyin yaşamını her türlü tehlike, tehdit ve şiddetten korumalıdır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 50, 51).

29. Bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunun kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumlarda kamu makamlarının makul

ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde tedbir alması gerekir. Ancak özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında pozitif yükümlülük kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamaz (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53).

30. Devletin, diğer bir deyişle kamu görevlilerinin yaşamı korumak için makul ölçüler çerçevesinde idari tedbirler alma konusunda ihmalkârlık yaptığını ileri süren başvurucular somut başvuruyu 5233 sayılı Kanun'a istinaden yaptıkları başvurunun ve anılan başvuruda verilen karar aleyhine açılan davanın reddedilmesi üzerine yapmışlardır. Başvurucular, yakınlarının ölümü nedeniyle uğradıklarını ileri sürdükleri maddi zararın tazmini için genel hükümlere göre idari yargı mercilerinde tam yargı davası açmayı tercih etmedikleri gibi genel hükümlere göre başvurulabilecek tam yargı davası yolunun somut olayın kendine özgü koşullarına göre şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek nitelikte olmadığını da iddia etmemişlerdir (Hadice Akyürek ve Hasan Akyürek, B. No: 2015/13867, 9/5/2019, § 57).

31. Danıştayın konuyla ilgili yerleşik içtihadı da gözönüne alındığında 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvurularda ve bu başvurularda verilen kararlar aleyhine açılan idari davalarda doğrudan kusursuz sorumluluğa ilişkin bir değerlendirme yapılmakta, idarenin yapması gerekenleri yapmadığı iddiası (kusur sorumluluğu) değerlendirilmemektedir. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin bu tazminat yolunu devletin yaşamı koruma yükümlülüğü ile bu yükümlülük kapsamında belirlediği ilkeler çerçevesinde inceleyip ilgili idari ve adli makamların vardıkları sonuçları bu bağlamda değerlendirebilmesi mümkün değildir (Aziz Biter ve diğerleri, §§ 74, 75). Zira anılan tazminat yolu, başvuruculların şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek nitelikte değildir.

32. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinden önce başvurulan tazminat yolunun en azından özü itibarıyla ihlali tespit edebilecek nitelikte bir başvuru yolu olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı, başvuruculların söz konusu şikâyetleri açısından gerekli başvuru yolunu tüketmeden bireysel başvuruda bulundukları sonucuna ulaşılmıştır (Hadice Akyürek ve Hasan Akyürek, § 59).

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

34. Başvurucular 5233 sayılı Kanun kapsamında yapmış oldukları başvurularının kısmen kabul edilip kısmen reddedildiğini, zararının kabul edilen kısmı için idare ile sulhname imzalamakla birlikte sulhname dışı bırakılan ev ve fıstık bahçelerine verilen zararlar ile terör saldırısı sonucunda yaralanan başvuruculardan Ali Serindağ ve Hüseyin Serindağ hakkında Mahkemenin yeterli araştırma yapmadığını, sulhnamenin dava hakkının saklı kalmak kaydıyla imzalandığını belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Mahkemenin yeterli araştırma yapmadığına ilişkin şikâyetlerin esas olarak maddi zararlarının eksik karşılandığına yönelik olması sebebiyle iddiaların bir bütün olarak mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

36. Somut başvuruda başvurucular, terör ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle oluşan zararlarının karşılanması amacıyla 5233 sayılı Kanun kapsamında Komisyona başvurmuş; Komisyon tarafından tespit edilen maddi zararlara ilişkin olarak R.S. ve S.S.nin ölümü sebebiyle tazminat miktarı belirlenmiş, ev ve fıstık bahçelerinin zarar gördüğü iddiası yönünden olayın münferit bir olay olması, yaralanmalara ilişkin zararlar yönünden ise istenilen belgelerin temin edilmemesi sebebiyle bu zarar kalemlerine ilişkin taleplerin reddine karar verilmiş ve sulh teklifi başvurucular vekili tarafından kabul edilerek yine başvurucular adına sulhname imzalanmıştır (bkz. § 11).

37. 5233 sayılı Kanun'un gerek genel gerekçesinden gerekse içerdiği düzenlemelerden, terör eylemleri ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarının yargı yoluna gitmelerine lüzum kalmadan idarece en kısa sürede sulh yoluyla karşılanmasının amaçlandığı, bu çerçevede ilgili hukuk kısmında yer verilen düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere sulhname düzenlenerek uyuşmazlıkların bir an evvel bitirilmesine özel önem atfedildiği anlaşılmaktadır.

38. 5233 sayılı Kanun'dan kaynaklı uyuşmazlıklara bakan idare mahkemeleri ve Daire, Kanun'u bu amacını esas alarak yorumlamış ve sulhname imzalanmasıyla davacıların uğradıkları zararların tazmin edilmek suretiyle uyuşmazlığın ortadan kalktığı, dolayısıyla sulhname imzalanmasının ardından uyuşmazlığın artık yargıya taşınmasının mümkün olmadığı sonucuna varmışlardır.

39. Sulhname dışı bırakılan bakiye zarara dair açılan davaların sulhname imzalanmış olması nedeniyle reddedilmesi yönündeki idare mahkemeleri ve Danıştayın bu yaklaşımı bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine taşınmış ve Anayasa Mahkemesi -sulhname konusu paranın ödenmediği iddiasının bulunması durumu hariç- makul bir tazminata hükmedilmesini temin eden sulhnameyle birlikte başvuruculaların mağdur sıfatının ortadan kalkacağı sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi, mağdur sıfatının ortadan kalkmış olması gerekçesiyle başvuruların kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Zübeyit Kaya, B. No: 2013/7674, 21/5/2015, §§ 29-43; Faris Arslan, B. No: 2014/1026, 20/5/2015, §§ 45-58; Salih Alkan, B. No: 2013/4747, 31/3/2016). Bir başka ifadeyle idare mahkemeleri ve Danıştayın anılan yorumunda mülkiyet hakkı yönünden bir sorun görülmemiştir. Başvuruculaların 25.000 TL'nin ödenmediği iddiaları bakımından, anılan miktar sulhnamede ödenmesi gereken miktar olarak belirlenmiş olmayıp tazminat tutarının hesap edilmesinde mahsup edilen kısımdır. Sulhnamede ödenmesi gereken miktar 21.914 TL olup hem mahkeme kararında hem de başvuru formunda söz konusu miktarın ödenmiş olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple başvuruculaların 25.000 TL'nin ödenmediğine ilişkin iddialarına itibar edilmemiştir.

40. Diğer taraftan Dairenin sulhname dışı bırakılan hususlar için dava açılabileceği yönünde kararlarına rağmen aksi yönde karar verilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddiası da daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu içtihadında, Danıştay dava daireleri arasındaki iş bölümü kapsamında 5233 sayılı Kanun'dan kaynaklanan davaları ve temyiz başvurularını inceleme görevi Danıştay Onuncu Dairesine ait iken Danıştay Genel Kurulunca alınan 25/4/2011 tarihli kararla bu görevin Danıştay

Onbeşinci Dairesine devredildiğini, aynı yıl Danıştay Onbeşinci Dairesinin içtihat değişikliğine giderek 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesinin madde metni ve gerekçesinden hareketle sulhname imzalanması ile uyuşmazlığın ortadan kalktığından bakiye zararlar için dava açılamayacağı şeklinde içtihadını oluşturduğunu ve Onbeşinci Dairenin bu içtihadı istikrarlı şekilde uyguladığının anlaşıldığını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerince hukuk kurallarının yorumlanması ve delillerin değerlendirilmesinde farklılıklar meydana gelmesi ya da önceki çözümün tatminkâr bulunmaması veya yeni kabul edilmiş bir yasanın yorumlanmasında içtihadın müstakar hâle gelmesi için belli bir zamana ihtiyaç duyulması gibi çeşitli nedenlerle içtihat değişikliği yaşanabileceğini belirterek söz konusu iddiayı kabul edilemez bulmuştur (Ramazan Acar, B. No: 2013/7939, 15/12/2015; Selvi Ağgül ve diğerleri, B. No: 2013/6201, 21/4/2016).

41. Somut olayda da Anayasa Mahkemesinin anılan içtihatlarından ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Şöyle ki olayda, eksik hesaplandığı iddia edilen zararın miktarı üzerinde başvuruculaların idareyle anlaşma sağlamış ve sulhnameyi imzalamış olmaları sebebiyle maddi mağduriyetinin giderildiği anlaşılmaktadır. Başvurucular vekilinin sulhnameyi imzalarken dava hakkının saklı tutulduğuna ilişkin şerhin, uyuşmazlıkların dava dışı çözülmesini amaçlayan ve genel idari yargının tazminat hükümleri dışında alternatif bir çözüm sunma amacıyla getirilmiş düzenlemeler kapsamında dava açma hakkı vereceği şeklinde bir çıkarsama yapılamaz. 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesinde sulhnamede belirtilen miktarın kabul edilmemesi halinde uyuşmazlık tutanağı imzalanması gerektiği, uyuşmazlık sağlanamaması durumunda yargı yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir.

42. Başvurucular, Komisyonun tespitinde belirlenen alacağı tümüyle davalı idareden tahsil ettiğinden mülkiyet hakkına ilişkin mağduriyet giderilmiş ve bu hak yönünden mağdurluk statüsü de aynı tarihte sona ermiştir. Belirtmek gerekir ki başvurucular, Komisyonun sulhname teklifini avukat aracılığıyla kabul etmiş ve sulhname başvurucular adına avukat tarafından imzalanmıştır. Dolayısıyla başvuruculaların maddi tazminat iddialarını sona erdiren sulhnamenin bu hukuki sonucundan habersiz oldukları da düşünülemez.

43. Açıklanan gerekçelerle eksik maddi tazminattan kaynaklanan mülkiyet hakkına yönelik şikâyet bakımından başvuruculaların mağdurluk statülerini kaybettikleri anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

44. Başvurucular, 5233 sayılı Kanun kapsamındaki tazminat taleplerinin değerlendirilmesi hususundaki idari ve yargısal sürecin uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

2. Değerlendirme

45. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra, 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

46. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı

kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

47. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

48. Anılan kararda özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı vetazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

49. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AKIN CAN

B. No: 2016/13469 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/13469

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKIN CAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/13469)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Hüseyin KAYA

Başvurucu : Akın CAN

Vekili : Av. Doğukan Tonguç CANKURT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamuoyunda Gezi Parkı eylemleri olarak bilinen bir protesto gösterisine kolluk görevlilerince güç kullanılarak yapılan müdahale sırasında orantısız güç kullanımı sonucu yaralanma meydana gelmesi ve bu olaya ilişkin etkili soruşma yürütülmemesi nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının, toplantının hukuka aykırı şekilde dağıtılması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/7/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. 1/6/2013 tarihinde Ankara'nın Ziya Gökalp Caddesi'nde gerçekleştirilen protesto eylemine katılan başvurucu, eylem sırasında kolluk görevlisi tarafından kullanılan göz yaşartıcı gaz tüfeğinden atılan kapsülün başına isabet etmesiyle yaralanmış ve aynı gün Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesinde (Hastane) tedavi edilerek hakkında genel adli muayene raporu düzenlenmiştir. Raporda "Kafasına gaz bombası gelmiş. Sağ temporalde [başın sağ kulak üstü kısmı] 5 cm lik kesi. Basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif olduğu..." şeklinde bir tespit bulunmakta olup bunun dışında herhangi bir yaralanmadan bahsedilmemiştir.

10. Başvurucu 12/7/2013 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) yaptığı suç duyurusunda, ilgili kolluk görevlilerinin ve kolluk amirlerinin yanı sıra Güvenlik Şube Müdürlüğünden sorumlu İl Emniyet Müdür Yardımcısı ile İl Emniyet Müdürü ve Vali'den de şikâyetçi olmuştur. Başvurucu, katılmış olduğu protesto gösterisinde saat 15.00-15.30 civarında bir polis memurunun elindeki gaz tüfeği ile üzerine nişan alarak kasıtlı biçimde atış yapması sonucu baş bölgesinden yaralandığını iddia etmektedir. Başvurucu suç duyurusu dilekçesinde, meydana gelen yaralanma nedeniyle ilgili kolluk görevlileri ve amirlerinden şikâyetçi olduğunu detaylı şekilde açıklarken İl Emniyet Müdürü ve Vali'den neden şikâyetçi olduğuna dair özel bir gerekçe belirtmemiştir. Başvurucu açılacak adli soruşturmada, İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerinden şikâyetçi olduğundan soruşturmanın bağımsız ve tarafsızlığının temini için adli kolluk olarak polis yerine jandarma görevlilerinin kullanılmasını da istemiştir. Cumhuriyet savcısının bizzat yürütmesini istediği soruşturmada başvurucu öncelikle trafik kamera kaydı (MOBESE) ile olaya ilişkin kamu ya da özel kişilere ait güvenlik kamera kayıtlarının toplanmasını ve sorumlu polis memurlarının kimlik tespitlerinin yapılmasını talep etmiştir.

11. Cumhuriyet Başsavcılığınca aynı tarihte soruşturma başlatılmış, 18/7/2013 tarihinde kolluğa müzekkere yazılarak başvurucunun iddiaları kapsamında toplumsal bir olaya müdahale edilip edilmediğine, edildiyse gerekli uyarıların yapılıp yapılmadığına ilişkin bilgi istenmiştir. Yazılan müzekkerede ayrıca olay anına ilişkin varsa kolluk tarafından çekimi yapılan kamera görüntüsünün temini ile olay yerini gören kamu ya da özel kişilere ait kamera kaydının araştırılması istenmiştir. Bunun dışında başvurucu hakkında 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet suçu kapsamında adli bir işlem yapılıp yapılmadığı da kolluktan sorulmuştur. Ayrıca başvurucunun yaralanmasına neden olduğu iddia edilen polis memurunun kimlik bilgilerinin tespiti, bu mümkün değilse olay yerinde gaz mühimmatı kullanmaya yetkili kolluk personelinin kimlik bilgilerinin tespiti ile gönderilmesi istenmiştir.

12. Kolluğun Cumhuriyet Başsavcılığına 2/12/2013 tarihli yazıyla verdiği cevapta;

i. 31/5/2013 tarihinden itibaren çeşitli sivil toplum örgütleri ve marjinal gruplar organizesinde İstanbul Gezi Parkı olayları kapsamında Ankara'da özellikle Kızılay Meydanı ve çevresinde gösterilerin gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Söz konusu olaylarda göstericilerin güvenlik görevlilerine taş, şişe, sopa, bilye vb. gibi sert cisimlerle saldırıda bulunduğu, çevrede bulunan kamu ve özel kişilere ait eşyalara zarar verdiği vurgulanmıştır. Kolluk görevlilerince göstericilerin tamamının duyabileceği şekilde eylemlerine son vererek dağılmaları yönünde ikazlar yapıldığı ancak dağılmamakta direnen ve şiddete başvuran göstericilere karşı kamu güvenliğinin yeniden tesis edilmesi amacıyla orantılı olarak tazyikli su ve göz yaşartıcı gazla müdahalede bulunulduğu ifade edilmiştir.

ii. Başvurucu hakkında tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme, devletin egemenlik alametlerini alenen aşağılama, terör örgütü propagandası yapma, görevi yaptırmamak için direnme, kamu malına zarar verme, yaralama, silahlı terör örgütüne üye olma, mala zarar verme, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçları kapsamında Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü tarafından adli işlem yapılarak dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığının ilgili birimine iletildiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun 1/6/2013 tarihinde Ziya Gökalp Caddesi üzerinde gerçekleştirilen eyleme katıldığı, tanınmamak için yüzünü bezle kapattığı, kolluk görevlilerine taş attığı yönünde kamera kaydı bulunduğu belirtilerek bu kayıttan alıntılanan üç fotoğraf yazı ekinde sunulmuştur. Söz konusu fotoğraflardan başvurucunun yüzünün bir kısmının bezle kapatılmış olduğu, elinde taş olduğu ve taş attığı tespit edilebilmektedir. Başvurucu hakkında ayrıca 2911 sayılı Kanun'a muhalefet, görevi yaptırmamak için direnme, nitelikli kasten yaralama, kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret, nitelikli hırsızlık, mala zarar verme, kamu malına zarar verme, ulaşım araçlarının alıkonulması suçlarından adli işlem yapıldığı ve soruşturma evrakının Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirildiği de ifade edilmiştir.

iii. Ankara genelinde Gezi Parkı eylemleri kapsamında gerçekleştirilen gösterilere ve bunlara yapılan müdahalelere ilişkin olarak kolluk görevlileri tarafından düzenlenen toplam dört Olay ve Yakalama Tutanağı ile bir İkaz Tutanağı Cumhuriyet Başsavcılığına verilen cevap yazısı ekinde sunulmuştur. Anılan tutanaklarda il genelindeki gösterilerin nasıl ve ne şekilde geliştiği, gruplara müdahale şekli, hangi göstericilerin ne zaman yakalanarak gözaltına alındığı gibi çeşitli bilgilere yer verildiği görülmektedir. Tutanak içeriklerinde -başvurucunun da yaralandığını belirttiği- Ziya Gökalp Caddesi'ndeki göstericilere olay tarihinde tazyikli su ve göz yaşartıcı gazla müdahalede bulunulduğundan bahsedilmesine karşın başvurucunun yakalanarak gözaltına alındığı bilgisine yer verilmediği anlaşılmaktadır. İkaz Tutanağı'nın ise Millî Müdafaa Caddesi'ndeki göstericilere yönelik yapılan ikazlara ilişkin düzenlendiği görülmektedir.

iv. Başvurucunun yaralanmasına neden olan polis memurunun kimlik tespitinin yapılamadığı zira olayların kapsamının büyüklüğü nedeniyle il dışından da birçok kolluk personelinin görevlendirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca Başbakanlık merkez binasının göstericiler tarafından işgal edilmeye çalışılması nedeniyle görev yerleri farklı birçok kuvvetin bu alana kaydırıldığı, bu nedenle başvurucunun şikâyetine konu olayın meydana geldiği bölge çevresindeki görevli tüm kolluk personelinin isim listesinin gönderildiği belirtilmiştir. Anılan listede ellisi gaz kullanmaya yetkili olduğu belirtilen yüzlerce kolluk görevlisinin isminin bulunduğu görülmektedir.

v. MOBESE görüntülerine ilişkin olarak Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğünce düzenlenen 30/7/2013 tarihli tutanakta, bahse konu bölgede 6/7/2013 günü saat 04.00'ten öncesine ait görüntü bulunmadığı, ayrıca veri tabanının bir ay süreyle kayıt tuttuğu belirtilmiştir. Ayrıca

üç farklı özel kişiye ait işyeri güvenlik kamera görüntülerine ikisi on beş ve otuz günlük kayıt sakladığı, biri ise olay tarihinde yeni kuruluyor olduğu gerekçesiyle erişilemediğine ilişkin tutanaklar düzenlenmiştir. Öte yandan Kent Güvenliği Yönetim Sistemi'nin (KGYS) olay yerine ait 1/6/2013 günü 15.00 ile 17.00 saatleri arasındaki görüntüleri ile kolluğun ilgili birimi (Foto Film Şube Müdürlüğü) tarafından kaydedilen görüntülerin temin edilerek gönderildiği belirtilmiştir.

13. Cumhuriyet Başsavcılığı, kolluğun gönderdiği toplam altı DVD içindeki kamera görüntüleri ve fotoğraflar ile başvurucu tarafından dosyaya sunulduğu anlaşılan bir DVD içindeki fotoğrafları, inceleyip rapor hazırlamak üzere veri hazırlama ve kontrol işletmeni olan bağımsız bir bilirkişiye 30/3/2016 tarihinde tevdi etmiştir. Bilirkişi raporunu dosyaya 31/3/2016 tarihinde sunmuştur. Raporda;

i. Başvurucu tarafından dosyaya sunulan DVD içinde on yedi fotoğraf bulunduğu, fotoğrafların polis memurlarının -nerede ve hangi gösteride olduğu bilinmeyen- göstericilere yaptığı müdahaleleri gösterir mahiyette olduğu belirtilerek bu fotoğraflardan üçüne yer verilmiştir. Bu üç fotoğrafta polis memurlarının göstericilere karşı göz yaşartıcı gaz tüfeğini -kullanım talimatına aykırı olarak- yatay pozisyonda kullandığı görülmektedir.

ii. KGYS görüntüleri olduğu anlaşılan fakat raporda MOBESE olarak belirtilen iki DVD içindeki toplam altı video dosyasının olay yerini gösterir hareketli kamera kaydı olduğu, görüntülerde Kızılay Meydanı'na ilerleyen çok sayıdaki göstericiye polis müdahalesinin ardından geri çekildiği ve başvurucunun yaralanmasına ilişkin bir görüntünün tespit edilemediği belirtilmiştir. Görüntülerden alıntılanan toplam yirmi altı fotoğrafa raporda yer verilmiştir. Fotoğraflardan bir kısım göstericinin yüzlerini bezle kapattığı, ellerinde sopa veya flama bulunduğu, yer yer göz yaşartıcı gaz kullanıldığı tespit edilebilmektedir.

iii. Kolluğun ilgili birimi tarafından kaydedilen ve toplam dört DVD içinde sunulan içerikte, üç kamera görüntüsü ile 819 fotoğrafın bulunduğu belirtilmiştir. Görüntülerin Kızılay Meydanı'nın farklı bölgeleri ile Yüksel Caddesi ve Karanfil Sokak'a ait kayıtlar olduğu, süreklilik arz etmediği ve toplam 178 dakika 17 saniye sürdüğü ifade edilmiştir. Başvurucunun yaralanmasına ilişkin bir tespit yapılamadığı belirtilen görüntülerden toplam on beş fotoğraf alıntılanmıştır. Fotoğraflarda göstericiler tarafından atılan taşlar, yollara kurulan barikatlar, göz yaşartıcı gaz dumanı görülmektedir. İçinde fotoğraf bulunduğu belirtilen DVD'den ise sekiz fotoğrafa yer verilmiştir. İlk beş fotoğrafta bazı göstericiler ile göz yaşartıcı gaz dumanı, son üç fotoğrafta ise tahrip edilen bankamatik ile otobüs olduğu görülmektedir. Fotoğraflardan da herhangi bir yaralanma olayının tespit edilemediği belirtilmiştir.

iv. Raporun sonuç bölümünde eylemlerin genelinde göstericilerin dağılmamakta ısrar ettikleri, kolluk görevlilerinin tazyikli su ve göz yaşartıcı gazla müdahalede bulunduğu, göstericiler ile güvenlik güçleri arasında yaklaşık otuz kırk metre mesafe bulunduğu, başvurucunun iddiasına konu olay yeri ve saatinde herhangi bir yaralanmanın tespit edilemediği bilgilerine yer verilmiştir.

14. Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun muayenesinin yapıldığı tıbbi kayıtlar hastaneye yazılan müzekkere ile temin edilmiş, bu doğrultuda Adli Tıp Kurumunca (ATK) düzenlenen kati adli rapor da dosya arasına alınmıştır. ATK tarafından düzenlenen adli raporun ilgili kısmı şöyledir:

"...

Sağ temporalde 5 cmlik kesi olduğu kayıtlı olup;

Yaralanmasının;

1-Kişinin yaşamını tehlikeye sokan bir durum OLMADIĞINI,

2-Basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte OLDUĞUNU,

Bildirir rapordur."

15. Cumhuriyet Başsavcılığınca 27/11/2013 tarihinde başvurucunun müşteki sıfatıyla ifadesi alınmıştır. Başvurucu ifadesinde; Hükûmetin demokratik olmayan uygulamalarını protesto etmek amacıyla annesi ve komşularıyla birlikte Kızılay Meydanı'na gelmek için yola çıktıklarını, Ziya Gökalp Caddesi'ne geldikleri saat 15.00 ile 15.30 sıralarında polisin yoğun müdahalesi ile karşılaştıklarını dile getirmiştir. Başvurucu, üç dört polisten bir tanesinin ana gruptan öne çıkarak gaz tüfeği ile atış yaptığını ve sağ kulak üst bölgesine isabet eden gaz kapsülü nedeniyle yaralandığını iddia etmiştir. Polis memurlarının kasklı ya da gaz maskeli olmaları nedeniyle teşhiste bulunamayacağını belirtmiş, atışın kasten ve hedef alınarak yapıldığını ileri sürmüştür. Başvurucu vekili ise olay tarihinde ve yerinde gaz kullanmaya yetkili üç polis memurunun kask numaralarını başka bir soruşturma dosyasındaki fotoğraflardan tespit ettiğini belirtmiş ve bu kişilerin bulunmasını istemiştir.

16. Cumhuriyet Başsavcılığınca kolluğa müzekkere yazılarak durumun sorulması üzerine, kask numaraları belirtilen üç polis memurundan ikisinin gaz kullanmaya yetkili, birinin ise yetkisiz olduğu belirlenmiş; yetkili olan iki personelin şüpheli sıfatıyla ifadeleri alınmıştır. Bir polis memuru ifadesinde; kullandığı gaz tüfeğinin metal kapsül atmayan, sadece yirmi yirmi beş metreye kadar gaz atabilen bir tüfek olduğunu, olay günü saat 12.00 ile 13.00 arasında yedi sekiz kez gaz attığını ancak grubun önüne çıkarak gaz tüfeği kullanmadığını belirtmiştir. Gaz tüfeğinin yiv seti bulunmadığını, nişangâh tertibatının olmadığını, bu nedenle nişan alınarak atış yapılmasının teknik olarak mümkün olmadığını da dile getirmiştir. Polis memuru ayrıca olay günü göstericilerin saat 15.00 civarında yoğun taşlı saldırılarına maruz kaldıklarını, mühimmatlarının azaldığını, sayılarının az ve yolların kapalı olması nedeniyle takviye edilemediklerini, geri çekilmek zorunda kaldıklarını, ayrıca bu saldırıda yaralandığını belirterek buna dair sağlık raporu ibraz etmiştir. Diğer polis memuru ise saat 14.00-14.30 civarında olay yerinden Güvenpark istikametine doğru geri çekildiklerini zira mühimmatlarının bittiğini ve göstericilerin sayıca fazla olduğunu, hedef alarak atış yapmadığını belirtmiş ve müsnet suçlamayı kabul etmemiştir.

17. Cumhuriyet Başsavcılığınca 31/3/2016 tarihinde başvurucunun şikâyetine ilişkin olarak kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Başsavcılığımızca yapılan soruşturma kapsamında, olay tarih ve saatinde belirtilen alana ilişkin temin edilen görüntü kayıtlarının 31/03/2016 tarihinde yaptırılan bilirkişi incelemesinde müşteki Akın Can'ın kolluk görevlilerince veya herhangi bir kimse tarafından darp edildiğine ilişkin görüntü tespit edilememiştir.

...[kolluğa yazılan müzekkere cevabına yer veriliyor], ayrıca 01/06/2013 tarihinde Kızılay bölgesi Ziya Gökalp Caddesi üzerinde gerçekleştirilen şiddet içerikli kanuna aykırı eylemler esnasında çekimi yapılan görüntüler üzerinde yapılan izlemede, Akın Can isimli şahsın tanınmamak için yüzünü bez parçası ile gizlemek suretiyle emniyet mensuplarına taş, sopa, şişe vb sert cisimlerle saldıran şahıslardan olduğu tespit ve aralarında Akın Can isimli

şahsın da bulunduğu şüpheliler hakkında işlem yapıldığının bildirilmiştir.

Başsavcılığımızca Müşteki Akın Can'ın iddiaları ve dosya kapsamındaki deliller birlikte değerlendirildiğinde 01.06.2013 tarihinde Kızılay bölgesinde 'İstanbul-Taksim Gezi Parkı AVM projesini Protesto etmek' amacıyla toplanan eylemci grupların ana arterleri araç ile yaya trafiğine kapatmaları ve kolluk görevlilerince yapılan tüm ikazlara rağmen dağılmayarak görevli bulunan kolluk görevlileri ile araçlarına ayrıca çevrelerinde bulunan kamu ve özel mülkiyeti konu mallara taş, sopa, soda şişesi, sapan vb. sert cisimlerle saldırmaları üzerine, şiddet içerikli kanuna aykırı eyleme dönüşen gösteri ve yürüyüşe kamu düzeni ve güvenliğini tesir etmek amacıyla kolluk güçlerinin biber gazı ve jopla müdahalede bulunması sırasında müştekinin basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaralanmasında, TCK 256 md.sinde düzenlenen kolluk görevlilerinin zor kullanma sınırlarını aşmak suretiyle kasten yaralama suçunun yasal unsurları oluşmadığı anlaşılmakla yasal unsurları oluşmayan kasten yaralama suçundan 01.06.2013 tarihli gösteriye müdahale eden şüpheliler [M.K.], [A.S.] ve Ankara Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü Personeli hakkında kamu adına KOVUŞTURMA YER OLMADIĞINA...[karar verildi.]"

18. Başvurucu kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz etmiş, Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin (Hâkimlik) 9/6/2016 tarihli kararıyla itiraz reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Şikayetçinin çıkan olaylarda raporunda belirtilen şekilde yaralandığı ileri sürülmüş ise de; şikayetçiye TCK. 256 maddesi kapsamında zor kullanma sınırlarının aşılması suretiyle müdahalede bulunulduğuna dair soyut iddia dışında kamu davası açılmasını gerektirir nitelikte bir delil bulunamadığı, dosya kapsamı ve uzman bilirkişi tarafından düzenlenen 31/03/2016 günlü rapor içeriği ile belirlenmiştir. Bu nedenle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan soruşturmanın usul ve yasaya uygun olduğu, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın hukuka uygun bulunduğu, kararda gösterilen gerekçelerin dosya içeriğine uygun olduğu anlaşılmakla; [reddine karar verildi.]"

19. Ret kararı 22/6/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 19/7/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Öte yandan başvurucu katıldığı gösterideki terör suçu kapsamında değerlendirilen eylemleri (bkz. § 12) nedeniyle 22/6/2013 tarihinde tutuklanmış ve 31/7/2013 tarihinde tahliye edilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 9/12/2016 tarihli iddianamenin Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesince kabulüyle başlayan başvurucu hakkındaki kamu davası derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla

kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Kasten yaralama suçunun;

…

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

…

işlenmesi halinde şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

23. 5237 sayılı Kanun'un "Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" kenar başlıklı 256. maddesi şöyledir:

"(1) Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır."

24. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun "Zor ve silah kullanma" kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı ve/veya boyalı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

…"

25. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

26. Anayasa Mahkemesi Ali Ulvi Atunelli (B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 25-27) ve Özlem Kır (B. No: 2014/5097, 28/9/2016, §§ 28-30) kararlarında 30/12/1982 tarihli ve 17914 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 25. maddesinin ilgili kısımlarına, İçişleri Bakanlığının yayımladığı 25/8/2011 tarihli Toplumsal Olaylarda Görevlendirilen Personelin Hareket Usul ve Esaslarına Dair Yönerge'nin 10. ve 12. maddelerinin ilgili kısımlarına, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 26/6/2013 ve 22/7/2013 tarihlerinde çıkarılan iki ayrı genelgeyle daha ayrıntılı hâle getirilen, Emniyet Genel Müdürlüğünün Aralık 2008 tarihinde hazırladığı Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatı'nın ilgili bölümlerine yer vermiştir.

B. Uluslararası Hukuk

27. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ilgili maddelerine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) konuya ilişkin içtihatlarına Ali Ulvi Atunelli (aynı kararda bkz. §§ 29-45) kararında yer verilmiştir. Bunun dışında AİHM'in Razvozzhayev/Rusya ve Ukrayna ve Udaltsov/Rusya (B. No: 75734/12, 19/11/2019) kararına da değinilmesi gerekmektedir. Anılan kararda AİHM, barışçıl olmayan ya da barışçıl amaç taşımayan göstericilerin Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamında koruma görmeyeceğini belirtmiş ve barışçıl olmadığını tespit ettiği bir başvurucu yönünden konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (aynı kararda bkz. §§ 282-284).

28. Anayasa Mahkemesi Ali Rıza Özer ve diğerleri ([GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 47-51) ve Özlem Kır (aynı kararda bkz. §§ 31-35) kararlarında 13/1/1993 tarihli Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretimi, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme'ye, Kolluk Görevlileri Tarafından Zor ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkelerin (Birleşmiş Milletler (BM) Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Sekizinci Kongresi, Havana, 27/8/1990-7/9/1990, BM, A/CONF.144/28/Rev.1, 1990, s. 112-115) ilgili bölümlerine, BM barışçıl toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü özel raportörü tarafından hazırlanan raporun (BM İnsan Hakları Komisyonu A/HRC/20/27, 21/5/2012) 35. maddesine, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesinin (CPT) biber gazına ilişkin görüş ve tavsiyelerine yer vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu, katılmış olduğu bir protesto gösterisinde kolluk görevlisi tarafından kasten ve hedef alınmak sureti ile atılan göz yaşartıcı gaz mühimmatı ile başından yaralandığını iddia etmiştir. Başvurucu olay hakkında yürütülen adli soruşturma kapsamında şikâyetçi olduğu İl Emniyet Müdürü ve Vali hakkında bir karar verilmemesi, annesinin tanık olarak dinlenmemesi, hakkında düzenlenen adli rapora rağmen kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi nedeniyle etkili bir soruşturma yürütülmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu; Cumhuriyet Başsavcılığı müzekkeresine verilen cevabın yeterli olmadığını, alınan bilirkişi

raporunun ise olayı aydınlatmaktan uzak olduğunu, adli kolluk olarak jandarma yerine polisin soruşturmada görevlendirilmesinin soruşturmanın bağımsızlığını ve tarafsızlığını zedelediğini de iddia etmiştir. Başvurucuya göre kolluk görevlisinin eylemi sonucu yaralanması ve akabinde yapılan ceza soruşturmasının yetersizliği, kötü muamele yasağını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesini ve bununla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 40. maddesini ihlal etmiştir.

31. Başvurucu; kolluk görevlilerinin göstericilere karşı göz yaşartıcı gaz tüfeğini orantısız şekilde kullandığını, bu uygulamanın ülkede sistematik bir hâl aldığını iddia etmiştir. Başvurucu bu iddiası kapsamında 1/6/2013 tarihindeki başka bir olaya ait olduğunu belirttiği iki CD'yi başvuru formu ekinde sunmuştur. Bu görüntülerde kolluk görevlilerinin göz yaşartıcı gazla yaptığı müdahale sırasında yaralanan bir gösterici bulunmaktadır. Eldeki başvuruyla bir ilgisi bulunmadığından söz konusu CD içeriği incelenmemiştir.

32. Bakanlık görüşünde, başvurucunun güvenlik görevlilerine karşı şiddet içerikli eylemde bulunduğu da hatırlatılarak adli makamların olaydan haberdar olur olmaz soruşturma açtığı, sağlık raporu ve kamera görüntüleri gibi gerekli olan tüm delillerin toplandığı belirtilmiştir. Bakanlık; soruşturma kapsamında kamera görüntüleri üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırıldığını, soruşturmanın kamu denetimine açık şekilde yürütüldüğünü, başvurucuya sürece etkili şekilde katılım ve itiraz etme imkânlarının tanındığını ifade ederek olayda etkili bir soruşturmanın yürütüldüğünü savunmuştur.

33. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, bireysel başvuruda ileri sürülen iddiaların ele alınmadığını, bunun yerine genel geçer ifadelerle ihlal oluşmadığı yönünde taraflı bir görüş sunulduğunu belirtmiştir. Başvurucu, göz yaşartıcı gaz tüfeği kullanımının talimatlara aykırı olarak kullanıldığı yönündeki iddiası hususunda Bakanlığın bir değerlendirme yapmamasını vurgulayarak bu durumun sistematik şekilde ve ülke genelinde uygulandığı yönündeki düşüncesi ile hak ihlali iddiasını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun kolluk görevlisinin eylemi sonucu yaralandığı ve bu olay hakkında yapılan ceza soruşturmasının etkili olmadığı yönündeki iddiasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Öte yandan başvurucunun soruşturmanın bağımsız ve tarafsız şekilde yürütülmediği iddiası ile soruşturmanın olayın maddi koşullarını aydınlatmaktan uzak kaldığı yönündeki iddiası anılan yasağın usul boyutu içinde kaldığından bu şikâyetler açısından ayrıca etkili başvuru hakkı kapsamında bir inceleme yapılmasına gerek duyulmamıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

36. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya

veya muameleye tabi tutulamaz."

37. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri dikkate alınarak maddi boyutlar ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Devletin negatif yükümlülüğü bireyleri işkence, insanlık dışı, aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken devletin pozitif yükümlülüğü hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı (önleyici yükümlülük) hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespiti ve cezalandırılması sorumluluğunu (soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. İşkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile önleyici yükümlülüğü kapsamakta; pozitif yükümlülüğün alanında kalan soruşturma yükümlülüğü ise usul boyutunu oluşturmaktadır (benzer yöndeki inceleme usulünü içeren kararlar için bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 75; Mehmet Şah Araş ve diğerleri, B. No: 2014/798, 28/9/2016, § 64; Mustafa Rollas, B. No: 2014/7703, 2/2/2017, § 49).

38. Başvurucunun şikâyetine konu eylem bir devlet görevlisinden kaynaklandığı için kural olarak devletin negatif yükümlülüğü kapsamında bir hak ihlali olup olmadığının incelenmesi gerekir. Ayrıca başvurucunun kolluk görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilerek etkili soruşturma yapılmadığı iddiası da bulunduğundan pozitif yükümlülükler kapsamında etkili soruşturma yapma yükümlülüğü açısından da bir değerlendirme yapılmalıdır.

i. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının Maddi Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

39. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında ise kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

40. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Sözleşme'nin 3. maddesi istisna öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 15. maddesi kapsamında da benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörülmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

41. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamasını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 81).

42. Öte yandan kötü muamele konusundaki iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için makul seviyesini aşan bazı kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt, yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Bu bağlamda kanıtlar toplanırken tarafların

takındıkları tutumlar dikkate alınmalıdır. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde bir kötü muamelenin varlığından bahsedilebilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 95).

43. Kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller, prensip olarak Sözleşme'nin 3. maddesinde belirtilen yasağı ihlal edecektir. Bu bağlamda AİHM, suçla mücadeleye özgü inkâr edilemez zorlukların bireylerin vücut dokunulmazlığı açısından sağlanacak korumaya sınırlar koymasını haklı kılamayacağını belirtmektedir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81). Kendisine karşı şiddet uygulayan kişilere karşı polisin müdahale etmesi kabul edilebilir, ancak her hâlükârda müdahalenin ölçülü olması ve aşırı olmaması gerekir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 88).

44. Sadece sınırları belli bazı durumlarda güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güce sadece kaçınılmaz hâllerde ve orantılı olmak koşuluyla başvurulabilir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 82).

45. Anayasa Mahkemesi, kötü muamelenin kişi üzerindeki etkisine göre Anayasa ve Sözleşme kapsamında nasıl derecelendirildiğine, buna göre eylemin işkence, eziyet ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele nitelendirmelerinden hangisine uygun olduğuna ilişkin temel ilke ve belirlemelerini ortaya koymuş (Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 84, 85, 88-90) ve bu ilkeleri birçok kararında da tekrar etmiştir (birçok karar arasından bkz. Ender Ergün, B. No: 2016/1849, 19/11/2019, §§ 49-53).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Başvurucu, katılmış olduğu bir gösteride kolluk kuvvetince kullanılan gaz tüfeği mühimmatı ile yaralandığından yakınmaktadır. Başvurucu bu iddiasını aynı gün tedavi gördüğü hastane tarafından düzenlenen adli raporla da desteklemektedir. Bu adli raporla bağlantılı olarak ayrıca ATK tarafından düzenlenen rapor da Cumhuriyet Başsavcılığınca temin edilmiştir. Şu hâlde başvurucunun kendisine karşı güç kullanıldığı yönündeki iddiasını makul birtakım delillerle destekleyemediği söylenemeyecektir. Kaldı ki kovuşturmaya yer olmadığı kararında da başvurucunun iddiası dışında başka bir şekilde yaralandığı yönünde yargısal bir değerlendirme yapılmamış, aksine kolluk kuvvetinin kullandığı gücün orantılı olduğunun kabulü ile soruşturma sonuçlandırılmıştır.

47. Başvurucuda meydana gelen yaralanmanın ağırlığı, yeri ve olayın meydana geliş şekline ilişkin iddia bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi için aranan asgari ağırlık eşiğinin olayda aşılmadığı da söylenemez.

48. Kolluk görevlilerinin toplumsal olaylara nasıl ve ne şekilde müdahale etmesi gerektiğine ilişkin kurallar kanuni düzenleme ile belirlenmiştir (bkz. § 24). Somut olayda, başvurucunun katılmış olduğu toplantıda barışçıl bir tutum içinde olmadığı yönündeki iddia kamu makamlarınca kamera görüntüsü gibi objektif bir delille desteklenmiştir (bkz. § 12). Buna göre başvurucunun yüzünü tanınmasına engel olacak şekilde bezle kapatması ve güvenlik güçlerine taş atması barışçıl bir gösterici olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Şu hâlde kolluk görevlilerince başvurucuya karşı güç kullanılarak yapılan müdahalenin gerekli olduğu açıktır.

49. Başvurucuya karşı uygulanan gücün orantılı olup olmadığına ilişkin yapılacak

değerlendirmede ise kullanılan maddi güç aracı, başvurucuda meydana gelen yaralanmanın şekli ve niteliği gibi hususlar şüphesiz önemli olmakla birlikte olayda başvurucunun ileri sürdüğü kasıtlı ve hedef gözeterek atış yapılması iddiasıyla bu konuda kamu makamlarının olaya getirdiği açıklama da dikkate alınmalıdır.

50. Başvurucuda meydana gelen yaralanma, niteliği ve sonucu itibariyle hafif şekilde tariflense de yaşamsal açıdan riskli olarak kabul edilen baş bölgesindedir (bkz. §§ 9, 14). Ne var ki söz konusu yaralanmanın, başvurucunun yaklaşık yirmi metreden ve hedef gözetilerek yapılan atış sonucunda oluştuğu yönündeki iddiasının da tam olarak doğrulandığı söylenemez. Zira anılan mesafeden atılan ve isabet eden bir gaz mühimmatı daha ciddi sonuçlar doğuran bir yaralanmaya neden olabileceği gibi başvurucunun iddia ettiği şekilde yapılan atışın baş bölgesini sıyırarak başvurucuyu yaralaması da söz konusu olabilir.

51. Olaya dair kolluk tarafından düzenlenen tutanaklarda ve bilirkişi raporunda; gösterici gruba dağılmaları yönünde anons yapıldığı, dağılmamakta direnen kalabalığa önce tazyikli suyla sonra göz yaşartıcı gazla müdahalede bulunulduğu belirtilmiştir. Bu açıdan maddi gücün ağırlığı nispetine göre tedricen orantılı olarak kullanıldığı not edilmelidir. Ancak başvurucu -daha özel bir şikâyet olarak- göz yaşartıcı gazın kullanımında ölçüsüz bir durumun ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Başka bir ifadeyle kullanılan maddi güç aracının bizatihi orantısız olması değil talimatlara (bkz. §§ 26, 28) uygun şekilde kullanılmaması nedeniyle ortaya çıkan orantısızlıktan yakınmakta ve bu hususu vurgulamaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere (bkz. § 50) anılan iddiayı başvurucu hakkında düzenlenen adli rapor tek başına doğrulamaktan uzaktır. Bunun dışında başvurucunun belirttiği olay yeri ve olay anına ilişkin KGYS görüntüleri bağımsız bir bilirkişi tarafından incelenmiş ve yaralanma anına ilişkin bir görüntüye rastlanmamıştır. Ayrıca olay yerini gösterme ihtimali olan bazı özel kişilere ait iş yeri güvenlik kamera kayıtlarına olayın üzerinden belli bir zaman geçmiş olması nedeniyle erişilemediği (bkz. § 12), derhal resmi bir soruşturma başlatılmamış olmasının ise bunda etkili olduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 62). Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile Hâkimliğin itiraz incelemesinde başvurucuya karşı kamusal güç kullanımının varlığı kabul edilmekle birlikte orantısız şekilde kullanıldığı yönündeki iddia delil yetersizliği gerekçesiyle reddedilmiş ancak güç kullanımının neden ve ne şekilde orantılı olduğu yönünde bir açıklama yapma yoluna gidilmemiştir (bkz. §§ 17, 18).

52. Şu hâlde başvurucunun yaralanmasının iddia edildiği gibi polis memurunun göz yaşartıcı gaz tüfeğinden kasıtlı ve hedef gözeterek yaptığı bir atış sonucu oluştuğu iddiası kamu makamlarınca -derhal resmi bir soruşturma başlatmama sonucu toplanamayan bazı delillerin de etkisiyle (bkz. § 63)- çürütülebilmiş değildir. Bu durumda savunulabilir bir iddia ileri süren başvurucuya karşı kolluk görevlisince kullanılan maddi gücün orantılı olduğu sonucuna varılamayacaktır.

53. Diğer bir husus ise kolluğun Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği cevapta başvurucunun yaralandığı yerde gaz mühimmatı kullanmakla görevli polis memurunun kim olduğunun tam olarak tespit edilememesine dair sunduğu gerekçedir (bkz. § 12). Burada belirtilen hususlar kolluğun toplumsal olaya müdahalesi sırasında gerekli olan organizasyon ve planlamadaki eksikliği ile doğrudan bağlantılı olarak yorumlanabilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 57; Özlem Kır, § 65; Pınar Durko, B. No: 2015/16449, 28/6/2018, § 83). Bu yönüyle de kolluğun güç kullanımının bağlı olması gerektiği sıkı denetim mekanizmasının zayıfladığı ve bu nedenle de sadece gerekli olduğu hâl ve koşullarda orantılı şekilde güç kullanılmasının temininin zorlaştığı anlaşılmaktadır (Duran Eren Şahin, B. No: 2016/11928, 20/11/2019, § 54).

54. Başvurucuya karşı kolluk görevlilerince gerekli olmakla birlikte orantısız uygulanan kamusal gücün özellikle bilgi alma cezalandırma veya yıldırma amacıyla ya da ayrımcı bir nedenle kasten ağır acı veya ızdırap verme şeklinde gerçekleştirildiği söylenemeyecektir. Eylemin uzun bir dönem içinde saatlerce uygulanmış ve fiziki yaralanmaya ya da yoğun maddi veya manevi ızdıraba sebep olacak şekilde ortaya çıkmış olduğu iddia edilemez. Bu durumda söz konusu eylemin işkence veya eziyet boyutuna varmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucuya uygulanan şiddetin düzeyi, süresi, şekli ve eylem nedeniyle başvurucuda meydana gelen yaralanmaların niteliği bir bütün olarak ele alındığında eylemin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak tanımlanması mümkündür.

55. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

ii. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

56. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

57. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın bu maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa bu madde sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan,§ 25).

58. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında bazen tek başına soruşturma yapılmamış olması yahut da yeterli soruşturma yapılmamış olması kötü muamele teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla şartlar ne olursa olsun yetkililer, resmî şikâyet yapılır yapılmaz harekete geçmelidir. Şikâyet yapılmadığında bile işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli, kesin belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak, özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

59. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü

muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli olarak yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114).

60. Devlet memurları tarafından yapılan işkence ve kötü muamele hakkında yürütülen soruşturmanın etkili olması için soruşturmadan sorumlu ve tetkikleri yapan kişilerin olaylara karışan kişilerden bağımsız olması gerekir. Soruşturmanın bağımsızlığı sadece hiyerarşik ya da kurumsal bağlantının olmamasını değil ama aynı zamanda somut bir bağımsızlığı da gerektirir. Dolayısıyla etkili bir soruşturmadan söz edilebilmesi için öncelikle soruşturmanın bağımsız yürütülebilir bir niteliğe sahip olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 117).

61. Bu tür olaylarla ilgili cezai soruşturmaların etkililiğini sağlayan hususlardan biri de teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasıdır. Buna ilaveten her olayda, mağdurların meşru menfaatlerini korumak için bu sürece etkili bir şekilde katılmaları sağlanmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 115).

62. Bununla birlikte soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması, bunun yanı sıra söz konusu kararın bireylerin vücut bütünlüğüne yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığı noktasında yeterli bir değerlendirme de içermesi gerekmektedir (benzer yöndeki karar için bkz. Cemil Danışman, § 99).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

63. Başvurucunun 1/6/2013 tarihinde katılmış olduğu gösteride yaralanması üzerine hastaneye müracaat ederek tedavi olduğu ve aynı tarihte hakkında genel adli muayene raporu tanzim edildiği anlaşılmaktadır (bkz. § 9). Başvurucu hakkında düzenlenen bu adli rapor sonrası kamu otoritelerinin olaydan haberdar olduğu, bu kapsamda derhâl resmî bir soruşturma açılması gerektiği söylenebilir (bkz. § 58). Ancak başvurucunun 12/7/2013 tarihinde (olaydan yaklaşık kırk gün sonra) Cumhuriyet Başsavcılığına başvuruda bulunmasına kadar herhangi bir resmî soruşturmanın başlatılmadığı görülmektedir. Bu gecikme iki açıdan önem arz etmektedir: İlki devletin kötü muamele iddiası içeren şikâyetler karşısında derhâl verdiği tepki ile bu gibi olaylara müsamahakâr davranmadığını göstermesi, ikincisi ise belli bir zaman dâhilinde kaybolma olasılığı olan delillerin bir an önce toplanmasının sağlanmasıdır. Nitekim olay anına ilişkin görüntü ihtiva etme ihtimali olan bazı özel kişilere ait iş yeri güvenlik kamera kayıtlarına soruşturmanın geç başlatılmış olması nedeniyle erişilememiştir (bkz. § 12). Dolayısıyla resmî soruşturmanın derhâl başlatılması zorunluluğu açısından gerekli özenin gösterildiği söylenemeyecektir.

64. Başvurucunun İl Emniyet Müdürü ve Vali hakkında da şikâyetçi olmasına rağmen bu kişiler hakkında Cumhuriyet Başsavcılığınca bir karar verilmemesi şikâyeti de resmî soruşturmanın derhâl başlatılması ilkesi çerçevesinde ele alınmalıdır. Başvurucunun Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği şikâyet dilekçesinde İl Emniyet Müdürü ve İl Emniyet Yardımcısı ile Vali'yi sadece ismen zikrettiği, bu kişiler hakkında neden ve hangi eylemleri doğrultusunda şikâyetçi olduğunu belirtmediği görülmektedir (bkz. § 10). Esasen bu kişiler hakkında sadece belli bir iddianın öne sürülmesi de yeterli olmayıp bu iddianın makul bazı delillerle savunulabilir şekilde ileri sürülmesi de resmî bir soruşturma başlatılması için ön

şarttır (bkz. § 57). Dolayısıyla anılan kişiler açısından başvurucu, Cumhuriyet Başsavcılığına yeterli düzeyde açıklama ve makul delillerle desteklenmiş savunulabilir bir iddia sunmadığından bu hususta resmî bir soruşturma yürütülmemesi Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı bağlamında bir ihlal sonucunu gerekli kılmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Duran Eren Şahin, § 63).

65. Başvurucu jandarma yerine polisin adli kolluk olarak soruşturmada yer almasının soruşturmanın bağımsız ve tarafsızlığını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun yaralanmasına neden olduğu ileri sürülen kolluk görevlisinin Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü biriminde görevli olduğunda şüphe bulunmamaktadır. Nitekim başvurucu da suç duyurusunda bu birimden bahsetmiş ve bu birimde görevli olan kolluk görevlilerinden şikâyetçi olmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığınca kolluğun ilgili birimi tarafından kayda alınan görüntüler ile toplantıya yapılan müdahaleye ilişkin kolluk evrakı zorunlu olarak şikâyet edilen kolluk birimlerinden istenmiştir. Zira ilgili kayıtların tutulduğu birim Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğüdür. Kamera kaydının incelenmesini ise kolluktan bağımsız bir bilirkişi yapmıştır (bkz. § 13). Olaya ilişkin kamera kaydı araştırmasını yapan görevliler ise şikâyet edilen Ankara Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü görevlileri değil Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğü görevlileridir. Dolayısıyla olaya karışan kolluk görevlilerinin soruşturmada delil toplama faaliyetinde bulunan adli kolluk görevlileri ile aynı kişiler olmadığı anlaşıldığından soruşturmanın bağımsız ve tarafsız olmadığı yönünde bir izlenim oluştuğu söylenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Duran Eren Şahin, § 64).

66. Başvurunun soruşturma dosyasına sunduğu kamera görüntüsü ve bazı fotoğraflar soruşturmanın sonucuna etki etme ihtimaline binaen Cumhuriyet Başsavcılığınca bilirkişi marifetiyle incelenmiştir (bkz § 13). Bu yönüyle başvurucunun sunduğu delillerin soruşturma makamınca dikkate alınmasıyla makul birtakım taleplerinin karşılanması, başvurucunun soruşturmaya etkin bir şekilde katılımının sağlandığını göstermektedir.

67. Son olarak soruşturma kapsamında elde edilen delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olarak başvurucuya karşı kolluk görevlilerince kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığı hususunda yeterli düzeyde bir açıklama yapılıp yapılmadığı incelenmelidir. Şiddet hareketlerine katılması olgusu objektif birtakım delillerle ortaya konan başvurucuya karşı kamusal güç kullanılmasının gerekli olduğu kararda yeterli bir gerekçeyle açıklanmıştır. Ne var ki kararda başvurucuya karşı kullanılan gücün orantılılığı hususunda gerekçe ihtiva eden bir açıklamaya yer verilmediği, sadece suçun unsurlarının oluşmadığının belirtilmesiyle yetinildiği görülmektedir (bkz. § 17).

68. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

69. Başvurucu, katılmış olduğu protesto eyleminin kolluk görevlilerinin kullandığı orantısız güçle dağıtıldığını iddia ederek Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu kolluk görevlilerinin göstericilere bir saldırısı olmadığı sürece herhangi bir karşı eylemde bulunmadığını ancak polis aşırı güç kullanımıyla saldırıda bulunduğunda kaçınılmaz olarak

bazı çatışmaların yaşandığını iddia etmiştir.

70. Bakanlık, başvurucunun katılmış olduğu gösterinin barışçıl olmadığını belirtmiş; başvurucunun güvenlik görevlilerine karşı şiddet içeren hareketlerinin kamera görüntüsüyle tespit edildiğine vurgu yapmıştır. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin benzer mahiyette olduğunu değerlendirdiği bazı kararlarına atıf yaparak bu kararlardaki tespitlerin de yapılacak değerlendirmede gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir.

71. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, kolluk görevlilerinin toplantıya orantısız güç kullanarak müdahale etmesinin ülke genelinde sistematik bir hâle geldiği yönündeki yakınmalarını ve hak ihlali iddiasını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

72. Anayasa'nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

73. Anayasa'nın 34. maddesi, fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle değiştirilmesi, gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edilebilme imkânı kişilere sunulmalıdır. Şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplanma kavramı dışındadır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. (Dilan Ögüz Canan, [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 67, 68; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 54). Barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir (Osman Erbil, § 54).

74. Somut olayda, şikâyete konu gösteride barışçıl tutum içinde olmayan, güvenlik görevlilerine taş, şişe, bilye vb. gibi sert cisimler atan, yüzlerini tanınmamak için bezle kapatan bazı kişilerin bulunduğu, başvurucunun da bu kişilerden biri olduğu kolluk tarafından düzenlenen tutanaklarda belirtilmiştir (bkz. § 12). Ayrıca kamu makamlarınca başvurucunun şiddet içeren eylemleri kamera görüntüsü ile de ortaya konulmuş durumdadır. Dahası yürütülen adli soruşturma kapsamında bir süre tutuklu kalan başvurucu hakkındaki kamu davası da devam etmektedir (bkz. § 21). Dolayısıyla katıldığı gösteride

barışçıl bir tavır içinde olmayan başvurucunun Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri hakkının sağladığı korumadan yararlanması beklenemez (benzer yönde bkz. Bülent Teoman Özkan ve diğerleri, B. No: 2016/557, 29/1/2020, §§ 111-117).

75. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

76. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı ile şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

77. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini isteyip 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmasına karşın yeniden soruşturma yapılması talebinde bulunmamıştır.

78. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

79. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

80. İncelenen başvuruda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ihlal sonucuna varılmasını gerektiren sebepler gözetildiğinde Cumhuriyet Başsavcılığınca yeniden soruşturma yapılmasında yarar olmadığı değerlendirilmiştir.

81. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net -isteme uygun olarak- 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

82. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATIMA SEVİLAY NAZİLLİ

B. No: 2016/14452 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/14452

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATIMA SEVİLAY NAZİLLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/14452)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Fatıma Sevilay NAZİLLİ

Vekili : Av. Recep YÜKSEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tam yargı davasının süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Samsun'un Canik ilçesi sınırları içinde bulunan binada bağımsız bölüm malikidir.

9. Başvurucunun bağımsız bölümünün bulunduğu binanın yakınında Samsun-Ordu Devlet Karayolu kapsamında farklı seviyeli katlı yol imalatı yapılmıştır. 2010 yılında projesi onaylanan yolun 4/1/2012 tarihinde inşaatına başlanmış ve yol 11/10/2013 tarihinde hizmete açılmıştır.

10. Başvurucu, maliki olduğu bağımsız bölümün yol yapımı nedeniyle değerinin düştüğünü ve bu durumu farklı ilde ikamet etmesi nedeniyle taşınmazı satmak istediği zaman öğrendiğini belirterek uğradığı zararın tazmin edilmesi istemiyle 12/10/2015 tarihinde Karayolları 7. Bölge Müdürlüğüne başvuruda bulunmuştur.

11. Talep, katlı yol yapımı nedeniyle değer kaybının söz konusu olmadığı belirtilmek suretiyle 13/10/2015 tarihli işlemle reddedilmiştir.

12. Başvurucu, talebinin reddine dair işlemi 15/10/2015 tarihinde tebellüğ etmesinin ardından 5/11/2015 tarihinde Samsun 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde uğradığı zararın tazmini için tam yargı davası açmıştır.

13. Mahkeme 13/11/2015 tarihli kararıyla davayı süre aşımı yönünden reddetmiştir.

14. Ret gerekçesinde öncelikle 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun dava süresine ilişkin hükümlerine yer verilmiştir. Davanın idari eylemden kaynaklı olarak uğranılan zarar nedeniyle açılan tam yargı davası niteliğini haiz olduğunun altı çizilmiştir. İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların dava açmadan önce bu eylemlerin yazılı bildirimi üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her hâlde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde yetkili makama başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemelerinin şart olduğu, bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi hâlinde ret işleminin tebliği tarihinden ve altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren altmış gün içinde tam yargı davası açmaları gerektiği hatırlatılmıştır. Değer kaybına yol açtığı ileri sürülen katlı yolun 11/10/2013 tarihinde hizmete açıldığı vurgulanmıştır. Aynı sebeple açılan benzer davalarda yolun hizmete açıldığı tarihten itibaren bir yıl içinde idareye başvurularak zararın tazmin edilmesi isteminde bulunulması gerektiği yönünde kararlar verildiği ifade edilmiştir. Somut olayda da başvurucunun yolun hizmete açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlayan bir yıllık süreyi aşarak idari başvuruda bulunduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle yasal süre içinde yapılmayan idari başvuru üzerine açılan davanın süre aşımına uğradığı belirtilerek ret gerekçesi oluşturulmuştur.

15. Ret hükmü Samsun Bölge İdare Mahkemesinin 17/3/2016 tarihli kararı ile onanmış ve karar düzeltme istemi de aynı Mahkemenin 22/6/2016 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

16. Başvurucu nihai kararı 15/1/2016 tarihinde tebellüğ etmesinin ardından 22/1/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükmü

17. 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

2. Danıştay İçtihadı

18. Danıştay Onuncu Dairesinin 4/11/2011 tarihli ve E.2008/7182, K.2011/4711 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

" ... 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinde öngörülen 1 ve 5 yıllık sürelerin eylemin idariliğinin ve doğurduğu zararın ortaya çıktığı tarihten itibaren hesaplanması zorunludur. Aksi yorumun, dava açma yolunun kullanımını güçleştirerek hak arama hürriyetini olumsuz etkileyeceğini belirtmek gerekir. Anılan Yasa hükmünde öngörülen tam yargı davalarının, idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazminine yönelik olması sebebiyle davanın açılabilmesi için eylemin idariliğinin ve yol açtığı zararın ortaya çıkması zorunludur."

19. Aynı Dairenin 28/3/2018 tarihli ve E.2016/15634, K.2018/1334 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

" Tam yargı davaları, idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazminini ifade etmektedir. Bu nedenle, tam yargı davasının açılabilmesi için eylemin idariliğinin ve yol açtığı zararın ortaya çıkması zorunludur.

...

Bu itibarla, 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinde öngörülen bir ve beş yıllık sürelerin, eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihten itibaren hesaplanması zorunludur. Aksi yorumun, zarara yol açan eylemin idariliğinin ortaya çıkmasıyla kullanılması mümkün olan dava açma hakkını ortadan kaldıracağı, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmayacağı açıktır."

B. Uluslararası Hukuk

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

21. Dava açma hakkını kullanmak yasal birtakım şartlara bağlansa da mahkemelerin usul kurallarını uygularken hem yargılamanın adil olmasına halel getirecek aşırı şekilcilikten hem de yasalar tarafından konulan usul kurallarını ortadan kaldırma sonucunu doğuracak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Walchli/Fransa, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29).

22. Süre koşulu gibi dava açmaya ilişkin usul koşulları birden fazla yoruma neden olabilecek

nitelikte ise mahkemeye erişim hakkı kapsamında o yorumlardan birinin davayı açmak isteyen kişileri engelleyecek şekilde katı bir şekilde kullanılmaması veya söz konusu koşulların katı bir uygulamaya tabi olmaması gerekir (Běleš ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti, B. No: 47273/99, 12/11/2002, § 51).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; zararı öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içinde idari başvuruda bulunduğunu, benzer durumda gerek Danıştay gerekse idare mahkemeleri tarafından davacı lehine geniş yorum yapılarak işin esasına girildiğini, Mahkemenin hatalı bir yorumla davayı süre aşımı yönünden reddettiğini belirterek adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvurucu, ayrıca zararın giderilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

25. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyeti, Mahkemenin dava açma süresine dair hukuk kurallarını katı bir yorumla hatalı değerlendirdiği iddiasına müteallik olduğundan başvuru mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

28. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "... ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

29. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve

bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

30. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

31. Somut olayda idari eyleme dayalı tam yargı davasının süre aşımından reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

32. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

33. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

34. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

35. Başvurucunun idari eylemden doğan zararın tazmini istemiyle açtığı davanın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin mahkeme kararının 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesine dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

36. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ayşe Yıldırım, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; Fatma Altuner, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limitet Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

37. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin

mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

38. Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

39. Bu bağlamda dava açma süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46). Bu kapsamda dava açma süresinin henüz dava hakkının doğmadığı ya da hak sahibinin dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yaşar Çoban, § 66).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Anayasa Mahkemesince daha önce benzer nitelikte başvurularda da belirtildiği üzere idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan tam yargı davasında idarenin tazminle yükümlü tutulabilmesi için ortada idari eylem ve zarar olmalı, ayrıca zararla idari eylem arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu çerçevede eylemin idariliğinin veya yol açtığı zararın ya da arasındaki illiyet bağının eylemden sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin bu tarihlerden sonra başlayacağı kabul edilmektedir (çok sayıda karar arasından bkz. Mehmet Çınar ve Nuray Çınar, B. No: 2015/4807, 19/4/2018, § 46).

41. Bireysel başvuruya konu yargılama sürecinde başvurucu 11/10/2013 tarihinde hizmete açılan yolun taşınmazın değerini düşürdüğünden taşınmazı satmaya karar verdiğinde haberdar olduğunu, taşınmazın kendisine 11/1/2015 tarihinde annesinin vefat etmesi üzerine miras kaldığını, 24/2/2015 tarihinde tapuda intikal işlemlerinin yapıldığını, kendisinin Samsun'da ikamet etmediği için değer kaybı oluştuğunu anlayabilecek durumda bulunmadığını ileri sürmektedir. Yargılama sürecinde ise gerek idare mahkemesi gerekse kanun yolu mercii tarafından bu hususlara ilişkin bir belirlemede bulunulmadan salt yolun hizmete açıldığı tarih esas alınarak ret hükmüne ulaşıldığı görülmektedir.

42. İdari eylemlerden kaynaklı zararların tazmini için açılacak davalara ilişkin usulü belirleyen 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesi zorunlu başvuru süresinin zararın öğrenilmesi ile başlayacağını ancak her hâlde olaydan itibaren beş yıl içinde zorunlu idari başvurunun

yapılması gerektiğini hüküm altına almıştır. Başvurucu zararı öğrendikten sonra bir yıl içinde başvuru yaptığını ve bu başvurunun olay tarihinden itibaren beş yıllık süre içinde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Mahkeme ise başvurucu için zararın öğrenildiği tarihi yolun hizmete açıldığı tarih olarak saptamış ancak bu saptamayı yaparken salt aynı yol inşaatına ilişkin açılan tazminat davalarında yolun hizmete açıldığı tarihten itibaren bir yıllık zorunlu başvuru süresinin başladığı yönünde kararlar verildiği olgusuna dayanmıştır.

43. Başvurucunun gerek dosya içeriğinde sunduğu belgelerden gerekse Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden yapılan inceleme sonucu edinilen bilgilerden ikametinin İstanbul olduğu görülmektedir. Başvurucu, taşınmazı satmak istediğinde değerinde meydana gelen azalmayı ve zararı öğrendiğini ifade etmektedir. Zarara neden olduğu ileri sürülen yol 11/10/2013 tarihinde hizmete açılmış ise de başvurucunun uyuşmazlığa konu taşınmazın bulunduğu ilde ikamet etmediği, evin kendisine miras yoluyla 2015 yılı başında intikal ettiği dikkate alındığında uğranılan zarardan yolun hizmete açıldığı gün itibarıyla haberdar olunduğunu, başvurucunun ileri sürdüğü öznel nedenleri dışlamak/değerlendirme dışı bırakmak ve koşulları bilinmeyen emsal davalarda yapılan tespitlerden hareket etmek suretiyle kesin olarak belirlemek başvurucuya orantısız bir külfet yüklemektedir.

44. Mahkeme, yolun hizmete açılması dışında başvurucunun yolun meydana getirdiği zarardan (yolun konumu, taşınmaza yakınlığı, manzarasını ve dolayısıyla değerini etkileyip etkilemediği gibi hususlardan) haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin varlığını ortaya koyan, somut vakanın koşullarına yönelik herhangi bir değerlendirmede ve saptamada bulunmamıştır. Bu nedenle kategorik olarak eylemin vukunun (yolun hizmete açılmasını) dava açma süresinin başlangıcına esas alınmasının yukarıda anılan ilkeler (bkz. § 39) uyarınca mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu kanaatine varılmıştır.

45. Bu hâle göre mahkemenin dava açma sürelerini belirlemesine ilişkin yorumunun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu ve bu yorumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkını aşırı derecede güçleştirerek neredeyse imkânsız hâle getirdiği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu yorumdan hareketle davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

46. Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlal sonucuna ulaşıldığından mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

49. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması ve tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. İncelenen başvuruda Samsun 2. İdare Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucu mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

54. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise usul hukukunda yer alan benzer kurumlardan farklı ve bireysel başvuruya özgü bir düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yeniden yargılama sürecinde mahkemelerce yapılması gereken iş, öncelikle hak ihlaline yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılmasından ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemeye

gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 2. İdare Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ANDAÇ YÜKSEL VE DİLAY YÜKSEL

B. No: 2016/14966 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/14966

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ANDAÇ YÜKSEL VE DİLAY YÜKSEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/14966)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucular : 1. Andaç YÜKSEL

2. Dilay YÜKSEL

Başvurucular Vekili : Av. Ethem MALKOÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin orantısız güç kullanması sonucu gerçekleştiği iddia edilen ölüm olayına istinaden maddi ve manevi zararların karşılanması istemiyle açılan tam yargı davasının hukuka aykırı olarak reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular Andaç Yüksel ve Dilay Yüksel, bir suç isnadına bağlı olarak Zonguldak'ta bulunan Çarşı Polis Merkezi Amirliğinde (Polis Karakolu) gözaltında tutulduğu sırada 2/7/2008 tarihinde vefat eden M.Y.nin sırasıyla oğlu ve eşidir.

9. Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığı M.Y.nin ölümüyle ilgili olarak derhâl bir ceza soruşturması başlatmıştır. Ceza soruşturması sonunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara (kovuşturmasızlık kararı) göre hakkında yapılan işlemlerin tamamlanması için Polis Karakolunda bekletilen M.Y. pencereden atlayarak kaçmaya çalışmıştır. Polis Karakolundaki görevliler müdahale ederek etkisiz hâle getirdikleri M.Y.yi yeniden Polis Karakoluna alıp kelepçelemiş ancak M.Y. bir süre sonra fenalaşmıştır. Rahatsızlığı nedeniyle bir sağlık kuruluşuna gönderilmesine rağmen M.Y. vefat etmiştir.

10. Yakınlarının ölümü nedeniyle idareye yaptıkları tazminat talepleri kabul görmeyen başvurucular 1/7/2009 tarihinde İçişleri Bakanlığı aleyhine Zonguldak İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) tam yargı davası açmışlardır. Başvurucular söz konusu davada yakınlarının Polis Karakoluna sağlam girdiğini ve daha önce kalp damar hastalığı bulunmadığını belirtip ceset üzerindeki ekimoz, sıyrık ve bası izlerine de işaret ederek polis memurlarının kullandıkları gücün orantılı olmadığını ve ölümün aşırı güç kullanımı sonucu meydana geldiğini öne sürmüşlerdir.

11. Yaptığı yargılama sonunda İdare Mahkemesi, davalı idarece tazmini gereken herhangi bir zarar bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. 29/1/2010 tarihinde verilen söz konusu kararın ilgili kısımları şöyledir:

“...

...Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığının 17.03.2009 günlü ve 2009/968 sayılı kararıyla Çarşı Polis Merkezi Amirliğinde görevli emniyet mensupları hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, söz konusu karara karşı yapılan itiraz üzerine Bartın Ağır Ceza Mahkemesinin 05.05.2009 günlü ve D.İş No:2009/426 sayılı kararıyla kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararın usul ve yasaya uygun olduğu belirtilerek itirazın reddedildiği, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Teftiş Kurulu Bursa Bölge Başkanlığınca yaptırılan idari soruşturma sonucunda düzenlenen 13.05.2009 günlü ve 09/254 sayılı soruşturma raporunun sonuç kısmında da Polis Merkezinde görevli emniyet mensupları hakkında ceza tayinine mahal olmadığına karar verildiği görülmektedir.

Bu durumda; tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, hakkında yapılan şikayet üzerine polis merkezine getirilen ve savcılık talimatı doğrultusunda hakkında göz altına alma işlemleri yapılan [M.Y.nin], odanın penceresinden atlayarak kaçmak istediği, nöbetçi polis memurunun boynundaki silaha sarılarak almaya çalıştığı, bu sırada polis merkezindeki diğer görevlilerin olaya müdahale etmesiyle arbede yaşandığı, adı geçen şahsın direnmesi üzerine kolları ve bacaklarından tutmak suretiyle içeriye alındığı ve kelepçelendiği, kısa bir

süre sonra da fenalaşarak hayatını kaybettiği, konuyla ilgili yapılan otopsi sonucunda ölüm olayının kişinin kendinde mevcut kalp-damar hastalığının olayın efor ve stresi ile aktive olmasına bağlı solunum ve dolaşım durması sonucu meydana gelmiş olduğunun belirtildiği, göz altına alınacağı sırada pencereden atlayan ve nöbetçi memurun silahını almaya çalışan bir kişinin etkisiz hale getirilmesi için belli bir güç kullanılmasının zorunlu olduğu, kişiye karşı aşırı veya orantısız güç kullanıldığı yönünde herhangi bir bulgu bulunmadığı, buna göre meydana gelen ölüm olayının kişide zaten mevcut olan kalp-damar rahatsızlığının kaçma girişimi nedeniyle aktive olmasından kaynaklandığı, olayda idarenin hizmet kusurunun bulunmadığı, zararın bizzat zarar gören kişinin davranışından kaynaklanması sebebiyle illiyet bağının kesildiği anlaşılmakta olup, davalı idarece tazmini gereken herhangi bir zarar bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle; davanın reddine ... oyçokluğuyla karar verildi.”

12. Başvuruculaların temyiz istemleri 10/12/2014 tarihinde, temyiz talebi hakkında verilen karara yönelik karar düzeltme istemleri ise 14/6/2016 tarihinde Danıştay Onuncu Dairesince (Onuncu Daire) reddedilmiştir.

13. Nihai karar başvurucular vekiline 29/7/2016 tarihinde tebliğ edilmiş olup bireysel başvuru 23/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

15. Başvurucular; yakınlarının herhangi bir sağlık sorunu olmamasına rağmen gözaltında vefat ettiğini, Adli Tıp Kurumunca yakınlarının ölümünün kendinde mevcut kalp damar hastalığının olayın efor ve stresi ile aktive olmasına bağlı solunum ve dolaşım durmasından ileri geldiğinin tespit edildiğini ancak rapor tanzim edilirken yakınlarının daha önce kalp damar hastalığının bulunmadığının ve yalnızca birkaç polis memuruyla yaptığı mücadelenin ölümüne sebebiyet verecek ölçüde ağır olmadığının dikkate alınmadığını, ölenin vücudundaki darp izlerinden şüphe duyulmadığını, yakınlarının camdan dışarı atlaması için bir neden olmadığını, ceza soruşturması kapsamında yeterli araştırma yapılmadan kovuşturmasızlık kararı verildiğini ve bu karara yaptıkları itirazın Cumhuriyet savcısının aksi yöndeki mütalaasına rağmen reddedildiğini belirtip açtıkları tam yargı davasına ilişkin yargısal süreçten de söz ederek;

i. İdare Mahkemesinin iddialarını değerlendirmeden ve gerekli inceleme yapmadan, yakınlarının ölümüyle ilgili ceza soruşturmasını ve bu soruşturma kapsamında alınan ölüm nedenine ilişkin raporları esas alarak hüküm kurduğunu,

ii. İdare Mahkemesi ve Onuncu Dairenin kararlarının gerekçeli olduğunun söylenemeyeceğini,

iii. İdarenin hizmet kusurunun yok sayıldığını,

iv. İdari yargı mercilerinin davalı idareyi koruduğunu ileri sürmüşlerdir.

16. Başvuruculara göre adil yargılanma hakkının sağladığı güvenlerden gerekçeli karar hakkı, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ve bağımsız mahkemede yargılanma hakkı ihlal edilmiştir.

B. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların iddiaları delillerin takdiri ve somut olayın değerlendirilmesine ilişkin bulunduğundan şikâyetin yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

18. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

19. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir..

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.O.

B. No: 2016/22180 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/22180

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.O. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/22180)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör Yrd. : Melek ŞAHAN

Başvurucu : M.O.

Vekili : Av. Hüseyin AYGÜN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/10/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyeti dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, başvurunun tutuklamanın hukukiliğine ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8.Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Başvurucu, en son Danıştay tetkik hâkimi olarak görev yapmıştır.

11. Darbe teşebbüsü sonrasında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucu 18/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu 20/7/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle öğretim hayatı boyunca FETÖ ile irtibatlı ve iltisaklı okulda ve dershanede okumadığını, yurtlarında veya evlerinde kalmadığını, 2006 yılında başladığı üniversite eğitiminin ilk altı ayında akrabasında kaldığını, sonrasında arkadaşlarıyla ev kiraladığını, 2010 yılında mezun olduğunu, aynı yıl sınavı kazandığını ve hâkim adayı olarak mesleğe başladığını, bu süreden önce olduğu gibi bu süreden sonrada örgüt ile bağlantısının olmadığını, Bank Asya hesabının olmadığını, 2014Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) seçimlerinde bir görevinin veya ziyaretinin olmadığını, Adalet Akademisinde herhangi bir görevinin olmadığını, yurt dışına hiç çıkmadığını belirtmiştir.

13. Başsavcılık başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 21/7/2016 tarihinde Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Başvurucu müdafi huzurunda yaptığı savunmasında önceki anlatımlarına benzer beyanlarda bulunmuştur.

14. Başvurucu, Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgusunun ardından 21/7/2016 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler Ü.A., R.T., M.O.(Başvurucu), M.Y., H.A., B.B.A., B.Ö. ve A.A. üzerlerine atılı bulunan Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçunu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin

varlığını gösteren dosya kapsamında somut delillerin bulunması, yakın tehdidin halen devam ediyor olması, şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin bulunduğu, bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağından, 2802 Sayılı Yasanın 94, CMK'nun 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında, isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelilerin CMK.nun 101. maddeleri uyarınca şüphelilerin ayrı ayrı tutuklanmalarına ... [karar verildi.]"

15. Başvurucunun söz konusu tutuklama kararına itiraz etmesi üzerine Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği itirazı değerlendirmiş ve 21/9/2016 tarihli kararıyla itirazın kabülüne ve başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Tahliye kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler ... ile M.O.nun (Başvurucu) üzerine atılı müsnet suçu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin var olduğu ancak şüpheli M.O.nun eşinin hamile olduğu ... sabit ikametgah sahibi olması, an itibariyle tutuklu kaldıkları süre gözetilerek Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 21/7/2016 gün ve 2016/98 sorgu sayılı tutuklama kararına yapmış oldukları itirazın kabulü ile şüpheliler ... ve M.O. hakkındaki tutuklama kararının kaldırılmasına ve başka suçtan hükümlü veya tutuklu değil ise derhal salıverilmesine, şüpheliler ... ve M.O.nun CMK 109/3-a maddesi gereğince yurt dışını çıkışının yasaklanması suretiyle adli kontrol altına alınmasına... [karar verildi.]"

16. Başvurucu 21/10/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Soruşturma aşamasında 18/10/2016 tarihinde şüpheli sıfatıyla dinlenen U.E. özetle İstanbul'da üniversiteyi okuduğunu, burada cemaat yurdunda ve evlerinde kaldığını, 2010 yılında mezun olduktan sonra Ankara'ya adli ve idari yargı sınavlarına hazırlanmak için geldiğini ve örgütün sınavlara hazırlık evinde kaldığını, hâkim adayı olarak mesleğe başladığında da bu evlerde kalmaya devam ettiğini, kimlerle birlikte bu evlerde kaldığını, kendi evleriyle irtibatlı bir başka evde kimlerin kaldığını, birlikte yaptıkları sohbet, yemek organizasyonlarında neler konuşulduğunu, evlerde kimlerin ne görevleri olduğunu, evlerin sorumlularının kimler olduğunu anlattıktan sonra aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

"... Ayrıca ben bizim dönemden bu yapıya müzahir olduğunu bildiğim diğer şahısların isimlerini de söylemek istiyorum. Bunlardan ... ve M.O. Emek mahallesinde aynı evde oturmaktaydı. (...)"

18. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 17/9/2018 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır. İddianamede başvurucuyla ilgili yapılan değerlendirmeler şöyledir:

"Şüphelinin adı geçen örgütle irtibatlı olduğu gerekçesiyle HSYK tarafından meslekten çıkarıldığı ve bu kararın kesinleştiği,

Alınan kararlar doğrultusunda yapılan aramalarda ayrıntıları tutanaklarda belirtilen dijital materyaller (cep telefonu ve bilgisayar) dışında suç unsurunun ele geçmediği, dijitallerle ilgili imaj alma işlemlerinin yapılıp emanete kaydının yapıldığı ancak raporun henüz dosyaya girmediği, gelince mahkemeye gönderileceği,

Cumhuriyet Başsavcılığımız bylock bürosunca düzenlenen 14/9/2018 tarihinde evrak ve ekindeki belgelerde; şüphelinin bylock kaydının bulunmadığının belirtildiği, Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne veri havuzu sorgulama raporunun düzenlenmesi için yazılan talimatın henüz dönmediği, HTS analiz çalışmaları neticesinde düzenlenen raporda; şüphelinin kullandığı telefon ile; haklarında FETÖ kapsamında soruşturma yürütülen bir

kısım kişilerle görüşmesinin bulunduğunun belirtildiği ancak bu kişilerin genellikle yargı mensubu olduğu ve örgütün üst düzey yöneticisi olduklarına dair de bir tespite yer verilmediği,

Şüphelinin 7. Dönem İdari Yargı Yıllık Kurulu Üyesi olarak adaylık döneminde görev aldığı,

Şüpheliyle ilgili ifadelerden; U.E. ifadesinde; kendisinin 2011 yılında hakim adayı olarak göreve başladığını ve yapıya ait evde kaldığını, şüphelinin de kendisiyle aynı dönem ve yapının mensubu olduğunu, şüphelinin de yapıya ait Emek' de bulunan evde İ.E.G., C.D., M.B. ve Ş.Y. ile birlikte kaldıklarını beyan ettiği, şüphelinin suçlamayı kabul etmediği anlaşılmıştır."

19.Ankara 27. Ağır Ceza Mahkemesi 2/10/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2018/525 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

20.Tanık U.E.nin başvurucu ile aynı evde kaldığını iddia ettiği kişilerin kovuşturma aşamasında talimatla alınan ifadelerinin ilgili kısımları şöyledir:

i. M.B.: "Adalet Akademisinde aynı dönem 50 kişilik bir grup olduğumuz için ortak alanlarda görüşüp konuşuyorduk, bu nedenle M.O.yu tanıyorum, ayrıca Danıştay'da farklı dairelerde olsak da aynı binada olduğumuz için tanıyorum, M.O.nun bu yapı ile ilgili bağlantısı olduğuna şahit değilim, ben de uyandırdığı izlenim daha çok iktidar yanlısı bir arkadaş olduğudur, ben kendisi ile aynı evde kalmadım, nerede kaldığını da bilmiyorum."

ii. İ.E.G.: "Şüpheli benim dönem arkadaşım olur. (...) Ben kendisiyle hiçbir zaman aynı evde kalmadım. Ben kendi evimde kalıyordum. Sanığın ise o tarihlerde nerede ikamet ettiğini bilmiyorum. Sanıkla çok samimi değildim. Dolayısıyla kendisinin Fetö PDY Terör örgütü ile bir irtibatının olup olmadığını bilmiyorum. Ankara ili Emek Mahallesinde örgüte ait bir evde kesinlikle beraber kalmadım. Ben o tarihlerde Ankara İdare Mahkemesinde çalışıyordum. Kendisi Danıştay'daydı sadece staj döneminde kendisiyle tanıştık. Kendisiyle özellikle buluşmamız olmadı. Ancak Danıştay da denk geldiğinde görüşmemiz oldu".

iii. C.D.: "Sanığı 2011 yılında idari hakimlik stajı döneminden tanırım. Fetö/Pdy silahlı terör örgütü ile irtibatına dair bilgim ve görgüm yoktur. (...) U.E.nin beyanında geçtiği üzere ben sanıkla hiçbir zaman sanıkla aynı evde kalmadım. Staj döneminde ben evliydim kendi evimde kalıyordum."

21. Başvurucu 22/2/2019 tarihinde Mahkemeye yazılı savunmasını sunmuştur. Başvurucunun savunmasının ilgili kısmı özetle şöyledir:

"... Aleyhine olan beyanın gerçeği yansıtmadığını, kolluk raporlarının lehine olduğunu, bylock ve Bank Asya kaydının olmadığını, hayatının hiçbir dönemimde Fethullahçı ideolojiyi benimsemediğini, sohbet toplantılarına katılmadığını, bu yönde aleyhinde tanık beyanının olmadığını, bu kapsamda herhangi bir eylemine rastlanmadığını, hakim adaylığı döneminde örgütün evinde kalmadığını, örgüt telkiniyle veya suç işlemek kastıyla yıllık kurulunda görev almadığını, iradesini örgüte terk etmediğini, aleyhe tanıkla üniversiteden tanışıklığının olmadığını kendisinin Ankara Üniversitesi mezunu olduğunu, tanığın ise İstanbul Üniversitesi mezunu olduğunu, staj döneminde aynı sınıfta olması nedeniyle tanışıklıklarının olduğunu, kendisiyle mesleki faaliyet kapsamında veya özel hayatta hiçbir irtibatının olmadığını, HTS kayıtlarından anlaşılacağı üzere hiç bir görüşmelerinin olmadığını, tanığın 18/10/2016 tarihli ek beyanında kendisiyle aynı dönemden yapıya muzahir olduğunu bildiği isimleri söylemek istediğini, bunların İ.E.G., C.D., M.B. ve Ş.Y. ile M.O.(Başvurucu)

olduğunu, bunların Emekte aynı evde kaldığını beyan etmiştir. Hayatının hiçbir döneminde Emek Mahallesinde ikamet etmediğini, öğrenim hayatı ve staj eğitimi boyunca kendisine ait evde kaldığını, aynı evde kaldığı iddia edilen C.D.nin staj döneminde evli olduğu ve kendi evinde kaldığı, ayrıca üniversiteleri ve memleketleri farklı olan 5 hakimin aynı evde kalmasını aklın, izanın ve mantığın kabul edemeyeceği bir iddia olduğunu ve aleyhe beyanın gerçeği yansıtmadığını savunmuştur. Adalet Akademisi II. Dönem sonunda hatıra kalması amacıyla sosyal bir faaliyet olarak yıllık kurulunda bulunduğunu, meslekte kaldığı 4 yıllık süre boyunca aynı dairede tetkik hakimi olarak çalıştığını, odasını bile değiştirmediğini, hiçbir özel göreve atanmadığını, yurt içinde veya dışında dil kurslarına gönderilmek, burslu yurt dışı eğitimine gönderilmek gibi hiçbir ön plana çıkarılma veya kamu bürokrasisine refere edilme gibi eylem yaşamadığını, yargı bürokrasisine kendini tanıtma amacının olmadığını belirtmiştir ..."

22. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48 ve ilgili Yargıtay kararları için bkz. A.L., B. No: 2016/63999, 9/1/2020, §§ 33-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu; somut bir delil olmaksızın gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin bulunduğunun somut gerekçelerle açıklanmadığını, kaçma şüphesinin olmadığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde özetle öncelikle etkili bir başvuru yolu olan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde düzenlenen tazminat davası yolu tüketilmeden başvuru yapıldığından bahisle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği, Anayasa Mahkemesi tarafından esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise somut olayda soruşturma makamlarınca ileri sürülen olgularla kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu, tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile sulh ceza hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfîliğin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

27. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

28. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

29. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına yönelen bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

31. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

32. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

33. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan

suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

34. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL bu görüşe katılmamışlardır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

36. Tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde dikkate alınacak genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

38. Diğer taraftan başvurucu, bir hâkim olarak mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandığını iddia etmektedir.

39. Anayasa Mahkemesi, darbe teşebbüsünden sonraki dönemde bu teşebbüsün arkasındaki yapılanma olduğu kabul edilen FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan yürütülen soruşturmalar kapsamında yargı mensupları hakkında uygulanan tutuklama tedbirlerinin hukukiliğine ilişkin bireysel başvuruları incelediği birçok kararında, başvurucu yargı mensuplarının mesleklerinden veya görevlerinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandıkları ve bu nedenle tutuklamanın kanuni dayanağının bulunmadığı iddialarını incelemiştir. Anayasa Mahkemesi bu inceleme sonucunda gerek Yüksek Mahkeme üyeleri gerekse diğer yargı mensupları bakımından tutuklamaya konu olaylara ilişkin olarak soruşturma mercilerince veya tutuklamaya karar veren yargı organlarınca isnat edilen ve tutuklamaya konu olan suçların kişisel suç olduğu, ayrıca ağır cezayı gerektiren suçüstü hâlinin bulunduğu yönündeki değerlendirmelerin olgusal ve hukuki temellerinin bulunduğu, dolayısıyla tutuklama tedbirlerinin kanuni dayanaktan yoksun olduğunun söylenemeyeceği sonucuna varmıştır (diğerleri arasından bkz. Adem Türkel, §§ 52-59; Erdem Doğan, B. No: 2017/25955, 7/3/2019 §§ 50-57). Kaldı ki -Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak- hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için bir izin şartı

bulunmadığı yargısal içtihatlarda belirtilmiştir (Mustafa Özterzi, § 93). Somut başvuruda anılan kararlardan yer alan değerlendirmelerden ve varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır (aynı yönde değerlendirme için bkz. Zafer Özer, § 48).

40. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun hâkim olması nedeniyle Anayasa veya 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'ndan kaynaklanan güvenceler uygulanmaksızın, kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

41. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

42. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna genel olarak değinilmiş; bu olgulara ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir (bkz. § 14).

43. İddianamede ise başvurucunun meslekten ihraç edilmesine, FETÖ/PDY'ye üye olma suçu kapsamında işlem yapılan kişilerle telefon görüşmesi yapmasına, U.E. adlı tanığın başvurucunun FETÖ/PDY'ye ait evlerde kaldığına ilişkin beyanına ve başvurucunun Adalet Akademisinde 7. dönem İdari Yargı Yıllık Kurulu üyesi olarak adaylık döneminde görev almasına dayanılmıştır.

44. Buna göre başvurucuya yöneltilen ve tutuklamaya konu olan suçlamanın dayanaklarından biri, başvurucunun meslekten ihraç edilmesidir.

45. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişilerin suç işlediklerine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu anlamına gelmediği sonucuna varmıştır (diğerleri arasından bkz. Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104). Bu itibarla başvurucu hakkındaki görevden uzaklaştırma veya meslekten çıkarma tedbirlerine ilişkin kararlarda başvurucuyla ilgili kişisel bir tespit ve değerlendirme bulunmadığından bunların -tek başına- suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulü mümkün değildir.

46. Diğer taraftan başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçu kapsamında işlem yapılan kişilerle telefon görüşmesi yapmasına dayanılmıştır. Başvurucu, bu kişilerin aynı yerde çalışırken görüştüğü meslektaşları olduğunu ifade etmiştir. Başvurucunun hayatın olağan akışına uygun bu savunmasının karşısında soruşturma makamlarınca bu görüşmelerin örgütsel bir görüşme olduğuna ve açılan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olduğuna yönelik bir iddia ileri sürülmediği gibi bu yönde bir delil de ortaya konulmamıştır.

47. İddianamede ayrıca başvurucunun idari yargıda 7. dönem Yıllık Kurulu üyesi olması suçlamanın dayanağı olarak gösterilmiştir. Yıllık Kurulu üyeliğinin örgütsel ilişki bakımından kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi ancak kişilerin örgütten aldıkları talimat uyarınca ve örgütsel bir tavırla buralarda görev aldıklarına dair birtakım delil ve olguların bulunması hâlinde mümkün olabilir. Aksi durumda salt bu kurullara üyeliğin varlığı, bunun örgütsel ilişki kapsamında gerçekleştiğinin kabulünü gerektiren bir husus değildir. Başvurucu; örgüt talimatıyla bu görevi almadığını, sosyal bir aktivite olarak Yıllık Kurulunda

bulunduğunu savunmuştur. Başvurucunun savunmasının aksini gösteren ve örgütten aldığı talimatla veya örgütsel bir tavır olarak bu Kurulda görev aldığına ilişkin bir tespitin olmadığı görülmektedir.

48. Son olarak iddianamede tanık U.E.nin başvurucunun (2011 ve 2012 yılına tekabül eden) hâkim adaylığı yıllarında FETÖ/PDY'ye ait evlerde kaldığını bildiğine ilişkin beyanına dayanılmıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarında (benzer yönde değerlendirme için bkz. A.L., § 60) FETÖ/PDY'nin gerçek yüzünü ortaya koyan operasyonlara başlandığı, bu yapının kamuoyu ve medya tarafından tartışılır hâle geldiği, üst düzey Hükûmet yetkilileri ve kamu görevlileri tarafından yapılan açıklamalarda paralel yapı veya terör örgütü olduğuna ilişkin tespitler ve uyarıların yapıldığı, Millî Güvenlik Kurulu tarafından da aynı değerlendirmelerin paylaşıldığı, süreçten önce icra edilen faaliyetlerin nitelik, içerik ve mahiyeti itibarıyla silahlı terör örgütünün amacına hizmet ettiğinin somut delil ve olgularla ortaya konulmadıkça örgütsel faaliyet kapsamında kabul edilemeyeceği değerlendirilmiştir. Somut olayda başvurucunun belirtilen tarihten önce FETÖ/PDY'ye ait evlerde kaldığını bildiğini beyan eden tanığın somut olgulara dayanmayan bu iddiası dışında gerek bu tarihten önce gerekse bu tarihten sonra herhangi bir örgütsel faaliyette bulunduğuna ilişkin bir delil ortaya konulamamıştır.

49. Bu itibarla soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

50. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

51. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

52. Bununla birlikte anılan tedbirin olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

53. Anayasa Mahkemesi daha önceki pek çok kararında olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinin suç işlendiğine dair belirtilerin varlığı ortaya konulmadan gerçekleştirilen tutuklamaları meşru kılmadığına, suç işlendiğine dair belirti olduğu ortaya konulmadan tutuklama tedbirinin uygulanmasının durumun gerektirdiği ölçüde bir müdahale olmadığına karar vermiştir (Mehmet Hasan Altan (2) [GK], §§ 152-157; Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018, §§ 83-89; Mustafa Baldır, §§ 83-88).

54. Somut olayda bu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Bu nedenle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde- Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

55. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde-

başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

56. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

57. Başvurucu 20.000 TL maddi, 300.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

58.Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri, B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

59.Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

60. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. 21/9/2016 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiş ve başvurucunun tutukluluk hâli sona ermiştir.

61. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

62. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

63. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden

oluşan toplam 3.239,50 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 27. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/525) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa’da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına

dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculaların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 21.07.2016 tarihinde tutuklanan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 21.09.2016 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun’un 100. Maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.” Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de “Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir.”

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a

bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de “tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki birçok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK’nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK’nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına

bakılmaksızın başvuru yollarının tüketil¬memesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltı¬nın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını

belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbetteki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve

güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu davanın mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Açıkladığımız gerekçelerle başvurunun, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden çoğunluğun işin esasının incelenmesi gerektiği yolunda oluşan görüşüne katılmadık.

Başkan Kadir ÖZKAYA ÜYE Recai AKYEL

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

ABDULKAHAR AKSOY VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/25089 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/25089

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKAHAR AKSOY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/25089)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucular : 1. Abdulkahar AKSOY

2. Erdoğan ÜÇAR

3. Hikmet ADSIZ

4. Murat TÜRK

5. Muzaffer ÖNER

6. Şiyar AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, infaz hâkimliğince yapılan incelemede başvurucuların Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi aracılığıyla duruşmaya katılımlarının sağlanmaya çalışılması nedeniyle duruşmada hazır bulunma haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 31/10/2016, 2/12/2016, 13/12/2016 ve 29/12/2016 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruculardan Şiyar Aydemir'in adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. 2016/72680, 2016/72681, 2016/72683, 2016/72684 ve 2016/73195 numaralı başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibatı nedeniyle 2016/25089 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2016/25089 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine ve diğer başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

7. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

8. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

9. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuşlardır.

III. OLAY VE OLGULAR

10. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

11. Olayların geçtiği tarihte silahlı terör örgütüne üye olma ve başka suçlardan aldıkları cezaların infazı kapsamında Ödemiş T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) hükümlü olarak bulunmakta olan başvurucular, İnfaz Kurumunun C/8 ve C/9 numaralı koğuşlarında kalmaktadırlar.

12. 23/8/2016 tarihinde İnfaz Kurumunun kamera kontrol odasından yapılan bir ikazda başvuruculaın kaldıkları C/8 ve C/9 numaralı koğuşlardan görüntü alınamadığı bildirilmiştir.

13. İkaz üzerine infaz ve koruma memurlarınca yapılan inceleme sonucunda koğuşlarda kurulu bulunan ortak yaşam alanındaki kameraların kırık olduğu tespit edilmiştir.

14. 23/8/2016 tarihli Olay Tutanağı'na göre başvuruculaın da aralarında bulunduğu, PKK/KONGRA-GEL terör örgütüyle bağlantılı suçlardan mahkûm oldukları ifade edilen hükümlülerin ortak yaşam alanındaki kameraları kasten kırdıklarının belirtildiği ve durumun fotoğrafla tutanak altına alındığı anlaşılmaktadır.

15. Başvuruculaın koğuşlardaki kameraları kasıtlı olarak kırdıkları yönündeki iddia üzerine başvurucular hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

16. Başvurucular disiplin soruşturması kapsamında yazılı savunmalarını İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulu Başkanlığına (Disiplin Kurulu) ibraz etmişlerdir. Başvurucular savunmalarında özetle ortak yaşam alanlarında kamera bulunmasının ahlaki açıdan doğru olmadığını, bu nedenle kameraların kaldırılması yönündeki taleplerini daha önce birkaç kez idareye ilettiklerini, taleplerinin karşılanmaması üzerine görüntü alınmasını engellemek amacıyla kameraları örtüyle kapattıklarını, bu örtünün de idare tarafından kaldırıldığını, durumdan rahatsızlık duyduklarını ancak kameraların kırılması olayına müdahil olmadıklarını ileri sürmüşlerdir.

17. Disiplin Kurulu yaptığı inceleme sonucunda başvuruculaın kameraların kırılması eyleminde ortak karar alarak hareket ettikleri ve kameraları kırmak suretiyle İnfaz Kurumunun iç ve dış güvenliğini tehlikeye attıkları gerekçesiyle kurum tesislerine, araç ve

gereçlerine zarar verme, olumsuz davranışlara yönelik gruplaşmaya neden olma ve bu amaca yönelik gruba katılma disiplin suçlarından 11 gün süreyle hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırılmalarına 1/9/2016 tarihinde karar vermiştir.

18. Başvurucular, anılan karara karşı Ödemiş İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) 7/9/2016 tarihinde şikâyet başvurusunda bulunmuşlardır. Hâkimliğin farklı esas sayılı dosyalarına kaydedilen başvuruların tensip incelemeleri sonucunda duruşmaların Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile yapılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda Hâkimlik tarafından İnfaz Kurumuna yazılan müzekkere ile başvurucuların 22/9/2016 ve 23/9/2016 tarihlerinde yapılması öngörülen duruşmalara katılımlarının sağlanması için anılan tarihlerinde İnfaz Kurumunun SEGBİS odasında hazır bulundurulmaları istenmiştir.

19. Duruşmaların SEGBİS aracılığı ile yapılacağı hususunda İnfaz Kurumunca bilgilendirilen başvurucular, farklı tarihlerde Hâkimliğe gönderdikleri dilekçelerinde SEGBİS aracılığı ile duruşmalara katılmak istemediklerini, "hâkim ile yüz yüze olacak şekilde savunma yapmak" istediklerini ifade etmişlerdir.

20. Öte yandan İnfaz Kurumu tarafından Hâkimliğe gönderilen 20/9/2016 tarihli yazıda başvurucuların PKK terör örgütü üyesi olma suçundan hükümlü oldukları, personel yetersizliği nedeniyle gerekli güvenlik önlemlerinin alınamayacağı, bu nedenle başvurucuların duruşma salonunda hazır edilemeyeceği belirtilmiştir.

21. 22/9/2016 ve 23/9/2016 tarihli duruşmalarda Hâkimlik, İnfaz Kurumu tarafından gönderilen 20/9/2016 tarihli yazıyı gözönünde bulundurarak SEGBİS aracılığı ile ifade alınmasının mevzuata uygun olduğu gerekçesiyle başvurucuların duruşmalarda bizzat hazır bulunma yönündeki taleplerinin reddine karar vermiş ve duruşmaları 27/9/2016 ile 28/9/2016 tarihlerine ertelemiştir. Ayrıca başvurucuların duruşma tarihlerinde SEGBİS odasında hazır bulunmamaları hâlinde savunma yapmaktan vazgeçmiş sayılacakları hususunda bilgilendirilmeleri de Hâkimlikçe istenmiştir.

22. Başvurucular farklı tarihlerde Hâkimliğe gönderdikleri dilekçelerde SEGBİS aracılığı ile savunma yapmayı kabul etmediklerini, duruşmada bizzat hazır bulunmayı talep ettiklerini ifade etmişlerdir.

23. 27/9/2016 ve 28/9/2016 tarihli duruşmalarda başvurucuların duruşma salonunda hazır bulunma talepleri Hâkimlikçe reddedilerek dosyanın mütalaa için Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmiştir.

24. Hâkimlikçe 29/9/2016 ve 3/10/2016 tarihli kararlar ile başvurucuların Disiplin Kurulu kararına yaptıkları itiraz reddedilmiştir. Hâkimlik; ceza infaz kurumu görevlilerince düzenlenen tutanak, itiraz dilekçesi, dosya içinde bulunan ifadeler, disiplin soruşturma raporu ve tüm dosya kapsamına atıfta bulunarak başvuruculara uygulanan disiplin cezalarının hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

25. Başvurucular duruşma salonunda bizzat hazır bulunarak ifade vermek istedikleri hâlde SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandıklarını, duruşma salonunda savunma yapma haklarının kullandırılmadığını belirterek kararlara itiraz etmişlerdir.

26. Ödemiş Ağır Ceza Mahkemesi 6/10/2016 ve 26/10/2016 tarihli kararları ile itirazları reddetmiştir.

27. Başvurucular 31/10/2016, 2/12/2016, 13/12/2016 ve 29/12/2016 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. İlgili hukuk kaynakları için bkz. Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020, §§ 28 - 42) başvurusu hakkında verilen karar.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

30. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucular Abdulkahar Aksoy, Erdoğan Üçar, Hikmet Adsız, Murat Türk ve Muzaffer Öner'in açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucular; duruşma salonunda bizzat hazır bulunarak savunma yapmak istedikleri hâlde SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandıklarını, duruşma salonunda bizzat savunma yapma haklarının kullandırılmadığını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

32. Bakanlık görüşünde, başvuruculların itirazını inceleyen Ödemiş İnfaz Hâkimliğindeki yargılamanın medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlığın veya bir suç isnadının esasının karara bağlanmasına ilişkin olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek bu durumun kabul edilebilirlik bakımından dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Esas yönünden ise SEGBİS ile ifadesi alınanların duruşma salonundakileri görebilme ve söylenenleri duyabilme imkânının olduğu, yargılama makamının ve duruşmada hazır bulunan diğer kişilerin de aynı şekilde ifade alma, beyanda bulunma ve soru yöneltme gibi yargısal işlemleri karşılıklı olarak gerçekleştirebilme imkânına sahip oldukları, başka bir ifadeyle SEGBİS'in içerdiği bu özellikler sayesinde yargılamanın unsurlarından biri olan yüz yüzelik ilkesinin gerçekleştiği belirtilmiştir.

33. Başvurucular Bakanlığın görüşüne karşı verdikleri cevap dilekçelerinde bireysel başvuru dilekçelerindeki iddialarını tekrarlamışlardır.

2. Değerlendirme

34. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamında duruşmada hazır bulunma hakkı yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Anayasa Mahkemesi Cihan Yeşil (B. No: 2013/8635, 6/5/2015, § 35) kararında

başvurucunun yirmi gün süreyle hücreye koyma disiplin cezasının infazıyla haberleşme veya iletişim araçlarından ve ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkacağından disiplin cezasının kişisel hak ve bu bağlamda medeni hak niteliğinde olduğu, başvurucunun söz konusu disiplin cezasından dolayı yaptığı şikâyetin İnfaz Hâkimliği tarafından incelenmesinin de medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığı kabul edilmiştir. Dolayısıyla somut olayda başvuruculların haklarında uygulanan disiplin cezaları nedeniyle yaptıkları şikâyetin infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığının ve dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinin uygulanmasının mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekir.

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

38. Anayasa Mahkemesi aynı mahiyetteki şikâyetleri Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020, §§ 58 - 86) kararında incelemiş olup anılan karardaki ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmadığı anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesi anılan kararda medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklarda tarafların SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımlarının sağlanmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunu tespit ederek bu müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığına ilişkin değerlendirmenin ise kanunilik, meşru amaca dayalı olma ve ölçülülük ilkeleri yönünden yapılacak inceleme sonucunda belirlenebileceğini ifade etmiştir. Buna göre, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklarda tarafların SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılımlarının sağlanması şeklindeki müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuni bir temelinin bulunması, meşru bir amaca dayalı ve ölçülü olması gerekmektedir (Emrah Yayla, §§ 62 - 67).

39. Anayasa Mahkemesi, Emrah Yayla kararında söz konusu müdahalenin ölçülü bir müdahale olarak kabul edilebilmesi için gerekli olan genel ilkeleri de ortaya koymuştur (Emrah Yayla, §§ 68-75). Bu genel ilkelere göre medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklarda duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin ölçülü bir müdahale olup olmadığı ölçülülük ilkesinin alt ilkeleri olan elverişlilik, gereklilik ve orantılılık ilkeleri yönünden yapılacak değerlendirmenin sonucuna göre belirlenebilecektir. Buna göre, duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olması, ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olduğunun gösterilmesi ve orantılılık yönünden bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede özellikle gereklilik ilkesi uyarınca uyuşmazlığın tarafının duruşmada hazır bulunmasını zorunlu kılan bir olgunun yokluğu derece mahkemelerince somut ve olaya uygun bir gerekçeyle ortaya konulmalıdır. Bu gerekliliğin ortaya konulması bağlamında, kişilerin duruşmada bizzat hazır bulunmayı talep etmelerine rağmen SEGBİS yoluyla katılımlarının neden yeterli görüldüğünün ve duruşmada bizzat hazır bulunmayı imkânsız hale getiren veya büyük ölçüde zorlaştıran koşulların neler olduğunun ifade edilmesi gerekir (Emrah Yayla, 73).

40. Somut olayda, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvuruculların İnfaz Hâkimliğince açılan duruşmada bizzat hazır bulunma taleplerinin reddedilmesi 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin yollamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 196. maddesinin (4) numaralı fıkrasına dayandığından, anılan müdahale kanunilik ölçütünü karşılamaktadır. Ayrıca

hükümlülerin ceza infaz kurumundan duruşma salonuna transferleri nedeniyle oluşan gecikmelerin azaltılması ve yargılamaların hızlandırılması sebebiyle duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

41. Ancak başvuruculaın davranışları sebebiyle uygulanan bir disiplin cezasının şikâyet konusu edildiği uyuşmazlık kapsamındaki duruşmada hazır bulunmanın gerekli görülmemesinin sebepleri somut olarak açıklanmamıştır. Hâkimliğin "SEGBİS yönteminin mevzuata uygun olduğu" yönündeki gerekçesi aslında başvuruculaın duruşmada bulunma taleplerinin somut yargılamayla bağlantılı olmayan genel bir sebeple ve kategorik olarak reddedildiğini göstermektedir. Anılan gerekçe her durumda duruşmada bulunma talebinin reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir. Somut olayda başvuruculaın duruşmaya katılmaları yönünde hiçbir çaba içine girilmemiş, aynı şehir merkezinde bulunan bir ceza infaz kurumundan duruşmaya katılamamalarının niçin gerekli görüldüğü açıklanmamıştır. Bu çerçevede Hâkimlikçe hiçbir alternatif değerlendirilmeden ve olaya özgü somut gerekçeler de sunulmadan -genel ve kategorik bir yaklaşımla- başvuruculaın duruşmada hazır bulunma talepleri reddedilmiştir. Uyuşmazlığın bizzat duruşmada bulunmayı gerektiren bir nitelik taşıyıp taşımadığı hususunda Hâkimlikçe herhangi bir değerlendirme yapılmadan genel ve kategorik bir sebeple başvuruculaın yokluğunda duruşma yapılması ve duruşmada hazır bulunma hakkına müdahale için en uygun aracın seçilmemesi müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna yol açmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

43. Başvuruculaın duruşmada hazır bulunma haklarının ihlal edildiğine karar verildiğinden yargılamanın sonucunun adil olmadığı yönündeki diğer şikâyetler hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını oradan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.''

45. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

46. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine

getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

47. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

48. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

49. İncelenen başvuruda duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

50. Bu durumda duruşmada hazır bulunma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ödemiş İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

51. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculardan Abdulkahar Aksoy, Erdoğan Üçar, Hikmet Adsız, Murat Türk ve Muzaffer Öner'in adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Tazminata ilişkin talebin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin duruşmada hazır bulunma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ödemiş İnfaz Hâkimliğine (E.2016/946, K.2016/1006; E.2016/928, K.2016/977; E.2016/938, K.2016/1013; E.2016/949; K.2016/1011; E.2016/951, K.2016/1012; E.2016/941, K.2016/1008) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERSİN KIZILAY

B. No: 2016/28555 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/28555

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERSİN KIZILAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/28555)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Ersin KIZILAY

Vekili : Av. Gökhan GÜNAYDIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) İkinci Dairesinin 16/7/2016 tarihli kararı ile -Danıştay tetkik hâkimi olarak görev yapmakta olan- başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ve 24/8/2016 tarihinde meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının (Savcılık) HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine başvurucu 18/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu 20/7/2016 tarihinde müdafii huzurunda Savcılıkta ifade vermiş, ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Savcılık, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu 21/7/2016 tarihinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

13. Başvurucunun sorgusu Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğinde 21/7/2016 tarihinde yapılmıştır. Sorgu tutanağına göre başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle Savcılık beyanını tekrar ederek isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir. Başvurucunun müdafii, dosyada atılı suçları işlediğine dair bir delil bulunmaması nedeniyle müvekkilinin serbest bırakılmasını talep etmiştir.

14. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

" ... üzerine yüklenen silahlı terör örgütüne üye olma suçunun vasıf ve mahiyeti, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren deliller, HSYK 2. Dairesinin 16/7/2016 tarihindeki hakimlikten açığa alma kararı, FÖTÖ/PDY silahlı terör örgütünün cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasanın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye teşebbüs eyleminin yakın ve somut bir tehdit olarak halen devam ediyor olması, 20/7/2016 tarihi itibariyle tüm ülke genelinde bu eylem nedeniyle Olağanüstü Hal ilan edilmesi, şüphelilerin saklanma veya kaçma şüphesini uyandıran somut olguların varlığı (aynı suç

kapsamında soruşturulan aynı statüdeki bir kısım şüphelilerin kaçmış olması) fiilin Kanunda karşılığı olan cezanın miktarı, suçun CMK'nın 100/3 maddesinde sayılan suçlardan olması ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinde yer alan tutuklama ilişkin şartların gerçekleştiği dikkate alınarak adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı anlaşılmakla şüphelilerin CMK'nın 100. vd. maddeleri gereğince ayrı ayrı TUTUKLANMALARINA ... [karar verildi.] "

15. Başvurucunun tutukluluk durumunu inceleyen Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 16/8/2016 tarihinde tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

16. Başvurucu bu karara 3/10/2016 tarihinde itiraz etmiş, Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği 28/10/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

" ... Şüphelilerin üzerilerine atılı bulunan suçları işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren HSYK tarafından haklarında alınan karar içerikleri, dosyada mevcut bilgi, belge ve araştırma tutanakları, şüpheliler lehine dosyadaki delil durumu ve tutuklama nedenleri yönünden bir değişiklik bulunmaması, arama ve el koyma tutanakları ile tüm dosya kapsamındaki somut delillere göre soruşturmanın henüz tamamlanmadığı, şüphelilerin üzerilerine atılı suçun temadi eder nitelikte suçlardan olduğu, şüpheliler hakkında delillerin henüz toplanmadığı, şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin mevcut olduğu, açıklanan nedenlerle adli kontrol uygulamasının da yetersiz kalacağı, şüphelilerin üzerilerine atılı suçların CMK'nın 100/2-11 maddesi kapsamındaki suçlardan olması da değerlendirilerek ... itirazların ayrı ayrı reddine, tutukluluk hallerinin devamına ... [karar verildi.] "

17. Anılan karar başvurucuya 7/11/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 28/11/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Başvurucu, Savcılığın talebi üzerine Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 5/3/2017 tarihli kararı ile tahliye edilmiştir.

20. Savcılık 4/4/2019 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY'ye ve bu örgütün yargı yapılanmasına ilişkin genel açıklamaların yer aldığı iddianamede başvurucunun gerek organik olarak gerekse örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. Suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle HSYK'nın 16/7/2016 tarihli kararı ile başvurucunun görevden uzaklaştırıldığı, akabinde HSYK'nın 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edildiği belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun kullanmakta olduğu cep telefonu üzerinde yapılan HTS analizi sonucu düzenlenen rapor içeriğine göre haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerle telefon irtibatının bulunduğu ileri sürülmüştür.

iii. Başvurucunun 2014 yılı HSYK seçimlerinde sözde bağımsız görünen örgüt adaylarına oy verdiği, çalışma yaptığı, yapıya mensup birçok kişiyi koruyup kolladığı ve onlarla birlikte hareket ettiği ileri sürülmüştür.

21. İddianamede başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin olarak değinilen ve yargı mensubu

oldukları değerlendirilen tanık beyanlarının ilgili kısımları şöyledir:

- E.B. beyanında "şüphelinin örgüt mensupları ile beraber takıldığını, muhalif bir kişiliğinin olduğunu ancak şüphelinin yapıya mensup olmadığını bildiğini" ifade etmiştir.

- A.A. ifadesinde "örgüt ile bağlantısı olduğunu düşündüğü A.A.nın şüpheli tarafından korunup kollandığını, yapıya ait evde kaldığını düşündüğü İ.S.nin şüpheli tarafından korunup kollandığını, A.A. ile birlikte hareket eden D.S. isimli şahsın şüpheli tarafından korunup kollandığı için örgüt ile bağlantılı olduğunu düşündüğünü" beyan etmiştir.

- B.E. ifadesinde "şüphelinin yapı ile hiçbir ilgisinin olmadığını bildiğini ancak şüphelinin 2014 yılı HSYK seçimlerinde sözde bağımsız örgütün adaylarına oy verdiğini bildiğini" beyan etmiştir.

- C.U. beyanında "şüpheliyi şahsen tanımadığını ancak şüphelinin örgüte mensup olmadığını düşündüğünü" ifade etmiştir.

22. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"Şüpheli hakkında; FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle HSYK tarafından verilen meslekten çıkarma kararı, beyanlar, Bilirkişi Raporu, Veri Havuzu Sorgulama Raporu, HTS Analiz Raporu, kolluk tarafından düzenlenen raporlar ve tüm soruşturma kapsamında elde edilen deliller bir bütün olarak değerlendirildiğinde; şüphelinin 2014 yılı HSYK seçimlerinde sözde bağımsız görünen örgüt adaylarına oy verdiği, çalışma yaptığı, yapıya mensup birçok kişiyi koruyup kolladığı ve onlarla birlikte hareket ettiği, yapıyla irtibatlı olması nedeniyle meslekten çıkarıldığı ve bu şekilde Fetullahçı silahlı terör örgütünün ideolojisini, amaçlarını, faaliyetlerini benimsediği, kendi iradesini örgütün iradesine terk ettiği, örgüt hiyerarşisi içinde hareket ettiği, örgütle organik bağ kurduğu ve örgütün yargı yapılanması içinde yer aldığı ve anlatılan lehe/aleyhe tüm deliller ile savunması karşısında; şüphelinin, anılan silahlı terör örgütünün üyesi olduğuna dair kamu davasını açmaya yetecek derecede yeterli şüphenin bulunduğu anlaşılmıştır."

23. Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 18/4/2019 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2019/135 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

24. Mahkeme 28/6/2019 tarihinde tanık A.A.nın beyanını almıştır. Tanığın beyanı şöyledir:

"Sanığı 2013 yılında staj yaptığım Ankara 4. İdare Mahkemesinde Hakim olduğu dönemden tanırım, mahkemede kendisine bağlı olarak staj yapmaktaydım, sanık hakkında isnat edilen suç ile ilgili herhangi bir bilgim veya görgüm bulunmamaktadır, zaten 4 nisan 2017 tarihinde HSYK da verdiğim ifadede de sanığın örgüt ile bağlantılı olduğu yönünde bir beyanım yahut kanaatim bulunmamaktadır. HSYK da alınan ifademde sanık özelinde zaten bir beyanımın bulunmadığı, diğer mahkemede staj yaptığımız hakimler hakkında ki ifademde geçen korunup kollanma ifadesinden kastedilen bir olay olup, o da şu şekilde gerçekleşmiştir; önceki ifademde adı geçen hakim stajyerlerinin 2013 yılı adli tatilinde sanık Ersin Kızılay tarafından Ankara Bölge İdare Mahkemesinde görevlendirilmesi olayı olup, bu konu koruma kollama olarak nitelendirilmiş ise de bunun sehven bu şekilde ifade edildiğini düşünüyorum, bu çerçevede sanığın FETÖ/ PDY ile ilgili bir bağlantısı olduğu yönünde ne bir bilgim ne bir görgüm ne de bir beyanım bulunmamaktadır."

25. Mahkemece 3/7/2019 tarihinde yapılan duruşmada başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu savunmasında özetle isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir.

26. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

27. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen mesleğinden kaynaklanan güvencelere de riayet edilmeksizin hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Bakanlık görüşünde; başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı ifade edilmiştir. Bakanlık ayrıca soruşturmada başvurucu hakkında tutuklama tedbiri uygulayan mercilerin bu hususta yetkili/görevli oldukları, tutuklamaya dair verilen kararlara ilişkin gerekçeler kapsamında tutuklama tedbirinin temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet veren bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içerdiğinin söylenemeyeceği görüşündedir.

31. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

33. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

34. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası

bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

35. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

36. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

37. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY üyeliği iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

38. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

39. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL bu görüşe katılmamışlardır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

40. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsü sonrasında hakkında yürütülen soruşturma kapsamında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

42. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda -hâkimlerle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

43. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147).

44. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

45. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

46. Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna ilişkin olarak darbe teşebbüsünün yanı sıra başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ve hakkında soruşturmaya izni verilmesine dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 14).

47. Başvurucu hakkında hazırlanan iddianamede ise HSYK'nın meslekten çıkarılma kararına, başvurucunun haklarında FETÖ soruşturması yürütülen şahıslarla telefon irtibatının bulunduğuna dair HTS raporuna ve tanık beyanlarına dayanılmıştır (bkz. §§ 20-22).

48. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişiler bakımından suç işlediklerine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulünün mümkün olmadığını değerlendirmiştir (Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018 § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104). Somut olayda başvurucu yönünden de anılan kararlarda yer alan değerlendirmelerden ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

49. Ayrıca soruşturma mercilerince başvurucunun haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen bazı kişilerle telefon görüşmelerinin olduğu belirtilmişse de söz konusu telefon görüşmelerinin örgütsel bir ilişki çerçevesinde yapıldığı yönünde bir tespit ya da iddia mevcut değildir. Aksine görüşülen kişilerin çoğunlukla yargı mensupları olduğu ifade edilmiştir. Yine görüşmelerin içeriğine ilişkin herhangi veri bulunmamaktadır.

Ayrıca söz konusu görüşmelerin FETÖ/PDY'nin yargı alanındaki yöneticileriyle (imamlarıyla) gerçekleştirildiğine dair bir belirleme de yoktur. Bu durumda somut olayın koşulları itibarıyla -içeriği belli olmayan- bu telefon görüşme kayıtlarının örgütsel bir ilişki bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün değildir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Özterzi, § 106).

50. Diğer taraftan soruşturma mercilerinin başvurucu hakkında tanık B.E.nin vermiş olduğu "2014 yılı HSYK seçimlerinde sözde bağımsız örgütün adaylarına oy verdiğini bildiğini" şeklindeki (bkz. § 21) beyana dayandığı görülmektedir. Tanığın beyanı genel olarak başvurucunun HSYK üye seçimleri sürecindeki tutumlarına ilişkindir.

51. Bu kapsamda HSYK seçim sürecinde örgütsel ilişki çerçevesinde söz konusu adaylar lehine propaganda faaliyetinde bulunmanın veya seçim çalışmalarına katılmanın yargı mensupları hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlar bakımından yürütülen soruşturmalarda önemli bir olgu olarak değerlendirmesi söz konusu olabilir. Bununla birlikte tanık B.E.nin beyanında başvurucunun örgütsel bir ilişki içinde olduğu veya bu yönde bir eylem ve faaliyetin içinde yer aldığına dair bir anlatım mevcut değildir. Tanık, aksine olacak şekilde beyanında başvurucunun "yapı ile hiçbir ilgisinin olmadığını bildiğini" (bkz. § 21) ifade etmiştir. Bu itibarla tanığın açıklamalarının herhangi bir olguya değil kişisel değerlendirme ve kanaatlerine dayalı olduğu görülmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Zafer Özer, §§ 60, 61).

52. Öte yandan soruşturma evresinde dinlenen tanıklar E.B., A.A., B.E. ve C.U.nun beyanlarında başvurucunun darbe teşebbüsüyle veya teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY ile örgütsel bir ilişki içinde bulunduğu yönünde somut olguya dayalı bir ifade bulunmamaktadır. Aksine tanıklar E.B., B.E. ve C.U. başvurucunun FETÖ/PDY ile ilgisinin olmadığını açıkça ifade etmişlerdir (bkz. § 21). Yine tanık A.A. yargılama sırasında 28/6/2019 tarihli duruşmada hazırlık beyanının yanlış anlaşıldığını belirterek sanığın FETÖ/PDY ile ilgili bir bağlantısı olduğu yönünde ne bir bilgisi, ne bir görgüsü ne de bir beyanının bulunduğunu belirtmiştir. Tanıkların diğer anlatımları ise kişisel kanaatlerin açıklanması niteliğinde olup (bkz. § 21) eylem bilgileri ihtiva etmemektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43). Tanık beyanlarında başvurucunun FETÖ/PDY üyesi olduğuna, bu örgütle bir örgütsel bağlantısı olduğuna veya hangi örgütsel eylemlerde bulunduğuna ya da başvurucunun örgütsel konumuna ilişkin herhangi bir bilgi, vaka veya olguya yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca başvurucu hakkındaki beyanların izlenim ve düşünceye dayalı olması, somut olgu barındırmaması dikkate alındığında söz konusu beyanların örgütsel bir faaliyet bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün değildir.

53. Bu itibarla soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda tutuklama için gerekli olan yargı makamlarının denetimini yapabilecek suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

54. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

55. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

56. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

57. Anayasa Mahkemesi daha önceki pek çok kararında Anayasa'nın olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin suç işlendiğine dair belirtilerin varlığı ortaya konulmadan gerçekleştirilen tutuklamaları meşru kılmadığına, suç işlendiğine dair belirti olduğu ortaya konulmadan tutuklama tedbirinin uygulanmasının durumun gerektirdiği ölçüde bir müdahale olmadığına karar vermiştir (Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 105-110; Mehmet Hasan Altan (2), §§ 152-157; Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018, §§ 83-89; Mustafa Baldır, §§ 83-88).

58. Somut olayda bu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Bu nedenle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

59. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

60. Başvurucu, tahliyesine karar verilmesi istemiyle birlikte 30.000 TL maddi tazminat ve toplam 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

61. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

62. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

63. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Soruşturma sürecinde 5/3/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiş ve tutukluluk hâli sona ermiştir.

64. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

65. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

66. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/135) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri

sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa'da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 21.07.2016 tarihinde tutuklanan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 05.03.2017 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre "Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez." Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de "Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta ki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir."

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de "tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki birçok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun

olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun

bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın

varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama

nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu davanın mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Açıkladığımız gerekçelerle başvurunun, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden çoğunluğun işin esasının incelenmesi gerektiği yolunda oluşan görüşüne katılmadık.

Başkan Kadir ÖZKAYA Üye Recai AKYEL

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

HASAN MUTLU ALTUN

B. No: 2016/30823 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/30823

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN MUTLU ALTUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/30823)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Hasan Mutlu ALTUN

Vekili : Av. Adem KAPLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hâkim olarak görev yapan başvurucu hakkında darbe teşebbüsüyle bağlantılı olarak yürütülen soruşturmada uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmaması, gizlilik kararı nedeniyle hakkındaki belgeleri inceleyememesi, tutukluluk kararına karşı yaptığı itirazların geç değerlendirilmesi ve alınan savcılık görüşünün tebliğ edilmemesi, tutukluluk kararının bağımsız ve tarafsız hâkim güvencelerine aykırı olarak oluşturan hâkimlikçe karara bağlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; aramanın hukuki olmaması nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının; gözaltı sürecinde kamu görevlilerinin davranışları ile gözaltı koşullarının insani olmaması ve sağlık durumuna rağmen ceza infaz kurumunda tutulması nedenleriyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra

Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca tutukluluk hâlinin sonlandırılarak tedbiren tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. 6/12/2016 tarihinde Sincan 1 Numaralı L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına yazılan müzekkerelere verilen cevaplar sonrasında İkinci Bölüm tarafından 30/12/2016 tarihinde -sağlık hizmetlerine erişim imkânı bulunduğu görülen başvurucunun ceza infaz kurumunda tek kişilik odada tutulmasının yaşamına, maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik bir tehlike oluşturduğuna dair derhâl tedbir kararı verilmesini gerektirir bir durum bulunmadığı gerekçesiyle- tedbir talebinin reddine karar verilmiştir. Tedbire ilişkin kararda ayrıca başvurucunun tutulma koşullarının iyileştirilmesi yönünde idari ve yargısal makamlardan talepte bulunduktan sonra koşullarında değişiklik olmaması hâlinde her aşamada yeniden tedbir talebinde bulunabileceği hususuna yer verilmiştir.

7. Başvurucunun tutulma koşullarının iyileştirilmesine ilişkin bir talebi olduğuna veya talebin idari ve yargısal makamlar tarafından reddedildiğine ilişkin bir belge başvuru dosyasında bulunmamaktadır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

9. Türkiye 15/7/2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

10. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

11. Türk yargı organları, yakın dönemde verdikleri birçok kararda FETÖ/PDY'nin silahlı bir terör örgütü olduğunu kabul etmiştir. Bu kapsamda Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26/9/2017 tarihinde (E.2017/16.MD-956, K.2017/370) ve -terör suçlarına ilişkin davaların temyiz mercii olan- Yargıtay 16. Ceza Dairesi 24/4/2017 ve 14/7/2017 tarihlerinde verdiği kararlarda (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21) FETÖ/PDY'nin silahlı bir

terör örgütü olduğu sonucuna varmıştır.

12. FETÖ/PDY'nin (genel özelliklerine ilişkin olarak bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26) yargı kurumlarındaki örgütlenmesine ve faaliyetlerine ilişkin olarak soruşturma ve kovuşturma belgeleri ile tedbir/disiplin kararlarında yer alan, başta haklarında soruşturma yürütülen yargı mensuplarının beyanları olmak üzere maddi olgulara dayalı bulunan iddia ve tespitler Selçuk Özdemir kararında geniş olarak açıklanmıştır (Selçuk Özdemir, § 22).

B. Başvuruya İlişkin Süreç

13. Yargıtayda hâkim olarak görev yapan başvurucu hakkında 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından FETÖ/PDY'nin hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

14. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla 17/7/2016 tarihinde evinde gözaltına alınmıştır.

15. Başvurucu nezarethanede gözaltında tutulduktan sonra 20/7/2016 tarihinde Başsavcılıkta ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. İfade alma işlemi sırasında başvurucuya FETÖ/PDY ile bağlantısı olup olmadığını aydınlatmaya yönelik sorular sorulmuştur.

16. Başvurucu ifadesinde özetle eğitim ve meslek hayatı boyunca söz konusu örgüt yapılanması içinde yer almadığını, bu yapının amaçları doğrultusunda herhangi bir faaliyette bulunmadığını, sosyal medya hesabında darbeye tepkisini dile getirdiğini, isnat edilen suçlamanın asılsız olduğunu beyan etmiştir.

17. Başvurucu 21/7/2016 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle yedi kişiyle birlikte Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir.

18. Başvurucu, Hâkimliğin 21/7/2016 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler ... Hasan Mutlu...'nin üzerlerine atılı bulunan Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçunu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren dosya kapsamında delillerin bulunması, yakın ve somut bir tehdidin halen devam ediyor olması, şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin bulunduğu, bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağından CMK'nun 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında, isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelilerin CMK.nun 101 maddeleri uyarınca şüphelilerin AYRI AYRI TUTUKLANMALARINA... [karar verildi.]"

19. Başvurucu, tedavi gördüğünü ve 26/8/2016 tarihinde ameliyat olması gerektiğini de belirterek tutuklama kararına itiraz etmiştir. Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği 12/8/2016 tarihinde -verilen kararda herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı- gerekçesiyle itirazı reddetmiştir. Karar başvurucunun avukatına 24/10/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 23/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Başsavcılık 4/5/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle hakkında kamu davası açmıştır.

22. İddianamede FETÖ/PDY hakkında genel bilgilere, başvurucuya yönelik suçlama ve delillere yer verilmiştir.

23. Bu bağlamda iddianamenin başvurucunun işlediği iddia olunan suça ve örgüt bağlantısına ilişkin kısmı şöyledir:

"...Yargıtay Tetkik Hâkimi olarak görev yapmakta iken, HSYK'nın [Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu] 16/07/2016 tarihli ve 345 sayılı kararı ile görevden uzaklaştırılıp, 24/08/2016 tarihli ve 426 sayılı karardaki, '667 sayılı KHK'nın 3'üncü maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında FETÖ/PDY örgütü ile iltisak ve irtibatlarının olduğu sabit görüldüğünden, 23/07/2016 tarih ve 29779 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 667 s. Olağanüstü Hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname m.3 meslekte kalmalarının uygun olmadığına' gerekçesi ile meslekten çıkarılmış olan, [4...8] sicil ve [2...8] T.C. kimlik nolu, şüpheli HASAN MUTLU ALTUN hakkında yürütülen soruşturma işlemleri sırasında,

1) Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Uyuşturucu ile Mücadele Şube Müdürlüğünce, düzenlenen şühelinin [505...97] nolu GSM hattına ilişkin HTS analiz raporunda, şüphelinin FETÖ/PDY terör örgütüne üye oldukları isnadı ile soruşturulan diğer şüpheliler ile yaptığı görüşmelerin belirtildiği,

2) Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Uyuşturucu ile Mücadele Şube Müdürlüğünce, düzenlenen 21/04/2017 tarihli müzekkere ekindeki Bylock sorgulama raporunda, şüphelinin [35...2] IMEI numaralı cihazla [505...7] nolu GSM hattı ile 14/08/2014 tarihinde bylock uygulamasını kullandığının belirtildiği,

3) Yapılan adli arama işlemleri neticesinde şüphelinin zilyedliğinde ele geçirilen ve el konulan eşyalara ilişkin el koyma kararının Ankara 1. Sulh Ceza Hakimliğinin 2016/3773 d.iş nolu kararı ile onandığı ve dijital cihazlar üzerinde 5271 s. CMK m. 134 kapsamında arama işlemi yapılmasına karar verildiği; şüpheliden ele geçirilen silah ve şarjörlerin Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Emanet Memurluğunca 2016/15348 sayılı makbuz ile muhafaza edildiği; Ankara İl Emniyet Müdürlüğünce düzenlenen 58604142-85207-(63044)- 201/25665 sayılı ve 04/2017 tarihli cevap müzekkeresinde şüphelinin zilyedliğinde iken el konulan ve dijital cihazların gerekli arama işlemleri yapılmak üzere Siber Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğüne teslim edildiğinin belirtildiği, (CMK m.134'de belirtilen arama işlemlerinin tamamlanması sonrasında ilgili soruşturma tutanakları ayrıca Mahkemeye sunulacaktır.)

4) R. Ü.'nün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2016/104109 nolu soruşturma kapsamında şüpheli sıfatı ile alınan 21/10/2016 tarihli ifadesinde (sf. 4) şüpheli Hasan Mutlu Altun'un örgüt üyesi olduğunu bildiğini beyan ettiği; B.S.nin Yozgat Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2016/1083 nolu soruşturma kapsamında tanık sıfatı ile alınan 26/08/2016 tarihli beyanında (sf. 7-8) şüpheli Hasan Mutlu Altun'un örgüt üyesi HSYK adayı için kendisinden telefonla arayarak oy istediğini beyan ettiği; M.A.nın Kahramanmaraş Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2016/11506 nolu soruşturma kapsamında tanık sıfatı ile alınan 16/01/2017 tarihli beyanında (sf. 7) şüpheli Hasan Mutlu Altun'un örgüt üyesi HSYK adayı için düzenlenen yemeğe katıldığını beyan ettiği; F.B.nin Denizli Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2016/4808 nolu soruşturma kapsamında şüpheli sıfatı ile alınan 16/11/2016 tarihli ifadesinde (sf. 7-8) şüpheli Hasan Mutlu Altun'un örgüt üyesi olduğunu bildiğini beyan ettiği; R.T.nin Ağrı Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2016/3674 nolu soruşturma kapsamında şüpheli sıfatı ile alınan 19/07/2016 tarihli ifadesinde (sf. 3) şüpheli Hasan Mutlu Altun'un örgüt üyesi HSYK adayı için kendisinden oy istediğini beyan ettiği; Gizli tanık Defne'nin Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında alınan 06/10/2016 tarihli beyanında (sf. 1) şüpheli Hasan Mutlu Altun'un örgüt üyesi

olduğunu bildiğini beyan ettiği; Tanık 4'ün Anayasa Mahkemesinde alınan 26/09/2016 tarihli beyanında (sf.1) şüpheli Hasan Mutlu Altun'un örgüt üyesi olduğunu bildiğini beyan ettiği; Tanık 5'in Anayasa Mahkemesinde alınan 27/09/2016 tarihli beyanında (sf.1) şüpheli Hasan Mutlu Altun'un örgüt üyesi olduğunu bildiğini beyan ettiği,

5) Şüphelinin 20/07/2016 tarihli müdafi huzurunda alınan ifadesinde, isnat olunan terör örgütü üyeliği suçlamasını reddettiğini, [505..7] nolu GSM hattın kendisine ait olduğunu, belirttiği, sorgusunda da ifadesi ile benzer şekilde isnat olunan suçlamaları reddettiği..."

24. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/491 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamış, 25/5/2017 tarihinde yapılan tensip incelemesinde Mahkeme "atılı suçunun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, tutuklulukta geçen süre, atılı suçlar için yasada öngörülen ceza miktarları, tüm delillerin toparlanmamış olması, örgütün gizli haberleşme ağı olan bylock isimli uygulamayı kullandığı, tanık beyanları, hts ve baz kayıtları ile atılı suçun CMK 100/3-a maddesindeki suçlardan oluşu, masak raporlarına göre kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterir somut deliller bulunması dikkate alındığında adli kontrol kararının yetersiz kalacağı, tutuklama tedbirinin ölçülü ve orantılı olduğu" gerekçesiyle başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

25. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Mahkemede derdesttir ve 8/2/2018 tarihli beşinci duruşmada başvurucunun adli kontrol şartıyla tahliyesine karar vermiştir.

26. Başvurucu 25/9/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunduğu ek dilekçesinde özetle daha önce bireysel başvuru formunda belirttiği bir kısım iddiayı tekrar etmiş, ayrıca ByLock uygulamasına ilişkin olarak hazırlanan bilirkişi raporunu dilekçesine ekleyerek bu hususun tutuklanmasına gerekçe yapılmasının hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu ayrıca dilekçesinde, sağlığı için açık havada kalması zorunlu olduğu hâlde tutulduğu yerin havalandırma koşullarının yetersizliğinden bahsetmiştir.

C. Başvurucunun Sağlığına ve Sunulan Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bilgiler

27. Başvurucu, tutuklanmadan önce bazı sağlık sorunları yaşadığını belirterek tıbbi geçmişine ilişkin birtakım belgeler sunmuştur. Başvurucunun bireysel başvuru formu ekinde Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi ile Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesinde çeşitli tarihlerde düzenlenmiş laboratuvar sonuçlarını, hasta izlem formları ile sinüs tomografisi sonucunu, uyku bozukluğuna ilişkin test sonuçlarını ve hasta yatış randevu kartı suretlerini ibraz ettiği görülmüştür.

28. Başvurucunun tutulduğu Ceza İnfaz Kurumunun tedbir talebinin değerlendirilmesi için yazdığı cevap (bkz. § 6) içeriğinde başvurucuya sunulan sağlık hizmetlerinden bahsedilmektedir. Buna göre;

- 2/10/2016 tarihinde Kurum revirinde muayene edilen başvurucuya gerekli ilaçlar reçete edilmiş, başvurucunun göğüs hastalıkları ve psikiyatri polikliniğine sevki planlanmıştır.

- Başvurucu 5/10/2016 tarihinde Sincan Devlet Hastanesi Göğüs Hastalıkları Polikliniğine sevk edilmiş, yapılan kan tetkikinin sonucu 7/10/2016 tarihinde kontrol edilmiş, sonrasında hematolojiye ve Sanatoryum Hastanesi Uyku Polikliniğine sevk edilmiştir.

- 11/10/2016 tarihinde Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Hematoloji Polikliniğinde muayene edilen başvurucu tetkik sonuçları çıktıktan sonra kontrole çağrılmıştır.

- 13/10/2016 tarihinde Sanatoryum Hastanesi Uyku Polikliniğinde muayene edilen başvurucuya uyku testi için randevu verilmiştir.

- 17/10/2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu Kampüs Devlet Hastanesi Dahiliye ve Psikiyatri Polikliniklerinde muayene edilen ve ilaçları reçete edilen başvurucu on beş gün ve bir ay sonra ilgili polikliniklerde yeniden kontrole çağrılmıştır.

- 28/10/2016, 4/11/2016 ve 28/11/2016 tarihlerinde Kampüs Devlet Hastanesi Psikiyatri Polikliniğinde kontrol edilen başvurucuya ilaçları reçete edilmiştir.

- Başvurucu 8/11/2016 tarihinde Sincan Devlet Hastanesi Göğüs Hastalıkları Polikliniğinde muayene edilmiş, tetkikleri değerlendirilerek tedavisi sonlandırılmıştır.

- 18/11/2016 ve 25/11/2016 tarihlerinde Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Hematoloji Polikliniğinde kontrol edilen başvurucu bir ay sonra kontrole çağrılmıştır.

- 2/12/2016 tarihinde Sincan Devlet Hastanesi Göz Polikliniğinde muayene edilen başvurucuya gözlük reçete edilmiştir.

- 4/11/2016 ve 1/12/2016 tarihlerinde Kurum revirine müracaat eden başvurucuya ilaç kullanımı konusunda önerilerde bulunulmuştur.

29. Cevap yazısında ayrıca başvurucunun can güvenliğinin sağlanması amacıyla tekli odada tutulduğu, acil sağlık hizmetlerinden her zaman faydalanabildiği ve odasında acil çağrı butonu bulunduğu belirtilmiştir. Yazıda ayrıca 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16. maddesi kapsamında sağlık sorunları nedeniyle Adli Tıp Kurumundan rapor tanzim edilmesi talebi olmadığı belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

30. İlgili hukuk için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 33-56 ile Fatma Müge Tekin ve Özge Tekin, B. No: 2014/2504, 20/3/2019, §§ 26-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

32. Başvurucu; Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) seçimlerindeki tavrının suç delili olarak kabul edildiğini, gerçekte suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen ve de görevinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandığını, adli kontrolün neden yetersiz kalacağının açıklanmadığını ve tutuklama kararının gerekçesiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,

Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

35. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

37. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY üyeliği iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir, § 57).

38. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

(1) Genel İlkeler

39. Genel ilkeler için bkz. Salih Sönmez, §§ 99-104.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

41. Diğer taraftan başvurucu, 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanun'da hâkimlerle ilgili olarak öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeden tutuklandığını iddia etmektedir.

42. Darbe teşebbüsü öncesinde de yargı mensuplarının FETÖ/PDY ile bağlantılı bazı faaliyetleri dolayısıyla haklarında ceza soruşturması ve kovuşturması yürütülmüş ve soruşturma sürecinde tutuklama koruma tedbirleri uygulanmıştır. Bu tutuklama tedbirleri Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuruya da konu edilmiştir. İki hâkim hakkındaki tutuklama tedbirinin hukukiliğinin şikâyet konusu edildiği Mustafa Başer ve Metin Özçelik başvurusunda, başvurucular hakkında HSYK tarafından soruşturma ve -sonrasında- kovuşturma izni verilmesi söz konusu olmuştur. Ancak anılan olayda kişisel bir suç olan terör örgütü üyeliğinin yanı sıra görev suçu olduğunda kuşku bulunmayan görevi kötüye kullanma suçundan soruşturma ve kovuşturma yürütülmüş ve sonrasında her iki suçtan mahkûmiyet kararı verilmiştir. Ayrıca başvuruculara inceleme konusu eylemleri HSYK tarafından disiplin hukuku yönünden de soruşturulmuştur (bkz. Mustafa Başer ve Metin Özçelik, §§ 29-48). Cumhuriyet savcıları hakkında uygulanan tutuklama tedbirlerinin bireysel başvuruya konu edildiği Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri başvurusunda ise başvuruculara görevlerinden kaynaklanan yetkileri -terör örgütünün amacı doğrultusunda- hukuka aykırı bir şekilde kullandıkları iddiası suça konu edilmiş; ayrıca disiplin soruşturması da yürütülmüştür (bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 51-61; 79-85). Dolayısıyla anılan başvurulara konu olayların darbe teşebbüsü sonrasında yargı mensupları hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan yürütülen soruşturmalarla aynı mahiyette olduğunu söylemek mümkün değildir.

43. Yukarıda da ifade edildiği üzere başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirine konu olan terör örgütü üyeliği, kişisel bir suç niteliğindedir ve bu nedenle başvurucunun anılan suç dolayısıyla bir soruşturmaya tabi tutulması ve hakkında tutuklama koruma tedbirinin uygulanması herhangi idari bir mercinin izin ya da kararına bağlı değildir. Buna göre hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun kişisel suç niteliğindeki terör örgütü üyeliği suçundan tutuklanmasının önünde kanundan kaynaklanan bir engel mevcut değildir. Bu durumda ilk derece mahkemesinde hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucu yönünden tutuklamaya konu silahlı terör örgütü üyeliği suçu bakımından ağır cezalık suçüstü hâlinin bulunup bulunmamasının tutuklamanın kanuna uygunluğu bakımından bir önemi bulunmamaktadır (Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 144-145) .

44. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun hâkim olması nedeniyle Anayasa veya 2802 sayılı Kanun'dan kaynaklanan güvenceler uygulanmaksızın kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

45. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

46. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında, isnat edilen silahlı terör örgütüne üye olma suçunun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren delillerin dosyada bulunduğu belirtilmiştir (bkz. § 18). Tutuklamaya itirazın reddine ilişkin kararda da tutuklama kararı veren Hâkimlik kararına atıf yapılarak başvurucu hakkında verilen kararın hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 19).

47. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianame ve mahkemelerce yapılan tutukluluk hâlinin değerlendirilmesine dair kararlarda, başvurucunun FETÖ/PDY yapılanmasıyla irtibatının olduğuna dair tanık anlatımlarına, FETÖ/PDY üyelerinin kendi aralarındaki iletişimi sağladığı ifade edilen ByLock uygulamasının kullanıcısı olmasına ve FETÖ/PDY'ye mensup olduğu belirtilen birtakım kişilerle yaptığı telefon görüşmelerine dayanılmıştır (bkz. §§ 23, 24).

48. Anayasa Mahkemesi, ByLock uygulamasının özellikleri gözönüne alındığında kişilerin bu uygulamayı kullanmalarının veya kullanmak üzere elektronik/mobil cihazlarına yüklemelerinin soruşturma makamlarınca FETÖ/PDY ile olan ilgi bakımından bir belirti olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 106, 267). Buna göre soruşturma makamlarınca ve tutuklama tedbirine karar veren mahkemelerce FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan başvurucunun ByLock uygulamasını kullanmasının somut olayın koşullarına göre suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi anılan programın özellikleri itibarıyla temelsiz ve keyfî bir tutum olarak değerlendirilemez (Selçuk Özdemir; § 74; Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 57).

49. Öte yandan iddianamede; birtakım kişilerin verdikleri ifadelerde başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarda bulundukları görülmektedir. Bu itibarla da başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunduğu görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Selçuk Özdemir başvurusunda; FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75).

50. Soruşturma mercilerince, başvurucu hakkındaki FETÖ/PDY yapılanmasıyla irtibatının olduğuna dair somut olgu isnadı barındıran tanık anlatımlarının ve başvurucunun ByLock uygulamasını kullanmasının somut olayın koşullarına göre suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

51. Sonuç olarak başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunmadığının kabulü mümkün değildir.

52. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

53. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle bağlantılı veya doğrudan teşebbüsle olmasa da FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki

koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

54. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

55. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken delilleri etkileme ve kaçma ihtimali bulunmasına dayanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden dayanılan kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelik tutuklama nedenlerinin olgusal temellerden yoksun olduğu söylenemez.

56. Öte yandan başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

57. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, § 214; Devran Duran, § 64).

58. Özellikle darbe teşebbüsüyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

59. Başvurucunun darbe teşebbüsünün savuşturulması sürecinde gözaltına alındığı ve sonrasında tutuklandığı dikkate alındığında soruşturma süreci bakımından tutuklamanın ölçülülük ilkesinin bir unsuru olarak gerekli olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

60. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Hâkimliğin tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

61. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan

yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

62. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin bu hakka dair Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

2. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

63. Başvurucu; tutuklanması sürecinde gizlilik kararı gerekçe gösterilerek dosyaya erişiminin engellendiğini ve isnat edilen fiillerin neler olduğunun açıklanmadığını belirterek adil yargılanma, kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

64. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

65. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Bu itibarla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

66. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri, §§ 168-176; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, §§ 248-257).

67. Somut olayda ifade ve sorgu tutanakları, tutukluluğa ilişkin kararlar, başvurucu veya müdafileri tarafından verilen tutukluluğa ilişkin dilekçeler ile soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden bilgi ve belgelerden haberdar olduğu, bunların içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu, tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda kendisine yeterli imkânın tanındığı görülmektedir.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Tutuklama Kararına Karşı İtiraz Talebinin Geç Değerlendirildiğine ve Verilen Kararın Tebliğ Edilmediğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

69. Başvurucu, tutukluluk kararına karşı yaptığı itirazın makul sürede değerlendirilmediğini ve verilen kararın kendisine tebliğ edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği

hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

70. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

71. Ancak tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013 § 29).

72. Başvurucunun belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması kendisini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için başvurucudan uygun mahkemelere başvurması beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanma konusunda makul bir ihtimale sahip olmadığı durumlarda başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması hâlinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır. (Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, § 37)

73. Somut olayda başvurucu, ihlalin tespiti ve tazminat talebinde bulunmuş; bireysel başvuruda bulunduktan sonra 8/2/2018 tarihli duruşmada tahliye olmuştur. Bu tespite bağlı olarak başvurucuya davanın esasının sonuçlanmasından önce tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir başvuru yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

74. 5271 sayılı Kanun'un tazminat isteminin düzenlendiği 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendine göre, yakalanan veya tutuklanan kişilerin yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmaması durumunda bu kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmesine imkân sağlanmaktadır. Somut olayda da başvurucu, tutuklama kararına karşı yaptığı itirazının kanunda belirtilen süreler gözetilmeden geç incelendiğini ve sonucunun kendisine tebliğ edilmediğini ileri sürmektedir. Somut olayda başvurucunun durumuna benzer bir durumda bu hükmün başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamaktadır. Ancak böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir. Nitekim Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 6/4/2016 tarihli ve E.2015/9116, K.2016/5826 sayılı kararında, yakalama işlemine yapılan itirazın sürüncemede bırakılmasıyla ilgili bir davada asıl davanın sonuçlanması beklenmeden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi hükümlerine göre tazminat talep edilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla özel bir amaçla kabul edilen ve bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bir yasal düzenlemeye işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunmaktadır. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde

belirtilen dava yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır (Cafer Yıldız, § 39; Abdurrahim Özkan, B. No: 2017/25586, 18/4/2018, § 85).

75. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Tutukluluğa İtiraz İncelemesinde Alınan Savcılık Görüşünün Bildirilmediğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

76. Başvurucu, tutuklama kararına karşı yaptığı itirazın incelenmesi sırasında alınan Savcılık görüşünün kendisine tebliğ edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

77. Anayasa Mahkemesi Devran Duran (aynı kararda bkz. §§ 106-112) kararında; tutukluluk incelemeleri sırasında alınan savcılık görüşünün şüpheli veya sanıklara bildirilmemesinin anayasal önem taşımadığını, içeriğinde başvurucunun cevap vermesini gerektirmeyen ve daha önce ileri sürülmemiş yeni bir olgudan bahsedilmeyen durumlarda savcılık görüşünün başvurucuya bildirilmemesinin önemli bir zarara da neden olmadığını ifade etmiştir.

78. Somut olayda, tutuklama kararına itiraz incelemesi sırasında alınan Savcılık görüşünün bildirilmediği ileri sürülmüşse de başvuru formu ve eklerinde bu görüş yazısında başvurucunun cevap vermesini gerekli kılan ve daha önce haberdar olmadığı yeni bir olgunun bulunduğu dile getirilmemiştir. Ayrıca tutukluluğa itirazın reddine ilişkin kararın Savcılık görüşüne dayanılarak verildiği yönünde bir tespit de bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun iddiaları bakımından anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

79. Açıklanan gerekçelerle anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle başvurunun bu kısmının kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Bağımsız ve Tarafsız Hâkim İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

80. Başvurucu; tutukluluğa ilişkin karar veren hâkimin daha önce Bakanlıkta görev yaptığını, bu nedenle tarafsızlığını yitirdiğini belirterek adil yargılanma, kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

81. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun şikâyeti tutuklama kararını veren hâkimin tarafsız ve bağımsız olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

82. Anayasa'nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağı açıkça hükme bağlanmış; 138. maddesinde ise mahkemelerin bağımsızlığından ne anlaşılması gerektiği açıklanmıştır. Buna göre "Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge

gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz." Bağımsızlık; mahkemenin bir uyuşmazlığı çözümlerken yasamaya, yürütmeye, davanın tarafları ile çevreye ve diğer yargı organlarına karşı bağımsız olmasını, onların etkisi altında olmamasını ifade etmektedir (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

83. Bir mahkemenin idareye ve davanın taraflarına karşı bağımsız olup olmadığının belirlenmesinde üyelerinin atanma şekli ve onların görev süreleri, dış baskılara karşı teminatların varlığı ve mahkemenin bağımsız olduğu yönünde bir görüntü sergileyip sergilemediği önem arz etmektedir (Yaşasın Aslan, B. No. 2013/1134, 16/5/2013, § 28).

84. Tarafsızlık ise davanın çözümünü etkileyecek bir ön yargı, tarafgirlik ve menfaate sahip olunmaması ile davanın tarafları karşısında, onların leh ve aleyhlerinde bir düşünce veya menfaate sahip olunmamasını ifade eder. Tarafsızlığın öznel ve nesnel olmak üzere iki boyutu bulunmakta olup bu kapsamda hâkimin birey olarak mevcut davadaki kişisel tarafsızlığının yanı sıra kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenimin de dikkate alınması gerekmektedir (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, §§ 61, 62).

85. Somut olayda genel bir kanuni düzenlemeye dayanılarak, Hâkimler Savcılar Kurulu (HSK) tarafından yapılan atama sonucunda ilgili hâkimlerin anılan görevleri yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle gerçekliği ve niteliği kesin olarak tespit edilemeyen olgulardan, siyasi tartışmalarda ortaya konulan değerlendirme ve yorumlardan hareketle, başvurucuya yönelik somut ön yargılı bir işlem ve tutum gösterilmeksizin, ilgili hâkimin siyasal veya kişisel nedenlerle bağımsız ve tarafsız davranmadığını kabul etmek mümkün değildir.

86. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tarafsız ve bağımsız hâkim ilkelerinin ihlali iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkı ile Konut Dokunulmazlığı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

87. Başvurucu kanunda belirtildiği şekilde arama yapılmadığını, dijital eşyalarının imajı alınması yerine dijital eşyalarına el konulduğunu, yapılan aramadan sonra ertesi gün yeniden evinde bir kez daha arama yapıldığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

88. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özü itibarıyla Anayasa’nın 20. ve 21. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkı ile konut dokunulmazlığı hakkı kapsamında incelenmesi gerekmiştir.

89. Anayasa Mahkemesi Hülya Kar ([GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019) kararında, koruma tedbirlerinin maddi hakları ihlal ettiği iddiaları yönünden bireysel başvuruda yapılması gereken denetimin sınırlarını çizmiştir. Koruma tedbirine karar veren makamların tedbir uygulanmasının gerekliliğine dair daha iyi değerlendirme yapabilecek konumda olmaları nedeniyle geniş takdir yetkisine sahip oldukları kabul edilmiştir. Bu doğrultuda ancak koruma tedbiri nedeniyle uğranılan zararın kaçınılmaz olandan ağır sonuçlara yol açtığının veya keyfî uygulandığının ilk bakışta anlaşılacak kadar açık olduğu hâllerde makamların esas yönünden daha ileri bir değerlendirme yapması gerektiği kabul edilmiştir (Hülya Kar, §§ 21-46).

90. Somut olayda başvurucu hakkında başlatılan bir soruşturma kapsamında başvurucunun evinde arama yapıldığı görülmektedir. Söz konusu tedbirin bir soruşturma kapsamında maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

91. Koruma tedbirine yönelik şikâyetlerde Anayasa Mahkemesi kararın verildiği dönemin şartlarını dikkate alır. Başvuruya konu koruma tedbiri maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacıyla ve suç şüphesi bulunan hâllerde uygulanmıştır. Söz konusu tedbir öngörülebilir, kesin bir hukuki düzenlemeye dayanmaktadır ve başvurucuya itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağı tanınmıştır. Bundan başka tedbir, süreklilik arz eder biçimde uygulanmamıştır.

92. Başvuru konusu koruma tedbirinin türü, süresi, uygulanma tarzı ve kişinin yaşamı üzerindeki etkileri birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun uğradığı zararın kaçınılmaz olandan ağır olduğu veya koruma tedbirinin keyfî uygulandığı değerlendirilmemiş; başvurucu da bireysel başvuru formunda aksini kanıtlayacak bir açıklamada bulunmamıştır.

93. Özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarına yönelik bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Gözaltında Kötü Muameleye Maruz Kalındığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

94. Başvurucu, yeterli seviyede yeme içme ihtiyacı karşılanmadan havalandırmasız bir nezarette günlerce bekletildiğini ve ellerine ters kelepçe takılarak adliyeye getirildiğini belirterek hakkında uygulanan onur kırıcı muameleler nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

95. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

96. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yapılması gerekmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya da elverişli olmalıdır (Tahir Canan, § 25).

97. Devletin sahip olduğu etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında, işkence veya kötü muameleyi gösteren yeterli ve kesin belirtiler mevcut olduğunda -kişilere müdahale üçüncü kişilerden gelmiş olsa dahi- şikâyet ya da ihbarda bulunulmadığında bile resen soruşturma açılmasının sağlanması gerektiği açıktır (Tahir Canan, § 25).

98. Başvuruya konu olayda başvurucu, genel olarak insani olmayan gözaltı koşullarında kasti bir şekilde tutulduğunu ve gözaltı süresince kamu görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını ileri sürmektedir. İddialar bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun yakalandığı andan itibaren kamu görevlilerinin

kendisine kötü muamelede bulunduğundan şikâyetçi olduğu görülmektedir. Bu kapsamda başvurucu, gözaltında tutma koşullarının yetersizliğinden bahsetmişse de maruz kaldığını ileri sürdüğü kötü muamelenin kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden mi yoksa salt tutulma koşullarından mı kaynaklandığını açıkça belirtmemiştir. Dolayısıyla söz konusu iddiaların Anayasa Mahkemesince doğrudan incelenebilmesi için yeterli bilgi ve belge bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda somut olayın koşullarının başvurucunun anılan iddialarının kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair adli ve/veya idari bir soruşturmayla ortaya konması gerekmektedir. Başvurucunun anılan iddialarını herhangi bir adli ve/veya idari bir merciye ilettiğine dair bilgi veya belge sunmadığı da gözetildiğinde hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki bir karar için bkz. Alparslan Altan, [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 183).

99. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Sağlık Durumuna Rağmen Ceza İnfaz Kurumunda Tutulmasına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

100. Başvurucu 23/6/2016 tarihinde Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinde ameliyat olduğunu, sonrasında saçlı deri altından parça alındığını, patoloji sonucuna göre sürekli takip ve kontrol önerildiğini belirtmiştir. Ayrıca Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesinde uyku apnesi ameliyatı için 26/8/2016 tarihine planlama yapıldığını fakat tutuklandığı için ameliyat olamadığını beyan etmiştir. Başvurucu söz konusu rahatsızlığı için Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesine sevk edildiğini, bu Hastanenin de ameliyat önerdiğini fakat bu ameliyat sonrasında dil kökü ameliyatı da olması gerekeceğinden yüksek kalp krizi riski barındıran bu rahatsızlık konusunda sürekli takibinin yapıldığı Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesinde tedavi görmek istemesinin olumlu karşılanmadığını ileri sürmüştür.

101. Başvurucu bu rahatsızlıkları dışında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Hematoloji bölümünde yaklaşık iki yıldır teşhisi konulamayan bir hastalık nedeniyle takip altında olduğunu ve bu süreçte tespit edilen PV (polisitemia vera) rahatsızlığı nedeniyle burada tedavi edildiğini söylemiştir. Başvurucu, yıl içinde yapılması gereken tetkiklerin adli tatile ertelendiğini fakat tutuklanması sebebiyle bunların yapılmadığını, sadece bu hastanede bulunan özel bir cihaz sayesinde hastalığına kesin teşhis konulabileceğini, diğer sağlık birimlerindeki teşhis sürecinin uzun ve yorucu olacağını ileri sürmüştür. Bunlar dışında başvurucu, eşinin MS (multiple skleroz) hastası olduğunu ve tek başına hayatını idame ettiremediğini belirtmiştir.

102. Başvurucu, daha önce ameliyat olduğundan ve ilerleyen süreçte de ameliyat olması gerekeceğinden ceza infaz kurumundaki yetersiz hijyen koşullarından olumsuz etkileneceğini, mevcut şartlarda sağlığının kötüye gitmesinin kaçınılmaz olduğunu iddia ederek tahliye edilmesini gerektiğini belirtmiştir.

b. Değerlendirme

103. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

104. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumlarının fiziki ve tıbbi imkânlarının sağlık durumuna uygun olmamasına dayalı şikâyetleri istikrarlı bir şekilde kötü muamele yasağı kapsamında incelemektedir (Mete Dursun, B. No: 2012/1195, 18/11/2015; Serdar Öztürk, B. No: 2013/7532, 4/2/2016; Sabri Kaya, B. No: 2014/8482, 29/6/2016; Ergin Aktaş, B. No: 2014/14810, 21/9/2016; Hayati Kaytan, B. No: 2014/19527, 16/11/2016; İmam Çelikdemir, B. No: 2014/20289, 5/12/2017).

105. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun şikâyetleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı çerçevesinde bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

106. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki “Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” şeklindeki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 5275 sayılı Kanun'un "İnfazda temel ilke" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." ve yine Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir." şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla tutuklamaya veya hapis cezasına mahkûmiyete ilişkin bir kararın yerine getirilmesi için sağlanacak şartlar, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 36).

107. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahkûmların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli bir şekilde güvence altına alınması ve mahkûmlara gerekli tıbbi yardımın sağlanması da insan onuruna yakışır koşulların sağlanması için gereklidir (Turan Günana, § 39). Bu çerçevede hasta bir kişinin uygun olmayan fiziki ve tıbbi koşullarda tutulması da Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muamele olarak kabul edilebilir (Murat Karabulut, B. No: 2013/2754, 18/2/2016, § 65).

108. Hukuka uygun olarak özgürlüğü kısıtlanan herkesin insan onuruna uygun tutma koşullarına sahip olma hakkı bulunduğunu, alınan tedbirlerin uygulanma koşullarının kişiyi tutukluluğa bağlı kaçınılmaz üzüntü seviyesini aşacak yoğunlukta bir ümitsizliğe sokmaması gerektiğini kabul etmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, B. No: 2014/648, 18/9/2014, § 65). Ayrıca Anayasa'nın tutuklu bir kimsenin sağlık gerekçesiyle serbest bırakılması için hiçbir genel zorunluluk getirmediğini ancak doğal olarak ortaya çıkan fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklardan kaynaklanan acının yetkililerin sorumlu tutulabileceği tutukluluk koşullarından dolayı artması ya da artma riski bulunması hâlinde bu durumun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebileceğini belirtmek gerekir (Fatih Hilmioğlu, § 66).

109. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hasta olmaları durumunda devletin kontrolü altında tuttuğu bu kişilere gerekli tıbbi yardımı sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün hiç veya gerektiği gibi yerine getirilmemesi sonucunda kişinin yaşamı veya vücut bütünlüğü bakımından tehlike arz eden acil bir duruma, ağır veya uzun süreli bir acı

çekmesine sebebiyet verilmiş olması, belirtilen sonuçlar ortaya çıkmamakla birlikte kişinin tıbbi yardımdan mahrum kalmış olması nedeniyle yaşadığı stres, huzursuzluk veya aşağılanma hissinin -olayın kendine has koşulları çerçevesinde- insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele düzeyine ulaşacak ciddiyette olması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiği kabul edilebilir. Bu kapsamdaki değerlendirmede kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasına bağlı dezavantajlı konumunun da dikkate alınması gerekir (Hayati Kaytan, § 44).

110. Somut olayda başvurucunun şikâyetleri; daha önce sağlık takiplerinin yapıldığı hastanelere sevk edilmemesi, teşhisi konulamayan hastalığına ilişkin birtakım tetkiklerin yapılmaması, yapılacak ameliyatlar sonrasında ceza infaz kurumunda yeterli temizlik koşullarının sağlanamayacak olması ve sağlık durumunun tutuklu bulunması nedeniyle kötüye gitmesinin kaçınılmaz olması şeklinde özetlenebilir.

111. Başvurucunun tutuklu olarak bulunduğu sürede yaşadığı sağlık problemleri ile ilgili olarak hem ceza infaz kurumu bünyesinde faaliyet gösteren uzman doktorların görev yaptığı devlet hastanesine hem de gerektiğinde daha donanımlı diğer hastanelere sevkinin sağlandığı, bu kapsamda gerekli muayene, tahlil, tetkik ve tedavi hizmetlerinin verildiği anlaşılmaktadır (bkz. § 28). Başvurucunun sunduğu veya ilgili kurumlardan gelen tıbbi belgelerde başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulmasına engel olabilecek şekilde bir rahatsızlığından bahsedilmemektedir. Başvurucu daha önce sağlık hizmeti aldığı hastanelere sevk edilmediğini ileri sürmüş ise de 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrası ceza infaz kurumuna bu yönde bir zorunluluk yüklemediği gibi tutuklu bulunduğu sürede tedavisiyle ilgili işlemler yapan sağlık kuruluşlarında ne türden bir sorun veya eksiklik yaşadığı, bunun sağlığını ne şekilde etkilediği konusunda bir açıklama yapmadığından başvurucunun bu durumun sağlığını kötü etkilediğine ilişkin iddiası dayanaksız gözükmektedir. Yine teşhisi konulamayan hastalığına ilişkin bazı tetkiklerin, tutuklanması sebebiyle yapılmadığını öne süren başvurucunun bu tetkiklerin -tutuklanmasından önce- adli tatilde yapılmak üzere ertelendiğini belirttiği, dolayısıyla kendi isteğiyle bu işlemlerin gecikmesine sebep olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda tutuklandıktan sonra söz konusu tetkiklerin yapılmasının neden aciliyet gerektirdiği ve yapılmamasının sağlığı üzerinde ne gibi bir olumsuz etki yarattığı konusunda tıbbi bilgi ve belgeye dayanarak bir izahta bulunmayan başvurucunun bu iddiasının da somut olmadığı söylenmelidir.

112. Başvurucu, olması muhtemel ameliyatlar sonrasında ceza infaz kurumunun temizlik şartları nedeniyle sağlığının kötüleşeceğini belirtmiş ise de başvuru formunda veya eklerinde ceza infaz kurumlarında olması muhtemel olağan koşullar dışında, tutulma ve temizlik koşullarına yönelik özellik taşıyan bir iddia ileri sürmediğinden bu iddianın temellendirilemediği değerlendirilmiştir. Kaldı ki başvurucu, koşulların iyileştirilmesine ilişkin bir talebinin reddolunduğuna ilişkin bir karardan da bahsetmemektedir (bkz. §§ 26, 98-100). Sonuç olarak başvurucu; rahatsızlığının ceza infaz kurumu şartları veya yetkililerin uygulamalarından kaynaklanan bazı nedenlerle kötüleştiğini, bu nedenle özgürlüğünden yoksun bırakılma nedeniyle ortaya çıkan olağan elemin ötesinde bir ızdırap ve/veya acıya maruz bırakıldığını somut olgularla desteklememiştir. Dolayısıyla başvurucu, rahatsızlıklarına rağmen tutukluluk hâlinin devam ettirilmesinin sağlığı üzerindeki etkisini somut olarak ortaya koymadan soyut bir şikâyet ileri sürmüştür.

113. Bu tespitler kapsamında ceza infaz kurumunda tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği şikâyetine ilişkin olarak gerek tutma koşulları gerekse yetkililerce

yapılan uygulamalarla ilgili somut bir delil sunmayan başvurucunun sağlık durumuna rağmen tutukluluk hâlinin devam ettirilmesi nedeniyle kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

114. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmadığına, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına, bağımsız ve tarafsız hakim ilkelerinin ihlal edildiğine, sağlık durumu elvermemesine rağmen ceza infaz kurumunda tutulduğuna, özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Tutuklama kararına karşı itiraz talebinin geç değerlendirildiğine ve verilen kararın tebliğ edilmediğine, gözaltında kötü muameleye maruz kalındığına ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Tutukluluğa itiraz incelemesi sırasında alınan savcılık görüşünün bildirilmemesine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHİTTİN YEŞİLMEN

B. No: 2016/58665 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/58665

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHİTTİN YEŞİLMEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/58665)

Karar Tarihi: 10/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 1/9/2020-31231

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Muhittin YEŞİLMEN

Vekili : Av. Salih GÜLGELDİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, trafik kazasından kaynaklanan tazminat istemli sigorta tahkim komisyonu başvurusunda talebin zamanaşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/10/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Sigortalı 47 XX 008 plakalı araç, 15/8/2007 tarihinde meydana gelen trafik kazasında başvurucuya çarparak başvurucunun yaralanmasına sebep olmuştur. Mardin Midyat Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen 8/12/2011 tarihli rapora göre başvurucunun vücudunda %30 oranında kalıcı fonksiyon kaybı oluşmuştur. Başvurucu, kazaya karışan aracın zorunlu trafik sigortasını yapan sigorta şirketine 29/6/2016 tarihli dilekçeyle müracaat ederek zararın tazmini isteğinde bulunmuşsa da sigorta şirketi başvurucunun kaza neticesinde malul kaldığını, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre ceza zamanaşımı süresinin sekiz yıl olduğunu, bu nedenle başvurunun zamanaşımı süresi dolduğundan değerlendirilmeyeceğini belirtmiştir.

9. Talebinin sigorta şirketi tarafından reddi üzerine başvurucu, Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Heyetine (Hakem) fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 1.000 TL iş göremezlik tazminatının ödenmesi yönünde karar verilmek üzere başvuruda bulunmuştur.

10. Hakem 27/9/2016 tarihli kararla başvurunun 5237 sayılı Kanun'da öngörülen sekiz yıllık zamanaşımı süresi geçtikten sonra yapıldığından bahisle kesin olarak reddine karar vermiştir. Karar 10/10/2016 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 18/10/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

12. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 412. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır."

13. 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun 30. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya Hesaptan faydalanacak kişiler ile Hesap arasında doğan uyuşmazlıkların çözümü amacıyla Birlik nezdinde Sigorta Tahkim Komisyonu oluşturulur..."

14. 5684 sayılı Kanun'un 30. maddesinin on ikinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Beş bin Türk Lirasının altındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararları kesindir. Beş bin Türk Lirası ve daha üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararlarına karşı kararın Komisyonca ilgiliye bildiriminden itibaren on gün içinde bir defaya mahsus olmak üzere Komisyon nezdinde itiraz edilebilir. ...Beşbin Türk Lirası ve daha üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararları bu madde uyarınca süresinde itiraz

başvurusunda bulunulmaması hâlinde kesinleşir. (Ek cümle: 3/4/2013-6456/45 md.) Bu uyuşmazlıklar hakkında bu madde uyarınca yapılan itiraz üzerine verilen karar kesindir. (Ek cümle: 3/4/2013-6456/45 md.) Kırk bin Türk Lirasının üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında itiraz üzerine verilen kararlar için temyize gidilebilir. (Değişik cümle: 13/6/2012-6327/58 md.) Ancak, tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar verilmiş olması, talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmiş olması, hakemlerin yetkileri dahilinde olmayan konularda karar vermesi ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi durumlarında her hâlükarda temyiz yolu açıktır. Temyize ilişkin usûl ve esaslar hakkında Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu uygulanır.”

15. 5684 sayılı Kanun'un 30. maddesinin on dördüncü fıkrası şöyledir:

"Mahkemeye ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca Tüketici Sorunları Hakem Heyetine intikal etmiş uyuşmazlıklar ile ilgili olarak Komisyona başvuru yapılamaz."

16. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun 30. maddesinin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Sigorta ettirenler veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasındaki uyuşmazlıklar adli yargı mekanizmalarıyla çözümlenmektedir. Ancak sigortacılık alanında ihtisas mahkemelerinin olmaması, yargı sürecinin uzun zaman alması ve masraflı olması, sigortalıların mağduriyetine neden olmakta ve zararın telafisi uzun zaman aldığından sigortanın var olma amacına aykırılık teşkil etmektedir...

Madde ile getirilmek istenilen tahkim sistemi ile, sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden doğan tüm uyuşmazlıkların çözümü amaçlanmaktadır...Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer alan tahkim sisteminin temel esas ve usulleri çerçevesinde sistem şekillendirilmiştir.

...Tahkim sisteminin işleyişe kavuşması ve uygulama alanı bulması, sigortalıların sistemin tarafsızlığına olan güveninin sağlanması ile mümkün olabilecektir. Bu amaçla, sigorta hakemliği müessesesi tasarlanmış ve belirli niteliklere sahip kişilerin, Komisyona başvurarak listeye kaydolmaları temin edilmiştir. Uyuşmazlığın çözümüne ilişkin Komisyona yapılacak başvuruda, belirli usul ve esaslar çerçevesinde, Komisyonca listeden bir hakem atanacak ve uyuşmazlık tamamen tarafsız olan hakem tarafından çözülecektir."

2. Yargısal Kararlar

17. Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 23/9/2019 tarihli ve E.2016/19788, K.2019/8363 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

" 08. 12.2015 tarihinde müvekkilinin malik ve sürücüsü, davalının kasko sigortacısı olduğu araca arkadan başka bir aracın çarpmasıyla oluşan maddi hasarlı trafik kazası sonrası müvekkilinin can güvenliği nedeniyle olay yerinden uzaklaştığını, davalıya oluşan hasar bedelinin ödenmesi için başvurulmasına karşın ödeme yapılmadığını belirterek fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere şimdilik 1.000,00 TL tazminatın temerrüt tarihinden işleyecek avans faizi ile karşı taraftan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

...

Sigorta Tahkim Komisyonu Hakemince, başvurunun reddine karar verilmiş, Sigorta Tahkim Komisyonu Uyuşmazlık Hakem kararı, başvuran vekili tarafından temyiz edilmiştir.

... beş bin Türk Lirasının altındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararları kesindir. Beş bin Türk Lirası ve daha üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararlarına karşı Komisyon nezdinde itiraz edilebilir. İtiraz talebi münhasıran bu talepleri incelemek üzere Komisyon tarafından teşkil edilen hakem heyetlerince incelenir.

...açıklanan nedenlerle başvuran vekilinin temyiz dilekçesinin reddine..."

18. Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 10/10/2019 tarihli ve E.2016/14668, K.2019/9232 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"5684 sayılı Sigortacılık Yasasının 30/12.maddesi gereği sigorta tahkim komisyonlarının 40.000,00 TL'yi geçmeyen kararları kesindir. Kesin olan kararların temyiz istemleri hakkında mahkemece bir karar verilebileceği gibi, 1.6.1990 gün3/4sayılıİçtihadıBirleştirme Kararı uyarınca Yargıtay'ca da temyiz isteminin reddine karar verilebilir."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ...görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) hakem kararı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti Tahir Molu ve Molin İnşaat Şirketi/Türkiye (B. No: 23173/94,22/10/1996) başvurusunda incelemiştir. Bu karara konu olayda Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca (TOKİ) İstanbul'un Halkalı ilçesinde yapılacak toplu konut projesine yönelik olarak başvurucu inşaat şirketi ve diğer altı şirket tarafından inşaat yapımına ilişkin sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme kapsamında çıkan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözüleceği kararlaştırılmıştır. Sözleşmeden sonra Bakanlar Kurulu kararıyla kamu inşaatlarına yönelik harcamalara ilişkin fiyatlandırmada değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklik neticesinde sözleşme yapılan inşaat şirketlerinin zarara uğramaması için konut projesinin süresinin uzatılacağı bildirilmiştir. Bahsedildiği gibi altı şirkete inşaat yapım sürecine yönelik ek süreler verilmiş ancak başvurucu şirkete talep ettiği süreden çok daha az bir süre verilmiştir. Diğer şirketler çalışmalarını tamamlarken başvurucu şirket faaliyetlerini askıya almak zorunda kalmıştır. TOKİ, başvurucu şirkete yazı göndererek tahkime başvurmuştur. Başvurucu da tahkim yoluyla maddi ve manevi zararları için talepte bulunmuştur. Hakem, uyuşmazlığa ilişkin kararını vermiş; taraflar hakem kararına karşı Yargıtaya temyiz başvurusunda bulunmuşlardır. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi yapılan tahkimin geçersiz olduğuna karar vermiş, başvurucu şirket asliye hukuk mahkemesinde dava açmıştır.

21. Başvurucu şirket; hakem ve Yargıtay tarafından yargılamanın makul bir süre içinde yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının, Yargıtay tarafından verilen karar ile de mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

22. AİHM, başvuruda hakem ve Yargıtay süreçlerini ayrı ayrı incelemiştir. Hakem yargılaması sürecine yönelik olarak başvurucu şirketin TOKİ ile tahkim anlaşması yapmasıyla uyuşmazlığın hakeme sevk edildiğini, böylece başvurucunun uyuşmazlığı

mahkemeye sunma olasılığından feragat ettiğini vurgulamıştır.

23. AİHM ayrıca tahkim anlaşması zorla imzalatılmadıkça AİHS'in 6. maddesinin güvencelerinden de feragat edilmiş olunacağını belirtmiştir. Başvurucu şirket tarafından tahkim sözleşmesinin idarece kendilerine zorla dayatıldığı ileri sürülmüşse de sözleşmenin zorla imzalatıldığına ilişkin olarak herhangi bir iç hukuk yoluna başvurulmamış ve iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması sebebiyle bu iddianın incelenmeyeceği ifade edilmiştir.

24. AİHM, 6. maddenin güvencelerinin uygulanabilirliğini tespit etmek için sadece taraflar arasında yapılan tahkim anlaşmasının veya tahkimin niteliğinin değil tahkime ilişkin yasal düzenlemelerin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. AHİM bu durumda tahkim prosedürünün 6100 sayılı Kanun hükümlerine tabi olduğunu hatırlatmıştır. Mahkemelerin müdahalesi söz konusu olmadıkça hakemin işlemlerinden devletin sorumlu tutulamayacağını, bu kapsamda başvuru konusu olaya ilişkin de hakem kararı açısından yargılamanın uzunluğuna yönelik devlete atfedilebilir bir kusur olmadığını ifade etmiş; Yargıtayda geçen inceleme süresinin bir yıl olduğunu belirterek bu sürenin makul olduğu sonucuna varmış ve başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu, Hakem kararının kesin olması ve yargısal denetimden geçmemesi nedeniyle etkili başvuru hakkının; zamanaşımı süresinin sürekli sakatlığa ilişkin alınan rapor tarihinden değil de olay tarihinden itibaren hesaplanması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca Hakem kararı nedeniyle Anayasa'nın 10., 17. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini de iddia etmiştir.

27. Bakanlık görüşünde, Sigorta Tahkim Komisyonuna ilişkin yasal düzenlemelere yer verilmekle birlikte başvuru konusu olayın mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenerek zamanaşımı süresi ve Hakem kararının kesinliği ile ilgili sınırlamaların kanunlarda açıkça düzenlendiği, hukuki belirlilikle öngörülebilirliğin sağlandığı belirtilmiş; Anayasa'da güvence altına alınan hakların ihlal edilip edilmediğinin takdirinin Anayasa Mahkemesine ait olduğu ifade edilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun zamanaşımı nedeniyle tahkim başvurusunun reddedilmesine yönelik şikâyetlerinin mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

30. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

31. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

32. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

33. Mahkemeye erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34). Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

34. Somut olayda trafik kazasından kaynaklanan tazminat talebine yönelik bir uyuşmazlık söz konusudur. Bu uyuşmazlığa ilişkin zamanaşımı süresi içinde adli mahkemelerde dava açılabileceği gibi Sigorta Tahkim Komisyonuna da başvurulabilmektedir.

35. Tahkim, uyuşmazlığın çözümünün taraflara bırakıldığı ihtiyari bir yöntemdir. Ancak bazı durumlarda kanun koyucu tarafından başvurulması zorunlu bir yol olarak da gösterilebilir. Bununla birlikte sigorta tahkim 5684 sayılı Kanun'un 30. maddesi gereğince sigorta şirketi ile uyuşmazlık yaşayan sigorta ettiren ve/veya sözleşmeden menfaat elde eden kişi yönünden başvurulması ihtiyari bir çözüm yoludur. Nitekim bu kişiler Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurmak yerine adli mahkemelerde dava da açabilmektedir (bkz. § 15).

36. Sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurmakla uyuşmazlığa ilişkin dava açma imkânından ve adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmiş olmaktadır. Dolayısıyla hakem yargılamasında devlete atfedilebilir bir kusur veya hakem kararına karşı gidilen bir yargı kararı olmadıkça -temyiz incelemesi gibi- adil yargılanma hakkının güvencelerinin uygulanmadığı iddiasına yönelik denetim yapılamayacaktır.

37. Somut olayda başvurucu, yaşadığı trafik kazası neticesinde oluşan zararları dolayısıyla derece mahkemesinde dava açmak yerine tercihen Sigorta Tahkim Komisyonuna başvuruda bulunmuş ve 1.000 TL iş göremezlik tazminatının ödenmesini talep etmiştir. Hakem, zamanaşımı dolayısıyla başvurunun reddine 5684 sayılı Kanun gereği (bkz. § 14) uyuşmazlık tutarı yönünden kesin olarak karar vermiştir.

38. Başvurucu, tahkim yoluna başvurmakla adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarını denetletme imkânından kendi iradesiyle vazgeçmiştir. Bu bağlamda verilen hakem kararı Kanun gereği kesin nitelikte olduğundan ve yargısal karar üzerine yapılan bir başvuru da bulunmadığından ileri sürülen iddialar yönünden başvurunun açıkça dayanaktan yoksun

olduğu sonucuna varılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ BACACI

B. No: 2016/64727 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/64727

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ BACACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/64727)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Ali BACACI

Vekili : Av. Suat ÇETİNKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Cumhuriyet Savcısının itirazının başvurucuya tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

10. Başvurucu hakkında hükümlü olarak bulunduğu Menemen Açık Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) darbe girişimini destekleyici söylem ve hareketlerde bulunduğu iddiasıyla disiplin soruşturması başlatılmıştır.

11. Yapılan soruşturma sonucunda Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığının 8/8/2016 tarihli kararı ile 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca başvurucunun "3 ay süre ile ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası" ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

12. Başvurucunun itirazı üzerine Karşıyaka İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği) Cumhuriyet savcısından görüş almış; Cumhuriyet savcısı 18/8/2016 tarihli görüş yazısında itiraz konusu disiplin cezasının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddini, disiplin cezasının onaylanmasını talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği 20/10/2016 tarihli kararı ile başvurucunun itirazının kabulüne, disiplin cezasının iptaline karar vermiştir.

13. Kararın gerekçesinde, uyulması zorunlu olan kanuni sürelere uyulmadığı için disiplin cezasının iptaline karar verildiği belirtilmiştir.

14. İnfaz Hâkimliğinin iptal kararına karşı Cumhuriyet savcısı 26/10/2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığının kararının usul yönünden hukuka uygun olduğunu belirterek itiraz etmiştir. Cumhuriyet savcısı 26/10/2016 tarihli itirazının ilgili kısımları şöyledir:

"...Menemen R/Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda 15/07/2016 tarihinde yaşanan olay ile ilgili 25/07/2016 tarihli alınan kurum içi istihbaratlar ve hükümlü ifadelerine istinaden araştırma yapılmak amacı ile tutanak tutulduğu, yani olayın 25/07/2016 tarihinde öğrenildiği, tutulan tutanağın ertesi günü yani 26/07/2016 işleme alınarak aynı gün soruşturma için muhakkik atandığı, 29/07/2016 tarih ve 2016/11484 sayılı yazısı ile Karşıyaka İnfaz Hakimliği'nden ek süre talebinde bulunulduğu, Karşıyaka İnfaz Hakimliği'nin de 01/08/2016 tarih ve 2016/2463 esas ve 2016/2414 sayılı kararı ile 7 günlük ek süre talebinin ONANDIĞI, 01/08/2016 tarihinde kamera kayıtları incelenmesi sonucunda hazırlanan CD Çözüm Tutanağına istinaden 25/07/2016 tarihinde düzenlenen tutanakla bağlantısı bulunan başka hükümlülerin olmasından dolayı Menemen R/Açık Ceza İnfaz Kurumu'nun 01/08/2016 tarih ve 2016/11612 sayılı yazısı ile yeni bir disiplin dosyanın açıldığı ve bu dosyaya da muhakkik atandığı ve ilgili dosyalar hakkında muhakkikin zamanında raporunu tanzim edip disiplin kuruluna sunduğu, her iki dosyanında konu yönünden birlik arz ettiğinden disiplin kurulunca birleştirilerek ele alınıp incelendiği ve bunun da ilgili kararda açıkça belirtildiği

aşikardır.

...

Karşıyaka İnfaz Hakimliği'nin gerekçeli kararında her ne kadar usul yönünden cezaların iptali kararı verilmiş ise de; disiplin dosyası bütün olarak ele alınarak incelendiğinde Menemen R/Açık Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu'nun 08/08/2016 tarih ve 2016/586 sayılı verilen kararı ve yine 08/08/2016 tarih ve 2016/54 karar sayılı İşyurdu Yönetim Kurulu Kararı'nın usul yönünden uygun olduğu aşikardır.

...

Karşıyaka İnfaz Hâkimliği'nin 08/08/2016 tarih 2016/2764 esas 2016/3380 karar sayılı kararının KALDIRILMASINA, Menemen R/Açık Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı'nın 08/08/2016 tarih ve 2016/586 sayılı Disiplin Cezası Kararı'nın ve Menemen R/Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurdu Yönetim Kurulu Başkanlığı'nın 08/08/2016 tarih ve 2016/54 sayılı Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna iade kararlarının ONAYLANMASINA 4675 sayılı Kanunun 6. Maddesi uyarınca itirazen kamu adına talep olunur..."

15. İtirazı değerlendiren Karşıyaka 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) Cumhuriyet savcısının itirazının kabulüne, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığının kararının onanmasına karar vermiştir. Mahkemenin kararının gerekçesi şöyledir:

"...Suç oluşturan eylemin suçun oluştuğu tarihten sonra öğrenilmesi üzerine başlatılan disiplin soruşturmalarının iptal edilmesi suç oluşturan eylemleri haklı gösteremeyeceği, 5275 sayılı Kanunun 47. maddesi 2. fıkrasında değinildiği üzere suç oluşturan eylemlerin öğrenilmesinden itibaren soruşturmanın başlatılacağı dosya içeriğinden anlaşılmakla, Menemen R/Açık Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü C.Savcısının itirazının kabulüne, Karşıyaka İnfaz Hakimliğinin 20/10/2016 tarih, 2016/2764 E, 2016/3380 K. Sayılı kararının iptaline karar vermek gerekmiştir..."

16. Başvurucu nihai kararı 25/11/2016 tarihinde öğrenmiş, 7/12/2016 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir:

"...(2) Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

d) Kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunmak..."

18. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında re’sen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır.

...

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren bir hafta içinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz, infaz hakimliğinin kurulduğu yer ağır ceza mahkemesine yapılır..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; hükümlü olarak bulunduğu Ceza İnfaz Kurumunda aldığı disiplin cezasına itirazı üzerine İnfaz Hâkimliğinin itirazının kabulüne ve disiplin cezasının iptaline karar verdiğini, bu karara karşı Cumhuriyet savcısının itiraz ettiğini, anılan itirazın kendisine tebliğ edilmeden Mahkemece disiplin cezasının onanarak kesinleştiğini, silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

21. Bakanlık görüşünde, Mahkemenin evrak içeriğine ve karardaki gerekçeye göre Disiplin Kurulunun kararında usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı, sırf sürelere uyulmamış olmasının suç oluşturan eylemleri haklı göstermeyeceği gerekçeleriyle İnfaz Hâkimliğinin kararını kaldırarak Disiplin Kurulu Başkanlığının kararını onadığını belirtmiştir. Bakanlık ayrıca hukukun uygulanması ve yorumlanmasının mahkemelerin resen gözeteceği bir husus olduğunu, disiplin cezasına yapılan itiraz incelemesinde disiplin cezasının şartlarının oluşup oluşmadığını belirlemenin hâkimin takdir yetkisi kapsamında kaldığını vurgulamıştır.

22. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, bireysel başvuru dilekçesindeki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

23. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir hakkın bulunması gerekir. İkinci olarak bu hakla ilgili olarak ilgili kişinin menfaatini etkileyen bir uyuşmazlık mevcut olmalıdır. Öte yandan bu uyuşmazlık ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici bir nitelik arz etmelidir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28).

25. Somut olay açısından başvuruya konu şikâyetin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili bir uyuşmazlık olup olmadığı adil yargılanma hakkının kapsamının tespiti açısından önem taşımaktadır. Başvurucunun şikâyetinin konusu, Ceza İnfaz Kurumunda aldığı disiplin cezasına itirazı üzerine inceleme yapan İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı Cumhuriyet savcısının itirazının kendisine tebliğ edilmediğine ilişkindir. Başvurucunun Ceza İnfaz

Kurumunda gerçekleştirdiği eylemlerine ilişkin olarak 5275 sayılı Kanun'un disiplin hükümleri çerçevesinde disiplin kurulu tarafından ceza verilmiştir. Başvurucuya uygulanan disiplin cezası nedeniyle yaptığı itirazın İnfaz Hâkimliği tarafından incelenmesinin medeni hak kapsamında kaldığının ve dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin birinci fıkrasının uygulanmasının mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekir (Giyasettin Aydın, B. No: 2013/1852, 25/3/2015, § 37).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de görülmediğinden silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

27. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

28. Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin de dâhil olduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Fazlı Celep, B. No: 2015/1025, 21/3/2018, § 22).

29. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Bu usul güvencesi, uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmasını kapsamaktadır (Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18).

30. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir (Hüseyin Sezen, B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38).

31. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkının güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Asıl kural tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olması ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir (Taylan Özgür Tor, B. No:

2013/2454, 12/3/2015, § 43). Bireylerin aleyhlerine başlatılan dava ve diğer yargısal süreçlerden haberdar edilmeleri, bunlara ilişkin dilekçe ve talep yazılarının kendilerine tebliğ edilmesi karşı savunma yapabilme, iddia ve görüşlerini dile getirebilme imkânının korunması bakımından büyük önem taşımaktadır (Hacı Karabulut, B. No: 2017/14871, 9/10/2019, § 30).

32. Anayasa Mahkemesi, benzer iddiaların ileri sürüldüğü bir başvuruda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğnamenin tebliğ edilmediği şikâyetini incelenmiştir. Anayasa Mahkemesince başvurucunun Yargıtay önündeki başarı şansını zedeleyen her türlü mütalaadan haberdar edilme hakkına sahip olduğu ve tebliğnamenin niteliğine rağmen başvurucuya tebliğnameye karşı yazılı görüş bildirme olanağının tanınmamasının başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal ettiği sonucuna varılmıştır (Gürhan Nerse, B. No: 2013/5957, 30/12/2014, §§ 33-40).

33. Öte yandan adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri mutlak değildir. Bazı durumlarda birtakım zorunluluklar veya daha üstün değerdeki bir kamusal yarar gözetilerek bu ilkelerin gereklerinin belli ölçüde yumuşatılması ve bunlara aykırı tedbirler alınması mümkündür. Dolayısıyla silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırı işlemlerin yapılması tek başına adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğurmaz. Sözü edilen ilkelere aykırı işlemlerin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğinden söz edilebilmesi için bu aykırılığın bir bütün olarak bakıldığında yargılamanın hakkaniyetini zedelemiş olması gerekir (Hacı Karabulut, § 32).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda başvurucunun da aralarında bulunduğu hükümlüler hakkında darbe girişimi sırasında, darbe girişimini destekleyici söylem ve eylemlerde bulunduğu iddiasıyla disiplin soruşturması yapılmıştır. Başvurucunun söylem ve eylemleri nedeniyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılmasına, ayrıca adli soruşturma yapılması için suç duyurusunda bulunulmasına karar verilmiştir. Başvurucu, ziyaretçi kabulünden yoksun kalma cezasına itiraz etmiş; İnfaz Hâkimliği başvurucunun itirazını kabul ederek disiplin cezasının iptaline karar vermiş ve başvurucu lehine bir durum oluşmuştur. Cumhuriyet savcısı tarafından İnfaz Hâkimliğinin kararına itiraz edilmiştir. Mahkeme itirazı kabul ederek disiplin cezasının onaylanmasına karar vermiştir. Başvurucu, Cumhuriyet savcısının itirazının kendisine tebliğ edilmediğini iddia etmektedir.

35. Başvurucunun Cumhuriyet savcısının itirazından haberdar edilmesi, itiraz içeriğindeki iddialara karşı savunmalarda bulunabilmesi için gereklidir. Cumhuriyet savcısının itirazı tebliğ edilmeyerek başvurucunun Cumhuriyet savcısının iddialarına karşı görüş bildirme imkânı elinden alınmış, başvurucu zayıf ve dezavantajlı bir konuma düşürülmüştür.

36. Cumhuriyet savcısının itirazı başvurucuya tebliğ edilmemiş, başvurucu bu itirazdan disiplin cezasının onanması kararının kendisine tebliğiyle birlikte haberdar olmuştur. Başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmıştır. Ancak bu aykırılığın bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelemediği değerlendirilmelidir. Bu nedenle itirazda dile getirilen görüşlerin Cumhuriyet Savcılığı tarafından daha önce dile getirilip getirilmediği başvurucunun bu itirazda belirtilen görüşlerden haberdar olup olmadığı, karşı beyanda bulunma imkânının olup olmadığı değerlendirilmelidir.

37. Başvurucu, Cumhuriyet savcısının itirazının içeriğindeki görüşlerinden daha önceki

safhalarda haberdar olmamıştır. Cumhuriyet savcısının daha önce başvurucunun itiraz talebine karşılık olarak disiplin cezasının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek disiplin cezasının onanması ve itirazın reddedilmesi yönünde İnfaz Hâkimliğine görüş bildirdiği, detaylı bir gerekçeye yer vermediği anlaşılmaktadır. Başvurucunun Cumhuriyet savcısının görüşüne karşı disiplin cezasının onanması kararının verilmesinden önceki safhalarda beyanda bulunma imkânı elde edemediği görülmektedir. Dolayısıyla Cumhuriyet Başsavcılığının itirazının başvurucuya tebliğ edilmeksizin başvurucu aleyhine karar verilmesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmaktadır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

39. Başvurucu; duruşma yapılmadan, tanık dinlenmeden gerekçesiz şekilde karar verildiğini, verilen disiplin cezası nedeniyle koşullu salıverilme süresinin etkilendiğini, masumiyet karinesinin, adil yargılanma hakkının, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

40. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

41. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi hususunda genel ilkeler belirlenmiştir.

42. Mehmet Doğan kararında özetle uygun giderim yolunun belirlenebilmesi açısından öncelikle ihlalin kaynağının belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Buna göre ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca kural olarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmedilir (Mehmet Doğan, §§ 57, 58).

43. Anayasa Mahkemesinin tespit edilen ihlalin giderilmesi amacıyla yeniden yargılama yapılmasına hükmettiği hâllerde ilgili usul kanunlarında düzenlenen yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak yargılamanın yenilenmesi sebebinin varlığının kabulü

ve önceki kararın kaldırılması hususunda derece mahkemesinin herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Zira ihlal kararı verilen hâllerde yargılamanın yenilenmesinin gerekliliği hususundaki takdir derece mahkemelerine değil ihlalin varlığını tespit eden Anayasa Mahkemesine bırakılmıştır. Derece mahkemesi Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirttiği doğrultuda ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yapmakla yükümlüdür (Mehmet Doğan, § 59).

44. Başvurucu, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilerek ihlalin giderilmesi ve uğradığı zararın tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

45. Anayasa Mahkemesi, Cumhuriyet Savcılığının itirazının başvurucuya tebliğ edilmeden başvurucu aleyhine karar verilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla ihlalin itiraz tebliği sağlanmadan itirazı karara bağlayan mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

46. Bu durumda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, öncelikle ihlale yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılması ve nihayet ihlal sonucuna uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılması amacıyla Mahkemeye gönderilmek üzere İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

47. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğu sonucuna varıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

48. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının güvencelerinden olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Karşıyaka 2. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmek üzere Karşıyaka İnfaz Hâkimliğine (E.2016/2764, K.2016/3380 sayılı dosyası) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RIDVAN GÖKGÖZ

B. No: 2016/73548 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/73548

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RIDVAN GÖKGÖZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/73548)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Yakup MACİT

Başvurucu : Rıdvan GÖKGÖZ

Vekilleri : Av. Necati CEYHAN

Av. Tuğba İKİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirilmesine gerek olmadığı belirtilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, İstanbul 10. İcra Müdürlüğünün E.2012/2462 sayılı dosyasında yürütülen icra takibi kapsamında satışına karar verilen taşınmazla ilgili olarak İstanbul 19. İcra Hukuk Mahkemesinde ihalenin feshi davası açmıştır.

9. İstanbul 19. İcra Hukuk Mahkemesi 27/6/2014 tarihinde dosya üzerinden yaptığı incelemede, taşınmazın ihalesinin İstanbul Anadolu 20. İcra Müdürlüğünün E.2012/2262 Talimat sayılı dosyasından gerçekleştirildiğini, uyuşmazlığın çözümünde istinabe olunan icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesinin (İstanbul Anadolu İcra Mahkemesi) yetkili olduğunu belirtmiş, kesin olarak yetkisizliğine hükmetmiştir.

10. Yetkisizlik kararı 26/2/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu aynı tarihte dosyanın yetkili ve görevli icra hukuk mahkemesine gönderilmesini talep etmiştir.

11. Dosyanın gönderildiği İstanbul Anadolu 4. İcra Hukuk Mahkemesi (Mahkeme)1/7/2015 tarihli kararında, ihaleye fesat karıştırıldığına dair iddianın kanıtlanamadığını belirterek davayı reddetmiştir.

12. Temyiz üzerine Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin (Daire) 10/12/2015 tarihli kararında, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 134. maddesi hükmüne göre kesin olarak verilen yetkisizlik kararına ilişkin olarak yetkili mahkemeye gönderme talebinde bulunma süresinin kararın verildiği 27/6/2014 tarihinden başlayacağı, başvurucunun karar tarihinden itibaren kanunda öngörülen iki haftalık süre dolduktan sonra 26/2/2015 tarihinde gönderme talebinde bulunduğu, 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca resen davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerektiği belirtilerek hüküm bozulmuştur.

13. Bozma kararına uyan Mahkeme 17/3/2016 tarihli kararında, bozma gerekçesini tekrarlayarak davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir.

14. Başvurucu kararı temyiz etmiş, Daire 22/6/2016 tarihli kararıyla hükmü onamıştır.

15. Karar düzeltme talebi, Dairenin 3/11/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

16. Ret kararı 6/12/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, 30/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

17. Olay tarihinde yürürlükte bulunan 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 20. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi hâlinde, taraflardan birinin, bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten, süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten; kanun yoluna başvurulmuşsa bu başvurunun

reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekir. Aksi takdirde, bu mahkemece davanın açılmamış sayılmasına karar verilir."

18. 6100 sayılı Kanun'un 91. maddesi şöyledir:

"Süreler, taraflara tebliğ tarihinden veya kanunda öngörülen hâllerde, tefhim tarihinden itibaren işlemeye başlar."

19. 2004 sayılı Kanun'un 134. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"İhalenin feshine ilişkin şikâyet görevsiz veya yetkisiz icra mahkemesi veya mahkemeye yapılırsa, icra mahkemesi veya mahkeme evrak üzerinde inceleme yaparak başvuru tarihinden itibaren en geç on gün içinde görevsizlik veya yetkisizlik kararı verir. Bu kararlar kesindir."

20. 2004 sayılı Kanun'un 360. maddesi şöyledir:

"Haczedilen mallar başka bir yerde bulunduğu takdirde satış, istinabe suretiyle yapılır. Artırma ve ihaleye mütedair ihtilaflar istinabe olunan icra dairesinin tabi bulunduğu icra mahkemesince hallolunur."

2. Anayasa Mahkemesi Kararı

21. Başvuru konusu davaya benzer bir olayla ilgili olarak yerel bir mahkeme tarafından somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesinin gündemine taşınan davada, 6100 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten..." ibaresinin Anayasa'nın 36. maddesine aykırılığı ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi; yerel mahkemeler tarafından kesin olarak verilen görevsizlik ve yetkisizlik kararını öğrenme imkânı olmayan tarafın dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye süresinde gönderilmesini talep etme imkânını bulamaması nedeniyle davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğini, bu nedenle usul hukuku anlamında hak kayıplarının yaşanacağını, davacının yeniden harç ödemek suretiyle tekrar dava açmak zorunda bırakılmasının yanında zaman aşımının kesilmesi, hak düşürücü sürenin korunması gibi hakların da sona ereceğini belirtmiştir. Bu açıdan tarafların henüz varlığından haberdar olmadıkları görevsizlik ya da yetkisizlik kararının verildiği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde yetkili ve görevli mahkemeye başvurmadıklarından bahisle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinin sonuçlarının hak arama özgürlüğünü ölçüsüz bir şekilde sınırlandırdığını belirterek anılan hükmün Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olduğuna karar vermiş ve Kanun'da yer alan "...bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten..." ibaresini iptal etmiştir (AYM E.2015/96, K.2016/9, 10/2/2016).

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ...görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

23. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı

fıkrasının açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak dikkate alındığında mahkemeye erişim hakkını da garanti altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesindeki lafzın Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

24. AİHM; mahkeme hakkının bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması ve zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

25. AİHM, dava hakkını süre sınırına bağlayan iç hukuk hükümlerinin yorumlanmasının öncelikli olarak kamu otoritelerinin ve özellikle mahkemelerin görevi olduğunu belirtmekte ve AİHM'in rolünün bu yorumun etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığının tespitiyle sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Süre sınırı getiren kuralların uygun adalet yönetiminin güvence altına alınması amacına dayandığına işaret eden AİHM, bu kuralların veya bunların uygulanmasının ilgililerin ulaşılabilir başvuru yollarına müracaatlarını engelleyecek mahiyette olmaması gerektiğini değerlendirmektedir. AİHM, bu bağlamda her bir olayın somut başvuru yolunun özellikleri ışığında ve Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının amaç ve hedefleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Eşim/Türkiye, § 20).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, icra takibinde satışına karar verilen taşınmazla ilgili açtığı ihalenin feshi davasında verilen yetkisizlik kararı kendisine tebliğ edilmeden iki haftalık sürenin başlatılarak davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş; yeniden yargılama kararı verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

32. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

33. Yetkisizlik kararı üzerine süresinde mahkemeye başvurulmadığı gerekçesiyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin somut başvuruya ilişkin olarak Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

36. Başvuru konusu olayda, her ne kadar Anayasa Mahkemesinin 10/2/2016 tarihli ve E.2015/96, K.2016/9 sayılı kararıyla 6100 sayılı Kanun'un 20. maddesinin başvuru konusu olayda uygulanan "...bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten..." ibaresi Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiş ise de iptal kararının 23/2/2016 tarihli ve 29633 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmasından dokuz ay sonra 23/11/2016 tarihinde yürürlüğe girdiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla dava tarihinde yürürlükte olan 6100 sayılı Kanun'un iptal edilmeden önceki 20. maddesine dayanılarak verilen davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararla mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni temelinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

37. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Maddede, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak bu hakların sınırlandırılması mümkün olabilir (AYM, E.2015/96, K.2016/9, 10/2/2016, § 10).

38. Yargılamada taraflara belirli usule ilişkin güvenceler sağlayan adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri de makul sürede yargılanma hakkıdır. Anayasa'nın 141. maddesinde "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir." denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini olanaklı kılacak şekilde düzenlenmesi ve davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi, mahkemelerin nicelik ve nitelik bakımından yeterli miktarda insan kaynağı, araç ve gereçlerle donatılması makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir (AYM, E.2013/4, K.2013/35, 28/2/2013). Dolayısıyla yargılamaların makul sürede tamamlanması amacıyla mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulması mümkündür.

39. Mahkemece yetkisizlik kararının verildiği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesi için taraflarca talepte bulunulmadığı belirtilerek davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesine ilişkin talebin belli bir süreye bağlanmasıyla ilgili kuralın amacı, tarafları davalarını takip etmeye zorlamak ve bu suretle yargılamanın gereksiz yere sürüncemede kalmasını önlemektir. Davanın açılmamış sayılmasına ilişkin bu düzenlemenin yargılamanın makul süre içinde tamamlanmasını temine yönelik bir çare olduğu açıktır. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

40. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını,

orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

41. Yargısal sürelerin işlemeye başladığı anın tespiti mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda sürenin hak sahibinin henüz dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66).

42. Usulüne uygun işlemlerin, kendilerine bağlanan hukuki sonuçları doğurabilmesi için muhatabına bildirilmesi gerekir. Tebligatın usulüne uygun olarak olması, Anayasa'da güvence altına alınmış olan iddia ve savunma hakkının tam olarak kullanılabilmesinin ve bireylere tanınan hak arama hürriyetinin önemli güvencelerinden biridir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Somut olayda, ihalenin feshi davasında İstanbul 19. İcra Hukuk Mahkemesi dosya üzerinden yaptığı inceleme sonucu kesin olarak yetkisizliğine karar vermiş; yetkisizlik üzerine dosyanın geldiği Mahkeme ise 6100 sayılı Kanun'un 20. maddesi uyarınca kararın verildiği tarihten itibaren iki hafta içinde taraflardan birinin dosyanın yetkili ve görevli mahkemeye gönderilmesini talep etmediği gerekçesiyle davanın açılmamış sayılmasına hükmetmiştir. Davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararın yargılamanın sürüncemede bırakılmasının önlenmesi ve makul sürede tamamlanması amacına yönelik olarak elverişli ve gerekli olduğu değerlendirilebilir ancak gözönüne alınması gereken asıl husus müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

44. Başvurucunun yetkisizlik kararının varlığından 26/2/2015 tarihinde kararın kendisine tebliğ edilmesiyle haberdar olduğu anlaşılmaktadır.

45. Buna göre somut davada, dosya üzerinden yapılan inceleme sonucu verilen kesin nitelikteki yetkisizlik kararının başvurucuya tebliğ edildiği 26/2/2015 tarihi yerine kararın verildiği 27/6/2014 tarihi esas alınarak iki haftalık sürenin bu tarihten başlatılması ve bu suretle başvurucunun haberdar olmadığı bir kararın hukuki sonuçlarından sorumlu tutularak süresi içinde talepte bulunmadığı gerekçesiyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinin başvurucunun mahkemeye ulaşma imkânını ortadan kaldırdığı, bizatihi kanun hükmünden kaynaklanan uygulamayla mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin orantısız olduğu ve başvurucu üzerinde aşırı bir külfet meydana getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

46. Nitekim Anayasa Mahkemesi de konuyla ilgili itiraz başvurusunda, 6100 sayılı Kanun'un 20. maddesinde geçen "...bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten..." ibaresinin bireylerin hak arama özgürlüğünü amacını aşacak şekilde sınırlandırdığını belirterek iptaline karar vermiştir (bkz. § 21).

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

49. Başvurucu, yeniden yargılama kararı verilmesi talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

53. İncelenen başvuruda, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

54. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili Mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

55. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlali sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 4. İcra Hukuk Mahkemesine (E.2016/125, K.2016/154), bilgi için ilgili Yargıtay 12. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA MUTLU

B. No: 2017/3121 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/3121

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA MUTLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/3121)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Mustafa MUTLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 16/7/2016 tarihli kararı ile -İzmir hâkimi olarak görev yapmakta olan- başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ve 24/8/2016 tarihinde meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine başvurucu, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talimatıyla 18/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu 19/7/2016 tarihinde müdafii huzurunda Başsavcılıkta ifade vermiş, ifadesinde özetle "...üniversite için dershaneye gitmediğini, selçuk üniversitesi hukuk fakültesini kazandığını, ailesinin tek çocuğu olduğu için ailesi ile birlikte Konya'ya gidip kaldıklarını, herhangi bir yurtta ya da yapıya at evde kalmadığını, meslek hayatı boyunca sadece 2014 yılında yurt dışına gittiğini, mesleğe Salihli Hakim adaylığında başladığını, sırasıyla Ödemiş, Kozluk, Kale, Göle Hakimlikleri, Ermenek, Erzurum ve Aydın Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlıkları, İzmir Hakimliği yaptığını, bu yapının illegal bir yapılanma olduğunu 17-25 Aralık sürecinde farkettiğini, 2014 yılı HSYK seçim sürecinde Aydın Komisyon Başkanı olduğu için seçim mahallinde bulunduğunu ancak müşahitlik yapmadığını, örgütle herhangi bir bağlantısı olmadığını, üzerine atılı suçlamaları kabul etmediğini" beyan etmiş ve FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başsavcılık; anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, silahlı terör örgütü kurma ve yönetme, Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine karşı silahlı isyana katılma ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçlarından tutuklanması istemiyle başvurucuyu aynı tarihte İzmir Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

13. Başvurucunun sorgusu İzmir 4. Sulh Ceza Hâkimliğinde aynı tarihte yapılmıştır. Sorgu tutanağına göre başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle Savcılık beyanını tekrar ederek isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir. Başvurucunun müdafii, dosyada atılı suçları işlediğine dair bir delil bulunmaması nedeniyle müvekkilinin serbest bırakılmasını talep etmiştir.

14. Sorgu sonucunda başvurucunun anılan suçlardan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"... suçlarını işlediğine ilişkin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller bulunduğu, atılı suçun CMK'nın 100/3 maddesinde belirtilen katalog suçlardan olduğu, olaydan itibaren şüphelinin ifadesinin alındığı tarihe kadar geçen süre nazara alınarak kaçma şüphesini uyandıran somut olgular bulunduğu, delillerin henüz tam olarak toplanamamış olduğu, atılı suçun öngörülen cezasının alt ve üst sınırlarına göre tutuklamanın ölçülü olduğu ve adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı da dikkate alınarak şüphelinin CMK 100 ve müteakip maddeleri uyarınca TUTUKLANMASINA ... [karar verildi.]"

15. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, İzmir 5. Sulh Ceza Hâkimliği 12/8/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"İzmir 4. Sulh Ceza Hakimliğinin şüpheli hakkında vermiş olduğu ... tutuklama kararında usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığı gibi, şüpheliye isnat edilen suçun vasıf ve mahiyeti, soruşturma evrakındaki mevcut delil durumu ve tutuklama kararından bu yana şüpheli lehine bir değişme ve gelişme olmadığından şüpheli müdafiinin şüphelinin serbest bırakılması yönündeki talebinin reddine [karar verildi.] "

16. Anılan karar başvurucuya 19/8/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 16/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başvurucu, Başsavcılığın talebi üzerine Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 3/3/2017 tarihli kararı ile tahliye edilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

" ... soruşturmanın geldiği aşama göz önüne alınarak tutuklama tedbirinin devamının artık gereksiz olduğu, tutuklama tedbiri ile ulaşılmak istenen amaca Adli Kontrol hükümleri ile de ulaşılabileceği kanaatine varıldığından ... 5271 sayılı CMK'nun 103/1 maddesi gereğince tahliyesine ... [karar verildi.]"

19. Başsavcılık 29/5/2019 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. Başsavcılık aynı tarihte, başvurucu hakkında soruşturmaya konu edilen diğer suçlardan (bkz. § 12) ise kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. FETÖ/PDY'ye ve yargı yapılanmasına ilişkin genel açıklamaların yer aldığı iddianamede başvurucunun gerek organik olarak gerekse örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. Suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle HSYK 2. Dairesinin 16/7/2016 tarihli kararı ile başvurucunun görevden uzaklaştırıldığı, akabinde HSYK'nın 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edildiği belirtilmiştir.

ii. Aydın 2. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığından Denizli Hâkimliğine atanan ve FETÖ/PDY üyeliği nedeniyle meslekten ihraç edilen M.Y.nin 23/2/2015 tarihinde Aydın Adliyesindeki görevinden ayrılmasına rağmen 14/8/2015 tarihine kadar lojmanda kalmaya devam ettiği ve Adalet Komisyonu başkanı olan başvurucu tarafından herhangi bir işlem yapılmadığı ileri sürülmüştür.

iii. HSYK 1. Dairesinde bir dönem görev yapan T.G.nin başvurucunun İzmir hâkimliğine atanmasına yerinde kalması gerektiği yönünde muhalefet şerhi koyduğu ileri sürülmüştür.

iv. FETÖ/PDY ile iltisaklı oldukları için meslekten ihraç edilen eski HSYK üyelerinin yer aldığı Kurul zamanında başvurucunun çok önemli unvanlı görevlere getirildiği, eski HSYK Daire Başkanı İ.O. zamanında kollandığı, 1 yıl Aydın Komisyon Başkanlığına başkaca atama yapılmamasına neden olduğu ve atamasının beklendiği belirtilmiştir.

v. İhraç edildikten ve tutuklandıktan sonra başvurucunun ev taşıma işlemlerini Aydın'da herkesçe bilinen ve tanınan FETÖ/PDY bağlantılı şahıslara yaptırdığı ileri sürülmüştür.

vi. Başvurucunun 2014 yılı HSYK seçimlerinde Aydın Komisyon başkanı olmasına rağmen net bir duruş sergilemediği gibi paralel yapı adaylarıyla bağlantılı olduğu yönünde iddialar bulunduğu ve bu tarz davranış sergilediği belirtilmiştir.

20. İddianamede başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin olarak yapılan soruşturmalarda yargı mensupları olan bazı tanık beyanlarına dayanılmıştır. Bu beyanların içeriği özetle şöyledir:

- A.Ö. beyanında "... 2007-2015 yılları arasında Aydın Adliyesinde 2. Ağır Ceza Mahkemesi üyesi olarak görev yaptım. Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraç edilen Mustafa MUTLU'yu Aydın ilinde beraber görev yapmamız nedeniyle tanıdım. HSYK seçimleri öncesinde Mustafa MUTLU hangi adayları destekleyeceği konusunda renk vermemeye çalıştı. YBP çalışmaları için Aydın Adliyesine gelenlerle ben, E.M.K. ve E.Y. ilgilendik. Mustafa MUTLU'nun hem YBP adayları, hem de bağımsız görünümlü paralel yapı adaylarının seçim çalışmalarına katıldığını görmedim. Daha çok tarafsız duruyormuş izlenimi verme gayretindeydi. Seçim öncesinde o dönem Aydın Hakimi olan İ.K. ile birlikte YBP adaylarının tanıtımı için Muğla Adliyesine gitmeyi kararlaştırmalarına rağmen gitmediğini, ziyarete İ.K.nin tek başına gittiğini biliyorum. Mustafa MUTLU'nun Aydın ilinde Fetö yapılanması soruşturmasında isimleri geçen, halk arasında Almendolar olarak bilinen, A. ve A.T. isimli şahıslar ile samimi görüştüğünü herkesten duyardım." şeklinde anlatımda bulunmuştur.

- E.M.K. beyanında "... 2010 yılı Kasım ayında Aydın Adliyesine tayin oldum ve o tarihten bu yana Aydın Adliyesinde hakim olarak görev yapmaktayım. Benimle aynı kararname ile 1. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Mustafa MUTLU ve eşi hakim A.M.de Erzurum Adliyesinden, Aydın Adliyesine tayin oldu. Mustafa MUTLU'dan önce mahkeme başkanı T. Bey noterliğe geçtiği için 1. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı yaklaşık 9 ay başkansız kalmış ve Mustafa MUTLU tayinen geldiğinde bize aslında geçen yıl geleceğini, aksilik olduğunu ama Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraç edilen İ.O.nun kendisine söz vermesi nedeniyle yaklaşık 9 ay mahkemenin boş bırakıldığını söylemişti. Daha sonra kendisi 1. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olarak çalışmaya başladı. Bu dönemde kendisiyle komisyon görevlendirmeleri nedeniyle heyet halinde birkaç kez çalıştım. Daha sonra Komisyon Başkanı K. Bey'in Balıkesir Adliyesine tayini üzerine zannedersem 2012 tarihinde Mustafa MUTLU Komisyon Başkanlığına atandı ve İzmir Adliyesine tayin olana kadar bu görevi yaptı. HSYK seçim süreci başlayıncaya kadar Mustafa MUTLU ile adliye içerisinde ve dışında görüşmem olmadı. Bu nedenle seçim sürecine kadar kendisi hakkında hiç bir fikrim olmamıştır. Sadece Fetö soruşturması kapsamında tutuklanan, Aydın ilinde tanınmış nüfuslu bir iş adamı olan A.T. ve ailesi ile samimi olduğunu duyuyordum. O günlerde tanışık olmalarının sebebinin A.T.nin aslen Erzurumlu olması nedeniyle diye duydum. HSYK seçim sürecinde de YBP'nin adayları değişik tarihlerde Aydın Adliyesi'ne geldiler, Bu süreçte Aydın Cumhuriyet Başsavcısı Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından ihraç edilen M.C.E. idi. Kendisi kesinlikle YBP adaylarıyla ilgilenmedi. Cumhuriyet Başsavcı Vekilimiz E.S.

misafirlerimizi karşılayan ve uğurlayan isimdi. Dolayısıyla Mustafa MUTLU'nun seçim sürecindeki tavrını çok iyi bilir. Misafirleri Mustafa MUTLU'ya bizler tanıştırdık. Mustafa MUTLU adliyede olmasına rağmen, akşamüzeri misafirleri E.Y. ve ben uğurladık. YBP adaylarına olan bu tavrı dışında bağımsız görünümlü paralel adaylarından Aydın'a gelenlere nasıl davrandığını bilmiyorum. HSYK seçimlerinde herhangi bir adaya oy istediğini yada liste dolaştırdığını ne duydum, ne de gördüm." şeklinde anlatımda bulunmuştur.

- H.A. ifadesinde "...10 Şubat 2015 tarihinden itibaren Aydın Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yapıyorum. Aydın Adliyesinde göreve başladığımda Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından ihraç edilen Hakim Mustafa MUTLU idi. Kendisi ile yaklaşık 10ay Aydın Adliyesinde birlikte görev yaptık. Ben kendisinin komisyon çalışmalarına yansıyan olumsuz bir eylemine tanık olmadım. Ancak göreve başladığım günden itibaren çevremdeki meslektaşlardan edindiğim izlenim Mustafa MUTLU'ya özelilikle paralel yapıyla mücadele konusunda çok güvenmemem gerektiği yönündeydi. Sonrasında gözlemlerimle de bu kanaat bende pekişti. Özellikle Aydın Cumhuriyet Başsavcılığının ... sayılı dosyasından Fetö Terör Örgütü üyesi olmak suçundan tutuklu olarak bulunan A.T. ile çok sıkı diyaloglar içerisinde olduğunu, ailece görüştüklerini duyuyordum. Hatta bir seferinde odamda misafir olarak bulunurken telefonla aranması üzerine ben misafirimi alıp oraya geleyim diyerek odamdan ayrıldı. Odama A.T.nin kardeşi A.T. ile geldi. Sonrasında biraz daha dikkatli olmaya gayret gösterdim. Özellikle bu örgütle yapılan mücadeleye ilişkin hususlarda kendisiyle bilgi paylaşmamaya çalıştım. 2014 HSYK seçimlerindeki tavrını araştırdığımda, daha çok ortada durmaya çalıştığını ancak kısmen bağımsız görünümlü paralel yapı adaylarına yakın durduğunu, hatta bu adaylardan ya da adaylar için çalışan Erzurum ilinden gelen ismini hatırlamadığım bir Hakim veya Cumhuriyet Savcısını misafir ettiğini duydum. Bunları duyduktan sonra kendisine olan güvenim iyice azaldı. Sonraki komisyon çalışmalarında da çok dikkatli davranmaya devam ettim. O da bunu fark etmiş olacak ki İzmir'e tayin olduktan sonra kendisine veda yemeği verilmesini dahi kabul etmedi.." şeklinde beyanda bulunmuştur.

- İ.K. beyanında "... İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi Başkanı olarak görev yapmaktayım. Burdan önce 2008-2016 yılları arasında Aydın Adliyesinde Hakim olarak görev yaptım. Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraç edilen Mustafa MUTLU ile Aydın ilinde 2010-2015 yılları arasında beraber görev yaptık. Ayrıca Mustafa MUTLU 1993 veya 1994 yılında benim staj yaptığım Ödemiş Adliyesine Hakim olarak atanmıştı. Orada 2-3 ay ben kura çekene kadar onun görev yaptığı Ödemiş Ağır Ceza Mahkemesinde de çalışmıştım ve o dönemde kendisi ile bir tanışıklığımda vardı ancak staj bittikten sonra Aydın iline gelene kadar kendisi ile hiç görüşmedik. Mustafa MUTLU'nun 2014 HSYK seçim sürecinde Komisyon Başkanı olmasına rağmen seçimlerde hangi adaylara oy vereceğine ilişkin hiç bir söylemini ve hareketini görmedim. Aydın ilindeki Fetö yapılanması soruşturmasında tutuklandığını duyduğum A.T. isimli şahıs ile ailecek görüştüğünü ve samimi olduklarını çevreden duymuştum." şeklinde anlatımda bulunmuştur.

- M.D. beyanında "..2007 yılı yaz kararnamesi ile atandığım Aydın Cumhuriyet Başsavcı Vekilliği görevine, 2014 yılı Ocak ayına kadar devam ettim. 2010 yılı Aralık ayında Mustafa MUTLU Erzurum Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığından, Aydın Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığına atandı. Bir süre sonra da komisyon başkanlığı görevine atandı. Görev yaptığım süre içerisinde Mustafa MUTLU'nun Fetö Terör Örgütü ile ilişkisi konusundaki gözlem ve kanaatlerim şu şekildedir. Daha sonra Fetö Terör Örgütünün Aydın ilindeki yapılanmasında önemli bir konumunda olduğu ortaya çıkan ... A. ve A.T. kardeşler ile ailece samimiyeti de

kapsayan dikkat çekici bir yakınlık içerisinde olduklarını müşahede ettim. Ayrıca yanlış hatırlamıyorsam, Aydın İl Jandarma Komutanlığı yapan ve 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında ortaya çıkan bilgi ve belgelerden Giresun Sıkı Yönetim Komutanı olarak görevlendirildiği belirtilen J.Kur. Alb. E.F. ile de samimi olduklarını hatırlıyorum. Bir diğer husus, YBP çalışmalarını yürütürken Aydın ilinde görev yapan İzmir BAM Daire Başkanı İ.K. ile Mustafa MUTLU yanıma gelerek, YBP'ye yardımcı olmak istediklerini söylemişlerdi. Biz de bunu memnuniyetle karşılamıştık ve planlamalar yapılırken İ.K. ile Mustafa MUTLU'ya Muğla ve Fethiye'de adliye ziyareti yapmalarını söylemiştik. Sonraki süreçte İ.K. bu ziyaretleri yaptı ancak Mustafa MUTLU bir takım gerekçelerle bu ziyaretlere katılmadığı gibi Aydın'daki arkadaşlardan aldığım habere göre orada da herhangi bir faaliyette bulunmadığını duydum..." şeklinde anlatımda bulunmuştur.

- V.K. ifadesinde "..2013 yıl Temmuz ayında Erzurum Adliyesinden, Aydın Adliyesine atandım. Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraz edilen Mustafa MUTLU'yu Erzurum Adliyesinde kendisi ile 4 ay kadar çalışmamız nedeniyle tanırım. Kendisi orada Ağır Ceza Mahkemesi ve Komisyon Başkanıydı. Ben Aydın Adliyesine geldikten sonra Mustafa MUTLU'yu daha iyi tanıma fırsatı buldum. Erzurum da kısa çalışmıştık. 2014 yılı HSYK seçimleri öncesinde bağımsız görünümlü paralel yapı adaylarından Aydın Adliyesine ziyarete gelenler olduğu ve bu isimlerini bilmediğim adaylar ile Mustafa MUTLU'nun adliye dışında görüştüğü konuşuluyordu. Ayrıca Fetö irtibatı nedeniyle hakkında adli işlem yapılan Aydın ili iş adamlarında A.T. ile ailecek samimi görüştüğünü biliyorum. Aslen Erzurumlu olan bu şahısla 2014 veya 2015 yıllarında Erzurum'a kayak yapmaya gittiğini bizzat Mustafa MUTLU bana söylemişti. Mustafa MUTLU HSYK seçim sürecinde hangi adayı veya adayları desteklediğini bilmiyorum..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Y.A. beyanında "..2011-2016 yılları arasında Aydın Adliyesinde, Cumhuriyet Savcısı olarak görev yaptıktan sonra, 20 Temmuz 2016 tarihinde İzmir Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı olarak göreve başladım. Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraç edilen Mustafa MUTLU'yu Aydın Adliyesinde birlikte çalışmamız nedeniyle tanırım. 2014 HSYK seçimleri öncesinde tarafsız bir görüntü çizme gayretindeydi. Aydın ilinde Fetö yapılanmasına ilişin yürütülen soruşturmada tutuklandığını duyduğum, ... işadamı A. ve A.T. ile çok samimi olduğu söyleniyordu. Hatta ben bir kaç sefer A. veya kardeşi A.T.nın araç ile lojmana gelip Mustafa MUTLU'yu aracına alıp gittiğini bizzat gördüm ..." şeklinde anlatımda bulunmuştur.

- E.Y. ifadesinde "... 2013 Yaz Kararnamesi ile Aydın Adliyesine tayin oldum vehalen Ağır Ceza Mahkemesi ve Adli Yargı İlk Derece Adalet Komisyonu Başkanı olarak görev yapmaktayım. Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraç edilen Mustafa MUTLU'yu Aydın Adliyesinde yaklaşık 3 yıl birlikte çalışmamız nedeniyle tanırım. 2014 yılındaki HSYK seçim döneminde YBP adaylarını desteklemedi. Komisyon Başkanı olmasına karşın Aydın Adliyesine ziyarete gelen YBP adayları ile ilgilenmedi. HSYK seçimlerinde hangi aday veya adaylara oy vereceğine/verdiğine ilişkin bir konuşması veya tavrı olmadı. Aydın Adliyesinde görevli olup, daha sonraki süreçte Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraçları yapılan bir kısım hakim savcılarla iyi görüşür, onların odasına ziyarete giderdi. Özellikle o dönemki tanımıyla paralel yapı aleyhinde konuşanlardan uzak duruyordu. Aydın ilinde, haklarında Fetö Terör Örgütü nedeniyle dava açılan A.T. ve kardeşi A.T. ile samimi görüşürdü. Özellikle A.T. gün aşırı adliyeye yanına gelirdi. Hakkında Fetö Terör Örgütü kapsamında yakalama kararı bulunan eski ağır ceza mahkemesi başkanlarından Denizli Hakimi iken Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraç

edilen D.Ö. ile samimi arkadaş olduğunu ve ailecek görüştüğünü duydum. Ayrıca T. soyisimli kişilerin sahibi bulunduğu Mendo isimli restorantta adliye yemeklerini düzenlerdi. 2013 yada 2014 yılında bir önceki HSYK üyeleri Aydın iline geldiğinde yine Mendo'da yemek düzenledi. Aydın Adliyesinde Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraç edilen hakim ve savcılarla daha yakın görüşür, onlara daha samimi davranırdı. Komisyon Başkanı olduğu dönemde, Aydın eski Hakimi A.D.nin, Sulh Ceza Mahkemesi yetkisi Asliye Ceza Mahkemesi olarak değişince, bıraktığı mahkemedeki katiplerini yeni aldığı mahkemeye götürmesine müsaade etmiş, aynı durumda olan Aydın Hakimi L. Bey'in katip talebini geri çevirmişti. HSYK seçiminden sonra YBP üyesi oldu, ancak buna rağmen üyelik çalışmalarında hiçbir faaliyette bulunmadı. Kendisi Komisyon Başkanı olmasına rağmen Aydın Adliyesi mülhakatlarını Hakim M.K. ile ben dolaştım. Ayrıca Erzurum'da çalıştığı dönemlerde İ. Mağazası sahipleri ile samimiyet kurduğunu, bu kişilerin Fetö irtibatlı olduğunu, oradaki çevresinin de bu şekildeki insanlardan kurulu olduğunu, bu tarz insanlarla ilişkiler kurduğunu duydum. Ayrıca İ.C.nin tutuklandığında Erzurum Adliyesi Adalet Komisyonu Başkanıydı. Aydın Ağır Ceza Mahkemesi'ne Mustafa MUTLU gelecek diye 1 yılın üzerinde başkan ataması yapılmadığını, Fetö irtibatı nedeniyle HSYK tarafından meslekten ihraç edilen İ.O. ile çok samimi olduğunu duydum. 2013 yılında Aydın Adliyesine atandığımda, Aydın için Komisyon Başkanlığı'na atanacak isim konuşulduğunda, İ.O.nun kendisini kastederek 'orada Mustafa var' dediğini, bu nedenle Komisyon Başkanının kendisi olacağını söylediğini duydum. Ayrıca tutuklandıktan sonra Aydın adliye lojmanında bulunan evinin eşyalarının taşınması sırasında T. ailesine mensup bir bayanın Mustafa MUTLU'nun ev eşyalarını taşıdığını biliyorum. Bununla ilgili bir güvenlik kamerası görüntüsü olduğunu ve bu görüntünün Aydın Emniyet Müdürlüğünde olup, çözümü yapıldıktan sonra soruşturma dosyasına ulaştırılacağını duydum. Aydın ilindeki Y. Yapı Market isimli iş yerinin sahibi A.Y. isimli şahıs hakkında Fetö Terör Örgütünün gizli kasası olduğu iddiası ile Aydın 2. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açıldı. Mustafa MUTLU'nun bu kişiler ile de iyi görüştüğünü duydum. Ayrıca Aydın ili, Fetö Terör Örgütünün sözde imamı A.K. ile tanıştığını ve bazı bürokratik yemeklerde bu şahısla birlikte bulunduğunu duydum. Daha sonrasında kendisi ile ilgili başka bir dini cemaate mensup olduğu yönünde sözlerde duydum. HSYK seçim sürecinden sonra Fetö irtibatlı hakim ve savcılar Türkiyenin her yerinde olduğu gibi bir iş yavaşlatma, adalet hizmetini sekteye uğratma girişiminde bulundular. Görev yerlerine gitmemek, rapor almak, duruşmalara çıkmamak gibi eylemlere giriştiler. Aydın Adliyesinde de iş yavaşlatmak için rapor almalar oldu. Bu raporların merkezi Atatürk Devlet Hastanesiydi. Burada bir Fetö yapılanması olduğu sonradan ortaya çıktı. Hastane yapılanması ile ilgili Fetö Terör Örgütü soruşturması devam etmektedir. Mustafa MUTLU'nun eşi A.M. tekrar Aydın Adliyesine tayin olduğunda da Komisyon Başkanı olarak kadro durumunun yetersiz olduğunu, izin vesaire alması durumunda bazı mahkemelerde duruşmanın yapılamayacağını belirtmeme rağmen A.M. 10 gün rapor aldı. Bu raporda yine Atatürk Devlet Hastanesinden gelmişti. O gün tarihi itibariyle zor durumda kaldım. Ancak rapor süresi bitmeden 15 Temmuz hain darbe girişimi oldu. Yukarıda anlattığım hususlar, sosyal çevresi ve HSYK seçim sürecindeki tavrını birlikte değerlendirdiğimde, Mustafa MUTLU'nun Fetö irtibatlısı olabileceği kanaatindeyim ..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

21. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarıyla yoğun paylaşımlar yaşayan ve sık sık bir araya geldiği iddia edilen, FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü ile iltisaklı oldukları için meslekten ihraç edilen eski HSYK üyelerinin yer aldığı kurul zamanında çok önemli ünvanlı

görevlere getirilen, eski HSYK Başkan Vekili İ.O. zamanında kollandığı ve 1 yıl Aydın Komisyon Başkanlığına başkaca atama yapılmamasına neden olduğu ve atamasının beklendiği yönünde iddialar bulunan, Aydın ilinden İzmire yapılan atama kararnamesinde en etkili kurul üyesi olan T.G. tarafından yerinde kalması yönünde lehe muhalefet şerhi konulan, komisyon başkanı olduğu dönemde FETÖ/PDY iltisakı nedeniyle ihracına karar verilen ve daha önceden Denizli iline atanmasına rağmen ATGV kararına aykırı şekilde lojmanını boşaltmayan M.Y. hakkında işlem tesis etmeyen, ihraç edildikten ve tutuklandıktan sonra ev taşıma işlemlerini Aydında herkesçe bilinen ve tanınan FETÖ bağlantılı şahıslara yaptırdığı yönünde aleyhe ifade bulunan ve buna dair görüntüler elde edilen, Türk Hukuk Tarihinin dönem noktası olan 2014 yılı HSYK seçimlerinde Aydın Komisyon Başkanı olmasına rağmen net bir duruş sergilemediği gibi paralel yapı adaylarıyla bağlantılı olduğu yönünde iddialar bulunan ve bu tarz davranış sergileyen Şüphelinin, FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğine dair kamu davası açmaya yeterli şüphe bulunduğu anlaşılmakla; "

22. İzmir 13. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 11/6/2019 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2019/101 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

23. Mahkemece 26/9/2019 tarihinde yapılan ilk duruşmada başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu savunmasında özetle isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir.

24. Mahkemece 16/12/2019 tarihli duruşmada da iddia makamı başvurucu hakkında beraat kararı verilmesi gerektiği yönünde esas hakkındaki mütalaasını sunmuştur.

25. Mahkeme aynı tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan beraatine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"... sanık hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyesi olmak suçundan kamu davası açılmış ise de, yukarıda değerlendirilen tüm deliller nazara alındığında, toplanan delillerin sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair mahkumiyete yeterli delil olarak kabul edilemeyeceği, atılı suçun oluşabilmesi için gerekli olan süreklilik, yoğunluk ve çeşitlilik kriterlerinin gerçekleşmediği, bu deliller ile sanığın iradesini örgütün iradesine terk ederek örgüt hiyerarşisine girip girmediği noktasında tam bir kanaat oluşturamadığı, bu durumda Ceza Muhakemesinin en önemli ilkelerinden biri olan ... şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince sanığın üzerine atılı suçtan mahkumiyetine yeterli, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği, yapılan tüm araştırmalara rağmen bu şüphenin ortadan kalkmadığı, sanığın elkonulan dijital materyallerinin incelendiği ve herhangi bir suç unsurunun bulunmadığının, Uyap Bilgi Bankasında sanık hakkında yapılan araştırmada bu dosyamızdaki deliller dışında sanık aleyhine bir tanık beyanının bulunmadığının tespit edildiği anlaşıldığından sanık lehine yorumla atılı örgüt üyeliği suçunun oluşmayacağı sonuç ve kanaatine varılmış, örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüte yardım suçu yönünden yapılan değerlendirmede ise, sanığın tahliye karşılığı para alarak bu parayı örgüte aktardığı ya da 17/25 Aralık sürecinden sonra örgüte yaptığı somut bir yardımın net olarak tespit edilemediği ve dosya kapsamına göre örgüte yardım kastıyla hareket ettiğinin de duraksamaya yer vermeyecek şekilde söylenmesinin mümkün olmadığı dikkate alındığında artık bu suçun da oluşmayacağı sonuç ve kanaatine varılmakla atılı suçtan beraatine karar vermek gerekmiş ve yukarıdaki açıklamaların ışığı altında aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur."

26. Başvurucu hakkında verilen beraat hükmüne karşı Başsavcılık ve başvurucu müdafii ayrı

ayrı istinaf yoluna başvurmuştur. Başsavcılığın istinaf gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Mahkemenizin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararında sanığın beraatine karar verilmiş ise de, sanık ile aynı dönemde aynı adliyede çalışmış Cumhuriyet başsavcılarının konuyla ilgili tanık sıfatıyla beyanlarına başvurulup sanıkla ilgili bilgilerinin tespit edilmemiş olduğu, bu nedenle eksik araştırma ve soruşturma sonunda dosyanın karar bağlanmış olduğu anlaşılmıştır."

27. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf incelemesi devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen mesleğinden kaynaklanan güvencelere de riayet edilmeksizin hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; başvurucunun 19/9/2019 tarihinde haksız yere tutuklandığı gerekçesiyle Aydın 1. Ağır Ceza Mahkemesi önünde 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141 vd. maddeleri doğrultusunda tazminat davası açtığını, söz konusu davanın derdest olduğunu belirterek tazminat yolunun tüketilmemiş olması nedeniyle mevcut başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bakanlık ayrıca başvurucunun tazminat yoluna başvurduğu konusunda Anayasa Mahkemesini bilgilendirip bilgilendirmediği ve mevcut başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedilip reddedilmeyeceği konusunda değerlendirme yapılması gerektiği görüşündedir. Aksinin değerlendirilmesi durumda ise dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı ifade edilmiş olup başvurucu hakkında soruşturmada tutuklama tedbiri uygulayan mercilerin bu hususta yetkili/görevli oldukları, tutuklamaya dair verilen kararlara ilişkin gerekçeler kapsamında temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet veren bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içerdiğinin söylenemeyeceği görüşündedir.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde

belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

35. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

" Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

37. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

38. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY üyeliği iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

39. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp

kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL bu görüşe katılmamışlardır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

41. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsü sonrasında hakkında yürütülen soruşturma kapsamında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, silahlı terör örgütü kurma ve yönetme, Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine karşı silahlı isyana katılma ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçlarından 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

43. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda -hâkimlerle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

44. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147).

45. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

46. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

47. İzmir 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında başvurucu hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığına ilişkin olarak dosyada somut delillerin olduğu ifade edilmiş ancak bu delillerin neler olduğu belirtilmemiştir (bkz. § 14).

48. Başvurucu hakkında hazırlanan iddianamede ise HSYK'nın meslekten çıkarılma kararına, FETÖ/PDY bağlantısı nedeniyle hakkında işlem yapılan eski Kurul üyeleri tarafından kollandığına, yine FETÖ/PDY bağlantısı nedeniyle hakkında işlem yapılan meslektaşını koruduğuna değinilmiş ve bunlara ilişkin tanık beyanlarına dayanılmıştır (bkz. §§ 19-21).

49. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişiler bakımından suç işlediklerine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulünün mümkün olmadığını değerlendirmiştir (Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018 § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104; Zafer Özer, §§ 53-58). Somut olayda başvurucu yönünden de anılan kararlarda yer alan değerlendirmelerden ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

50. Ayrıca soruşturma mercilerince başvurucunun haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen eski Kurul üyeleri tarafından kollandığı, yine FETÖ/PDY bağlantısı nedeniyle hakkında işlem yapılan meslektaşını koruduğu ve tutuklanması sonrasında ev taşıma işlemlerini FETÖ/PDY bağlantılı şahıslara yaptırdığı belirtilerek bu hususların da suçlamaya dayanak olacak olgular olarak değerlendirildikleri görülmektedir. Belirtilen bu olguların örgütsel bir ilişki çerçevesinde yapıldığı yönünde somut bir vakıaya dayalı tespit mevcut değildir. Bu durumda somut olayın koşulları itibarıyla iş ve arkadaşlık ilişkilerinin yorumlanması suretiyle değerlendirilmesinin örgütsel bir ilişki bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün değildir (FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya örgütle irtibatı nedeniyle kapatılan derneğe üyeliği ve haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerle telefon görüşmeleri ile ilgili olarak aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Özterzi, §§ 105-106; Zafer Özer, § 62).

51. Diğer taraftan soruşturma mercilerinin tanıkların başvurucu hakkındaki "2014 yılı HSYK seçimlerinde sözde bağımsız örgütün adayları lehine hareket ettiği" şeklindeki (bkz. §§ 19-21) beyanlara dayandığı görülmektedir. Tanıkların beyanları genel olarak başvurucunun HSYK üye seçimleri sürecindeki tutumlarına ilişkindir.

52. Bu kapsamda HSYK seçim sürecinde örgütsel ilişki çerçevesinde söz konusu adaylar lehine propaganda faaliyetinde bulunmanın veya seçim çalışmalarına katılmanın yargı mensupları hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlar bakımından yürütülen soruşturmalarda önemli bir olgu olarak değerlendirmesi söz konusu olabilir. Bununla birlikte 2014 yılı HSYK seçim sürecinde Aydın Komisyon başkanı olduğu için tarafsız kalmaya çalıştığını belirten başvurucunun örgütsel bir ilişki içinde olduğu veya bu yönde bir eylem ve faaliyetin içinde yer aldığına ya da örgüt adına kendilerinden oy istediğine dair bir anlatım mevcut değildir. Bu itibarla tanıkların başvurucunun bu tutumunun FETÖ/PDY lehine bir tavır olduğu yönündeki açıklamalarının herhangi bir olguya değil kişisel değerlendirme ve kanaatlerine dayalı olduğu görülmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Zafer Özer, §§ 60, 61).

53. Öte yandan soruşturma evresinde dinlenen tanık beyanlarında başvurucunun darbe teşebbüsüyle veya teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY ile örgütsel bir ilişki içinde olduğu yönünde somut olguya dayalı bir ifade bulunmamaktadır. Tanıkların 2014 yılında yapılan HSYK üye seçim dönemine ilişkin anlatımları ise kişisel kanaatlerin açıklanması niteliğindedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Recep Uygun, B. No:

2016/76351, 12/6/2018, § 43). Tanık beyanlarında başvurucunun FETÖ/PDY üyesi olduğuna, bu örgütle bir örgütsel bağlantısı olduğuna veya hangi örgütsel eylemlerde bulunduğuna ya da başvurucunun örgütsel konumuna ilişkin herhangi bir bilgi, vaka veya olguya yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca başvurucu hakkındaki beyanların izlenim ve düşünceye dayalı olması, somut olgu barındırmaması dikkate alındığında söz konusu beyanların örgütsel bir faaliyet bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün değildir.

54. Bu itibarla soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda tutuklama için gerekli olan yargı makamlarının denetimini yapabilecek suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır. Nitekim başvurucunun yargılandığı davada suçlamaya esas alınan olgulara ilişkin olarak ilk derece mahkemesince yapılan değerlendirmede bunların başvurucunun örgüt hiyerarşisi içinde yer aldığı hususunda -yeterli ölçüde- delil teşkil etmediği sonucuna varılmıştır (bkz. § 25). İlk derece mahkemesinin bu değerlendirmelerinin konuya ilişkin olarak Yargıtay tarafından belirlenen ölçütler çerçevesinde yapıldığı anlaşılmıştır (Mustafa Özterzi, § 115).

55. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

56. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

57. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

58. Anayasa Mahkemesi daha önceki pek çok kararında Anayasa'nın olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin suç işlendiğine dair belirtilerin varlığı ortaya konulmadan gerçekleştirilen tutuklamaları meşru kılmadığına, suç işlendiğine dair belirti olduğu ortaya konulmadan tutuklama tedbirinin uygulanmasının durumun gerektirdiği ölçüde bir müdahale olmadığına karar vermiştir (Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 105-110; Mehmet Hasan Altan (2), §§ 152-157; Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018, §§ 83-89; Mustafa Baldır, §§ 83-88).

59. Somut olayda bu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Bu nedenle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

60. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

61. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

62. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

63. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

64. Başvuruyla ilgili olarak tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Soruşturma sürecinde 3/3/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir (bkz. § 18). Dolayısıyla başvurucunun tutukluluk hâli sona ermiştir.

65. Başvurucu tazminat haklarının saklı tutulmasını istemiş, bununla birlikte sonraki süreçte herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır. Bu nedenle tazminata ilişkin bir karar verilmesi mümkün görülmemiştir. Bu durumda ihlalin tespiti dışında sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gereken bir husus bulunmadığı anlaşılmaktadır (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Mehmet Güneş, B. No: 2014/1268, 17/5/2016, § 66; Mustafa Baldır, § 92).

66. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 239,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İzmir 13. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/101) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa'da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 19.07.2016 tarihinde tutuklanan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 03.03.2017 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği

tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesinin(1) numaralı fıkrasına göre “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.” Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de “Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir.”

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de “tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki birçok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz,

Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması,

Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle

kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu davanın mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Açıkladığımız gerekçelerle başvurunun, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden çoğunluğun işin esasının incelenmesi gerektiği yolunda oluşan görüşüne katılmadık.

Başkan Kadir ÖZKAYA Üye Recai AKYEL

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu

değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

AHMET KAYGISIZ

B. No: 2017/5908 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/5908

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KAYGISIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/5908)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Eşref Uğur ŞENOL

Başvurucu : Ahmet KAYGISIZ

Vekili : Av. Mehmet Erol ALSAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; taşınmazın imar planında önce kamu hizmeti alanına ayrılması, sonra da imar durumunun ticari rekreasyon alanı olarak belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/2/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucunun maliki olduğu başvuruya konu Ankara ili Yenimahalle ilçesi Yuva Mahallesi 43033 ada 1 parsel numaralı taşınmaz 1/1000 ölçekli revizyon uygulama imar planıyla 1/6/1992 tarihinde ağaçlandırılacak alan vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucu taşınmazın kamulaştırılması istemiyle Ankara Büyükşehir Belediyesine (Belediye) başvurmuş fakat bu yoldan bir sonuç elde edememiştir.

8. Başvurucu, imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle Belediye aleyhine 18/1/2012 tarihinde kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açmıştır. Ankara 2. Asliye Hukuk Mahkemesi davanın idari yargıda görülmesi gerektiği gerekçesiyle dava dilekçesinin reddine karar vermiştir. Başvurucu bu kararın kesinleşmesi üzerine 2/10/2015 tarihinde Ankara 14. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açmıştır.

9. Ankara Büyükşehir Belediyesince 15/10/2012 tarihinde onaylanan imar planı değişikliğiyle taşınmazın vasfı ticari rekreasyon alanı olarak değiştirilmiştir.

10. Mahkeme 1/11/2016 tarihinde dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Kararın istinaf edilmesi üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi 12/5/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, taşınmazın ağaçlandırılacak alan olarak kamu hizmetine ayrıldığı fakat imar planı değişikliğiyle taşınmazın vasfının ticari rekreasyon alanı olarak değiştirildiği vurgulanmıştır. Buna göretaşınmaz üzerindeki tasarruf hakkına yönelik kısıtlamaların imar planı değişikliği sonucu ortadan kalktığı, başvurucunun taşınmazı kullanabilme imkânına kavuştuğu belirtilmiştir. Diğer taraftan taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılma durumunun kalkması nedeniyle taşınmazın kamulaştırılması zorunluluğunun bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuş olup dosyanın Danıştay temyiz incelemesinde olduğu görülmüştür.

11. Başvurucu, istinaf incelemesi aşamasında 13/2/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Danıştay Altıncı Dairesi 18/11/2019 tarihinde kararın onanmasına karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal, B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu, yargılamanın uzun bir süre devam etmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Bireysel başvuru sonrasında, 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde

eklenmiştir.

17. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

18. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu, ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek etkililiğini tartışmıştır (Ferat Yüksel, §§ 26-36).

19. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 33-36). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

20. Somut başvuru yönünden de söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu; taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen uzunca bir süredir kamulaştırılmamasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği, bu müdahale sebebiyle taşınmazını dilediği gibi kullanamadığını belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun asıl şikâyetinin imar uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılan taşınmazlarının uzunca bir süredir kamulaştırılmamasına yönelik olduğu anlaşılmakla başvurucunun bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

26. Anayasa Mahkemesi aynı konu ile ilgili şikâyetleri daha önce incelemiş ve uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Orhan Sütlü, B. No: 2017/31564, 25/12/2018, §§ 15-43).

27. Orhan Sütlü kararında imar uygulamasına konu edilen taşınmazın, başvurucu adına tapuda kayıtlı olduğundan dolayı Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği belirtilmiştir (Orhan Sütlü, § 21). Uygulama imar planında kamu hizmeti alanı olarak ayrılan taşınmazın daha sonradan yapılan imar planı değişikliğiyle imar durumunun özel sağlık alanı olarak belirlenmesinin de başvurucu mülk sahibinin taşınmazı ancak bu imar durumuyla sınırlı olarak kullanabilmesine yol açtığından mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmiştir. İmar uygulaması yoluyla gerçekleştirilen müdahalenin mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Orhan Sütlü, §§ 22-25).

28. Anayasa Mahkemesince 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine dayalı olan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığı değerlendirilmiş, ayrıca arazi ve arsaların düzenlemesi sırasında taşınmazın imar durumunun belirlenmesi yönündeki müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğu açıklanmıştır (Orhan Sütlü, §§ 28-31). Ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede ise, uyuşmazlığa konu taşınmazın sağlık alanı olarak belirlenen imar durumu sonradan özel sağlık alanına dönüştürülerek taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılmasından vazgeçilmiş olduğu ve söz konusu müdahalenin taşınmazın özel amaçlarla kullanımını engellemediği vurgulanmıştır. Diğer taraftan başvurucunun imar planı değişikliğine karşı dava açma imkânının olduğu ve ayrıca imar durumu değiştirilinceye kadar olan dönem için başvuruya konu davada bir tazminat talebinin de bulunmadığı dikkate alınarak müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği kanaatine ulaşılmıştır. Bu sebeple müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu kabul edilmiştir (Orhan Sütlü, §§ 32-43).

29. Somut başvuruda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun imar planı değişikliğine karşı dava açma imkânının olduğu ve ayrıca imar durumu değiştirilinceye kadar olan dönem için başvuruya konu davada bir tazminat talebinin de bulunmadığı dikkate alındığında müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği anlaşılmaktadır. Bu durumda müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkının

korunması arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu değerlendirilmiştir.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ERTAŞ

B. No: 2017/16951 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/16951

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ERTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/16951)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Ali Rıza SÖNMEZ

Başvurucu : Ahmet ERTAŞ

Vekili : Av. Fatma DEMİRER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması ile soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; gözaltında olumsuz koşullarda barındırılma nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru10/2/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Komisyon ayrıca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

6. PKK'nın silahlı bir terör örgütü olduğu ulusal ve uluslararası makamlar tarafından kabul edilmiş, tartışmasız bir olgudur. Anılan örgütün gerçekleştirdiği terörist şiddet, bölücü amaçları dolayısıyla anayasal düzene, millî güvenliğe, kamu düzenine, kişilerin can ve mal emniyetine yönelik ağır tehdit oluşturmaktadır. Bu yönüyle ülkenin toprak bütünlüğünü hedef alan PKK kaynaklı terör, onlarca yıldır Türkiye'nin en hayati sorunu hâline gelmiştir (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 7-18).

7. Bununla birlikte kamuoyunda demokratik açılım süreci, çözüm süreci ve Millî Birlik ve Kardeşlik Projesi gibi farklı isimlerle ifade edilen süreç içinde 2012 yılının son döneminden itibaren PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları önemli ölçüde azalmıştır. Ancak Suriye'de son yıllarda yaşanan iç savaşın Türkiye'nin güvenliği üzerinde etkileri olmuş, PKK ve DAEŞ kaynaklı terör olayları yeniden artmaya başlamıştır. Kamuoyunda 6-7 Ekim olayları ve hendek olayları olarak bilinen terör eylemleri bunların başında gelmektedir (Gülser Yıldırım (2), §§ 19-27).

8. Hendek olayları kapsamında PKK tarafından birçok yerleşim yerinde cadde ve sokaklara hendekler kazılıp barikatlar kurularak, bu barikatlara bomba ve patlayıcılar yerleştirilerek teröristler tarafından şehirlerin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çok sayıda terörist, halkın bu yerlere giriş ve çıkışını engellemek istemiştir. Güvenlik güçleri, hendeklerin kapatılması ve barikatların kaldırılması suretiyle yaşamın normale dönmesini sağlamak amacıyla operasyonlar yapmış ve teröristlerle çatışmaya girmiştir. Aylarca devam eden bu operasyon ve çatışmalar sırasında çok sayıda güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiş, tonlarca bomba ve patlayıcı imha edilmiştir (Gülser Yıldırım (2), §§ 28-30).

9. Terör saldırılarının gittikçe yoğunlaştığı ve ülkenin birçok bölgesine yayıldığı bu dönemde hem güvenlik güçleri hem de siviller hedef alınmıştır. Bu bağlamda PKK tarafından 6/9/2015 tarihinde Yüksekova'da askerî karakola, 28/11/2015 tarihinde Sur'da güvenlik görevlilerine, 13/1/2016 tarihinde Diyarbakır'ın Çınar ilçesinde polis lojmanlarına,24/3/2016 tarihinde Sur'da askerî karakola, 31/3/2016 tarihinde Bağlar'da polis aracına, 11/4/2016 tarihinde Hani'de askerî karakola, 15/4/2016 tarihinde Şırnak'ta güvenlik görevlilerine, 1/5/2016 tarihinde Dicle'de jandarma binasına, 10/5/2016 tarihinde Bağlar'da polis aracına, 12/5/2016 tarihinde Sur'da doğrudan sivillere, aynı gün İstanbul'da askerî servis aracına, 29/5/2016 tarihinde Kulp'ta güvenlik görevlilerine, 30/5/2016 tarihinde Silopi'de polis aracına, 28/6/2016 tarihinde Dicle'de polis aracına, 10/8/2016 tarihinde Sur'da polis ekiplerine, 15/8/2016 tarihinde Bismil'de Bölge Trafik Müdürlüğüne, 9/10/2016 tarihinde Şemdinli'de askerî kontrol noktasına ve 4/11/2016 tarihinde Bağlar'da emniyete ait hizmet binalarına yönelik olarak silahlı ve/veya bombalı saldırılar düzenlenmiş; ayrıca bombalı intihar saldırıları gerçekleştirilmiştir. Bu saldırılarda 60 güvenlik görevlisi ve -aralarında 3 çocuk ve Diyarbakır Baro Başkanı'nın da bulunduğu- 51 sivil hayatını kaybetmiş, 308 güvenlik görevlisi ve 289 sivil yaralanmıştır (Sebahat Tuncel (3), B. No: 2017/23601, 10/10/2018, § 9; Tuncer Bakırhan, B. No: 2017/28478, 11/10/2018, § 9).

B. Başvurucunun Tutuklanmasına İlişkin Süreç

10. Başvurucu, Halkların Demokratik Partisi (HDP) Manisa il eş başkanıdır.

11. Manisa Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) PKK/KCK terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde faaliyet gösteren kişilerin tespitine yönelik başlatılan soruşturma kapsamında Manisa 1. Sulh Ceza Hâkimliğinden (Hâkimlik) 18/9/2016 tarihinde alınan iletişimin dinlenmesi, izlenmesi, tespit edilmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi yönündeki karar uyarınca başvurucunun da aralarında yer aldığı şüphelilere ait telefonlar dinlenilmeye başlanmıştır.

12. Başvurucu, anılan soruşturma kapsamında Cumhuriyet savcısının talimatıyla 11/12/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvurucu, soruşturma işlemlerinin yürütüldüğü Manisa İl Emniyet Müdürlüğüne getirilerek burada gözaltında tutulmuştur.

13. Başvurucunun ifadesi 27/12/2016 tarihinde kolluk görevlileri tarafından alınmıştır. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu savunmasında özetle herhangi bir terör örgütü ile ilişkisinin ve irtibatının olmadığını, yaptığı tüm faaliyetlerin üyesi olduğu siyasi partinin çalışmaları olduğunu, talimatları HDP genel merkezinden aldığını ve aldığı bu talimatları ilçe başkanlıklarına verdiğini, yasa dışı herhangi bir faaliyetinin ve çalışmasının olmadığını belirterek suçlamaları kabul etmemiştir.

14. Cumhuriyet savcısı 9/1/2017 tarihinde başvurucunun da aralarında bulunduğu on üç şüpheliyi silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmaları istemiyle Hâkimliğe sevk etmiştir.

15. Sorgu tutanağına göre başvurucuya yüklenen suç anlatılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucunun sorgudaki ifadesi şu şekildedir:

"... Halkların Demokratik Partisi Manisa il eş başkanı olarak 2016 yılı Nisan ayından itibaren görev yapmaktayım, serbest meslek sahibiyim, ben C.K.yı doğrudan tanımam ancak emniyette bana bu kişinin beni aradığı ifade edildi, ismi geçen Mayader'in yasal bir kurum olduğunu biliyorum, işlevinin ne olduğunu tam olarak bilmiyorum, Halkların Demokratik Partisi yasal bir partidir, yasal bir partinin faaliyetleri doğrultusunda ne yapılması gerekiyorsa onu yaptık, Ramazan ayında fitre zekat adı altında örgüte finans sağlamak amacıyla para topladığımız iddiası doğru değildir, böyle bir şey yok, Ydgh Ege Bölge sorumlusu olarak ismi geçen H.Ö.yü tanımam, 200 TL para yardımı yaptığım doğru değildir, Batı Rojava Derneği olarak ismi geçen derneği bilirim, bu dernek bundan 40-45 gün öncesine kadar faaliyetlerini sürdürüyordu, yasal bir dernekti, ancak 40-45 gün öncesinde KHK düzenlemesi gereğince kapatıldığını duydum, adı geçen derneğin faaliyetine ilişkin tam olarak bir tespit yapamam ancak bizim terör örgütüne yardım kapsamında herhangi bir giysi, yiyecek vesaire toplama gibi bir faaliyetimiz olmadı, bu suçlamayı kabul etmiyorum, parti faaliyeti kapsamında bizim binamıza zaman zaman ihtiyaç sahipleri için giysi bırakıldığı olmuştur, halen de bu parti binasında şu anda bile olabilir, bu tamamen fakirler için yardım faaliyeti kapsamındadır, suçlamayı kabul etmiyorum, 15 Ağustos ayında Turgutlu ilçesinde düzenlenen toplantı tamamen parti faaliyeti kapsamında yapılan bir toplantıydı, milletvekilimiz de katıldı, yasal toplantıdır, benzer soruşturmalar kapsamında partimizin bir çok yöneticisi ve üyesi tutuklanmıştır, bu kişilerin aileleri bizden parti olarak yardım istemiş olabilir, aynı yardımı diğer partilerden de yaptığını biliyorum, onlara hukuki yardım vesaire yardımların yapılması tamamen yasal girişimlerdir, tape kayıtlarının tamamını siyasi faaliyetlerimize ilişkin olduğunu düşünüyorum, gayri yasal bir iş yapmadım, silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasını kabul etmiyorum ..."

16. Hâkimlik 9/1/2017 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"... şüphelilerin savunması, şüphelilere isnat edilen eylemler ve bu konudaki tutanak içerikleri ve dosyadaki mevcut deliller kapsamında üzerilerine atılı Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma eylemine ilişkin kuvvetli suç şüphesi altında olduklarının kabulü ile, delillerin tam olarak toplanmamış oluşu, suçun mahiyeti, CMK'nın [Ceza Muhakemesi Kanunu] 100. maddesinde düzenlenen katalog suçlardan oluşu, atılı suçun cezasının kanunda yazılı alt ve üst sınırı, soruşturmanın devam ediyor olması, delilleri karartma şüphesi karşısında adli kontrol hükümlerinin uygulamasının yetersiz kalacağı anlaşılmakla 5271 sayılı CMK'nun 100 ve devamı maddeleri uyarınca üzerlerine atılı 'Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma' eylemine ilişkin ayrı ayrı tutuklanmalarına ... [karar verildi.]"

17. Başvurucu 16/1/2017 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Manisa 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 23/1/2017 tarihinde "... ' Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma' suçundan tutuklanan şüpheli Ahmet ERTAŞ'a isnat olunan suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, şüphelinin üzerine atılı suçun CMK [Ceza Muhakemesi Kanunu] 100. maddesinde belirtilen katalog suçlardan olması ve tutuklama sebeplerinin değişmemesi, suçun işlendiği konusunda kuvvetli suç şüphesini gösterir somut delillerin bulunması ..." gerekçesiyle itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir. Anılan kararın başvurucuya tebliğ edildiği tarih dosya kapsamından anlaşılamamaktadır.

18. Başvurucu 10/2/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Başsavcılık 25/8/2017 tarihli iddianame ile başvurucunun da aralarında bulunduğu yüz otuz sekiz kişi hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

20. İddianamede öncelikle PKK/KCK'nın silahlı terör örgütü olduğundan bahsedilmiş, sonrasında ise başvurucunun suçlamaya konu edilen eylemlerine yer verilmiştir. Başsavcılık başvurucunun PKK/KCK terör örgütü hiyerarşisi içinde yer almak suretiyle silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğini iddia etmiştir. İddianamede suçlamaya esas alınan olgular özetle şöyledir:

i. Başvurucunun kırsal alanda yaralanan bir PKK/KCK terör örgütü mensubunu görmek için Kızıltepe'de (Mardin) bulunan ve sivil olduğu değerlendirilen C.K. isimli kişiyi Mezopotamya Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneğine (MEYA-DER) [22/11/2016 tarihli ve 29896 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 677 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kapatılmıştır.] yönlendirerek bu kişiye yardımcı olduğu ileri sürülmüştür. Bu bağlamdaki telefon konuşmalarına (soruşturma belgelerinde ifade edildiği şekliyle) aşağıda yer verilmiştir.

- 20/6/2016 tarihinde başvurucu ile C.K. arasında yapılan görüşmenin içeriğinin ilgili kısmı şöyledir:

"[C.K.] : Ben şimdi Kızıltepedeyim

[Başvurucu] : Evet

[C.K.] : Bir arkadaşımız var

[Başvurucu] : Evet

[C.K.] : Bir müddet önce ben biri ile konuştum, bir ... oluyor diğer tarafta biliyormusun biz geldik

[Başvurucu] : Evet

[C.K.] : Biz onun icin geldik, fotoğrafını bize gönderdi

[Başvurucu] : Hıı

[C.K.] : Burda bir başkası var, yarın gelip bizi görmesi lazım, bu tarafta senin bize ne kadar yardımın olabilir

[Başvurucu] : Gidin partiye

[C.K.] : He

[Başvurucu] : Ya May-der, Meya-der'e

[C.K.] : ... Hee Ahmet abi seni bekletiyorum kusura bakma

[Başvurucu] : Yok yok rica ederim

[C.K.] : ... Herhalde hastalanmış mı ne, biz dedik gelmişken bir ziyaret edelim dedik, onun için seni rahatsız ettik

[Başvurucu] : Rica ederim

[C.K.] : ...(ses anlaşılmadı)

[Başvurucu] : Azadiye meydanı var ya Azadiye meydanı

[C.K.] : Evet

[Başvurucu] : Özgürlük meydanı diyorlar

[C.K.] : Evet

[Başvurucu] : Orada orada parti binası var

[C.K.] : Tamam

[Başvurucu] : DTP'nin, oraya gidin

[C.K.] : Evet, evet

[Başvurucu] : Orda aynı orada, icerisinde Meya-der de var

[C.K.] : Meya-der

[Başvurucu] : Hee, ordaki arkadaşlar size yardımcı olur

[C.K.] : Tamam gözüm üstüne

[Başvurucu] : Tamam

[C.K.] : Tamam hürmet ederim, gözüm üstüne, gözüm üstüne, Allah izin verirse ben seni ararım "

- 20/6/2016 tarihinde C.K. ile başvurucu arasında yapılan diğer görüşmenin içeriğinin bir kısmı ise şöyledir:

"[C.K.] : Vallah biz şu an Kızıltepedeyiz

[Başvurucu] : Hee

[C.K.] : O arkadaş, o arkadaş köyde toplantı vardı gelmedi

[Başvurucu] : Evet

[C.K.] : Bir baska arkadaşı gönderdi o da aynı bir sonuç alamadı, bir başkası var o da herhalde heval (arkadaş) ayağından yaralı, sınırda

[Başvurucu] : Hımm

[C.K.] : Bir köye gelip bize telefon açması gerekiyor bizde ondan haber bekliyoruz

[Başvurucu] : Öyle mi

[C.K.] : Kuc'mu diyorlar Kucki'mi diyorlar o tarafta

[Başvurucu] : Neyse neyse

[C.K.] : İdil tarafında İdil tarafında he

[Başvurucu] : Tamam şeyh tamam

[C.K.] : Tamam

[Başvurucu] : Tamam tamam

[C.K.] : Tamam ben seni ararım

[Başvurucu] : Tamam kendine iyi bak

[C.K.] : Tamam hürmet ederim gözüm üstüne

[Başvurucu] : Arkadaşlara selam söyle "

ii. PKK/KCK terör örgütüyle irtibatlı olduğu değerlendirilen ve 677 sayılı KHK ile kapatılmasına karar verilen Batı Rojava Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği adına başvurucunun Ramazan ayında anılan terör örgütüne müzahir şahıslardan örgüte finans sağlamak amacıyla fitre ve zekât ismi altında para toplama eylemini organize ettiği, bu çerçevede komisyonlar kurarak numaralandırılmış boş zarfların ilgililere dağıtılması, akabinde de bu zarfların toplanıp HDP Manisa il saymanı olan İ.T. ve HDP il yönetiminde görevli M.B. isimli kişilere teslim edilmesi konusunda tüm HDP ilçe başkanlarına talimat verdiği iddia edilmiştir. Ayrıca bu durumun adli dinleme kapsamında tespit edilmesi üzerine yapılan çalışmalar sonucunda İ.T. ve M.B.nin Turgutlu (Manisa) ilçesi girişinde 45 UY 6.. plakalı araç içinde kolluk görevlilerince yakalandıkları, adı geçen bu şüphelilerin üzerinde ve bulundukları araçta yapılan aramada terör örgütüne yardım olarak toplandığı ileri sürülen 35.120 TL'nin ele geçirildiği belirtilmiştir. Bu bağlamdaki telefon konuşmalarının bir bölümüne (soruşturma belgelerinde ifade edildiği şekliyle) aşağıda yer verilmiştir.

- Başvurucu ile aynı soruşturmada şüpheli olarak yer alan ve tutuklanmasına karar verilen HDP'nin Salihli ilçe başkanı olan A. arasında 21/6/2016 günü yapılan görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

"[A.]: Birde o şeyleri o şey zarfları başkan

[Başvurucu] : Evet

[A.]: Bize vermişsiniz de kim onları gezdirecek başkan ya

[Başvurucu]: Mahalle komisyonları yapın

[A.]: Baskan biz on kere komisyon yaptık da komisyonlar çalışmıyor ya, kimse yanaşmıyor

[Başvurucu]: Her mahallede her mahallede bir komisyon yapın, A. arkadası da simdi ben arayacam, A. arkadaş falan yardımcı olsun ya

[A.]: Ama yani o insanlar yapması gerekiyor, dokuzun aya dokuzuncu ay aha dokuzuncu ay madem ki calısma ….ne komisyona gerek var, ne bileyim kongreye ne gerek var, yani arkadaslar bu surecte yardımcı olsalar ya da söyleseler, yarısını üstlerine alsalar yarısını da ben alırım, ama sadece bana verseler ben nasıl alayım yani arkadaş gercekten

[Başvurucu]: Baskan tek senle olmaz, tek senle olmaz, olur mu boyle

[A.]: Boyledir yani ordan siz geliyorsunuz mesela tamam her sey güzel, ama siz gittiz mi bir insan ortada kalıyor, bu da beni kahrediyor baskan yani, her seyde boyle yani

[Başvurucu]: Yok yok kalbini ferah tut, biz biz biz bu ilcelerdeki komisyonlar önümüzden çıksın, nefes alırız, hiç olmazsa diğer……(ses anlasılmadı) takılırız

[A.]: Hıı

[Başvurucu]: E tamam başkan, simdi ben onu arıyorum

[A.]: Hee,onlara da soyle

[Başvurucu]: Ben Arıyorum Sey Yapsınlar, ustunde Dursunlar Ya

[A.]: Yani Zaten Zaman Kalmadı

[Başvurucu]: ... (ses anlasılmadı)

[A.]: Bu gün başlasak bayram gününe ancak içinden çıkabiliriz yani zaman kalmadı

[Başvurucu]: Hı hı doğrudur, doğrudur

[A.]: Tamam başkan

[Başvurucu]: Simdi onları arıyorum ama yarın, yarın mutlaka başkan o şeyi göndermen gerekiyor, mutlaka

[A.]: He ben bulursam mutlaka göndereceğim başkan, aksam saat beşte altıda gelince yanına gidecem

[Başvurucu]: Bana bak, biz il başkanlar toplantısına gittik ya, mesela ilçe başkanlarına sorundur, il başkanlarına sorundur, eş genel başkanlarına sorundur

[A.]: Evet evet

[Başvurucu]: Hani Anayasa Mahkemesine gönderirlerse, bir problem çıkarsa sorundur ha

[A.]: Hee tamam"

- 3/7/2016 tarihinde başvurucu ile A. arasında yapılan diğer görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

"[Başvurucu]: He merhaba iyi aksamlar baskan

[A.]: Başkan merhaba

[Başvurucu]: Ne yapıyorsunuz

[A.] : Valla çalışmamız vardır, aksam ee sey yapıyoruz, biz dağıtıyoruz

[Başvurucu] : Hıı Hıı

[A.] : Hı

[Başvurucu] : Yarın sayman arkadas gelecek

[A.] : Yarın mı

[Başvurucu] : He

[A.] : Ee tamam baskan

[Başvurucu] : O tamamdır

[A.] : Hı Hı

[Başvurucu] : Yani sizde ne kadar varsa onu teslim edersiniz

[A.] :İyi tamam başkan, yani biraz "

- Bir dönem HDP Yunusemre ilçe eş başkanı olarak çalışan S.C. ile başvurucu arasında 26/6/2016 günü yapılan görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

"[Başvurucu] : Merhaba gözüm üstüne S. arkadaş

[S.C.] : Nasılsınız iyimisiniz

[Başvurucu] : Sağol teşekkür ederim arkadaş, siz nasılsınız iyimisiniz

[S.C.] : Sağolasın, Siz hiç zarf getirmediniz ya

[Başvurucu] : Heeh

[S.C.] : Dedim siz hic zarf getirmemişsiniz

[Başvurucu] : Arkadaslar getirecek getirecek

[S.C.] : Ne zaman getirecekler Ramazan bitecek

[Başvurucu] : Bu aksam toplantımız var, herhalde yarın getirirler ya

[S.C.] : Yarın getirecekler öyle mi

[Başvurucu] : Hı Hı

[S.C.] : Bizi görsünler, getirsinler bana versinler

[Başvurucu] : Hee tamam tamam

[S.C.] : Kim getirecekse ver ona bana versin

[Başvurucu] : Tamam ben verdim onlara, onların yanında

[S.C.] : Tamam, kim getiriyor

[Başvurucu] : B. arkadaşlar

[S.C.] : E tamam ona söyle bize versinler, bizim mahalleninkini bize versin dağıtalım bir kac arkadaşa da soyleyeyim, geç kalıyoruz, tamam

[Başvurucu] : Hı Hı Tamam"

- Başvurucu ile aynı soruşturmada şüpheli olarak yer alan ve tutuklanmasına karar verilen HDP Manisa il saymanı olan İ. arasında 28/6/2016 günü yapılan görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

" [Başvurucu] : Merhaba İ. arkadaş

[İ.] : Merhaba başkan

[Başvurucu] : Ne yapıyorsunuz durumunuz nasıl?

[İ.] : Vallahi durumumuz iyidir, biz döndük, biz şimdi diğer tura gidip geleceğiz artık yarın gitmeyeceğiz

[Başvurucu] : Turgutlu'ya ben onlara söyledim zaten, artık siz biliyorsunuz gidiyorsanız

[İ.] : Biz gideceğiz olmazsa yolumuzun üstünde uğrarız, başkan bir Akhisar'dan mı Gölmarmara'ya, Alaşehir tarafına geçelim

[Başvurucu] : Evet Akhisar'dan Gölmarmara tarafına geçin

[İ.] : Hee yolumuzun üstünde ordan Gölmarmara'ya, şeye geçelim

[Başvurucu] : Salihli'yi

[İ.] : Alaşehir'i, Alaşehir, Salihli

[Başvurucu] : Salihli ve Alaşehir evet

[İ.] : Biz Gölmarmara'da kimseyi göreceğiz mi yoksa sen onları gördün mü?

[Başvurucu] : Ben gördüm dün Manisa'ya gelmişlerdi çünkü ben konuştum

[İ.] : Hee o zaman biz kimseye uğramıyoruz Gölmarmara'da

[Başvurucu] : Yok yok direk geçin, çünkü ben onlara söyledim, dediler biz daha hepsini toplamadık, birazın şey yaptık, yani ben onlara söyledim

[İ.] : E tamam o zaman

[Başvurucu] : Tamam ?

[İ.] : Biz direk Alaşehir'e geçiyoruz, yolumuzun üstünde diğerlerine uğruyoruz ve Manisa'ya geliyoruz "

- 2/7/2016 tarihinde İ. ile başvurucu arasında yapılan diğer görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

" [İ.] : Başkan, Akhisar Soma, diyorlar biz hazır değiliz

[Başvurucu] : Evet

[İ.T.] : Yarın gelince biz konuşuruz diyor, ya da getirip yapalım

[Başvurucu] : Tamam

[İ.] : Eee ben gideyim mi diğer tarafa diğer tur'a Alaşehir tarafı

[Başvurucu] : Ara, ara, gel

[İ.] : Gerekmezse ben gitmem zaten böyle böyle derlerse ben gitmem zaten

[Başvurucu] : Tabi gerek olmazsa gitmezsin, boşa niye gidesin ki

[İ.] : Tamam başkan tamam"

- 9/7/2016 tarihinde İ. ile başvurucu arasında yapılan diğer görüşmenin içeriğinin bir kısmı

şöyledir:

"[İ.] : Alo efendim Başkan

[Başvurucu] : Merhaba, siz ne yapıyorsunuz?

[İ.] :Merhaba teşekkür ederim, Vallahi biz geziniyoruz, Gölmarma'ya geçiyoruz

[Başvurucu] : Vallahi ?

[İ.] : Evet

[Başvurucu] : Soma'ya gittiniz mi?

[İ.] : Soma yok, Soma tamamdır

[Başvurucu] : Ee, Siz Gölmarmara'ya gittiniz, Akhisar'a gidip geleceksiniz

[İ.] : Sonra Manisa'ya geleceğiz diğerleri hazır değiller

[Başvurucu] : Hıı, tamam"

- Bir dönem HDP Gölmarmara ilçe yönetimde yer alan C.G. ile başvurucu arasında 3/7/2016 günü yapılan görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

"[C.G.] : Biz bugün gelmedik vallahi

[Başvurucu] : Bir şey olmaz biz ne yapalım biz biliyoruz, arkadaslara söylüyoruz arkadaslar da şey yapıyor, aslında bizler için bir eksikliktir bu ha

[C.G.] : Evet vallahi billahi

[Başvurucu] : Çünkü öyle bir sureç ki böyle bir eksikliğin içerisine girersek birbirimize söyleyecek hic bir şeyimiz kalmaz

[C.G.] : Evet vallahi

[Başvurucu] : Hım, neyse ben onun için aramadım, şey için yarın sayman sizin oraya gelecek

[C.G.] : İyidir

[Başvurucu] : Dedim sizin haberiniz olsun, tamam ?

[C.G.] : Tamam gözüm üstüne

[Başvurucu] : Hazırlıklı olun

[C.G.] : Tamam gözüm üstüne "

- Başvurucu ve HDP Manisa il yönetiminde görevli olan M.U. arasında 3/7/2016 tarihinde yapılan görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

" [M. U.] : İyiyiz canının sağlığı Manisa'ya geldim şimdi de

[Başvurucu] : Heh geldin mi

[M.U.] : He he geldim, daha bir saat olmadı geleli de

[Başvurucu] : Hı hı

[M.U.] : Şimdi sabah erkenden topraktan çıkacağım tekrar geri gideceğim aklıma şey geldi, bu bende zarflar var onları ne yapcam

[Başvurucu] : Şeye ver

[M.U.] : Yani nasıl vereceğim

[Başvurucu] : İ.lere Ver

[M.U.] : Bu akşam nasıl şey ulaşayım ki, yani bu akşam verme sansım var, peki birkaç gün sonra falan gelse versem, yani sıkıntı olur mu daha doğrusu, sıkıntı yaşamayalım sonra

[Başvurucu] : Ya onu bilmiyorum ama

[M.U.] : Kim ilgileniyor İ.'mi ilgileniyor

[Başvurucu] : Hı hı İ., İ. ile M.

[M.U.] : Anladım, tamam ben o zaman bir arayayım sen iyisin demi sıkıntı yok"

iii. Başvurucunun soruşturma mercilerince PKK/KCK silahlı terör örgütünün şehirlerdeki gençlik yapılanması olduğu kabul edilen Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketinin (YDG-H) Ege Bölgesi sorumlusu olduğu değerlendirilen Güven kod isimli H.Ö. ile iritbatlı olduğu ve bu kişiye 200 TL para yardımında bulunduğu iddia edilmiştir.

- Bu bağlamda 12/7/2016 tarihinde başvurucu ile H.Ö. arasında yapılan telefon konuşmasının ilgili kısmına (soruşturma belgelerinde ifade edildiği şekliyle) aşağıda yer verilmiştir:

"[H.Ö.]: Alo

[Başvurucu] : Alo

[H.Ö.] : Ben nereye geleyim

[Başvurucu]: Yav ben arkadaşa söyledim, dedim sizi arayacak siz birbirinizi görün artık

[H.Ö.]: He tamam

[Başvurucu]: Hı hı biz

[H.Ö.]: Tamam

[Başvurucu]: Ben iki yuz, iki yüz milyon verdim arkadaşa, İ. arkadaşa

[H.Ö.]: Tamam

[Başvurucu]: Tamam

[H.Ö.]: Tamam

[Başvurucu]: Tamam hadi kendine iyi bak

[H.Ö.]: Sağol teşekkür ederim"

iv. Başvurucunun soruşturma makamlarınca PKK terör örgütünün alt yapılanması olduğu kabul edilen KCK'nın (Kürdistan Halklar Topluluğu) Ege Bölgesi sorumlusu olduğu değerlendirilen K.O. ile irtibatlı olduğu, K.O.nun talimatı ile Batı Rojava Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği adı altında terör örgütü mensuplarına gönderilmek üzere gıda kolisi toplama organizasyonunu yaptığı, bu kapsamda aynı soruşturmada şüpheli olarak yer alan ve tutuklanmasına karar verilen HDP'nin Yunusemre ilçe yöneticisi olan R.Y.ye talimat vererek İzmir'den gelen kamyonun olduğunu belirtip kamyon şoförüne R.Y.nin telefon numarasını verdiği ve ardından da toplayıp HDP ilçe binası içinde depoladıkları gıda

kolilerini kamyona yüklemesini R.Y.den istediği, R.Y.nin de gıda kolilerini kamyona yükleyip gönderdiğini başvurucuya bildirdiği, bu konu ile ilgili olarak 155 Polis İmdat hattına ihbar geldiği, ihbarı değerlendiren güvenlik görevlilerince söz konusu aracın takibe alındığı, 11/11/2016 tarihinde 63 LL 3.. plakalı aracın Salihli'de (Manisa) durdurulduğu ve bahse konu araçta yapılan aramada yaklaşık 10 ton gıda maddesi ele geçirildiği, el konulan gıda maddelerinin kolluk görevlilerince yaptırılan belirlemeye göre33.911 TL değerinde olduğunun tespit edildiği ileri sürülmüştür. Bu bağlamdaki telefon konuşmalarının bir bölümüne (soruşturma belgelerinde ifade edildiği şekliyle) aşağıda yer verilmiştir.

- 16/7/2016 tarihinde başvurucu ile K.O arasında yapılan görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

"[Başvurucu]: Alo

[K.O.]: Merhaba

[Başvurucu]: Merhaba arkadaş

[K.O.] : Ya ben şey diyecektim, yarın ben geldiğim zaman, bir computer (bilgisayar) ayarlayın, o işle meşgul olmayalım

[Başvurucu]: Kimin vardı ya, neyse ben arkadaşlara söylerim, bakalım kimin varmış

[K.O.] :E tamam

[Başvurucu]: Diz üstü değil mi

[K.O.] : Evet

[Başvurucu] : Hee

[K.O.] : Laptop, laptop olur

[Başvurucu] : Tamam

[K.O.] : Tamam hadi kendine iyi bak, hadi gözüm üstüne "

- 19/8/2016 tarihinde başvurucu ile K.O arasında yapılan diğer görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

"[K.O.] : Sen şehirde misin

[Başvurucu]: Yok sehirde değilim ama yakınım

[K.O.] :Sen şehre gelecek misin bugün

[Başvurucu]: Evet

[K.O.] :He tamam ben dedim bugun oraya geleyim

[Başvurucu]: Hı hı akşam zaten bizim toplantımız var

[K.O.] :E tamam, saat kaçtadır

[Başvurucu]: Saat yedi buçuk gibi

[K.O.] : Hee e tamam, ben geleceğim yanlız gelip beni şeyden almalısınız, araba bulursam araba ile gelirim araba bulamazsam otogara gelirim

[Başvurucu]: E tamam,sen kaç gibi gelirsin,geleyim seni alayım

[K.O.] :Gelince seni ararım"

- 16/10/2016 tarihinde başvurucu ile K.O. arasında yapılan diğer görüşmenin içeriğinin bir kısmı şöyledir:

"[K.O.]: He Ben K.,K

[Başvurucu]: Hee Kemal Arkadas

[K.O.]: Hee Hee

[Başvurucu]: Tamam Ben Ankara'daydım

[K.O.] : Ee

[Başvurucu]: Telefonum da sessizdeydi

[K.O.] : He

[Başvurucu]: Telefonum bozuldu, numaraların hepsi gitti

[K.O.] : Evet evet ben hallettim

[Başvurucu]: Sen hallettin mi

[K.O.] : He

[Başvurucu]: Tamam

[K.O.] : Kolileri gönderdim

[Başvurucu]: Sen gönderdinmi

[K.O.] :Haberin olsun

[Başvurucu]: Alaşehir'de istiyordu ya

[K.O.] : Ben Turgutlu'ya gönderdim, artık orda da siz ayarlayın yani

[Başvurucu]: Tamam

[Başvurucu]: Gelip oradan alsınlar

[K.O.] : Tamam

[Başvurucu]: Turgutlu'dan mı, onlar Turgutlu'dan mı alsınlar

[K.O.] : He

[Başvurucu]: Tamam, tamam

[K.O.] :Tamam, hadi kendine iyi bak"

v. Başvurucunun 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından PKK/KCK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın ceza infaz kurumundaki koşullarının iyileştirilmesini amaç edindiği belirtilen ve HDP tarafından organizesi kararlaştırılan "Özgürlük Nöbeti'' isimli eylemi il eş başkanı olarak üstlendiği ve tüm Türkiye çapında yapılan bu eylemi Manisa ve ilçelerinde gerçekleştirerek örgüte müzahir kitlelerin bu eyleme katılımını sağladığı iddia edilmiştir.

vi. Soruşturma mercilerince PKK/KCK terör örgütünün propagandasını yapan yayın organlarından biri olduğu değerlendirilen Manisa ANF isimli internet sitesinde başvurucunun ''iktidarın kürtçe yaşamı haram eden ve kürde nefes aldırmak istemeyen

siyasi bir politika dayatılmak istendiği'', "Kürdistan coğrafyasının çok diktatör ve zalim gördüğü, Kürtler bunların hakkından gelen ve tarihe altın harfler ile yazılan bir direnişen sahibi oldular, Rukenler tarihe altın harfler ile yazılan direnişi kendi kanları ile yazmıştır, bizler de Ruken [Soruşturma makamlarınca güvenlik güçleri ile girdiği çatışmada ölen bir terörist olduğu değerlendirilmektedir.] ve yoldaşlarını ardırları olarak yaktıkları ateşi meşaleyi taşıyacağız'' şeklinde beyanlarda bulunduğu iddia edilmiştir.

vii. HDP'nin eş genel başkanları olan S.D. ve F.Y. ile bir kısım milletvekilinin4/11/2016 tarihinde tutuklanması sonrasında başvurucunun organizesinde kamuoyu ve gündem oluşturmaya yönelik olarak 6/11/2016 tarihinde HDP Manisa İl Başkanlığı binası önünde yaklaşık otuz beş kişilik grup ile basın açıklaması yaptığı belirtilmiştir.

21. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin olarak Başsavcılığın hukuki değerlendirmesi iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... şüphelinin PKK/KCK/YDG-H silahlı terör örgütünün şehir yapılanması içerisinde yönetici konumunda olduğu ve Manisa HDP il başkanlığı görevini terör örgütünün faaliyetini organize ederken kamufle etmek maksatlı kullandığı ve bu doğrultuda faaliyet gösterdiği anlaşılmıştır. "

22. Manisa 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 8/9/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/681 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

23. Yapılan yargılama sonununda Mahkemenin 4/9/2018 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ayhapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Aynı kararla başvurucunun tahliyesine de hükmolunmuştur.

24. Başvurucu, mahkûmiyet hükmüne karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf incelemesi sonunda İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 18. Ceza Dairesi 5/12/2019 tarihli kararıyla anılan mahkûmiyet hükmünün bozulmasına karar vermiştir. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Gülser Yıldırım (2) §§ 64-89 ; Ayhan Bilgen [GK], 2017/5974, 21/12/2017, §§ 48-62.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltı Tedbirlerinin Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, şartları oluşmadığı hâlde hakkında uygulanan gözaltı tedbirinin hukuki olmaması ve gözaltı süresinin uzunluğu nedenleriyle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

28. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen

hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

29. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47).

30. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun hukuka aykırı şekilde gözaltına alındığı iddiasıyla ilgili olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

32. Başvurucu; kuvvetli suç şüphesi ve somut deliller bulunmadan hakkında hukuken geçersiz bir tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma ve kaçma şüphesi olmadığı hâlde koşulları oluşmadan verilen tutuklama kararı nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

35. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası

bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

37. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191).

38. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun PKK/KCK terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde yer alması ve dolayısıyla bu terör örgütüne üye olmasıdır. Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden sonra doğrudan darbe teşebbüsüyle bağlantılı olarak yürütülen soruşturmalarda veya -doğrudan teşebbüsle bağlantılı olmasa bile- teşebbüsün arkasındaki yapılanma olduğu anlaşılan FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmalarda uygulanan tutuklama tedbirlerinin hukukiliğini incelerken bu suçlamaların olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 48, 216, 222, 229; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

39. Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve diğerleri kararında darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hâle ilişkin yaptığı değerlendirmede 21/7/2016 tarihinde ilan edilen olağanüstü hâlin temel olarak darbe teşebbüsü nedeniyle olduğunu, bununla birlikte bu süreçte ülkenin maruz kaldığı terör saldırılarının da olağanüstü hâl ilanında ve olağanüstü hâlin devam ettirilmesinde etkisinin bulunduğunu, dolayısıyla bu dönemde uygulanan tedbirlerin genel olarak 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin yanı sıra terörden kaynaklanan tehdit ve tehlikenin de bertaraf edilmesine yönelik olduğunu ifade etmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri , §§ 226-229).

40. Bu itibarla başvurucu hakkında olağanüstü hâl döneminde PKK/KCK terör örgütü ile bağlantılı bir suçtan uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesinin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

(1) Genel İlkeler

41. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

42. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak tutuklamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53-54).

43. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak "suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler" bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72).

44. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesine göre de şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturması hâllerinde tutuklama kararı verilebilecektir. Maddede ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması şartıyla tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlara ilişkin bir listeye yer verilmiştir (Halas Aslan, §§ 58, 59).

45. Diğer taraftan Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda dikkate alınacak hususlardan biri tutuklama tedbirinin isnat edilen suçun önemi ve uygulanacak olan yaptırımın ağırlığı karşısında ölçülü olmasıdır (Halas Aslan, § 72).

46. Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesinin bu hususta denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır (Gülser Yıldırım (2), §§ 123, 124).

(2)İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, PKK/KCK silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

48. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup

olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

49. Hâkimliğin tutuklama kararında, başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna genel ifadelerle değinilmiş ancak bu somut olguların neler olduğu açıklanmamıştır (bkz. § 16).

50. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede ise suçlamaya ilişkin dayanılan olgular ayrı ayrı ortaya konulmuştur. Bu itibarla Anayasa Mahkemesince başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığı yönündeki incelemenin anılan olgular temelinde yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

51. Bu kapsamda soruşturma makamlarınca yapılan tespitlere göre başvurucunun kırsal alanında yaralanan bir PKK terör örgütü mensubunu görmek için Kızıltepe'de bulunan bir kişiyi -kamu makamlarınca bu terör örgütü ile bağlantılı olduğu değerlendirilen ve bu sebeple olağanüstü hâl döneminde çıkarılan bir KHK ile kapatılmış olan- MEYA-DER isimli derneğe yönlendirerek o kişiye bu şekilde yardımcı olduğu, Ramazan ayında Batı Rojava Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği adına anılan terör örgütüne müzahir şahıslardan örgüte finans sağlamak amacıyla fitre ve zekât adı altında para toplama eylemini organize ettiği, soruşturmaya konu edilen PKK terör örgütünün gençlik yapılanması olan YDG-H'nin Ege Bölgesi sorumlusu olduğu değerlendirilen Güven kod isimli H.Ö. ile irtibatlı olduğu ve bu kişiye bir miktar para yardımında bulunduğu, PKK terör örgütünün alt yapılanması olan KCK'nın Ege Bölgesi sorumlusu olduğu değerlendirilen K.O. ile irtibatlı olduğu ve bu kişinin talimatıyla Batı Rojava Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği adı altında terör örgütü mensuplarına gönderilmek üzere gıda kolisi toplama organizasyonunu yaptığı, PKK'nın propagandasına dönüşen bazı eylemleri organize ederek bunlara bizatihi katıldığı, söz konusu örgütün güdümünde propaganda içerikli yayın yaptığı ileri sürülen Manisa ANF isimli internet sitesinde PKK terör örgütünü ve üyelerini sahiplenerek öven açıklamalarda bulunduğu ifade edilmiştir. Öte yandan başvurucunun PKK terör örgütüne finans sağlamak amacıyla para ve gıda kolisi toplama organizasyonunu yaptığı suçlamalarına ilişkin dayanak olarak haklarında soruşturma yürütülen diğer şüphelilerin bulundukları araçlarda yapılan aramalarda 35.120 TL nakit para ve 10 ton gıda maddesinin (33.911 TL değerinde) ele geçirilmiş olması da gösterilmiştir (bkz. § 20). Soruşturma mercilerince yapılan bu tespit ve değerlendirilmeler bir bütün olarak dikkate alındığında bu olguların başvurucunun PKK/KCK terör örgütü ile bağlantılı bir suç işlediği hususunda kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

52. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

53. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen terör örgütüne üye olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 24; Gülser Yıldırım (2), § 148). PKK'nın yurt içinde ve yurt dışındaki faaliyetleri dolayısıyla bu terör örgütüyle bağlantılı birtakım

faaliyetlerde bulunmakla suçlanan başvurucunun serbest bırakıldığında yurt içinde saklanması veya yurt dışına çıkması ve burada barınması imkânı -özellikle darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hâl döneminde- diğer kişilere göre çok daha fazladır (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran, § 66).

54. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, delillerin tam olarak toplanmamış olmasına, isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesindeki katalog suçlar arasında yer almasına, suçun konusunun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacak olmasına ve suça ilişkin yaptırımın niteliğine göre tutuklamanın ölçülü olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 16).

55. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen-kaçma şüphesine ve ayrıca delilleri etkileme şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

56. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

57. Öncelikle örgüt suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64).

58. Somut olayda başvurucunun terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklanması dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

60. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde)bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

3. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

61. Başvurucu; soruşturma dosyasındaki gizlilik kararı nedeniyle suçlamalara ilişkin temel delillere erişemediğini, hangi delilere dayanılarak suçlandığını bilmediğini, tutukluluğa

etkili bir şekilde itiraz edemediğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

i. Uygulanabilirlik Yönünden

62. Başvurucunun şikâyetlerine konu kısıtlama kararının verildiği belirtilen soruşturmada başvurucuya yöneltilen suçlamanın olağanüstü hâl ilanına ve bunun devam ettirilmesine sebebiyet veren olaylarla ilgili olduğu kabul edildiğinden öncelikle kısıtlamanın Anayasa'nın 19. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

63. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri, §§ 168-176; Hidayet Karaca, §§ 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, §§ 248-257).

64. Somut olayda ifade ve sorgu tutanakları, tutukluluğa ilişkin kararlar, başvurucu veya müdafileri tarafından verilen tutukluluğa ilişkin dilekçeler ve soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğuna temel teşkil eden bilgi ve belgelerden haberdar olduğu, bunların içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu, tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda kendisine yeterli imkânın tanındığı görülmektedir.

65. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

66. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'da bu hakka dair 13. ve 19. maddelerde yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

67. Başvurucu; bodrum katında bulunan ve 10 m2den daha küçük bir nezarethanede tek başına gözaltında tutulduğunu, bahse konu bu yerin sağlık ve kişisel hijyen koşulları yönünden oldukça yetersiz olduğunu, bu süreçte hukuka aykırı bir biçimde ailesi ile görüştürülmediğini, ayrıca dış dünya ile iletişim kurmasına olanak sağlayan televizyon ve radyo gibi eşyaların da temin edilmediğini, dolayısıyla gözaltında insani olmayan şartlarda barındırıldığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

68. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için öncelikle olağan

kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

69. Somut olayda başvurucu, genel olarak gözaltı sürecinde kamu görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını ve insani olmayan gözaltı koşullarında kasti bir şekilde tutulduğunu ileri sürmektedir. Bu bölümdeki iddialar bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun yakalandığı andan itibaren kamu görevlilerinin kendisine kötü muamelede bulunduğundan şikâyetçi olduğu görülmektedir. Başvurucu, gözaltında tutulma koşullarının yetersizliğinden bahsetmişse de bu kapsamda maruz kaldığını ileri sürdüğü kötü muamelenin kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden mi yoksa salt tutulma koşullarından mı kaynaklandığını açıkça belirtmemiştir. Dolayısıyla söz konusu iddiaların Anayasa Mahkemesince doğrudan incelenebilmesi için yeterli bilgi ve belge bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda somut olayın koşullarında başvurucunun anılan iddialarının kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair adli ve/veya idari bir soruşturmayla ortaya konması gerekmektedir (Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 183).

70. Başvurucunun iddialarını herhangi bir adli ve/veya idari bir merciye ilettiğine dair bilgi ya da belge sunmadığı da gözetildiğinde hukuk sisteminde mevcut idari veya yargısal başvuru yolları tüketilmeksizin yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

71. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1.Gözaltına almanın hukuka aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEHRA PERK

B. No: 2017/25979 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/25979

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEHRA PERK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/25979)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Zehra PERK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/5/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna ve ayrıca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 11/8/2016 tarihli kararı ile -Sorgun Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta olan- başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ve 31/8/2016 tarihinde meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine başvurucu, Yozgat Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talimatıyla 11/8/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu, 12/8/2016 tarihinde müdafii huzurunda Başsavcılıkta ifade vermiş, ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başsavcılık, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu aynı tarihte Yozgat Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

13. Başvurucunun sorgusu Yozgat Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 12/8/2016 tarihinde yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle Savcılık beyanını tekrar ederek zamanında legal görünümlü olması ve Malatya'da başarılı faaliyetleri bulunması nedeni ile Hügem adlı dershaneye gittiğini, üniversiteyi kazandıktan sonra ailesinden ayrılması nedeniyle bir buçuk yıl kadar örgütün evlerinde kaldığını ve daha sonra bu evlerden ayrıldığını, evlerden tanıdığı kişilerle bazı fikir ayrılıkları yaşaması ve bu kişilerin toplantılarına, sohbetlerine katılmaması nedeniyle kendisini bir süre sonra dışladıklarını, bu kişilerden ayrılarak kiralamış oldukları evde kaldığını ve sonrasında kendi imkânlarıyla ailesinin yanında hâkimlik ve savcılık sınavına hazırlanarak bu sınavı kazandığını, HSYK seçiminde aday olduğundan oy kullanmadığını belirterek FETÖ/PDY'ye üye olmadığını ve amaçları doğrultusunda hiçbir şekilde hareket etmediğini beyan etmiştir. Başvurucunun müdafii, dosyada atılı suçları işlediğine dair bir delil bulunmaması nedeniyle müvekkilinin serbest bırakılmasını talep etmiştir.

14. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"... 10/8/2016 tarihli hakimlikten - savcılıktan açığa alma kararı bulunduğu, Ankara C. Başsavcılığının şüpheli hakkındaki ihbarı ile somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu üzerine atılı suçların katalog suçlardan olduğu, suç için kanunda ön görülen ceza miktarı ve suçun halen temadi olması gözönüne alındığında kaçma ihtimalinin olduğu ve bu aşamada adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı, tutukluluğun ölçülü olacağı gözönüne alınarak 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunun 94 maddesinin atfı ile CMK.nın 100 ve devamı maddeleri uyarınca TUTUKLANMASINA ... [karar verildi.]"

15. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, Sungurlu Sulh Ceza Hâkimliği 22/8/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

16. Başsavcılık 27/9/2016 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

17. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 29/4/2017 tarihli kararı ile tahliye edilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... üzerine yüklenen silahlı terör örgütüne üye olma suçunun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, soruşturmanın geldiği aşama ve şüphelinin tutuklulukta geçirdiği süre dikkate alındığında tutuklama tedbirinin artık gereksiz olduğu, tutuklama tedbiri ile ulaşılmak istenen amaca adli kontrol hükümleri ile de ulaşılabileceği kanaatine varılarak şüphelinin tahliyesine... [karar verildi.]"

18. Başvurucu 29/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 25/9/2018 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY ve bu örgütün yargıdaki yapılanmasına ilişkin genel açıklamaların yer aldığı iddianamede başvurucunun gerek organik olarak gerekse örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. İddianamede suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle HSYK'nın 31/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edildiği belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun kullanmakta olduğu cep telefonu üzerinde yapılan HTS analizi sonucu düzenlenen rapor içeriğine göre haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerle telefon irtibatının bulunduğu ve örgütün tepe yönetiminden F.İ. ile görüştüğü ileri sürülmüştür.

iii. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı olduğu yönünde beyanların yer aldığı belirtilmiştir.

20. İddianamede başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin olarak aynı dönemlerde hukuk fakültesinde okudukları anlaşılan bazı tanıkların beyanlarına dayanılmıştır. Bu beyanların içerikleri özetle şöyledir:

- M.Ç. beyanında "şüphelinin örgüte ait evlerde kaldığını" ifade etmiş ve başvurucuyu fotoğraftan teşhis etmiştir.

- B.Y. (19. Dönem adli yargı hâkim adayı) ifadesinde başvurucu hakkında "16. dönem Adli Yargı hâkim adayıdır. Sicili 171...'dir. 2011 Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Cemaat evlerinde kalmıştır. Aktif görev alıp almadığını bilmiyorum. Cemaat bağlantısının devam edip etmediğini bilmiyorum. Şu an nereye atandığını bilmiyorum. FETÖ

soruşturması kapsamında açığa alınmıştır. Okul bittikten sonra cemaatle bağlantısını kopardığını duymuştum" şeklinde beyanda bulunmuştur.

- F.T. ifadesinde başvurucu için "yapıya ait evlerde kaldığını" beyan etmiştir.

21. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"Şüpheli hakkında; FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle HSYK tarafından verilen meslekten çıkarma kararı, beyanlar, teşhis, kolluk tarafından düzenlenen raporlar ve tüm soruşturma kapsamında elde edilen deliller bir bütün olarak değerlendirildiğinde; şüphelinin, Fetullahçı silahlı terör örgütünün ideolojisini, amaçlarını, faaliyetlerini benimsediği, kendi iradesini örgütün iradesine terk ettiği, örgüt hiyerarşisi içinde hareket ettiği, örgütle organik bağ kurduğu ve örgütün yargı yapılanması içinde yer aldığı ve anlatılan lehe/aleyhe tüm deliller ile savunması karşısında; şüphelinin, anılan silahlı terör örgütünün üyesi olduğuna dair kamu davasını açmaya yetecek derecede yeterli şüphenin bulunduğu anlaşılmıştır."

22. Ankara 16. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 12/10/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2018/456 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

23. Mahkemece 19/2/2019 tarihinde yapılan ilk duruşmada başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu savunmasında özetle isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir.

24. Mahkemece başvurucu hakkında bilgi sahibi olan bir kısım tanık, talimat yoluyla dinlenilmiştir. Adı geçen tanıkların beyanlarının içerikleri şöyledir:

- M.Ç. beyanında "sanık Zehra ile 2010-2011 yılında Erzincan da her ikimizde Hukuk fakültesinde öğrenci iken o dönem cemaat olarak bildiğimiz FETÖ/PDY yapısına ait öğrenci evinde 1 yıl beraber kaldık. O dönem ben 1. sınıftaydım, Zehra ise son sınıf öğrencisiydi. Zehra mezun olduktan sonra memleketi Malatya'ya döndü ve bildiğim kadarıyla evinde Hakim-Savcılık sınavlarına hazırlandı. ..." şeklinde ifade vermiştir.

- F.T. ifadesinde "Ben Erzincan Üniversitesi'nde Hukuk Fakültesi'nde 2007-2011 yılları arasında okudum. Çanakkale C.Başsavcılığı'nın 2/12/2016 tarihinde ayrıntılı olarak vermiş olduğum ifademde üniversitede bulunduğum süre içerisinde Fetö denilen yapılanmanın evlerinde kaldığımı, ancak daha sonradan bu yapılanma ile ters düşmem nedeniyle ayrıldığımı ayrıntılı olarak belirtmiştim. Mezun olduğumuz üniversitenin kontenjanının az olması, mezuniyet tarihinin de 17 Aralık'tan önce olması nedeniyle üniversitede kimin nerede kaldığı bilinirdi ayrıca bende bu yapılanmaya ait üniversitede evlerinde kalmam nedeniyle bu yapılanmanın evlerinde ya da yurtlarında kalan kişileri daha iyi bilirdim. Zehra Perk isimli kişiyi üniversiteden tanırım, yanlış hatırlamıyorsam kendisi benim aynı dönemim olurdu. Zehra Perk isimli şahsın üniversitede bu yapılanmaya ait evlerde kaldığını üniversitedeki arkadaşlarımdan duymuştum. Zehra Perk isimli şahsın bayan olması nedeniyle bu şahsın bu evlerde kaldığına dair görgüye dayalı bir bilgim yoktur. Sadece üniversitedeki arkadaşlarımdan Zehra Perk'in bu yapıya ait evlerde üniversitede kaldığını duymuştum. Dolayısıyla benim bilgim duyuma dayalıdır. Ayrıca Zehra Perk'in bu yapıdan ayrıldığını, bağlantısını kestiğini, bağlantısını kopardığını da duymuştum." şeklinde beyanda bulunmuştur.

- B.H. beyanında "Ben sanığı 2010 yılından Erzincan üniversitesi hukuk fakültesinden tanıyorum. 2010 yılında aynı evde kalmıştık. Ben 1. sınıfken o 4. sınıftaydı. Ben annemin rahatsızlığından dolayı sık sık Erzurum'a gidiyordum, zaten ailemde Erzurum'da ikamet ediyordu. Çok fazla Erzincan'da kalmıyordum. Kendisinin Malatyalı olduğunu hatırlıyorum. Kendisi evde kalan diğerlerine göre rahat profil çizen bir insandı. Öyle sohbet verdiğini hatırlamıyorum. Kılık kıyafeti bakımında da abla profiline uygun değildi. Rahat yaşayan bir insandı. O yıl zaten mezun oldu. Ben de kendisi ile en fazla 1 yıl aynı evde kaldık. Kendisi sohbet yapacak bir yapıya sahip değildi. Mezun olmaya çalışıyordu. Kendisi hakkında daha başka bir bilgim yoktur. Savcı olduğunu duydum. Bize ablalık yapan başka bölümden ablalardı. Kendisi kod adı kullanmıyordu. Bildiğim kadarı ile kod adı ablalara verilen bir ad idi. Arkadaş çevresi de bildiğim kadarı ile komutan kızı ya da ağır ceza reisi kızı gibi insanlardı. Kendisi de hakimlik için hazırlanacaktı." şeklinde ifade vermiştir.

25. Mahkeme 10/4/2019 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan beraatine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Dosyada tanık beyanları ve araştırma tutanaklarındaki bir kısım şüpheli şahıslarla görüşme kaydı dışında aleyhe herhangi bir delil bulunmaması, tanık beyanlarının sanığın örgütsel faaliyetlerde bulunduğuna, örgüt içerisinde hareket ettiğine dair somut isnatlara dayanmaması, sanığın üniversite döneminde kendileriyle birlikte örgüt evinde kaldığını beyan etmelerinden ibaret olması, tanıkların beyanlarında sanığın örgütsel anlamda hiçbir faaliyetine şahit olmadıklarını, sanığın örgütte görev alacak bir yapıya sahip olmadığını, yapıyı pek sevmediğini beyan etmeleri, sanığın tanık beyanlarını doğrular yönde samimi bir şekilde mecburiyetten bu evde kaldığını ve bu evin örgüt evi olduğunu bilmediğini ikrar etmesi, sanığın haklarında FETÖ kapsamında soruşturma yürütülen bir kısım kişilerle görüşme kaydının bulunması ancak bu kişilerin genellikle yargı mensubu olması, bu görüşme kayıtlarının sanığın meslektaşları olmaları hasebiyle hayatın olağan akışına uygun olma ihtimalinin değerlendirilmesi ve sanık hakkında yapılan araştırmalarda bylock kaydı bulunmaması, örgütle irtibatlı Bank Asya da örgüt liderinin talimatı ile mevduat artıranlar arasında isminin olmaması, örgütle irtibatlı Vakıf-Dernek-Sendika üyeliğinin bulunmaması, örgütün Tepe Yöneticileri ile irtibatının tespit edilememesi, örgütle iltisaklı şirketlerle Sgk kaydı olmaması, sanıktan elde edilen cd'lerde Fetö örgütüyle irtibatlı herhangi bir bulguya saptanamamış olması ile dosya bir bütün olarak değerlendirildiğinde, sanığın 2005-2006 yıllarını kapsayan dönemde örgütle irtibatlı bir dershaneye gitmiş olması, üniversite öğrencisi olduğu dönemde olarak örgüte ait evde kalmış olması mahkememizde örgüt üyeliği kapsamında şüphe oluşturmuş olsa da; sanığın örgüte ait bir dershanede eğitim görmüş olması ve öğrenci olduğu dönemde örgüte ait evlerde kalması tek başına örgüt hiyerarşisi içinde hareket ettiği sonucunu doğurmayacağından mevcut deliller ışığında sanığın mahkumiyetini gerektirir her türlü şüpheden uzak yeterli, kesin ve açık delil elde edilememesi karşısında şüphe aşamasında kalan silahlı terör örgütüne üye olma suçu yönünden CMK.nun 223/2-e maddesi uyarınca sanığın atılı suçtan Beraatine karar vermek gerekmiş, aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

26. Başvurucu hakkında verilen beraat hükmüne karşı Ankara cumhuriyet Başsavcılığı "başvurucunun ikrar içeren savunması, tanık beyanları ve dosyadaki diğer delillere göre mahkumiyet kararı verilmesi gerekirken beraat kararı verildiği" gerekçesiyle istinaf talebinde bulunmuştur. Başvurucu müdafii de istinaf yoluna başvurmuştur.

27. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Kanun Hükümleri

28. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

B. Yargıtay İçtihatları

29. Silahlı terör örgütüne üye olma suçuyla ilgili olarak Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 30/9/2019 tarihli ve E.2019/2653, K.2019/5656 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... sanığın örgütle iltisaklı olması nedeniyle kapatılan dershaneye gitmesinin, yurtlarda kalmasının ve çocuklarını göndermesinin örgütsel faaliyet olarak kabul edilemeyeceği belirlenerek yapılan incelemede;..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen mesleğinden kaynaklanan güvencelere de riayet edilmeksizin hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık; başvurucu hakkında soruşturma yürütülen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi, ayrıca başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı görüşündedir.

B. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

35. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

" Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

37. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

38. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'ye üye olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

39. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL bu görüşe katılmamışlardır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

41. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsü sonrasında hakkında yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

43. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda -hâkimlerle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

44. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147).

45. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

46. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

47. Yozgat Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucu hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığına ilişkin olarak dosyada somut delillerin olduğu ifade edilmiştir. Buna ilişkin olarak HSYK'nın açığa alma kararı ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarı olduğu belirtilmiştir (bkz. § 14).

48. Başvurucu hakkında hazırlanan iddianamede ise HSYK'nın meslekten çıkarma kararına, başvurucunun haklarında FETÖ soruşturması yürütülen şahıslarla telefon irtibatının bulunduğuna dair HTS raporuna ve tanık beyanlarına dayanılmıştır (bkz. §§ 19-21).

49. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişiler bakımından suç işlediklerine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulünün mümkün olmadığını değerlendirmiştir (Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018 § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104; Zafer Özer, §§ 53-58). Somut olayda başvurucu yönünden de anılan kararlarda yer alan değerlendirmelerden ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu

değildir.

50. Soruşturma mercilerinin başvurucunun haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerle telefon görüşmelerinin olduğunu belirterek bu hususu da suçlamaya dayanak bir olgu olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Başvurucu, belirtilen görüşmelerle ilgili olarak hatalı bir değerlendirme yapıldığını savunmuştur. Soruşturma makamlarınca söz konusu telefon görüşmelerinin örgütsel bir ilişki çerçevesinde yapıldığı yönünde bir tespit ya da iddiada bulunulmadığı görülmektedir. Görüşmelerin içeriğine ilişkin herhangi veri de mevcut değildir. Ayrıca söz konusu görüşmelerin FETÖ/PDY'nin yargı alanındaki yöneticileriyle (imamlarıyla) gerçekleştirildiğine dair bir belirlemede de bulunulmamıştır. Öte yandan yargı mensuplarının yaklaşık üçte biri hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütüldüğü, toplamda ise anılan suçlar dolayısıyla yüz binlerce kişi hakkında soruşturma açıldığı hatırda tutulmalıdır. Bu durumda somut olayın koşulları itibarıyla -içeriği belli olmayan- bu telefon görüşme kayıtlarının örgütsel bir ilişki bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün görünmemiştir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Açay, § 61; Mustafa Özterzi, § 106; Zafer Özer, § 62).

51. Öte yandan soruşturma ve kovuşturma evrelerinde dinlenen tanık beyanlarında başvurucunun darbe teşebbüsüyle veya teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY ile örgütsel bir ilişki içinde bulunduğu yönünde somut olguya dayalı bir ifade bulunmamaktadır. Aksine tanıklar genel olarak başvurucunun o dönemlerde cemaat olarak bilinen (FETÖ/PDY) bu yapıyı pek sevmediğini, yapıya uygun bir kişilik taşımadığını ve sonradan da bu yapıdan ayrıldığını duyduklarını ifade etmişlerdir (bkz. §§ 20, 24). Başvurucunun kendi savunması ve tanık beyanlarında da anlatıldığı şekilde 2011 yılı öncesinde öğrencilik döneminde bir süre örgüt evlerinde kalmış olması tek başına örgütsel bir faaliyet olarak değerlendirilemeyecektir (Yargıtayın FETÖ/PDY'ye ile iltisaklı yurtta kalmakla ilgili olarak aynı yöndeki değerlendirmeleri için bkz. § 29). Tanık beyanlarında başvurucunun FETÖ/PDY üyesi olduğuna, bu örgütle bir örgütsel bağlantısı olduğuna veya hangi örgütsel eylemlerde bulunduğuna ya da başvurucunun örgütsel konumuna ilişkin herhangi bir bilgi, vaka veya olguya yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca başvurucu hakkındaki beyanların izlenim ve düşünceye dayalı olması, somut olgu barındırmaması dikkate alındığında söz konusu beyanların örgütsel bir faaliyet bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün değildir.

52. Bu itibarla soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda tutuklama için gerekli olan yargı makamlarının denetimini yapabilecek suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

53. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

54. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

55. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

56. Anayasa Mahkemesi daha önceki pek çok kararında Anayasa'nın olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin suç işlendiğine dair belirtilerin varlığı ortaya konulmadan gerçekleştirilen tutuklamaları meşru kılmadığına, suç işlendiğine dair belirti olduğu ortaya konulmadan tutuklama tedbirinin uygulanmasının durumun gerektirdiği ölçüde bir müdahale olmadığına karar vermiştir (Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 105-110; Mehmet Hasan Altan (2), §§ 152-157; Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018, §§ 83-89; Mustafa Baldır, §§ 83-88).

57. Somut olayda bu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Bu nedenle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

58. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

59. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

60. Başvurucu, manevi zararlarına karşılık olarak toplam 10.000.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

61. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

62. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

63. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Soruşturma sürecinde 29/4/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine (bkz. § 17) karar verilmiş ve tutukluluk hâli sona ermiştir.

64. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Kadir ÖZKAYA ve Recai AKYEL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 16. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/456) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa’da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir

(Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 19.07.2016 tarihinde tutuklanan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 03.03.2017 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesinin(1) numaralı fıkrasına göre “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.” Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de “Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller

somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir.”

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de “tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki birçok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK’nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere

dayalı başvurularda da CMK’nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK’nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK’nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına

rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar

hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk

şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu davanın mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Açıkladığımız gerekçelerle başvurunun, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden çoğunluğun işin esasının incelenmesi gerektiği yolunda oluşan görüşüne katılmadık.

Başkan Kadir ÖZKAYA Üye Recai AKYEL

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

YAŞAR BÖKE

B. No: 2017/27050 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/27050

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAŞAR BÖKE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/27050)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Yaşar BÖKE

Vekili : Av. Şevket ARZIK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kaçakçılık suçunda kullanılan otobüsün müsadere edilmesine karar verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının; delillerin takdirinde hata yapılarak mahkûmiyete hükmedilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, otobüs işletmeciliği yapmaktadır. 79 EB 718 plaka sayılı yolcu nakil otobüsü trafik sicilinde başvurucu adına tescillidir.

9. Kolluk görevlilerince 20/6/2015 tarihinde otoyolda yapılan kontrol sırasında 79 EB 718 plakalı otobüs durdurulmuştur. Yapılan aramada otobüsün sol üst teker ve sağ arka teker üzerindeki bölmenin bagaj kısımlarında su kutularına gizlenmiş gümrük kaçağı 3.000 paket sigara tespit edilmiştir. Arama sırasında otobüste bulunan başvurucu, sigara paketlerinin kendisine ait olduğunu ve bunları satmak amacıyla aldığını ifade etmiştir.

10. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), ele geçirilen gümrük kaçağı 3.000 paket sigaraya el konularak imha edilmek üzere tasfiye edilmesini ve otobüse ait trafik tescil kaydına satılamaz devredilemez şerhi konulmasını 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında talep etmiştir. Adana 2. Sulh Ceza Hâkimliği 11/6/2015 tarihli kararı ile söz konusu talepleri kabul etmiştir.

11. Başsavcılığın 29/7/2015 tarihli iddianamesi ile başvurucunun 5607 sayılı Kanun'un 3., 10. ve 22. maddeleri gereğince cezalandırılmasını, ayrıca el konulan gümrük kaçağı 3.000 paket sigarının ve suçun icrasını kolaylaştırmada kullanılan otobüsün 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince müsaderesine karar verilmesi talep etmiştir.

12. Adana 1. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) tarafından alınan bilirkişi raporunda 3.000 paket sigaranın gümrüklenmiş değeri 19.520,27 TL olarak tespit edilmiştir. Mahkeme 26/1/2017 tarihli kararı ile başvurucunun ticari amaçlı gümrük kaçağı sigara bulundurmak suçundan 2 yıl 6 ay hapis ve 6.600 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme 5607 sayılı Kanun'un 10/2 ve 13. maddeleri delaletiyle 5237 sayılı Kanun'un 54. maddesi gereğince otobüsün müsaderesine karar vermiştir.

13. Müsadereye ilişkin kararın gerekçesinde Mahkeme, otobüsün daha önceki bir kaçakçılık suçuna ilişkin ceza yargılaması tamamlanmadan ikinci kez yine başvurucu tarafından suçta kullanıldığını belirtmiştir. Mahkeme, otobüste yakalanan kaçak eşyanın kaim değerinin 19.250 TL olup otobüsün rayiç bedeline göre esaslı bir kısmını teşkil etmediğini, buna karşın yüklü miktarda sigaranın hacim ve miktar bakımından ancak söz konusu otobüsle taşınması mümkün olduğundan taşıma kapasitesinin aracın esaslı bir kısmını teşkil ettiğini ifade etmiştir. Mahkeme son olarak otobüsün kaçak sigara taşınması işine tahsis edildiğini belirtmiştir.

14. Başvurucu, Mahkeme kararına karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi itirazın esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

15. Nihai karar 2/5/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 31/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 5607 sayılı Kanun'un "Kaçakçılık suçları" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısımları

şöyledir:

"(1) Eşyayı, gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın ülkeye sokan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Eşyanın, gümrük kapıları dışından ülkeye sokulması halinde, verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılır.

...

(5) Birinci ila dördüncü fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesine iştirak etmeksizin, bunların konusunu oluşturan eşyayı, bu özelliğini bilerek ve ticarî amaçla satın alan, satışa arz eden, satan, taşıyan veya saklayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

...

(10) Kaçakçılık suçunun konusunu oluşturan eşyanın akaryakıt ile tütün, tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkiler olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarısından iki katına kadar artırılır, ancak bu fıkranın uygulanması suretiyle verilecek ceza üç yıldan az olamaz.

...

(18) (Değişik: 18/6/2014-6545/89 md.) Ambalajlarında bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaret bulunmayan ya da taklit veya yanıltıcı bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretleri taşıyan tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkileri;

a) Ticari amaçla üreten, bulunduran veya nakleden,

b) Satışa arz eden veya satan,

c) Bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla satın alan,

kişi üç yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ancak, tütün mamullerinin etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin kaçak olarak yurda sokulduğunun anlaşılması hâlinde, onuncu fıkra hükmüne istinaden cezaya hükmolunur.

...

(22) (Ek: 18/6/2014-6545/89 md.)Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların konusunu oluşturan eşyanın değerinin fahiş olması hâlinde, verilecek cezalar yarısından bir katına kadar artırılır.

..."

18. 5607 sayılı Kanun'un "Kaçak eşya naklinde kullanılan taşıta elkoyma" kenar başlıklı 10. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) 13 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamına girmesi, Türkiye'de sicile kayıtlı olmaması ya da soruşturma ve kovuşturma devam ederken, kaçakçılık suçunun işlenmesinde tekrar kullanılması halinde, elkonulan araç alıkonulur. Sahibinin aracın değeri kadar teminatı alıkoyma tarihinden itibaren otuz gün içinde gümrük idaresine teslim etmesi halinde, araç sahibine iade edilir. Aksi takdirde, tasfiye idaresi tarafından soruşturma ve kovuşturma sonucu beklenmeksizin derhal tasfiye olunur. Tasfiyenin satış suretiyle gerçekleşmesi halinde, satıştan elde edilen gelirden taşıtın muhafaza edilmesi ve satışı için gerekli olan bütün masraflar karşılandıktan sonra kalan miktar, kovuşturma sonucuna göre işlem yapılmak üzere emanet hesabına alınır."

19. 5607 sayılı Kanun'un "Müsadere" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunda tanımlanan suçlarla ilgili olarak 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun eşya ve kazanç müsaderesine ilişkin hükümleri uygulanır. Ancak kaçak eşya taşımasında bilerek kullanılan veya kullanılmaya teşebbüs edilen her türlü taşıma aracının müsadere edilebilmesi için aşağıdaki koşullardan birinin gerçekleşmesi gerekir:

a) Kaçak eşyanın, suçun işlenmesini kolaylaştıracak veya fiilin ortaya çıkmasını engelleyecek şekilde özel olarak hazırlanmış gizli tertibat içerisinde saklanmış veya taşınmış olması.

b) Kaçak eşyanın, taşıma aracı yüküne göre miktar veya hacim bakımından tamamını veya ağırlıklı bölümünü oluşturması veya naklinin, bu aracın kullanılmasını gerekli kılması.

c) Taşıma aracındaki kaçak eşyanın, Türkiye'ye girmesi veya Türkiye'den çıkması yasak veya toplum veya çevre sağlığı açısından zararlı maddelerden olması.

(2) Etkin pişmanlık nedeniyle fail hakkında cezaya hükmolunmaması veya kamu davasının düşmesine karar verilmesi, sadece suç konusu eşya ile ilgili olarak müsadere hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmez. "

20. 5237 sayılı Kanun'un "Eşya müsaderesi" kenar başlıklı 54. maddesi şöyledir:

"(1) İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükmolunur. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/11 md.) Eşyanın üzerinde iyiniyetli üçüncü kişiler lehine tesis edilmiş sınırlı ayni hakkın bulunması hâlinde müsadere kararı, bu hak saklı kalmak şartıyla verilir.

(2) Birinci fıkra kapsamına giren eşyanın, ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkânsız kılınması halinde; bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verilir.

(3) Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsaderesine hükmedilmeyebilir.

(4) Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir.

(5) Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir.

(6) Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükmolunur. "

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu, savunması ve tanık beyanları yerine bir kolluk görevlisinin ifadesi esas alınarak mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini

ileri sürmüştür.

23. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

24. Başvurucu, derece mahkemelerince delillerin takdirinde hata yapıldığını öne sürmektedir. Başvurucu tarafından ileri sürülen bu iddialar delillerin değerlendirilmesine ilişkindir. Somut olayda derece mahkemeleri kararlarının açıkça keyfî olduğu veya bariz bir takdir hatası içerdiği söylenemez.

25. Sonuç olarak hukuk kurallarının yorumlanması ve delillerin değerlendirilmesine ilişkin olan başvurunun bu kısmı, yukarıda belirtilen içtihat kapsamında kanun yolu şikâyeti niteliğindedir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvuruların bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Başvurucu; kaçak eşya değerinin 19.250 TL olmasına karşın 280.563 TL değerindeki otobüsün müsadere edildiğini, ele geçirilen gümrük kaçağı eşyanın otobüsün esaslı bir kısmını teşkil etmediğini, müsadere kararının kanuni koşullarının olayda gerçekleşmediğini ve benzer olaylara ilişkin Yargıtay içtihatlarında müsadere kararı verilemeyeceğinin ifade edildiğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu müsadere kararı ile adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de müsadere kararına ilişkin şikâyetlerin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından, başvurucunun tüm şikâyetlerinin mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

30. Somut olayda başvurucuya ait 79 EB 718 plakalı otobüsün kaçakçılık suçunun işlenmesine tahsis edildiği gerekçesiyle müsaderesine karar verilmiştir.

31. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda müsadere konusu otobüsün trafik sicil

kaydında başvurucu adına kayıtlı olması nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiğinde kuşku bulunmamaktadır.

32. Malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması, mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Anayasa Mahkemesi daha önce müsadere kararının mülkün başvurucunun elinden alınmasına yol açsa da bu yoksun bırakma işleminin mülkün bir suçta kullanıldığı gerekçesine dayalı olarak mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrolü amacıyla yapıldığını kabul etmiştir (Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, § 66). Somut olayda başvurucunun mülkiyetinde bulunan otobüsün müsadere edilmesinin Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkiyet hakkına müdahale oluşturduğu açık olup başvurunun mülkiyetin kullanımının kontrolüne ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Eyyüp Baran, § 66; Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017, 13/7/2016, § 69).

33. Anayasa’nın 13. ve 35. maddelerine göre mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için, müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

34. Başvuru konusu olayda müsadere tedbirinin 5607 sayılı Kanun'un 10. ve 13. maddeleri ile 5237 sayılı Kanun'un 54. maddesine dayanılarak uygulandığı görülmektedir. Bu hükümlerin öngörülebilir, açık ve ulaşılabilir mahiyette olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla müdahalenin kanunilik koşulunu taşıdığı anlaşılmaktadır.

35. Kaçakçılığın önlenmesinin kamu yararına olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Bu kapsamda kaçakçılık suçunda kullanılan otobüs hakkında verilen müsadere tedbiri ile aracın yeniden suçta kullanılmasının önüne geçilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amaçlanmaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, §§ 63-65). Dolayısıyla somut olayda müsadere tedbiri ile mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin suçla mücadele kapsamında kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

36. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir (Mahmut Üçüncü, § 78; Eyyüp Baran, § 74).

37. Şikâyet edilen müsadere tedbirinin belirtilen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğu açıktır. Müdahalenin gerekliliği yönünden ise kamu makamlarının özellikle mülkiyetin kamu yararına kullanımının düzenlenmesinin söz konusu olduğu suçla mücadele gibi alanlarda geniş bir takdir yetkisinin mevcut olduğu kabul edilmekte olup başvurucu bu amacı gerçekleştirmeye daha uygun bir aracın varlığını da gösterememiştir.

38. Orantılılık yönünden ise ilk olarak müsadere tedbirinin Mahkeme tarafından verildiğine ve başvurucunun ise bu karara karşı etkin bir biçimde itiraz imkânı bulamadığına dair açık bir şikâyetinin bulunmadığına değinmek gerekir. Bunun yanında müsadere tedbirine yönelik olarak yargısal makamların kararlarının makul bir değerlendirme içermediği veya keyfi olduğu da başvurucu tarafından ortaya konulamamıştır.

39. Somut olayda, müsadere kararı verilen ceza yargılamasında başvurucu sanık olarak yer almış ve yargılama sonucunda suçu işlediği sabit görülerek hapis ve adil para cezasına

mahkum edilmiştir. Ayrıca Mahkemenin müsadere kararına ilişkin gerekçesinde başvurucuya ait otobüsün daha önce de benzer bir eylemde kullanıldığı belirtilmiştir. Buna göre müsadere kararı ile başvurucunun davranışı arasındaki makul bir illiyet bağı ortaya konmuştur.

40. Başvurucu, ele geçirilen kaçak eşya değerinin 19.250 TL olmasına rağmen 280.563 TL değerindeki otobüsün müsadere edilmesinin ölçüsüz olduğunu ileri sürmüştür. Orantılılık incelemesi yapılırken müsaderesine karar verilen eşya ile suçun maddi konusu arasında mekanik bir değer karşılaştırılması yapılması yeterli değildir. Suçun hukuki ve maddi konusu, toplumdaki etkisi, faile sağladığı yarar ve mülk sahibinin kusurlu davranışının etkisi gibi hususlar da birlikte değerlendirilmelidir. Bütün bu unsurlar her somut olay bakımından ve olayın özel koşulları gözetilerek irdelenmelidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Fatma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, B. No: 2014/5167, 28/9/2016, § 86).

41. Somut olayda, Mahkeme kararında da ifade edildiği üzere gümrük kaçağı 3.000 paket sigaranın otobüsle ile taşınmasının mümkün olabileceği, otobüsün suçun işlenmesinde kullanıldığının sabit olması ve suçla mücadele amacı taşıyan kamu yararının varlığı gözönüne alınmalıdır. Ayrıca derece mahkemelerinin aksi ispat edilemeyen tespitlerine göre kaçak eşya için müsadere tedbirine konu otobüste ayrı bir yer tahsis edilmiş ve söz konusu otobüs ikinci defa kaçak eşya taşınmasında kullanılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun tutum ve davranışları göz önüne alındığında verilen müsadere kararı ile başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklenmediği sonucuna varılmıştır.

42. Sonuç olarak bir ceza yargılaması sonucunda suçta kullanılan eşya hakkındaki müsadere tedbirinin uygulandığı olayda, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurucunun tutum ve davranışları ile kusurunun ağırlığı dikkate alındığında Anayasa'nın 35. maddesinde öngörülen güvenceler sağlandığından dolayı kamu yararı ile karşılaştırıldığında başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiştir. Buna göre başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı arasında olması gereken adil denge bozulmamış olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçülüdür. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilmediği açıktır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELAHATTİN DEMİRTAŞ (4)

B. No: 2017/27359 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/27359

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELAHATTİN DEMİRTAŞ BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2017/27359)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Selahattin DEMİRTAŞ

Vekili : Av. Ramazan DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucuya gönderilen mektupların, sakıncalı bulunan kısımları okunmayacak şekilde karalanarak başvurucuya verilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucuya ait 2017/27361 sayılı bireysel başvurunun, kişi ve konu yönünden irtibat nedeniyle 2017/27359 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmesine 18/12/2019 tarihinde karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu vekili, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu olarak bulunan başvurucuya farklı zamanlarda G.A. ve Ş.M. isimli kişiler tarafından iki adet mektup gönderilmiştir.

10. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) tarafından 23/3/2017 ve 12/4/2017 tarihinde verilen sakıncalı mektup değerlendirme kararlarıyla; G.A. tarafından gönderilen mektubun 1. sayfasının "...hoşuna giderse ara ara yazarım mektuba ..." cümlesinden "Değerli heval, yaptığım eleştirilere karşı..." cümlesine kadar kısımları ile 2. sayfasının "Ben yine kitabımdan devam edeyim acık..." cümlesinden sonraki "Değerli heval kolum ağrıdı..." cümlesine kadar kısımların okunmayacak şekilde çizilerek başvurucuya verilmesine; Ş.M. tarafından gönderilen mektubun ekinde yer alan A4 ebatlı 60 sayfadan oluşan fotokopi şeklinde çoğaltılmış kısımların başvurucuya verilmeyerek alıkonulmasına karar verilmiştir. Kararların gerekçesinde; sakıncalı görülen kısımların terör örgütü kurucusu A.Ö. tarafından yazıldığının düşünüldüğü, mektupta terör örgütü propagandası niteliğinde, terör ve terörizmi övücü hatta teşvik edici ve bu yönde etki altında bırakabilecek ifadelerin bulunduğu belirtilmiştir.

11. Başvurucu tarafından Disiplin Kurulu kararlarına karşı Edirne 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) yapılan şikâyet başvurusu 14/4/2017 ve 16/5/2017 tarihli kararlarla kabul edilmiş ve Disiplin Kurulu kararlarının kaldırılmasına karar verilmiştir. Kararların gerekçesinde; mektupların başka bir ceza infaz kurumu tarafından uygun görülüp gönderildiği ancak diğer bir ceza infaz kurumu tarafından sakıncalı görülerek muhatabına verilmediği, bu durumun objektif kriterlere dayanmadığı vurgulanmıştır.

12. Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı Edirne 2. Ağır Ceza Mahkemesine yapılan itirazlar 29/5/2017 ve 11/5/2017 tarihli kesin kararlarla kabul edilmiş ve İnfaz Hâkimliği kararlarının kaldırılmasına karar verilmiştir. Kararların gerekçesinde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan itirazın usul ve yasaya uygun olduğu ifade edilmiştir.

13. Nihai kararlar 2/6/2017 ve 25/5/2017 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu vekili 20/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. İlgili hukuk için bkz. Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu vekili Ağır Ceza Mahkemesi kararlarının gerekçesiz olduğunu, mektupların geldiği ceza infaz kurumu denetiminden geçtiğini, başvurucunun daha önce devlet nezaretinde bulunduğu ceza infaz kurumunda defalarca görüştüğü A.Ö.nün görüşlerini içerir mektupların nasıl örgütsel haberleşme, talimat veya etki doğurabileceğinin açıklanmadığını belirterek haberleşme hürriyetinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşlerinde; mektupların sakıncalı görülen kısımların alıkonulmasına karar verilirken, sakıncalı bulunmayan diğer kısımlarının başvurucuya verilmesinin Anayasa'nın 22. maddesi anlamında kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için ihtiyaç duyulan demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı ve müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla da orantılı olduğu, başvurucunun haberleşme hürriyetinin ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçları ile ceza infaz kurumunun düzeni, güvenliği ve suçun önlenmesi meşru amacı temelindeki kamu yararı arasındaki denge gözetilerek sınırlandırıldığı vurgulanmıştır.

19. Başvurucu vekilinin Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında; Bakanlık görüşünde hangi ifadelerin neden sakıncalı olduğunun belirtilmediği, İnfaz Hâkimliği kararına değinilmediği, sözlerin A.Ö.ye ait olmasının, mektupların sakıncalı olması anlamına gelmediği, başvurucunun ülkenin üçüncü muhalefet partisinin lideri konumunda olduğu vurgulanmıştır.

2. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiasının özü, başvurucuya gelen mektupların Disiplin Kurulunca sakıncalı görülen kısımlarının karalanarak başvurucuya verilmesine karar verilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

21. İddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak Anayasa'nın "Haberleşme hürriyeti" kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz...

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesince açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verilebilir. Başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, iddialarının salt kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, temel haklara yönelik bir müdahalenin

olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

23. Disiplin Kurulunca başvurucuya gönderilmek istenen mektupların bir kısmının sakıncalı olduğu değerlendirilerek sakıncalı bulunan kısımların (bkz. § 10) okunmayacak şekilde karalanarak başvurucuya verilmesine karar verilmiştir. Dolayısıyla anılan kararlar ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

24. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz kararında hükümlü ve tutukluların gönderdiği veya kendilerine gönderilen mektuplara ceza infaz kurumunun ilgili kurulları tarafından yapılan müdahalelere ilişkin genel ilkeler belirtilmiştir (Ahmet Temiz, §§ 28-34). Buna göre haberleşme hürriyetine yapılan müdahale Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 22. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın, ulaşılabilir, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından öngörülebilir olması gerekir. İkinci olarak söz konusu müdahale meşru bir amaca dayanmalı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olmalıdır (Ahmet Temiz, § 36).

25. Somut olayda 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 68. maddesinin hükümlülerin ceza infaz kurumlarından yaptıkları yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının kanuni dayanağını oluşturduğu anlaşılmaktadır (Ahmet Temiz, §§ 37-46). Öte yandan, haberleşme hürriyetinin düzenlendiği Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında, söz konusu sınırlama sebeplerine bağlı kalınarak yapılacak sınırlamanın ancak usulüne uygun olarak verilecek hâkim kararıyla mümkün olabileceği belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir" denilerek bu kuralın da mutlak olmadığı ve bu kurala bazı kurumlar yönünden kanunla sınırlamalar getirilebileceği açıkça düzenlenmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 71). Bu bağlamda ceza infaz kurumları, Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında istisnaların uygulanacağı kamu kurumlarındandır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, §§ 74-76).

26. Mektupların sakıncalı bulunmasına sebep olarak, belirtilen kısımlarında A.Ö.ye ait örgütsel haberleşme niteliğinde sözlerin bulunması gösterilmişti. Bu kapsamda başvurucuya gönderilmek istenen mektupların Disiplin Kurulunca denetlenmesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin, kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarını taşıdığı, bunun da Anayasa'nın haberleşme hürriyetine ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır (Ahmet Temiz, § 51).

27. Ceza infaz kurumlarında tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak kamu düzeninin korunmasına ve suç işlenmesinin önlenmesine yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların sahip oldukları haklar sınırlandırılabilir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11 /2014, § 35).

28. Somut olaya konu olan mektupların sakıncalı bulunan kısımlarında A.Ö.ye ait olduğu başvurucu vekili tarafından da kabul edilen ve metin içeriğinden de belirlenen ifadeler bulunduğu anlaşılmaktadır. Sakıncalı kısımlarda Kürtçe ifadeler ve bazı şifreli kısaltmalar kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca A.Ö. tarafından silahlı mücadelenin teşvik edildiği vurgulanmış, başvurucuya eleştiriler yöneltilmiştir. Bunların yanında mektupların sakıncalı

görülen kısımların tamamında terör örgütü kurucusu A.Ö.nün örgütün, lideri olduğu topluluğun nasıl davranması, nasıl yaşaması gerektiğine yönelik öğütleri ve talimatları bulunmaktadır.

29. Mektupların sakıncalı görülen kısımlarında kullanılan üslup ve bu kısımların yazarının kimliği gözönüne alındığında terör örgütünün yapısı ve işleyişiyle ilgili olarak eleştiri ve tavsiyeler içeren anlatımlarda bulunulduğu görülmektedir. Terör örgütünün yönetimine ve yapılanmasına yönelik değerlendirmelerin yer aldığı, şiddeti öven ve meşrulaştıran ifadeler kullanılarak silahlı terör eylemlerinin teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca mektuplarda örgüt söylemleriyle silahlı mücadele vurgulanarak, bu hususta yapılması gerekenler önerilerek terör örgütünün silahlı eylemlerinin meşru gösterilmeye çalışıldığı açıktır.

30. Buna göre mektupların bir kısmının sansürlenerek başvurucuya verilmesi şeklindeki müdahalenin Anayasa'nın 22. maddesi anlamında kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için ihtiyaç duyulan demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı ve müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda Disiplin Kurulu kararlarının da ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği görülmektedir. Sonuç olarak somut olayda haberleşme hürriyetine yönelik açık ve görünür bir ihlal bulunmamaktadır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

32. Başvurucu; İnfaz Hâkimliğince alınan Cumhuriyet savcılığı mütalaasının kendisine tebliğ edilmediğini, mütalaaya karşı beyanlarının alınmadığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

33. Anayasa Mahkemesi, Devran Duran ([GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, §§ 106-112) kararında; kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında inceleyip ele aldığı tutukluluk incelemeleri sırasında alınan savcılık görüşünün şüpheli veya sanıklara bildirilmemesinin anayasal önem taşımadığını, içeriğinde başvurucunun cevap vermesini gerektirmeyen ve daha önce ileri sürülmemiş yeni bir olgudan bahsedilmeyen durumlarda savcılık görüşünün başvurucuya bildirilmemesinin önemli bir zarara da neden olmadığını ifade etmiştir.

34. Somut olayda, İnfaz Hâkimliğince şikâyet başvurusu incelemesi sırasında alınan savcılık görüşünün bildirilmediği ileri sürülmüşse de başvuru formu ve eklerinde başvurucu, bu görüş yazısında kendisinin cevap vermesini gerekli kılan ve daha önce haberdar olmadığı yeni bir olgu bulunduğunu dile getirmemiştir. Ayrıca İnfaz Hâkimliği kararlarının Savcılık görüşüne dayanılarak verildiği yönünde bir tespit de bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun iddiaları bakımından anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

35. Açıklanan gerekçelerle anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle başvurunun bu kısmının kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İnfaz Hâkimliğince yapılan şikâyet başvurusu incelemesi sırasında alınan Savcılık görüşünün bildirilmediğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HABBA KARATAŞ

B. No: 2017/28344 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/28344

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HABBA KARATAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/28344)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Eşref Uğur ŞENOL

Başvurucu : Habba KARATAŞ

Vekili : Av. Osman HAYMANA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, imar planında taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun maliki olduğu Kayseri ili Melikgazi ilçesi Yıldırım Beyazıt Mahallesi 3255 ada 71 parsel sayılı taşınmaz 1/2/1989 tarihli ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planında yol ve park alanı vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucu, bu taşınmazın kamulaştırılması istemiyle Belediyeye başvurmuş fakat bu yoldan bir sonuç elde edememiştir.

9. Başvurucu, bunun üzerine imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle Belediye aleyhine tam yargı davası açmıştır.

10. Kayseri 2. İdare Mahkemesince (Mahkeme), uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmiştir. Kararda, 7/9/2016 tarihinde yürürlüğe giren 20/8/2016 tarihli ve 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na birtakım hükümler eklendiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için öngörülen beş yıllık sürenin 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. madde gereğince bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağı ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan ancak henüz karara bağlanmayan veya kararı kesinleşmeyen davalara da bu madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi 4/5/2017 tarihinde başvurucunun istinaf istemini kesin olarak reddetmiştir.

11. Başvurucu, nihai kararın tebliği üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal, B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu; taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini, bu müdahale sebebiyle taşınmazını dilediği gibi kullanamadığını belirtmiştir. Başvurucu, taşınmazının kamulaştırılmamasının mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını ifade etmiştir. Başvurucu bunun yanında dava sürecinde yapılan yasal değişikliklerin geriye yürütülmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

15. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun asıl şikâyetinin imar uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılması sebebiyle maliki olduğu taşınmazdan dilediği gibi yararlanamadığına, taşınmazı kullanamadığına ve ondan tasarruf edemediğine yönelik olduğu anlaşılmakla başvurucunun bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

18. Anayasa Mahkemesi aynı konu ile ilgili şikâyetleri daha önce incelemiş ve uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Hüseyin Ünal, §§ 34-62).

19. Hüseyin Ünal kararında imar uygulamasına konu edilen taşınmazın başvurucu adına tapuda kayıtlı olması dolayısıyla Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği belirtilmiştir (Hüseyin Ünal, § 37). Uygulama imar planında bu taşınmazın kamu hizmeti alanı olarak ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmiş, söz konusu müdahalenin niteliği sebebiyle mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 38-41).

20. Anayasa Mahkemesi 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri ile 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. maddeye dayalı olan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığını değerlendirmiş, ayrıca taşınmazın kamu hizmetine tahsis edilmesine yönelik müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu açıklamıştır (Hüseyin Ünal, §§ 44-50). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin 28/3/2018 tarihli ve E.2016/196, K.2018/34 sayılı kararı ile anılan madde iptal edilmiştir. Bu çerçevede ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede ise uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşılmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı kabul edilmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 51-62).

21. Somut başvuruda da başvurucuya ait taşınmazın 1/2/1989 tarihli uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süreden beri kamulaştırılmadığı ve başvurucuya herhangi bir tazminat da ödenmediği dikkate alındığında bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçülü değildir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir(Aligül Alkaya ve diğerleri(2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

26. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

27. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri(2), §§ 57-59, 66, 67).

28. Somut olayda başvurucuya ait taşınmaz imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Müdahalenin temeli olan taşınmazın imar planında kamu hizmetine ayrılması idari bir işlem niteliğindedir. Başvurucunun mülkiyet hakkı idari bir işlem nedeniyle ihlal edilmiştir. Ancak idare aleyhine açılan tam yargı davasında da mağduriyet giderilememiştir. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından da kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

29. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, ihlal sonucuna uygun olarak tazminata hükmedilmesinden ibarettir. Tazminat miktarının belirlenmesi hususu ise bu konuda uzmanlaşmış derece mahkemelerinin takdirindedir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

30. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 2. İdare Mahkemesine (E.2016/558, K.2016/1538) GÖNDERİLMESİNE,

D. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

INSPEKTORATE ULUSLARARASI GÖZETİM SERVİSLERİ A.Ş.

B. No: 2017/29088 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/29088

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

INSPEKTORATE ULUSLARARASI GÖZETİM SERVİSLERİ A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/29088)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Inspektorate Uluslararası Gözetim Servisleri A.Ş.

Vekili : Av. Zeynep SOYDAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davada istinaf talebinin süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/7/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8.G.H., başvurucu şirket bünyesinde 1/9/2009 tarihinden itibaren eksper olarak çalışmaya başlamış; 2012 yılı Ekim ayından itibaren de bölge sorumlusu olarak çalışmaya devam etmiştir. G.H.nin iş akdi, iş verene ait araçla alkollü bir şekilde kolluk görevlilerine yakalandığı gerekçesiyle 27/3/2015 tarihinde başvurucu tarafından feshedilmiştir.

9. G.H., başvurucu aleyhine işçilik alacaklarının tahsili talebiyle Aliağa İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 11/11/2016 tarihli kararı ile davayı kısmen kabul etmiştir.

10. Başvurucu, gerekçeli kararı 23/11/2016 tarihinde tebellüğ etmiş; başvurucu vekili Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden 1/12/2016 tarihli iş emri ile istinaf talebinde bulunmuştur.

11. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 7. Hukuk Dairesi 24/5/2017 tarihinde; başvurucu tarafından yasal süre içinde süre tutum dilekçesinin sunulduğunu, harcın yatırıldığını ancak gerekçeli karar 23/11/2016 tarihinde tebliğ edilmesine rağmen başvurucunun yasal süre dolduktan sonra 2/12/2016 tarihinde gerekçeli istinaf dilekçesini gönderdiğini, süre tutum dilekçesinde başvurucunun istinaf başvuru sebepleri ve gerekçesini göstermediğini açıklayarak 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 355. maddesi gereğince kamu düzenine aykırı bir hususun da saptanmadığını belirterek usul ve yasaya uygun bulunan mahkeme kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun süre yönünden reddine karar vermiştir.

12. Ret kararı başvurucu vekiline 9/6/2017 tarihinde tebliğ edilmiş 6/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

13. 6100 sayılı Kanun'un 343. maddesi şöyledir:

“ İstinaf dilekçesi, kararı veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine verilebilir. İstinaf dilekçesi hangi mahkemeye verilmişse, o mahkemece bölge adliye mahkemesi başvuru defterine kaydolunur ve başvurana ücretsiz bir alındı belgesi verilir.

Kararı veren mahkemeden başka bir mahkemeye verilmiş olan istinaf dilekçesi, bu mahkemece yukarıdaki fıkraya göre işlem yapıldıktan sonra kararı veren mahkemeye örnekleriyle birlikte gönderilir. Bu durum derhâl mahkemesine bildirilir.

İstinaf yoluna başvurma tarihi konusunda 118 inci madde hükmü uygulanır.

Dosya, kararı veren mahkemece, istinaf dilekçesinde gösterilen daire ile bağlı kalınmaksızın, ilgili bölge adliye mahkemesine gönderilir.”

14. 6100 sayılı Kanun'un 445. maddesi şöyledir:

"Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP), adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla oluşturulan bilişim sistemidir. Dava ve diğer yargılama işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirildiği hâllerde UYAP kullanılarak veriler kaydedilir ve saklanır.

Elektronik ortamda, güvenli elektronik imza kullanılarak dava açılabilir, harç ve avans ödenebilir, dava dosyaları incelenebilir. Bu Kanun kapsamında fizikî olarak hazırlanması öngörülen tutanak ve belgeler güvenli elektronik imzayla elektronik ortamda hazırlanabilir ve gönderilebilir. Güvenli elektronik imza ile oluşturulan tutanak ve belgeler ayrıca fizikî olarak gönderilmez, belge örneği aranmaz.

Elektronik ortamdan fizikî örnek çıkartılması gereken hâllerde tutanak veya belgenin aslının aynı olduğu belirtilerek hâkim veya görevlendirdiği yazı işleri müdürü tarafından imzalanır ve mühürlenir.

Elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre gün sonunda biter.

Mahkemelerde görülmekte olan dava, çekişmesiz yargı, geçici hukuki koruma ve diğer tüm işlemlerde UYAP'ın kullanılmasına dair usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir."

15. 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı mülga İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"İstinaf yoluna başvurma süresi, karar yüze karşı verilmişse nihaî kararın taraflara tefhimi, yokluklarında verilmiş ise tebliği tarihinden itibaren sekiz gündür."

16. 6/8/2015 tarihli ve 29437 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in (Yönetmelik) 5. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...

Taraf ve vekilleri ile diğer ilgililer güvenli elektronik imza ile imzalamak suretiyle UYAP vasıtasıyla birimlere elektronik ortamda bilgi ve belge gönderebilirler.

Gelen evraktan sorumlu personel, UYAP üzerinden birimlere gönderilen ve iş listesine düşen belgeleri derhâl ilgili kişiye ya da doğrudan dosyasına aktarır. Onay gerektiren evrak ilgilinin iş listesine yönlendirilir.

...

Elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre gün sonunda biter. Elektronik ortamda yapılacak işlemlerin, ertesi güne sarkmaması açısından saat 00:00'a kadar yapılması zorunludur.

..."

17. Yönetmelik'in 208. maddesinin (9) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraf vekillerince UYAP üzerinden güvenli elektronik imza ile kanun yolu başvuru dilekçesi gönderilebilir. Bu işler için ayrıca elle atılmış imzalı belge istenmez. Avukatların UYAP Avukat Bilgi Sistemi üzerinden kanun yolu başvuru dilekçesi gönderebilmeleri için güvenli elektronik imza sahibi olmaları gerekir. Kanun yolu harçları avukat tarafından elektronik ortamda mahkeme veznesi hesabına aktarılır. Ayrıca bu işlemlerin Barokart veya kredi kartı gibi ödeme araçlarıyla yapılması sağlanabilir. Kanun yolu başvurusu, dilekçenin sisteme

kaydedildiği tarihte yapılmış sayılır. İşlem sonucunda başvuru sahibinin elektronik ortamda erişebileceği bir alındı belgesi oluşturulur."

2. Yargıtay Kararı

18. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 18/4/2017 tarihli ve E.2016/18866, K.2017/3451 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"..Samsun 4.İş Mahkemesi'nin 16.08.2016 günlü tavzih isteminin reddine dair ek kararı davacı kurum vekiline 6 Eylül 2016 tarihinde usulünce tebliğ edilmiş olup, sekiz günlük temyiz süresi Kurban Bayramı tatili de gözetildiğinde16.09.2016 tarihinde sona ermektedir. Davacı vekilininise, adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla oluşturulan Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi denilen UYAP üzerinden gönderdiği 14.09.2016 günlü itiraz dilekçesiyle İstinaf başvurusunda bulunduğu anlaşılmaktadır.

Şu halde istinaf başvurusunun süresinde yapıldığı gözetilerek, esasa girilip yapılacak yargılama sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), mahkemeye erişim hakkının Sözleşme'nin 6. maddesinde yerini bulan güvencelerin doğal bir parçası olduğunu (Lawyer Partners A.S./Slovakya, B. No: 54252/07, 16/6/2009, § 52), bu kapsamda herkesin kişisel hak ve yükümlülükleriyle ilgili her türlü iddiasını bir mahkeme veya yargı önüne getirme hakkının güvence altına alındığını (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36) belirtmiştir. Yine AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinde mahkeme kararlarına karşı kanun yolu başvurusunda bulunma hakkının güvence altına alınmadığını ancak devletin kendi takdirine bağlı olarak taraflara kanun yolu başvurusunda bulunma hakkı tanıması durumunda bu incelemeyi yapan mahkeme önünde uygulanan muhakeme usulünün bu ilkelere uygun olması gerektiğini belirtmiştir (Delcourt/Belçika, B. No: 2689/65, 17/1/1970, § 26).

21. Bu değerlendirmeye benzer şekilde AİHM, bir hukuk davasında BAM ilamına yönelik itirazın süre yönünden reddedilmesi nedeniyle yapılan başvuruyu mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirerek kanun yolu incelenmesinde uygulanacak usulün Sözleşme'nin 6. maddesi kapsında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Mushta/Ukrayna, B. No: 8863/06, 18/11/2010, § 39).

22. Yine AİHM, mahkemeye erişim hakkına yönelik birtakım sınırlandırmaların kabul edilebileceğini ancak sınırlamaların meşru bir amaca yönelik olmadığı veya kullanılan yöntem ile ulaşılması hedeflenen amaç arasında makul bir orantısallık ilişkisinin bulunmadığı durumlarda kısıtlamaların Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasına uygun olmayacağını belirtmiştir (Ashingdane/Birleşik Krallık, B. No: 8225/78, 28/5/1985, § 57).

23. Osu/İtalya (B. No: 36534/97, 11/7/2002, §§ 36-40) davasında, uyuşturucu kaçakçılığı yapan suç örgütüne üye olduğu gerekçesiyle hakkında 7 yıl hapis cezası verilen başvurucu,

kararı sonradan öğrendiğini belirterek Yargıtaya gecikmiş temyiz başvurusunda bulunmuş; Yargıtay ilgili kanun hükmüne rağmen talebin süresinde yapılmadığı gerekçesiyle istemi reddetmiştir. AİHM bu başvuruda dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesinin kabul edilebileceğini ancak öngörülen süre koşullarının açıkça hukuka aykırı olarak yanlış uygulanması ya da hesaplanması nedeniyle kişilerin dava açma veya kanun yollarına başvuru hakkını kullanamamaları hâlinde mahkemeye erişim hakkının ihlal sonucunun ortaya çıkacağını belirterek somut olayda Yargıtayın ret kararının kanun hükmünün neden uygulanmadığına ilişkin gerekçe içermediğini, bu açıdan öngörülebilir olmadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, somut davada ilk derece mahkemesi kararına karşı süresinde vekili aracılığıyla UYAP yoluyla 1/12/2016 tarihli iş emri ile istinaf talebinde bulunduğu hâlde BAM'ın açık bir yanılgı ile talebin yasal süre dolduktan sonra 2/12/2016 tarihinde ileri sürüldüğü gerekçesiyle istinaf başvurusunu süre yönünden reddettiğini belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

26. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

27. Başvurucunun şikâyetinin özü istinaf talebinin esasının BAM tarafından incelenmemesine yönelik olması dolayısıyla iddia, adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer alan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

29. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

30. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

31. Öte yandan mahkemeye erişim hakkı ilk derece mahkemesine dava açma hakkının yanı sıra itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise anılan yollara başvurma hakkını da içerir (Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49).

32. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması "kanun yolu"na başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

33. Somut olayda Mahkeme kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun süre aşımından reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

36. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, meşru bir amaç taşıma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

37. Başvuru konusu olayda Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun istinaf talebini 5521 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesinde öngörülen sürede yapılmadığı gerekçesiyle reddettiği anlaşılmaktadır. Bölge Adliye Mahkemesinin bu hükmü esas alarak verdiği ret kararına göre yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

38. Yargısal başvuruların bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde, kanun yolu başvurularında süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacının bulunduğuna işaret etmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59).

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

39. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi uyarınca anılan sınırlamaların mahkemeye erişimi imkânsız hâle getirmemesi ya da aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen hukuki veya fiilî sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, § 52).

40. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi, bu süreler dava açmayı imkânsızlaştırmadıkça -hukuki belirlilik ilkesinin gereği olarak- mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak mevzuatta öngörülen süre kurallarının hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

41. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

42. Ölçülülük ilkesi, öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını ve bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Öngörülen tedbirin kişiyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin ölçülü olduğundan söz edilemez (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38). Müdahalenin ölçülülüğü değerlendirilirken ilgili yasal düzenlemelerle birlikte somut olayın koşulları ve başvurucunun tutumu da gözönünde bulundurulmalıdır (Ahmet Ersoy ve diğerleri, B. No: 2014/4212, 5/4/2017, § 50).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvurucunun istinaf talebinin kanun yolu incelemesine konu yapılmamasının mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır. Başvurucu 1/12/2016 tarihli dilekçesinde istinaf başvuru sebeplerini ve gerekçesini göstermiş; Bölge Adliye Mahkemesi gerekçeli istinaf dilekçesinin başvurucu vekili tarafından yasal süresi içinde sunulmadığını, başvurucu vekilinin başvuru dilekçesinde istinaf başvuru sebeplerini ve gerekçesini göstermediğini belirterek istinaf talebini süre yönünden reddetmiştir.

44. Başvuru konusu olay tarihinde yürürlükte bulunan 5521 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesinde; iş mahkemelerince verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurma süresi, karar yüze karşı verilmişse nihai kararın taraflara tefhimi, yokluklarında verilmiş ise tebliği tarihinden itibaren sekiz gün olarak belirtilmiştir. 6100 sayılı Kanun'un 445. maddesinde;

elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak dava açılabileceği, harç ve avansın ödenebileceği, dava dosyalarının incelenebileceği, Kanun kapsamında fiziki olarak hazırlanması öngörülen tutanak ve belgelerin güvenli elektronik imzayla elektronik ortamda hazırlanarak gönderilebileceği belirtilmiştir.

45. Yönetmelik'in 5. ve 208. maddelerinde; taraf ve vekillerce, diğer ilgililerce güvenli elektronik imza ile imzalamak suretiyle UYAP vasıtasıyla mahkemeler veya hukuk dairelerine elektronik ortamda bilgi ve belge gönderilebileceği, taraf vekillerince UYAP üzerinden güvenli elektronik imza ile kanun yolu başvuru dilekçesinin gönderilebileceği, bu işler için ayrıca elle atılmış imzalı belge istenmeyeceği, avukatların UYAP Avukat Bilgi Sistemi üzerinden kanun yolu başvuru dilekçesi gönderebilmeleri için elektronik imza sahibi olmalarının gerekli olduğu, kanun yolu harçlarının avukat tarafından elektronik ortamda mahkeme veznesi hesabına aktarılacağı, kanun yolu başvurusunun dilekçenin sisteme kaydedildiği tarihte yapılmış sayılacağı belirtilmiştir.

46. Başvuru formuna ekli belgeler ve UYAP'ta yapılan incelemeden Mahkeme kararının 23/11/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği, başvurucu vekilinin 1/12/2016 günü saat 16.50'de süre tutum sonrası istinaf dilekçesini sunduğu, Mahkeme personelince dilekçe ile ilgili işleme 2/12/2016 günü saat 09.59'da başlandığı anlaşılmıştır.

47. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında 23/11/2016 tarihinde gerekçeli kararı tebellüğ eden başvurucunun ilama karşı UYAP üzerinden 1/12/2016 tarihinde istinaf talebinde bulunmasına rağmen dilekçenin Mahkeme görevlileri tarafından yasal süre dolduktan sonra 2/12/2016 tarihinde işleme konulması nedeniyle Bölge Adliye Mahkemesinin bu tarihi esas alarak karar istinaf talebini süre yönünden reddetmesinin öngörülebilirlik sınırları içinde olduğunun değerlendirilemeyeceği, hatalı bir değerlendirmeye dayalı uygulama ile başvurucunun kanun yolunu kullanma imkânının ortadan kaldırıldığı, başvurucu üzerinde ağır bir yüke sebep olunduğu, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

49. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

50. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi

talebinde bulunmuştur.

51. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

52. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

53. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

54. Başvurucunun istinaf yoluna müracaat hakkını kullanma imkânını kısıtlayacak bir yorum yapılarak istinaf talebinin reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin Bölge Adliye Mahkemesi kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

55. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin dosyanın Bölge Adliye Mahkemesi gönderilmesini sağlamak üzere Aliağa İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Aliağa İş Mahkemesine (E.2015/150, K.2016/255) GÖNDERİLMESİNE,

D. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF YATÇI

B. No: 2017/31801 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/31801

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF YATÇI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/31801)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Umut FIRTINA

Başvurucu : Yusuf YATÇI

Vekili : Av. Fatoş Özge HAKSAL TOPRAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru yargı kararının icra edilmemesi üzerine açılan davada hükmedilen tazminatın kısmen iade edilmesi ve ihtiyati haczin makul süreyi aşması nedeniyle mülkiyet hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/8/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

8. Başvurucu, G. Turizm Otelcilik ve Petrol Sanayi ve Ticaret A.Ş.de 16/2/2011 tarihinden itibaren bir yıl süreyle genel müdür yardımcısı olarak görev yapmıştır.

9. İstanbul Organize Vergi Kaçakçılığı ile Mücadele Grup Başkanlığınca yapılan incelemelere göre tespit edilen rakamlar üzerinden anılan şirketin yönetimi ile ilgili işlemleri muvazaalı olarak yürüten şahıslar ve 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun gereğince şirket hakkında ihtiyati tahakkuk ve ihtiyati haciz kararı alınmıştır. Bu kapsamda şirkette yönetici olarak görev yapan başvurucunun banka hesapları ile taşınır ve taşınmaz malları üzerine Kozyatağı Vergi Dairesi Müdürlüğünce (Vergi Dairesi) 22/4/2013 tarihinde ihtiyati haciz işlemi uygulanmıştır.

B. İhtiyati Haciz İşleminin İptali Davası Süreci

10. Başvurucu, şirketin vergi borçları nedeniyle banka hesapları ile taşınır ve taşınmaz malları üzerine ihtiyati haciz uygulanması işlemine karşı 3/7/2013 tarihinde İstanbul 8. Vergi Mahkemesinde yürütmenin durdurulması talepli olarak iptal davası açmıştır.

11. İstanbul 8. Vergi Mahkemesi, 13/9/2013 tarihli ve E.2013/1951 sayılı kararıyla yürütmenin durdurulması talebini kabul etmiştir. Mahkeme kararında kanuni temsilcilerin esas amme borçlusu olmadığı, bu kişilere ihtiyati haciz ve ihtiyati tahakkuk gibi amme alacağının korunmasına ilişkin işlemlerin uygulanabileceğine dair Kanunda açık bir düzenleme bulunmadığı gerekçelerine yer verilmiştir.

12. Bu karara Vergi İdaresi itiraz etmiş, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 19/11/2013 tarihli ve E.2013/6310 sayılı kararıyla, Mahkemenin yürütmenin durdurulması hakkında verdiği kararda yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle itirazı reddetmiştir.

13. Başvurucu, İstanbul 8. Vergi Mahkemesince verilen yürütmenin durdurulması talebinin kabulüne ilişkin karara istinaden 13/11/2013 tarihinde Vergi İdaresine başvurarak Mahkeme kararının uygulanması talebinde bulunmuştur. Vergi Dairesi, 18/11/2013 tarihinde, mahkeme kararını 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Hakkında Kanun’un 28. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "...ancak haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra işlem tesis edilir." hükmü nedeniyle uygulayamayacağını belirterek nihai karar sonucunda işlem tesis edileceğini ifade etmiştir.

14. Başvuru konusuna benzer bir olayla ilgili olarak açılan başka bir davada 2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının son cümlesinin Anayasa'nın 2., 15., 35., 36. ve 125. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi 22/11/2013 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 10/7/2013 tarihli ve E.2012/107, K.2013/90 sayılı kararla itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 36. ve 125. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline hükmetmiştir.

15. İstanbul 8. Vergi Mahkemesi 24/1/2014 tarihinde yürütmenin durdurulması talebinin

kabulüne ilişkin kararda yer verdiği gerekçelerle davanın kabulüne karar vermiştir. Hüküm Vergi Dairesince temyiz edilmiş, Danıştay Yedinci Dairesi 21/5/2019 tarihli kararıyla hükmün bozulmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir;

"Yukarıda yer verilen hükümlerin değerlendirilmesinde; 213 sayılı Yasanın 344. ve 359. maddelerinde sayılan hususlara ilişkin bir kamu alacağının salınması yolunda gereken işlemlere başlanılması yeterli görülerek, süreyle sınırlı olmaksızın ihtiyati haczin uygulanacağı kurala bağlandığından ve şirket borçlarından sorumlu tutulabilecek olan kanuni temsilciler aynı zamanda şirket borçlarından ihtiyati haciz aşamasında da sorumlu tutulabileceklerinden, kamu alacağının borçlusu limited şirketin borca konu dönemlerde kanuni temsilcisi olduğu anlaşılan davacının banka hesapları hakkında ihtiyati haciz kararı alınmasında hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Bu bakımdan, Mahkemece, ihtiyati haciz koşullarının varlığı yönünden yapılacak incelemenin sonucuna göre bir karar verilmesi gerekmektedir."

C. Tazminat Davası Süreci

16. Başvurucu, İstanbul 8. Vergi Mahkemesince verilen yürütmenin durdurulması talebinin kabulüne ilişkin kararın uygulanmaması üzerine 5.000 TL manevi tazminat istemiyle 13/12/2013 tarihinde İstanbul 1. İdare Mahkemesinde dava açmıştır. İstanbul 1. İdare Mahkemesi, 31/10/2014 tarihinde davanın kabulüne hükmetmiş, karar üzerine manevi tazminat bedeli başvurucuya ödenmiştir.

17. Vergi Dairesince hükme itiraz edilmiş, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dördüncü Kurulun 9/10/2015 tarihli kararıyla itiraz kabul edilerek hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden karar verilmek üzere ilgili vergi mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

18. Yeniden görülen davada İstanbul 11. Vergi Mahkemesi (Mahkeme); idarenin yargı kararlarının yerine getirilmesi noktasında herhangi bir takdir hakkının bulunmadığı, böyle bir durumda hizmet kusurunun varlığından da söz edilebileceği, davalı idare işleminden başvurucunun kişilik haklarının zarar gördüğü gerekçelerine yer vererek 27/6/2016 tarihinde davanın kabulüne ve 5.000 TL manevi tazminatın başvurucuya faiziyle birlikte ödenmesine karar vermiştir.

19. Vergi Dairesinin itirazı üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Altıncı Vergi Dava Dairesi (Daire) 25/1/2017 tarihinde hükmün 3.500 TL manevi zararın tazminine ilişkin kısmının bozulmasına ve 1.500 TL manevi zararın tazminine ilişkin kısmının onanmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir;

"Davacının banka hesaplarına konulan ihtiyati haczin kaldırılması istemiyle açtığı davada verilen 13.09.2013 tarih ve E:2013/1951 sayılı yürütmenin durdurulması kararının davalı Kozyatağı Vergi Dairesi Müdürlüğüne 25.10.2013 tarihinde tebliğ edildiği, Anayasa Mahkemesi'nin2577 sayılı Yasanın 28. maddesinin(1) numaralı fıkrasının 'Ancak, haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında, bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.' şeklindeki son cümlesinin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 10/7/2013 gün ve E:2012/107, K:2013/90 sayılı kararının 22.11.2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmış olması, davalı idarece davacının banka hesaplarındaki hacizlerin 06/1/2014, 07/1/2014 tarihlerinde yazılan yazılarla kaldırılmasının bildirilmesi ve davacının banka hesaplarındaki hacizler nedeniyle aile çevresiyle iş yeri çevresinde itibar ve güven kaybına uğraması nedeniyle manevi olarak zarar gördüğünü ileri sürdüğü hususları, manevi tazminat takdiri için yukarıda belirtilen esaslarla birlikte

değerlendirildiğinde, davacı adına takdir edilen manevi tazminatın 1.500,00-TL'lık kısmı yerinde bulunmakla birlikte, hükmedilen manevi tazminatın bu tutarı aşan kısmında hukuka uygunluk görülmemiştir."

20. Başvurucu ve Vergi İdaresi tarafından karşılıklı olarak karar düzeltme talebinde bulunulmuş ise de bu talep Dairenin 21/6/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

21. Nihai karar 21/7/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 8/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

D. Başvuru Formunda Yer Almayan Diğer İlgili Olaylar

23. Vergi Dairesi tarafından başvurucuya gönderilen 6/1/2016 tarihli yazıda İstanbul 8. Vergi Mahkemesinin 13/9/2013 tarihli kararında belirtilen ihtiyati hacizlerle ilgili olarak 6/1/2014 ve 7/1/2014 tarihlerinde yazılan haciz kaldırma yazılarının ilgili birimlere yazılarak tebliğ edildiği ifade edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Mevzuat Hükümleri

24. 6183 sayılı Kanun'un "Kanundaki terimler" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Amme borçlusu veya borçlu terimi:

Amme alacağını ödemek mecburiyetinde olan hakiki ve hükmi şahısları ve bunların kanuni temsilci veya mirasçılarını ve vergi mükelleflerini, vergi sorumlusunu, kefili ve yabancı şahıs ve kurumlar temsilcilerini,

...

(Ek: 4/6/2008-5766/1 md.) Tahsil edilemeyen amme alacağı terimi:

Amme borçlusunun bu Kanun hükümlerine göre yapılan mal varlığı araştırması sonucunda haczi kabil herhangi bir mal varlığının bulunmaması, haczedilen mal varlığının satılarak paraya çevrilmesine rağmen satış bedelinin amme alacağını karşılamaması gibi nedenlerle tahsil edilemeyen amme alacaklarını

...

(Ek: 4/6/2008-5766/1 md.) Tahsil edilemeyeceği anlaşılan amme alacağı terimi:

Amme borçlusunun haczedilen mal varlığına bu Kanun hükümlerine göre biçilen değerlerin amme alacağını karşılayamayacağının veya hakkında iflas kararı verilen amme borçlusundan aranılan amme alacağının iflas masasından tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması gibi nedenlerle tahsil dairelerince yürütülen takip muamelelerinin herhangi bir aşamasında amme borçlusundan tahsil edilemeyeceği ortaya çıkan amme alacaklarını,

... ifade eder"

25. 6183 sayılı Kanun'un "Teminat isteme" kenar başlıklı 9. maddesi şöyledir:

"Madde 9 – (Değişik birinci fıkra: 26/11/1980 - 2347/1 md.) 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 344 üncü maddesi uyarınca vergi ziyaı cezası kesilmesini gerektiren haller ile 359 uncu maddesinde sayılan hallere temas eden bir amme alacağının salınması için gerekli muamelelere başlanmış olduğu takdirde vergi incelemesine yetkili memurlarca yapılan ilk

hesaplara göre belirtilen miktar üzerinden tahsil dairelerince teminat istenir.(1)

Türkiye'de ikametgahı bulunmıyan amme borçlusunun durumu amme alacağının tahsilinin tehlikede olduğunu gösteriyorsa, tahsil dairesi kendisinden teminat istiyebilir."

26. 6183 sayılı Kanun'un "İhtiyati haciz" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Madde 13 – İhtiyati haciz aşağıdaki hallerden herhangi birinin mevcudiyeti takdirinde

hiçbir müddetle mukayyet olmaksızın alacaklı amme idaresinin mahalli en büyük memurunun kararıyle, haczin ne suretle yapılacağına dair olan hükümlere göre, derhal tatbik olunur:

1. 9 uncu madde gereğince teminat istenmesini mucip haller mevcut ise,

2. Borçlunun belli ikametgahı yoksa,

3. Borçlu kaçmışsa veya kaçması, mallarını kaçırması ve hileli yollara sapması ihtimalleri varsa,

4. Borçludan teminat gösterilmesi istendiği halde belli müddette teminat veya kefil göstermemiş yahut şahsi kefalet teklifi veya gösterdiği kefil kabul edilmemişse,

5. Mal bildirimine çağrılan borçlu belli müddet içinde mal bildiriminde bulunmamış veya noksan bildirimde bulunmuşsa,

6. Hüküm sadır olmuş bulunsun bulunmasın para cezasını müstelzim fiil dolayısiyle

amme davası açılmış ise,

7. İptali istenen muamele ve tasarrufun mevzuunu teşkil eden mallar, bu mallar elden

çıkarılmışsa elden çıkaranın diğer malları hakkında uygulanmak üzere, bu kanunun 27, 29, 30 uncu maddelerinin tatbikını icabettiren haller varsa."

27. 6183 sayılı Kanun'un "Kanuni temsilcinin sorumluluğu" kenar başlıklı mükerrer 35. maddesi şöyledir:

"Tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, vakıflar ve cemaatler gibi tüzel kişiliği olmayan teşekküllerin mal varlığından tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen veya tahsil edilemeyeceği anlaşılan amme alacakları, kanuni temsilcilerin ve tüzel kişiliği olmayan teşekkülü idare edenlerin şahsi mal varlıklarından bu Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Bu madde hükmü, yabancı şahıs veya kurumların Türkiye'deki mümessilleri hakkında da uygulanır.

Tüzel kişilerin tasfiye haline girmiş veya tasfiye edilmiş olmaları, kanuni temsilcilerin tasfiyeye giriş tarihinden önceki zamanlara ait sorumluluklarını kaldırmaz.

Temsilciler, teşekkülü idare edenler veya mümessiller, bu madde gereğince ödedikleri

tutarlar için asıl amme borçlusuna rücu edebilirler."

28. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanun'un "Kanuni temsilcilerin ödevi" kenar başlıklı 10. maddesinin ilgili şöyledir:

"Madde 10 – Tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, Vakıflar ve cemaatlar gibi tüzel kişiliği olmıyan teşekküllerin mükellef veya vergi sorumlusu olmaları halinde bunlara düşen ödevler kanuni temsilcileri, tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri idare edenler ve varsa bunların

temsilcileri tarafından yerine getirilir.

(Değişik: 3/12/1988-3505/2 md.) Yukarıda yazılı olanların bu ödevleri yerine getirmemeleri yüzünden mükelleflerin veya vergi sorumlularının varlığından tamamen veya kısmen alınmayan vergi ve buna bağlı alacaklar, kanuni ödevleri yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınır. Bu hüküm Türkiye'de bulunmayan mükelleflerin Türkiye'deki temsilcileri hakkında da uygulanır."

B. Anayasa Mahkemesi Kararı

29. 2577 sayılı Kanun'un 10/6/1994 tarihli ve 4001 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle değiştirilen 28. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinin iptali istemine ilişkin Anayasa Mahkemesince verilen 10/7/2013 tarihli ve E.2012/107, K.2013/90 sayılı kararın ilgili kısımları şöyledir:

"İtiraz konusu kuralla, haciz ve ihtiyati hacze ilişkin idari işlemlerin yürütmesinin durdurulmasına ilişkin mahkeme kararlarının derhal uygulama zorunluluğunun ortadan kaldırılması, kişilerin telafisi imkânsız veya zor zararlarla karşılaşmalarına yol açacak niteliktedir. İdari yargıda yürütmenin durdurulması kararıyla güdülen amacın kişilerin hak arama özgürlüklerini daha etkili biçimde kullanabilmelerini sağlamak olduğu gözetildiğinde, böyle bir durumun yürütmenin durdurulması kararlarıyla gerçekleştirilmek istenen hukuksal yararı olumsuz yönde etkileyeceği ve hak arama özgürlüğünü zedeleyeceği açıktır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 36. ve 125. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

32. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

33. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

34. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda 13/12/2013-21/6/2017 tarihleri arasındaki 3 yıl 6 ay 8 günlük yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varmak gerekir. Bu durumda makul sürede

yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açıktır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

36. Başvurucu, yargı kararının icra edilmemesi üzerine açılan davada hükmedilen tazminatın kısmen iade edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

39. Somut olayda idare mahkemesince başvurucunun yürütmenin durdurulması kararının uygulanmaması nedeniyle açtığı manevi tazminat davası kabul edilerek başvurucuya 5.000 TL tazminat ödenmiştir. Ancak bu karar Dairece bozulmuş ve yapılan yargılama neticesinde başvurucunun alacağı tazminat 1.500 TL'ye düşürülerek bu miktarın üzerinde hükmedilen manevi tazminat miktarının hukuka uygun olmadığına karar verilmiştir. Dolayısıyla başvurucuya ödenen ancak azaltılarak bir kısmının sonradan iadesi istenen tazminat yönünden Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamında bir menfaatinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

40. Somut olayda banka hesapları ve araç üzerine ihtiyati haciz şerhi konması başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan bu müdahale, mülkiyetten yoksun bırakma niteliği taşımadığı gibi mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolü veya düzenlenmesi gibi bir amacı da içermemektedir. Dolayısıyla müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına saygıya ilişkin birinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

41. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No:

2014/1546, 2/2/2017, § 62).

42. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Başvuru konusu olayda ihtiyati haciz işleminin 6183 sayılı Kanun'un 9., 13. ve 17. maddelerine dayandırıldığı görülmektedir. Bu itibarla ulaşılabilir, öngörülebilir ve belirli olduğu açık olan söz konusu kanun hükümlerine dayanan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığı değerlendirilmiştir.

43. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29). Kamu alacağının tahsili amacıyla şirkette yönetici olarak görev yapan başvurucunun sorumluluğuna gidilmesinde kamu yararına dayalı meşru bir amacın mevcut olduğu ortadadır.

44. Son olarak kamu makamlarınca başvurucuların mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

45. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

46. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

47. Somut olayda kamu alacağının tahsili amacıyla şirkette yönetici olarak görev yapan başvurucunun mal varlığına tedbir konulması yönündeki müdahalenin elverişli olduğu, daha uygun başka bir aracın bulunduğu da gösterilemediğinden gerekli olduğu kuşkusuzdur. Bu sebeple müdahalenin orantılılığının tartışılması gerekmektedir.

48. Anayasa Mahkemesi daha önce çeşitli kararlarında mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği sonucuna varmış ve ölçülülük yönünden mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, §§ 74-81; İbrahim Geçer, B. No: 2014/19056, 19/2/2019, §§ 67-76).

49. Bununla birlikte somut olay çeşitli yönleriyle söz konusu başvurulardan farklı özellikler taşımaktadır. Başvurucunun mal varlığı yönünden konulan ihtiyati haciz üzerine açtığı davada verilen yürütmenin durdurulması kararı geç uygulandığı için derece mahkemelerince sonuç olarak idare tarafından başvurucuya 1.500 TL tutarında tazminat ödenmesine hükmedilmiştir. Başvurucu da kısmen de olsa geri ödemek durumunda kaldığı bu tazminat miktarının yetersiz olduğunu iddia etmektedir.

50. Öncelikle kesinleşmemiş yargı kararlarının bozulması her zaman mümkün olup bu durum önceden oluşturulan mekanizma çerçevesinde öngörülebilirdir. Diğer bir deyişle devam eden yargılama sürecinde fazladan ödenen bir parasal tutarın sonradan iade edilmek durumunda kalınması öngörülebilir olup başvurucuya aşırı bir külfet de yüklememektedir.

51. Bununla birlikte başvurucunun ihtiyati haciz uygulanması işlemine karşı yürütmenin durdurulması talepli olarak açtığı iptal davasında derece mahkemesi 13/9/2013 tarihli kararla yürütmenin durdurulması talebini kabul etmiş, bu kararın gereği Vergi İdaresince 6/1/2014 ve 7/1/2014 tarihli işlemlerle yerine getirilmiştir (bkz. § 23). Anayasa Mahkemesince yargı kararlarının geç icra edilmesi ile ilgili olarak verilen önceki kararlar ile ihtiyati haciz nedeniyle uğranılan zararlara ilişkin olarak yürütmenin durdurulması kararının yerine getirildiği süre ve ödenen miktar dikkate alındığında derece mahkemelerince belirlenen tazminat miktarının yetersiz görülemeyeceği anlaşılmaktadır.

52. Bu durumda başvurucunun mal varlığı üzerine tedbir konulması yönündeki müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklenmediği, bu sebeple söz konusu müdahaleyle kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

53. Açıklanan gerekçelerle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

PRİZMA PRES MATBAACILIK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

B. No: 2017/33635 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/33635

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

PRİZMA PRES MATBAACILIK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/33635)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Prizma Pres Matbaacılık Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Oktay ERDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, temyiz talebinin süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/8/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, İstanbul 32. İcra Müdürlüğünde başlattığı icra takibinde birinci haciz ihbarnamesine haksız yere itiraz eden davalılara karşı uğradığı zararın tazmini amacıyla dava açmıştır.

9. İstanbul 12. İcra Hukuk Mahkemesinin (Mahkeme) -taraf vekillerinin hazır olduğu- 9/2/2016 tarihli duruşmasında kararın hukuki dayanağının gerekçeli kararda açıklanacağı belirterek dava reddedilmiştir. Mahkeme kısa kararında, on günlük temyiz süresinin kararın taraflara bildirilmesinden itibaren başlayacağını açıklamıştır.

10. Başvurucu, gerekçeli karar yazıldıktan sonra temyiz yoluna başvurabilmek amacıyla 18/2/2016 havale tarihli süre tutum dilekçesini İstanbul 12. İcra Hukuk Mahkemesine gönderilmek üzere Van Nöbetçi İcra Hukuk Mahkemesine sunmuştur. Nöbetçi Van İcra Hukuk Mahkemesi Yazı İşleri Müdürü tarafından dilekçe üzerine "18.02.2016 / Yazı işleri müdürü K.Y (Müd.Muh.) Aidiyet Ciheti İstanbul 12. İcra Mahkemesi'ne" şeklinde derkenar yazısı yazılarak dilekçe havale edilmiştir.

11. Gerekçeli karar, başvurucuya 23/2/2016 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu gerekçeli temyiz dilekçesini 3/3/2016 tarihinde Mahkemeye sunmuştur. Başvurucu 26/2/2016 tarihinde temyiz karar harcını, 3/3/2016 tarihinde ise temyiz başvuru harcını Mahkeme veznesine yatırmıştır.

12. Başvurucunun temyiz talebini inceleyen Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 2/3/2017 tarihli kararında, hükmün temyiz edene 9/2/2016 tarihinde tefhim edildiği hâlde temyiz dilekçesinin belirli süre geçirildikten sonra 26/2/2016 tarihinde verildiğini belirterek süre aşımı nedeniyle temyiz dilekçesini reddetmiştir.

13. Anılan Yargıtay kararına karşı başvurucu karar düzeltme talebinde bulunmuş olup başvurucunun talebi aynı Dairenin 5/7/2017 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Anılan karar başvurucuya 20/7/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 21/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun geçici 7. maddesi şöyledir:

"Bölge adliye mahkemelerinin, 26.9.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar İcra ve İflâs Kanununun bu Kanunla yapılan değişiklikten önceki temyiz ve karar düzeltmeye ilişkin hükümleri uygulanır."

16. 2004 sayılı Kanun'un 2/3/2005 tarihli ve 5311 Kanun ile değiştirilmeden önceki 363. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(Değişik madde: 18/02/1965 - 538/140 md.)

İcra mahkemesinin vereceği kararlardan:

…

(Değişik fıkra: 09/11/1988 - 3494/60 md.) İlişkin kararlarla bu Kanunda temyiz kabiliyeti kabul edilen kararlar tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde temyiz edilebilir. …”

17. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun geçici 3. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“(1) Bölge adliye mahkemelerinin, 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca Resmî Gazete’de ilan edilecek göreve başlama tarihine kadar, 1086 sayılı Kanunun temyize ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(2) Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar 1086 sayılı Kanunun 26/9/2004 tarihli ve 5236 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki 427 ilâ 454 üncü madde hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

…”

18. 6100 sayılı Kanun'un 321. maddesi şöyledir:

''(1) Tahkikatın tamamlanmasından sonra, mahkeme tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Taraflara beyanda bulunabilmeleri için ayrıca süre verilmez.

(2) Kararın tefhimi, mahkemece hükme ilişkin tüm hususların gerekçesi ile birlikte açıklanması ile gerçekleşir. Ancak zorunlu hâllerde, hâkim bu durumun sebebini de tutanağa geçirmek suretiyle, sadece hüküm özetini tutanağa yazdırarak kararı tefhim edebilir. Bu durumda gerekçeli kararın en geç bir ay içinde yazılarak tebliğe çıkartılması gerekir.''

B. Uluslararası Hukuk

19. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Mürvet Orhan ve Osman Orhan, B. No: 2016/67616, 21/3/2019, §§ 18-21.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; gerekçeli kararın 23/2/2016 tarihinde tebliğ edildiğini, kendisinin de 3/3/2016 tarihinde gerekçeli temyiz dilekçesini sunduğunu, hükmün unsurlarından ve gerekçesinden tefhim anında bahsedilmediğini, buna rağmen Dairece kararın 9/2/2016 tarihinde tefhim edildiği belirtilerek temyiz talebinin süresinde olmadığı gerekçesiyle temyiz dilekçesinin reddedildiğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

25. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

26. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

27. Süre yönünden temyiz dilekçesinin reddinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

28. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

29. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

30. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

31. Başvuru konusu olayda, başvurucunun temyiz talebinin 2004 sayılı Kanun'un 363. maddesinde öngörülen sürede yapılmadığı gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır.

32. Dairenin anılan kanun hükmünü esas alarak verdiği ret kararına göre yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

33. Yargı kararlarının tabi kılınacakları bir kanun yolu incelemesi neticesinde ortadan kaldırılma ihtimalinin hukuk düzeni içinde sürekli olarak gündemde tutulması hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Yargılamaların sürüncemede kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa süre içinde nihai çözüme kavuşturulmasını ve hukuk aleminde etki ve sonuçlarını doğurması beklenen kesin hükmün bir an önce teminini sağlamak düşüncesiyle yargı kararlarına karşı üst mahkemeler nezdinde yapılması öngörülen kanun yolu başvuruları kanunlarla belli sürelere bağlanmıştır. Bu itibarla kanun yoluna başvurma hakkının belli bir süre koşuluna bağlanması, yukarıda belirtilen sakıncaları bertaraf ederek hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi önemli ve meşru bir amaca hizmet eder (Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59).

iii. Ölçülülük

34. Temyiz talebinin reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi uyarınca anılan sınırlamaların mahkemeye erişimi imkânsız hâle getirmemesi ya da aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen hukuki veya fiilî sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, § 52).

36. Yargısal başvuruların birtakım usul kurallarına tabi kılınması tek başına mahkemeye erişim hakkını zedelemez. Bununla birlikte yargısal başvuru usullerinin belirli ve öngörülebilir olması gerekir. Dava açılmasına veya diğer kanun yollarına başvurulmasına ilişkin dilekçelerin yetkili mahkemelere sunulma yöntemine dair kanuni veya fiilî belirsizliklerin bulunması, kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Hasan İşten, § 45).

37. Öte yandan mahkemelerin dilekçelerin sunulması yöntemine ilişkin usul kurallarını uygularken kişilerin mahkemeye erişimlerini engelleyecek veya aşırı derecede zorlaştıracak ölçüde aşırı şekilcilikten kaçınmaları gerekir. Ayrıca mahkemelerin iç işleyişlerine ilişkin süreçlerdeki aksama ve hatalardan kaynaklanan sorumluluk, yargısal koruma talep eden bireylere yüklenmemelidir. Bu bakımdan yargısal başvurulara dair dilekçelerini ilgili mevzuatta öngörülen usule uygun olarak yetkili yargı merciine sunan kişilerin kendilerine

atfedilemeyen ve tamamen mahkemelerin iç işleyişinden kaynaklanan hata ve aksamalardan sorumlu tutularak mahkemeye erişimlerinin engellenmesi bu hakka yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılabilir. Özellikle kanun yoluna başvurma yönündeki istek ve iradesini ortaya koymuş olan başvurucular yönünden bu tür müdahaleler, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlaline sebep olabilir (Hasan İşten, § 46).

38. Anayasa Mahkemesi bu başvuruya benzer birçok başvuruda verdiği kararlarda dava açma sürelerini düzenleyen son derece karışık ve dağınık olan mevzuatın aşırı şekilci (katı) yorumunun mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini belirtmiştir. Bu kararlarda, özellikle derece mahkemesi kararında gösterilen başvuru mercii ve süresine ilişkin bilgiye güvenilerek ve buna uygun şekilde yapılan kanun yolu başvurularının süre aşımından reddedilmesinin başvurucular üzerinde öngörülemez ağır bir yüke sebep olduğu, başvurucuların katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Cemile Akyıldız B. No: 2014/1382, 22/9/2016).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Başvurucu, yasal süre içinde temyiz talebinde bulunmasına rağmen Yargıtay tarafından talebinin reddedildiğini belirterek kanun yoluna başvuru hakkının engellendiğini iddia etmiştir.

40. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvurucunun temyiz talebinin kanun yolunda incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

41. Başvurucu 3/3/2016 tarihli dilekçesinde ayrıntılı bir şekilde itirazlarını dile getirerek temyiz talebinde bulunmuş; Daire başvurucunun talebini, tefhimden itibaren süresinde temyiz talebinde bulunulmadığını belirterek reddetmiştir.

42. Başvuru konusu kararın verildiği tarihte yürürlükte olan 2004 sayılı Kanun'un 5311 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önceki 363. maddesinde temyiz süresinin kararın tefhim veya tebliğ tarihinden başlayacağı öngörülmüştür. 6100 sayılı Kanun'un 297. maddesinde hükmün kapsamında nelerin yer alması gerektiği sayılmış; anılan maddenin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendinde, kanun yolları ve süresinin de hükmün zorunlu bir unsuru olduğu ifade edilmiştir. Yine 6100 sayılı Kanun'un 321. maddesinde kararın tefhiminin ancak mahkemece hükme ilişkin tüm hususların gerekçesi ile birlikte açıklanması ile gerçekleşeceği belirtilmiştir.

43. Usul hükümlerine göre mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu ve süresinin doğru bir şekilde belirtilmesi zorunluluğu, tarafların karara karşı öngörülen kanun yolunu etkili ve işlevsel bir şekilde kullanmaları açısından önem arz etmektedir.

44. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği mevzuatın yorumlanması ve uygulanması derece mahkemelerinin görevi olmakla birlikte bu yorum ve uygulamaların etkilerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan hak ve yükümlülüklerle bağdaşıp bağdaşmadığının Anayasa Mahkemesince incelenebileceği tabiidir. Mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılacak böyle bir inceleme, somut olayın koşulları çerçevesinde olacaktır (Kemal İnan, B. No: 2013/1524, 6/10/2015, § 49). Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin görevi, usul kurallarının uygulanması konusunda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerini denetlemek olmayıp usule ilişkin uygulamanın başvurucunun mahkemeye erişim hakkını Anayasa'ya aykırı olarak kısıtlayıp kısıtlamadığını denetlemektir.

45. Mahkeme kısa kararında kararın taraflara bildirilmesinden itibaren on gün içinde temyiz yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. Başvurucunun temyiz süresinin kararın tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağına güvenerek kanun yoluna müracaat etmesinin -mahkemelerin kanun yolunu ve süresini taraflara doğru gösterme yükümlülüğü altında olduğu dikkate alındığında- makul görülmesi gerekmektedir. Bu durumda temyiz merciinin somut olayın koşullarında temyiz süresinin tefhimden itibaren başlamasına ilişkin yorumunun öngörülemez nitelikte olup başvurucu üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

48. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle yargılamanın yenilenmesi ayrıca maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

49. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

50. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

51. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder.

Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

52. Başvurucunun temyiz hakkını kullanma imkânını kısıtlayacak bir yorum yapılarak temyiz talebinin reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin Daire kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

53. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yeniden yapılacak yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda Daire tarafından yapılması gereken iş, temyiz isteminin reddi yolundaki kararını kaldırarak temyiz istemini -usule ilişkin diğer meselelerde de bir eksiklik söz konusu değilse- esastan incelemekten ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin dosyanın Yargıtaya gönderilmesini sağlamak üzere İstanbul 12. İcra Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

54. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla ilgili Yargıtay Dairesine gönderilmek üzere İstanbul 12. İcra Hukuk Mahkemesine (E.2012/1351, K.2016/96) GÖNDERİLMESİNE,

D. Yeniden yargılama yapılmasına karar verildiğinden başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MÜMİN MUTLU

B. No: 2017/36534 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/36534

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MÜMİN MUTLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/36534)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Yakup MACİT

Başvurucular : Mümin MUTLU

Vekili : Av. Alaiddin KÖLGESİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; usul ve kanuna aykırı karar verilmesi ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/10/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, bir işyerinde (işveren) 10/9/2004-15/5/2007 tarihleri arasında pazarlamacı

olarak çalışmış; en son işverence iş akti tek taraflı feshedilmiştir.

7. Başvurucu, hizmet akdinden kaynaklanan alacaklarının tahsili amacıyla 21/2/2008 tarihinde Bakırköy 8. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

8. Mahkeme 23/1/2015 tarihli kararında, işveren tarafından iş akdinin haksız feshedildiğini belirterek asgari ücret miktarı üzerinden tespit edilen alacak miktarlarına göre davanın kısmen kabulüne karar vermiştir.

9. Temyiz üzerine karar Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin (Daire) 12/9/2017 tarihli kararıyla onanmıştır.

10. Onama kararı 10/10/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, 11/10/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, yargılamanın uzaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

13. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

14. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

15. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018, § 26) kararında Anayasa Mahkemesi; yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

16. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§

27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

17. Mevcut başvurunun bu kısmı yönünden söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; Mahkemenin tazminata esas alacak kalemlerini asgari ücret üzerinden değerlendirdiğini, hükme esas alınan hizmet tespiti davasında gelirinin asgari ücret üzerinden olduğu yönünde bir tespit bulunmadığını, daha yüksek bir gelire sahip olduğunun dosyadaki delillerden anlaşıldığını, bu açıdan kararın usul ve kanuna aykırı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

21. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURAY ÖZTÜRK

B. No: 2017/38142 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/38142

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURAY ÖZTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/38142)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Volkan SEVTEKİN

Başvurucu : Nuray ÖZTÜRK

Vekili : Av. İbrahim ÖZCAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; müşterek çocuğun yurt dışında bulunan mutat meskenine iade edilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının, istinaf ve temyiz incelemelerinin duruşmasız yapılması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) ile erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan başvurucu ile Türkiye Cumhuriyeti ve aynı zamanda Almanya Federal Cumhuriyeti vatandaşı M.Ö. 22/12/2010 tarihinde evlenmiştir. Sonrasında başvurucu ile eşi Almanya'da yaşamaya başlamışlar ve 2/9/2012 tarihinde Almanya doğumlu M.Ö. isimli bir erkek evlatları dünyaya gelmiştir.

9. Başvurucu ve oğlu 13/5/2015 tarihinde Türkiye'ye gelmiştir. Başvurucu, Türk makamlarına eşi ile boşanmaya karar vermeleri nedeniyle boşanma davasını Türkiye'de açmak üzere geldiğini ifade etmiştir. Başvurucunun eşi ise Alman makamlarına beyanında, oğlunun annesiyle birlikte bilgisi dâhilinde ziyaret ve tatil amacıyla Türkiye'ye geldiklerini ancak 10/6/2015 tarihinde (uçak dönüş bilet tarihi) Almanya'ya dönmeleri gerekirken başvurucunun geri dönmemesi nedeniyle bu tarihten itibaren oğlunun alıkonulduğunu iddia etmiştir.

10. Başvurucu 16/6/2015 tarihinde eşi aleyhine boşanma davası (boşanma, velayet, nafaka ve tazminat talepli) açmıştır.

A. Çocuğun İadesi Talebiyle Açılan Dava Süreci

11. Başvurucunun eşi, Türkiye'de alıkonulmak suretiyle müşterek çocuğun mutat meskenine dönmesinin engellediğini iddia ederek 25/11/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme (Lahey Sözleşmesi) uyarınca iade işlemlerinin başlatılması talebiyle 8/9/2015 tarihinde Almanya makamlarına başvurmuştur.

12. Söz konusu talep, Almanya merkezî makamı tarafından Lahey Sözleşmesi kapsamında Türkiye merkezî makamı konumunda olan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüne (Genel Müdürlük) iletilmiştir.

13. İletilen talep üzerine Genel Müdürlüğün 26/10/2015 tarihli yazısıyla, başvurucunun babasına ait adres olarak belirtilen ve çocuğun bulunabileceği yer itibarıyla yetkili Haymana Cumhuriyet Başsavcılığından gerekli önlemleri alarak öncelikle dostane bir çözüme ulaşılması için Lahey Sözleşmesi ile 22/11/2007 tarihli ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun'a göre işlemleri titizlikle yürütmesi istenmiştir.

14. Haymana Cumhuriyet Başsavcılığınca 3/12/2015 tarihinde yetkisizlik kararı verilmiştir. Soruşturma kapsamında başvurucunun oğlu ile birlikte yargı çevresi dışında bulunan Ankara'nın Etimesgut ilçesinde ikamet ettiklerinin anlaşıldığı belirtilerek evrakın yetkili Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) gönderilmesine karar verilmiştir.

15. Başsavcılık 7/1/2016 tarihli davaname ile müşterek çocuğun babasının bulunduğu mutat meskeni olan Almanya'ya iadesi talebiyle Ankara Batı 4. Aile Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Davanamede; başvurucunun çocuğuyla birlikte 13/5/2015 tarihinde Türkiye'ye gelerek Etimesgut ilçesinde bulunan ablasına ait evde ikamet etmeye başladığını ve başvurucu tarafından eşinin asıl amacının açmış olduğu boşanma davasındaki tazminat ve nafaka taleplerinden vazgeçilmesini sağlamak olduğunu bildirdiğinden söz edilmiştir. Öte

yandan çocuğun babası tarafından tercümeleri sunulan 8/4/2014 tarihli kreş bakım sözleşmesi ile aile hekimliği muayene çağrı yazısından iadesi talep edilen çocuğun Almanya'da kreş eğitimine başladığı ve anneden fiziken bağımsız hâle geldiğinin ifade edildiği belirtilmiş, müşterek çocuğun mutat meskeninin bulunduğu Almanya'ya iade edilmesine karar verilmesi istenmiştir.

16. Mahkemenin 18/1/2016 tarihli kararıyla müşterek çocuğun ebeveynleri arasında boşanma davası olduğu belirtilerek söz konusu iade davasının boşanma davası ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

17. Birleştirme kararı sonrasında bu defa Mahkemenin 16/2/2016 tarihli kararıyla dosyanın tarafları ve yargılama usulü dikkate alınarak, ayrıca mahiyeti gereği öncelikle iade davasının sonuca bağlanması gerektiği belirtilerek davaların tefrik edilmesine karar verilmiştir.

18. Başvurucu; yargılama sırasında Almanya'da eşiyle yaşadıkları geçimsizlikler nedeniyle boşanma konusunda anlaştıklarını, boşanma davası açmak üzere çocuğu ile birlikte Türkiye'ye geldiğini, babanın rızası olmaksızın çocuğun Türkiye'de tutulduğuna dair iddianın gerçek dışı olduğunu beyan etmiştir. Açtığı boşanma davasında çocuğunun geçici velayetinin kendisine verildiğini, eşinin de boşanma davasındaki tazminat ve nafaka taleplerinden vazgeçmesi hâlinde çocuğunun velayetinin kendisine verilmesine muvafakat edeceğini ifade ettiğini belirtmiştir. Ayrıca başvurucu, istenilmesi hâlinde kanunlar çerçevesinde verilecek karar doğrultusunda çocuğunu kendi rızasıyla babasına teslim edeceğini ancak çocuğunun anne bakım ve şefkatine muhtaç bir yaşta olduğunu ve ortada çocuk kaçırma gibi bir durumun söz konusu olmadığından 5717 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanma imkânının bulunmadığını bildirmiştir. Başvurucu, eşinin şiddet eğilimli bir yapıda olduğunu ve Almanya'da uyuşturucu nedeniyle soruşturma geçirdiğini de iddia etmiştir.

19. Çocuğun babası ise yargılama sırasındaki beyanlarında; annesini ziyaret edeceği bahanesiyle başvurucunun kendisine gidiş dönüş uçak bileti aldırttığını, 13/5/2015 tarihinde oğlu ile Türkiye'ye geldiğini ancak Almanya'ya geri dönmeyerek çocuğunun alıkonulmak suretiyle velayet hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir. Nafaka ve tazminat taleplerini engellemek için çocuğunu istediği iddiasının da gerçek dışı olduğunu bildirmiştir. Sunulan kreş bakım sözleşmesine göre de müşterek çocuğun mutat meskeninin Almanya olduğunu, çocuğun sırf yaşının küçüklüğünün mutat meskene iade talebinin ret nedeni olamayacağını, mutat meskene iadesinde ciddi bir riskin ve vahim bir tehlikenin bulunmadığını ifade etmiştir. Müşterek çocuğun iadesine karar verildiğinde başvurucunun aynı zamanda Alman vatandaşı olan çocuğunu görme ve velayete ilişkin haklarını kullanma imkânına sahip olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan aleyhindeki uyuşturucu ile ilgili başvurucunun iddiasının Almanya makamlarından alınan ve tercümeleri sunulan iyi hâl belgesi ve uyuşturucu madde kullandığına dair herhangi bir dayanak olmadığını belirtir tıbbi rapor kapsamında gerçekle ilgisinin olmadığının ortada olduğunu belirterek bu iddianın boşanma davasında dahi ileri sürülmediği hatırlatılmıştır.

20. Mahkemece yargılama sürecinde tarafların bildirdikleri tanıklar dinlenmiş ve uzman bilirkişilerden çocuğun iadesi hâlinde fiziki ve psikolojik yönden tehlikeye maruz kalıp kalmayacağı, bir risk altında bulunup bulunmayacağı hususlarında rapor düzenlenmesi istenmiştir. Sosyal hizmet uzmanı, pedagog ve psikolog tarafından hazırlanan 16/6/2016 tarihli uzman raporunda 3,5 yaşında bulunan müşterek çocuğun anneden koparılmasının

travmatik sonuçlar ve stres yaratabileceğinden tüm gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği açıklanarak babaya iadesinin çocuğun yüksek yararına ve gelişimine faydalı bulunmadığı tespitine yer verilmiştir. Taraflar bilirkişi raporuna karşı itiraz ve beyanlarını sunmuşlardır.

21. Mahkemenin 29/11/2016 tarihli kararıyla Lahey Sözleşmesi kapsamında iadeden kaçınma sebepleri bulunmadığından davanın kabulüyle müşterek çocuğun mutat meskeni olan Almanya Federal Cumhuriyeti'ne iadesine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; başvurucu annenin müşterek çocuğu babanın rızası ile ve tatil amacıyla Türkiye'ye getirdiği ancak uçak dönüş biletine göre tatil bitimi olan 10/6/2015 tarihinde Almanya'ya dönmemesi suretiyle çocuğun Türkiye'de alıkonulmasının Lahey Sözleşmesi'ne aykırı olduğu ve bu durumun babanın kanundan doğan velayet hakkını ihlal ettiği kabul edilmiştir. Yine gerekçede, iadeden kaçınma sebebinin varlığının ileri sürüldüğü ve buna dayanak olarak iade talebinde bulunanın çocuğa ve annesine fiziki şiddet uygulaması ile Almanya'da uyuşturucudan hakkında soruşturmanın varlığının gösterildiği bildirilmişse de iade talebinde bulunanın çocuğa fiziki şiddet uyguladığına dair hiçbir delil ve emare bulunmadığı gibi başvurucudan aktarılan olayların başka delillerle teyit edilmedikçe sabit kabul edilemeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca iade talebinde bulunanın uyuşturucu kullandığına veya uyuşturucudan hakkında soruşturma bulunduğuna ilişkin mutat mesken makamlarından elde edilmiş bir bilgi ve belge sunulmadığı, aksine elde edilen belgelerde böyle bir soruşturmanın olmadığının anlaşıldığı vurgulanmıştır. Sonuç olarak mutat meskene iadenin çocuğu fiziki veya psikolojik yönden bir tehlikeye maruz bırakacağına veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceğine ilişkin ciddi bir riskin varlığının kanıtlanamadığı açıklanmıştır. İade talebine karşı çıkan başvurucunun Almanya'ya girişinin bu ülke makamlarınca engellenmedikçe çocuğun anneden ayrılacak olmasının çocuk üzerinde doğuracağı olası etkinin iadeden kaçınma sebebi olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Diğer yandan açtığı boşanma davasında çocuğun geçici velayetinin başvurucuya verilmesinin velayet hakkının esası ile ilgili olmayan çocuğun mutat meskene iade davasının reddini gerektirmeyeceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla velayet hakkının eşlerden hangisine verilmesi gerektiğinin bu davada tartışma konusu yapılamayacağı vurgulanarak uzman bilirkişilerin düzenlediği çocuğun velayetinin annesine verilmesi gerektiği yönündeki raporun dikkate alınmadığı açıklanmıştır.

22. Başvurucu, karara karşı duruşmalı olarak istinaf başvurusunda bulunmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) 1. Hukuk Dairesinin 2/3/2017 tarihli kararıyla yapılan yargılamada eksiklik bulunmadığı gerekçesiyle istinaf incelemesinin duruşmalı yapılması isteğinin reddi ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; Mahkemece gerekli inceleme ve araştırmanın yapıldığı, toplanan delillerden başvurucunun iadeden kaçınma sebebi olarak ileri sürülen -iade talebinde bulunan babanın çocuğa ve annesine fiziki şiddet uyguladığı ve hakkında Almanya'da uyuşturucu suçundan soruşturma yapıldığı- iddiaların ispatlanamadığı açıklanmıştır. Ayrıca geri dönmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik yönden bir tehlikeye maruz bırakacağı veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceği yolunda ciddi bir risk bulunmadığı belirtilmiştir.

23. Başvurucunun temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılması isteği Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin (Daire) 28/9/2017 tarihli kararıyla, mutat meskene iadeye ilişkin kararların temyiz incelemesinin duruşmalı yapılacağına dair mevzuatta hüküm bulunmadığı ve ayrıca söz konusu davaların öncelikle ve acele görülmesi gerektiği vurgulanarak reddedilmiş; yapılan temyiz incelemesi üzerine hüküm onanmıştır.

24. Başvurucu, anılan onama kararını 9/11/2017 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

25. Başvurucu 29/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

26. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden bireysel başvuru sonrasında başvurucunun karar düzeltme talebinde de bulunduğu anlaşılmaktadır. Dairenin 21/3/2018 tarihli kararıyla karar düzeltme yolu veya olağan kanun yolunun bulunmadığı belirtilerek başvurucunun karar düzeltme dilekçesinin reddine karar verilmiştir.

27. Öte yandan başvurucu, bireysel başvuruda tedbir talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin 2/1/2018 tarihli kararıyla başvurucunun yaşamına ve maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike bulunmadığı değerlendirilerek tedbir talebinin karara bağlanmak üzere Bölüme gönderilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Bu karar 12/1/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

B. Boşanma Davasına İlişkin Süreç

28. Başvurucu tarafından 16/6/2015 tarihinde açılan boşanma davasında Mahkemenin 30/7/2015 tarihli ara kararı ile çocuğun geçici velayetinin dava süresince başvurucu anneye verilmesine karar verilmiştir.

29. Başvurucunun eşi ise 30/7/2015 tarihli davaya cevap ve karşı dava dilekçesinde; başvurucunun davasının reddedilmesini, karşı davasında da evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğunu belirterek boşanmalarına ve müşterek çocuğun velayeti ile tazminat taleplerinin kabulüne karar verilmesini istemiştir.

30. Mahkemece yargılama sürecinde müşterek çocuğun velayeti hususunda uzman raporu alınmasına karar verilmesi üzerine sosyal hizmet uzmanı, pedagog ve psikolog tarafından taraflar ve müşterek çocukla yapılan görüşmeler sonucunda 18/12/2015 tarihli rapor düzenlenmiştir. Anılan sosyal inceleme raporundan tarafların boşanmaları hâlinde çocuğun yaşı gereği anne bakım ve şefkatine muhtaç olması nedeniyle velayetin anneye verilmesinin, baba ile çocuk arasında iki ayda bir olmak üzere bir hafta yatılı olacak şekilde kişisel ilişki düzenlenmesinin, ayrıca her akşam belirlenen saat aralığında sesli ve görüntülü iletişim sağlanmasının çocuğun gelişimini etkin bir şekilde sürdürebilmesi açısından uygun olacağı ifade edilmiştir. Mahkeme 5/5/2016 tarihli ara kararı ile çocuğun mutat meskenine iade davasının sonucunun beklenilmesine karar vermiştir.

31. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden, bireysel başvuru konusu kararın kesinleşmesi sonrasında Mahkemenin 24/7/2018 tarihli kararıyla tarafların boşanmalarına karar verildiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda müşterek çocuğun velayetinin annenin bakım, şefkat ve gözetimine ihtiyaç duyduğu çağda olması ve sosyal inceleme raporuna yansıyan tespitler dikkate alınarak başvurucu anneye verilmesine, baba ile müşterek çocuk arasında şahsi ilişki tesis edilmesine hükmedilmiştir. Başvurucunun maddi ve manevi tazminat talebi kısmen kabul edilmiş, ayrıca başvurucu ve çocuk yararına nafaka takdir edilmiştir. Karşı davada maddi ve manevi tazminat talebi ise reddedilmiştir.

32. Anılan karara karşı taraflarca istinaf talebinde bulunduğundan davanın derdest olup istinaf kanun yolu aşamasında bulunduğu anlaşılmaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

33. İlgili hukuk için bkz. Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, §§ 18-25; Levent Aşıklar, B. No: 2014/13936, 8/3/2018, §§ 32-54; Angela Jane Kilkenny, (B. No:

2015/10826, 17/7/2018, §§ 25-52; Cem Ramazan Ninek, B. No: 2015/13760, 18/7/2018, §§ 38-67.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu, gerek eşi ile aralarındaki boşanma davasında gerekse bireysel başvuru konusu iade davasında sunulan bilirkişi raporlarına itibar edilmemesinden şikâyet etmektedir. Müşterek çocuğun yaşı gereği annenin bakım ve şefkatine muhtaç olduğundan velayetin anneye verilmesi gerektiği, babaya iadesinin çocuğun yüksek yararına ve gelişimine faydalı olmayacağı şeklindeki bilirkişi raporlarına rağmen, ayrıca tanıklarının beyanları nazara alınmadan davanın kabul edilmesinin hatalı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, iade talebinde bulunan eşinin Almanya makamlarından alındığını belirttiği fotokopi belgelerin gerçeği yansıtmadığını iddia ederek bu konuda yeterli araştırma yapılmaması ve kararların gerekçesiz olması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. Anayasa’nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

37. Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

38. Anayasa’nın 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

40. Anayasa Mahkemesinin önceki kararları uyarınca ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkileri konu alan uyuşmazlıklarda idari ve yargısal işlemlere dair şikâyetlerin bir bütün

hâlinde aile hayatına saygı hakkı bağlamında incelenmesi gerekmektedir (Marcus Frank Cerny [GK], § 82; Levent Aşıklar, § 59; Angela Jane Kilkenny, § 64; Cem Ramazan Ninek, § 75). Başvurucunun ileri sürdüğü adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlali ve delillerin yeterli inceleme yapılmadan hatalı değerlendirildiği iddiaları aynı zamanda aile hayatına saygı hakkı kapsamında ele alınacak yargısal kararların bireysel menfaat dengelemesinde yeterli gerekçe ihtiva edip etmediği -usule ilişkin güvencelerden yararlanılıp yararlanılmadığı- hususuna da ilişkin olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla konusu çocuğun mutat meskene iade edilmesi olan başvurunun bu kısmının Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

42. Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkı kapsamında devletin pozitif yükümlülükleri değerlendirilirken Anayasa'nın 41. maddesinin de dikkate alınması gerektiği açıktır. Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda anılan maddeleri; ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. Anayasa'nın 41. maddesinde her çocuğun -yüksek yararına aykırı olmadıkça- ebeveynleriyle kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir. Ancak bu yükümlülük mutlak olmayıp her olayın özel koşullarına bağlı olarak alınacak tedbirlerin nitelik ve kapsamı farklılaşabilmektedir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny, §§ 36, 41).

43. Uluslararası çocuk kaçırma vakaları, uluslararası anlamda ciddi bir iş birliğini gerektirmekte olup bu iş birliği bakımından en önemli vasıtalardan biri Lahey Sözleşmesi'dir. Lahey Sözleşmesi, yasa dışı kaçırılan veya taraf devletlerden birinde alıkonulan çocuğun ivedi şekilde iadesini ve ebeveyn tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakalarının çözümü hususunda hızlı bir prosedür öngörmektedir. Bu bağlamda Lahey Sözleşmesi'ne taraf bir devlette mutat olarak ikamet eden çocuğun diğer bir taraf devlete yasa dışı kaçırılması veya orada alıkonulması durumunda Lahey Sözleşmesi'nde yer verilen sınırlı sayıdaki istisnai hâller dışında çocuğun bulunduğu ülkenin yetkili makamlarının çocuğu mutat ikametgâhı olan ülkesine ivedi şekilde iade etmesi zorunludur (Marcus Frank Cerny, §§ 46, 47).

44. Lahey Sözleşmesi uyarınca taraf devletler ülke sınırları içinde Lahey Sözleşmesi'nin amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak üzere uygun bütün önlemleri almak ve bu amaç doğrultusunda en süratli usullere başvurmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük ilgili vakalarda aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir. Lahey Sözleşmesi'nin temel amacı, çocuğun mutat meskeni olan ülkesine iade edilmesini sağlayarak koruma hakkının nasıl düzenlenmesi gerektiğinin çocuğun üstün menfaatleri nazara alınmak suretiyle mutat meskenin yargı makamlarınca belirlenmesidir. Öte yandan Lahey Sözleşmesi zorunlu iade kuralının istisnalarını da belirlemiştir. Söz

konusu düzenleme, geri dönmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağının veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceğinin tespit edilmesi hâlinde ilgili yargısal makamlara iadeyi reddetme yetkisi vermektedir. Önemli risk veya müsamaha edilemeyecek durumun klasik görünümleri, çocuk istismarı (fiziksel ve/veya cinsel) ve aile içi şiddet iddialarını içeren vakalardır. Bu durumlarda iade talebi, önemli risk veya müsamaha edilemeyecek durum gerekçesine istinaden reddedilebilmektedir (Marcus Frank Cerny, §§ 55, 58, 59).

45. Mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek öncelikle derece mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanındadır. İç hukukun genel olarak uluslararası hukuka veya uluslararası anlaşmalara atıf yaptığı hâllerde de durum böyledir. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetleme ve özellikle mahkemelerin Lahey Sözleşmesi hükümlerini yorumlayıp uygularken Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirleme yetkisine sahiptir (Marcus Frank Cerny, § 62; Levent Aşıklar, § 68).

46. Bu alandaki belirleyici mesele; çocuğun anne, baba ve kamu düzeninin yarışan menfaatleri arasında devletin kendisine tanınan takdir alanı içinde bu konuda adil bir denge kurup kurmadığıdır. Ancak bu denge kurulurken velayet ve kişisel ilişki hakkıyla ilgili meselelerde çocukların menfaatlerinin üstün bir öneme sahip olduğu unutulmamalıdır. Bununla birlikte söz konusu haklar arasında denge kurulurken ebeveynin çocukla düzenli ilişkide bulunması gereği de dikkate alınması gereken bir diğer önemli faktördür (Marcus Frank Cerny, § 74; Levent Aşıklar, § 76).

47. Her çocuk, menfaatleri aksini gerektirmedikçe ebeveyni ile doğrudan ve düzenli olarak kişisel ilişkisini sürdürme hakkına sahiptir. Çocuğun menfaati; bir yandan -söz konusu ailenin sağlıksız olması durumu hariç- ailesiyle bağlarını sürdürmesi gerektiğine işaret etmekte, öte yandan çocuğun sağlıklı ve güvenli bir çevrede gelişimini sürdürmesini içermektedir. Aynı düşünce Lahey Sözleşmesi için de geçerli olup çocuğun geri döndürülmesi, çocuğu ağır fiziksel veya psikolojik zarar riskine maruz bırakmadıkça veya başka bir şekilde katlanılmaz bir duruma sokmadıkça kural olarak kaçırılan çocuğun ivedi olarak iadesini gerektirmekte ve bu şekilde aile ilişkilerinin sürdürülebilirliğini amaçlamaktadır (Marcus Frank Cerny, § 75; Levent Aşıklar, § 77).

48. Ayrıca Lahey Sözleşmesi de bu kabul doğrultusunda hukuka aykırı olarak ülkeden çıkarılan veya Sözleşmeci devlette alıkonulan bir çocuğun hemen geri döndürülmesini sağlamak için bir dizi tedbir öngörmüştür. Aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki uyuşmazlıklarda, pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda ilgili idari ve yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar, karar oluşturma sürecinin ilgili kişilerin görüşlerini tam olarak sunabildikleri adil bir süreç olmasının sağlanması da önemlidir. Bu çerçevede Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülük değerlendirmesinin içeriğine, ilgili yargısal süreçlerin ivedi şekilde tarafların katılımına açık ve adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerine riayetle yürütülmesi şeklindeki usule ilişkin yükümlülüğün de eklenmesi gerekmektedir (Marcus Frank Cerny, § 81).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin daha önce Marcus Frank Cerny ve Levent Aşıklar kararlarında vurgulandığı gibi çocuk ile anne ve babanın yarışan menfaatleri arasında

devletin kendisine tanınan takdir alanı içinde bu konuda adil bir denge kurup kurmadığı yönünden incelenecektir.

50. Çocukların ebeveyninden birinin velayet hakkı ihlal edilmek suretiyle kaçırılmaları veya alıkonulmalarının sonuçlarının hafifletilmesi/önlenmesi amacıyla ülkemizce kabul edilen Lahey Sözleşmesi'nde çocukların mutat meskenlerine derhâl iadesi kuraldır. Bu kuralın sınırlı sayıdaki istisnai hâlleri ise aynı metinde yer almaktadır. 5717 sayılı Kanun bu Sözleşme'nin uygulanmasını sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenlemektedir.

51. Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddesine göre, alıkonulan çocuğun mutat meskeni tespit edildikten sonra ancak çocuğun iade edilmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağının veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceğinin tespiti hâlinde yargısal makamların usule ilişkin güvenceleri işleterek ve çocuğun üstün yararı gözönüne alarak iade talebini reddetme konusunda takdir yetkisine sahip oldukları şüphesizdir (Yıldız Yıldız, B. No: 2015/19293, 17/7/2018, § 74).

52. Başvuruya konu olayda müşterek çocuğun başvurucu ile birlikte ve babasının da rızasıyla Türkiye'ye geldiği tartışmasızdır. Başvurucu, Almanya'ya geri dönmemesinin gerekçesini eşi ile anlaşmaları sonucu boşanma davasının Türkiye'de açılmasına karar vermeleri olarak açıklamıştır. Başvurucunun eşi ise böyle bir anlaşmanın olmadığını, başvurucunun ziyaret ve tatil amacıyla Türkiye'ye gittiğini belirtmiş ve iddiasına dayanak olarak gidiş-dönüş uçak biletlerini sunmuştur. Mahkemece, başvurucu tarafından da inkâr edilmeyen 10/6/2015 tarihli uçak dönüş biletine rağmen başvurucunun çocuğuyla Almanya'ya geri dönmediği, bu tarihten itibaren çocuğun Türkiye'de alıkonulduğu ve babanın velayet hakkının ihlal edildiği kabul edilmiştir.

53. Diğer yandan başvurucu, aleyhine açılan iade davasında eşinin şiddet eğilimli bir yapıda olduğunu ve Almanya'da uyuşturucudan soruşturma geçirdiğini iddia ederek iadeden kaçınma sebebinin bulunduğu belirtmiş; ayrıca çocuğunun anne bakım ve şefkatine muhtaç bir yaşta olduğunu bildirmiştir. Başvurucunun eşi ise iadeden kaçınma sebebi olarak ileri sürülen iddiaların gerçekle ilgisinin olmadığını belirterek Almanya makamlarından alınan bir kısım belgeleri sunmuştur. Aynı zamanda çocuğun sadece yaşının küçüklüğünün de iade talebinin ret nedeni olamayacağını ifade etmiştir (bkz. § 18, 19).

54. Mahkemece, iade talebinde bulunan babanın müşterek çocuğa fiziki şiddet uyguladığına dair inandırıcı hiçbir delilin bulunmadığı gibi babanın uyuşturucu kullandığına veya uyuşturucudan hakkında soruşturma bulunduğuna ilişkin mutat mesken makamlarından elde edilmiş bir bilgi ve belgenin de sunulmadığı, aksine elde edilen belgelerden böyle bir soruşturmanın olmadığının anlaşıldığı vurgulanmıştır. Mahkemece, iadeden kaçınma sebebi olarak ileri sürülen iddiaların ispatlanamadığı, Almanya'ya geri dönmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik yönden bir tehlikeye maruz bırakacağı veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceği yolunda ciddi bir riskin bulunmadığı kabul edilmiştir. Yine Lahey Sözleşmesi hükümleri dikkate alınarak, açılan boşanma davasında çocuğun velayetinin geçici olarak başvurucuya verilmesinin çocuğun mutat meskenine iade edilmemesinin gerekçesi olamayacağı, iade davasının velayet hakkının esasına ilişkin bir dava olmadığı, bu nedenle de müşterek çocuğun yaşı gereği annenin bakım ve şefkatine muhtaç olduğundan velayetin anneye verilmesi gerektiği yönündeki bilirkişi raporunun dikkate alınmadığı açıklanmıştır. Mahkemenin kanaat ve değerlendirmelerine üst derece mahkemeleri de katılmış, sonuç olarak karar onanmıştır.

55. Tüm bu açıklamalar ve tespitler kapsamında başvuruya konu iade talebini inceleyen

mahkemelerin çocuğun ve ebeveynin menfaatlerine ilişkin olarak yapılan inceleme ve değerlendirmelerinin yeterli olmadığı söylenemez. Mahkemelerce verilen kararlarda Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan iadeden kaçınma sebebinin hangi gerekçelerle gerçekleşmediğine yönelik hususlarda ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir. Çocuğun iade edilmesi hâlinde fiziki ve psikolojik tehlikeyle karşılaşabileceğine ilişkin kanıtlanmış bir iddianın olmamasının karara esas teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Öte yandan başvurucunun dava süreçlerinde iddia ve savunmalarını dile getirebildiği, verilen nihai kararlara karşı kanun yollarına başvurarak etkili bir katılım sağladığı, başka bir deyişle uyuşmazlığa ilişkin yargılama prosedürünün adil olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Lahey Sözleşmesi'nin getirdiği güvenceler gözönüne alınarak derece mahkemelerince oluşturulan karar gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olduğu, bu suretle makul bir değerlendirme yapılarak başvurucu ile çocuğun menfaatleri arasında denge kurulduğu değerlendirilmiştir.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Celal Mümtaz AKINCI bu görüşe katılmamıştır.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

57. Başvurucu, kanun yolu istinaf/temyiz aşamalarında duruşma taleplerinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında duruşmalı yargılama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

58. Anayasa Mahkemesi; benzer konuda yapılan başvurularla ilgili kararlarında, ilk derece mahkemeleri önünde duruşmalı yargılama yapılıp karar verildikten sonra kanun yolu incelemesinin dosya üzerinden yapılması hâlinde temyiz aşamasında sözlü yargılama imkânının sunulmamasının yargılamayı bütün hâlinde adil olmaktan çıkarmayacağını belirterek adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır (Mehmet Soysal ve diğerleri, B. No: 2014/2678, 16/11/2016, §§ 42-44; Mustafa Doğan, B. No: 2014/1836, 28/9/2016, §§ 66-68; Mustafa Ercan, B. No: 2014/17045, 20/9/2017, §§ 38, 39).

59. Somut olayda gerekçeleri de belirtilerek başvurucunun istinaf ve temyiz incelemeleri duruşmasız yapılmış ise de ilk derece mahkemesinde duruşma yapılarak sözlü savunmaların dile getirildiği görülmektedir. Basit yargılama usulünün uygulandığı davada; dava dosyasının içeriği, yazılı belgeler ve başvurucunun kanun yolunda sunduğu dilekçelerindeki beyanlarına istinaden BAM ve Yargıtayın uyuşmazlığı hakkaniyete uygun bir şekilde sonlandırma imkânına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında başvurucunun istinaf ve temyiz incelemesinde sözlü yargılama yapılması hâlinde dosyaya daha önce sunduğu belge ve delillerin dışında yargılamanın sonucunu etkileyebilecek nitelikte, esasa yönelik hangi beyan veya delilleri sunacağına ilişkin bir açıklamada bulunmadığı anlaşılmıştır.

60. Açıklanan gerekçelerle adil yargılanma hakkı kapsamında duruşmalı yargılama hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Celal Mümtaz AKINCI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, bireysel başvuru konusu iade davasında sunulan bilirkişi raporlarına itibar edilmemesinden şikâyet etmektedir. Müşterek çocuğun yaşı gereği annenin bakım ve şefkatine muhtaç olduğundan velayetin anneye verilmesi gerektiği, babaya iadesinin çocuğun yüksek yararına ve gelişimine faydalı olmayacağı şeklindeki bilirkişi raporlarına rağmen, ayrıca tanık beyanları nazara alınmadan davanın kabul edilmesinin hatalı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, iade talebinde bulunan eşinin Almanya makamlarından alındığını belirttiği fotokopi belgelerin gerçeği yansıtmadığını iddia ederek bu konuda yeterli araştırma yapılmaması ve kararların gerekçesiz olması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Mahkememiz çoğunluğunca, "… başvuruya konu iade talebini inceleyen mahkemelerin çocuğun ve ebeveynin menfaatlerine ilişkin olarak yapılan inceleme ve değerlendirmelerinin yeterli olmadığı söylenemez. Mahkemelerce verilen kararlarda Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan iadeden kaçınma sebebinin hangi gerekçelerle gerçekleşmediğine yönelik hususlarda ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir. Çocuğun iade edilmesi hâlinde fiziki ve psikolojik tehlikeyle karşılaşabileceğine ilişkin kanıtlanmış bir iddianın olmamasının karara esas teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Lahey Sözleşmesi'nin getirdiği güvenceler göz önüne alınarak derece mahkemelerince oluşturulan karar gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olduğu, bu suretle makul bir değerlendirme yapılarak başvurucu ile çocuğun menfaatleri arasında denge kurulduğu değerlendirilmiştir (§ 55)." denilerek aile hayatına saygı hakkı yönünden ihlal olmadığına karar verilmiştir.

3. Lahey Sözleşmesi zorunlu iade kuralının istisnalarını da belirlemiştir. Söz konusu düzenleme, geri dönmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağının veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceğinin tespit edilmesi hâlinde ilgili yargısal makamlara iadeyi reddetme yetkisi vermektedir. Bu durumlarda iade talebi, önemli risk veya müsamaha edilemeyecek durum gerekçesine istinaden reddedilebilmektedir (Marcus Frank Cerny, §§ 55, 58, 59).

4. Başvuruya konu yargılamanın yapıldığı dava dosyasında iki defa bilirkişiye müracaat edilmiştir. Birinci raporda üç kişilik bilirkişi kurulu, "ortak çocuğun velayetinin anneye verilmesi gerektiğini" belirtmiş, Uzman Pedagog, Psikolog ve Sosyal Hizmet Uzmanından

oluşan ikinci bilirkişi kurulu da, "…çocuğun babaya iadesinin onun yüksek yararına ve gelişimine faydalı bulunmadığı, 3,5 yaşındaki M.'un anneden koparılarak bilmediği, aynı dili konuşmadığı bir ortama götürülmesinin, post travmatik bir etki ve stres yaratabileceği ve gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği, ileriki yaş dönemi ve ruh sağlığı açısından risk teşkil etmesi ve güvenli bağlanma unsurunu sarsacağı" mütalaasında bulunmuştur.

5. Çocuğun iade edilmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağının veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceğinin tespiti hâlinde yargısal makamların usule ilişkin güvenceleri işleterek ve çocuğun üstün yararını göz önüne alarak iade talebini reddetme yetkisi Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddesinde açıkça ifade olunmasına ve çocuğun "anneden koparılıp aynı dili konuşmadığı bir ortama götürülmesinin post travmatik bir etki ve stres yaratabileceği ve gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği ileriki yaş dönemi ve ruh sağlığı açısından risk teşkil edeceği"ne ilişkin uzman bilirkişi heyeti raporu bulunmasına rağmen müşterek çocuğun yurt dışında yaşayan babaya iadesine karar verilmesine ilişkin yargı kararlarında isabet bulunmadığı, Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği düşüncesinde olduğumdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmadım.

Üye Celal Mümtaz AKINCI

ALİ ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/39050 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/39050

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/39050)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Eşref Uğur ŞENOL

Başvurucular : 1. Ali ÇİFTÇİ

2. Aslan ÇELİK

3. Niyazi GÜLCAN

4. Yusuf BAŞKAYA

5. Zeki DOĞAN

Başvurucular Vekili : Av. Dursun SAKINCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, imar planında taşınmazın önce kamu hizmeti alanına ayrılması, sonra da imar durumunun özel sağlık alanı olarak belirlenmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra

Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculaların maliki olduğu başvuruya konu Ankara'nın Mamak ilçesi General Zeki Doğan Mahallesi 36260 Ada 1 Parsel numaralı taşınmaz 1/1000 ölçekli revizyon uygulama imar planıyla sağlık ocağı alanı vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucular, taşınmazın kamulaştırılması istemiyle Ankara Büyükşehir Belediyesine (Belediye) başvurmuş fakat bu yoldan bir sonuç elde edememişlerdir.

8. Belediye tarafından 20/11/2009 tarihinde onaylanan imar planı değişikliğiyle taşınmazın vasfı özel sağlık alanı olarak değiştirilmiştir.

9. Başvurucular, imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle Belediye aleyhine 3/7/2012 tarihinde kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açmışlardır. Ankara 17. Asliye Hukuk Mahkemesi, davanın idari yargıda görülmesi gerektiği gerekçesiyle dava dilekçesinin reddine karar vermiştir. Başvurucular bunun üzerine 16/4/2014 tarihinde Ankara 12. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açmışlardır.

10. Mahkeme 12/12/2016 tarihinde dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Kararın istinaf edilmesi üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi 10/10/2017 tarihinde davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararda, taşınmazın sağlık ocağı alanı olarak kamu hizmetine ayrıldığı fakat imar planı değişikliğiyle taşınmazın vasfının özel sağlık alanı olarak değiştirildiği vurgulanmıştır. Buna göretaşınmaz üzerindeki tasarruf hakkına yönelik kısıtlamaların imar planı değişikliği sonucu ortadan kalktığı, başvuruculaların taşınmazı kullanabilme imkânına kavuştuğu belirtilmiştir. Diğer taraftan taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılma durumunun kalkması nedeniylekamulaştırılması zorunluluğunun bulunmadığı ifade edilmiştir.

11. Başvurucular, yargılamanın devamı sırasında 13/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal, B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucular, yargılamanın uzun süre devam etmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

15. Bireysel başvuru sonrasında, 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle

9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

16. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

17. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi; yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır (Ferat Yüksel, §§ 26-36).

18. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 33-36). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgilibaşarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

19. Somut başvuru yönünden de söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

21. Başvurucular; imar planında taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini, bu müdahale sebebiyle taşınmazı dilediği gibi kullanamadıklarını belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların asıl şikâyetinin imar uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılan taşınmazlarının uzunca bir süredir kamulaştırılmamasına yönelik olduğu anlaşılmakla başvurucuların bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

25. Anayasa Mahkemesi aynı konu ile ilgili şikâyetleri daha önce incelemiş ve uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Orhan Sütlü, B. No: 2017/31564, 25/12/2018, §§ 15-43).

26. Orhan Sütlü kararında imar uygulamasına konu edilen taşınmazın başvurucu adına tapuda kayıtlı olması dolayısıyla Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği belirtilmiştir (Orhan Sütlü, § 21). Uygulama imar planında kamu hizmeti alanı olarak ayrılan taşınmazın daha sonradan yapılan imar planı değişikliğiyle imar durumunun özel sağlık alanı olarak belirlenmesinin de başvurucu mülk sahibinin taşınmazı ancak bu imar durumuyla sınırlı olarak kullanabilmesine yol açtığından mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmiştir. İmar uygulaması yoluyla gerçekleştirilen müdahalenin mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Orhan Sütlü, §§ 22-25).

27. Anayasa Mahkemesince 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine dayalı olan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığı değerlendirilmiş, ayrıca arazi ve arsaların düzenlemesi sırasında taşınmazın imar durumunun belirlenmesi yönündeki müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğu açıklanmıştır (Orhan Sütlü, §§ 28-31). Ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede ise uyuşmazlığa konu taşınmazın sağlık alanı olarak belirlenen imar durumu sonradan özel sağlık alanına dönüştürülerek taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılmasından vazgeçilmiş olduğu ve söz konusu müdahalenin taşınmazın özel amaçlarla kullanımını engellemediği vurgulanmıştır. Diğer taraftan başvurucunun imar planı değişikliğine karşı dava açma imkânının olduğu ve ayrıca imar durumu değiştirilinceye kadar olan dönem için başvuruya konu davada bir tazminat talebinin de bulunmadığı dikkate alınarak müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği kanaatine ulaşılmıştır. Bu sebeple müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu kabul edilmiştir (Orhan Sütlü, §§ 32-43).

28. Somut başvuruda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvurucuların imar planı değişikliğine karşı dava açma imkânının olduğu ve ayrıca imar durumu değiştirilinceye kadar olan dönem için başvuruya

konu davada bir tazminat taleplerinin de bulunmadığı dikkate alındığında müdahalenin başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği anlaşılmaktadır. Bu durumda müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile başvurucuların mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu değerlendirilmiştir.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin ihlal iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MERYEM ÖNAL VE SERCAN KAYA

B. No: 2017/39870 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/39870

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MERYEM ÖNAL VE SERCAN KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/39870)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : 1. Meryem ÖNAL

2. Sercan KAYA

Başvurucular Vekili : Av. Naci BOZKUŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, haklı fesih sebebiyle iş akdinin sona erdirilmesi üzerine kıdem tazminatı ve işçilik alacaklarının iadesi talebiyle açılan davada, aynı taleplere ilişkin açılan benzer davalarda verilen kararla çelişir biçimde hüküm kurulması ve yargılamanın makul sürede neticelenmemesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 14/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konu yönünden tespit edilen hukuki irtibat nedeniyle 2017/40101 numaralı bireysel başvurunun 2017/39870 numaralı bireysel başvuru ile birleştirilerek incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculardan Meryem Önal 15/12/2001-20/1/2011 tarihleri arasında, Sercan Kaya ise 3/1/2006-5/12/2010 tarihleri arasında E. Şirketinde çalışmışlardır.

8. Başvurucular iş akitlerini haklı nedenle feshettikleri iddiasıyla işyeri tarafından vaat edilen fakat yapılmayan %10'luk ücret zammının uygulanması suretiyle hesap edilecek kıdem tazminatı, ücret alacağı, 2009 ve 2010 yıllarına ilişkin zam farkından kaynaklı alacakları, fazla çalışma ücreti ile resmî tatil ve bayramlara ilişkin ücretin ödenmesi talebiyle Bakırköy 31. İş Mahkemesinde (Mahkeme) alacak davası açmışlardır.

9. Mahkeme, başvuruculaın dava konusu taleplerine %10'luk ücret artırımı üzerinden hesaplamanın yapılması, bir kısım alacakların reddedilmesi suretiyle davanın kısmen kabul kısmen reddine karar vermiştir.

10. Anılan kararın taraflarca temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi (Daire) tarafından, yazılı bir sözleşme ya da işyeri uygulaması olmadığı hâlde %10 oranında farazi bir zam uygulanması suretiyle hüküm verilmiş olması sebebiyle mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir.

11. Mahkeme, kıdem tazminatı ve işçilik alacakları hakkında Dairenin bozma ilamına uymak suretiyle (%10'luk ücret artırımı uygulanmamış şekilde) hüküm kurmuş fakat 2009 ve 2010 yıllarına ilişkin zam farkından kaynaklı alacakların bozma dışında kaldığını belirtmiştir.

12. Mahkeme kararı davalı tarafça temyiz edilmiştir. Daire tarafından, hükmüne uyulan bozma ilamında zammın farazi olduğu belirtildiğinden 2009 ve 2010 yıllarına ilişkin zam farkından kaynaklı alacak taleplerinin reddedilmesi gerekirken kabulüne karar verilmesi sebebiyle mahkeme kararının ikinci kez bozulmasına karar verilmiştir.

13. Mahkeme tarafından yapılan yargılama sonunda 2009 ve 2010 yıllarına ilişkin zam farkından kaynaklı alacaklar konusunda Dairenin bozma ilamına uyulmak suretiyleyeniden hüküm kurulmuştur.

14. Mahkeme kararının davalı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine Daire mahkeme kararının onanmasına karar vermiştir.

15. Nihai kararın başvuruculara tebliği üzerine başvurucular 14/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

17. Başvurucular, yargılamanın yedi yıl devam ettiği gerekçesiyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

18. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

19. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

20. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

21. Anılan kararda özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı vetazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgilibaşarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

22. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

24. Başvurucular kendileri ile aynı işyerinde ve aynı koşullarda çalışan benzer nitelikte dava açan arkadaşlarının açtıkları davalarda, dava konusu taleplere %10 zam uygulanmak suretiyle verilen hükmün Yargıtay 22. Hukuk Dairesi tarafından onandığını, böylece 2009 ve 2010 yıllarına ilişkin zam farkından kaynaklı alacakların yargı kararıyla kesinleşmiş olmasına rağmen kendilerinin bu haklarından mahrum bırakılmaları nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

25. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

26. Başvuruya konu davada, Mahkeme tarafından başvurucuların dava konusu alacaklara %10'luk zam uygulanması talebi yönünde verdiği karar Daire tarafından bozulmuştur. Mahkemenin dava konusu alacaklara %10'luk zammın uygulanmadan bozmaya uymak suretiyle verdiği hüküm başvurucuların aleyhine olmasına rağmen başvurucular tarafından temyiz edilmemiştir. Dairenin ilk bozma kararı gereğince 2009 ve 2010 yıllarına ilişkin zam farkı talebinin de reddedilmesi gerektiğine ilişkin ikinci bozma kararı üzerine Mahkeme tarafından %10'luk zam talebinin uygulanmadan, 2009 ve 2010 yıllarına ilişkin taleplerin reddi ile davalar kısmen kabul kısmen ret ile sonuçlanmıştır. İkinci bozma kararına uyulmak suretiyle verilen karar sadece davalı işveren tarafından temyiz edilmiştir.

27. Bu durumda başvurucuların Dairenin ilk ve ikinci bozma kararına uymak suretiyle vermiş olduğu Mahkeme kararlarına karşı temyiz talebinde bulunmadıkları ve başvuru konusu talepler hakkındaki temyiz incelemelerinin davalı işverenin talebi üzerine gerçekleştiği görülmüştür. Bu durumda başvurucuların ücrete uygulanacak %10'luk zam üzerinden alacaklarının belirlenmesi gerektiğine ve 2009 ile 2010 yıllarına ilişkin zam farkından kaynaklanan alacağın ödenmemesine ilişkin şikâyetlerini, benzer davada verilen hükmün Yargıtayın başka bir dairesi tarafından onandığına ilişkin iddialarını kanun yolu aşamasında ileri sürmedikleri tespit edilmiştir.

28. Bu durumda başvurucuların hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulundukları anlaşılmaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.Ç.

B. No: 2018/6565 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/6565

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

E.Ç. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/6565)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Engin GÜNDÜZ

Başvurucu : E.Ç.

Vekili : Av. Sakine ALEV

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, boşanma davası sonrasında çocuğun soyadını değiştirme talebiyle velayet hakkı sahibi anne tarafından açılan davanın reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/2/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Bakanlık

görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Adana 7. Aile Mahkemesinin 28/2/2013 tarihli ilamı ile boşanmış ve 2008 doğumlu müşterek çocuk U.Y.nin velayeti kendisine verilmiştir.

8. Başvurucu; Adana 3. Asliye Hukuk Mahkemesine verdiği 7/12/2016 tarihli dilekçe ile boşanma sonrasında babanın çocukla ilişki kurmadığını, bu durumun çocukta derin üzüntüye sebep olduğunu, çocuğun aidiyet ve güven duygusunu zedelediğini, soyadı sorulduğunda babanın soyadı yerine annenin soyadını kullandığını, diğer taraftan 21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 4. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "Evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği adı alır." şeklindeki düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararıyla iptal edilmesi nedeniyle velayeti anneye verilen çocuğun soyadının anne tarafından değiştirilmesinin önünde bir engel kalmadığını belirterek çocuğunun doğumla kazandığı soyadının kendi soyadı olan Ç. olarak değiştirilmesine ve nüfus kaydının bu doğrultuda düzeltilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

9. Mahkeme 9/2/2016 tarihli kararı ile uyuşmazlığın aile mahkemesinin görevine girdiği gerekçesiyle davayı usul yönünden reddetmiştir. Kararın kesinleşmesi üzerine dosyanın gönderildiği Adana 8. Aile Mahkemesi 2/5/2017 tarihinde yaptığı duruşmada davacının tanıklarını dinledikten sonra davanın reddine karar vermiştir. Tanıklar babanın çocuğu arayıp sormadığını, çocuğun bu durumu sorguladığını ve kendisini babaya uzak hissettiğini, annesinin ailesiyle aidiyet ilişkisi geliştirdiğinden soyadını Ç. olarak söylediğini beyan etmişlerdir. Mahkeme karar gerekçesinde; 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesine rağmen yerine yeni bir düzenlemenin yapılmadığını, yürürlükteki mevzuat hükümleri gereğince boşanan eşlerin çocuklarının babanın soyadını taşıyacağını belirtmiştir.

10. Karara karşı yapılan istinaf başvurusu, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 1. Hukuk Dairesinin 8/12/2017 tarihli ilamı ile hükmün hukuka uygun olduğu gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir. Karara muhalif kalan üyenin karşı oy gerekçesinde; isim veya soyadı değişikliğinin kişisel hukuki durum ve soybağını değiştirmediği, çocuğun olanak bulunduğu hâlde kendisiyle ilgilenmediği, kendisini görmek istemediği, sevmediği ve umursamadığı kanaatini taşıdığı kişi ile duygusal açıdan baba oğul ilişkisi içerisinde görmemesi nedeniyle onun soyadını taşımaktan sıkıntı çekmesini makul ve hayatın olağan akışı içerisinde anlayışla karşılanabilecek haklı neden olarak kabul etmek gerektiği, eşlerin evliliğin devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumda oldukları, erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını seçme hakkının kadına tanınmamasının velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete göre ayrım yapılması sonucunu doğuracağı, bu nedenle davanın kabulü gerektiği belirtilmiştir.

11. Nihai karar 22/1/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 21/2/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. İlgili hukuk için bkz. Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015, §§ 13-15; Gülbu

Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, §§ 13-15; Deniz Altınbaş ve Diğerleri, B. No: 2014/2033, 26/10/2017, §§ 15-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu; boşanma sonrasında müşterek çocuğun velayetinin kendisine verildiğini, babanın bu süreçte çocukla neredeyse hiç ilişki kurmadığını, annesi ile farklı soyadları taşımalarının çocukta psikolojik sıkıntılara yol açtığını belirtmiştir. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra velayeti annesine verilen çocukların soyadının anne tarafından değiştirilmesinin önünde bir engel kalmadığını, babanın soyadı belirleme hakkı bulunmasına rağmen velayet hakkına sahip annenin bu haktan istifade edememesi nedeniyle eşitlik ilkesi ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

17. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup bu düzenlemede yer verilen maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi çerçevesinde özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlük hakkı ile bireyin kendisini gerçekleştirme ve kendisine ilişkin kararlar alabilme hakkına karşılık gelmektedir. Bireyin yaşamıyla özdeşleşen ve kişiliğinin ayrılmaz bir unsuru hâline gelen, birey olarak kimliğin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri ve vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkı olan soyadının da kişinin manevi varlığı kapsamında olduğu açıktır. Cinsiyet, doğum kaydı gibi kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgiler ile bunlarda değişiklik ve düzeltme yapılmasını isteme hakkının yanı sıra isim hakkı da Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa’nın 17. maddesi kapsamında değerlendirilmektedir (AYM, E.2011/34, K.2012/48, 30/3/2012; E.2009/85, K.2011/49, 10/3/2011; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, § 41). Bununla birlikte somut başvuruda olduğu gibi velayeti anneye verilen çocuğun annenin soyadını alması yönündeki talep, velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımı ile ilgili olduğundan Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı kapsamında ele alınmalıdır. Bu bağlamda, eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiası da bulunduğundan somut başvurunun Anayasa'nın 20. maddesiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Deniz Altınbaş ve diğerleri, § 28).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

19. Anayasa Mahkemesi Nurcan Yolcu ve Gülbu Özgüler kararlarında, boşanmış eşlerin çocuklarının soyadının belirlenmesi noktasında velayet hakkının kullanılması bakımından kadın ve erkek arasında farklı şekilde gerçekleştirilen işlemlere yönelik uyuşmazlıkların konu edildiği başvuruları detaylı şekilde ele almış ve genel ilkeleri belirlemiştir.

20. Söz konusu kararlarda özetle eşlerin evliliğin devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumda olduğu, erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını belirleme hakkının kadına tanınmamasının velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete dayalı farklı bir muamele oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mahkeme Nurcan Yolcu kararında bu sonuca varırken aşağıdaki gerekçelere dayanmıştır:

"49. Çocuğun bir aileye mensubiyetinin belirlenmesi amacıyla bir soyadı taşıması ile nüfus kütüklerindeki kayıtların güvenilirliği ve istikrarının sağlanmasında, çocuğun ve kamunun açık bir menfaati bulunmakla birlikte, çocuğun soyadına ilişkin belirlemelerde yalnızca babanın soyadının esas alınması ve bunun sürdürülmesi suretiyle öngörülen farklılık karşında, annenin soyadının çocuğa verilmesinin söz konusu menfaatlerin tesisine nasıl bir olumsuz etkide bulunacağının yargısal makamlarca açıklanmadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra velayetin uyarlama yapılan bir yetki olmasına bağlı olarak velayete ilişkin değişikler sonrasında soyadının da değiştirilebilmesi yetkisi verilmesinin, nüfus kütüklerindeki kaydın güvenilirliğini ve istikrarı zedeleyeceği gibi çocuğun ruh hâli üzerinde de çok derin ve etkili travma yaratacağı ileri sürülmekle birlikte ilgili yargısal makamların, çocuk reşit oluncaya kadar veya baba 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca soyadını değiştirmediği sürece, çocuğun soyadının değiştirilmesinin mümkün olmadığı ve bu kapsamda babanın evliliğin devamı süresince veya sona ermesi durumunda, kendi soyadında yapacağı değişikliğin çocuğa sirayeti suretiyle çocuğun soyadında değişikliğe neden olabileceği yönündeki tespiti karşısında, söz konusu gerekçenin tatmin edici nitelikte olmadığı açıktır.

50. Bu kapsamda, özellikle cinsiyete dayalı farklı bir muamelenin söz konusu olması ve bu farklılığı haklı kılacak önemli nedenlerin ortaya konulması gereğine rağmen belirtilen muamele farklılığını haklı gösterecek nitelik ve kapsamda bir gerekçeye yer verilmemiş olması dikkate değerdir.

51. Başvuruya konu yargı kararları açısından da çocuğun soyadının belirlenmesi noktasında velayet hakkının kullanılması bakımından kadın ve erkek arasında öngörülen farklı muamele makul şekilde gerekçelendirilmediği gibi çocuk reşit oluncaya kadar veya baba 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca soyadını değiştirmediği sürece çocuğun soyadının değiştirilmesinin hiçbir koşulda mümkün olmadığı tespitlerine yer verilmek suretiyle kadın eş için haklı nedenlerin bulunması durumunda dahi çocuğun soyadını belirleme imkânı tanımayan söz konusu uygulamanın ölçülü olduğu da kabul edilemez."

21. Somut olayda anılan değerlendirmelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

24. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

25. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

26. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

27. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

28. İncelenen başvuruda eşinden boşanan kadın başvurucunun velayeti altındaki çocuğuna kendi soyadını verme talebinin reddedilmesi suretiyle maruz kaldığı cinsiyete dayalı farklı muameleyi haklı gösterecek bir gerekçe ortaya konulamadığından Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

29. Bu durumda aile hayatına saygı hakkıyla birlikte ele alınan ayrımcılık yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 8. Aile Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

30. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL tutarındaki yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence alınan ayrımcılık yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 8. Aile Mahkemesine (E.2017/58, K.2017/332 sayılı dosya ile ilgilidir) GÖNDERİLMESİNE,

E. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLAVER KILIÇ

B. No: 2018/26733 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/26733

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLAVER KILIÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/26733)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucu : Dilaver KILIÇ

Vekili : Av. İnci FİDAN AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. DEDAŞ Mardin İl Müdürlüğü 24/11/2014 tarihinde Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığına ihbarda bulunarak 29/4/2013 tarihinde karşılıksız yararlanma suçunun işlendiğinden bahisle Z. K. hakkında şikâyetçi olmuştur.

9. Yapılan araştırma neticesinde suç tarihinde araziyi kullanan kişinin başvurucu olduğunun anlaşılması üzerine 14/7/2015 tarihinde başvurucunun şüpheli sıfatıyla ifadesi alınmıştır. Bunun üzerine Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca 31/7/2015 tarihinde başvurucu hakkında iddianame düzenlenmiştir. Dosya kapsamında yer alan diğer iki şüpheli hakkında ise 31/7/2015 tarihinde ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

10. İlk duruşma, 12/11/2015 tarihinde yapılmıştır. 24/1/2017 tarihli dokuzuncu celse öncesinde başvurucu müdafinin mazeret göstermesi nedeniyle duruşmanın 21/3/2017 tarihine ertelenmesine karar verilmiştir.

11. Kızıltepe 1. Asliye Ceza Mahkemesi 21/3/2017 tarihinde başvurucu hakkında beraat kararı vermiştir.

12. Katılan Kurum vekilinin istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Ceza Dairesi 26/9/2017 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir.

13. Bozma sonrası yapılan 7/6/2018 tarihli üçüncü celsedeki duruşmada, başvurucunun borcu ödemek için süre istediği ve bu nedenle duruşmanın 20/9/2018 tarihine bırakıldığı anlaşılmıştır.

14. Başvurucunun bu arada makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirterek 17/8/2018 tarihinde bireysel başvuru yaptığı anlaşılmıştır.

15. Bozmadan sonraki 20/9/2018 tarihli dördüncü celseye başvurucu katılmamıştır. Başvurucu müdafii de mesleki mazeret göstererek duruşmaya katılmamıştır. Duruşma günü bu nedenle 8/11/2018 tarihine bırakılmıştır.

16. Bir sonraki duruşma günü tarihinde ise gelen olmadığı görülmüştür. Başvurucu Kızıltepe 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 8/11/2018 tarihli ve E.2017/388, K.2018/755 sayılı kararıyla 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 163. maddesi uyarınca 10 ay hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.

17. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Ceza Dairesi 12/11/2019 tarihinde başvurucu müdafinin istinaf istemini esastan reddetmiş, hüküm kesinleşmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın 2013 yılından bu yana devam ettiğini, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri

sürmüş; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

20. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak ise suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34)

21. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

22. Bu kapsamda başvurucuya suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği tarih 14/7/2015'tir. Başvurucu ile müdafisi süreç içerisinde, bozma öncesi ve sonrası hükümden önceki son duruşmalarda mazeret göstererek duruşmaların ertelenmesini sağlamışlardır. Bu kapsamda 24/1/2017 tarihli duruşma, 21/3/2017 tarihine ertelenmiştir. Yine benzer şekilde bozmadan sonraki 20/9/2018 tarihli duruşma, 8/11/2018 tarihine ertelenmiştir.

23. Anılan ilkeler, duruşma aralıkları, başvurucunun ve müdafinin tutumu, Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında, suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından başvurucuya bildirildiği tarih ile nihai karar arasında geçen yaklaşık 4 yıl 4 aylık yargılamanın süresinin makul olduğu sonucuna varmak gerekir.

24. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

25. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle, başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması, nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİNAN SERÇE

B. No: 2019/18745 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18745

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SİNAN SERÇE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18745)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Sinan SERÇE

Vekili : Av. Özcan SELVİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesinebireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu; bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 16 yıl 7 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 35.000 TL maddi ve 35.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 35.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 35.000 TL tutarında manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/475, K.2017/518) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FEHMİ ULUBEY VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/18821 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18821

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEHMİ ULUBEY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18821)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Fehmi ULUBEY

2. Halil KÖSE

3. İsmail KILINÇ

4. Reşit CANSAP

Başvurucular Vekili : Av. Yusuf Kenan ALTAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/18821 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/18821 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların

kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkınınihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucular Reşit Cansap, İsmail Kılınç ve Fehmi Ulubey'e; 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin ise başvurucu Halil Köse'ye ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucular Reşit Cansap, İsmail Kılınç ve Fehmi Ulubey'e, 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucu Halil Köse'ye AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde

bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YİHYA AKBULUT

B. No: 2019/19620 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19620

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YİHYA AKBULUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19620)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Yihya AKBULUT

Vekili : Av. Mehmet Devran DEVRİM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 12 yıl 2 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 28.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 28.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Midyat Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/103) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHARREM ÇUMAK

B. No: 2019/22102 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22102

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHARREM ÇUMAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22102)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Muharrem ÇUMAK

Vekili : Av. Mahmut BAYRAM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş; maddi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 6 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için (kapatılan) Ankara 6. Sulh Ceza Mahkemesine (E.2013/106, K.2013/1089) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEŞİR DEMİRKIRAN

B. No: 2019/22261 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22261

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEŞİR DEMİRKIRAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22261)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Beşir DEMİRKIRAN

Vekili : Av. Alihan ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 12 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Van 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2016/204) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ALTUN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/22401 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22401

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ALTUN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22401)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Ahmet ALTUN

2. Aydın DADAK

3. İsmail BAL

4. Mervan OBUZ

5. Metin EŞİT

6. Remzi YILDIZ

7. Şükran OBUZ

Başvurucular Vekili : Av. Bülent TAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden

sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2019/22630 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/22401 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/22401 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği

gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucular İsmail Bal, Ahmet Altun, Metin Eşit, Aydın Dadak ve Remzi Yıldız'ın yargılandığı başvuru konusu davada 7 yıl 7 aylık yargılama süresinin, başvurucular Mervan Obuz ve Şükran Obuz'un yargılandığı başvuru konusu davada ise 6 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucular İsmail Bal, Ahmet Altun, Metin Eşit, Aydın Dadak ve Remzi Yıldız'a ayrı ayrı net 15.000 TL, başvurucular Mervan Obuz ve Şükran Obuz'a ise ayrı ayrı net 12.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. 2019/22401 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasındaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucular İsmail Bal, Ahmet Altun, Metin Eşit, Aydın Dadak ve Remzi Yıldız'a müştereken, 2019/22630 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasındaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucular Mervan Obuz ve Şükran Obuz'a müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İsmail Bal, Ahmet Altun, Metin Eşit, Aydın Dadak ve Remzi Yıldız'a net 15.000 TL, başvurucular Mervan Obuz ve Şükran Obuz'a net 12.000 TL tutarında manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 1. 2019/22401 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasındaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucular İsmail Bal, Ahmet Altun, Metin Eşit, Aydın Dadak ve Remzi Yıldız'a MÜŞTEREKEN; 2019/22630 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasındaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucular Mervan Obuz ve Şükran Obuz'a MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

2. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2013/79) ve Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2013/275, K.2014/37) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERİT TAÇYOL VE İSMAİL KAZAN

B. No: 2019/22534 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22534

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERİT TAÇYOL VE İSMAİL KAZAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22534)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Ferit TAÇYOL

2. İsmail KAZAN

Başvurucular Vekili : Av. Aslan VEYSANOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucuların yargılandığı başvuru konusu davada 9 yıl 1 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 16.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Viranşehir 2. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/494, K.2020/105) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH TEKİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/40597 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40597

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH TEKİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40597)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : Abdullah TEKİN ve diğerleri (Bkz. Ekli Tablonun C Sütunu)

Başvurucular Vekili : Av. Abdulvahap KARADEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/40597 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/40597 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine,

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen başvuru harcından oluşan yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Başvuru harcına ilişkin yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ELİFE GÜL BAYTAK

B. No: 2019/42969 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42969

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ELİFE GÜL BAYTAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42969)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Elife Gül BAYTAK

Vekili : Av. Ahmet Serdar GÜNEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 9 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu ihlalin tespiti ile 30.000 TL manevi tazminata, 10.000 TL maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/166, K.2019/505) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMRAH ABI VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/8 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRAH ABI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/8)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Emrah ABI

2. Mehmet KAÇAK

3. Mehmet TUNÇ

4. Necmi KALÇIK

5. Vedat KAYA

Başvurucular Vekili : Av. Cemal DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Başvurucu Vedat Kaya, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/8 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/8 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan Vedat Kaya, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği

arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

16. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu Mehmet Tunç 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat,başvurucu Vedat Kaya 30.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat, başvurucular Emrah Abı, Necmi Kalçık ve Mehmet Kaçak 30.000 TL maddi ve 30.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Avukat Cemal Demir tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine,

25. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ödenmesine karar

verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucu Vedat Kaya'nın adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 1. Başvuru harcına ilişkin yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

2. Avukat Cemal Demir tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET EKEMEN

B. No: 2020/784 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/784

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET EKEMEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/784)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Ahmet EKEMEN

Vekili : Av. Özal TÜRKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 7 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 200.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 12.000 TL tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İzmir 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/372, K.2019/1061) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SAİT AKTAŞ

B. No: 2020/902 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/902

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SAİT AKTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/902)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mehmet Sait AKTAŞ

Vekili : Av. Yahya TURAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, uzun yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 6 yıl 5 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Adana 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2013/1035, K.2015/216) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAHATTİN AKMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/957 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/957

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAHATTİN AKMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/957)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : Bahattin AKMAN ve diğerleri (bkz. ekli tablonun C sütunu)

Başvurucular Vekili : Av. Abdulselam ADAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; elkoyma işlemi nedeniyle mülkiyet hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/957 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/957 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu Bahattin Akman ise bu iddiasının yanında soruşturma aşamasında el konulan cep telefonunun kendisine geri verilmediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede

yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucu Bahattin Akman, soruşturma aşamasında el konulan cep telefonunun kendisine geri verilmediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen başvuru harcından oluşan yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın nedeniyle KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Başvuru harcına ilişkin yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADNAN ZENGİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/980 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/980

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADNAN ZENGİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/980)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Adnan ZENGİN

2. Bedirhan BİLEK

3. Celal BÜYÜK

4. Emre BÜYÜK

Başvurucular Vekili : Av. Barış BÜYÜK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, uzun yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2020/2523, 2020/2533 ve 2020/3102 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/980 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/980 başvuru numaralı bireysel başvuru

dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Emre Büyük'ün yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl 7 aylık yargılama süresinin, başvurucu Celal Büyük'ün yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl 1

aylık yargılama süresinin, başvurucu Adnan Zengin'in yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl 3 aylık yargılama süresinin ve başvurucu Bedirhan Bilek'in yargılandığı başvuru konusu davada 6 yıl 5 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Emre Büyük'e net 12.000 TL, başvurucu Celal Büyük'e net 10.000 TL, başvurucu Adnan Zengin'e net 10.000 TL ve başvurucu Bedirhan Bilek'e net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Emre Büyük'e net 12.000 TL, başvurucu Celal Büyük'e net 10.000 TL, başvurucu Adnan Zengin'e net 10.000 TL ve başvurucu Bedirhan Bilek'e net 10.000 TL tutarında manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Mersin 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2013/595, K.2014/312), Silopi 2. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/318, K.2014/368), Balıkesir 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/491, K.2016/193) ve Kızıltepe 3. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/138, K.2016/152) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMAL KARACA VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/1180 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1180

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMAL KARACA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1180)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : Cemal KARACA ve Diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Mehdi ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/1180 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/1180 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen başvuru harcından oluşan yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Başvuru harcına ilişkin yargılama giderinin ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN ALVER VE YUSUF YACAN

B. No: 2020/1730 | Karar tarihi: 10.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1730

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN ALVER VE YUSUF YACAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1730)

Karar Tarihi: 10/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Ramazan ALVER

2. Yusuf YACAN

Başvurucular Vekili : Av. Zeki YÜKSEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2020/2900 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/1730 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/1730 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek 25/12/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 10/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Yusuf Yacan'ın yargılandığı başvuru konusu davada 9 yıl 9 aylık yargılama süresinin ve başvurucu Ramazan Alver'in yargılandığı başvuru konusu davada 9 yıl 4 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. Yargılamadaki sanık sayısı ve yargılama derecesi dikkate alınarak ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucu Yusuf Yacan'a net 15.000 TL, başvurucu Ramazan Alver'e net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Yusuf Yacan'a net 15.000 TL, başvurucu Ramazan Alver'e net 16.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Erciş Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/84, K.2015/360) ve Van 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/290 K.2018/166) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/6/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN TANRIVERMİŞ

B. No: 2015/18565 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/18565

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYHAN TANRIVERMİŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/18565)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : Ayhan TANRIVERMİŞ

Vekili : Av. İsmail ERGÜNEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yağma ve kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçlarının mağduru olarak katılınan ve şahsi hak talebinin bulunduğu ceza yargılamasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, söz konusu suçlar nedeniyle uğranıldığı ileri sürülen zararların giderilmemiş olması nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/11/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 9/8/1996 tarihinde şüpheliler tarafından kaçırılıp darbedilmek suretiyle bir miktar parasının yağmalandığı iddiasıyla 10/8/1996 tarihinde şikâyetçi olmuştur.

7. Eyüp Cumhuriyet Başsavcılığı şüpheliler hakkında 23/5/1997 ve 7/1/1997 tarihli iddianameler ile yaralama ve gasp suçlarından cezalandırılmaları istemiyle kamu davası açmıştır.

8. Başvurucu, (kapatılan) Eyüp 2. Ağır Ceza Mahkemesine yazdığı 3/10/1997 tarihli dilekçeyle sanıkların cezalandırılmalarını, gasbedilen 2700 Amerikan dolarının, 120 Alman markının ve 4 milyon Türk lirasının fiilî ödeme günündeki Türk lirası karşılığının sanıklardan tahsil edilmesini talep etmiştir. Bununla birlikte başvurucu, ayrıca 1 milyar TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

9. (Kapatılan) Eyüp 2. Ağır Ceza Mahkemesi 2/10/2003 tarihli kararıyla sanıklardan H.A.K. hakkında yaralama suçundan hüküm kurulmasına yer olmadığına, gasp suçundan ise bu kişinin 20 yıl ağır hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme ayrıca sanığın manevi tazminat olarak 500 milyon lira ödemesine hükmetmiş, maddi tazminat talebini ise başvurucunun yetkili hukuk mahkemelerinde dava açma hakkını saklı tutarak reddetmiş, yabancı uyruklu sanık R.A.H. hakkındaki dosyanın ise sanığın uzun süredir yakalanamamış olması nedeniyle ayrılmasına karar vermiştir.

10. Anılan kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 6. Ceza Dairesi 11/10/2006 tarihli ilamıyla yeni yürürlüğe giren -26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı- Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre değerlendirme yapılması gerektiği gerekçesine dayanarak mahkeme kararını bozmuştur.

11. Bozma kararı üzerine yapılan yargılama neticesinde Eyüp 2. Ağır Ceza Mahkemesi 31/5/2007 tarihli kararıyla, sonradan yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre eylemleri yeniden nitelendirmiş ve sanık H.A.K.nın yağma suçundan 8 yıl 4 ay, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçundan 3 yıl 4 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucunun tazminat talebine ilişkin olarak ise herhangi bir hüküm kurmamıştır.

12. Başvurucu 3/8/2007 tarihli dilekçesiyle alt sınırdan karar verilmiş olması ve tazminat talebine ilişkin hüküm kurulmamış olması nedenleriyle temyiz talebinde bulunmuştur. İlk derece mahkemesi kararı, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 21/3/2012 tarihli ilamıyla cezaların gerekçeden yoksun bir şekilde alt sınırdan verildiği gerekçesine dayanılarak bozulmuştur.

13. Bozma kararı sonrası Bakırköy 14. Ağır Ceza Mahkemesi 27/3/2013 tarihli ilamıyla sanık H.A.K. hakkında yağma ve kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçlarından toplam 13 yıl 4 ay hapis cezası vermiş, tazminat talebi için hukuk mahkemelerinde dava açılabileceğini bildirmiştir. Başvurucu 17/6/2013 havale tarihli dilekçesiyle sanığın temyiz taleplerinin reddedilmesini ve kararın onanmasını talep etmiştir. Karar, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 9/9/2015 tarihli ilamıyla onararak kesinleşmiştir.

14. Başvurucu 24/11/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, katılan olarak yer aldığı ve 9/8/1996 tarihinde başlayan ceza yargılamasının başvurucunun katılma talebinde bulunduğu 3/10/1997 tarihinden sonra 17 yıl 11 ayda sonuçlandırılmış olması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

17. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

18. Anayasa'nın 36. maddesinde korunan adil yargılanma hakkının kapsamı bu maddede düzenlenmemekle birlikte bu hakkın kapsam ve içeriği, Anayasa'nın yargılamaya ilişkin diğer maddeleri ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesi çerçevesinde belirlenmelidir (Latif Hacıbekiroğlu, B. No: 2014/6011, 22/9/2016, § 31).

19. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla bir uyuşmazlığın adil yargılanma hakkı kapsamında incelenebilmesi için ya bir suç isnadına ilişkin bulunması ya da medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili olması gerekmektedir.

20. Başvuruya konu ceza yargılamasında başvurucu katılan sıfatı ile yer almaktadır. Bu itibarla başvurucu yönünden somut olaydaki uyuşmazlığın suç isnadına ilişkin olduğu söylenemez. Bununla birlikte başvurucu, aynı davada gasbedildiğini iddia ettiği paranın ödenmesini istemiş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başka bir ifadeyle başvurucu ceza mahkemesinden mülkiyet hakkı kapsamında şahsi hak talebinde bulunmuştur. Mülkiyet hakkının bir medeni hak olduğu hususunda tartışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla ceza mahkemesi tarafından yürütülse bile şahsi hak talebinin mevcut olduğu yargısal sürecin medeni hak ve yükümlülükler kapsamında bir uyuşmazlığa ilişkin olduğunun kabulü gerekir (Benzer yönde kararlar için bkz. Musa Doğan ve Abdulhalik Ay, B. No: 2014/13154, 16/2/2017, § 44; Abdulkadir Karaboğa ve diğerleri (2), B. No: 2014/14510, 25/10/2017, § 38).

21. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında, 31/7/2018 tarihi itibarıyla yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığı şikâyetiyle derdest olan başvurularda İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun etkili başvuru yolu olduğuna karar vermiştir. Başvurucu 24/11/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğundan başvurunun bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, kendisinden gasbedildiğini iddia ettiği paraların ödenmesi ile manevi tazminat talebinin yargılama sırasında dikkate alınmaması nedeniyle mülkiyet hakkının, maddi ve manevi varlığın korunması hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri

sürmüş; ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Bu itibarla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

25. Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve mahkemeler önünde ileri sürülmeyen iddialar ile bu mahkemelere sunulmayan bilgi ve belgeler bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20).

26. Başvurucu, Bakırköy 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/3/2013 tarihli -tazminat talebi için hukuk mahkemelerinde dava açılabileceğinin bildirilmesine dair hükmü de içeren- ilamını katılma yoluyla temyiz etmiş ve sadece sanığın temyiz talebinin reddedilerek kararın onanmasını talep etmiştir (bkz. § 13). Bu nedenle başvurucunun mülkiyet hakkı yönünden ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü iddiaları yetkili makamlara iletmediği, bu iddialarına ilişkin bilgi ve belge sunmadığı ve böylece başvuru yollarını usulüne uygun tüketmediği anlaşılmaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERCAN BAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/2509 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/2509

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERCAN BAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/2509)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Zeynep KARAKOÇ

Başvurucular : 1. Ercan BAŞ

2. Fikriye BAŞ

3. Gizem BAŞ

4. Sefer BAŞ

Başvurucular Vekili : Av. Can Ali DİRİCAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tam yargı davasında tazminat miktarı belirlenirken ıslah isteminde bulunulmasına karşın bu istemin karşılanmaması üzerine açılan ek davanın kesin hüküm gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/2/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların yakını olan Emrah Baş, Genelkurmay Başkanlığı Hava Kuvvetleri Komutanlığında er olarak 23/11/2007 tarihinde gerekli tüm sağlık kontrollerinden geçerek askerlik görevini ifa etmeye başlamıştır.

9. Emrah Baş; ayak bileğinde, dizinde, kalçasında ve göğüs kafesinde ağrılar olduğunu belirterek defalarca revire gitmiştir. Son olarak 21/10/2008 tarihinde revire gitmesi üzerine İzmir Asker Hastanesine sevk edilmiştir. Burada lösemi teşhisi konularak tedavisine başlanmış olmasına karşın 11/3/2010 tarihinde vefat etmiştir.

10. Başvurucular, Emrah Baş'ın hastalığının geç teşhisi nedeniyle vefat ettiğini ileri sürerek maddi ve manevi tazminat talebiyle 10/3/2011 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesinde (AYİM) tam yargı davası açmıştır.

11. AYİM başvuruculaın talebi ile bağlı kalarak davanın maddi tazminat istemine ilişkin kısmının kabulüne, manevi tazminat isteminin ise kısmen kabul kısmen reddine 26/3/2014 tarihinde karar vermiştir. Başvurucular alınan bilirkişi raporunun tebliğinden sonra bilirkişi raporuna itiraz ettiklerini, AYİM tarafından itirazlarına dair karar verilmeden ve dosyanın incelemeye alındığı bildirilmeden gerekçeli kararın verilmesi nedeniyle ıslah haklarını kullanamadıklarını belirterek karar düzeltme isteminde bulunmuştur. Başvurucular ayrıca 1/7/2014 tarihli dilekçeleriyle ıslah talebinde bulunmuştur. AYİM 10/12/2014 tarihinde karar düzeltme istemlerini reddetmiştir. Anılan karar 6/1/2015 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiş ve kesinleşmiştir.

12. Başvurucular, AYİM'de 23/3/2015 tarihinde bilirkişi raporunda belirtilen tutarla AYİM tarafından hükmolunan tazminat tutarı arasındaki farkın ödenmesine karar verilmesi talebiyle yeniden dava açmıştır. AYİM önceki dava sürecinden bahsederek gerekçesinde, ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun, davanın konusunun, sebeplerinin ve taraflarının aynı olması koşulunun gerçekleştiğini ifade etmiş; kesin hüküm bulunması nedeniyle 27/5/2015 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçede ayrıca ilk dava sırasında ıslah imkânının olduğu hâlde karar verilinceye kadar bu imkânın kullanılmadığı, karar verildikten sonra ıslah talebinde bulunulduğu da belirtilmiştir. Karar düzeltme istemleri ise 16/12/2015 tarihli kararla reddedilmiştir.

13. Başvurucular nihai kararı 4/1/2016 tarihinde tebellüğ etmelerinin ardından 2/2/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı mülga Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun “İdari davalar ve yargı yetkisinin sınırı” kenar başlıklı 21. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"20 nci maddede belirtilen kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden dolayı; yetki, sebep, şekil, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından bahisle menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılacak iptal davaları, aynı idari işlem ve eylemlerin haklarını ihlal etmesi halinde açılacak tam yargı davaları, doğrudan doğruya ve kesin olarak Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde çözümlenir ve karara bağlanır..."

15. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile 1602 sayılı mülga Kanun'un 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen cümle şöyledir:

"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

16. 1602 sayılı mülga Kanun'un "Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin kararlarının sonuçları" kenar başlıklı 63. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Daireler ve Daireler Kurulu kararları kesin olup, kesin hükmün bütün hukuki sonuçlarını hasıl eder. Bu kararlar aleyhine, ancak bu kanunda yazılı kanun yollarına başvurulabilir."

17. 1602 sayılı mülga Kanun'un "dari yargılama usulü kanunu ile hukuk usulü muhakemeleri kanununun uygulanacağı haller" kenar başlıklı 56. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde; İdari Yargılama Usulü Kanunu ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun hakimin davaya bakmaktan memnuiyetini gerektiren haller, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, bağlılığı, tarafların vekilleri, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım ve duruşmanın inzibatına ilişkin hükümleri uygulanır. (Ek cümle: 3/11/2016-6754/21 md.) Bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır."

18. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Kesin hüküm" kenar başlıklı 303. maddesi şöyledir:

"(1) Bir davaya ait şeklî anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir.

(2) Bir hüküm, davada veya karşılık davada ileri sürülen taleplerden, sadece hükme bağlanmış olanlar hakkında kesin hüküm teşkil eder.

(3) Kesin hüküm, tarafların küllî halefleri hakkında da geçerlidir.

(4) Bir dava dolayısıyla ortaya çıkan kesin hüküm, o hükmün kesinleşmesinden sonra dava konusu şeyin mülkiyetini tarafların birisinden devralan yahut dava konusu şey üzerinde sınırlı bir ayni hak veya fer'î zilyetlik kazanan kişiler hakkında da geçerlidir. Ancak, Türk Medenî Kanununun iyiniyetle mal edinmeye ait hükümleri saklıdır.

(5) Müteselsil borçlulardan biri veya birkaçı ile alacaklı arasında yahut müteselsil alacaklılardan biri veya birkaçı ile borçlu arasında oluşan kesin hüküm, diğerleri hakkında geçerli değildir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucular alınan bilirkişi raporunun tebliğinden sonra bilirkişi raporuna itiraz ettiklerini, AYİM tarafından itirazlarına dair karar verilmeden, dosyanın incelemeye alındığı bildirilmeden gerekçeli kararın kendilerine gönderildiğini, ıslah haklarını kullanamadıklarını, AYİM'de yeniden dava açtıklarını ancak kesin hüküm nedeniyle davanın reddine karar verildiğini belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ifade etmiştir. Başvurucular Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18/4/2007 tarihli ve E.2007/15-126, K.2007/210 sayılı, 12/10/2011 tarihli ve E.2011/4-504, K.2011/606 sayılı kararlarında da vurgulandığı üzere kısmi dava açılabileceğini, açtıkları ikinci davanın da bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini, kesin hüküm nedeniyle reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu savunmuştur. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin 23/7/2014 tarihli ve 2012/1052 sayılı bireysel başvuruda verdiği kararda, bilirkişi raporuyla tespit edilen maddi zararın öğrenildikten sonra bir yıllık süre içinde istenebileceğinin belirtildiğini, buna göre de açılan ikinci davanın süresinde bir dava olduğunu ifade etmişlerdir. Başvurucular ayrıca bilirkişi raporuna göre almaları gereken tazminatın da ödenmemesi nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sümekte ise de başvuruculaın şikâyetinin özü, fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmak suretiyle ilk davayı açtıkları hâlde ıslah taleplerinin dikkate alınmaması nedeniyle bilirkişi raporuyla ortaya konulan gerçek zararlarının karşılanmadığı, bu sebeple Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca da kabul edilen ek dava haklarını kullanarak açtıkları ikinci davanın kesin hüküm nedeniyle reddine karar verilmesinin hukuka aykırı olmasına ilişkin olup ihlal iddialarının bir bütün olarak mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

24. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B.

No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

25. Mahkemeye erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34). Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

26. Başvurucular esasen ilk davaya ilişkin olarak ıslah haklarını kullanamadıklarından yakınmakla birlikte idari yargılama usulüne göre kısmi dava açılmasının mümkün olmaması ve başvuruya konu nihai kararın da kesin hüküm bulunması sebebiyle davanın reddine ilişkin karar olması nedenleriyle bireysel başvuru incelemesi anılan kararla sınırlı kalmaktadır.

27. Başvuruya konu olayda başvurucuların ileri sürdüğü iddiaya ilişkin olarak Mahkeme tarafından değerlendirme yapılmış ve gerekçede (bkz. § 11) ayrıntılı şekilde uygulanması gerekli olan mevzuat hükmü tartışılmış, 6100 sayılı Kanun'un 303. maddesinin birinci fıkrası hükmüne istinaden ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun, davanın konusunun, sebeplerinin ve taraflarının aynı olması şartlarının birlikte gerçekleştiği belirtilmiş ve kesin hüküm bulunduğu sonucuna varılmıştır.

28. Sonuç olarak yukarıda yer verilen tespitler ışığında başvuruya konu somut olayda başvurucuların açtıkları ek davanın kesin hüküm nedeniyle reddedilmesinin kanuni bir dayanağının ve meşru amacının bulunduğu, yapılan müdahalenin hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri bağlamında öngörülebilirlik sınırları içinde ve gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak açısından orantılı olduğu, dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMİDE YILDIZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/3650 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/3650

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMİDE YILDIZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/3650)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Eser AKINCI

Başvurucular : 1.Hamide YILDIZ

2. Mehmet Şirin YILDIZ

3. Sabriye YILDIZ

Başvurucular Vekili : Av. Ahmet MİNTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik güçlerinin silahlı güç kullanımı sonucu meydana gelen ölüm ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/2/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiş; Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculaların yakını A.M. 24/12/1991 tarihinde, Diyarbakır ilinin Kulp ilçesinde bazı PKK mensuplarının cenazesi nedeniyle çıkan olaylar sırasında öldürülmüştür.

8. Olay tarihinde Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığında (DGM Başsavcılığı) görevli Cumhuriyet savcıları tarafından olay yerinde incelemeler yapılmış, ölü muayene ve otopsi işlemleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan işlemlere göre A.M.nin ateşli silah yaralanması nedeniyle öldüğü anlaşılmıştır.

9. Kulp Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı), olay hakkında DGM Başsavcılığınca tahkikat yürütüldüğü gerekçesiyle görevsizlik kararı verip soruşturma evrakını DGM Başsavcılığına göndermiştir.

10. DGM Başsavcılığı işlendiği iddia olunan suçun kendi görev alanına girmediği gerekçesiyle karşı görevsizlik kararı verip soruşturma evrakını Cumhuriyet Başsavcılığına iade etmiştir.

11. Cumhuriyet Başsavcılığı, Diyarbakır İl Jandarma Alay Komutanı İ.Y. hakkında soruşturma yapılabilmesi için izin verilmesi talebiyle dosyayı Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne göndermiştir.

12. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü 8/10/1992 tarihli yazısıyla, ilgilinin zabıta amiri sıfatıyla görevli olup olmadığının tespiti ve bir kısım eksikliğin tamamlanması için evrakı Cumhuriyet Başsavcılığına iade etmiştir.

13. İ.Y. hakkındaki soruşturmayı mevcut soruşturmadan tefrik ederek işlem yapılmak üzere Diyarbakır Valiliğine gönderen Cumhuriyet Başsavcılığı 6/7/1993 tarihli ve K.1993/27 sayılı kararla diğer şüpheliler yönünden görevsizlik kararı verip soruşturma evrakını İlçe İdare Kuruluna göndermiştir. Sözü edilen mercilerce yürütülen işlemlere ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır.

14. Başvuruya konu olayda ölen diğer şahısların yakınlarının 2004 yılında soruşturma dosyasının akıbetini sormaları üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, Cumhuriyet Başsavcılığından bilgi istemiştir. Söz konusu talep üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı, Diyarbakır İl İdare Kurulu ve Kulp Kaymakamlığından İ.Y. ile diğer şüpheliler hakkındaki evrakın akıbetini sorsa da konuyla ilgili herhangi bir belge temin edememiştir. Cumhuriyet Başsavcılığınca posta ve zimmet kayıtları incelenmiş ancak olayla ilgili zimmet kayıtları ile posta listelerinin de kayıp olduğu anlaşılmıştır. Durum Cumhuriyet Başsavcılığınca Bakanlığa bildirilmiştir.

15. Olayda ölen diğer şahısların yakınları soruşturmanın akamete uğradığını fark ederek 18/11/2009 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığından olayın meydana gelmesinde kusuru bulunanlar hakkında yeni bir soruşturma başlatmasını istemişlerdir. Bu talep üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı, olay hakkında yeni bir soruşturma başlatmıştır.

16. Cumhuriyet Başsavcılığı 7/4/2011 tarihinde otuz üç askerî personel hakkında Kulp Kaymakamlığından soruşturma izni istemiştir. Kulp Kaymakamlığının soruşturmanın genel hükümlere göre yapılması gerektiğine ilişkin yazısı üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı,

Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesine (BİM) müracaat etmiştir. BİM, isnat edilen kasten öldürme ve kasten yaralama suçlarının görev nedeniyle işlendiklerinin kabul edilemeyeceğini ve soruşturmanın genel hükümlere göre yapılması gerektiğini belirterek Cumhuriyet Başsavcılığının itirazını reddetmiştir.

17. Cumhuriyet Başsavcılığı, ateş emri veren ve ölmesi nedeniyle hakkında ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen İl Jandarma Alay Komutanı İ.Y.nin emrine uyan otuz dört şüpheli hakkında kanun hükmü, amirin emri ve meşru müdafaa hâlinde birden fazla kişiyi öldürme suçundan kamu davasının açılmasının temini bakımından Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben fezleke düzenlemiştir.

18. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, fezlekedeki pek çok eksiklik (asıl soruşturma dosyasının kayıp olması ve eki belgelerin fotokopi ve okunaksız olması, hangi şüphelinin hangi eylemi işlediğinin açık olarak belirtilmemesi, bir kısım şüphelinin açık kimlik ve adres bilgilerinin tespit edilememesi, savunmalarının alınmamış olması, müştekilerin açık kimlik bilgilerinin tespit edilmemesi ve delillerinin sorulmaması, fezlekeye konu olaylarla ilgili delillerin dava açmaya yetecek ölçüde olmaması gibi) nedeniyle soruşturma evrakını yetkisizlik kararına rapten Cumhuriyet Başsavcılığına iade etmiştir.

19. Cumhuriyet Başsavcılığı 23/12/2013 tarihinde, yeni bir fezleke düzenleyerek soruşturma evrakını Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

20. Diğer yandan olayda ölen diğer şahıslardan üçünün yakınlarıyla, yaralanan bir şahıs 8/4/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunarak, yürütülen soruşturmanın etkisizliği nedeniyle yaşam haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Anayasa Mahkemesi 2014/4926 numaralı başvuruda 9/1/2020 tarihinde, bazı başvurucular yönünden yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

21. Başvurucular, yürütülen soruşturmanın etkili olmadığını ileri sürerek 22/2/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Bireysel başvuruda bulunulmasının ardından sonuçlanan soruşturmada, A.M.nin de içlerinde olduğu yedi kişinin güvenlik güçlerinin meşru müdafaa hâlinde güç kullanmaları sonucu öldüğü kabul edilerek 2/11/2017 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. İlgili hukuk için bkz. Özeyir Kocakaya, B. No: 2014/1457, 14/11/2018, § 26-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

25. Başvurucular yakınlarının güvenlik güçlerince öldürülmesi ve bu olaya ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

" Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

27. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların iddialarının özü, yakınlarının güvenlik güçlerince öldürülmesi ve bu olaya ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmemesine ilişkindir. Bu nedenle iddialar, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

29. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan olay sonucunda ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvurucular Mehmet Şirin Yıldız ve Sabriye Yıldız, olayda yaşamını yitiren kişinin çocukları olduğundan, bu başvurucular yönünden başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır. Ancak A.M.nin gayrı resmi eşi olduğunu ifade eden başvurucu Hamide Yıldız'ın mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekir.

30. Bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla doğrudan mağdur sıfatını taşıyan kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre doğrudan mağdur ile arasında kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa'nın ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 53).

31. Bununla birlikte dolaylı mağduriyetin ortaya çıkması, somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine bağlı olarak değişebilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, mağdurun bizzat başvuru yapmasının mümkün olmadığı ve yakın akrabalık ilişkisinin bulunduğu kimi durumlarda -özellikle yaşam hakkının söz konusu olduğu durumlarda- başvuruculaların ihlalden doğrudan etkilenmemiş olmalarına rağmen ihlalden dolaylı olarak etkilenmeleri nedeniyle kendi adlarına başvuru yapabileceklerine karar vermiştir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 41; Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014; Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015).

32. Somut başvuruda, nüfus kayıtlarına göre ölen A.M. ile müşterek çocukları da olan başvurucunun ölümden dolaylı olarak etkilendiği ve bu nedenle dolaylı mağdur sıfatını taşıdığı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla bu başvurucu yönünden de başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmadığı kabul edilmiştir.

33. Başvuru ehliyeti ile ilgili bir eksiklik bulunmamakla birlikte başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları bakımından da incelenmesi gerekir.

34. Başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları bakımından incelenmesinde ise ilk olarak başvuruda ileri sürülen iddiaya ilişkin etkili başvuru (kanun) yolunun tespit edilmesi, ardından da Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun bu yol tüketildikten sonra ve süresi

içinde yapılıp yapılmadığının belirlenmesi gerekir.

35. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“...Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”

36. 6216 sayılı Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

37. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuru usulü” kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.”

38. Öncelikle belirtmek gerekir ki anılan Anayasa ve Kanun maddelerinde yer verilen kanun yollarının tüketilmesi koşulu, bireysel başvurunun temel hak ihlallerini önlemek için son ve olağanüstü bir çare olmasının doğal sonucudur (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 20). Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

39. Diğer taraftan tüketilmesi gereken başvuru yolları, başvurucunun şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte olmalıdır. Ayrıca başvuru yollarını tüketme kuralı ne kesin ne şeklî olarak uygulanabilir bir kural olup bu kurala uygunluğun denetlenmesinde somut başvurunun koşullarının dikkate alınması esastır. Bu anlamda yalnızca hukuk sisteminde birtakım başvuru yollarının varlığının değil aynı zamanda bunların uygulama şartları ile başvurucunun kişisel koşullarının gerçekçi bir biçimde ele alınması gerekir (S.S.A., B. No: 2013/2355, 7/11/2013, § 28).

40. Başvuru yollarının tüketilmesi kuralı bakımından yapılan değerlendirmede ise ilk olarak olaya ilişkin soruşturmanın derhâl ve resen başlatıldığını ifade etmek gerekir.

41. Soruşturma sürecinde başvurucuların yetkili makamlara başvurup soruşturmanın akıbeti konusunda bir bilgi veya belge talep etmedikleri, soruşturma mercilerine herhangi bir talep ile müracaat etmedikleri anlaşılmaktadır. Bireysel başvuru formunun incelenmesinden başvurucuların şikâyetlerini dile getirirken söz konusu soruşturma sürecinden haberdar olduklarını ancak akıbeti konusunda bir bilgiye sahip olmadıklarını da açıkça ifade ettikleri görülmektedir.

42. Bu şekilde başvurucuların herhangi bir yolla takip etmedikleri ve akıbeti konusunda haberdar olmak için de hiçbir girişimde bulunmadıkları ceza soruşturması, olayın üzerinden yaklaşık yirmi altı yıl geçtikten sonra, 2/11/2017 tarihinde verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla sonuçlandırılmıştır.

43. Öncelikle Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre yaşam hakkı ile ilgili bir soruşturmanın etkili olup olmadığı yönünden inceleme yapılabilmesi için -mutlak surette gerekli olmasa da- yürütülen soruşturmanın makul bir süreyi aşmaması şartıyla ilgili kamu

makamları tarafından nasıl sonlandırılacağının beklenmesi, bireysel başvuru ile getirilen koruma mekanizmasının ikincil niteliğine uygun olacaktır (Rahil Dink ve diğerleri, B. No: 2012/848, 17/7/2014, § 76; Hüseyin Caruş, B. No: 2013/7812, 6/10/2015, § 46).

44. Ancak başvuruculara yetkili makamlara müracaat etmelerine rağmen doğal olmayan bir ölümle ilgili soruşturma başlatılmamışsa, başlatılmakla birlikte soruşturmada bir ilerleme yoksa veya soruşturma bir süre ilerleme kaydettikten sonra herhangi bir nedenle etkisiz bir hâl almışsa başvuruculardan soruşturmanın sonucunu mutlaka beklemelerini istemek makul olmayacaktır. Böyle bir durumda başvurucular, etkili bir soruşturma yürütülmediğinin farkına vardıkları veya varmaları gerektiği andan itibaren bireysel başvuruda bulunabilirler (Rahil Dink ve diğerleri, § 77).

45. Hatta bireysel başvurulardaki meselelerin çözüme kavuşturulması bakımından zaman (süre) çok önemli ise başvuruculara iddialarını -usulünce ve adil bir şekilde çözüme bağlanabilmesini sağlayabilmek için- gerekli süratle Anayasa Mahkemesi huzurunda dile getirilmesini sağlama ödevi bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bu durum bilhassa temel haklar kapsamında belirli olayların soruşturulmasına yönelik herhangi bir yükümlülükle ilgili şikâyetler bakımından söz konusudur. Çünkü zaman ilerledikçe maddi deliller kaybolduğundan, görgü tanıklarının olayı hatırlamaları güçleştiğinden ya da mümkün olmadığından aradan geçen zamanın sadece devletin soruşturma yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmesi üzerinde değil aynı zamanda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin kendi incelemesinin anlamı ve sonuçları üzerinde de olumsuz bir etkisi olmaktadır. Bu nedenle bir olayda etkili soruşturma yürütülmeyeceği açık hâle gelince, başka bir deyişle devletin söz konusu yükümlülüğünü yerine getirmediği bariz bir görünüm kazanınca başvurucunun bireysel başvuruda bulunmak için derhâl harekete geçmesi gerekmektedir.

46. Öte yandan başvuruculara etkili bir soruşturma yürütülmediğinin ne zaman farkına varmaları gerektiği doğal olarak her olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak değerlendirilecektir. Burada ilk olarak olayın ardından uzun bir süre geçip soruşturmada önemli gecikmeler ve fasılalar yaşandığında, etkili bir soruşturma yürütülmediğinin veya yürütülmeyeceğinin ölenin yakınları (mağdurlar) tarafından anlaşılması gerektiği belirtilmelidir.

47. Ancak bu noktada ifade edilmelidir ki ölen kişinin yakınları ile yetkili makamlar arasında soruşturmanın etkililiği adına anlamlı birtakım temaslar kurulduğu veya soruşturma tedbirlerinde ilerleme sağlanacağına dair bazı emareler veya gerçekçi ihtimaller bulunduğu sürece başvuruculara etkili bir soruşturma yürütülmediği düşüncesi uyanmayabilir. Buna karşılık bu durumlarda dahi aradan makul olmayan bir süre geçer ve araştırma faaliyetleri önemli derecede ağır işlerse veya bir sebeple kesintiye uğrarsa ölenin yakınlarının etkili bir soruşturma yürütülmediğinin ve yürütülmeyeceğinin farkında olduklarının kabulü gerekir.

48. Başvuruya konu olaya bu yönüyle bakıldığında soruşturmanın, başvuru tarihi olan 22/2/2016 tarihinden çok önce etkisiz bir hâl aldığı, özellikle 23/12/2013 tarihinde fezleke düzenlenmesinin soruşturmada ilerleme sağlanabileceğini düşündürdüğü ancak, bu tarihten başvuru tarihine kadar geçen sürede önemli bir ilerleme kaydedilmediği açıkça anlaşıldığı hâlde, herhangi bir başvuruda bulunulmadığı görülmektedir. Nitekim aynı olaya ilişkin 2014/4926 numaralı bireysel başvuruda, soruşturmayı takip ederek şikâyetlerini dile getiren bazı başvurucular yönünden, 23/12/2013 tarihinde fezleke düzenlenmesinin ardından 8/4/2014 tarihinde -yaklaşık dört ay sonra- yapılan başvurunun süresinde olduğu kabul

edilmiştir. Buna karşılık somut olayda değinilen fezlekeden yaklaşık iki yıl üç ay sonra yapılan bireysel başvurunun süresi içinde yapıldığının kabulü mümkün görülmemiştir.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucuların yaşam haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, Engin YILDIRIM'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuruculaların yakını olan A.M. 24/12/1991 tarihinde Diyarbakır Kulp'da bazı terör örgütü üyelerinin cenazesinde çıkan olaylar sırasında ateşli silahla öldürülmüştür.

2. Bu olayla ilgili olarak Kulp Cumhuriyet Başsavcılığı dönemin Diyarbakır İl Jandarma Alay Komutanı olan İ.Y. hakkındaki soruşturmayı mevcut soruşturmadan ayırarak gerekli işlemler için Diyarbakır Valiliğine göndermiş diğer şüpheliler yönünden ise 6/7/1993 tarihinde görevsizlik kararı vermiştir.

3. Başvuru konusu olayda ölen diğer şahısların 2004 yılında soruşturma hakkında bilgi istemeleri üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, İl İdare Kurulundan ve Kulp Kaymakamlığından İ.Y. ve diğer şüpheliler hakkındaki soruşturma evraklarını talep etmiş ancak yetkili makamlarca herhangi bir evrak sunul(a)mamıştır. Olayla ilgili zimmet kayıtları ve posta listelerinin de kayıp olduğu tespit edilmiştir.

4. Olaylarda hayatını kaybeden diğer şahısların yakınları soruşturmanın akamete uğradığını fark ederek 18/11/2009 tarihinde Kulp Cumhuriyet Başsavcılığından yeni bir soruşturma açılmasını talep etmişlerdir. Başsavcılık, 7/4/2011 tarihinde yeni bir soruşturma süreci başlatarak, ateş emri veren ve vefat etmesi nedeniyle hakkında ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen İl Jandarma Alay Komutanı İ.Y.nin emrini yerine getiren otuz dört şüpheli hakkında meşru müdafaa halinde birden fazla kişiyi öldürme suçundan dava açılması için Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben fezleke hazırlamıştır. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının fezlekedeki bazı eksiklikleri gerekçe göstererek yetkisizlik kararıyla Kulp Cumhuriyet Başsavcılığına soruşturma evrakını iade etmesi üzerine Kulp Başsavcılığı 23/12/2013 tarihinde yeni bir fezleke hazırlayarak soruşturma evrakını Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına yeniden göndermiştir.

5. Ağır insan hakları ihlalleri iddiaları söz konusu olduğunda zaman aşımı ve süre aşımı gibi hukuk güvenliği açısından önemli olan ilkelerin esnek yorumlanması gerektiği hususunda uluslararası insan hakları belgelerinde, BM organlarının karar ve genel yorumlarında ve bölgesel insan hakları mahkemelerinin kararlarında genel olarak bir uzlaşının sağlandığını söyleyebiliriz.1

6. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre bireysel başvuruyu süresi içinde yapma konusunda ortaya çıkan gecikme başvuru konusu olayın ve ihlal edildiği iddia edilen insan

haklarının niteliğine bağlı olarak önemli olgusal veya hukuki meseleleri açığa çıkarabilecek gelişmeleri başvurucunun beklemesinin makul olduğu hallerde başvurunun kabul edilebilirliğini etkilememelidir.2

7. AİHM, ölen kişinin yakınları ile yetkili makamlar arasında şikâyetlere ilişkin anlamlı birtakım temaslar olduğu ve bilgi talepleri yahut soruşturma tedbirlerinde ilerleme sağlanacağına dair bazı emareler veya gerçekçi ihtimaller bulunduğu sürece başvuruculara haksız gecikme düşüncesinin genelde uyanmayacağını vurgulamıştır.3

8. Strazburg Mahkemesi, başvurucularca etkili bir ceza soruşturmasının bulunmadığının farkında olunduğu ya da olunması gerektiği durumdan sonra "yeni bir delil veya bilgi" şeklinde önemli gelişmelerin yaşanma olasılığının ortaya çıktığı durumlarda başvurunun süre aşımı nedeniyle reddedilmesinin aşırı kuralcılık anlamına geleceğine dikkat çekmektedir.4

9. AİHM, süreye ilişkin kabul edilebilirlik ölçütünün yerine getirilip getirilmediğini incelerken başvuruya konu olayın kendine özgü koşullarını, bu koşullara göre başvurucu tarafından soruşturmaya gösterilen ilgi ve özenin derecesini ve ulusal düzeyde yürütülen soruşturmanın yeterliliğini göz önüne almaktadır.5

10. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasına göre "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." Aynı maddenin üçüncü fıkrasında da "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz" hükmü yer almaktadır.

11. Devletin yaşam hakkına yönelik bir ihlal iddiası ile ilgili olarak etkili soruşturma yükümlülüğünü yerine getirmediği, somut olayımızda olduğu gibi çeşitli gerekçe ve bahanelerle adeta savsakladığı, geciktirmeye çalıştığı durumlarda başvurucunun bireysel başvuru yapmak için derhal harekete geçmesi gerektiği açıktır. Sorun, bu "derhal harekete" geçmenin ne anlama geldiğinden, nasıl yorumlanacağından kaynaklanmaktadır.

12. Etkili bir soruşturma yürütülmediğinin veya yürütülmeyeceğinin ölenin yakınları tarafından anlaşılması gereken bir durumun ortaya çıkmasında derhal harekete geçme hususunda sistematik ağır insan hakları ihlalleri iddialarıyla bunların söz konusu olmadığı durumları ayırmak gerekmektedir. Sistematik ağır insan hakları ihlalleri iddialarında derhal harekete geçme şartı katı yorumlanırsa başvuruların çok önemli bir bölümünün süre aşımı nedeniyle kabul edilemez bulunması kaçınılmaz olarak ortaya çıkabilecektir.

13. Derhal harekete geçme her somut olay bağlamında değerlendirilmesi gereken bir koşuldur. Somut başvuruda Çoğunluk, soruşturmanın bireysel başvuru tarihi olan 22/2/2016'dan "çok önce etkisiz bir hal aldığı", soruşturma izni ile ilgili sürecin "sürüncemede kaldığının" açık olmasına rağmen bireysel başvuru yapılmadığı gerekçesiyle başvuruyu süre aşımı nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Çoğunluk kararı § 49).

14. Somut olayımızda soruşturmanın aksak da olsa ilerlediğine dair bazı belirtilerin ve gerçekçi ihtimallerin olması başvuruculara etkili bir soruşturma yürütüldüğü kanaatini rahatlıkla oluşturabilir. Bu nedenle soruşturmanın etkili olabileceği yönünde başvuruculara son ana kadar umut verici gelişmeler ve gerçekçi varsayımlar dâhilinde ümit taşıdıklarını, meşru ve makul bir beklenti içinde olduklarını söylemek mümkündür.

15. Bireysel başvurunun yapıldığı tarih olan 22/2/2016 itibarıyla olayla ilgili soruşturmada başvuruculara sahip olduğu en son bilgi 23/12/2013 tarihli Kulp Cumhuriyet Başsavcılığının

Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına gönderdiği fezlekedir. Başvurucular dava dilekçelerinde soruşturma dosyasının Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığında olduğunu ve o ana kadar herhangi bir kamu davası açılmadığını belirtmektedirler. Dolayısıyla, başvurucular 2013 sonu itibarıyla etkili bir soruşturma yürütüleceği konusunda makul bir beklenti içine girmişler ve Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının konuyla ilgili yapması gereken işlemleri beklemeye başlamışlardır. 23/12/2013 tarihli fezleke ile başvuru tarihi olan 22/2/2016 arasında iki yıldan biraz fazla (26 ay 1 gün) bir süre geçmiştir. Görüldüğü üzere başvurucular soruşturmanın etkili olabileceğine dair iki yıl gibi makul sayılabilecek, "çok önce etkisiz" olarak nitelendirilmesi zor olan bir süre beklemişlerdir. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının bu süre zarfında dosya ile ilgili işlem yaptığını başvurucular haklı olarak düşünmüşlerdir. Nitekim Diyarbakır Başsavcılığınca yapılan soruşturmada başvuruculların yakını olan A.M. nin de aralarında olduğu yedi kişinin güvenlik güçlerinin meşru müdafaa halinde güç kullanmaları sonucu öldüğü kabul edilerek bireysel başvuru tarihinden sonra 2/11/2017'de kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

16. Başvurucular, iki yıllık süreden sonra soruşturmanın etkisiz kaldığını düşünerek bireysel başvuru yapmışlardır. Vurgulamak gerekir ki, oldukça eski tarihli ve çeşitli nedenlerle sürüncemede bırakılan, hatta soruşturmanın etkisiz hale getirilmesi konusunda özel bir gayret gösterildiğine dair insanda şüphe yaratan vahim bir hak ihlali iddiasının kısa bir sürede sonuçlanmayacağını başvuruculların düşünmesi hayatın olağan akışına gayet uygundur. Bu nedenle başvuruculların iki yıldan biraz fazla bir süre soruşturmanın akıbetini beklemeleri derhal harekete geçmeme olarak yorumlanmamalıdır.

17. Kabul edilebilirlik hususunda başka bir sorunun bulunmadığı başvuruyu esas yönünden incelediğimizde devletin olayı çok uzun bir süreye yayarak etkili soruşturma yükümlülüğünü yerine getirmediğini görmekteyiz. Böyle önemli bir yaşam hakkı ihlali iddiasında soruşturmayla ilgili evraklara ulaşılamaması, bazılarının "kayıp" olması olayla ilgili soruşturmanın 26 yıl sonra tamamlanması devlet ciddiyetiyle bağdaşmadığı gibi modern demokratik bir hukuk devletinde de kabul edilemez.

18. Sonuç olarak Anayasanın 17. maddesinin birinci fıkrasında korunan yaşama hakkının usulü yönden ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvuruculların yakınlarının ölüm nedeniyle ilgili hakikatten mahrum bırakılmaları nedeniyle çok uzun bir süre belirsizlik, acı, keder, elem ve ıstırap çektiklerinin de kabulü gerekir. Bu durum da insanlık dışı muamele oluşturduğundan Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ihlal edilmiştir.

19. Belirttiğim gerekçelerle, çoğunluk kararına katılmadım.

Üye Engin YILDIRIM

1 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Başak Çalı ve Hakikat Adalet Hafıza Merkezi, Ağır İnsan Hakları İhlallerinde Zamanaşımı: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme, Anayasa Mahkemesine sunulan Amicus Curiae Görüşü, 4 Nisan 2017; https://hakikatadalethafiza.org/wp-content/uploads/2017/11/Bas%CC%A7ak-C%CC%A7al%C4%B1-Amicus-Curiae-TR.pdf. (erişim tarihi, 29/6/2020).

2 El-Masri/The Former Yugoslav Republic of Macedonia, B.No. 39630/09, 8/10/2010, § 142.

3 Varnava ve diğerleri/Türkiye [BD], B. No: 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 ve 16073/90, 18/9/2009, § 165.

4 Brecknell/ Birleşik Krallık, B. No: 32457/04, 27/11/2007, § 69, 71.

5 Narin/Türkiye, B. No. 18907/02, 15/3/2010, § 43.

ŞİRİN FİDAN

B. No: 2016/5523 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/5523

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞİRİN FİDAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/5523)

Karar Tarihi: 17/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 18/9/2020-31248

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Şirin FİDAN

Vekili : Av. Rehşan BATARAY SAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, murisinin terör örgütü tarafından öldürülmesi sebebiyle meydana gelen zararın tazmini talebiyle açılan davanın muris hakkında mahkûmiyet kararı olmamasına rağmen terör örgütü ile bağlantısının olduğuna ilişkin bilgiler bulunduğu gerekçesiyle reddedilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun babası Ş.C. 3/3/1993 tarihinde Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde meydana gelen silahlı terör saldırısı sonucu öldürülmüştür.

9. Başvurucu, babasının Hizbullah terör örgütü tarafından öldürüldüğünden bahisle meydana gelen zararının karşılanması talebiyle 27/7/2005 tarihinde Diyarbakır Valiliği Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) başvurmuştur. Komisyon başvurucunun murisinin terör örgütüne üye olduğu ve bu bağlantı sebebiyle Hizbullah terör örgütü mensupları tarafından öldürüldüğü gerekçesiyle 27/10/2010 tarihinde başvurunun reddine karar vermiştir.

10. Başvurucu; babası hakkında soruşturma bulunsa da hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararının bulunmadığını, mevzuat gereği ancak hakkında mahkûmiyet kararı bulunanların 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamı dışında bırakılabileceğini ileri sürerek Komisyon kararının iptali talebiyle 29/3/2011 tarihinde Diyarbakır 3. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

11. Mahkeme tarafından 25/1/2012 tarihli karar ile davanın reddine karar verilmiştir. Mahkeme gerekçesinde, başvurucunun murisi hakkında bir mahkûmiyet kararı bulunmasa da PKK terör örgütü üyesi olma ve örgüt adına faaliyette bulunma suçları dolayısıyla soruşturma başlatıldığı ancak soruşturma aşamasında öldürülmesi sebebiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca şu ifadelere yer verilmiştir:

"...kanun koyucunun hukuki ve teknik izaha girmeksizin, genel olarak; yardım ve yataklık suçu işleyen kişiler ile terör suçundan mahkum olan kişileri, bu kanun hükümlerinden faydalandırmamayı amaçladığı görülmektedir. Bu itibarla; her ne kadar davacının murisi hakkında mahkumiyet hükmü kurulmamış olsa da, şahıs hakkında terör örgütü üyesi olmak ve örgüt adına faaliyette bulunmak suçlarından dolayı soruşturma açıldığı, ancak şahsın ölümü nedeniyle eylemlerinin soruşturulamadığı ve hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği anlaşıldığından, hakkında terör örgütü üyesi olmak ve örgüt adına faaliyette bulunmak kuvvetli şüphesine dayanılarak soruşturma açılan şahsın, yine bir terör eylemi sonucunda ölmesinden kaynaklanan zararın kanun dışında bırakıldığı sonucuna varılmıştır.

...

Ülkede terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet veren kişilerin, gelişmesine ve büyümesine yardımda bulundukları terörün, gerçekleştirdiği yasa dışı faaliyetlerden kaynaklanan zararlarının, 5233 sayılı Yasa kapsamında tazmini amaçlanan zararlardan olmadığı açıktır. Zira bahsi geçen kişilerin uğradıkları zararlar terörden kaynaklansa da söz konusu terörün gelişmesine ve büyümesine katkıda bulunduklarından dolayı zikredilen zararların oluşmasına da kendilerinin sebebiyet verdikleri ortadadır."

12. Karar, Danıştay Onbeşinci Dairesinin 29/1/2015 tarihli kararıyla onanmıştır. Karar

düzeltme istemi aynı Dairenin 7/12/2015 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Nihai karar 17/2/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 16/3/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanun,3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddî zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsar.

Aşağıda belirtilen zararlar bu Kanunun kapsamı dışındadır:

...

f) 3713 sayılı Kanunun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamındaki suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararlar.

İkinci fıkranın (f) bendinde yazılı suçlardan dolayı ceza kovuşturması açılmış bulunanlar hakkında kovuşturma sonuçlanıncaya kadar bu Kanuna göre işlem yapılmaz."

15. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

b) Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

...

e) Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

f) Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,

...

İfade eder."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu; murisi olan babası hakkında mahkûmiyet kararı bulunmadığını, soruşturma dosyası ve emniyet kayıtlarından gelen bilgilere göre babasının terör örgütü üyesi olarak kabul edilemeyeceğini, temyiz ve karar düzeltme kararında gerekçe olmadığını ileri sürerek

masumiyet karinesinin, maddi ve manevi bütünlüğün korunması ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının masumiyet karinesi çerçevesinde hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

20. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

21. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

22. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna dair olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

23. İlke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması

ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu açıkça hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermesi, bu durumun da kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, derece mahkemesi kararları bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermedikçe Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

24. Anayasa Mahkemesi Kenan Özteriş (B. No: 2012/989, 19/12/2013) kararında, hırsızlık suçundan aldığı cezası tecil edilen ve deneme süresi içinde de yeni bir suç işlemeyen başvurucunun yedek subay askerlik kararının söz konusu ceza nedeniyle uzun dönem er olarak tadil edilmesi işlemine karşı açılan davadaki Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) yorumunun 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 95. maddesinin açık hükmüne aykırılık teşkil ettiğini zira başvurucunun işlediği suça ilişkin mahkûmiyet hükmünün tecil koşullarına uyulması nedeniyle hukuk nazarında esasen vaki olmamış sayıldığını, hukuken vaki olmamış sayılan mahkûmiyetin hüküm ve sonuçlarını devam ettiriyormuş ve hayatiyetini koruyormuşçasına bir idari işleme esas alınmasının ise ilgili idari işleme hukuki geçerlik kazandıramayacağını belirterek başvurucu hakkında verilen mahkûmiyetin tecil edilmesinin sonuçları ile ilgili açık bir kanun hükmü bulunduğu ve bu hükme verilecek olağan anlam belli olduğu hâlde AYİM İkinci Dairesinin açık olan kanun hükmüne olağanın dışında farklı bir anlam verip buna göre uygulama yaptığı, böylece kararın öngörülemez nitelikte olup bariz takdir hatası içerdiği gerekçesiyle Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç itham edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı belirtilmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir.

26. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır.

27. Güvencenin ilk yönü, kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen süreye, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 39).

28. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde

kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. 5233 sayılı Kanun uyarınca ileri sürülen taleplerin anılan Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine ve Kanun'un kapsamının belirlenmesi noktasındaki mevzuat hükümlerinin yorumu ile somut olayın bu ölçüt uyarınca değerlendirilmesine ilişkin takdir derece mahkemelerine aittir (Ali Şaşkın ve diğerleri, B. No: 2013/6819, 21/4/2016, § 38).

30. Somut olaya benzer şekilde terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanmamasından kaynaklanan ihlal iddiaları daha önce de bireysel başvurulara konu olmuştur. Anayasa Mahkemesi bu konuda verdiği kararlarda, derece mahkemelerinin kanun koyucunun hukuki ve teknik izaha girmeksizin genel olarak yardım ve yataklık suçu işleyen kişiler ile terör suçundan mahkûm olan kişileri bu Kanun hükümlerinden faydalandırmamayı amaçladığı, Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör örgütüne yardım ve yataklıktan hüküm giymiş kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği yönündeki gerekçelerinin bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içermediği sonucuna ulaşmış; başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Abdulkadir Güneş, B. No: 2013/4347, 30/3/2016, §§ 29-35; Abdurrahman Ete, B. No: 2013/5489, 30/3/2016, §§ 24-30; Hamit Yıldız ve Halit Yıldız, B. No: 2013/7720, 30/3/2016, §§ 19-26).

31. Nitekim Anayasa Mahkemesi Halise Demir ve diğerleri (B. No: 2015/1170, 16/1/2020) başvurusuna ilişkin kararında başvurucuların murislerinin güvenlik güçleri ile çıkan çatışmada ölmesi üzerine 5233 sayılı Kanun kapsamındaki tazminat taleplerinin reddedilmesine dair derece mahkemelerinin yaklaşımının bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içermediği sonucuna varmıştır. Söz konusu başvuruda başvurucuların murisi hakkında mahkûmiyet kararı olmamakla birlikte anılan kişinin terör örgütü saflarında güvenlik güçleri ile çatıştığı yolundaki kamu makamlarının değerlendirmesinin bariz takdir hatası içermediği değerlendirilmiştir.

32. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi Mehmet Geçgel (B. No: 2014/4187, 18/4/2019) başvurusuna ilişkin kararında, başvurucunun 5233 sayılı Kanun kapsamındaki tazminat talebinin başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı olmamasına rağmen reddedilmesine ilişkin derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içerdiği sonucuna varmıştır. Anılan başvuruya konu olayda başvurucunun PKK terör örgütüne yardım ve yataklık suçundan 3 yıl ağır hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesine rağmen 21/12/2000 tarihli ve 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun kapsamında başvurucu hakkındaki hükmün kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine karar verilmiştir. Söz konusu başvuruda derece mahkemesinin gerçek bir mahkûmiyet varmış gibi başvurucunun tazminat talebinin reddedilmesine ilişkin kararının bariz takdir hatası içerdiği değerlendirilmiştir.

33. 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinde bu Kanun'un kapsamı dışında bırakılacakların "mahkûm olanlar" şeklinde açıkça belirtildiği görülmektedir. Yasa koyucu tarafından kanun kapsamı dışında bırakılacakların mahkûm olma şartına bağlanmasının başlıca nedeni ceza

yargılamasının en önemli teminatı olan masumiyet karinesinin gereğidir.

34. Başvuruya konu mahkeme kararında başvurucunun murisi hakkında soruşturma devam ederken öldürülmesi sebebiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, hakkında bir mahkûmiyet kararının bulunmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun murisinin güvenlik güçleriyle çıkan bir çatışmada değil Hizbullah terör örgütü tarafından öldürüldüğü ifade edilmektedir (bkz. § 11). Buna rağmen tazminat istemine ilişkin davanın başvurucunun murisi hakkındaki suç şüphesinin kuvvetli olması sebebiyle reddedildiği belirtilmiştir. Terör örgütü tarafından öldürüldüğü ve hakkında bir mahkûmiyet hükmü bulunmadığı hususunda ihtilaf bulunmayan başvurucu murisi hakkında yapılan değerlendirmenin murisin terör örgütü üyeliğinden mahkûm olduğu izlenimi verdiği görülmektedir. Bu durumda derece mahkemesinin başvurucunun tazminat talebinin reddedilmesine ilişkin kararının hakkaniyete uygun yargılanma hakkını ihlal edecek şekilde bariz takdir hatası içerdiği sonucuna varılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

36. Başvurucu, davanın uzun yıllar sürmesi sebebiyle sürecin kendileri için katlanılamaz duruma gelmesi dolayısıyla anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16).Başvurucunun yargılamanın uzun sürdüğüne yönelik ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

38. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

39. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Bakanlık İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

40. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

41. Bahsi geçen kararda özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

42. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

45. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

46. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

47. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

48. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası

ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

49. İncelenen başvuruda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

50. Bu durumda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

51. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

52. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. İdare Mahkemesine (25/1/2012 tarihli ve E.2011/2220, K.2012/88) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SONGÜL YAŞA

B. No: 2016/6750 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/6750

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SONGÜL YAŞA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/6750)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Hüseyin KAYA

Başvurucu : Songül YAŞA

Vekili : Av. Rehşan BATARAY SAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, adli bir soruşturma kapsamında gerçekleştirilen yakalama işlemi sırasında ve gözaltında darp, hakaret ve cinsel tacize maruz kalınması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 1/4/2006 tarihinde Diyarbakır'da kolluk görevlileri tarafından yapılan kimlik kontrolü sonrasında -28/3/2006 tarihinde meydana gelen toplumsal olaylara karışarak suç işlediği iddiasıyla- gözaltına alınmıştır.

8. Başvurucu; yakalama işlemi sırasında saçının çekildiğini, gözaltında alındıktan sonra ise kaba dayağa, hakaret ve cinsel tacize uğradığını iddia ederek 8/6/2007 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde tam yargı davası açmıştır.

9. Mahkeme, zarar ile idarenin eylemi arasında illiyet bağı bulunmadığı gerekçesiyle 18/11/2009 tarihinde davayı reddetmiştir. Başvurucunun temyiz talebi üzerine inceleme yapan Danıştay Onuncu Dairesi (Daire) 28/10/2014 tarihli kararıyla hükmü onamıştır. Karar düzeltme talebi ise Dairenin 21/1/2016 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

10. Nihai kararı 4/3/2016 tarihinde tebellüğ eden başvurucu 4/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Öte yandan başvurucu kötü muamele iddiasına ilişkin olarak Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) suç duyurusunda bulunduğunu da belirtmiştir. Başvuru formunda Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği, bu karara itiraz edilerek Diyarbakır 1. Sulh Ceza Mahkemesi (2007/2173 D.İş) nezdinde dava açıldığı belirtilmiştir.

12. UYAP üzerinden yapılan kontrolde Diyarbakır 1. Sulh Ceza Mahkemesinin belirtilen numaralı bir dosyasına rastlanmamış, Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma dosyasına ise erişim sağlanabilmiştir. Buna göre Cumhuriyet Başsavcılığınca 24/3/2007 tarihinde verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararında, başvurucunun darp şikâyetine ilişkin olarak daha önce 1/2/2007 tarihinde verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararından bahsedilmiş; hakaret ve cinsel taciz iddialarının ise soyut iddiadan ibaret olduğu belirtilmiştir.

13. Anayasa Mahkemesince 19/11/2019 tarihinde başvurucuya yazılan yazıyla kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı itirazına ilişkin bildirdiği mahkeme ve dosya numarası üzerinden UYAP erişiminin sağlanamadığı, bu hususta bilgi vermesi ve varsa belge göndermesi gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu 13/12/2019 tarihinde verdiği cevapta Diyarbakır 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 2007/2173 D.İş numaralı dosyasına ait tüm evrakın başvuru formu ile birlikte gönderildiğini ve anılan dosyada tekrar kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğini belirtilmekle yetinmiştir. Ne var ki başvuru formu ekinde anılan dosyaya ait herhangi bir evrak sunulmuş değildir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu; kolluk görevlilerince gerçekleştirilen yakalama işlemi sırasında saçının çekildiğini, gözaltında alındıktan sonra ise kaba dayağa, hakaret ve cinsel tacize maruz kaldığını iddia etmiştir. Başvurucu; Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan soruşturmanın kolluk tutanaklarını esas almakla yetindiğini, delillerin gerekli özenle toplanmadığını, derhâl

soruşturma başlatılması ilkesine uyulmadığını, soruşturmanın bağımsız ve tarafsız olmadığını, etnik kökeni nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığını dile getirmiştir. Başvurucuya göre Anayasa'nın 10., 17., 36. ve 40. maddelerinde güvence altına alınan eşitlik ilkesi, kötü muamele yasağı, adil yargılanma hakkı ve etkili başvuru hakkı ihlal edilmiştir.

B. Değerlendirme

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun yakınmaları bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde başvurunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

17. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"… Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru hakkı” kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

19. Başvuru yollarının tüketilmesi koşulu, bireysel başvurunun temel hak ihlallerini önlemek için son ve olağanüstü bir çare olmasının doğal sonucudur. Diğer bir ifadeyle temel hak ihlallerini öncelikle idari makamların ve derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, başvuru yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılmaktadır (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 20).

20. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi, idari ve yargısal makamların görevidir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

21. Anayasa Mahkemesi kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucunda gerçekleştiği ileri sürülen kötü muamele yasağı ihlali iddialarını incelediği birçok başvuruda, tüketilmesi gereken etkili hukuk yolunun ceza soruşturması olduğunu belirtmiştir (birçok karar arasından bkz. Onur Cingil, B. No: 2013/7836, 16/4/2015, § 52; Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, § 39; N.T.U. ve N.T., B. No: 2014/4372, 19/12/2017, § 28; Seyfullah Turan ve diğerleri, B. No: 2014/1982, 9/11/2017, § 140).

22. Başvurucu, kolluk görevlilerinin kötü muamelesine maruz kaldığı iddiasıyla idari yargıda açtığı tam yargı davasının reddedilmesi sonrası bireysel başvuruda bulunmuştur (bkz. § 10). Oysa ileri sürülen hak ihlali iddiasına ilişkin olarak delillerin etkili şekilde toplanması, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması, sorumluların bulunarak gerekiyorsa cezalandırılması yönünde makul bir başarı şansı sunma ihtimali olan etkili hukuk yolunun ceza soruşturması olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Nitekim başvurucu da ilgili kolluk görevlileri hakkında Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. Ne var ki başvuru formunda ceza soruşturmasına ve akıbetine ilişkin yeterince bilgi ve belge sunulmadığı gibi Anayasa Mahkemesince bu konuda sorulan sorulara da nitelikli cevap verilmemiştir (bkz. § 13). Şu hâlde ceza soruşturması kapsamında verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz sonucunda ne karar verildiği, ne zaman karar verildiği ve bu kararın başvurucuya ne zaman

tebliğ edildiği gibi önemli hususlardaki gerekli bilgi ve belge başvuru dâhilinde sunulmuş değildir. Başka bir ifadeyle başvurucu olağan kanun yolunu tükettiğini açıkça gösterebilmiş değildir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ORKUN ÇAKAR

B. No: 2016/6830 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/6830

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ORKUN ÇAKAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/6830)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Ali Rıza SÖNMEZ

Başvurucu : Orkun ÇAKAR

Vekili : Av. Haydar GÖKPINAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kanun hükümlerinin yanlış yorumlanarak koşullu salıverilme süresinin hatalı hesaplanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/2/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. (Kapatılan) İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. madde ile görevli) (Mahkeme) 26/9/2008 tarihli kararıyla başvurucu 30/7/2002 tarihinde işlediği M.U. ve H.U.B. isimli kişileri kasten öldürme suçundan iki defa ayrı ayrı 24 yıl hapis, 2002 yılının Ağustos ayında işlediği yağmaya teşebbüs suçundan 2 yıl 6 ay hapis, 3/1/2003 tarihinde işlediği yağma, yağmaya teşebbüs ve hürriyeti tahdit suçlarından sırasıyla 10 yıl hapis, 2 yıl 6 ay hapis ve 1 yıl 4 ay hapis, 31/3/2003 tarihinde işlediği resmî evrakta sahtecilik suçundan 1 yıl 3 ay hapis, 8/1/2003 tarihi ve öncesinde işlediği suç işlemek için kurulmuş çıkar amaçlı örgüte üye olma suçundan ise 1 yıl 3 ay hapis cezalarına mahkûm edilmiştir.

9. Anılan hükmün temyiz incelemesini yapan Yargıtay 1. Ceza Dairesi 26/5/2010 tarihli kararıyla suç işlemek için kurulmuş çıkar amaçlı örgüte üye olma, hürriyeti tahdit ve resmî evrakta sahtecilik suçlarından verilen mahkûmiyet kararlarının zamanaşımı nedeniyle bozularak ortadan kaldırılmasına; M.U.yu kasten öldürme, yağma, yağmaya teşebbüs (iki kez) suçlarından verilen mahkûmiyet kararlarının onanmasına; H.U.B.yi öldürme suçundan verilen mahkûmiyet kararının ise bu suçun olası kast kapsamında işlendiği gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir.

10. Yargıtay tarafından verilen bozma kararı sonrasında Mahkeme yeniden yaptığı yargılama sonucunda 28/10/2011 tarihli kararıyla başvurucuyu H.U.B.yi olası kastla öldürme suçundan 16 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırmış olup anılan hüküm Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 21/3/2013 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir.

11. Mahkemenin 21/11/2013 tarihli kararıyla 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 77. maddesinin birinci fıkrası gereğince başvurucu hakkında kesinleşen hapis cezalarının neticeten 36 yıl hapis cezası olarak içtima edilmesine ve infazın bu süre üzerinden yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun anılan karara itiraz edip etmediği dosya kapsamından anlaşılamamaktadır.

12. Edirne Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında düzenlenen 26/11/2013 tarihli müddetnameye göre içtimalı 36 yıl hapis cezası için suç tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 30/7/1999 tarihli ve 4422 sayılı mülga Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu kapsamında kaldığından 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 17. maddesi atfı ile 3/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesinin dördüncü fıkrası hükmü gözetilerek 1/4 oranında indirim uygulanmak suretiyle koşullu salıverilme süresi hesaplanmıştır.

13. Başvurucu; çıkar amaçlı suç örgütünün faaliyeti kapsamında hakkında mahkûmiyet hükmü bulunmaması nedeniyle koşullu salıverme süresinin 3713 sayılı Kanun'a göre 1/4 oranında indirim uygulanarak belirlenmesinin hatalı olduğunu, suç örgütüne üye olma suçundan verilen hapis cezasının dava zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle Yargıtay tarafından ortadan kaldırılmasına karar verildiğini, dolayısıyla hakkında kesinleşen tüm hapis cezalarının infazının suç tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı mülga Kanun hükümlerine göre yapılması gerektiğini belirterek anılan müddetnameye 16/12/2013 tarihinde itiraz etmiştir.

14. Mahkeme 12/2/2014 tarihli ek kararı ile başvurucunun itirazını kabul etmiş, bu kapsamda içtimalı hapis cezasının 647 sayılı mülga Kanun'un 19. maddesinin birinci fıkrası

ile ek 2. maddesi hükümleri gereğince 1/2 oranında indirim ve ayrıca her ay için 6 gün indirim uygulanarak infaz edilmesine, koşullu salıverilme süresinin de buna göre belirlenmesine hükmetmiştir.

15. Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı, anılan karara itiraz etmiş olup itiraz İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/6/2014 tarihli kararı ile kesin olarak reddedilmiştir.

16. Verilen bu ret kararından sonra Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı, Mahkemenin 12/2/2014 tarihli kesinleşen ek kararı doğrultusunda başvurucu hakkında 18/6/2014 tarihli müddetnameyi düzenlemiştir.

17. Başvurucunun infaz süreci sırasında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 16/12/2015 tarihli yazısıyla 12/2/2014 tarihli ek kararın usul ve yasaya aykırı olduğunu belirterek Mahkemeden kaldırılmasını talep etmiştir.

18. Mahkeme 28/12/2015 tarihli kararında; infaz edilen içtimalı hapis cezası içinde bulunan ve kesinleşen hapis cezalarına konu edilen tüm suçların çıkar amaçlı suç örgütünün faaliyeti kapsamında işlendiği hususunun mahkûmiyet kararının gerekçesinde açık bir şekilde yazılı olduğu tespitine yer vermiş olup İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının talebini kabul etmiş, bu anlamda 12/2/2014 tarihli ek kararın kaldırılarak içtimalı 36 yıl hapis cezasının 4422 sayılı mülga Kanun'un 13. maddesi ve 3713 sayılı Kanun'un 17. maddesi atfı ile 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine göre koşullu salıverilme süresinin hesaplanarak infazın yapılmasına karar vermiştir.

19. Başvurucu, Mahkemenin 28/12/2015 tarihli ek kararının kaldırılması için İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde itiraz etmiştir.

20. Başvurucu; müdafii aracılığıyla verdiği 20/1/2016 tarihli itiraz dilekçesinde, suç örgütüne üye olma suçunun dava zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verildiğini, suç örgütüne üyelikten verilen mahkûmiyet hükmünün esastan değil dava zamanaşımı nedeniyle bozulmuş olmasının hâlen infaz edilen içtima kararına konu hapis cezalarına ilişkin eylemlerin suç örgütünün faaliyeti kapsamında işlendiğine işaret ettiği şeklindeki yorumun hukuken yerinde olmadığını, infazın suç tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 647 sayılı mülga Kanun hükümlerine göre yapılması gerektiğini ileri sürmüştür.

21. İtirazı inceleyen İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesi 10/2/2016 tarihli kararı ile başvurucunun itirazını kesin olarak reddetmiştir. Anılan karar başvurucu müdafiine 24/2/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 26/2/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. İlgili hukuk için bkz. Mehmet Demirci, B. No: 2016/6828, 15/1/2020, §§ 23-36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu; çıkar amaçlı suç örgütüne üye olma suçunun zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verildiğini, suç örgütüne üyelikten verilen mahkûmiyet hükmünün esastan değil dava zamanaşımı nedeniyle bozulmuş olmasının hâlen infaz edilen

mahkûmiyet hükmüne konu eylemlerin suç örgütünün faaliyeti kapsamında işlendiğine işaret ettiği şeklindeki yorumun hukuken yerinde olmadığını, lehine olan ve kesin hüküm niteliği taşıyan Mahkemenin 12/2/2014 tarihli ek kararının göz ardı edildiğini, suç örgütüne üye olma suçu dolayısıyla kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmamasına rağmen cezasının 3/4'ünün infaz ettirilmesinin haksız yere özgürlüğünden mahrum kalmasına sebep olduğunu, infazın suç tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan ve lehine düzenlemeler içeren 647 sayılı mülga Kanun hükümlerine göre yapılması gerektiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık özetle söz konusu mahkûmiyet kararında başvurucunun örgüte üye olma suçunun zamanaşımı süresinin dolmuş olması nedeni ile hükümsüz kaldığı yani başvurucunun aslında örgüte üye olmadığı gibi bir tespitin yer almadığı, bu nedenle hükümlü hakkında uygulanmış olan ceza infaz rejiminin doğru olduğu görüşündedir.

27. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, kanun hükümlerinin yanlış yorumlanması nedeniyle koşullu salıverilme süresinin hatalı hesaplanmasına bağlı olarak daha uzun bir süre hürriyetinden yoksun bırakılması olduğundan başvurunun tamamının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

29. Anayasa'nın 19. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; ... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."

30. Anayasa'nın kişilerin fiziksel hürriyetlerini güvence altına alan 19. maddesinin kişi hürriyetinin kısıtlanmasına imkân tanıdığı durumlardan biri de maddenin ikinci fıkrasında "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" olarak belirlenmiştir. Bu nedenle yargı organlarınca verilecek mahkûmiyet kararları kapsamında hapis cezasının veya güvenlik tedbirlerinin infaz edilmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal etmez (Tahir Canan (2), B. No: 2013/839, 5/11/2014, § 33).

31. Mahkemelerce verilmiş mahkûmiyet kararlarının yerine getirilmesi nedeniyle ortaya çıkan özgürlükten yoksun bırakma hâlleri, Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası kapsamına dâhil ise de anılan kural, mahkûmiyet kararının değil tutmanın hukuka uygun olmasını güvence altına almaktadır. Dolayısıyla bu güvence kapsamında, kişi hakkında hükmedilen hapis cezasının yerindeliği veya orantılılığı incelemeye tabi tutulamaz (Günay Okan, B. No: 2013/8114, 17/9/2014, § 18).

32. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" ile bağlantılı bir ihlal iddiası söz konusu ise Anayasa Mahkemesinin görevi kişinin hürriyetten yoksun bırakılmasının

kısmen ya da tamamen bu koşullarda gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekle sınırlıdır. Bir kimse Anayasa'da yer alan diğer sebepler (yakalama, gözaltı ve tutuklama gibi) dışında ancak "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" kapsamında hürriyetinden yoksun bırakılabilir. Eğer tutmanın kısmen veya tamamen bu koşulları taşımadığı tespit edilirse bu durumun meşru bir amacının olduğundan veya ölçülü olduğundan söz edilemez, doğrudan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ihlal edilmiş olur (Şaban Dal, B. No: 2014/2891, 16/2/2017, § 31).

33. Bir mahkûmiyet kararının infazına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesi açık bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte Anayasa'nın 19. maddesinin amacı kişileri keyfî bir şekilde hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı korumak olup maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi hürriyetine getirilecek sınırlamaların da maddenin amacına uygun olması gerekir (Abdullah Ünal, B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 38).

34. Bir kimsenin "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" kapsamında hürriyetinden yoksun bırakıldığının söylenebilmesi için her şeyden önce hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin bir mahkeme tarafından verilmesi gereklidir. İkinci olarak yerine getirilecek kararın hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirlerine ilişkin olması gerekir. Son olarak hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin kapsamını aşmaması gerekir (Şaban Dal, § 32). Bununla birlikte Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin kararlarındaki kanunun yorumuna ya da maddi veya hukuki hatalara dair hususlar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz (Abdullah Ünal, § 39).

35. Bu itibarla hükümlülerin ceza infaz kurumlarında kalacağı süreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen durumların Anayasa'nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği Anayasa Mahkemesince kabul edilmiştir (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, § 26; Günay Okan, § 13).

36. Koşullu salıverilme cezanın çektirilmesinin kişiselleştirilmesi, başka bir deyişle ceza infaz kurumundaki tutum ve davranışlarıyla (iyi hâliyle) topluma uyum sağlayabileceği izlenimini veren hükümlünün şarta bağlı olarak ödüllendirilmesidir. Suçlunun kendisine verilen cezadan daha kısa bir sürede uslanması, eyleminden pişmanlık duyması ve bunu iyi davranışıyla kanıtlaması durumunda ceza infaz kurumunda daha fazla kalması gereksiz olabilir. Bu durumda koşullu salıverilme, infaz sistemindeki en etkili araçtır. Koşullu salıverilmenin en önemli ögeleri; cezanın belirli bir süre çekilmiş olması, hükümlünün bu süre içinde iyi hâl göstermesi, koşullu salıverildikten sonra gözetim altında kalması ve koşullu salıverilmenin gereklerine uyulmaması durumunda koşullu salıverilme kararının geri alınabilmesidir (Günay Okan, § 20; AYM, E.2001/4, K.2001/332, 18/7/2001).

37. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası, bir hükümlünün koşullu salıverilmeden otomatik olarak yararlandırılmasını güvence altına almamaktadır. Ancak koşullu salıverilmeden yararlanmak için kanunda öngörülen tüm şartları taşıyan hükümlüler bakımından ilgili yargı organlarının takdir yetkisinin bulunmadığı durumlarda koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmaması Anayasa'nın 19. maddesi ile bağdaşmayacaktır (Şaban Dal, § 36).

38. Bir mahkûmiyet kararının nasıl infaz edileceğine ilişkin olarak Anayasa’nın 19. maddesi açık bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olması ve bu hakka getirilebilecek sınırlamaların ayrıntılı olarak madde

metinlerinde belirtilmesi, bu haktan kimsenin keyfî bir biçimde mahrum bırakılmamasını amaçlamaktadır. Yetkili bir mahkeme tarafından verilen bir mahkûmiyet kararının infazının sağlanması ve ceza infaz kurumunda tutma süresi de bu hak kapsamında değerlendirilmelidir. Ceza mahkemelerinin kararına uygun hareket edilmesi de hakkın korunması açısından bir zorunluluktur. Dolayısıyla hükümlülerin ceza infaz kurumunda kalacakları sürenin mahkûmiyet kararına ve ilgili yasal mevzuata uygun olması Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi kapsamında güvence altına alınmıştır (İbrahim Uysal, § 32).

39. Müddetnamenin yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre doğru bir şekilde hesaplanıp hesaplanmadığının tespiti, başvurucunun hukuk sistemince belirlenenden daha fazla bir süre hürriyetinden yoksun kalmasının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında -mahkemece verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezanın infazı olarak- hukuka uygun bir tutma niteliğinde bulunup bulunmadığının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir (Muhamed Siraç Bozkurt, B. No: 2016/7271, 24/10/2019, § 46; Mehmet Demirci, § 50).

40. Somut olayda başvurucu hakkında çıkar amaçlı suç örgütüne üye olma suçuna yönelik olarak tesis edilen mahkûmiyet hükmünün dava zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilmiş ise de başvurucunun cezalandırılmasına karar verilen ve kesinleşen mahkûmiyet hükmüne konu suçlarının suç örgütü faaliyeti kapsamında işlendiği hem ilk derece mahkemesince hem de temyiz incelemesi yapan Yargıtayca tespit edilmiştir (bkz. §§ 8-10).

41. Başvurucu, mevzuat hükümlerine aykırı olarak lehine olan koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamadığını ileri sürmüştür. 5237 sayılı Kanun'un 7. maddesinde kanunların zaman bakımından uygulanmasına dair kurallar düzenlenmiş ve anılan bu Kanun maddesinin üçüncü fıkrasında da kural olarak infaz rejimine ilişkin düzenlemelerde derhâl uygulanırlık ilkesinin geçerli olduğu belirtilmiştir. Ancak aynı fıkrada, infaz rejimini ilgilendirmekle birlikte koşullu salıverilmeyle ilgili düzenlemelerin bunun istisnası olduğu açıklanmıştır. Bu nedenle koşullu salıverilme zamanını öne çeken bütün mevzuat değişikliklerinden hükümlülerin yararlandırılması gerekmektedir. Bununla birlikte başvurucuya isnat edilen suçların işlendiği tarihte yürürlükte bulunan 4422 sayılı mülga Kanun'un 13. maddesinde bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında 3713 sayılı Kanun'un 17. maddesi hükümlerinin uygulanacağı atfının açık bir şekilde bulunduğu da görülmüştür (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Muhamed Siraç Bozkurt, § 48; Mehmet Demirci, § 52).

42. Yargıtayın yerleşik uygulamalarına göre infazda kazanılmış hak olmadığı kuralı ve 3713 sayılı Kanun'un 18/7/2006 tarihinde yürürlüğe giren 5532 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önceki 17. maddesinin birinci fıkrasına göre 647 sayılı mülga Kanun'un 19. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ile ek 2. maddesi hükümlerinin uygulanmayacağı ve başvurucunun infaz edilecek hapis cezasının mahkemece içtimaen 36 yıl hapis olarak belirlenmesi karşısında somut olayda koşullu salıverilme için hükümlülük süresinin 3/4'ünün iyi hâlli olarak çekilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu durumda 3713 sayılı Kanun'un 5532 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önceki 17. maddesinin birinci fıkrası ile sonradan yürürlüğe giren 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinin birinci fıkrasının hükümleri arasında yapılacak lehe kanun değerlendirmesinde, her iki durumda da koşullu salıverilme için ceza infaz kurumunda iyi hâlli olarak geçirilmesi gereken sürenin içtimalı 36 yıl hapsin 3/4'ü olduğu, bu anlamda değerlendirmeye konu edilen her iki kanun hükmünün aynı sonucu vermesi ve 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinde öngörülen denetim süresinin infaz rejimine ilişkin

olup 5237 sayılı Kanun'un 7. maddesinin üçüncü fıkrasına göre derhâl uygulanması gerektiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla derece mahkemesince başvurucu hakkındaki içtimalı cezanın infazının 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmış olmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Demirci, § 53).

43. Sonuç olarak yukarıda yer verilen yasal düzenlemeler dikkate alındığında mahkemelerce başvurucu hakkında verilen hapis cezalarının infazına ilişkin olarak verilen kararlarda mevzuat hükümlerine bir aykırılık tespit edilmemiştir. Bu bağlamda başvurucunun cezasının infazında ilgili kanun maddeleri gözetilerek herhangi bir keyfîlik içermeden infazın kapsamı belirlenmiştir. Belirtilen bu hususlar doğrultusunda başvurucunun hukuk sistemince belirlenen çerçevede hürriyetinden yoksun kalmasının hukuki bir temelinin bulunduğu anlaşıldığından iddialarına ilişkin açık ve görünür bir ihlal olmadığı sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olması dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ONMED TIBBİ ÜRÜNLER PAZ. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2016/8342 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/8342

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ONMED TIBBİ ÜRÜNLER PAZ. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/8342)

Karar Tarihi:17/6/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 30/9/2020-31260

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Zeynep KARAKOÇ

Başvurucu : Onmed Tıbbi Ürünler Paz. ve Dış Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. İsmail Yılmaz ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari para cezasına dayanak teşkil eden kanuni düzenlemenin değiştirilmesine rağmen lehe olan yeni düzenleme gözetilmeden karar verilmesi nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, tıbbi sarf malzemeleri alım ve satımı yapan bir anonim şirkettir.

9. Rekabet Kurulu (Kurul), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının şikâyeti üzerine başvurucu Şirketin de aralarında bulunduğu yirmi sekiz şirket hakkında tıbbi sarf malzemeleri pazarında, iyileştirici nitelikteki kardiyoloji sarf malzemesi sağlayıcısı teşebbüslerin aralarında anlaşarak 7/12/1994 tarihli ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesini ihlal ettikleri iddiası ile ilgili olarak soruşturma başlatmıştır.

10. Anılan soruşturma sonucuna göre Kurul, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yer alan düzenlemelere aykırı olarak başvurucu Şirketin sarf malzemesi sağlayıcısı olan diğer teşebbüslerle anlaşarak ilgili pazardaki ürünlerin arz koşullarının piyasa dışında belirlenmesine yol açtığı, bunun ağır rekabet ihlali olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Kurul 16/3/2007 tarihli kararıyla, anılan Kanun'un 16. maddesinde yer alan düzenleme uyarınca başvurucu Şirketin son eylem tarihinden önceki yılına ait gayrisafi gelirinin %5'i oranında olmak üzere 616.285,96 TL idari para cezası verilmesine karar vermiştir.

11. Başvurucu Şirketin Kurul kararıyla verilen idari para cezasının iptali istemiyle açtığı dava Danıştay Onüçüncü Dairesinin (Daire) 16/2/2010 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... stent ve pil satışı ile iştigal eden davacı şirketin, Kardiyoloji Çalışma Grubu (KÇG) üyesi olduğu ve Pacing ve Elektrofizyoloji Malzemeleri Dağıtıcısı Firmalar Platformu (PEFiP) Etik Kodeksini kabul ettiği, pazarda faaliyet gösteren soruşturma tarafı teşebbüslerle birlikte hastanelerden konsinye malzemelerin çekilmesi ve hastanelere mal vermemeye ilişkin olarak hazırlanan bildiriye imza attığı, adi ortaklık sözleşmesini ve 25.000 ABD Dolarlık borç senedini imzaladığı, rakiplerle birlikte mal vermeme boykotunu uyguladığı, konsinyeleri hastanelerden çekmek ve ihalelere katılmamak suretiyle ilgili pazardaki ürünlerin arz koşullarının piyasa dışında belirlenmesine yol açtığı, ayrıca rakip teşebbüslerle birlikte pazardaki fiyat ve satım şartlarını belirlediği, pazar paylaşımı eylemlerine katıldığı ve rakiplerinin faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik eylemlerde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Rekabet Kurulunca, fiyat tespiti, pazar paylaşımı, ihale tekliflerinin ortak ayarlanması, arz boykotu ve rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılmasına yönelik bu davranışların, rekabetçi sürecin merkezine doğrudan müdahaleyi temsil ettiği için ağır rekabet ihlâli olarak kabul edildiği; 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca idarî para cezası takdir edilirken; ihlâl sürecinde teşebbüslerin stratejilerini ayrıntılı olarak ortaya koymaları, bu stratejileri gerçekleştirmeye yönelik örgütlenmeler kurup bu örgütlenmelerde organizasyonel bir yapı oluşturmaları, aralarındaki iletişimi sürekli kılmak üzere e-posta grupları kurmaları, yapılan anlaşmalara uyumu sağlamak üzere yaptırım mekanizmaları geliştirmeleri ve birbirlerini denetlemelerinin, teşebbüslerce rekabetçi

sürecin kasıtlı olarak engellendiğini kanıtladığı; kartele taraf teşebbüslerin iyileştirici nitelikte kardiyoloji sarf malzemesi sağlayıcısı teşebbüslerin önemli bir kısmını oluşturması ve SSK, Emekli Sandığı, Bağ- Kur ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının ülkemizdeki sağlık hizmetlerinin yaklaşık %90'ını finanse eden kuruluşlar olmasından ötürü, kartel üyelerinin bu kurumlara yönelik uyguladığı mal vermeme boykotu, konsinyelerin geri çekilmesi, toplu ihalelere katılmama gibi eylemlerinin sağlık hizmetlerinin sunumunda çok ciddi sıkıntılara neden olduğu; bu nedenle teşebbüslerin mal vermeme boykotunun kısa sürmesine rağmen, ilgili pazarda etkisini derhal göstererek amacına ulaştığı hususlarıyla birlikte, rekabet ihlâli yaptığı tespit edilen teşebbüslerin bu ihlâllerin ortaya çıkışındaki rolleri, gerçekleştirdikleri ihlâllerin niteliği ve süresinin de dikkate alındığı; bu bağlamda 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlâl ettikleri saptanan teşebbüslerden bir kısmının kartelin oluşumunda ve yürütülmesinde öncülük edip kartel organizasyonunda aktif rol aldıkları, diğer teşebbüslerin ise yapılan anlaşmalara uymakla birlikte kartel organizasyonunda öncü olmadıkları yolunda değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir.

Bu durumda, işlem dosyasında yer alan bilgi ve belgeler karşısında, aralarında davacı şirketin de bulunduğu teşebbüslerin, tıbbi sarf malzemeleri pazarında, arz koşullarının piyasa dışında belirlenmesi, fiyat ve satım şartlarının rakiplerle birlikte tespit edilmesi, pazarın bölüşülmesi ve rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlâl ettikleri açık olduğundan, Rekabet Kurulunca usulüne uygun olarak yürütülen soruşturma sonucunda davacı şirkete, 4054 sayılı Kanun'un işlem tesis tarihinde yürürlükte bulunan 16. maddesinin ikinci ve dördüncü fıkraları uyarınca, eylemin en son 2002 yılında gerçekleştiği ve şirketin yukarıda belirtilen durumu dikkate alınarak, 2001 yılı sonunda oluşan gayri safi gelirlerinin takdiren %5'i oranı üzerinden idarî para cezası verilmesine ilişkin dava konusu Rekabet Kurulu kararında hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

12. Başvurucu Şirket; soruşturma aşamasında savunma haklarını yeterince kullanamadıklarını, Kurulun başvuru yolları bakımından bilgi verme yükümlülüğüne uymadığını, gerekçeli kararın yazımı aşamasında yasal süreye uyulmadığını, haklarındaki ceza davasında eylemleri nedeniyle beraat kararı verildiğini, aynı olay ve delillere dayanılarak idari para cezası verilmesinin hukuka aykırı olduğunu, rekabeti sınırlayıcı bir anlaşmanın ortaya konulamadığını belirterek temyiz isteminde bulunmuştur.

13. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) 20/2/2014 tarihli kararıyla temyiz istemini reddederek Dairenin kararını onamıştır.

14. Başvurucu Şirket, temyiz aşamasındaki iddialarına ek olarak karar düzeltme dilekçesinde 4054 sayılı Kanun'un 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanun'un 472. maddesi ile değiştirildiğini ifade etmiştir. Bu değişiklik ile getirilen idari para cezası miktarının belirlenmesine ilişkin lehe düzenlemelerin dikkate alınmadığını, bir başka ifadeyle nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan cironun esas alınması gerektiğini zira nihai karardan bir önceki yıl sonunda oluşan cirosunun daha düşük olduğunu, dolayısıyla daha az ceza uygulanması gerektiğini ifade ettiğini ancak son eylem tarihinden bir önceki yılın cirosunun esas alındığını, emsal dosyalarda farklı kararlar verildiğini belirterek karar düzeltme isteminde bulunmuştur. İDDK'nın 14/12/2015 tarihli kararıyla karar düzeltme isteminin de reddedilmesiyle yargısal süreç tamamlanmıştır.

15. Nihai karar 5/4/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu Şirket 27/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Kanunlar

17. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Zaman bakımından uygulama" kenar başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılamaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolunmuşsa infazı ve kanunî neticeleri kendiliğinden kalkar.''

18. 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun "Genel kanun niteliği" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunun;

a) İdarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde,

b) Diğer genel hükümleri, idarî para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında,

uygulanır."

19. 5326 sayılı Kanun'un "Zaman bakımından uygulama" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümleri kabahatler bakımından da uygulanır. Ancak, kabahatler karşılığında öngörülen idarî yaptırımlara ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından derhal uygulama kuralı geçerlidir.''

20. 4054 sayılı Kanun'un "Rekabeti Sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar" kenar başlıklı4. maddesi şöyledir:

"Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır.

Bu haller, özellikle şunlardır:

a) Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi,

b) Mal veya hizmet piyasalarının bölüşülmesi ile her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü,

c) Mal veya hizmetin arz ya da talep miktarının kontrolü veya bunların piyasa dışında belirlenmesi,

d) Rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin boykot ya da diğer davranışlarla piyasa dışına çıkartılması yahut

piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi,

e) Münhasır bayilik hariç olmak üzere, eşit hak, yükümlülük ve edimler için eşit durumdaki kişilere farklı şartların uygulanması,

f) Anlaşmanın niteliği veya ticarî teamüllere aykırı olarak, bir mal veya hizmet ile birlikte diğer mal veya hizmetin satın alınmasının zorunlu kılınması veya aracı teşebbüs durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın ya da hizmetin diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhiri şartına bağlanması ya da arz edilen bir mal veya hizmetin tekrar arzına ilişkin şartların ileri sürülmesi,

Bir anlaşmanın varlığının ispatlanamadığı durumlarda piyasadaki fiyat değişmelerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik göstermesi, teşebbüslerin uyumlu eylem içinde olduklarına karine teşkil eder.

Ekonomik ve rasyonel gerçeklere dayanmak koşuluyla taraflardan her biri uyumlu eylemde bulunmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir."

21. 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrasının işlem tarihinde yürürlükte olan şekli şöyledir:

"Bu Kanunun 4 üncü ve 6 ncı maddesinde yasaklanmış olan davranışları gerçekleştirdiği Kurul kararı ile sabit olanlarla bu Kanunun 11 inci maddesinin (b) bendinde yazılı davranışlarda bulunanlara iki yüz milyon liradan aşağı olmamak üzere, ceza verilecek teşebbüs niteliğindeki gerçek ve tüzelkişiler ile teşebbüs birlikleri ve/veya bu birliklerin üyelerinin bir yıl önceki malî yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safî gelirinin yüzde onuna kadar para cezası verilir."

22. 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (5728 sayılı Kanun ile değişik) ikinci fıkrasının yürürlükte olan şekli şöyledir:

"Bu Kanunun 4, 6 ve 7 nci maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunanlara, ceza verilecek teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onuna kadar idarî para cezası verilir."

B. Danıştay İçtihadı

23. Dairenin 15/1/2007 tarihli ve E.2006/1286, K.2007/140 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Rekabet Kurulu'nun 13.08.2003 tarih ve 03-55/645-296 sayılı kararıyla, davacının da aralarında bulunduğu Ankara ilinde faaliyet gösteren ve 'sürücü olur' raporu vermeye yetkili polikliniklerin, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettikleri belirtilerek, soruşturma kapsamındaki teşebbüslerin sektördeki cirolarının düşüklüğü dikkate alınarak aralarında davacı şirketin de bulunduğu her bir teşebbüse, Kanun'un 16. maddesinin 2. fıkrası ve Rekabet Kurulu'nun 2003/1 sayılı Tebliğ hükümleri uyarınca asgari ceza tutarı olan 9.247.613.000.-TL idarı para cezası verildiği, belirtilen Kurul kararının iptali istemiyle Dairemizin E:2005/5818 esasında kayıtıı davanın açıldığı, bu davada verilen 14.09.2005 tarih ve E:2005/5818, E:2005/3612 sayılı kararla, soruşturmayı yürüten Kurul üyesinin, nihaı karar toplantısına katılarak oy kullandığından hukuka uyarlık bulunmadığı

gerekçesiyle iptaline karar verildiği, davacı hakkında iptal kararı üzerine alınan 25.10.2005 tarihli dava konusu Rekabet Kurulu kararıyla da, daha önceki karardaki saptamalar dikkate alınarak, davacının Kanun'un 4. maddesinde bulunan rekabet ihlallerine katıldığı belirtilerek, Rekabet Kurulu'nun 2003/1 sayılı Tebliğ hükümleri uyarınca asgari ceza tutarı olan 9.247.613.000.-TL idarı para cezası verildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda, ihlalin gerçekleştiği tarihte yürürlükte bulunan 765 sayılı Kanun hükmü, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5252 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle yürürlükten kaldırılıp, aynı Kanun'un 4. maddesiyle diğer kanunlardaki para cezalarının artırılması ve usulü yeniden belirlendiğinden, ve dava konusu kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan 2005/2 sayılı Tebliğ hükümleri uyarınca da söz konusu para cezasında lehe düzenleme yapılması nedeniyle, ortaya çıkan yeni hukukı durum dikkate alınarak işlem tesis edilmesi gerekirken, 2003/1 sayılı Tebliğ hükümleri uyarınca davacıya idari para cezası verilmesinde hukuka uyarlık görülmemiştir."

24. Dairenin 7/5/2010 tarihli ve E.2007/14508, K.2010/3849 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

" ... 4054 sayılı Kanun'un işlem tarihinde yürürlükte bulunan 16. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, yasaklanmış olan davranışların gerçekleştirildiği tarihten bir yıl önceki malî yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirinin yüzde onuna kadar para cezası verileceği yolundaki hüküm, 08.02.2008 tarihli ve 26781 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5728 sayılı Kanun'un 472. maddesi ile 'Bu Kanunun 4, 6 ve 7 nci maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunanlara, ceza verilecek teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin nihaî karardan bir önceki malî yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihaî karar tarihine en yakın malî yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onuna kadar idarî para cezası verilir.' şeklinde değiştirilmiştir.

Diğer taraftan, 5326 sayılı Kabahatlar Kanunu'nun 'Genel Kanun Niteliği' başlıklı 3.maddesinde; bu Kanun'un idarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde, diğer genel hükümlerinin, idarî para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında uygulanacağı, 'Zaman Bakımından Uygulama' başlıklı 5. maddesinin 1. Fıkrasının göndermede bulunduğu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 7. maddesinin 2. Numaralı fıkrasında ise; suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümlerinin farklılığı halinde, failin lehine olan kanunun uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Bu yasal düzenlemeler uyarınca, 4054 sayılı Kanun 16. maddesinin ifinci fıkrasında yapılan değişikliğin davacı lehine bir sonuç doğurup doğurmadığı önem arz etmektedir.

Davacı şirkete, 4054 sayılı Kanun'un işlemin tesisi tarihinde yürürlükte olan 16. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, eylemin en son 2002 yılında gerçekleşmesi nedeniyle bu tarihten bir önceki mali yıl olan 2001 yılı gayri safi geliri üzerinden para cezası verildiğinden, buna karşın anılan maddede yapılan değişiklik uyarınca, nihaî karar tarihi olan 16.03.2007 tarihinden bir önceki malî yıl olan 2006 yılı gayri safi geliri üzerinden para cezası verilmesi gerektiğinden ve Dairemizce 16.02.2010 tarihinde yapılan duruşma sırasında davacı şirket vekili tarafından, dava konusu karardan bir önceki yıl olan 2006 malî yılı sonunda şirketin yıllık gayri safi gelirinin, 2001 yılı sonunda oluşan gayri safi gelirlerine göre daha düşük olduğu belirtilerek, bu lehe durumun uygulanması gerektiği ileri sürüldüğünden, Dairemizin

16.02.2010 tarihli ara kararı ile taraflardan, davacı şirketin 2006 malî yılı sonunda oluşan yıllık gayri safi gelirini tevsik edecek vergi dairesi onaylı belgelerin gönderilmesi istenilmiş olup, gelen yanıtlarla dosyada mevcut 2001 yılı gayri safi gelirinin karşılaştırılmasından, daha düşük olduğu belirlenen 2006 yılı gayri safi geliri üzerinden para cezası verilmesinin davacı şirketin lehine bulunduğu, diğer bir deyişle, 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrasında daha sonra yapılmış olan değişikliğin davacı şirket lehine bir durum yarattığı saptanmıştır.

Bu durumda; tıbbi sarf malzemeleri pazarında faaliyet gösteren diğer teşebbüslerle birlikte 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlâl ettiği saptanmış olan davacı şirketin, 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinde yapılan ve lehine sonuç doğuran değişiklikten yaralandırılarak, nihaî karar tarihine en yakın mali yıl olan 2006 yılı sonunda oluşan yıllık gayri safî geliri üzerinden cezalandırılması gerektiğinden, işlem tesis tarihinde yürürlükte olan kanun hükmü uyarınca 2001 yılı sonunda oluşan yıllık gayri safî gelirlerinin %5'i üzerinden para cezası ile cezalandırılmasına ilişkin dava konusu Rekabet Kurulu kararında hukuka uyarlık görülmemiştir. "

C. Yargıtay İçtihadı

25. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 23/12/2014 tarihli ve E.2014/20589, K.2014/22335 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Yargısal kararlarda da lehe kanun değişikliğinin kesinleşmiş ancak tahsil edilmemişidari yaptırımlara uygulanacağı kabul edilmektedir. Örneğin Danıştay Dava Daireleri Kurulunun, 2008/3398 E, 2009/60 K. sayılı 19.02.2009 günlü ve Danıştay 13. Dairesinin 2007/5970 E, 2009/5492 K. 20.05.2009 günlü karar gerekçelerinde idari para cezasının tahsili tarihindeki ceza miktarında yapılan lehe düzenlemenin göz önünde bulundurulması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Kabahatler hakkında zaman bakımından uygulama konusunda atıf yapılan TCK'nun 7. maddesinin 2. fıkrasında; 'Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.' hükmü yer almaktadır. Bu hükmün kabahatler hakkında da uygulanacağında bir kuşku yoktur. Hükümde belirtilen ' ....failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur. ' İfadesinden lehe kanunun kesinleşmiş ancak infaz edilmemiş hükümlere de uygulanacağı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla lehe kanun hükümlerinin kesinleşmiş ancak infaz edilmemiş idari yaptırımlara da uygulanması gerekecektir. Kabahatler Kanunun 'Zaman bakımından uygulama' başlıklı 5. maddesinin 1.fıkra 2. cümlesi kesinleşmiş idari yaptırımın yerine getirilmesi şekline yani idari yaptırımın infaz rejimine ilişkindir.''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu Şirket; uyuşmazlık konusu işlemin tesis edilmesinden sonra ve davanın görülmekte olduğu sırada (8/2/2008 tarihinde) işleme dayanak oluşturan 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrasında değişikliğe gidildiğini (bkz. §§ 21, 22), Danıştayın da benzer konuda açılan davalarda davacının lehe sonuç doğuran değişiklikten

yararlandırılması gerektiği gerekçesiyle iptal kararları verdiğini, buna göre söz konusu kanun değişikliğinin mevcut davada dikkate alınmadan yapılan yargılama sonucu verilen kararın suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiğini, aynı soruşturma kapsamında bulunan şirketler tarafından açılan davalarda iptal kararları verilmesinin eşitlik ilkesine de aykırı olduğunu, ayrıca haklarında farklı karar verilmesi gerekçelerinin açıklanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

28. Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

'' Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.''

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

30. Başvurucunun yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özü, idari para cezası verilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı davada lehe olan düzenlemeler dikkate alınmaksızın davasının reddedilmesidir. Bu itibarla başvurucunun ihlal iddiaları suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

32. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru bağlamında Anayasa'nın 38. maddesine ilişkin inceleme yetkisi, anılan maddenin norm alanına dâhil olan her türlü yaptırımı kapsayacak şekilde geniş olmayıp Sözleşme çerçevesinde suç isnadı olarak nitelendirilebilen yaptırımlarla sınırlı tutulmuştur. Diğer bir ifadeyle Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruda Anayasa'nın 38. maddesi kapsamına giren her türlü yaptırımın değil sadece Anayasa ile Sözleşme'nin ortak koruma alanına giren suç isnadı sayılan yaptırımların anılan maddedeki güvenceleri ihlal edip etmediğini denetleme yetkisini haizdir (D.M.Ç, B. No: 2014/16941, 24/1/2018, § 33).

33. Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında "Kimse, ... kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz." denilerek suçun kanuniliği, üçüncü fıkrasında da "Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur." ifadesine yer verilmek suretiyle cezanın kanuniliği ilkesi getirilmiştir. Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan "suçta ve cezada kanunilik" ilkesi uyarınca hangi eylemlerin yasaklandığının ve bu yasak eylemlere verilmek suretiyle cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi, buna ilişkin kanunun açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekir (D.M.Ç, § 35).

34. Uyuşmazlığın suç ve cezalara ilişkin olması, ihlal iddiasının Sözleşme'nin 7. ve

Anayasa'nın 38. maddesinin ortak koruma alanı kapsamında değerlendirilebilmesinin ön şartıdır. Bu durumda bireysel başvuruya konu somut olayda başvurucuya uygulanan idari para cezasının cezai nitelikte olup olmadığı önem taşımaktadır.

35. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 38. maddesi kapsamındaki suç ve ceza kavramını Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı bağlamındaki suç isnadı kavramından hareketle yorumlayacağını kabul etmiştir (Selçuk Özbölük, B. No: 2015/7206, 14/11/2018, § 37). Öte yandan Anayasa Mahkemesi kabahatlerin cezai karakterli olup olmadığını daha önceki kararlarında tartışmış ve bunların cezai nitelikte olduğu sonucuna ulaşmıştır (AYM, E.2007/115, K.2009/80, 11/6/2009).

36. Buna göre başvuruya konu idari para cezası ve bu cezaya karşı başvurunun Mahkemece reddedilmesi nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamında yer aldığının kabul edilmesi gerekir.

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

38. Anayasa’nın temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerinde kanunla düzenleme ilkesine pek çok maddede ayrı ayrı yer verildiği gibi 13. maddede ifade edilen temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin genel ilkelerde de sınırlamaların ancak kanunla yapılabileceği kurala bağlanmıştır. Anayasa’nın suç ve cezaları düzenleyen 38. maddesinde de suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi özel olarak güvence altına alınmıştır (Karlis A.Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 31).

39. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, hukuk devletinin kurucu unsurlarındandır. Kanunilik ilkesi, genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlam ve öneme sahip olup bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiiller dolayısıyla keyfî bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte; buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili olarak uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş.,§ 32).

40. 5326 sayılı Kanun’un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre 5237 sayılı Kanun’un zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümleri kabahatler açısından da uygulanacaktır. Dolayısıyla kabahat fiilinin unsurlarına veya yaptırımına yönelik lehe kanun değişikliklerinde Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kanunilik ilkesinin sonuçlarından biri olarak 5237 sayılı Kanun’un 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan "lehe kanunun geriye yürümesi" kuralının uygulanması gerekir (Mahmut Manbaki, B. No: 2012/731, 15/10/2014, § 47).

41. Anayasa Mahkemesi, benzer iddiaların ileri sürüldüğü başvurularda verdiği kararlarda suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin kabahat fiilinin unsurlarına veya yaptırımına yönelik lehe kanun değişikliklerinin geriye yürümesini de güvence altına aldığını kabul etmektedir (Samet Öztürk, B. No: 2014/20188, 6/12/2017, § 30).

42. Anayasa Mahkemesi, somut norm denetiminde verdiği 11/4/2019 tarihli ve E.2019/9, K.2019/27 sayılı kararıyla lehe kanunun uygulanması ilkesinin Anayasa'nın 2. maddesinde

düzenlenen hukuk devleti; 38. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkeleri ile güvence altına alındığına hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"16. Bu bağlamda toplumun ihtiyaçlarına göre suç sayılan fiiller için uygulanacak cezalar, nitelik ve nicelik olarak zamanla değişebilmektedir. Suç tarihinden sonra yürürlüğe giren kanunla bir suç için daha hafif bir ceza öngörülebileceği gibi daha ağır bir ceza da belirlenebilir. Hukuki belirliliğin ve hukuk güvenliğinin gereği olarak Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "…kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez"hükmüyle aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasaklanmıştır. Ceza normlarının zaman bakımından uygulanmasını düzenleyici nitelikteki bu kural kanunilik ilkesinin bir alt ilkesi olan aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasağı olarak ifade edilmektedir. Bu yasak kişi özgürlüğü lehine kabul edilmiş bir güvence niteliğindedir.

17. Suç tarihinden sonra yürürlüğe giren kanunun aynı fiili suç olmaktan çıkarması veya aynı suç için daha hafif bir ceza öngördüğü durumlarda ise diğer bir alt ilke olan lehe kanunun uygulanması ilkesi gündeme gelmektedir. Sonraki kanunun fiili suç olmaktan çıkarması veya daha hafif bir ceza öngörmesi durumunda lehe kanundan söz edilir. Aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasağından farklı olarak lehe kanunun uygulanması ilkesine ilişkin bir hükme Anayasa'nın 38. maddesinde açıkça yer verilmemiştir. Bununla birlikte aynı maddede suç için mutlaka fiilin işlendiği zaman yürürlükte olan kanunun öngördüğü cezanın verilmesi yönünde bir kural da bulunmamaktadır.

18. Fiilin işlenmesinden, hükmün kesinleşmesine kadar geçen ceza muhakemesi sürecinde bir suç için fiilin işlendiği tarihte yürürlükte olan ve daha sonra yürürlüğe giren kanun olmak üzere uygulanması mümkün birden fazla kanun hükmü söz konusu olabilmektedir. Suç nedeniyle başta hürriyeti bağlayıcı cezalar olmak üzere uygulanan çeşitli ceza ve güvenlik tedbirleri temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturduğundan, Anayasa cezayı ağırlaştıran kanunun yürürlük tarihinden önce işlenmiş suçlara uygulanmasını açık biçimde yasaklamıştır. Hukuki belirliliğin ve hukuk güvenliğinin bir sonucu olan bu yasak, aynı zamanda suçun işlendiği tarihteki kanuna göre lehe olan sonraki kanunun uygulanmasını da gerekli kılmaktadır. Zira işlendiği tarihte suç sayılan bir fiilin daha sonra yürürlüğe giren kanun ile suç olmaktan çıkarılması veya ilga edilen kanuna nazaran anılan suç fiiline daha hafif bir ceza öngörülmesi durumunda mülga kanunun aleyhe hükümlerinin uygulanmaya devam edileceğinin kabul edilmesi, suçların ve cezaların ancak kanunla belirleneceğini emreden suç ve cezaların kanuniliği ilkesi karşısında bireylerin objektif olarak beklemeyecekleri dolayısıyla öngöremeyecekleri bir ceza ile cezalandırılmaları sonucunu doğuracaktır. Bunun ceza hukuku alanında kişilerin hukuki güvenliklerini anayasal güvenceye bağlamayı amaç edinen suç ve cezaların kanuniliği ilkesiyle bağdaştırılması mümkün değildir.

19. Öte yandan lehe ceza kanununun geçmişe uygulanması hukuk devletiyle bağlantılı olarak adalet ve hakkaniyet ilkelerinin de bir gereğidir. Gelişen sosyal düzen ve değişen toplumsal ihtiyaçlar karşısında artık suç oluşturmadığı kabul edilen veya daha hafif ceza öngörülen bir fiilin yalnızca daha önce işlenmiş olması nedeniyle daha ağır bir yaptırıma tabi tutulması adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

20. Anılan hususlar birlikte değerlendirildiğinde ceza yargılamasında lehe kanunun uygulanmasının Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında anayasal bir zorunluluk olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

21. Diğer yandan uluslararası hukukta lehe kanun uygulamasının suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir unsuru olarak görüldüğü konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de de fiilin işlenmesinden sonra kanunlarda bu fiile karşılık daha hafif bir ceza öngörülmesi durumunda fiili işleyene bu ikinci cezanın uygulanacağı ifade edilerek anılan ilke açıkça düzenlenmiştir.

22. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi; Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasıyla benzer içerikte olan Sözleşme'nin 7. maddesinin birinci paragrafına ilişkin içtihadında lehe kanunun uygulanması ilkesinin Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı dâhil bütün temel insan hakları metinlerinde tanındığını, artık Avrupa ve uluslararası ceza hukukunun temel bir ilkesi olduğunu, yargılama yapan mahkemenin suç oluşturan eyleme kanun koyucunun orantılı olarak belirlediği cezayı vermesinin 7. maddenin temel bir unsuru olan hukukun üstünlüğü ilkesiyle uyumlu olduğunu ifade etmektedir. Mahkeme ayrıca suç işleyene sadece suç işlediği tarihte öngörüldüğü gerekçesi ile daha ağır bir ceza verilmesinin ceza hukukunun temel ilkelerine aykırı bulunduğunu, bunun aynı zamanda suçun işlendiği tarihten sonra meydana gelen bütün yasal değişiklikleri ve toplumun o suç karşısındaki yaklaşım değişikliğini görmemek anlamına geldiğini, lehe olan ceza hükmünün geriye yürümesi ilkesinin cezaların öngörülebilir olması gerekliliğinin bir uzantısı olduğunu, buna göre suçun işlendiği tarihte yürürlükte olan ceza kuralı ile kesin bir hükmün verilmesinden önce kabul edilen bir ceza kuralı farklı ise hâkimin sanığın lehine olan ceza kuralını uygulaması gerektiğini belirtmiştir (Scoppola/İtalya(no. 2) [BD],B. No: 10249/03, 17/9/2009, §§ 105-109).

23. Nitekim sözü edilen anayasal ilke doğrultusunda düzenlenen 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Zaman bakımından uygulama" başlıklı 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasında lehe kanunun uygulanması ilkesi "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur" şeklinde ifade edilmiştir.

...

26. Kural, hukuk ve ceza normu ayrımı yapmaksızın Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla görülmekte olan davalara Kanun hükümlerinin uygulanmamasını öngörmektedir. Bu durum ceza hükümlerinin uygulanması bakımından farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede kural 6750 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce işlenen ve ceza davası açılmış bir suç yönünden bu Kanun'un ceza hükümlerinin uygulanmasına engel oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle kural, mülga Kanun döneminde işlenmiş ve anılan Kanun yürürlükte iken ceza davası açılmış suçlar hakkında önceki ve sonraki kanun hükümlerinden lehe olanın tespitine ve sonraki Kanun hükümlerinin lehe olması durumunda bunların uygulanmasına imkân vermemektedir. Bu durum suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında olan lehe kanunun uygulanması ilkesine aykırılık oluşturmaktadır."

43. Anayasa Mahkemesi lehe kanunun uygulanması ilkesinin Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti, 38. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkeleri ile güvence altına alındığını ifade ettiği bu kararında ayrıca Sözleşme'nin "Kanunsuz ceza olmaz" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci paragrafında "Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez." şeklinde; Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 15.

maddesinin birinci paragrafında ise “Hiç kimse, işlendiği zamanda ulusal ya da uluslararası hukuk bakımından suç sayılmayan bir fiil ya da ihmal yüzünden suçlu sayılamaz. Suç sayılan bir fiile, işlendiği zaman yürürlükte olan bir cezadan daha ağır ceza verilemez. Fiilin işlenmesinden sonra yasalarda bu fiile karşılık daha hafif bir ceza öngörülecek olursa, fiili işleyene bu ikinci ceza uygulanır.” biçiminde benzer bir kurala yer verildiğini hatırlatmıştır. Ayrıca Anayasa Mahkemesi suç tarihinden sonra yürürlüğe giren kanunun aynı fiili suç olmaktan çıkarması veya aynı suç için daha hafif bir ceza öngördüğü durumlarda diğer bir alt ilke olan lehe kanunun uygulanması ilkesinin gündeme geleceğini, işlendiği tarihte suç sayılan bir fiilin daha sonra yürürlüğe giren kanun ile suç olmaktan çıkarılması veya ilga edilen kanuna nazaran anılan suç fiiline daha hafif bir ceza öngörülmesi durumunda mülga kanunun aleyhe hükümlerinin uygulanmaya devam edileceğinin kabul edilmesinin suçların ve cezaların ancak kanunla belirleneceğini emreden suç ve cezaların kanuniliği ilkesi karşısında bireylerin objektif olarak beklemeyecekleri, dolayısıyla öngöremeyecekleri bir ceza ile cezalandırılmaları sonucunu doğuracağını davurgulamıştır (AYM, E.2019/9, K.2019/27, 11/4/2019, §§ 17, 18).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Kurul tarafından yapılan inceleme sonucunda başvurucu Şirket hakkında idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucu Şirket tarafından idari para cezasının iptali istemiyle açılan dava devam etmekte iken 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklik uyarınca idari para cezalarında ceza miktarının belirlenmesinde uygulanacak kriter değiştirilmiştir (bkz. § 14).

45. Başvurucu Şirket, karar düzeltme aşamasında anılan değişikliğin lehine olduğunu ve uygulanması gerektiğini ileri sürmüş ancak İDDK bu konuda herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Başvurucu Şirketin anılan değişikliğin lehine olduğu ve uygulanması gerektiği yönündeki iddiaları yargılama sürecinde dikkate alınmamıştır. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin başvurucu Şirketin fiilinin unsurlarına veya yaptırımına yönelik lehe kanun değişikliklerinin geriye yürümesini de güvence altına aldığı (bkz. § 41) açıktır.

46. Somut olayda idari para cezasının kanuni dayanağını teşkil eden 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrasının 5728 sayılı Kanun'la değiştirildiği görülmektedir. Başvurucu Şirketin eylemleri (bkz. § 10) nedeniyle verilecek ceza nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayrisafi gelirlerinin %10'una kadar olacağı hükme bağlanmıştır. Bu değişikliğin başvurucu Şirketin lehine olmasına karşın uygulanmasına yönelik bir değerlendirme yapılmadığı gibi neden uygulanmadığı yönünde bir açıklamada da bulunulmaksızın idari para cezası verilmesine esas olan eylemleri gerçekleştirdiğinden bahisle davasının reddedildiği anlaşılmaktadır.

47. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

48. Başvurucu Şirket; idari para cezası verilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı davanın hukuka aykırı olarak reddedildiğini, aynı soruşturma kapsamında bulunan şirketler tarafından açılan davalarda iptal kararları verilmesinin eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, farklı karar verilmesi nedenlerinin açıklanmaması dolayısıyla gerekçeli karar hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği yönündeki yukarıdaki tespit dikkate alındığında başvurucunun anılan hak ve ilkeler kapsamındaki şikâyetinin incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

51. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

52. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

53. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

54. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

55. Anayasa Mahkemesi, idari para cezasının miktarının belirlenmesine ilişkin olarak yeni düzenlemenin başvurucu Şirketin lehine olmasına karşın uygulanmasına yönelik bir değerlendirme yapılmadığı gibi neden uygulanmadığı yönünde bir açıklamada da bulunulmaksızın idari para cezası verilmesine esas olan eylemleri gerçekleştirdiğinden bahisle davasının reddedilmesi nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

56. Bu durumda suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Danıştay Onüçüncü Dairesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

57. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Danıştay Onüçüncü Dairesine (E.2007/10122, K.2010/1333) GÖNDERİLMESİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay İdari Dava Daireleri Kuruluna GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CİHAN YEŞİL (2)

B. No: 2016/12825 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/12825

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CİHAN YEŞİL BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/12825)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Cihan YEŞİL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlüyken götürüldüğü sınav merkezinde elindeki kelepçelerin çözülmemesi, elleri ve ayakları bağlı şekilde sınava girmek zorunda bırakılması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/6/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

10. 1976 doğumlu olan başvurucu, anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışma suçu nedeniyle müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş bir hükümlü olup Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktadır.

11. 22/5/2016 tarihinde gerçekleşen Kamu Personeli Seçme Sınavı'na (KPSS) katılmak üzere kolluk görevlileri eşliğinde sınava giren başvurucu, sınav süresi boyunca elleri ve ayakları kelepçeli bir biçimde tutulmuştur.

12. Başvurucu, kendisine tanınan eğitim hakkı çerçevesinde daha önce girdiği merkezî sınavlarda (YGS, LYS) da benzer bir uygulamanın yapıldığını iddia ederek kendisine eşlik eden kolluk görevlileri hakkında görevlerini kötüye kullandıkları ve sistematik işkence uyguladıkları iddiasına dayanarak Edirne Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) şikâyetçi olmuştur.

13. Savcılık 3/6/2016 tarihinde başvurunun şikâyetine ilişkin olarak kolluk görevlileri hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Karar gerekçesi şöyledir:

"Soruşturmaya konu olayda ilgili jandarma görevlilerinin Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 45/h. Maddesinde belirtilen 'Ceza infaz kurumlarının ve tutukevlerinin dış korumalarını sağlayıcı önlemleri alır. Tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakilleriyle muhafazalarını sağlar' hükmü uyarınca gerekli güvenlik önlemlerini aldıkları, bu nedenle olayda suç ve suç unsurunun bulunmadığı, tüm dosya kapsamından anlaşılmıştır"

14. Savcılık kararına karşı başvurucunun yaptığı itiraz, Edirne Sulh Ceza Hâkimliğinin 17/6/2016 tarihli kararıyla reddedilmiş, anılan karar başvurucuya 28/6/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 30/6/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Zorlayıcı tedbirlerin kullanılması" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar;

a) Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için,

b) Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle,

c) Diğer kontrol usûllerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin

emriyle,

Kullanılabilir."

17. 5275 sayılı Kanun'un "Nakillerde alınacak tedbirler" başlıklı 58. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kuruma veya başka bir yere götürülüp getirilmesi sırasında, halkla bir araya gelmelerine ve başkaları tarafından görülmelerine engel olacak tedbirler alınır.

(2) Hükümlü, havalandırma ve ışık durumu yetersiz araçlarla, eziyet verici veya onur kırıcı şekilde nakledilemez. Nakil sırasında alınacak tedbirler, hükümlünün firarını önleyici ve yukarıdaki fıkrada yazılı engelleri gerçekleştirici sınırları aşamaz, birbirleriyle ve görevlilerle herhangi bir tartışmaya girmelerini engelleyici boyutları geçemez."

18. 17/12/1983 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'nin 45. maddesinin (f) bendi şöyledir:

"Ceza infaz kurumlarının ve tutukevlerinin dış korumalarını sağlayıcı önlemleri alır. Tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakilleriyle muhafazalarını sağlar."

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tutukluların nakledilmesi sırasında kelepçe kullanımını incelediği Raninen/Finlandiya (B. No: 20972/92, 16/12/1997, §§ 52-59) kararında, başvurucunun kelepçeli bir şekilde nakledilmesi, kendisinin tutumundan kaynaklanan gerekli bir tedbir olmasa da olaydan birkaç ay sonra alınan sağlık raporlarında belirtilenbaşvurucunun ruhsal durumu ile ilgili olumsuz gelişmelerle kelepçeleme olayı arasında illiyet bağı kuramadığını belirterek bu muamelenin başvurucunun ruhsal durumu üzerindeki olumsuz etkisine ikna olmadığını açıklamış; olayda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesi için aranan asgari eşik seviyesinin aşılmadığını değerlendirmiştir.

20. Çocuk hükümlünün mahkemeye sevki sırasında kelepçe takılarak hareketlerinin kısıtlanmasını Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında bir muamele olarak görmeyen AİHM'e göre nakil sırasında kendisini veya başkasını yaralamasının engellenmesi amacıyla sabıkası bulunan başvurucu çocuğun yetişkinler gibi kelepçeli olarak sevkinin sağlanması, Sözleşme bakımından sorun oluşturmamaktadır (D.G./İrlanda, B. No: 39474/98, 16/8/2002)

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, KPSS'nin ilk oturumuna elleri ve ayakları kelepçeli olarak katıldığı için başarısız olduğunu, kolluğun keyfî uygulamasını şikâyet etmesine rağmen Savcılıkça etkili soruşturma yapılmadığını, daha önceki sınavlarda da benzer şekilde davranılması nedeniyle uygulamanın sistematik olarak işkenceye dönüştüğünü iddia ederek eğitim hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, ilgili hukuki düzenlemeler ile Anayasa Mahkemesi içtihatlarına yer vererek sınav sırasında kolluk görevlilerinin güvenlik için aldıkları tedbirlerin neler olduğu tespit edildikten sonra, bu uygulamaların başvurucunun hükümlü olması nedeniyle kaçınılmaz olarak alınması gereken tedbirlerin ötesinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

1. Uygulanabilirlik Yönünden

24. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

''Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

25. Anayasa’nın “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” kenar başlıklı 42. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

''Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

27. Başvurucu girmiş olduğu sınavda kelepçeli olması nedeniyle başarısız olmasından ötürü eğitim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de başvurucunun katıldığı sınavın kamuda çalışacak görevlilerin belirlenmesine yönelik kamu personeli seçme sınavı olması ve başarılı olması hâlinde eğitim görme amacının bulunmaması dikkate alındığında başvurucunun ihlal iddialarının eğitim hakkı kapsamında kalmadığı değerlendirilmiştir.

28. Dolayısıyla başvurucunun ihlal iddiaları, kelepçeli bir şekilde sınava girmesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kötü muamele sayılıp sayılmayacağı hususuyla sınırlı olarak incelenmesi gerekmektedir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

30. Diğer taraftan Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Sözleşme’nin 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme’nin 15. maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

31. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90). Mahpuslar, Anayasa’nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirken (İbrahim Uysal, B. No:

2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir (Turan Günana, § 35).

32. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." şeklindeki kural mahpuslara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus, 5275 sayılı Kanun'un "İnfazda temel ilke" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." ve yine aynı Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir." şeklindeki düzenleme ile açıkça vurgulanmıştır. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, § 36).

33. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetimsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu nedenle mahpuslar için bir ceza infaz kurumundaki yaşam tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir (Turan Günana, § 37). Anayasa'nın 17. maddesi, ceza infaz kurumunda tutulan bir mahpusun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (Turan Günana, § 39).

34. Yukarıda ifade edilen tüm hususların yanında ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir.Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23).

35. Tutuklu veya hükümlülerin ceza infaz kurumu dışında bulundukları süre boyunca kaçmalarının önlenmesi, kendilerine veya başkalarına zarar verme tehlikesinin bertaraf edilmesi amacıyla kolluk görevlileri tarafından kelepçe gibi bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçların kullanılması kural olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden sorun oluşturmamaktadır.

36. Elbette bu araçların kullanımında kamu makamlarının takdir yetkilerini, alınan tedbirin amacını aşacak boyutta keyfî kullanmaları kötü muamele yasağı kapsamında kalabilmektedir. Bu durumda öncelikle değerlendirilmesi gereken husus, alınan tedbirin makul seviyede sayılıp sayılmadığı ve sonuçları bakımından hakkında tedbir uygulanan kişideki fiziksel ve ruhsal etkilerinin kötü muamele oluşması bakımından aranan eşiği aşıp aşmadığıdır.

37. Somut olayda, müebbet hapis cezası ile hükümlü olan başvurucu, işlediği suçun niteliği itibarıyla yüksek güvenlikli bir ceza infaz kurumunda tutulmaktadır. Kolluk görevlileri eşliğinde talebi doğrultusunda memur alımı sınavına girmek için kurum dışına çıkarılan başvurucunun kaçmasının önlenmesi amacıyla alınacak güvenlik önlemlerinin de yüksek düzeyde tutulması gerektiği anlaşılabilir bir olgudur. Bu bağlamda başvurucunun dışarıda bulunduğu süre boyunca kelepçe kullanılarak bedensel hareketlerinin kısıtlanması makul bir tedbir kapsamında sayılmaktadır.

38. Öte yandan girdiği sınav süresi boyunca başvurucunun el ve ayaklarının kelepçeli tutulması, hareketlerini kısıtlayarak sınav başarısını etkileyecek düzeyde olabileceği değerlendirilse dahi salt bu durumun tek başına kötü muamele oluşturacağı sonucuna varmak mümkün görünmemektedir. Söz konusu bu müdahalenin başvurucunun fiziksel veya ruhsal bütünlüğü üzerinde olumsuz etki yarattığına ilişkin somut bir durum tespit edilmemekle birlikte özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaştığı da tespit edilememiştir.

39. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Hükümlü olarak ceza infaz kurumunda tutulan başvurucu kurum dışında girdiği bir sınav boyunca elleri ve ayakları kelepçeli bir halde tutulmuştur. Müebbet hapis cezası alan ve yüksek güvenlikli bir ceza infaz kurumunda tutulan başvurucunun kaçmasının önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği açıktır. Başvurucunun kaçma olasılığını önlemek için kelepçe takılması zorunlu bir önlem olarak görülebilir ama hem el, hem de ayaklara kelepçe takılması ulaşılmak istenen amaç için ölçülü olmayan bir aracın kullanılması anlamına gelmektedir. Ulaşılmak istenen amaca yönelik olarak başvurucunun hem el, hem de ayaklarının eş anlı olarak kelepçelenmesi ve bu şekilde sınava girmek zorunda bırakılması Anayasanın 17.maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında aranan asgari eşiğin geçildiği sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla, başvurucu insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muameleye maruz kalmıştır.

2. Başvurucunun, Anayasanın 17.maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleye tutulmama hakkının ihlal edildiği kanaatine ulaştığımdan, çoğunluk kararına katılmadım.

Üye Engin YILDIRIM

RAMAZAN DEMİRER VE TURGAY DEMİRER

B. No: 2016/13925 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/13925

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN DEMİRER VE TURGAY DEMİRER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/13925)

Karar Tarihi:17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Zeynep KARAKOÇ

Başvurucular : 1. Ramazan DEMİRER

2. Turgay DEMİRER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, usulüne uygun tebliğ edilmeyerek kesinleşen vergi ve ceza ihbarnameleri uyarınca düzenlenen ödeme emirlerinin iptali istemiyle açılan davaların reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 28/7/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından 2016/13925 ve 2016/13935 numaralı bireysel başvuru dosyalarının aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2016/13295 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin 2016/13925 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular hakkında düzenlenen vergi inceleme raporunda; başvurucuların araç alım ve satım faaliyetinde bulundukları, elde ettikleri geliri beyan etmedikleri belirtilmiştir. Belirlenen matrah üzerinden 2007-2011 yılları için vergi tarh edilmiş ve ceza kesilmiştir.

9. Vergi ve cezalara ilişkin ihbarnamelerin kesinleştiğinden bahisle de ödeme emirleri düzenlenmiştir. Ödeme emirlerinin dayanağı olan ihbarnameler, başvurucuların bilinen adresinde bulunamaması üzerine 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 103. maddesi uyarınca 23/12/2013 ve 29/12/2013 tarihlerinde ilanen tebliğe çıkarılmıştır. Başvurucular bu şekilde kesinleşen ihbarnamelerden ödeme emirlerinin tebliği ile haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Başvurucular ödeme emirlerinin iptali istemiyle Denizli Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davaları açmıştır.

10. Mahkeme 9/10/2014 ve 21/10/2014 tarihli kararlarıyla davaları reddetmiştir. Kararların gerekçesinde, tarh edilen vergi ve cezalara ilişkin ihbarnamelerin davacıların bilinen adreslerinde tebliğ edildiği vurgulanmıştır. Kararlarda, usulüne uygun olarak kesinleşmiş kamu alacağına ilişkin olarak tarhiyat safhasına yönelik iddiaların ödeme emri safhasında incelenmesine olanak bulunmadığını belirtmiştir. Başvurucular tarafından ödeme emrine karşı ileri sürülebilecek itiraz sebeplerinin varlığının da ortaya konulamadığından bahsederek kesinleşen kamu alacağının tahsili amacıyla düzenlenen ödeme emrinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

11. Başvuruculaların temyiz istemleri Danıştay Dördüncü Dairesince (Daire) görüşülmüştür. Daire 15/6/2015 tarihli kararlarla ilanen tebligatın geçersiz olduğu gerekçesiyle Mahkeme kararlarını oyçokluğuyla bozmuştur. Kararların gerekçesinde 8.11.2013 tarihinde mükellefin bilinen adresine ikinci kez gönderilen tebligatta davacının geçici olarak adresinde bulunmadığı hususunda tebliğ zarfı üzerine herhangi bir ibarenin yazılmaması, tebliğ zarfının tutanak haline getirilmemesi, ayrıca mükellef hakkında düzenlenen vergi inceleme raporları üzerinde yer alan ve davalı idarenin bilgisinde bulunan "Gerzele Mahallesi ... Sokak ... Yapı Sitesi ... Denizli" adresinin de bilinen adreslerden olmasına rağmen ihbarnamelerin bu adrese tebliğe çalışılmaması sebebiyle ilanen tebligatın geçersiz olduğu tespiti yapılmıştır. Karara muhalif kalan iki üye Mahkeme kararının onanması gerektiğini belirtmişlerdir.

12. Buna karşılık Daire karar düzeltme aşamasında 30/3/2016 tarihli kararlarıyla bu görüşünden dönerek oybirliğiyle bozma kararını kaldırmış ve mahkeme kararlarını onamıştır.

13. Başvurucular nihai kararları 30/6/2016 ve 1/7/2016 tarihlerinde tebellüğ etmelerinin ardından 28/7/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'un

55. maddesinin birinci fıkrasının uyuşmazlık tarihindeki hâli şöyledir:

"Amme alacağını vadesinde ödemiyenlere, 7 gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları lüzumu bir "ödeme emri" ile tebliğ olunur."

15. 6183 sayılı Kanun'un 58. maddesinin birinci fıkrasının uyuşmazlık tarihindeki hâli şöyledir:

"Kendisine ödeme emri tebliğ olunan şahıs, böyle bir borcu olmadığı veya kısmen ödediği veya zamanaşımına uğradığı hakkında tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde alacaklı tahsil dairesine ait itiraz işlerine bakan vergi itiraz komisyonu nezdinde itirazda bulunabilir. İtirazın şekli, incelenmesi ve itiraz incelemelerinin iadesi hususlarında Vergi Usul Kanunu hükümleri tatbik olunur."

16. 213 sayılı Kanun'un "Tebliğ esasları" kenar başlıklı 93. maddesinin ilk fıkrası şöyledir:

"Tahakkuk fişinden gayri, vergilendirme ile ilgili olup, hüküm ifade eden bilumum vesikalar ve yazılar adresleri bilinen gerçek ve tüzel kişilere posta vasıtasiyle ilmühaberli taahhütlü olarak, adresleri bilinmiyenlere ilan yolu ile tebliğ edilir. "

17. 213 sayılı Kanun'un 101. maddesi şöyledir:

"Bu Kanuna göre bilinen adresler şunlardır:

1. Mükellef tarafından işe başlamada veya adres değişikliğinde bildirilen işyeri adresleri,

2. Yoklama fişinde veya ilgilinin imzası bulunmak şartıyla yetkili memurlar tarafından bir tutanakla tespit edilen işyeri adresleri,

3. 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa göre oluşturulan adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresi.

Birinci fıkranın (1) ve (2) numaralı bentlerinde yazılı bilinen adreslerden tarih itibarıyla tebligat yapacak makama en son olarak bildirilmiş veya bu makamca tespit edilmiş olanı dikkate alınır ve tebliğ öncelikle bu adreste yapılır.

İşyeri adresinde tebliğ yapılacak olanların bu adresinde bulunamaması, işin bırakılması veya işin bırakılmış addolunması hallerinde tebliğ, gerçek kişilerde kendisinin, tüzel kişilerde bunların başkan, müdür veya kanuni temsilcilerinden birinin, tüzel kişiliği olmayan teşekküllerde ise bunları idare edenler veya varsa temsilcilerinden herhangi birinin adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresinde yapılır.

İşyeri adresi olmayanlara tebliğ, doğrudan adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresinde yapılır. "

18. 213 sayılı Kanun'un "Tebliğin ilanla yapılacağı haller" kenar başlıklı 103. maddesi şöyledir:

"Aşağıda yazılı hallerde tebliğ ilan yoluyla yapılır:

1. Muhatabın bu Kanunun 101 inci maddesi kapsamında bilinen adresi yoksa,

2. Bu Kanunun 101 inci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerinde sayılan bilinen adreste tebliğ yapılamaması hâlinde, muhatabın adres kayıt sisteminde kayıtlı bir adresi bulunmazsa,

3. Yabancı memleketlerde bulunanlara tebliğ yapılmasına imkân bulunmazsa,

4. Başkaca nedenlerden dolayı tebliğ yapılmasına imkân bulunmazsa"

19. 213 sayılı Kanun'un "İlanın neticeleri" kenar başlıklı 106. maddesi şöyledir:

"İlan üzerine bizzat veya bilvekale müracaat edenlere, yerinde, adres bildirenlere ise posta ile tebliğ yapılır.

Posta ile yapılan bu tebliğ hakkında da 100 üncü madde hükmü cari olur.

İlan tarihinden başlıyarak bir ay içinde ne vergi dairesine müracaat yapmış ve ne de adresini bildirmiş olanlara bir ayın sonunda tebliğ yapılmış sayılır. "

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) yerleşik içtihadı uyarınca, Sözleşme ile korunan hak ve özgürlükleri ihlal etmediği sürece ulusal mahkemelerce yapılan hukuki ya da maddi hataları ele almanın kendi görevi olmadığını belirtmektedir (García Ruiz/İspanya [BD], B. No: 30544/96, 21/1/1999, § 28; Perez/Fransa [BD], B. No: 47287/99, 12/2/2004, § 82). Bu içtihada göre Sözleşme'nin 6. maddesi adil yargılanma hakkını güvenceye almakla birlikte delillerin kabul edilebilirliğine ya da delillerin nasıl değerlendirileceğine ilişkin herhangi bir kural koymaz, bu hususlar öncelikli olarak ulusal hukukun ve mahkemelerin düzenleme alanına girer. Normal şartlarda ulusal mahkemelerin belirli delil unsurlarına veya önlerindeki uyuşmazlıktaki tespit ya da değerlendirmelere tanıyacakları ağırlık gibi meseleler Mahkemenin yeniden inceleme alanına girmez. AİHM, bir dördüncü derece yargı yeri gibi davranmamalıdır; dolayısıyla keyfî olduğu ya da makul olmadığı açıkça görülebilecek tespitlerde bulunmadıkları takdirde ulusal mahkemelerin kararlarını 6. maddenin birinci fıkrası kapsamında sorgulamaz (Bochan/Ukrayna (No.2) [BD], B. No: 22251/08, 5/2/1015, § 61).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucular adlarına tarh edilen vergi ve kesilen cezaların usulüne uygun tebliğ edilmeksizin tahakkuk ettirildiğini, düzenlenen ödeme emrine karşı açtıkları davalarda konuyla ilgili iddialarının dinlenilmediğini belirtmişlerdir. Bilinen üç ayrı adreslerinin olmasına rağmen ilanen tebliğ yapılması nedeniyle haklarındaki vergi incelemesinden haberdar olamadıklarını, ifadelerinin alınamadığı, bu sebeple vergi ve cezalara ilişkin ihbarnamelerine karşı dava açamadıklarını, dolayısıyla esasa ilişkin iddialarını dile getiremediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca uygulanan hacizler nedeniyle bankalarla

çalışamadıklarını, gayrimenkul alıp satamadıklarını ve kredi çekemediklerini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sümekte ise de başvurucuların şikâyetinin özü, usulüne uygun tebligat yapılmaması nedeniyle kesinleşen vergi ve cezalara ilişkin iddialarının ödeme emri aşamasında dikkate alınması gerektiğine ilişkin olup ihlal iddiasının bir bütün olarak adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

26. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

27. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme "kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi" olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

28. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

29. 6183 sayılı Kanun'un 55. maddesinde amme alacağının vadesinde ödemeyenlere 7 gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları lüzumunun bir ödeme emri ile tebliğ olacağı düzenlenmiştir. Bu hükme göre, bir amme alacağı için ödeme emri

düzenlenebilmesi için vadesinde ödenmemiş olması gerekir. Amme alacağının vadesi, buna dair ihbarnamenin tebliğinden itibaren işlemeye başlamaktadır. Dolayısıyla vadenin işlemeye başlaması için ihbarnamenin mükellefe tebliğ edilmiş olması önem taşımaktadır.

30. Olayda ihbarnameler 1/11/2013 ve 8/11/2013 tarihlerinde başvuruculların bilinen adresi olan Küçükdere Köyü/Denizli adresine iki kere tebligata çıkarılmıştır. Ancak her ikisinde de mükellefin adreste bulunmadığı gerekçesiyle tebligat zarfı iade edilmiş ve ilanen tebligat yoluna gidilmiştir. Mahkeme ihbarnamelerin başvuruculların belirtilen adresine tebligata çıkarılmasını yeterli görerek ilanen tebligatın koşullarının oluştuğu kanaatine varmıştır. Dairesi ise temyiz incelemesinde, 8/11/2013 tarihinde gönderilen tebligat zarfının üzerinde mükellefin geçici olarak adresinde bulunmadığı hususunun tebliğ zarfı üzerine işlenmediği ve tebliğ zarfının tutanak haline getirilmediği, ayrıca davalı idarenin bilgisinde bulunan "Gerzele Mahallesi ... Sokak ... Yapı Sitesi ... Denizli" adresinin de bilinen adreslerden olmasına rağmen ihbarnamelerin bu adrese tebliğe çalışılmadığı gerekçesiyle tebligatın usul olduğuna oyçokluğuyla karar vermiş ve kararı bozmuştur. Buna karşı Daire karar düzeltme aşamasında bu görüşünden dönerek oybirliğiyle bozma kararlarını kaldırmış ve mahkeme kararlarını onamıştır.

31. Dolayısıyla başvuruculların ileri sürdüğü iddiaların yargılama sürecinde detaylı bir biçimde tartışıldığı görülmektedir. İlanen tebligatın şartlarını belirlemenin ve bu bağlamda vergi dairesinde bilinen tüm adreslere tebligat gönderilmesi gerekip gerekmediğini değerlendirmenin derece mahkemelerinin takdirinde olduğu ve Anayasa Mahkemesinin açık keyfîlik hariç derece mahkemesinin yorumlarına müdahale edemeyeceği vurgulanmalıdır. Somut olayda ihbarnamelerin başvuruculların bilinen bir adresine gönderildiği tespit edildiğine göre bilinen diğer adreslerine gönderilmeden yapılan ilanen tebligatın geçerli kabul edilmesinde Anayasa Mahkemesince müdahale edilmesi gereken bir keyfîliğin bulunduğu tespit edilememiştir.

32. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Celal Mümtaz AKINCI bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılama yapılmadığına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM ile Celal Mümtaz AKINCI'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvuruculara üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuruculara, adlarına tarh edilen vergi ve kesilen cezaların usulüne uygun tebliğ

edilmeksizin tahakkuk ettirildiğini, düzenlenen ödeme emrine karşı açtıkları davalarda konuyla ilgili iddialarının dinlenmediğini belirtmişlerdir. Bilinen üç ayrı adreslerinin olmasına rağmen ilanen tebligat yapılması nedeniyle haklarındaki vergi incelemesinden haberdar olamadıklarını, ifadelerinin alınamadığını, bu sebeple vergi ve cezalara ilişkin ihbarnamelere karşı dava açamadıklarını, esasa ilişkin iddialarını dile getiremediklerini ifade etmişlerdir.

2. Davalı idarenin, Vergi ve ceza ihbarnamelerinin 01.11.2013 tarihinde "Küçükdere Köyü" adresine gönderildiğini, muhatabın "geçici olarak evden ayrılması nedeniyle" ihbarnamelerin tebliğ edilemediğini, 08.11.2013 tarihinde AYNI ADRESE tekrar gidilip tebligat yapılamaması üzerine ilanen tebligat yoluyla vergi ve cezaların kesinleştiğini savunduğunu oysa olayda VUK 103 maddesindeki ilanen tebligat şartlarının oluşmadığını belirten başvurucular, VUK'nun 103/2 maddesinde: "Bu kanunun 101 inci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerinde sayılan bilinen adreste tebligat yapılamaması halinde, muhatabın adres kayıt sisteminde kayıtlı bir adresi bulunamazsa." Ancak ilanen tebligat yoluna başvurulabileceğini Kanun'un bu hükmü yerine getirilmeden gerçekleştirilen ilanen tebligatın usulsüz olduğunu, bu hususu belirterek açtıkları davanın da reddedildiğini böylece Adil Yargılanma, Mahkemeye Erişim, Gerekçeli Karar ve Mülkiyet Haklarının ihlal edildiğini iddia etmektedirler.

3. Yargılama esnasında dosyayı temyizen inceleyen Danıştay Dördüncü Dairesi (tebligat sürecini tafsilatlı olarak tartıştıktan sonra); "davacının bilinen adres olarak nitelendirilen adreslerinden Küçükdere köyü adresine ikinci kez tebliğe gidildiği, davacının geçici olarak adresinde bulunmadığı hususunda tebliğ zarfı üzerine herhangi bir ibare yazılmadığı, tebliğ zarfının tutanak haline getirilmediği, böylelikle usulüne uygun olarak tebliğin tamamlanmadığı, ayrıca davacı hakkında düzenlenen vergi inceleme raporları üzerinde yer alan ve davalı idarenin bilgisinde bulunan "Gerzele Mahallesi 505 Sokak Semerciler Yapı Sit. B2 Blok No:7 Denizli" adresinin de bilinen adreslerden olmasına rağmen ihbarnamelerin bu adrese tebliğe çalışılmadığı bu sebeple ilanen tebliğ şartları oluşmadan ilanen tebliğ yapıldığı anlaşıldığından kesinleşmiş kamu alacağından söz edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.... Davacı adına düzenlenen dava konusu ödeme emrinde ve bu ödeme emrine karşı açılan davayı reddeden Vergi Mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır. Bu nedenle temyiz isteminin kabulüne ve Denizli Vergi Mahkemesinin 21.10.2014 günlü ve E:2014/382 K:2014/697 sayılı kararının BOZULMASINA..." karar vermiştir (15.6.2015 gün, E:2014/9144, K:2015/3340).

4. Yerel mahkeme kararını iki sayfalık ayrıntılı ve gerekçeli bir kararla bozan Danıştay Dördüncü Dairesi, Denizli Vergi Dairesinin Karar Düzeltme talebi üzerine, hiçbir gerekçe belirtmeden bozma kararından dönmüş ve Denizli Vergi Mahkemesinin kararının bu defa onanmasına karar vermiştir.

5. Derece mahkemesinin aynı maddi veya hukuki olguyla ilgili olarak başka bir yargı merciinin vardığından farklı bir sonuca ulaşması hâlinde bunun dayanaklarını gerekçeli kararında göstermesi beklenir. Anayasa'da güvenceye bağlanan tüm temel hak ve özgürlüklerin yorumunda gözetilmesi gereken temel bir ilke olarak düzenlenen hukuk devleti ilkesi, yargı organlarının aynı maddi veya hukuki olgularla ilgili olarak çelişkili kararlar vermekten mümkün olduğunca kaçınmasını gerekli kılar. Aynı maddi veya hukuki vakıalarla ilgili olarak farklı kararlar verilmesi hukuk devleti ilkesini zedeleyebileceği gibi kişilerin hukuka olan inancını da zayıflatabilir. Bu nedenle bir maddi veya hukuki vakıa ile ilgili olarak başka bir yargı mercii tarafından bir kimse lehine karar verildiği, ancak diğer

bir yargı merciinin aynı olgu hakkında farklı bir sonuca ulaştığı durumlarda bunun gerekçesinin belirtilmesi gerekir. Yargı merciinin bu gibi durumlarda gerekçe gösterme yükümlülüğü, kişilerin hukuka olan güvenlerinin sarsılmaması için hayati öneme sahiptir. (Mehmet Okyar, B. No:2017/38342, 13/02/2020 § 29)

6. Bu yüzden karar düzeltme aşamasında; "Temyiz dilekçesinde ileri sürülen iddialar, bozulması istenilen kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde olan kararın bozulmasını sağlayacak durumda görülmemiştir. Bu nedenle temyiz isteğinin reddine, Denizli Vergi Mahkemesinin 21.10.2014 günlü 2014/382-697 sayılı karanının onanmasına oy birliği ile karar verildi." Denilmek suretiyle önceki bozma kararından tatmin edici bir gerekçeye yer verilmeden dönülmesi Gerekçeli Karar Hakkının ihlali mahiyetindedir.

7. AİHM, Sözleşme sisteminin, bazı durumlarda, Sözleşmeci Devletlerin Sözleşme'nin 6. maddesiyle güvence altına alınan haklardan etkili olarak yararlanılmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almasını gerektirdiğini (Vaudelle/Fransa, B. No: 35683/97, 3/1/2001 §52), bunun her şeyden önce hakkında dava açılan kişinin durumdan haberdar edilmesi gerektirdiğini ifade etmektedir (Dilipak ve Karakaya/Türkiye, B. No:7942/05 ve 24838/05, 4/3/2014 §77).

8. 213 sayılı Kanun 100. maddesinde, bilinen adrese gönderilen mektupların muhatabına teslim edildiği tarihte tebliğ edilmiş sayılacağı belirt(il)miş, 101. maddesinde ise sayma yoluyla bilinen adreslerin neler olduğunu kural altına al(ın)mıştır. Bu maddeye göre mükellef tarafından işe başlamada bildirilen adreslerin, adres değişikliğinde bildirilen adreslerin, işi bırakmada bildirilen adreslerin, vergi beyannamelerinde bildirilen adreslerin, yoklama fişinde tespit edilen adreslerin, vergi mahkemesinde dava açma dilekçelerinde ve cevaplarında gösterilen adreslerin, yetkili memurlar tarafından bir tutanakla tespit edilen adreslerin, bina ve arazi vergilerinde komisyonlarca tahrir varakalarında tespit edilen adreslerin bilinen adresler olarak sayıldığı görülmektedir. (Ahmet Türko, B. No:2013/5949 13/02/2015 §55).

9. Başvuru konusu olayda ise vergi ceza ihbarnamesinin 213 sayılı Kanun'un 101. maddesinde sayılan ve "bilinen adres" olarak nitelendirilen adreslerin dışında bir adrese posta yoluyla tebliğ edilmeye çalışıldığı, ancak adreste başvurucunun tanınmadığından bahisle ilanen tebliğ yoluna gidildiği, başvurucunun ilanen tebliğden haberdar olamaması ve buna bağlı olarak dava açamaması üzerine alacağın kesinleştiği gerekçesiyle ödeme emrinin düzenlendiği ve başvurucu tarafından ödeme emrine karşı açılan davada tebligatın usulüne uygun olarak yapıldığı tespitine yer verildiği görülmektedir. (B. No:2013/5949 13/02/2015 §57).

10. Bu durumda, vergi dairesinin 213 sayılı Kanun'da sayılan bilinen adresler dışında bir adrese gönderdiği ihbarnamenin tebliğinin yapılamamış olması nedeniyle ilanen tebliğ yolunu kullandığı, başvurucunun adresinin araştırılması için çalışma yaptığı konusunda bir verinin dava dosyası kapsamında bulunmadığı ve bu sebeple başvurucunun güncel adresine ulaşmada yeterli özeni göstermediği anlaşılmakla, başvurucunun ihbarnameye karşı dava açma hakkını kullanmasının engellenmesi ve bu sebeple ihbarnameye konu kamu alacağının kesinleşmesi sonrasında düzenlenen ödeme emrine karşı sınırlı bir itiraz hakkı bulunması nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği anlaşılmaktadır. (B. No:2013/5949, 12/3/2015, §58).

11. Somut olayda da bu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Bu nedenle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı

kapsamındaki gerekçeli karar ve mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiği düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmadık.

Üye Engin YILDIRIM Üye Celal Mümtaz AKINCI

DELİL EK

B. No: 2016/14159 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/14159

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DELİL EK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/14159)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucu : Delil EK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, posta yoluyla gönderilen basılı yayının ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucuya teslim edilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/7/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir. Aynı kararla başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına da karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, olay tarihinde terör suçundan hükümlü olarak Alanya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz

Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

7. Başvurucuya 8/4/2016 tarihinde yazarı Abdullah Öcalan olan beş ciltlik "Demokratik Uygarlık Çözümü" isimli kitap kargo yoluyla gönderilmiştir. Söz konusu kitabı inceleyen Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu Başkanlığı (Eğitim Kurulu), kitap hakkında bazı mahkemelerce verilmiş yasaklama kararlarının olması nedeniyle kitabın başvurucuya verilmemesine ve ilgili yasaklama kararları gereğince kitaplara el konulmasına karar vermiştir.

8. Başvurucu, bu karara karşı Alanya İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik söz konusu şikâyetin reddine karar vermiştir.

9. Başvurucu, Hâkimliğin anılan kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Alanya 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 10/6/2016 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Mahkemenin kararı 20/6/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 20/7/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. İlgili hukuk için bkz. İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018, §§ 15-19.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu; sosyoloji öğrencisi olduğunu, kendi alanını ilgilendiren konularda araştırmalar yaptığını, özellikle toplumsal sorunları işleyen kitaplara ihtiyaç duyduğunu, bu nedenlerle başvuruya konu kitabı temin etmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bundan başka başvurucu söz konusu kitap hakkında verilen yasaklama kararının Anayasa Mahkemesinin 2013/409 başvuru numaralı dosyasında ifade özgürlüğünün ihlali olarak değerlendirildiğini, bu nedenle kitabın yayımında ve okunmasında bir hukuka aykırılık olmadığının açıkça ortaya çıktığını ifade etmiştir. Tüm bu nedenlerle başvurucu, gönderilen kitabın kendisine verilmemesinin ifade ve haberleşme özgürlüklerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararında, tutuklu ve hükümlülere kargo yoluyla ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen veya hükümlü ve tutukluların kendi satın aldıkları süreli ya da süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 24; İbrahim Kaptan (2), § 23). Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında başvurucunun şikayetinin ifade özgürlüğü bağlamında incelenmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi İbrahim Kaptan (2) kararında tutuklu ve hükümlülere kargo yoluyla ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen -ders kitapları hariç- süreli ya da süresiz yayınların tümünün kategorik olarak ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesinin ifade özgürlüğüne yönelik bir ihlal oluşturmadığı sonucuna varmıştır. Anılan kararda, tutuklu ve hükümlülere

gönderilen yayınların Anayasa Mahkemesince kabul edilen ilke ve kriterler ışığında incelenerek mahpuslara verilmesini istemenin ceza infaz kurumu idareleri üzerinde kurum düzeni ve güvenliği ile suç işlenmesinin önlenmesi görevlerini layıkıyla yerine getirmelerine engel olacak derecede yükümlülük oluşturmasına yol açabileceği belirtilmiştir (İbrahim Kaptan (2), §§ 33-37).

15. Yukarıda yer verilen içtihat doğrultusunda somut olayda, kargo yoluyla gönderildiği anlaşılan kitabın Ceza İnfaz Kurumu idaresince başvurucuya teslim edilmemesi şeklindeki müdahalenin başvurucunun ifade özgürlüğü yönünden bir ihlal teşkil etmediğinin açık olduğu değerlendirilmiştir.

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EROL ÇİÇEK

B. No: 2016/14282 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/14282

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EROL ÇİÇEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/14282)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Erol ÇİÇEK

Vekili : Av. Öznur ÇİÇEK BİLDİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; mahkeme kararının uygulanmaması, kararı uygulamayan kamu görevlileri hakkında yapılan suç duyurusunun sonuçsuz kalması ve yürütmenin durdurulması istemine ilişkin kararın verilmesi sürecinin uzun sürmesi ile savunma ve cevap sürelerinin davalı idare lehine uzatılması nedenleriyle makul sürede yargılanma, kararların icrası, silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Orhangazi Belediyesi (Belediye) tarafından Bursa'nın Orhangazi ilçesi Gölyolu No: 26 adresinde faaliyette bulunan C.D. A.Ş. adına ek tesis kurulmasına ilişkin 5/3/2013 tarihli ve 41 sayılı ruhsat işlemi tesis edilmiştir.

A. Olayla İlgili Yargısal Süreç

8. Aynı ilçede ikamet eden başvurucu tarafından anılan ruhsatın yürütmesinin durdurulması ve iptali için Bursa 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır. Mahkeme 30/4/2014 tarihli kararıyla dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Mahkeme kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yukarıda yer verilen plan hükümleri ile tüm dosya kapsamının değerlendirilmesi sonucunda; ülkemizin korunması gerekli doğal yaşam alanı ve su havzası olan İznik Gölü'ne ait koruma alanı içinde ve 1/100000 ölçekli planda irdelenecek sanayi alanında diğer bir deyişle mevcut kullanımı üst ölçekli plan kararları ile çeliştiği için 1/100000 ölçekli plan kararları ve uygulama hükümleri doğrultusunda tekrar ele alınarak sağlıklaştırılması gereken alanda kalan metal döküm tesisine mevcut kapasitesini ve çalışma, inşaat alanını genişletecek şekilde izin ve ruhsat verilmesinin 1/100000 ölçekli plan ve plan hükümlerine, 1/25000 ölçekli plan ve plan hükümlerine, İznik Gölü havzası koruma ilkelerine ve ilgili mevzuata aykırı olduğu sonucuna varıldığından, dava konusu işlemde hukuka uygunluk görülmemiştir."

9. Mahkeme kararına karşı Belediye tarafından yapılan temyiz başvurusu Danıştay Altıncı Dairesinin 16/6/2016 tarihli kararıyla reddedilerek karar onanmıştır. Temyiz incelemesi sonucunda verilen karara karşı Belediye tarafından yapılan karar düzeltme başvurusu aynı Dairenin 26/2/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

10. Başvurucu 10/8/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurucunun uygulanmadığını ileri sürdüğü kararın gereklerinin yerine getirilip getirilmediği hususlarında Anayasa Mahkemesince Belediyeden bilgi istenmiştir. Belediye tarafından gönderilen 2/9/2019 tarihli yazı ve eklerinde dava konusu yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesinin 24/4/2017 tarihinde iptal edilerek mal sahibine tebliğ edildiği belirtilmiş ve ilgili belgeler yazı ekine iliştirilmiştir.

B. Olayla İlgili Ceza Soruşturması Süreci

12. Başvurucu, Mahkemenin iptal kararı üzerine 23/7/2014 tarihli dilekçe ile Belediyeden mahkeme kararının uygulanmasını talep etmiştir.

13. Başvurucu, Belediye tarafından mahkeme kararının uygulanmaması sebebiyle söz konusu kararı uygulamayan kamu görevlileri hakkında Orhangazi Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) suç duyurusunda bulunmuştur.

14. Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan şikâyet üzerine dava konusu yapının bulunduğu yerde 21/10/2014 tarihinde inceleme yapılmış, Olay Yeri İnceleme ve Görgü Tespit Tutanağı düzenlenmiştir. Tutanakta; mühürlenen bina ve çevresinin büyük bir alan olduğu ve binada çalışma olduğu, Belediye tarafından tesisin sadece bir kapısının mühürlendiği, mühürlü alan

içinde kimsenin bulunmadığı, mühürlü kapı haricinde tesise giriş yapılabilecek sekiz kapının daha olduğu fakat bu kapıların mühürlenmediği belirtilmiştir.

15. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Belediye Başkanı için İçişleri Bakanlığından ve diğer kamu görevlileri hakkında ilgili Kaymakamlıktan soruşturma izni istenmiş fakat soruşturma izni verilmemiştir. Bu durum üzerine başvurucu tarafından Belediye Başkanı hakkında Danıştay Birinci Dairesine, diğer görevliler hakkında Bursa Bölge İdare Mahkemesine itiraz yoluna başvurulmuştur.

16. Başvurucunun soruşturma izni verilmemesi kararına karşı yaptığı itirazlar Danıştay Birinci Dairesinin 8/1/2015 tarihli kararıyla reddedilmiş, Bursa Bölge İdare Mahkemesi tarafından ise soruşturma izni verilmesine karar verilmiştir.

17. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 11/2/2016 tarihli karar ile Belediye Başkanı dışındaki diğer kamu görevlileri hakkında da İçişleri Bakanlığından izin alınması gerektiği, bu durumda yetkili merciden alınmış bir izin bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir.

18. Başvurucu Cumhuriyet Başsavcılığı kararının anayasal haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine 2016/75982 numaralı dosyası ile bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi 23/2/2018 tarihli kararıyla anılan başvuruyu süre aşımı gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kararların İcrası Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, lehine hüküm kurulan mahkeme kararının idare tarafından uygulanmadığı gerekçesiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu çerçevede başvurucunun yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özünün lehine hüküm kurulan yargı kararının uygulanmaması hususuna ilişkin olduğu görüldüğünden belirtilen ihlal iddiası niteliği gereği kararların icrası hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı veya davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, bir temel hak niteliği taşımanın ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uyma zorunluluğunu ve mahkeme kararlarının değiştirilemeyeceğini, uygulanmasının geciktirilemeyeceğini ifade eden 138. maddesinin de adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 57).

23. Anayasa’nın 36. maddesinde ifade edilen hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır (AYM, E.2009/27, K.2010/9, 14/1/2010).

24. Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri de mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve aynı zamanda mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte onu tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle yargı kararlarının uygulanması mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Buna göre yargılama sonucunda mahkemenin bir karar vermiş olması yeterli değildir, ayrıca bu kararın etkili bir şekilde uygulanması da gerekir. Hukuk sisteminde, nihai mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren düzenlemeler bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi hâllerinde mahkemeye erişim hakkı da anlamını yitirecektir (Ahmet Yıldırım, B.No: 2012/144, 2/10/2013, § 28).

25. Davaya taraf olan kişinin etkin korunması ve hukuka uygunluğun sağlanması, idarenin kendisi hakkında verilebilecek nihai yargı kararlarına uymasını gerektirmektedir. İdareler yargı kararını uygulamayı reddediyor, ihmal ediyor ya da onu uygulamayı geciktiriyorsa bu durumda davada taraf olan kişinin davanın safahatı süresince yararlandığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinde öngörülen teminatlar, her türlü varlık nedenini kaybedecektir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu yorumuyla yargı yerine ulaşma hakkının sadece teorik olarak tanınmasını değil aynı zamanda o yargı yerinden alınan nihai kararın icrasına yönelik meşru bir beklentiyi de koruduğunu kabul etmektedir (Arman Mazman, § 60).

26. Anayasa'nın 138. maddesinde mahkeme kararlarına uyma, bu kararları değiştirmeksizin yerine getirme hususunda yasama ve yürütme organları ile idare makamları lehine herhangi bir istisna kurala yer verilmemiştir. Yargı kararlarının ilgili kamu otoritelerince zamanında yerine getirilmediği bir devlette, bireylerin yargı kararıyla kendilerine sağlanan hak ve özgürlükleri tam anlamıyla kullanabilmesi mümkün olmaz. Dolayısıyla devlet; yargı kararlarının zamanında yerine getirilmesini sağlayarak bireyler aleyhine oluşabilecek hak kayıplarını engellemekle, bu yolla bireylerin kamu otoritelerine ve hukuk sistemine olan güven ve saygılarını korumakla yükümlüdür. Bu sebeple hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir devlette, bireylerin kamu otoritesine ve hukuk sistemine olan güven ve saygılarını koruma adına vazgeçilemez bir görev ifa eden yargı kararlarının zamanında yerine getirilmeyerek sonuçsuz bırakılması kabul edilemez (Arman Mazman, § 61).

27. Başvurucu her ne kadar mahkeme kararının uygulanmadığından şikâyetçi olmaktaysa da idari yargıda verilecek iptal kararları sonucunda idarenin iptal kararı üzerine yeni bir işlem tesis etmesinin gerekip gerekmediği davaya konu işlemin konusuna ve mahkeme kararının gerekçesine göre belirlenmektedir. Başvurucu tarafından açılan iptal davasının konusu Belediye tarafından verilen 5/3/2013 tarihli ve 41 sayılı ruhsatın iptali talebidir. Belediye tarafından Mahkemenin iptal kararı üzerine ruhsatın ve yapı kullanma izninin iptal edilerek mal sahibine tebliğ edildiği belirtilmiştir (bkz. § 11).

28. Ruhsatı iptal edilen veya ruhsatsız olan yapıların kullanılmasının tespiti üzerine söz konusu yapının mühürlenmesi, yıkım kararının gerekip gerekmediği, yıkılması gerekiyorsa

yıkılmasına karar verilmesi ayrı bir idari/adli sorumluluğu ve işlemleri gerektirmesi sebebiyle anılan işlemler somut başvuruya konu mahkeme kararının icrası kapsamında değerlendirilemez.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kararların icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Suç Duyurusunun Sonuçsuz Kaldığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu, yargı kararının yerine getirilmemesi sebebiyle ilgili kamu görevlileri hakkında Cumhuriyet Savcılığına yaptığı suç duyurusunun sonuçsuz kaldığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

31. Başvurucunun ilgili kamu görevlileri hakkındaki suç duyurusunun sonuçsuz kaldığına ilişkin şikâyeti ile ilgili Anayasa Mahkemesine 2016/75982 numaralı dosyası ile yapmış olduğu bireysel başvuru sonucunda Anayasa Mahkemesi 23/2/2018 tarihli kararıyla anılan başvuruyu süre aşımı gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur.

32. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayda ileri sürülen ihlal iddiaları ile ilgili olarak daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu tespit edildiğinden başvurunun bu kısmının mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu, bireysel başvuru konusu davada talep edilen yürütmenin durdurulmasına ilişkin istemin Mahkeme tarafından 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'ndaki sürelerin geçirilmesinden sonra verilmesi sebebiyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

35. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

36. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen

bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

37. Anılan kararda özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

38. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu 2577 sayılı Kanun'da savunma ve cevap sürelerinin kesin olmak üzere düzenlendiğini, bu sürelerin idare lehine uzatıldığını belirterek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılanma ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

41. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuruda başvurucu, ihlal edildiğini iddia ettiği Anayasa hükmü ile ilgili somut olay çerçevesinde açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını kanıtlamak zorundadır. Soyut birtakım Anayasa hükümlerine atıfta bulunulmuş olması iddiaların ispatlandığı anlamına gelmez. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, Anayasa'ya aykırılığın soyut biçimde ileri sürülmesini sağlayan bir yol olarak düzenlenmemiştir (Halil İbrahim Aydın ve diğerleri, B. No: 2014/483, 19/11/2014, § 29).

42. Başvurucunun ihlal iddiasının dayanağı olan tüm olayları göstermesi, başvuruyu aydınlatacak ve hükmün esasını etkileyecek argümanları destekleyici tüm belgeleri başvuru dilekçesine eklemesi gerekir. Şayet bir belge elde edilememişse bunun da nedenleri açıklanmalıdır. Somut başvuruda başvurucu bu koşulları yerine getirmeyerek iddialarını temellendirmediğinden başvurusunun esasının incelenmesi imkânı bulunmamaktadır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, § 26).

43. Başvurucu, ileri sürdüğü ihlal iddialarının kendisini ne şekilde mağdur ettiğine ilişkin somut bir neden belirtmemiş; bu iddialarla ilgili herhangi bir bilgi ve belge sunmamıştır. Başvurucu, İdarenin süresinden sonra vermiş olduğunu iddia ettiği hangi savunmasının Mahkeme kararına esas teşkil ettiğini de belirtmemiştir. Kaldı ki, yargılamanın sonunda hüküm başvurucu lehine verilmiştir. Bu açıdan söz konusu iddiaların soyut nitelikte olduğu ve temellendirmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın temellendirilemediğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kararların icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Suç duyurusunun sonuçsuz kaldığına ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEKİR ÖZENİR

B. No: 2016/18509 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/18509

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEKİR ÖZENİRBAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/18509)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Bekir ÖZENİR

Vekili : Av. Hürriyet SÜMER KALA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru yakalama, gözaltı ve tutuklama işleminin hukuka aykırı olması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; mal varlığına tedbir konulması nedeniyle mülkiyet hakkının; avukat yardımından yararlandırılma ve savunma hakkının kısıtlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının; gözaltı ve tutuklama sürecindeki bir takım uygulamalar nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, Yargıtay 19. Ceza Dairesi üyesi olarak görev yapmıştır. Soruşturma sürecinde ise başvurucunun meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

7. Darbe teşebbüsü sonrası Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında Cumhuriyet savcısının 16/7/2016 tarihli yazılı talimatıyla "Türkiye genelinde hükümeti devirmeye ve anayasal düzeni cebren ilgaya teşebbüs etmek suçunun hâlen işlenmeye devam edildiği, bu suçu işleyen Fetullah[çı] Terör Örgütlenmesi üyelerinin yurt dışına kaçıp saklanma ihtimali bulunduğu" gerekçesiyle başvurucunun tutuklanmasının sağlanması amacıyla yakalanmasına, gözaltına alınmasına, konutu, aracı ve işyerinde arama yapılmasına karar verilmiştir.

8. Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne bağlı polislerce Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin arama kararına istinaden başvurucunun konutu, işyeri ve aracında 18/7/2016 tarihinde arama yapılmış ve başvurucu aynı gün gözaltına alınmıştır.

9. Başvurucu 19/7/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu; alınan ifadesinde öncelikle hâlen Yargıtay üyesi olarak görev yaptığını, bu nedenle hakkında yürütülecek bir ceza soruşturmasının ancak Yargıtay 1. Başkanlık Divanının görevlendireceği bir ceza dairesi başkanı tarafından yapılabileceğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) ait olduğu iddia edilen yerlerde kalmadığını, örgüte bağlı yerlere para yatırmadığını, himmet adı altında kimseye para vermediğini, Yargıtay üyesi olarak seçilmesinde örgütün herhangi bir rolünün olmadığını beyan etmiştir. Darbe teşebbüsü sırasında evde bulunduğunu söyleyen başvurucu, darbeye ilişkin olarak kendisine herhangi bir kimse tarafından görev verilmesinin ya da teklif edilmesinin söz konusu olmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak başvurucu, FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başvurucu ayrıca gözaltındaki tutma koşullarının yetersiz olduğunu, ters kelepçe ile kelepçelendiğini ve bu şekilde uzun süre bekletildiğini belirtmiştir. Bu süreçte eşiyle ve avukatıyla irtibat kuramadığını ifade etmiştir.

10. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 20/7/2016 tarihinde tutuklanması istemiyle başvurucuyu Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Tutuklama talep yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"15-16 Temmuz 2016 tarihlerinde cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye teşebbüs ve FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütüne üye olmak suç[ların]dan mevcutlu olarak gönderildiği" belirtilerek "atılı suçların CMK [Ceza Muhakemesi Kanunu] 100/3-a-11 maddesinde tutuklama nedeni olarak gösterilmesi, FETÖ örgütünün bir kısım üyelerinin olaydan sonra kaçtıkları tespit edilmiş olup [başvurucunun da aralarında olduğu] mevcutlu şüphelilerin de kaçma şüphesinin bulunması, delillerin henüz tam olarak toplanmayışı, şüphelilerin delillere tesir edip delilleri değiştirme ihtimallerinin olması, AİHM'nin [Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi] birden çok vermiş olduğu kararlarında belirtildiği üzere şüphelilerin salıverilmeleri halinde adaletin işleyişine zarar verecek faaliyetlerde bulunma tehlikesinin veya başka suçlar işleme tehlikesinin bulunması nedenlerine göre..."

11. Başvurucunun sorgusu Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğinde 20/7/2016 tarihinde yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur.

12. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelilerin üzerlerine atılı bulunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren dosya kapsamında somut delillerin bulunması, yakın ve somut bir tehdidin halen devam ediyor olması, şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin bulunduğu, bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağından, şüphelilerin hakimsizliğimizin yetkisiz ve görevsiz olduğuna dair taleplerinin şüphelilere isnat edilen suçun ağır cezayı gerektiren suç üstü hallerinden olması nedeniyle CMK'nun 2/1-j, 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun 46/1-son cümlesi, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 82. fıkrası, 2802 sayılı HSYK Kanunu'nun 38/9 maddesi gereği reddi ile CMK'nun 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. Maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelilerin CMK'nun 101. maddesi uyarınca ayrı ayrı tutuklanmalarına karar [verildi]."

13. Başvurucu 27/7/2016 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği 3/8/2016 tarihinde "Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 20/7/2016 tarih ve 2016/90 sorgu sayılı kararı usul ve yasaya uygun bulunduğu..." şeklindeki gerekçeyle itirazın reddine karar vermiştir. Karar 8/8/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucunun avukatı kararın kendisine tebliğ edilmesi gerektiğini belirterek 6/9/2016 tarihinde mahkeme kaleminde kararı tebellüğ etmiştir.

14. Başvurucu 27/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 2/10/2017 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle hakkında kamu davasının açılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben fezleke düzenlemiştir.

16. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 3/1/2018 tarihli iddianamesiyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle Yargıtay 9. Ceza Dairesinde (ilk derece mahkemesi sıfatıyla) kamu davası açılmıştır.

17. Yargıtay 9. Ceza Dairesi 9/1/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2018/10 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

18. Başvurucu 11/4/2018 tarihinde tahliye edilmiştir.

19. Yargıtay 9. Ceza Dairesi 3/12/2019 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir.

20. Bu karar temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. İlgili ulusal hukuk için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 34-54.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Yakalama ve Gözaltına Almanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu; suçüstü hâlinin bulunmaması, suç şüphesi olmadığı hâlde çağrı yapılmadan yakalanması, zorunlu olmadığı hâlde ve suç şüphesine ilişkin somut deliller olmadan gözaltına alınması, gözaltı kararının tebliğ edilmemesi, gözaltı ve gözaltı uzatma kararına itirazın işleme konulmaması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47). Somut olayda başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

25. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine imkân sağlamaktadır. Başvurucunun gözaltı kararının tebliğ edilmemesi, gözaltı ve gözaltı uzatma kararına itirazın işleme konulmaması nedenleriyle itiraz imkânından yoksun bırakıldığına ilişkin iddiası açılacak tazminat davasında da incelenebilir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu; Yargıtay üyeleri için kanunlarda öngörülen usule uyulmadan tutuklandığını, tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterecek herhangi bir delile yer verilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

29. Başvurucu adına bireysel başvuruda bulunan vekili (avukatı), yargılama kapsamında müdafi sıfatıyla Mahkemeye müracaat ederek nihai kararın kendisine 6/9/2016 tarihinde tebliğini sağlamış ve başvuru süresinin başlangıcı olarak bu tarihi esas almak suretiyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

30. 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrasında, vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılacağı düzenlemesine yer verilmişse de bireysel başvuru incelemesi bir kanun yolu incelemesi ve Anayasa Mahkemesi de bir temyiz mercii olmadığından bireysel başvuru süresinin işlemeye başladığı tarih tespit edilirken somut yargılamanın taraflarının davalarını nasıl takip ettikleri veya ihlal olgusuna kaynaklık eden işlem, eylem veya kararın kime ne şekilde tebliğ edildiğinin ötesinde iddia edilen ihlalin başvurucu veya vekili tarafından hangi tarihte öğrenildiğinin araştırılması gerekir. Bireysel başvuru süresi bakımından tebligat, öğrenme şekillerinden sadece bir tanesi olup yegâne öğrenme şekli değildir. Pek tabii tebliğ edilmesi gereken kararlarla ilgili başvurularda öncelikle tebligat yapılıp yapılmadığına bakılacaktır. Ancak bu tebligatın vekil (müdafi) yerine müvekkile (başvurucuya) yapılmış olması, kararı tebellüğ eden kişi tarafından ihlalin öğrenilmiş olduğu sonucunu değiştirmez (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27).

31. Somut olayda nihai karar niteliğinde olan ve tutuklama kararına itiraz edilmesi üzerine verilen Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararının 8/8/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği görülmüştür. Buna göre başvurunun 8/8/2016 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekirken 27/9/2016 tarihinde yapıldığı ve mezkûr iddialar yönünden bireysel başvuruda süre aşımı olduğu anlaşılmıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu; soruşturma dosyasındaki gizlilik kararı nedeniyle suçlamalara ilişkin temel delillere erişemediğini, tutukluluğa etkili bir şekilde itiraz edemediğini, delillere karşı beyanda bulunamadığını, hazır bulunmaya yetkili olduğu adli işlemlere ilişkin tutanakların dahi kendisine verilmediğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

34. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla başvurucunun bu bölümdeki iddiasının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

36. Başvurucunun şikâyetlerine konu kısıtlama kararının verildiği belirtilen soruşturma dosyasında başvurucuya yöneltilen suçlamanın olağanüstü hâl ilanına sebebiyet veren olaylarla ilgili olduğu kabul edildiğinden öncelikle kısıtlamanın Anayasa'nın 19. maddesinde

yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 193-195, 242).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 168-176; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 248-257).

38. Somut olayda ifade ve sorgu tutanakları, tutukluluğa ilişkin kararlar, başvurucu veya müdafileri tarafından verilen tutukluluğa ilişkin dilekçeler ve soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğuna temel teşkil eden bilgi ve belgelerden haberdar olduğu, bunların içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu, tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda kendisine yeterli imkânın tanındığı görülmektedir.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

40. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu, mal varlığına tedbir konulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

42. Anayasa Mahkemesi, başvuruculara mal varlığına konulan tedbir nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla bu tedbir kararı kaldırılmış ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Mehmet Ali Aslan, B. No: 2013/2429, 30/3/2016, § 28; Mustafa Ünal, B. No: 2017/21149, 28/11/2018, § 112). Somut olayda başvurucu hakkında uygulanan tedbirin 21/11/2016 tarihinde kaldırıldığı anlaşıldığından somut başvuru yönünden anılan içtihatlardan ayrılmayı gerektirir bir durum olmadığı anlaşılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu; gözaltında avukatıyla görüştürülmediğini, ceza infaz kurumunda tutuklu bulunduğu sürede müdafiyle görüşmelerini infaz koruma görevlisi nezaretinde ve kamera kaydına alınarak gerçekleştirebildiğini, soruşturma dosyasındaki gizlilik kararı nedeniyle savunma hakkından mahrum bırakıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

45. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17). Somut olayda başvurucu, soruşturma süreci devam ederken bireysel başvuruda bulunmuş ve sonrasında hakkında kamu davası açılmıştır. Anayasa Mahkemesince bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla temyiz incelemesi devam etmektedir.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

47. Başvurucu, nezarethanede uygunsuz koşullarda tutulduğunu, ters kelepçe uygulamasına maruz kaldığını, bu şekilde teşhir edildiğini, Savcılık ifadesinden sonra ne zaman sorgulanacağını bilmeden ve kötü koşullarda kişisel ihtiyaçları karşılanmadan saatlerce müdafiiyle beklemek zorunda bırakıldığını, tüm bu hususları Savcılık ifadesi sırasında ve tutukluluğa itiraz dilekçesinde dile getirmesine rağmen Savcılık tarafından resen işlem başlatılmadığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

48. Başvurucunun iddiaları ve başvuruya konu soruşturma kapsamında elde edilen bilgi ve belgeler Anayasa'nın 17. maddesinin maddi boyutunun ihlal edilip edilmediği konusunda değerlendirme yapılmasına imkân sağlayacak nitelikte kanıt unsuru içermemektedir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi, ancak devletin etkili soruşturma yükümlülüğünü gerektiği gibi yerine getirip getirmediğinin tespiti ile mümkün olabileceğinden başvurunun kabul edilebilirlik incelemesi kötü muamele yasağının usul boyutu ile sınırlı olarak yapılacaktır.

49. Anayasa Mahkemesine göre kişinin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa’nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa’nın 17. maddesi “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında etkili resmî bir soruşturma yapılmasını gerektirmektedir (Tahir Canan, § 25). Ancak etkili bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle kötü muamele iddialarının uygun delillerle desteklenmesi gerekir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü makul, şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve

tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde etkili bir soruşturma yükümlülüğün gerekliliğinden bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

50. Öte yandan bir şikâyet yapılmadığında bile kötü muameleyi gösteren yeterli belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 116).

51. Bu noktada kişinin sağlıklı hâldeyken gözaltına alındığı ancak salıverildiği zaman ya da salıverilmeden önce vücudunda yaralanma tespit edildiği durumlarda söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme ve mağdurun bu yöndeki iddialarını şüphede bırakacak kanıtları sunma yükümlülüğünün devlete ait olduğunu, özellikle ilgili iddiaların doktor raporları ile doğrulandığı hâllerde kötü muamele yasağı bağlamında açık sorunların ortaya çıkacağını ifade etmek gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 94).

52. Anayasa Mahkemesi, asgari eşik seviyesini aştığı varsayılan kötü muamele iddialarının makul şüphe kalmayacak şekilde kanıtlanması şartını aramakta ve başvurularda öncelikle bu konudaki kanıtlama sorununu ele almaktadır. Burada kötü muameleye maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin -yukarıda belirtilen şekilde ispat külfetinin devlete geçtiği durumlar istisna olmak üzere- kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir.

53. Mağdur olduğunu ileri süren kişilerin olgulara dayanmayan yetersiz açıklamaları, iddialarının deliller ile desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu, kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeleri, müdafilerinden farklı iddiaları ileri sürmeleri gibi hususlar kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddiaların savunabilir olduğundan ve dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemeyecektir. Bu gibi durumlar -iddiaların güçlü bir dayanak ile birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirilmemesi- söz konusu olduğunda mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerini söyleyebilmek de mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, § 46).

54. Somut olayda başvurucunun herhangi bir delil ortaya koymadan ileri sürdüğü kötü muamele iddialarını, soruşturmayı gerektirecek boyutta somut delillere dayanmadığı anlaşılmıştır. Başvurucunun nezarethanede ve adliyede beklerken kötü şartlar altında tutulduğuna, ters kelepçe nedeniyle kötü muameleye uğradığına ilişkin iddialarını destekleyecek, muhtemel sorumluların belirlenmelerine ve cezalandırılmalarına yol açacak nitelikte makul kanıtlar sunmadığı görülmüştür. Etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddialarının yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden oluşan kanıt unsuru içermediği, dolayısıyla söz konusu iddiaların soyut ve temellendirilmemiş şikâyetlerden oluştuğu kanaatine varılmıştır. Bu itibarla başvurucunun şikâyetini resen soruşturma yürütülmesini gerektirecek nitelikte ortaya koyabildiği söylenemeyecektir.

55. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının usul boyutu bakımından açık ve görünür bir ihlal tespit edilemediğinden iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Yakalama ve gözaltına almanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

F.M.A.

B. No: 2016/23688 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/23688

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

F.M.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/23688)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : F.M.A.

Vekili : Av. Taner KILIÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulma nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucu bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca 8/11/2016 tarihinde tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. İkinci Bölüm tarafından 8/11/2016 tarihinde başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine ilişkin işlemin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1971 doğumlu bir kadın olup İran İslam Cumhuriyeti (İran) vatandaşıdır.

9. Başvurucu 24/8/2016 tarihinde eşi, kızı ve bakımını üstlendiği yeğeni ile birlikte İstanbul Atatürk Havalimanı'ndan Türkiye'ye giriş yapmıştır.

10. Başvurucu ve ülkeye beraber giriş yaptığı yakınları 3/9/2016 tarihinde İzmir Adnan Menderes Havalimanı'ndan -çeşitli ülkelere ait- sahte pasaportlarla Hollanda'ya gitmek üzere çıkış yapmak isterken yakalanmışlardır.

11. Başvurucu ve eşi hakkında resmî belgede sahtecilik suçundan adli işlem yapılmıştır.

12. Başvurucu; polise verdiği 4/9/2016 tarihli ifadesinde özetle beraberindekilerle birlikte İran pasaportlarını görevli polislere göstererek Kıbrıs'a gideceklerini söylediklerini, havalimanındaki pasaport kontrol noktasını geçtikten sonra Hollanda'ya giden uçağa yöneldiklerini, buradaki görevliye Hollanda pasaportunu gösterdiğini, sahte pasaport kullandıkları anlaşılınca polis ofisine götürüldüklerini belirtmiştir. Başvurucu ifadesinde ayrıca İran'da yaşam şartları ile kız çocuğu yetiştirmek zor olduğu için Kanada ya da İngiltere'ye gitmek istediklerini söylemiştir.

13. Başvurucuyla birlikte aynı gün ifade veren eşi B.Y. ise beyanında İran'da siyasi bir durumlarının olmadığını, kız çocuğu yetiştirmenin zor olması ve işsizlik sebebiyle ülkesinden ayrıldığını, İngiltere ya da Kanada'ya gitmek amacıyla sahte pasaport temin ettiğini söylemiştir.

14. Başvurucu ve yanındakiler, haklarında adli işlemler yapıldıktan sonra 4/9/2016 tarihinde İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğüne teslim edilmişlerdir.

15. Başvurucu hakkında İzmir Valiliğinin 5/9/2016 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (h) bendi uyarınca sınır dışı etme ve idari gözetim altına alma kararları tesis edilmiştir.

16. Başvurucu 5/9/2016 tarihinden itibaren İzmir'de bulunan Harmandalı Geri Gönderme Merkezinde (GGM) tutulmaya başlanmıştır.

17. Başvurucu, idari gözetim altında bulunduğu sırada avukatı aracılığıyla uluslararası koruma başvurusu yaptığını beyan etmiştir.

18. Sınır dışı etme kararının iptali için 5/9/2016 tarihinde İzmir 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır.

19. Başvurucu dava dilekçesinde özetle ülkesinde bir moda markasının ve merkezinin sahibi ayrıca İrfan Grubu olarak adlandırılan bir oluşumun üyesi olduğunu, yanında modellerin çalıştığını, bir süredir iki kadın güvenlik görevlisinin moda merkezine gelerek kendisini taciz etmeye başladıklarını, en son bir yıl önce bu kişilerin kendisini gözaltına aldığını ve yüksek miktarda para cezasına çarptırıldığını belirtmiştir. Para cezasını ödeyebilmek için moda merkezini satmak zorunda kaldığını ifade eden başvurucu; yaşadıklarının korkutucu

olduğunu, bu süreçten sonra büyük kızının köpeği ile gezerken köpeğinin polis tarafından tekmelenerek öldürüldüğünü, kendisinin de arkadaşlarıyla sinemaya gittiği sırada giyim tarzı nedeniyle gözaltına alındığını beyan etmiştir. Başvurucu, küçük kızların bile tayt türü kıyafetler giymesinin ülkesinde müdahale nedeni olarak görüldüğünü, yaptığı şikâyetlerin polislerin kollandığı sistem yüzünden sonuçsuz kaldığını iddia etmiştir.

20. Bunlar dışında dava dilekçesinde başvurucu, eşi hakkında da birtakım iddialarda bulunmuştur. Eşinin idam cezası karşıtı eylemler yapan ve bu konuda ülke liderlerine mektup kampanyaları düzenleyen bir inisiyatifin üyesi olduğunu, katıldığı eylemler nedeniyle birçok defa dört günü bulan sürelerde gözaltına alındığını, ülkesinde yapılan seçimlerdeki tavrının sorun olduğunu, tutuklu bir arkadaşından kendisinin de tutuklanacağı haberi gelmesi üzerine ülkesinden kaçmaya karar verdiğini bildirmiştir.

21. İdare Mahkemesinin 21/10/2016 tarihli kararıyla başvurucunun açtığı dava kesin olarak reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dosyasının incelenmesinden, 24.08.2016 tarihinde ülkemize yasal yollardan giriş yapan ve 90 günlük vizesi bulunan davacının, 03.09.2016 tarihinde İzmir Adnan Menderes Havaalanında Hollanda/Amsterdam'a gidecek yolcuların uçağa alınmadan 228 nolu körük kapısında yapılan kontrolde, ibraz ettiği pasaport ve biniş kartlarının üzerinde yurtdışı çıkış mührü bulunmadığının anlaşılması üzerine yapılan araştırmada, davacının ibraz ettiği pasaportun Hollanda, Finlandiya ve Danimarka pasaportu olduğu ve tamamen sahte olduğunun anlaşıldığı, davacının üzerinden kendisine ait orijinal İran pasaportunun çıkması üzerine davacının da aralarında bulunduğu 4 kişinin gerekli işlemlerin yapılması için Havaalanı Suç Önleme ve Soruşturma Büro Amirliğine teslim edildiği, davacının alınan ifadesinde, 03.09.2016 tarihinde eşi B., çoçuğu N. ve eşinin ablasının kızı P.M. ile birlikte kendilerine ait İran pasaportu ile Kıbrıs'a gideceklerini söyleyerek pasaport noktasından geçtilerini, önceden Hollandaya gitmek için eşinin temin ettiği bilet ve eşinin Portekiz, kendisinin Hollanda, kızının Finlandiya, kız kardeşinin kızının Danimarka pasaportu ile uçağa binmek isterken yakalandıklarını, sahte pasaportları eşinin [5...] pound karşılığı Türkiyede temin ettiğini, Kanada veya İngiltereye gidebilmek için Hollandaya gitmek istediklerini, İranda siyasi bir durumu olmadığını, işsizlik ve kız çoçuklarını yetiştirmek zor olduğu ve çalışma amaçlı gitmek istediğini beyan ettiği, 05.09.2016 tarihinde idari gözetim altına alındığı, dava konusu işlem ile de, 6458 sayılı Yasa'nın 54/1-h maddesi uyarınca sınır dışı edilmesine karar verildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda, Türkiye'den yasa dışı yollardan sahte pasaportla çıkış yaparken yakalanan davacının, yukarıda anılan Yasa'nın 54/1-h maddesi uyarınca sınır dışı edilmesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Öte yandan, davacının uluslararası koruma başvurusunda bulunduğu öne sürüldüğünden, sınır dışı etme kararının uygulanması sırasında; 6458 sayılı Yasa'nın 80'inci maddesinin, (1/e) bendinde yer alan; "İtiraz veya yargılama süreci sonuçlanıncaya kadarkişinin ülkede kalışına izin verilirir." hükmünün dikkate alınacağı tartışmasızdır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine..."

22. Başvurucu verilen karardan 5/11/2015 tarihinde haberdar olduğunu belirtmiştir.

23. Başvurucu 8/11/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

24. Başvurucu 15/11/2016 tarihinde GGM'den salıverilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38; Abdolghafoor Rezaeı, B. No: 2015/17762, 6/12/2017, §§ 20-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

27. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu; İdare Mahkemesinde ileri sürdüğü sebeplerle ülkesine gönderilmesi hâlinde hayatının tehlike altında olacağını ve kötü muamele görebileceğini, uluslararası koruma talebinde bulunmasına rağmen sadece ülkeden yasal olmayan şekilde çıkış yapmaya çalışmasının iptal davasında gözönünde tutulduğunu, bu nedenle geri göndermeme yasağına aykırı davranıldığını belirterek yaşam hakkının ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde yaşam hakkının ihlal edilebileceğine ilişkin iddiaları ve diğer şikâyetleri kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

30. Anayasa'da yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden çıkarılmalarına ilişkin konularda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere bu husus, devletin egemenlik yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54).

31. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yaşama hakkının yanında maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı da güvence altına alınmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Maddenin sistematiğinden de anlaşılacağı üzere birinci fıkrada genel olarak güvence altına alınan bireyin maddi ve manevi varlığı, üçüncü fıkrada kötü muamelelere karşı özel olarak korunmuştur (A.A. ve A.A., § 55).

32. Anılan maddede, devlete getirilen kötü muamelede bulunmama (negatif) yükümlülüğünün herhangi bir istisnasına yer verilmemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin

savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hâllerde kullanılmasının durdurulmasına imkân veren Anayasa'nın 15. maddesinde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı belirtilmiştir. Bu durum, kötü muamele yasağının mutlak nitelikte olduğunun açık göstergesidir (A.A. ve A.A., § 56).

33. Ancak bu yasakla korunan hakların gerçek anlamda güvence altına alındığından bahsedilebilmesi için devletin kötü muamelede bulunmaması yeterli değildir. Devletin aynı zamanda bireyleri kendi görevlilerinin ve üçüncü kişilerin kötü muamele oluşturabilecek eylemlerine karşı da koruması gerekir (A.A. ve A.A., § 57).

34. Nitekim Anayasa'nın 5. maddesinde "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde devletin bireyi işkence ve kötü muamele yasağına karşı koruma (pozitif) yükümlülüğünün de bulunduğu anlaşılmaktadır (A.A. ve A.A., § 58).

35. Anayasa'nın 5., 16. ve 17. maddeleri uluslararası hukuk ve özellikle de Türkiye'nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri ile birlikte yorumlandığında devletin egemenlik yetkisi alanında olup gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalabilecek yabancıların da maddi ve manevi varlıklarına yönelik risklere karşı korunmalarının devletin pozitif yükümlülükleri arasında yer aldığının kabulü gerekir (A.A. ve A.A., § 59).

36. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için bu kişiye sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır (A.A. ve A.A., § 60).

37. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur (A.A. ve A.A., § 61).

38. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A., § 62).

39. Kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü, her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir/ araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konmalıdır. Bu doğrultuda başvurucu, geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı; (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı; bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır. Ancak savunulabilir iddianın ortaya konması somut olayın özelliğine göre farklılık gösterebileceğinden her olayda ayrıca değerlendirme

yapılmalıdır (A.A. ve A.A., § 63).

40. Somut olayda başvurucu; İdare Mahkemesine sunduğu dava dilekçesinde iş hayatındaki çalışma tercihi, özel yaşamındaki giyim tarzı, ayrıca eşinin muhalif kişiliği nedeniyle ülkesindeki kamu makamlarından eşiyle birlikte baskı ve zulüm gördüklerini, takip altında olduklarını beyan etmiştir (bkz. §§ 19, 20). Başvurucunun çarptırıldığını iddia ettiği para cezasına ve giyim tarzı nedeniyle gözaltına alınmasına ilişkin iddialarının kendi beyanlarından ibaret olduğu görülmektedir. Başvurucu, dile getirdiği hususları destekleyen somut bilgi veya belge ortaya koymamıştır. Başvurucunun bu iddialarının gerçekliğini ortaya çıkaracak ve kamu makamlarının bu konuda araştırma yapmasını sağlayacak şekilde tarih, kişi ve yer isimleri vermek suretiyle ülkesinde yaşadıklarını ayrıntılı şekilde ortaya koyamadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan eşi nedeniyle kendisinin de benzer tehlike içinde olduğu kabul edilse dahi eşinin ülkesindeki rejime muhalif bir kişi olması nedeniyle kötü muamele göreceğine ilişkin iddiaları da benzer niteliktedir ve soyut olmaktan öteye gitmemiştir.

41. Dolayısıyla başvurucunun geri gönderileceği ülkenin koşullarına ilişkin araştırma yapmaya elverişli nitelikte bilgiler vermediği açıktır. Geri gönderilen ülkenin koşullarının kamu makamları tarafından resen araştırılması gerektiğine ilişkin kural, başvurucunun bu konuda açıklamada bulunma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Yryskul Beishenaliev, B. No: 2016/7458, 20/4/2017, § 51).

42. Başvurucu, ailesiyle birlikte 24/8/2016 tarihinde Türkiye'ye giriş yapmasına rağmen uluslararası koruma başvurusunu ancak sınır dışı etme kararından sonra yapmıştır. Türkiye'nin daimî bir koruma sağlamadığını duydukları şeklindeki bir izahın somut olayın koşulları karşısında itibar etmeyi gerektirir düzeyde ciddi olmadığı görülmektedir. Kaldı ki başvurucu ve eşi, sahte pasaportla yakalanmalarından sonra adli işlemler için verdikleri beyanlarında kızlarının daha iyi yetişmesini sağlamak ve çalışmak amacıyla ülkelerinden ayrıldıklarını söylemiştir. Belirtilen hususlar, başvurucunun kötü muamele riski altında olduğu için ülkesini terk etmek zorunda kaldığına ilişkin iddialarının inandırıcılığını zayıflatmaktadır.

43. Sonuç olarak başvurucunun ülkesine geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin iddialarını makul şekilde açıklamadığı, bu iddialarını destekleyen somut bilgi ve belge sunmadığı anlaşılmaktadır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının savunulabilir nitelikte olmadığı anlaşıldığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

45. Başvurucu; Anayasa'nın 19. maddesinde öngörülen güvencelere aykırı olarak haksız yere özgürlüğünden yoksun bırakıldığını, yasal haklarının anlayabileceği bir dilde hatırlatılmadığını ve idari gözetim kararının usulüne uygun bir şekilde tebliğ edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği ile etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

46. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında, hürriyeti kısıtlanan kişiler için güvence altına alınan bir yargı merciine etkili başvuru hakkı Anayasa'nın 40. maddesinin özel bir hâlini ifade ettiğinden 40. madde yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

47. Anayasa Mahkemesi 6458 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 11/4/2014 tarihinden sonra idari gözetim altında bulundurulan yabancıların gerek idari gözetim kararının idarece resen sonlandırılması gerekse tutulanların sulh ceza hâkimliğine yaptıkları itiraz üzerine serbest bırakılmalarını müteakiben kendisine yapılan başvurularda, Anayasa'nın 19. maddesine ve 6458 sayılı Kanun'daki usule aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren ya da hakkında sınır dışı etme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya gözetim altına alınması uygulamasında tutma kararı verme işleminin koşulları, süresi, sürenin uzatılması, ilgiliye bildirilmesi, idari gözetim kararına karşı başvuru yolları gibi usul güvencelerine aykırılıktan dolayı bu başlık altında yapılan şikâyetlerden ötürü ihlal kararları vermiştir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, I.S. ve diğerleri, B. No: 2014/15824, 22/9/2016).

48. Anayasa Mahkemesi tarafından içtihat değişikliğine gidilen B.T. ([GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017) başvurusunda herhangi bir idari karar olmaksızın idari gözetim altına alınarak özgürlüğünden yoksun bırakılan yabancılar bakımından doğan zararlar için idari yargı mercilerinde doğrudan tam yargı davası açılabileceği belirtilmiştir. Anılan kararda 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin idari işlem veya eylem türleri yönünden herhangi bir ayrım yapılmadığından idari fonksiyona giren her türlü işlem veya eylem sebebiyle oluşan zararın tazmininin bu kurala dayanılarak idari yargıda açılacak tam yargı davasıyla istenebilmesi için yeterli bir yasal zemin oluşturduğu, sırf -bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta bu yolun işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağı, hiçbir idari işlem ve eyleme dayanmadan hukuka aykırı biçimde tutulan yabancılar yönünden tam yargı davasının etkili hukuk mekanizması olduğu belirtilmiştir (B.T., §§ 52, 54).

49. Ancak Anayasa Mahkemesi 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesine göre hukuki niteliği itibarıyla idari bir işlem olduğu hâlde yabancıyı özgürlüğünden yoksun bırakan mahiyetini de dikkate alan kanun koyucunun idari gözetim kararına karşı itiraz mercii olarak münhasıran sulh ceza hâkimliklerini tayin ettiğini, bu açıdan idare mahkemelerinin idari gözetim kararının hukuka uygunluğunun denetimi konusunda herhangi bir yetkisi bulunmadığından sulh ceza hâkimliğine itiraz edilmeden idari yargıda tam yargı davası açılamayacağını açıklamıştır (B.T., §§ 70, 71). Başvurucunun idari gözetim altında tutulmasına ilişkin olarak sulh ceza hâkimliğine müracaat ettiğine dair bir bilgi ya da belgeye başvuru formu ve/veya eklerinde yer verilmediği görülmektedir.

50. Bu durumda 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesinin (6) numaralı fıkrası dikkate alındığında somut olayda salıverilen başvurucunun uğradığını öne sürdüğü maddi ve manevi zararların karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen sulh ceza hâkimliğine başvuru yolunu tüketmeden yaptığı başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHAMİT ŞALO VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/24912 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/24912

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHAMİT ŞALO VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/24912)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Zeynep KARAKOÇ DOĞANOĞLU

Başvurucular : Abdulhamit ŞALO ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurular; bazı belediyelere kayyum atanması nedeniyle adil yargılanma hakkı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile ayrımcılık yasağı ve seçilme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular ekli tabloda belirtilen tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca 21/3/2019 tarihinde başvuruların seçilme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin kısmı yönünden konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı, diğer haklar yönünden ise kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılması için Bölüme gönderme kararı verilmiştir.

5. Başvuruculara ekli tabloda başvuru tarihi ve numaralarına yer verilen başvuru dosyalarının konu bakımından hukuki irtibat nedeniyle 2016/24912 sayılı dosya üzerinde

birleştirilmesine karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmiştir.

8. Başvuruculardan bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucular, başvuru tarihlerinde farklı illerde belediye başkanı, belediye meclisi üyesi ve belediye encümeni olarak görev yapan kişilerdir. Başvuruculardan yerine 1/9/2016 tarihli ve 674 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (674 sayılı KHK) kapsamında kayyum atanmıştır.

11. Başvurucular, yerine kayyum atanması ile görevlerine son verildiğini öğrendiğini beyan etmektedir.

12. Başvurucular nihai kararları öğrenmeleri üzerine süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

...

a) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,

..."

14. 6/1/1982 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Belediye başkanlığının sona ermesi" kenar başlıklı 44. maddesi şöyledir:

"Belediye başkanlığı, ölüm ve istifa hâllerinde kendiliğinden sona erer.

Belediye başkanının;

a) Mazeretsiz ve kesintisiz olarak yirmi günden fazla görevini terk etmesi ve bu durumun mahallin mülkî idare amiri tarafından belirlenmesi,

b) Seçilme yeterliğini kaybetmesi,

c) Görevini sürdürmesine engel bir hastalık veya engellilik durumunun yetkili sağlık

kuruluşu raporuyla belgelenmesi,

d) Meclisin feshine neden olan eylem ve işlemlere katılması,

Hâllerinden birinin meydana gelmesi durumunda İçişleri Bakanlığının başvurusu üzerine Danıştay kararıyla başkanlık sıfatı sona erer.

15. 5393 sayılı Kanun'un "Belediye başkanlığının boşalması hâlinde yapılacak işlemler" kenar başlıklı 45. maddesi şöyledir:

"Belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması durumunda, vali tarafından belediye meclisinin on gün içinde toplanması sağlanır. Meclis, birinci başkan vekilinin, onun bulunmaması durumunda ikinci başkan vekilinin, onun da bulunmaması durumunda en yaşlı üyenin başkanlığında toplanarak;

a) Belediye başkanlığının boşalması veya seçim dönemini aşacak biçimde kamu hizmetinden yasaklanma cezasının verilmiş olması durumunda bir başkan,

b) Başkanın görevden uzaklaştırılması, tutuklanması veya seçim dönemini aşmayacak biçimde kamu hizmetinden yasaklama cezası alması durumunda bir başkan vekili, seçer.

(Ek fıkra: 15/8/2016-KHK-674/38 md.; Aynen Kabul: 10/11/2016-6758/34 md.)

Ancak, belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da kamu hizmetinden yasaklanması veya başkanlık sıfatı veya meclis üyeliğinin sona ermesi hallerinde 46 ncı maddedeki makamlarca belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesi görevlendirilir. Görevlendirilecek kişinin seçilme yeterliğine sahip olması şarttır. Görevden uzaklaştırılan veya tutuklanan belediye meclisi üyesinin istifa etmesi halinde de bu fıkra hükümleri uygulanır. Bu fıkra gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyelerde bütçe ve muhasebe iş ve işlemleri valilik onayı ile defterdarlığa veya mal müdürlüğüne gördürülebilir. Bu belediyelerde belediye meclisi, başkanın çağrısı olmadıkça toplanamaz. Meclisin, encümenin ve komisyonların görev ve yetkileri 31 inci maddede belirtilen encümen üyeleri tarafından yürütülür.

Belediye başkanı veya başkan vekili belediye meclis üyeleri arasından ve gizli oyla seçilir. İlk iki oylamada üye tam sayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır. Dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, belediye başkanı veya başkan vekili seçilmiş olur. Oyların eşitliği durumunda kur'a çekilir.

Birinci fıkranın (b) bendi uyarınca başkan vekili seçildikten sonra belediye başkanlığının (a) bendinde belirtilen nedenlerle boşalması durumunda bu maddeye göre belediye başkanı seçilir.

Yeni seçilen belediye başkanının görev süresi, yerine seçildiği başkanın görev süresi ile sınırlıdır. Başkan vekili, yeni başkan seçilinceye veya görevden uzaklaştırılmış ya da tutuklanmış olan başkan göreve dönünceye kadar görev yapar.

Belediye başkanı veya başkan vekili seçilinceye kadar belediye başkanlığı görevi, meclis birinci başkan vekili, bulunmaması durumunda ikinci başkan vekili, onun da bulunmaması durumunda vali tarafından görevlendirilecek bir kamu görevlisi tarafından yürütülür.

Belediye başkanı veya başkan vekili seçimi en geç onbeş gün içinde tamamlanmadığı takdirde belediye meclisinin feshine ilişkin hükümler uygulanır.

16. 5393 sayılı Kanun'un "Belediye başkanı görevlendirilmesi" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni belediye başkanı veya başkan vekili seçiminin yapılamaması durumunda, seçim yapılıncaya kadar belediye

başkanlığına büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde vali tarafından görevlendirme yapılır. Görevlendirilecek kişinin belediye başkanı seçilme yeterliğine sahip olması şarttır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu Necati Zengin Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi ve şartları" kenar başlıklı 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"(5) Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

19. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

20. Başvurucu Necati Zengin'in başvuru tarihinden sonra 5/12/2018 tarihinde yaşamını yitirdiği anlaşılmıştır. Başvurucunun ölümünden sonra başvuruya mirasçı olarak devam edilmek istendiğine dair bir talepte bulunulmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu açısından başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmamaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvuru yapılmasından sonra vefat eden başvurucu Necati Zengin yönünden başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvurucular Yönünden

1. 674 sayılı KHK'nın Anayasa'ya Aykırılığına İlişkin İddia

22. Başvurucular; yerlerine kayyum atanması suretiyle görevlerine doğrudan 674 sayılı KHK ile son verilmiş olduğunu, idari yargı yerlerinin KHK'ları iptal etme yetkisinin bulunmadığını, düzenleyici nitelikte bir işlem olmasına karşın anılan KHK'ya karşı yargı yolunun kapalı olması nedeniyle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı belirtilmiştir. Bir yasama işleminin temel hak ve özgürlüğün ihlaline neden olması durumunda doğrudan yasama işlemi aleyhine değil ancak yasama işleminin uygulanması mahiyetindeki işlem, eylem ve ihmallere karşı bireysel başvuru yapılabilir (Süleyman Erte, B. No: 2013/469,

16/4/2013, § 17; Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 37).

24. Somut olayda başvurucular, görevine son verilmesine ilişkin işlemin 674 sayılı KHK'ya dayandığını belirterek anılan KHK'nın doğrudan Anayasa'ya aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği iddiasıyla da bireysel başvuruda bulunmuştur.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Diğer Hak İhlali İddiaları

a. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucular; 674 sayılı KHK hükmüne dayanarak tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğunu, savunma imkânı tanınmaksızın görevden alındıklarını ve KHK'lara karşı yargı yolunun kapalı olması nedeniyle kendilerine yargısal bir güvence verilmeksizin yapılan işlemler dolayısıyla mahkemeye erişim hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ifade etmiştir. Ayrıca demokratik toplumda gereklilik ve meşruiyet koşullarını karşılamayan bir işlem sonucu medyada isimlerinin yer alması nedeniyle fişlendiklerini, bu nedenle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

27. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun ikincil nitelikte bir kanun yol olduğu, bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerektiği, başvuruculara görevlerine son verilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle idare mahkemesinde dava açabilecekleri veya idareye başvurarak hakkındaki işlemlerin kaldırılma, geri alınma ya da değiştirilmesini isteyebilecekleri ifade edilmiştir. Somut olayda başvurucular görevlerine son verme işleminin doğrudan KHK ile yapıldığını ve bu işlemlere karşı mahkemeye başvurma hakkının olmadığını, bu sebeple doğrudan Anayasa Mahkemesine başvurmuş olduklarını ileri sürmüşlerse de başvuruculara iddia ettiğinin aksine 674 sayılı KHK eki listelerde isimlerinin bulunmadığının tespit edildiği, bu sebeple öncelikle iptal davası açmaları gerektiği sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

28. Görüşte ayrıca, başvuruculara iddia ettiği gibi doğrudan KHK ile görevine son verilmiş olması hâlinde Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna müracaat ettiğine ya da Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna müracaat etmesine rağmen başvurularının reddedildiğine ve sonrası idari yargıda açılan davaya ilişkin bilgi ve belgelerin başvuru formunda ve eklerinde yer almadığı vurgulanmıştır. Bunun yanında bazı başvurucular hakkında görevden uzaklaştırma tedbirinin uygulandığı, haklarındaki ceza yargılamasının devam ettiği bilgisi verilmiştir. Sonuç olarak her iki durumda da bireysel başvurunun hukuk yollarının tüketilmemiş olması sebebiyle kabul edilemez olduğu değerlendirilmiştir.

29. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında aynı iddialarını tekrarlamıştır.

b. Değerlendirme

30. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

31. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari

ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

32. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

33. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir başvuru yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

34. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlali tespit ederek ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece teoride kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir yolun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz (Sait Orçan, B. No: 2016/29085, 19/7/2017, § 36).

35. Başvurucular; bazı belediyelere kayyum atanmasıyla görevlerine son verildiğini, KHK'lara karşı yargı yolunun kapalı olması nedeniyle kendilerine yargısal bir güvence verilmeksizin yapılan işlemlerle Anayasa'da güvence altına alınan bazı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Bu durumda söz konusu iddiayı tartışmaya ve varsa ihlal tespiti yapmaya elverişli, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

36. 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesi uyarınca idari işlemlere karşı idari yargıda iptal davası açılabilir. 5393 sayılı Kanun'da, belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da kamu hizmetinden yasaklanması veya başkanlık sıfatı ya da meclis üyeliğinin sona ermesi hâllerinde yetkili makamlarca belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesi görevlendirileceğini belirtmektedir. Anılan görevlendirmenin bir idari işlem olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu işlemlere karşı idari yargıda iptal davası açılması mümkündür. Bu itibarla idari yargıda açılacak iptal davasının kayyum atanmasına ilişkin işlemlerin hukuki denetimini yaparak başvuruculların anayasal haklarına müdahale teşkil edip etmediğini ve bu müdahalenin bir ihlale yol açıp açmadığını özü itibarıyla tespite elverişli bir yol olduğu anlaşılmaktadır.

37. Sonuç olarak kayyum atanmasına ilişkin işleme karşı idari yargıda açılacak iptal davasının başvuruculların talebini karara bağlama potansiyelini bünyesinde barındıran etkili

bir başvuru yolu olduğu kanaatine varılmıştır.

38. Somut olayda ise başvurucular idari yargıda iptal davası açmadan, idari yargının ihlal iddialarını değerlendirmesine ve -varsa- ihlali gidermesine fırsat tanımadan doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu hâlde idari yargı yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvurucu Necati Zengin yönünden DÜŞMESİNE,

B. 1. 1/9/2016 tarihli ve 674 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya aykırı olması dolayısıyla iptali gerektiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer hak ihlali iddialarının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

S.B. VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/59765 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/59765

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

S.B. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/59765)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucular : 1. S.B.

2.A.H.B.

3.B.B.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, çocuğun cinsel istismarına yönelik şikâyetin soruşturma makamlarınca etkili soruşturulmaması sonucu kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. İkinci ve üçüncü başvurucu, birinci başvurucunun çocukları olup sırasıyla 2006 ve 2005 doğumludurlar.

9. Türk vatandaşları olan birinci başvurucu, eşi ve çocukları İngiltere'de ikamet ederlerken 2015 yılının Temmuz ayında tatil nedeniyle Türkiye'ye gelmişlerdir. Türkiye'ye gelmeden önce çocuklarında fark ettiği davranış bozukluklarının sebebini tespit etmek amacıyla birinci başvurucu S.B., birlikte yaşadıkları eve kamera yerleştirmiştir.

10. Yerleştirilen kamera vasıtasıyla elde edilen görüntülerde, birinci başvurucunun eşi D.B.nin ortak çocukları olan ikinci ve üçüncü başvuruculara yönelik cinsel istismara yönelik davranışlarının olduğu iddiasıyla S.B. Denizli Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) şikâyette bulunmuştur.

11. Bu arada S.B.nin eşi D.B. aleyhine Denizli 2. Aile Mahkemesinde boşanma davası açmasının ertesinde D.B. yanında çocukları olmaksızın İngiltere'ye dönmüş, hakkındaki suçlamayı reddetmiş ve S.B.yi özel hayatın gizliliğini ihlal etme suçunu işlediği iddiasıyla Savcılığa şikâyet etmiştir.

12. Savcılıkça 22/12/2015 tarihinde çocuğun cinsel istismarı ve özel hayatın gizliliğini ihlal etme suçlarından yürütülen iki soruşturma, aralarında bağlantı olduğu gerekçesiyle birleştirilmiştir.

13. Başvurucu S.B. soruşturma dosyasına, çocukların ruhsal tedavi gördüğüne dair sağlık ve değerlendirme raporları sunmuştur.

14. Pamukkale Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı tarafından düzenlenen 11/1/2016 tarihli raporlara göre çocuklar "depresif duygudurum ile giden uyum bozukluğu" tanısı ile takip ve tedavi edilmektedir.

15. Özel bir psikoloji ve aile danışma merkezi tarafından düzenlenen 16/12/2015 tarihli değerlendirme raporuna göre anneye karşı aşırı korku tepkileri gözlemlenen çocukların anneleriyle olan ilişkileri nedeniyle ortaya çıkan duygusal tahribatla ilgili uzun süreli psikiyatrik ve psikolojik destek almaları gerekmektedir.

16. Kolluk aracılığıyla dinlenen çocuk başvuruculardan B.B, soruşturma konusu olayla ilgili ifade vermek istemezken, diğer çocuk A.H.B. babasının iddialarını kısmen doğrular mahiyette beyanda bulunmuştur.

17. Başvurucu A.H.B.nin ifadesine göre annesi D.B. evde iç çamaşırlarıyla dolaşmış, cinsel organlarını göstermiş, çocukların da kendi cinsel organlarını göstermelerini istemiş, onlara dokunmuş ve zaman zaman çocuklara küfürle hitap etmiştir.

18. Birinci başvurucunun akrabaları olan F.K. ve A.K. çocuklardaki davranış bozukluklarına ilişkin tanıklık yapmış, ayrıca A.K. çocuklarının önünde şüpheli D.B.nin bazı cinsel

davranışlarını gördüğünü ifade etmiştir.

19. Yapılan soruşturma sonucu Savcılık 28/1/2016 tarihinde, çocuğun cinsel istismarı suçuna ilişkin olarak D.B. hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Her ne kadar müşteki gizli kayıtlarla eve kamera yerleştirerek takibat yapmış ise de, elde edilen yasak delillerle hüküm kurulamayacağı ve mahkumiyet kararı verilemeyeceği, Yargıtay'ın bir çok içtihat kararlarında belirtilmiş olması nedeniyle şüpheli hakkında yüklenen suçtan kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına.."

20. Diğer taraftan bu soruşturmayla birlikte yürütülen özel hayatın gizliliğini ihlal etme suçuna yönelik olarak birinci başvurucu hakkında yapılan soruşturmaya ilişkin bir işlem yapılmadığı, şikâyet hakkında herhangi bir karar verilmediği anlaşılmaktadır.

21. Savcılığın D.B. hakkındaki kovuşturma yapılmamasına yönelik kararına başvurucu S.B. tarafından yapılan itiraz, Denizli 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiş; anılan karar başvurucuya 19/8/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 16/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. Bireysel başvurudan sonra başvurucunun eşi D.B. başvurucu S.B. aleyhine 25/10/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi ile 22/11/2007 tarihli ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Yön ve Kapsamına Dair Kanun'a dayanarak çocukların mutat meskenine iadesini talep etmiştir. Talep, Denizli 3. Aile Mahkemesince 25/1/2018 tarihinde reddedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...müşterek çocukların velayetlerinin yargılama (boşanma) sonuçlanıncaya kadar tedbiren davalı babaya verilmesine karar verildiği, davalı [S.B.nin] müşterek çocukları gönüllü olarak İngiltere'ye iade etmeyeceğini beyan ettiği, müşterek çocukların mahkememiz huzurunda alınan beyanlarında davacı annelerinin kendilerine yönelik olarak cinsel istismarda bulunduğunu, uygunsuz hal ve hareketler sergilediğini, şiddet uyguladığını, babalarının yanında kalmak ve Türkiye'de yaşamak istediklerini, İngiltereye dönmek istemediklerini beyan ettikleri, mahkememizce aldırılan sosyal inceleme raporunda müşterek çocukların davalı babaları yanında mutlu olduklarının ve davalının sunduğu yaşam standartlarına uyum sağladıklarının gözlemlenmesi, davalı anne hakkında müşterek çocuklara yönelik cinsel istismara dair suçlamalar ve deliller bulunması doğrultusunda, müşterek çocukların da davacı yanında kalmak istememeleri neticesinde müşterek çocuklar [B.] ve [A.H.nin] davacı anneye iade edilmesinin uygun olmayacağı kanaatine varıldığının belirtildiği, müşterek çocukların davacı annenin davranışlarından olumsuz yönde etkilendikleri, bu sebeple psikolojik tedavi gördükleri, çocukların anne yanında kalmalarının bedeni, fikri, ahlaki gelişmelerine engel olacağı yönünde ciddi ve inandırıcı deliller bulunduğu, geri dönmelerinin çocukları fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağı yönünde ciddi risk bulunduğu, çocukların yaşadıkları ortama ve koşullara uyum sağladıkları Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair 1980 tarihli Lahey Sözleşmesinin 13/b maddesi hükmü uyarınca çocukların mutad meskenlerine iadesi isteminin reddine karar verilmesi gerektiği..."

24. Başvurucu ve eşi arasında görülen boşanma davası sonunda Denizli 1. Aile Mahkemesi, 19/2/2019 tarihinde tarafların boşanmalarına ve çocukların velayetlerinin başvurucu S.B.ye verilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...davalının K. isimli erkek ve başka erkekleri evine alarak evlilikte bulunması gereken sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiği, B.A. isimli kişiyle de görüşerek güven sarsıcı davranışlar sergilediği, davalının çocuklarına karşı uygunsuz cinsel davranışlarda bulunduğu, davacı erkeğin de davalı kadına fiziki şiddet uyguladığı, davacı erkeğin evin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamayarak birlik görevlerini ihmal ettiği, taraflar arasında geçimsizlik bulunduğu ve evlilik birliğini yürütme iradesinden uzak oldukları, evli kalmalarının kendilerine, müşterek çocuklarına, topluma, ailesine fayda sağlamayacağı, mevcut olaylara göre evlilik birliğinin, devamı eşlerden beklenmeyecek derecede, temelinden sarsıldığının kuşkusuz olduğu, mahkememizce boşanmaya neden olan olaylarda davalı kadının daha fazla kusurlu olduğu kanaatine varılarak ... tarafların boşanmalarına karar vermek gerekmiştir.

Tarafların müşterek çocukları B. ve A.H.nin babalarının yanında kalıyor olması ve kurulu düzeninin bozulmaması ve aldırılan sosyal inceleme raporu ve Denizli 3.Aile Mahkemesi'nin ... sayılı dosyasındaki beyanları dikkate alınarak velayetlerinin davacı birleşen davalı babaya verilmesine, ... alınan sosyal inceleme raporu ve çocuklarına karşı olan davranışları dikkate alınarak yatılı olmayacak şekilde anneyle şahsi ilişki kurulmuştur..."

25. Boşanma davasına ilişkin yargılama inceleme tarihi itibarıyla istinaf aşamasındadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Z.C. [G.K.], B. No: 2013/3262, 11/5/2016, §§24-29, 32-43; G.G.K., B. No: 2014/19797 9/1/2018, §§ 27-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

28. Başvurucu S.B. çocuklarının anneleri tarafından cinsel yönden istismar edilmelerine rağmen oğlu A.H.B.nin ifadesi ve diğer deliller göz ardı edilerek, olaya ilişkin detaylı araştırma yapılmaksızın anneleri hakkında kovuşturmama kararı verilmesi nedeniyle başvurucu çocukların Anayasa'nın 17., 36., 40. ve 41. maddelerinde düzenlenen anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

29. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, … maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu sebeple başvuruculların adil yargılanma hakkına yönelik şikâyetleri Anayasa’nın 17. maddesi kapsamında kaldığından sadece bu madde yönünden inceleme yapılmıştır. Somut başvurudaki suçla ilgili iddialar mahiyetleri gereği Anayasa’nın 17/1. veya 17/3. maddelerinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması

veya kötü muamele yasağı kapsamında olmasına karşın (Z.C., § 47) bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası gereği maddi ve manevi bütünlüğün korunması hakkını aşarak üçüncü fıkrası gereği kötü muamele yasağına girmesi için asgari bir eşiğe ulaşması gerekmektedir.

31. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır. Muamelenin gerginlik ve duygu yoğunluğunun olduğu bir anda meydana gelip gelmediği de gözönünde tutulmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 83).

32. Yukarıda yer verilen kıstaslar kapsamında çocuğun cinsel istismarı iddiasına yönelik eylemlerin nitelikleri ve sonuçları gereği kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Anayasa Mahkemesinin kötü muamele yasağı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen olaylarda Anayasa'nın 17. maddesi devlete, bu konuda ihdas edilmiş bulunan yasal ve idari çerçevenin elindeki tüm imkânları kullanarak maddi ve manevi varlığı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını, buna ilave olarak işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 52; G.G.K., § 45; E.A. [GK], B. No: 2014/19112, 17/5/2018, § 49).

35. Anayasa’nın 17. maddesi ayrıca devlete, kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye -bu muameleler üçüncü kişiler tarafından yapılmış olsa bile- maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yüklemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82; G.G.K., § 46; E.A., § 50).

36. Devletin pozitif yükümlülüğünün bir parçası olarak usul yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 106; Tahir Canan, § 25).

37. Ceza soruşturmasının amacı, insan onurunu koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamak olmakla birlikte bu yükümlülük, kesin olarak bir sonuç elde etmeyi değil uygun araçları kullanmayı gerektirir. Diğer yandan Anayasa'nın 17. maddesi, başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi de yüklemez (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113; G.G.K., §

48).

38. Kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelerden oluşabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; G.G.K., § 49).

39. Ceza soruşturmasının etkili olması için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek kötü muamele iddiasını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114; Z.C., § 92; G.G.K., § 50).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Başvurucu baba, diğer başvurucular olan çocuklarının cinsel yönden istismar edildiğini iddia ederek Savcılığa şikâyetçi olmuş; konutlarına gizlice yerleştirdiği kamera ile elde ettiği görüntüler ile çocukların psikolojik tedavi görmeleri gerektiğine ve gördüklerine ilişkin değerlendirme ve sağlık raporlarını soruşturma makamlarına iletmiştir. Başvurucu S.B. ayrıca eşi ile arasında görülen boşanma davası sürecinde elde edilen delilleri -özellikle çocukların beyanlarını içeren tutanakları- daha sonra soruşturma dosyasına sunmuştur.

41. Savcılıkça, başvurucunun sunduğu görüntülerin yasak delil kapsamında kaldığı değerlendirilerek şikâyet edilen eş hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Gizlice görüntü elde edilmesi nedeniyle başvurucu hakkında da özel hayatın gizliliğini ihlal etme suçu yönünden soruşturma açılmış ise de herhangi bir karar verilmeksizin -dava açılmadan veya kovuşturmama kararı verilmeden- soruşturma kapanmıştır [nedeni tespit edilememekle birlikte sehven olduğu düşünülmektedir].

42. Başvurucunun gizli kamera görüntülerine (hukuka aykırı delile) dayanarak şikayetçi olması nedeniyle soruşturma makamlarınca, çocuğun cinsel istismarı iddiasıyla delil toplanmaksızın şüpheli anne hakkında kovuşturmama kararı verilerek soruşturmanın kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır.

43. Çocukların kendilerini korumalarındaki zorluk ve faillerin bu suçları büyük engellerle karşılaşmadan işleyebilmeleri, cinsel istismarın yetişkinlere nazaran çocuklar için daha kolay işlenmesine neden olmakta ve bu suçlar, çocukların psikolojileri ile fizyolojilerinde yetişkinlere göre daha ağır etkiler bırakmaktadır. Bu bağlamda söz konusu suçların işlenmesini önleyici ve caydırıcı nitelikte tedbirlerin alınması devletin en önemli pozitif yükümlülüklerinden biridir. Zira Anayasa'da olduğu gibi çocukların korunmasına yönelik tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmeler ile tüm uluslararası metinlerde de çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürüsü hakkında etkili ve caydırıcı cezalar düzenlenmesi de dâhil olmak üzere devletlerin bu konuda gerekli tedbirleri almasına özellikle vurgu yapılmaktadır (AYM, E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015, § 16).

44. Bir taraftan yasal düzenlemelerle çocuklar aleyhine işlenen cinsel suçların daha ağır yaptırımlarla cezalandırılması öngörülerek bu suçların caydırıcılığının arttırılması hedeflenirken diğer taraftan bu suçlarla ilgili yapılan şikâyet veya ihbarların özensiz biçimde soruşturması, hedeflenen caydırıcılığı zedeleyecek mahiyettedir. Devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında, gerçekleştiği iddia edilen çocukların istismarlarına yönelik eylemlere ilişkin soruşturmaların ancak ciddiyetle ve detaylı yapılması halinde çocukların

korunmasından tam anlamıyla söz edilebilecektir.

45. Elbette savunulabilir iddiası olan kişilerin soruşturma makamlarına başvurusuyla başlayan soruşturma sürecinin sonunda, eksiksiz toplanan deliller analiz edilirken usulsüz olması nedeniyle değerlendirmeye esas alınmaması gerekli görülenler gerektiğinde yok kabul edilerek bir sonuca ulaşılabilir. Anayasa Mahkemesinin yargı makamlarının delil değerlendirmesi ve hukuki yorumlarına müdahale etmesi kural olarak düşünülemez ise de delillerin analizi sonucu ulaşılan sonuçların Anayasa'da güvence altına alınan temel hakları -somut olayda kötü muamele yasağını- işlevsiz hâle getirecek mahiyette olmaması gerekmektedir.

46. Bu bağlamda başvurucunun temin ettiği kamera görüntüleri, soruşturma makamlarınca yasak delil olarak nitelendirilerek değerlendirmeye esas alınmamıştır. Başvurucu tarafından delil olarak sunulan görüntülerin hukuka uygun olup olmadığının olayın koşullarının bütün olarak değerlendirilmesi suretiyle soruşturma veya yargı makamlarınca detaylı analiz edilmesi sonucu belirlenebileceği hususunda şüphe yoktur. Somut olayda görüntülerin sadece başvurucunun eşinin bilgisi olmaksızın elde edilmesi nedeniyle hukuka aykırı kabul edildiği, bununla birlikte sunulan diğer delillerin Savcılık kararında tartışılmadığı görülmektedir.

47. Başvurucunun iddialarını desteklediği öne sürülen görüntülerin soruşturmaya yansıyan tek delil olmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu çocuklar ile tanık beyanlarının yanı sıra başvurucu baba tarafından temin edilen çocuklar hakkındaki sağlık raporları da başvurucunun iddiasını savunulabilir kılmakta ve bu doğrultuda kötü muamele yasağı bakımından devletin usul yükümlülüğünü doğuracak mahiyette bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, çocuğun cinsel istismarı gibi ağır nitelikteki bir suça ilişkin yapılan şikâyeti destekleyen makul delillerin varlığı da dikkate alındığında suçun soruşturulması için aranan koşulların sağlandığı tespit edilebilmektedir. Bu durumda soruşturma makamlarınca özenle soruşturma yürütülerek tüm delillerin eksiksiz toplandıktan sonra toplanan bu delillerin tartışılarak bir sonuca ulaşılması gerekmektedir.

48. Belirtilen bu tespitler ışığında yürütülecek adli sürecin mutlaka bir dava açılması ya da açılan davanın belli bir hükümle sonuçlanması gerektiği anlamına gelmemekle birlikte başvuru konusu olayda başvurucunun makul delillerle desteklediği savunulabilir bir iddiası olmasına karşın soruşturma makamları tarafından kötü muamele iddialarının ciddiyetle öğrenme çabası içinde olunmadığı değerlendirilerek yürütülen soruşturmanın etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında devletin usul yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan

kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

51. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini ve soruşturmanın yeniden açılmasını talep etmiştir.

52. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

53. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

54. İncelenen başvuruda kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. İhlalin soruşturma ve bu kapsamda verilen Savcılık kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

55. Bu durumda kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir soruşturma yapılmasından ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Denizli Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruya konu olayın niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucuların kimliğinin GİZLİ TUTULMASINA,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Denizli Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma 2015/33390) GÖNDERİLMESİNE,

E. 239,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM ETHEM KURİŞ (2)

B. No: 2016/63931 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/63931

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM ETHEM KURİŞ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/63931)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Hüseyin KAYA

Başvurucu : İbrahim Ethem KURİŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, nezarethanede tutulma koşulları ve psikolojik baskı ile sağlık durumunun ceza infaz kurumunda tutulmaya uygun olmamasına rağmen tutukluluğun sürdürülmesinin kötü muamele yasağını ihlal ettiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucu; tedavisinin ceza infaz kurumu koşullarında sağlanamayacağını, ilerleyen kanser hastalığına rağmen tutuklanmasının yaşam, maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik ciddi tehlike oluşturduğunu belirterek Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca tedbiren infazın durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

6. Ceza infaz kurumunda sağlık imkânlarına erişimin sağlanması, birçok kez farklı hastanelerde başvurucunun tedavi edilmesi, Silivri Ceza İnfaz Kurumu bünyesinde bir devlet hastanesinin bulunmasını da dikkate alan Anayasa Mahkemesi 3/10/2016 tarihinde tedbir kararı verilmesini gerektiren bir durum bulunmadığına karar vermiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuruya konu "Olay ve Olgular" için bkz. İbrahim Ethem Kuriş (B. No: 2016/16436, 8/1/2020, §§ 10-25).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

11. Başvuruya konu şikâyetin daha önce Anayasa Mahkemesince 2016/16436 başvuru numaralı dosyada incelenerek 8/1/2020 tarihinde başvurunun düşmesine karar verildiği, eldeki başvurunun sehven mükerrer kayıt edilen dosyadan ibaret olduğu anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

B. Yargılama giderlerinin kamu üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HACİ İNAN VE MİYESER İNAN

B. No: 2016/73139 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/73139

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACİ İNAN VE MİYESER İNAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/73139)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1.Haci İNAN

2. Miyeser İNAN

Başvurucular Vekili : Av. Murat SADAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşınmazın müsadere edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesindeki Yargılama Süreci

8. Başvurucu Haci İnan'ın da aralarında bulunduğu birçok kişi hakkında İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının 10/4/2000 tarihli iddianamesiyle "Hizbullah" isimli terör örgütü ile ilişkilerinin saptandığı gerekçesiyle silahlı terör örgütüne üye olma, anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışma suçlarından kamu davası açılmıştır.

9. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. maddesi ile görevli) 16/2/2012 tarihli kararıyla Haci İnan'ın ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca tapu sicilinde başvurucu Miyeser İnan adına kayıtlı bulunan İstanbul'un Beykoz ilçesi Kanlıca Mahallesi 520 ada 100 parsel sayılı taşınmazın suç örgütünün parasıyla alındığı ve suç örgütüne tahsis edilerek suçun işlenmesinde kullanıldığı belirtilerek müsaderesine karar verilmiştir.

10. Temyiz üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 15/5/2013 tarihli kararıyla Miyeser İnan'ın malen sorumlu sıfatıyla yargılama aşamasında davadan haberdar edilmediği, müsadere kararı verilen taşınmazın maliki olması nedeniyle verilen kararı temyiz etme hakkının olduğu belirtilerek ilk derece mahkemesinin kararı düzeltilmek suretiyle onanmıştır.

11. Başvurucular ağır ceza mahkemesi kararına karşı mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 7/10/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Anayasa Mahkemesince başvurunun "süre aşımı" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir (Hacı İnan ve diğerleri, B. No: 2013/7932, 8/9/2015, § 31).

B. Başvuru Konusu Yargılama Süreci

12. Başvuru formu ekindeki tapu kaydına göre başvuru konusu İstanbul'un Beykoz ilçesi Kanlıca Mahallesi 520 ada 100 parsel sayılı müfrez arsa vasıflı taşınmaz 27/12/1999 tarihinde başvurucu Miyeser İnan tarafından satın alınmıştır.

13. Beykoz Cumhuriyet Başsavcılığının (Savcılık) 17/11/2000 tarihli iddianamesiyle, karı koca olan başvuruculara kara paranın aklanması suçundan 13/11/1996 tarihli ve 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'un mülga 7. maddesinin birinci ve ikinci fıkrası ile aynı maddenin üçüncü fıkrasının (c) bendi kapsamında cezalandırılmaları ve anılan taşınmazın müsadere edilmesi istemiyle Beykoz 2. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) kamu davası açılmıştır. İddianamede, başvuruculara Hizbullah örgütüne ait parayla suça konu taşınmazı satın alarak örgüt üyelerinin kullanımına tahsis ettikleri ileri sürülmüştür.

14. Mahkemece 15/11/2012 tarihinde başvurucu Miyeser İnan'ın iddia edilen suçu işlediğine dair şüpheden uzak, kesin ve yeterli delil elde edilememesi nedeniyle beraatine; başvurucu Haci İnan'ın ise mahkûmiyetine karar verilmiştir. Kararda, lehe ve aleyhe kanun değerlendirmesi yapılarak 4208 sayılı Kanun'un mülga 7. maddesi uyarınca netice itibarıyla 4 yıl hapis ve 100.000 TL adli para cezasına hükmedilmiştir. Ayrıca başvuru konusu parsel üzerindeki villa ile içindekilerin 4208 sayılı Kanun'un mülga 7. maddesi uyarınca müsaderesine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...SANIK MİYASER İNAN :İddianamede belirtilen evi eşi hacı inan ın satın aldığı, kendisinin ev hanımı olduğunu, şu anda da kahta da çiftçilik yaptığını, kara para işinden anlamadığını, bu işlere aklının yatmadığını, yasal olmayan işlerden polisin gelip kendisini götürmesi üzerine haberdar olduğunu beraatini karar verilmesini talep ettiğini

...

Tüm dosya içeriği sanıkların savunmaları, masak raporu, dosyada bulunan iddianame ve istanbul 13 ağır ceza mahkemesine ait karar örnekleri birlikte değerlendirildiğinde; sanık hacı inan ın 1985-1995 yılları arasında tarsus ilçesinde öğretmenlik yaptığı, 1997 yılında hizbullah örgütü lideri hüseyin velioğlu nun talebi ile Konya'ya gittiği ve kendisine ait birikmiş para ve cemaatin parası ile ev aldığı sanığın daha sonraki tarihte hiç bir ticari faaliyetinin ve gelirinin olmadığı, sanık Miyaser'in ev hanımı olduğu, sanık Hacı İnan'ın hizbullah örgütü içinde aktif olarak faaliyet gösterdiği ve kendi ifadesinden de anlaşılacağı üzere arkadaşları ile birlikte pazarlık yaparak suça konu taşınmazı 375 bin dolara satın aldıkları ve ev hanımı olan eşi Miyaser İnan adına kaydettirdikleri ve burayı örgüt lideri hüseyin velioğlu ve arkadaşları ile birlikte kullandıkları, kullanılan bu paranın tümüyle örgüt üyelerinden bir şekilde tahsil edilen para olduğu, ve taşınmazın örgüt tarafından kullanıldığı, Miyaser İnan'ın Hacı İnan'ın eşi olduğu ev hanımı olduğu kendi ifadesinden de anlaşılacağı üzere ticari faaliyetnin olmadığı geleneksel Türk aile yapısı içinde eşinin tapuyu miyaser adına yaptırdığı, ev hanımı olan Miyaser'in bu işleme karşı koyma iradesini ortaya koymasının kendisinden beklenemeyeceği, suç kastı ile hareket ettiğine dair savunmasının aksini gösterir delil bulunmadığı, suç tarihi itibariyle 4208 sayılı yasanın yürürlükte olduğu ancak daha sonra 5237 sayılı TCK nın yürürlüğe girdiği ve 5549 sayılı yasa ile 4208 sayılı yasanın ilgili mahkemelerinin ilga edildiği dikkate alındığında sanıkların eylemi suç tarihinde yürürlükte bulunan 4208 sayılı yasa ile suç tarihinden sonra yürürlüge gireni 5237 sayılı TCK hükümlerine göre ayrı ayrı değerlendirilmiş 5237 sayılı TCK 7/2 maddesi delaleti ile bulunan sonuç ceza bakımından sanıklar lehine sonuç doğuran yasa hükümleri tatbik edilmiş sanık hacı inan hakkındaki ceza dosyalarının bekletici mesele yapılması sebebiyle suçun zamanaşımına uğramadığı düşünülerek aşağıdaki hüküm kurulmuştur."

15. Başvurucular tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 19. Ceza Dairesince (Daire) 20/10/2016 tarihinde onanmıştır.

16. Nihai karar 19/12/2016 tarihinde öğrenilmiştir.

17. Başvurucular 22/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 4208 sayılı Kanun'un "Karapara aklanması suçunda ceza" kenar başlıklı mülga 7. maddesi şöyledir:

"Karapara aklama suçu fiillerini işleyenler iki seneden beş seneye kadar hapis ve aklanan karaparanın bir katı ağır para cezasıyla cezalandırılır ve nemaları da dahil olmak üzere karapara kapsamındaki mal ve değerler ile bunların ele geçirilememesi halinde bunlara tekabül eden mal varlığının müsaderesine de hükmolunur.

Karapara, terör suçlarından veya Türkiye'ye ithali veya Türkiye'den ihracı kanunla yasaklanmış herhangi bir madde ve eşya kaçakçılığından elde edilmiş veya suç yukarıda belirtilen terör suçlarına kaynak sağlamak amacıyla işlenmiş ise birinci fikra hükmüne göre

faile verilecek hapis cezası dört seneden az olamaz.

Suçun;

a) Karaparanın aklanması maksadıyla teşekkül vücuda getirenler ile idare edenler veya teşekküle mensup olanlar tarafından,

b) Görevi sebebiyle memur ve kamu görevlileri ile 3182 sayılı Bankalar Kanununa, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununa, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanuna, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa, Ödünç Para Verme İşleri ile Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine ilişkin Esas ve Usulleri düzenleyen mevzuata göre faaliyet gösteren kurumlarda çalışanlar tarafından,

c) Şiddet veya tehditle veya silah kullanarak,

İşlenmesi halinde hükmolunacak cezalar, ayrıca bir misli artırılır.

Bu suçların tüzel kişilik bünyesinde işlenmesi halinde, üçüncü fıkranın (a)bendi hükmünün uygulanamadığı durumlarda, fiili gerçekleştiren yöneticiler hakkında da aynı cezalara hükmolunmakla birlikte, tüzel kişiler de beşyüzmilyon liradan beşmilyar liraya kadar para cezası ile cezalandırılır.

Karapara aklama suçunun, usul veya füruu veya karı-koca veya kardeşlerinden biri tarafından karaparanın kaynaklandığı suçları gizlemek amacıyla işlenmesi halinde bu ceza, yarısından üçte ikisine kadar indirilir."

19. 4208 sayılı Kanun'un "Zamanaşımı" kenar başlıklı mülga 8. maddesi şöyledir:

"Karapara aklama suçlarının kovuşturulmasında zamanaşımı suresi onbeş yıldır. Dava açılması zamanaşımını keser."

20. 11/10/2006 tarihli ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 26. maddesi ile 4208 sayılı Kanun'un 7. ve 8. maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

21. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 36. maddesi şöyledir:

"Mahkûmiyet halinde cürüm veya kabahatte kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya fiilin irtikabından husule gelen eşya fiilde methali olmayan kimselere ait olmamak şartiyle mahkemece zabt ve müsadere olunur.

Kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması ve satılması cürüm veya kabahat teşkil eden eşya bir ceza mahkümiyeti olmasa ve faile ait bulunmasa bile mutlaka zabt ve müsadere olunur."

22. 29/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama" kenar başlıklı 282. maddesi şöyledir:

"(1) (Değişik: 26/6/2009 – 5918/5 md.) Alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkaran veya bunların gayrimeşru kaynağını gizlemek veya meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla, çeşitli işlemlere tâbi tutan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

(2) (Ek: 26/6/2009 – 5918/5 md.) Birinci fıkradaki suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, bu suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini, bu özelliğini bilerek satın alan, kabul eden,

bulunduran veya kullanan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Bu suçun, kamu görevlisi tarafından veya belli bir meslek sahibi kişi tarafından bu mesleğin icrası sırasında işlenmesi halinde, verilecek hapis cezası yarı oranında artırılır.

(4) Bu suçun, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.

(5) Bu suçun işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(6) Bu suç nedeniyle kovuşturma başlamadan önce suç konusu malvarlığı değerlerinin ele geçirilmesini sağlayan veya bulunduğu yeri yetkili makamlara haber vererek ele geçirilmesini kolaylaştıran kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle cezaya hükmolunmaz. "

23. 5237 sayılı Kanun'un "Eşya müsaderesi" kenar başlıklı 54. maddesi şöyledir:

"(1) İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükmolunur. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/11 md.) Eşyanın üzerinde iyiniyetli üçüncü kişiler lehine tesis edilmiş sınırlı ayni hakkın bulunması hâlinde müsadere kararı, bu hak saklı kalmak şartıyla verilir.

(2) Birinci fıkra kapsamına giren eşyanın, ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkansız kılınması halinde; bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verilir.

(3) Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsaderesine hükmedilmeyebilir.

(4) Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir.

(5) Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir.

(6) Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükmolunur. "

B. Uluslararası Hukuk

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolüne veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelediği elkoyma ve müsadere tedbirleri, suçla mücadele için etkili ve gerekli bir araçtır (Raimondo/İtalya, B. No: 12954/87, 22/2/1994, §§ 27, 30).

26. AİHM'e göre mülkün kamu yararına kullanılmasının kontrolü kapsamında mülke el konulması hususunda devletlerin geniş bir takdir yetkisi bulunmakla birlikte bu yetkinin devlete tanınması kişilerin mülkünden yoksun bırakılması gibi ağır bir sonuca da yol açmaktadır. Bu nedenle başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin keyfî veya öngörülemez olmaması için bazı usule ilişkin güvenceler öngörülmelidir. AİHM kişilere, keyfî müdahalelerden korunmak amacıyla mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirlerin kanun dışı, keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesinin sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (AGOSI/Birleşik Krallık, B. No: 9118/80, 24/10/1986, § 60; Saccocia/Avusturya, B. No: 69917/01, 18/12/2008, § 89; Džinić/Hırvatistan, B. No: 38359/13, 17/5/2016, § 68).

27. AİHM benzer bir şikâyeti ele aldığı bir kararında uluslararası uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele için gerekli tedbirlerin alınmasına ve bu konuda devletlerin geniş bir takdir yetkisi olmasına karşın iç hukukta iyi niyetli malikin yararlanabileceği bir giderim mekanizmasının mevcut olmadığı gerekçesiyle toplumun genel yararı ile bireyin temel hakları arasındaki adil dengenin sağlanamadığı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Bowler International Unit/Fransa, B. No: 1946/06, 23/7/2009, §§ 34-47).

28. Telbis ve Viziteu/Romanya (B. No: 47911/15, 26/6/2018) kararına konu olayda bir tıp doktoru hakkında rüşvet alma suçundan ceza soruşturması başlatılmış, doktor ve eşinin konutunda arama yapılarak doktorun eşi ve kızına ait bazı eşyalara ve 100.000 avro üzerinde paraya el konulmuştur. Ceza yargılaması sonunda doktorun mahkûmiyetine karar verilmiş ve rüşvet suçundan elde edildiği gerekçesiyle el konulan para ve eşyanın müsaderesine karar verilmiştir (Telbis ve Viziteu/Romanya, §§ 6-16). AİHM, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi üçüncü kural çerçevesinde incelemiş; müdahalenin hukuki bir dayanağının olduğunu ve yasa dışı yollarla elde edilen mülkün müsadere edilmesinin caydırıcı ve kamunun uğradığı zararı tazmin edici bir amacının olduğunu belirterek müdahalenin özellikle yolsuzlukla mücadele bakımından kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğunu vurgulamıştır (Telbis ve Viziteu/Romanya, §§ 72-74).

29. AİHM, ölçülülük yönünden yaptığı değerlendirmede ise öncelikle haklarında bir mahkûmiyet kararı bulunmadığı hâlde başvuruculaın müsadere tedbirinin uygulandığı yönündeki şikâyetlerini irdelemiştir. AİHM ilk olarak gerek Avrupa ortak hukukuna gerekse de evrensel hukuk standartlarına göre yolsuzluk, kara para aklama veya uyuşturucu suçları gibi ciddi suçlar yönünden müsadere için mahkûmiyet kararının gerekli olmadığını vurgulamıştır. İkinci olarak ise haksız yere elde edilmiş olduğu varsayılan mülkün meşru kökenini kanıtlama yükümlülüğü hukuk davaları da dâhil olmak üzere cezai olmayan müsadereye ilişkin yargılama süreçlerinde kanunla muhataplar üzerine de bırakılabileceğini belirtmiştir. Üçüncü olarak müsadere tedbirinin sadece suçtan elde edilen gelirlerle ilgili değil suç gelirlerini dönüştürme veya bu gelirlerin devri ya da karıştırılması yoluyla elde edilen herhangi bir gelir veya dolaylı menfaatleri içeren mülkler yönünden de uygulanabileceğini ifade etmiştir. Son olarak AİHM'e göre müsadere tedbiri, sadece suç isnadında bulunulan şüpheli veya sanıklar yönünden değil söz konusu varlıkların elde

edilmesindeki rolünü gizleyen, iyi niyetli olmayan mülk sahibi üçüncü kişiler bakımından da uygulanabilir (Telbis ve Viziteu/Romanya, § 76).

30. AİHM, somut olayda ise başvurucuların isnat edilen suçtan menfaat sağlayan sanığın yakın aile üyeleri olduğu için mülklerinin kanun dışı yollarla elde edildiği yönünde şüpheye düşülmesinin makul olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kamu hizmetinde yolsuzluğun önlenmesi ve azaltılması amacına ilişkin sürecin bir parçası olarak müsadere tedbirinin uygulanması bakımından devletlerin geniş bir takdir yetkilerinin olduğu vurgulanmıştır. AİHM; Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin öngördüğü şekilde iç hukukta müsadere tedbirine karşı etkili bir biçimde itirazda bulunabilme imkânının başvuruculara tanındığını, ilgili mal varlığı yasa dışı yollarla elde edildiği için derece mahkemelerinin müsadere kararı vermelerinin keyfî olmadığını, başvurucuların ise bunun aksini kanıtlayamadıklarını ifade etmiştir. AİHM son olarak derece mahkemelerinin sanığın yalnızca beş hafta içinde yüzlerce rüşvet alma suçunu işlediği ve devletin sosyal güvenlik sistemine zarar verdiği yönündeki tespitlerine yer vermiştir. AİHM ayrıca böylesine kısa bir sürede sanığın ve ailesinin elde ettiği mal varlığının -yasal gelirleri ile karşılaştırıldığında- açıkça orantısız olmadığını açıklamıştır (Telbis ve Viziteu/Romanya, §§ 77-80).

31. AİHM yolsuzlukla mücadele alanında kamu makamlarına geniş bir takdir yetkisinin tanındığını ve başvuruculara müsadere tedbirinin uygulanmasına karşı etkili bir savunma ve itiraz hakkının tanındığını, derece mahkemelerinin kararlarının da keyfî olmadığını belirterek müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varmıştır (Telbis ve Viziteu/Romanya, § 81).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

33. Başvurucular, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Bireysel başvuru sonrasında, 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

35. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

36. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun ilk bakışta

ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğunu değerlendirmiştir. Buna göre Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 27-36).

37. Somut başvuru yönünden de söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

39. Başvurucular; öncelikle Haci İnan hakkında somut delil olmaksızın ve davanın zamanaşımına uğramış olmasına rağmen mahkûmiyet kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğu ifade etmişlerdir. Müsadereye ilişkin olarak 5237 sayılı Kanun ile 765 sayılı mülga Kanun arasında karşılaştırma yapılarak başvurucular yönünden lehe 765 sayılı mülga Kanun'un 36. maddesinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre 765 sayılı Kanun uyarınca müsadereye karar verilebilmesi için malik hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği oysa taşınmazın maliki olan Miyeser İnan hakkında beraat kararı verildiği, onun da iyi niyetli üçüncü kişi olduğu ve iyi niyetli üçüncü kişilere ait malların müsadereye konu olamayacağı vurgulanmıştır. Öte yandan 5237 sayılı Kanun yönünden de iyi niyetli üçüncü kişi olan Miyeser İnan'ın maliki olduğu taşınmazın müsadere edilmesinin hukuka aykırı olduğu açıklanmıştır. Ayrıca başvurucular lehe olan 4208 sayılı Kanun'da müsadere için zamanaşımı süresinin belirlenmediğini, bu nedenle müsadere zamanaşımı süresinin suçun dava zamanaşımı süresi ve bu sürenin de 7,5 yıl olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesinde öngörülen ilgili kurum ve kuruluşlardan rapor alınmasına ilişkin usule ilişkin gerekliliklerin göz ardı edildiği ve taşınmazın suçtan elde edilmediğinin araştırılmadığı ileri sürülmüştür. Sonuç olarak açıklanan nedenlerle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddia edilmiştir.

2. Değerlendirme

40. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de iddialarının özünü taşınmazın müsadere edilmesi nedeniyle mülkten yoksun kalması oluşturduğundan şikâyetlerinin bir bütün olarak mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

43. Başvurucular lehe kanun hükümlerinin uygulanmadığını, dava zamanaşımının dolmasına ve somut delil olmamasına rağmen Haci İnan hakkında mahkûmiyet kararı verildiğini ve taşınmazın müsadere edildiğini iddia etmişlerdir. Ayrıca ilgili kurumlardan rapor alınmadığını ifade etmişlerdir. Mahkemece lehe ve aleyhe kanun değerlendirmesi yapıldığı, başvurucular hakkında İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılamanın bekletici mesele yapılması nedeniyle dava zamanaşımının dolmadığı ve Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) raporu doğrultusunda değerlendirme yapıldığı belirtilmiştir. Başvurucular tarafından ileri sürülen bu iddiaların, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan hususun da bulunmadığı anlaşılmıştır.

44. Başvuru konusu taşınmazın tapuda başvurucu Miyeser İnan adına kayıtlı olduğu anlaşıldığından Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkiyet hakkının mevcut olduğunda tereddüt bulunmamaktadır.

45. Anayasa Mahkemesi daha önce müsadere veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yönündeki tedbirlerin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini kabul etmiş, mülkten yoksun bırakma sonucuna yol açsa dahi niteliğini ve amacını gözeterek müdahaleleri mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrolüne veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelemiştir (Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015 § 57; Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017, 13/7/2016, §§ 67-70; Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 62-67; Fatma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, B. No: 2014/5167, 28/9/2016, §§ 58-62).

46. Somut olayda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucu Miyeser İnan'a ait taşınmazın müsaderesine karar verilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açık olup başvurucuya ait taşınmazın suçta kullanılmasını önlemeyi amaçlayan müdahalenin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

47. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

48. Başvuru konusu olayda müsadere kararının 4208 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrası uyarınca verildiği görülmektedir. Bu kanun hükmünün belirli, öngörülebilir ve ulaşılabilir olduğunda bir tereddüt bulunmadığından müdahalenin kanuni bir dayanağı mevcuttur.

49. Somut olayda kara para aklama suçunun konusu olduğu gerekçesiyle taşınmaz hakkında müsadere tedbiri uygulanmıştır. Suçla mücadele çerçevesinde müsadere tedbirinin önemli ve gerekli bir araç olduğu kuşkusuzdur. Bu bağlamda suça konu veya suçtan elde edilen

eşyanın müsaderesiyle suçla mücadelede caydırıcılığın sağlanması ve yeni suçların işlenmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu kuşkusuzdur.

50. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

51. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

52. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

53. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36; Bekir Yazıcı, § 71).

54. Ayrıca mülkiyet hakkına müdahaleye yol açan tedbirlerin keyfî veya öngörülemez biçimde uygulanmaması gerekmektedir. Aksi takdirde mülkiyet hakkının etkin bir biçimde korunması mümkün olmaz. Bu sebeple kamu makamlarınca başvurucunun eylemi ile tedbire yol açan kanuna aykırılık arasında bağlantı olduğunu gösteren makul bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu bağlamda elkoyma veya müsadere gibi tedbirler yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin bireyin menfaatleri ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengeyi bozmaması için suça veya kabahate konu eşyanın malikinin davranışı ile kanunun ihlali arasında uygun bir illiyet bağının olması ve iyi niyetli eşya malikine eşyasını -tehlikeli olmaması kaydıyla- geri kazanabilme olanağının tanınması veya iyi niyetli malikin bu nedenle oluşan zararının tazmin edilmesi gerekmektedir (Bekir Yazıcı, §§ 31-80; Hanife Ensaroğlu, B. No: 2014/14195, 20/9/2017, § 66; Hamdi Akın İpek, B. No: 2015/17763, 24/5/2018, § 115).

55. Müsadere yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin suçla mücadelede caydırıcılığın sağlanması ve yeni suçların işlenmesinin önüne geçilmesi yönündeki amacı gerçekleştirmek için elverişli bir araç olduğunda tereddüt bulunmamaktadır.

56. Müdahalenin gerekliliği bakımından ise öncelikle suçla mücadele çerçevesinde hangi araçların seçileceği konusunda kamu makamlarının geniş bir takdir yetkisinin olduğunu belirtmek gerekir. Somut olayda müsadereye konu taşınmazın kara para aklamak için kullanıldığı sabittir. Kara para aklama suçuyla mücadele kapsamında suçta kullanılan taşınmazın müsaderesi bir zorunluluk teşkil etmektedir. Suçla mücadele amacına müsadere dışında daha hafif bir müdahale, başvuru konusu olay özelinde mümkün değildir. Dolayısıyla belirtilen gerekçeler ve kamu makamlarının bu alandaki takdir yetkileri dikkate alındığında somut olayın koşulları altında müdahalenin gerekliliği hususunda yapılan değerlendirmenin aksi bir sonuca ulaşmayı gerektirecek bir nedeni bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Salih Baltaci, B. No: 2017/14768, 27/11/2019, § 57)

57. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt orantılılıktır. Öngörülen tedbirin maliki olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

58. Anayasa Mahkemesi daha önce kural olarak mülk sahibinin davranışları ile elkoyma veya müsadere tedbirlerinin uygulanmasına yol açan kanuna aykırılık arasındaki ilişkinin tedbiri uygulayan kamu makamlarınca ortaya konulması gerektiğini belirtmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi aynı kararlarında böyle bir ilişki mevcut olmasa dahi kamu yararının gerektirdiği kimi durumlarda elkoyma veya müsadere gibi tedbirlerin uygulanmasının öngörülebileceğini kabul etmiştir (Arif Güven, § 68; başvurucu mahkûm edilmemekle birlikte millî ekonominin korunması ve kara yollarının güvenliği için aracın müsaderesinin etkin bir tazminat yolunun varlığı nedeniyle ölçülü görüldüğü karar için bkz. Bekir Yazıcı, §§ 66-80).

59. Diğer bir deyişle müsaderenin bir suç isnadına bağlı olarak uygulandığı durumlarda yöntemince yapılan ceza soruşturması ve kovuşturması neticesinde müsadere kararı verilebilmesi için davanın mahkûmiyet ile sonuçlanması gerekmekle birlikte mülkün kanun dışı yollarla ele geçirildiği veya kanuna aykırı faaliyetlerde kullanıldığı gibi kimi durumlarda mahkûmiyetten bağımsız olarak da elkoyma veya müsadere tedbirleri uygulanabilir. Buna göre söz konusu tedbirler özellikle yolsuzluk, kara paranın önlenmesi, kaçakçılık veya uyuşturucu madde ticareti gibi ciddi suçların önlenmesi kapsamında sadece suçtan elde edilen gelirler ve mal varlıklarının ait olduğu şüpheli veya sanıklar yönünden değil aynı zamanda bu gelirler ve mal varlıklarının devredildiği veya kazandırıldığı iyi niyetli olmayan üçüncü kişiler yönünden de uygulanabilir (Semra Başaran, B. No: 2015/3309, 25/12/2018, § 67).

60. Somut olayda başvurucu Miyeser İnan adına kayıtlı bulunan taşınmazın suç örgütünün parasıyla alındığı ve suç örgütüne tahsis edilerek suçun işlenmesinde kullanıldığı belirtilerek taşınmaz için müsadere tedbiri uygulanmıştır. Bu bağlamda suçun işlenmesinin önlenmesi bakımından kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisinin mevcut olduğuna dikkat çekmek gerekir. Dolayısıyla derece mahkemelerinin tedbire yönelik kararları keyfî veya öngörülemez değildir.

61. Mülkiyet hakkının ihlali iddiasına konu taşınmaz kara para aklama suçu kapsamında müsadere edilmiştir. Mahkeme kararının gerekçesi incelendiğinde söz konusu taşınmazın örgüt üyeliği faaliyeti kapsamında elde edilen para ile alındığı ve başvurucu Haci İnan'ın da kara paranın aklanması suçundan mahkûmiyetine hükmedildiği görülmektedir. Mahkeme

taşınmazın tapu kayıt maliki başvurucu Miyeser İnan yönünden de beraat kararı vermekle birlikte taşınmazın kara paranın aklanması suçu çerçevesinde elde edildiği ve ev hanımı olup ticari bir faaliyeti olmayan başvurucunun bu taşınmazı edinmiş olmadığı yönünde bir değerlendirme yapmıştır. Nitekim başvurucu Miyeser İnan'ın da savunmasında taşınmazı eşi Hacı İnan'ın satın aldığını belirttiği görülmektedir (bkz. § 14).

62. Bu bağlamda uygulanan tedbire karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının başvuruculara tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Somut olayda uygulanan tedbire karşı başvuruculara tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Somut olayda uygulanan tedbire karşı başvurucuların iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınmadığı yönünde bir şikâyetlerinin bulunmadığını belirtmek gerekir. Bununla birlikte başvurucular 7/2/2012 tarihli duruşmada avukat ile temsil edilerek savunma ve itirazlarını ileri sürebilmiştir. Ayrıca başvurucular Mahkeme tarafından verilen müsadere kararını temyiz edebilmiştir.

63. Öte yandan başvurucular, yargılama sırasında müsadere edilen taşınmazın meşru yollardan elde edildiğini ve iyi niyetli olduklarını ispat edebilmesi önünde herhangi bir kanuni veya fiilî engel bulunduğunu da ortaya koyamamıştır. Ayrıca başvuru formu incelendiğinde başvurucuların söz konusu tedbirin makul bir süreyi aştığı veya kaçınılmaz olandan fazla bir zarara yol açacak şekilde uzun sürdüğü yönünde açık bir şikâyetinin de bulunmadığı görülmektedir. Bunun yanında derece mahkemelerince müsadere tedbirinin suça konu taşınmazla sınırlı olarak uygulandığı görülmekle açık bir orantısızlık da söz konusu değildir (benzer değerlendirme için bkz. Semra Başaran, § 69).

64. Bu durumda anılan taşınmaz hakkında müsadere tedbiri uygulanmak suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı ile karşılaştırıldığında ve mülkiyet hakkının öngördüğü güvenceler somut olayda sağlandığından başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiştir. Buna göre başvuruya konu müdahalenin kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengeyi bozmadığı ve ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

65. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YASİN YILMAZ

B. No: 2017/5107 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/5107

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YASİN YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/5107)

Karar Tarihi:17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Yasin YILMAZ

Vekili : Av. İbrahim Metin YILDIZHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, haksız fiilden kaynaklanan tazminat davasında dava konusu alacak talebinin ıslahla artırılan kısmının zamanaşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Bireysel Başvuru Öncesine İlişkin Süreç

6. Başvurucu, A. Elektrik Makine İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.nin taşeronu olan Y. Elektrik Ltd. Şti.nin işçisi iken M. Hidroelektrik Santralı-Konaktepe Hidroelektrik Santralı-Tunceli Trafo Merkezi arasında 154 KWA gücündeki yüksek gerilim enerji hattının yapılması sırasında 30/6/2002 tarihinde geçirdiği iş kazası sonucu yaralanmıştır.

7. Başvurucu hakkında Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Mersin Hastanesinde 14/12/2002 tarihinde geçici sağlık raporu düzenlenmiş, yine Türk Silahlı Kuvvetleri Rehabilatisyon ve Bakım Merkezinde gördüğü tedavi sonucunda başvurucuya 4/3/2003 tarihli geçici rapor verilmiştir.

8. Başvurucuya SSK Mersin Hastanesinde düzenlenen 6/2/2004 tarihli sağlık kurulu raporu esas alınarak aynı tarihte sürekli iş göremezlik geliri bağlanmıştır.

10. Başvurucu 1/8/2006 tarihinde Ankara 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı davada 1.000 TL maddi, 25.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

11. Dosyada bulunan SSK müfettiş raporunda, olayın iş kazası olduğu belirtilmiştir. Mahkemece kusur tespiti ile ilgili alınan raporda, olayda asıl işverenin %30, alt işverenin %40, başvurucunun ise %30 oranında kusurlu olduğu tespit edilmiştir. Hesap bilirkişisi, başvurucunun kusuruna ve maluliyet oranına göre talep edebileceği tazminat miktarının 292.649,42 TL olduğunu belirtmiştir.

12. Mahkeme 9/7/2008 tarihli kararı ile davalı Türkiye Elektrik İletim A.Ş. Genel Müdürlüğü (TEİAŞ) yönünden pasif dava ehliyeti bulunmaması ve anahtar teslimli ihale makamı olması nedeniyle davanın reddine, diğer davalılar Yiğit Elektrik Ltd. Şti. ve AK PE Elektrik Makine İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şirketine karşı açılan davanın kusur ve maluliyet durumu dikkate alınarak 1.000 TL maddi tazminat ile 25.000 TL manevi tazminatın olay tarihi olan 30/6/2002 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davalılardan müteselsilen alınıp başvurucuya verilmesine karar vermiştir.

13. Temyiz üzerine karar Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin (Daire) 10/3/2011 tarihli kararıyla bozulmuştur. Karar gerekçesinde; enerji iletim hatlarının yapımı işinden davalı TEİAŞ'ın sorumlu olduğu, asıl işveren olarak taşeron şirketle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumluluğunun devam ettiği, bu davalı açısından verilen ret kararının usul ve kanuna aykırı olduğu belirtilmiştir.

14. Mahkeme 25/10/2011 tarihli kararıyla eski kararında direnmiştir.

15. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 6/6/2012 tarihli karar ile TEİAŞ'ın (asıl işveren) iş kazasından doğan zararlardan davalılar ile birlikte işçiye karşı sorumlu olduğunu ve Dairenin bozma ilamına uyulması gerektiğini belirterek Mahkemenin direnme kararını bozmuştur.

16. Başvurucu 25/6/2012 tarihinde Ankara 12. İş Mahkemesine açtığı davada,425.000 TL maddi tazminatın davalı TEİAŞ'tan tahsilini talep etmiştir. Bu dosya Ankara 2. İş Mahkemesinin başvuru konusu dava dosyası ile birleştirilmiştir.

17. Mahkemece dosya kapsamına alınan 21/1/2013 tarihli hesap bilirkişi raporunda, başvurucunun karşılanmamış zararının 623.092,87 TL olduğu belirtilmiştir.

18. Başvurucu 13/2/2013 tarihli ıslah dilekçesi ile davalı TEİAŞ bakımından maddi tazminat talebini 623.092,87 TL'ye yükseltmiş, davalı TEİAŞ ıslahla artırılan maddi tazminat için 11/3/2013 tarihinde zamanaşımı definde bulunmuştur.

19. Mahkeme 2/4/2013 tarihli kararında 623.092,87 TL maddi tazminata hükmetmiştir.

20. Temyiz üzerine karar, Dairenin 9/2/2015 tarihli kararıyla bozulmuştur. Daire bozma kararında; infaza elverişli ve ayrıca tüm talepleri karşılar mahiyette hüküm kurulmadığını, iş kazasından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat davalarındaki on yıllık zamanaşımı süresi ile davalının bu konudaki itirazının dikkate alınmadığını belirtmiştir.

21. Mahkemece bozma ilamına uyularak yapılan yargılama sonucu 3/11/2015 tarihinde verilen kararda 1.000 TL maddi, 25.000 TL manevi tazminata hükmedilmiş; birleşen dosyada 425.000 TL maddi tazminatın davalı TEİAŞ'tan tahsiline ve ıslaha konu talebin ise zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir.

22. Karar, Dairenin 12/12/2016 tarihli ilamı ile onanarak aynı tarihte kesinleşmiştir.

23. Onama kararı 9/1/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş ve 25/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrasına İlişkin Süreç

24. Karar düzeltme talebi Dairenin 25/6/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

25. 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan ''On senelik müruru zaman'' kenar başlıklı 125. maddesi şu şekildedir:

''Bu kanunda başka suretle hüküm mevcut olmadığı takdirde, her dava on senelik müruru zamana tabidir.''

26. Karar tarihinde yürürlükte bulunan 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun ''On yıllık zamanaşımı'' kenar başlıklı 146. maddesi şu şekildedir:

''6- Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.

...''

2. Yargıtay Kararları

27. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 4/5/2011 tarihli ve E.2011/13-161, K.2011/276 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''Borçlar Kanunu, haksız fiilde ve sebepsiz zenginleşmede 10 yıllık ve 1 yıllık zamanaşımı süresini kabul etmiştir. Haksız fiilde 10 yıllık süre haksız fiilin vuku bulmasıyla sebepsiz zenginleşmede hakkın doğduğu tarihte başlar.''

28. Dairenin 25/12/2012 tarihli ve E.2012/2315, K.2012/24421 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''Uygulama ve öğretide kabul edildiği üzere, zamanaşımı failin ve zararın öğrenildiği tarihten başlatılmalıdır. Zarar görenin zararı öğrenmesi demek, zararın varlığı, mahiyeti ve

esaslı unsurları hakkında bir dava açma ve davanın gerekçelerini göstermeye elverişli bütün hal ve şartları öğrenmiş olması demektir. Vücut bütünlüğünün ihlalinden doğan zarar, ancak bakım ve tedavi sonucunda düzenlenen hekim raporuyla belirli bir açıklığa kavuşur. Bedensel zararın gelişim, gösterdiği durumlarda zamanaşımına başlangıç olarak hastalık seyrinin yani gelişimin tamamlandığı tarihin esas alınması gerekir. Somut olayda değişen ve gelişen bir durumun söz konusu olmadığı, yapılan tespitlerin 09.07.1997 tarihli kaza gününe ilişkin olduğu ortadadır.''

29. Dairenin 10/4/2017 tarihli ve E.2016/185, K.2017/2949 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''Dosya kapsamındaki kayıt ve belgelerden; davacı sigortalı Ç.T.'nin 29.07.2001 tarihinde gerçekleşen iş kazası nedeniyle % 100 oranında malul olduğu, iş kazası nedeniyle sigortalının % 25 oranında müterafik kusurunun bulunduğunun kabul edildiği, davacı vekilinin 04.10.2004 tarihli dava dilekçesi ile, sigortalı için 1.000 TL maddi tazminat talep ettiği, hesap raporu sonrası davacı vekilinin sigortalı için maddi tazminat istemini 30.04.2015 tarihli dilekçesiyle 510.000,00 TL'ye arttırdığı, talep artırım dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren davalının 14.05.2015 tarihinde süresinde zamanaşımı def'inde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlık bu tür davalarda T.B.K' nın 146.maddesi (B.K.'nun 125.md) gereğince uygulanmakta olan 10 yıllık zamanaşımı süresinin hangi tarihte başlatılması gerektiği noktasında toplanmaktadır.

Uygulama ve öğretide kabul edildiği üzere, zamanaşımı failin ve zararın öğrenildiği tarihten başlatılmalıdır. Zarar görenin zararı öğrenmesi demek, zararın varlığı, mahiyeti ve esaslı unsurları hakkında bir dava açma ve davanın gerekçelerini göstermeye elverişli bütün hal ve şartları öğrenmiş olması demektir. Vücut bütünlüğünün ihlalinden doğan zarar, ancak bakım ve tedavi sonucunda düzenlenen hekim raporuyla belirli bir açıklığa kavuşur. Bedensel zararın gelişim gösterdiği durumlarda zamanaşımına başlangıç olarak hastalık seyrinin yani gelişimin tamamlandığı tarihin esas alınması gerekir. Davaya konu olayda davacının iş kazası neticesinde gerçekleşen maluliyetinde değişen durum olmadığı açıktır.

Somut olayda maddi tazminatın 04.10.2004 tarihli dava dilekçesinde fazlaya ilişkin talep hakları saklı tutularak kısmi dava olarak talep edildiği ortadadır. Bu duruma göre zamanaşımı süresi dava dilekçesi ile talep edilen maddi tazminat yönünden dava tarihi itibariyle kesilerek, bakiye alacak miktarı yönünden işlemeye devam edecektir.

Hal böyle olunca, davacı vekilince sunulan 30.04.2015 tarihli ıslah dilekçesi niteliğindeki talep artırım dilekçesine karşı davalı vekilince süresi içinde sunulan zamanaşımı def'inin değerlendirilerek, maddi tazminat istemine ilişkin dava dilekçesinde talep edilen miktarla sınırlı olarak bir karar verilmesi gerekirken; ıslah edilen kısmı dakapsayacak şekilde maddi tazminat isteminin kabulüne karar verilmesi doğru olmamıştır.''

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

30. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ... görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

31. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasında açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz edilmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak dikkate alındığında mahkemeye erişim hakkının da garanti altına alındığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

32. AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddenin birinci fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

33. AİHM, dava hakkını süre sınırına bağlayan iç hukuk hükümlerinin yorumlanmasının öncelikli olarak kamu otoritelerinin ve özellikle mahkemelerin görevi olduğunu belirtmekte; rolünün bu yorumun etkilerinin Sözleşme'yle uyumlu olup olmadığının tespitiyle sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Süre sınırı getiren kuralların uygun adalet yönetiminin güvence altına alınması amacına dayandığına işaret eden AİHM, bu kuralların veya bunların uygulanmasının ilgililerin ulaşılabilir başvuru yollarına müracaatlarını engelleyecek mahiyette olmaması gerektiğini değerlendirmektedir. AİHM, bu bağlamda her bir olayın somut başvuru yolunun özellikleri ışığında ve Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının amaç ve hedefleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Eşim/Türkiye, § 20).

34. AİHM, bu ilkeler uyarınca mahkemelerin dava açılabilmesi için öngörülen yasal yükümlülükleri uygularken hem yargılama adaletinin zayıflamasına yol açacak düzeyde aşırı şekilcilikten hem de kanunlarda öngörülen usule ilişkin gereklilikleri abes hâle getirecek seviyede aşırı esneklikten kaçınması gerektiğini belirtmektedir. AİHM, kuralların belirliliği ve iyi adalet yönetimini sağlama amacına hizmet etme işlevlerini yitirmesi hâlinde ve davaların esasının yetkili mahkeme tarafından karara bağlanmasını önleyecek birtakım bariyerler oluşturma fonksiyonu görmeleri durumunda mahkemeye erişim hakkının zedeleneceğini ifade etmektedir (Eşim/Türkiye, § 21).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

36. Başvurucu; dava açarken dava konusu tazminat alacağı miktarını net olarak tespit etmesinin mümkün olmadığını, asıl ve birleşen davada ıslah ile artırılan talebin zamanaşımı ile reddedilmesinin hak kaybına yol açtığını, yargılamaların uzun sürmesinin sorumluluğunun kendisine yüklenemeyeceğini, derece mahkemelerinin zamanaşımı konusunda gerekçesiz karar verdiğini, bu konudaki itirazların Mahkeme ve Yargıtay kararlarında karşılanmadığını belirterek Anayasa'nın 2., 36. ve 48. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, Mahkemenin tazminatın tespiti için gerekli işlemleri yapmaması nedeniyle alacağının bir kısmının zamanaşımına uğradığını, zamanaşımı süresinin yanlış hesaplandığını, bu konudaki itirazlarının gerekçesiz olarak reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun bu kapsamda dile getirdiği iddialar netice olarak tazminat talebinin ıslahla artırılan kısmının zamanaşımından dolayı reddedilmesine yönelik olduğundan şikâyet mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

38. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

39. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

40. Dava açmayı imkânsız kılacak ya da aşırı zorlaştıracak ölçüde kısa olmadıkça dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi, hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle usul kurallarını uygularken mahkemelerin yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten ve kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

41. Anayasa Mahkemesine yapılan -somut başvuruya benzer nitelikte olan- Gülhan Dursun (B. No: 2016/9312, 27/11/2019) başvurusunda, başvurucunun murisinin iş kazasında hayatını kaybetmesi üzerine açtığı tazminat davasında davacı tarafça dava değeri ıslah

edilmiş; mahkeme neticede davanın ıslah ile artırılan kısmın zamanaşımına uğradığını belirterek buna yönelik talebi reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelemiştir. Anılan kararda, ıslaha konu alacağın zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiği, 818 sayılı mülga Kanun'un 125. ve 6098 sayılı Kanun'un 146. maddelerine göre verilen ret kararıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu, dava hakkının on yıllık süre koşuluyla sınırlandırılmasının meşru bir amaca yönelik olduğu ifade edilmiştir.

42. Anılan kararda, müteveffanın ölümüyle davacı açısından zararın gelişim göstermediği, bu nedenle dava zamanaşımı süresinin olay tarihinden itibaren on yıl içinde sona ereceği, ayrıca ıslah talebine karşı davalı tarafça zamanaşımı definin ileri sürülebileceğinin öngörülebilir olduğu, tazminat miktarı tam olarak belirlenebilir olmasa da başvurucunun zararını yaklaşık olarak hesaplamak suretiyle zamanaşımı süresi içinde ıslah talebinde bulunmasının -somut olayın koşulları gözetildiğinde- mümkün olduğu belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi, somut olay koşullarında başvurucunun tazminat davasıyla eş zamanlı olarak yürütülen ceza yargılamasındaki belge ve raporlara dayanarak uğradığı maddi zararın yaklaşık tutarını haricen uzman kişilere hesaplattırarak ıslah talebinde bulunmasının mümkün olduğunu ifade etmiştir.

43. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak ıslah talebinin zamanaşımı süresi içinde yapılması gerektiğine ilişkin kuralın belirli ve öngörülebilir olduğunu, Mahkemenin özensizliğinden kaynaklı olarak bilirkişi raporu zamanında elde edilememiş ise de başvurucunun yaklaşık zararını haricen hesaplayarak zamanaşımı süresi içinde ıslah imkânına sahip olduğunu ancak kendi kusuruyla bundan yararlanmadığını belirtmiş, bu kapsamda ıslah ile artırılan miktara yönelik tazminat talebinin on yıllık zamanaşımı süresi nedeniyle reddedilmesinin başvurucuya aşırı bir külfet yüklemediği sonucuna ulaşarak mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir (Gülhan Dursun, § 68)

44. Somut olayda başvurucu 30/6/2002 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 1/8/2006 tarihinde fazlaya ilişkin hakları saklı tutulmak kaydıyla 1.000 TL maddi tazminat talepli dava açmış, birleşen 25/6/2012 tarihli dava ile de 425.000 TL maddi tazminatın davalı TEİAŞ'tan tahsilini talep etmiş ve 13/2/2013 tarihli dilekçe ile bu talebini 197.092 TL daha artırarak talebini 623.092,87 TL olarak ıslah etmiştir. Mahkeme, iş kazasından kaynaklanan tazminat davalarında zamanaşımı süresinin on yıl olduğu ve davalı TEİAŞ'ın ıslahen artırılan maddi tazminat kısmı için süresinde zamanaşımı definde bulunduğunun anlaşıldığı gerekçesiyle ıslahla artırılan kısımla ilgili talebin reddine karar vermiştir (bkz. §§ 16, 17 ve 18).

45. Somut başvuruda Gülhan Dursun kararında varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

46. Sonuç olarak yukarıda yer verilen tespitler ışığında başvuruya konu somut olayda başvurucunun ıslaha konu dava değerinin artırılan kısmı yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın kanuni bir dayanağının ve meşru amacının bulunduğu, yapılan müdahalenin hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri bağlamında, öngörülebilirlik sınırları içinde ve gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak açısından orantılı olduğu, dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul

edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

48. Başvurucu, başvuru konusu yargılamanın uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

49. Bireysel başvuru sonrasında 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

50. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

51. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi; yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

52. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

53. Somut başvuru yönünden de söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduklarına karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

H.K.

B. No: 2017/7647 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/7647

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

H.K.BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/7647)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : H.K.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca 18/10/2019 tarihinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyeti dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, başvurunun tutuklamanın hukukiliğine ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Başvurucu, en son İstanbul Vergi Mahkemesi hâkimi olarak görev yapmıştır. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) İkinci Dairesinin 16/7/2016 tarihli kararı ile başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına karar verilmiş, 24/8/2016 tarihinde başvurucu meslekten ihraç edilmiştir.

11. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 17/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başsavcılık 19/7/2016 tarihinde başvurucunun müdafii huzurunda ifadesini almış ve ardından mevcut delil durumu itibarıyla kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olduğunu belirterek tutuklanması istemiyle başvurucuyu Bakırköy 6. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

13. Bakırköy 6. Sulh Ceza Hâkimliği 21/7/2016 tarihinde başvurucunun adli kontrole tabi tutulmak suretiyle tahliyesine karar vermiştir.

14. Başsavcılık anılan karara itiraz etmiş, bunun üzerine Bakırköy 7. Sulh Ceza Hâkimliğince 24/7/2016 tarihinde yapılan sorgusunun ardından başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçlarından tutuklanmasına karar verilmiştir.

15. Başsavcılık 31/8/2016 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

16. Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği 7/11/2016 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Bu karar başvurucuya 1/12/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu, bu karara itiraz ettiğini ancak itirazı hakkında bir karar verilmediğini ileri sürmüştür.

17. Başvurucu 29/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı da 12/1/2017 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

19. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 12/4/2017 tarihinde kamu davası açmaya yetecek kadar delil elde edilemediği gerekçesiyle Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

20. Bununla birlikte Başsavcılığın 3/10/2018 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır.

21. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi 26/5/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/196 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

22. 15/8/2017 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

23. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi 23/5/2019 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir.

24. Beraat kararına karşı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca istinaf kanun yoluna başvurulmuştur. İstinaf incelemesi bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla devam etmektedir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu; somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenleri bulunmadan tutuklandığını, tutuklanmasının ölçülü olmadığını, tutuklama ve tutukluluğun devamı kararlarının gerekçesiz olduğunu, itirafçı ifadelerinin yasak sorgu ve ifade işlemlerine dayanılarak elde edildiğini, dijital materyallerin de hukuka aykırı şekilde elde edildiğini, bu delillere dayanılmak suretiyle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

27. Başvurucu 21/1/2020 tarihli ek beyan dilekçesinde, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası dışında yeni iddialar ileri sürmüştür. Ancak ek beyan dilekçesindeki diğer iddialar -yeni bir bireysel başvuru formunu doldurmak, başvuru harcını yatırmak gibi usul yükümlülüklerini yerine getirmek koşuluyla- bireysel başvuru konusu edilecek önceki şikâyetlere bağlı olmayan yeni iddialar niteliğindedir. Belirtilen nedenle başvurucunun sonradan ileri sürdüğü bu şikâyetler yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

B. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

29. Somut olayda başvurucu, hakkında verilen 7/11/2016 tarihli tutukluluğun devamı kararına itiraz ettiğine dair hiçbir bilgi ve belge sunmamıştır. Bu kapsamda itiraz

dilekçesinin bir örneği, ceza infaz kurumunun dilekçeyi gönderme üst yazısı gibi bir belgenin olduğu dahi belirtilmemiştir. UYAP üzerinden yapılan incelemede de başvurucunun söz konusu karara yönelik olarak itirazda bulunduğuna dair bir kayda rastlanmamıştır.

30. Başvurucunun anılan şikâyetine ilişkin olarak olağan kanun yollarını tüketmeden doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunması, bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmamaktadır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN KARABULUT VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/24457 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/24457

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN KARABULUT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/24457)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Yücel ARSLAN

Başvurucular : 1. Hüseyin KARABULUT

2. Ayşe ŞİMŞEK

3. Arzu VAROL KÖSELER

4. Birgül YİĞİT KABAKLI

5. Ersin ŞAHİN

6. Süleyman ULUTÜRK

7. Ömer AYDIN

8. Nigar DURU

Başvurucular Vekili : Av. Nusret GÜRGÖZ

9. Gürbüz SOLMAZ

Vekili : Av. Suna BİLGİN

10. Celal ÇİÇEK

Vekili : Av. Doğukan KUDAT

11. Arslan ÇAĞ

12. Aysel DOĞAN

13. Mehmet Ali BUL

14. Nurhayat ALTUN

Başvurucular Vekili : Av. Fatma KALSEN

15. Muhabbet Özkan UÇ

Vekili : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

Av. Öztürk TÜRKDOĞAN

16. Cihan TÜZÜN

17. Salih BAYAT

18. Bayram GÜZEL

19. Murat SEZİK

Vekili : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

20. Edibe ŞAHİN

Vekili : Av. Enver Erdal ŞİMŞEK

21. Hüseyin GÜR

Vekili : Av. Mehmet ALTUNTAŞ

22. Leyla BİRLİK

23. Gülser YILDIRIM

Başvurucular Vekili : Av. Ramazan DEMİR

24. Nureddin ŞİMŞEK

25. Ruşen GÜNEŞ

Başvurucular Vekili : Av. Erkan ŞENSES

26. Muhammed Zekerriya ÖZDİL

Vekili : Av. Duygu DEMİREL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurular, izinsiz düzenlenen basın açıklamalarına katılan başvurucuların idari para cezası ile cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 27/1/2017 ila 19/10/2017 tarihleri arasında yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2017/9110, 2017/11853, 2017/13621, 2017/14787, 2017/15116, 2017/16046, 2017/20352, 2017/27213, 2017/28552, 2017/30470, 2017/31662, 2017/32358, 2017/32878, 2017/33644, 2017/33725, 2017/35163, 2017/35166, 2017/35169, 2017/35171, 2017/35217, 2017/35218, 2017/35219, 2017/37098 ve 2017/38148 numaralı bireysel başvuru dosyalarının 2017/24457 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık 2017/9110, 2017/13621, 2017/16046, 2017/14787, 2017/38148 ve 2017/28552 numaralı başvurularda görüş bildirmiş, diğer başvurulara ilişkin görüş bildirmemiştir.

8. Bakanlık görüşü bildirilen dosyalardaki başvuruculardan Arslan Çağ (2017/13621), Nurhayat Altun (2017/16046) ve Mehmet Ali Bul (2017/14787, 2017/16046 ve 2017/38148), Aysel Doğan (2017/14787) Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur. Başvuruculardan Celal Çiçek (2017/9110) ve Hüseyin Gür (2017/28552) Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuruculardan Hüseyin Karabulut kamu görevinden ihraç edilmiş bir öğretmen; Ayşe Şimşek, Arzu Varol Köseler, Birgül Yiğit Kabaklı, Ersin Şahin, Süleyman Ulutürk, Ömer Aydın ve Nigar Duru memurdur. Hüseyin Karabulut aynı zamanda Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM-SEN/Sendika) üyesi ve Antalya Şube sekreteridir.

10. Öğretmen olan Nureddin Şimşek ile Ruşen Güneş EĞİTİM-SEN Batman Şubesi Yönetim Kurulu üyesidir. Muhammed Zekerriya Özdil KESK'e bağlı Büro Emekçileri Sendikası (BES) üyesi ve il temsilcisidir. Cihan Tüzün Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) İl Yönetim Kurulu üyesi ve şube sekreteridir. Salih Bayat, Murat Sezik ve Bayram Güzel de SES üyesidir.

11. Leyla Birlik ve Gülser Yıldırım 25. ve 26. Dönem Halkların Demokratik Partisi (HDP) milletvekilidir. Hüseyin Gür serbest muhasebeci, Celal Çiçek laborant, Gürbüz Solmaz sağlık teknisyeni ve aynı zamanda SES Tunceli Şubesi üyesidir. Arslan Çağ emekli, Aysel Doğan ise siyasetçidir. Mehmet Ali Bul olay tarihinde belediye başkanıdır. Muhabbet Özkan Uç Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde psikolog olup, SES Tunceli Şube başkanıdır. Nurhayat Altun olay tarihinde belediye meclis üyesidir. Edibe Şahin emekli olup, aynı zamanda eski Tunceli belediye başkanı ve olay tarihinde 25. Dönem HDP milletvekilidir.

12. Antalya, Batman, Mardin, Mersin, Tunceli Valilikleri (Valilik) 2016 yılında yayımladıkları kararlarla il genelinde ve olağanüstü hâl süresince düzenlenecek olan tüm kapalı/açık toplantıları, gösteri ve yürüyüşleri, stant açılmasını, oturma eylemlerini, çadır kurulmasını, basın açıklamalarını vb. etkinlikleri izne bağlamışlardır.

13. Başvuruculardan Ayşe Şimşek, Ersin Şahin ve Süleyman Ulutürk 19/1/2017 tarihinde; Hüseyin Karabulut, Arzu Varol Köseler, Birgül Yiğit Kabaklı, Ersin Şahin, Ömer Aydın ve Nigar Duru 9/2/2017 tarihinde Antalya'da bir basın açıklamasına katılmışlardır

14. Başvuruculardan Ruşen Güneş, Muhammed Zekerriya Özdil, Salih Bayat 4/5/2017 tarihinde; Nureddin Şimşek, Ruşen Güneş, Cihan Tüzün ve Salih Bayat 13/5/2017 tarihinde; Salih Bayat, Murat Sezik, Bayram Güzel 19/7/2017 tarihinde Batman'da bir basın açıklamasına katılmışlardır.

15. Başvuruculardan Leyla Birlik ve Gülser Yıldırım 19/7/2016 tarihinde Mardin'de bir basın açıklamasına katılmışlardır.

16. Başvurucu Hüseyin Gür 23/11/2016 tarihinde Mersin'de bir basın açıklamasına katılmıştır.

17. Başvuruculardan Celal Çiçek, Muhabbet Özkan Uç 30/10/2016 tarihinde; Gürbüz Solmaz, Aysel Doğan ve Mehmet Ali Bul 31/10/2016 tarihinde; başvurucu Edibe Şahin 4/11/2016 tarihinde Tunceli'de basın açıklamasına katılmışlardır. Başvuruculardan Arslan Çağ, Mehmet Ali Bul ve Nurhayat Altun da 15/11/2016 tarihinde Tunceli'de bir anma etkinliğine katılmışlardır.

18. Söz konusu basın açıklamalarına katılmaları nedeniyle 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi uyarınca emre aykırılık gerekçesiyle, başvuruculardan Mersin'deki basın açıklamasına katılan Hüseyin Gür'e 143 TL, Tunceli'deki basın açıklamalarına katılanlara 219 TL ve diğer başvuruculara her bir basın açıklamasına katılımları nedeniyle 227 TL tutarında idari para cezası verilmiştir. Başvurucular idari para cezalarına karşı Sulh Ceza Hâkimliklerine itirazda bulunmuşlar, itirazlarının idari para cezalarının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle kesin olarak reddedilmesi üzerine süresinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. Mevcut başvurulara ilişkin ulusal ve uluslararası hukuk kaynaklarının derli toplu verildiği kararlar için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No:2014/920, 25/5/2017, §§ 22-31; Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, B. No: 2014/17391, 19/4/2018, §§ 24-30. Ayrıca bildirimsiz yapılan barışçıl toplantıda toplantıyı yöneten ya da organize edenlere idari para cezası verilmesine ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Skiba/Polonya (k.k.), B. No: 10659/03, 7/7/2009) kabul edilemezlik kararı için bkz. Selma Elma, § 21.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaın İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucular, toplantı ve gösteri düzenleme hakkının anayasal ve uluslararası güvencelerine değinmiş; barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan, şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesinin demokrasinin bir gereği olduğunu belirtmiştir. Başvurucular basın açıklamalarının barışçıl şekilde gerçekleştiğini, kamu düzeninin bozulmadığını, herhangi bir şiddet olayı yaşanmadığını belirterek barışçıl gösteri sonrasında katılımcılara yönelik soruşturma ve cezalandırmaların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkını sınırlandığını, uygulanan idari para cezalarına yaptıkları itirazların reddedilmesinin ifade özgürlüğü ile adil yargılanma ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini iddia etmişlerdir.

22. Yukarıdaki iddialara ek olarak başvuruculardan Leyla Birlik ve Gülser Yıldırım yasama dokunulmazlıkları olmasına rağmen idari para cezası verilmesi nedeniyle Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının; Arslan Çağ, Aysel Doğan, Mehmet Ali Bul, Nurhayat Altun Anayasa'nın 68. maddesinde güvence altına alınan siyasi örgütlenme özgürlüğünün; bazı başvurucular etkili başvuru hakkının, bazıları da sendika hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

23. Bakanlık görüşünde (2017/9110, 2017/14787 ve 2017/38148, 2017/13621 ve 2017/16046); AİHM kararlarına atıfta bulunularak toplantıların izin ya da bildirim şartına bağlanabileceği, somut olayda olağanüstü hâl süresince Tunceli Valiliği tarafından basın açıklamalarının izne bağlandığı ve basın açıklaması dışındaki açık alanlarda yapılacak toplantı, gösteri vb. etkinliklerin yasaklandığının vatandaşlara tebliğ edildiği belirtilmiştir. Görüş yazılarında 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında ilan edilen olağanüstü hâl döneminde Valiliğin toplantıları yasaklamak ya da izne bağlamak konusunda yetkisinin bulunduğu, itirazlar üzerine verilen Hâkimlik kararlarındaki tespitlerin yasanın uygulanması niteliğinde olduğu, adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının olağanüstü hâl döneminde dokunulması yasaklanan çekirdek haklardan olmadığı, olağanüstü hâl döneminde uygulanan idari para cezalarının demokratik toplumda gerekli ve orantılı olduğu belirtilmiştir. 2017/28552 numaralı başvuruya ilişkin olarak yukarıda belirtilen benzer değerlendirmelere ek olarak Bakanlık görüşünde, Mersin Valiliği tarafından basın açıklaması, toplantı vb. etkinliklerin izne bağlandığı, bu durumun kamuoyuna ilan edildiği, somut olayda da başvurucunun katıldığı eyleme Mersin Valiliğinin izin vermediği ve Sendika yöneticilerine bu hususun tebliğ edildiğine yer verilmiş; basın açıklaması yapılacak yerin halkın yoğun olarak alışveriş yaptığı yaya ve araç trafiğinin yoğun olduğu en işlek caddelerden biri olduğuna dikkat çekilmiştir.

24. Bakanlık tarafından 2017/13621 ve 2017/16046 numaralı bireysel başvurulara ilişkin olarak verilen görüşte ayrıca ve öncelikle başvurucu Mehmet Ali Bul'a itirazının reddine ilişkin nihai kararın -her ne kadar vekiline 14/3/2017 tarihinde tebliğ edilmiş ise de-Kocaeli 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda 6/1/2017 tarihinde tebliğ edildiği belirtilerek bireysel başvuru süresi olan otuz günün bu tarihten itibaren işlemeye başladığı, başvurucu vekilinin bu konuda herhangi bir mazeret ileri sürmediği ve bu hususun kabul edilebilirlik yönünden dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

25. Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında (2017/14787) başvurucular Mehmet Ali Bul ve Aysel Doğan; Bakanlık görüşünün yerinde olmadığını, sırf emre aykırı davrandıkları için cezalandırıldıklarını, barışçıl amaçla toplandıklarını, kamu düzeninin bozulmadığını ve olaysız dağıldıklarını, Hâkimlik gerekçelerinin kamu düzeninin bozulduğu ya da bozulma tehlikesi ortaya çıktığını somut olgularla ortaya koyamadığını belirterek başvuru dilekçesindeki taleplerini yinelemişlerdir.

26. Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında (2017/2017/13621 ve 2017/16046) başvurucular Arslan Çağ, Nurhayat Altun ve Mehmet Ali Bul; Bakanlık görüşünün yerinde olmadığını, içinde bulunulan şartlar ile eylemin niteliği dikkate alınarak yeterli kabul edilebilecek gerekçelerin asgari düzeyde de olsa somut olgularla ortaya konulması gerektiğini, kamu düzeninin bozulduğu ya da bozulma tehlikesinin ortaya çıktığının somut olgularla, ilgili ve yeterli surette ortaya konulamadığını belirterek başvuru dilekçesindeki görüşlerini ve taleplerini tekrarlamışlardır. Başvuruculardan Mehmet Ali Bul bireysel başvuru süresine ilişkin olarak kendisine ceza infaz kurumunda nihai kararın daha önce tebliğ edilmesi ile

ilgili olarak 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu gereği vekille takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılmasının zorunlu olduğunu, kendisine yapılan tebligatın usulsüz olduğunu, ceza infaz kurumunda kendisinin teknik açıdan bireysel başvuru yapabilme imkânının bulunmadığını belirterek başvurunun süresinde kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının özü katıldıkları basın açıklamaları sonrasında idari para cezası ile cezalandırılmasına ilişkindir. Belirtilen nedenlerle başvuruculların şikâyetinin bir bütün olarak toplantı ve gösteri düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, § 37; İhsan Uğraş, B. No: 2015/5365, 3/4/2019, § 24).

28. Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvurular incelenirken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklerle ilgili güvence rejimi dikkate alınır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Valilikler tarafından olağanüstü hâl süresince düzenlenecek her türlü toplantı ve gösteri yürüyüşlerini, basın açıklamalarını izne bağlayan kararlar ile bu kararlardaki emre uygun hareket etmedikleri gerekçesiyle başvuruculara uygulanan idari yaptırımların olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğu açıktır.

29. Anayasa’nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

30. Anayasa'nın 15. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Savaş, seferberlik... veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. ..."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Başvuruculardan Mehmet Ali Bul'un 2017/16046 numaralı bireysel başvuruya konu yargılama sürecine ilişkin olarak Bakanlık görüşünde nihai kararın başvurucuya -her ne kadar vekiline 14/3/2017 tarihinde tebliğ edilmiş ise de- Kocaeli 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda 6/1/2017 tarihinde tebliğ edildiği belirtilmiş, başvurucu da Bakanlık görüşüne karşı beyanında kendisine tebliğ edildiği tarihe ilişkin olarak itirazda bulunmamış, vekiline yapılan tebligat tarihinin esas alınması gerektiğini belirtmiştir.

32. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

33. Bireysel başvuruda sürenin başlangıcı tebligatla değil başvuru yolları tüketildikten sonra veya başvuru yolu öngörülmemişse ne şekilde olduğu gözetilmeksizin ihlalin öğrenilmesiyle başlamaktadır. Vekille takip edilen işlerde de öğrenmenin asıl veya vekil tarafından gerçekleşmesinde sürenin başlangıcı açısından herhangi bir fark söz konusu değildir. Bu bağlamda başvuru süresinin başlangıcı, hak ihlaline maruz kaldığını iddia eden kişinin bu durumu bizzat veya vekili tarafından öğrenme tarihi kabul edilmektedir. Başka bir ifade ile bireysel başvuruda başvuru süresinin başlangıcı, ihlalin -başvurucu ve/veya vekili olması fark etmeksizin hangisi tarafından öğrenilirse öğrenilsin- ilk öğrenilme tarihinden itibaren başlamaktadır (Kadir Turgut, B. No: 2014/4985, 6/7/2017, § 25).

34. Somut olayda nihai kararın başvurucunun kendisine 6/1/2017 tarihinde tebliğ edildiği anlaşılmış olup bireysel başvurunun ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerektiği dikkate alındığında nihai karar başvurucu tarafından 6/1/2017 tarihinde öğrenilmiş olduğundan bu tarihten itibaren başlayan otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 14/3/2017 tarihinde yapılan ve Mehmet Ali Bul'a ilişkin olarak 2017/16046 numaralı bireysel başvuruda (Tunceli Sulh Ceza Hâkimliğinin 2016/3171 D. İş. kararına konu süreç) süre aşımı bulunduğu anlaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle anılan başvurucunun 2017/16046 numaralı dosyadaki bireysel başvurusunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

36. Diğer başvurular yönünden açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

37. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sadece kullanılması sırasında değil kullanılmasından sonraki işlemlerin de hak üzerinde sınırlayıcı etkisi bulunmaktadır (Dursun Soydan ve diğerleri, B. No: 2015/2948, 14/11/2018, § 39; Erdal Karadaş, B. No: 2017/22700, 28/5/2019, § 46; Selma Elma, § 33; sendika hakkına ilişkin olarak bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 48). Bu sebeple başvuruculaların toplantı sonrasında idari para cezası ile cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir (Selma Elma, § 33; Dursun Soydan ve diğerleri, § 39).

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

38. Yukarıda anılan müdahaleler, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin

... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

39. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

40. 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır (5326 sayılı Kanun'un 32. maddesine ilişkin kanunilik değerlendirmesi için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, §§ 52-69; olağanüstü hâl süresince toplantıların izin şartına bağlanmasına ilişkin değerlendirmeler için bkz. Selma Elma, §§ 37-39).

ii. Meşru Amaç

41. Başvurucuların idari para cezasıyla cezalandırılmalarına ilişkin kararların Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır (Dursun Soydan ve diğerleri, § 43).

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

42. Somut olayda uygulanacak genel ilkeler için bkz. Selma Elma, §§ 41-46.

43. Barışçıl nitelikteki toplantılarda yalnızca bildirim yükümlülüğüne uyulmaması hâlinde bu yükümlülüğün ihlali nedeniyle uygulanacak ceza yalnızca toplantıyı organize edenlere ya da yönetenlere yönelik olmalıdır. İzin veya bildirime ilişkin prosedürlerin tamamlanıp tamamlanmadığından toplantıyı organize edenler ya da yönetenler sorumlu olup bu kişilerden olmayan katılımcıların bu süreçlerden haberdar olmalarının beklenemeyeceği dikkate alınmalıdır. Toplantıyı organize edenlere ya da yönetenlere yaptırım uygulanabilmesi için de toplantının derhâl tepki verilmesini gerektiren olaylara ilişkin olmaması, bu kişilerin bildirim prosedürüne başvurma imkânlarının bulunması ve buna rağmen başvurmamış olmaları gereklidir. İdare ve derece mahkemeleri idari para cezasının salt prosedürel yükümlülüklere uyulmaması nedeniyle verildiğini, toplantıda dile getirilen görüşler ya da toplantıya katılmaktan kaynaklanmadığını somut olayla ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya koymalıdır (Selma Elma, § 47).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Antalya'daki 19/1/2017 tarihli olaya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi daha önce Selma Elma kararında eldeki başvurulara benzer bir başvuruyu değerlendirme fırsatı bulmuştur. Anayasa Mahkemesi bahsi geçen kararında mevzuatta öngörülen izin veya bildirim gibi bazı yükümlülükler yerine getirilmeden tertip edilen bir toplantıya, toplantının yasal koşullara uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğini bilmeyen veya bilme olanağı bulunmayan katılımcılarına ceza verilmesini demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bulmamıştır. Anayasa Mahkemesine göre diğer koşulları da oluştuğu takdirde bu tür toplantıları düzenleyen kişilere ceza verilebilirse de idare ve derece mahkemelerinin öncelikle haklarında idari para cezası uygulanan kişilerin toplantıları ya düzenleyen ya da yönetenlerden birisi olduğunu tespit etmesi bir zorunluluktur (Selma Elma, §§ 51-62).

45. İncelenen başvurulara konu somut olaylar yukarıdaki kararda belirtilen ilkeler çerçevesinde değerlendirildiğinde basın açıklamalarının barışçıl şekilde sona erdiği, idarenin tutanaklarında ya da yargı mercilerinin kararlarında kamu düzeninin bozulduğu yönünde bir gerekçenin yer almadığı ve başvuruculaların basın açıklamalarını organize eden ya da yöneten konumunda olduklarına dair bir tespit yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle inceleme konusu başvurularda, yukarıda yer verilen kararda ulaşılan sonuçtan farklı bir sonuca ulaşmayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır.

46. Dolayısıyla başvuruculaların sadece katılımcı olmaları nedeniyle idari para cezası ile cezalandırılmalarının olağanüstü hâl sürecinde toplantı haklarını kullanmalarında dolaylı ve caydırıcı bir etkisi olduğu değerlendirilmiş, başvuruculara verilen idari para cezalarının kamu düzeninin sağlanması ile başkalarının haklarının korunması için zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği ve demokratik toplum gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde- başvuruculaların Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

49. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini ve 1.000 ila 50.000 TL aralığında değişik tutarlarda manevi tazminat talep etmişlerdir. Bazı başvurucular farklı tutarlarda veya tutar belirtmeksizin maddi tazminat talebinde de bulunmuşlardır.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun

görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. İncelenen başvuruda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte mahkemeler de ihlali gidememiştir.

54. Bu durumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili Hâkimliklere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

55. İhlal tespitinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından ayrıca tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda belirtilen yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Mehmet Ali Bul'un 2017/16046 numaralı dosya kapsamındaki bireysel başvurusunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurular yönünden toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 2. Sulh

Ceza Hâkimliğine (D. İş 2017/2127, 2017/2128, 2017/2510, 2017/2284, 2017/2285, 2017/2286, 2017/2287) ve Antalya 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2017/1809, 2017/1972), Batman 1. Sulh Ceza Hâkimliği (D. İş 2017/2588, 2017/2643, 2017/3222, 2017/3252) ve Batman 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2017/2590, 2017/2770, 2017/2836, 2017/3915, 2017/3917, 2017/3972), Mardin 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2017/1492), Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2017/535), Tunceli Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2016/2736, 2016/2895, 2016/2951, 2016/3113, 2016/3172, 2016/3173, 2016/3174, 2017/339) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen yargılama giderlerinin ekli tabloya göre ve tabloda belirtildiği şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başvurucu/ Başvurucular Ödenecek Tutar Yargılama gideri nevi Ödeme şekli

Ersin Şahin 515 TL Harç Başvurucuya ÖDENMESİNE

Hüseyin Karabulut, Ayşe Şimşek, Arzu Varol Köseler, Birgül Yiğit Kabaklı, Süleyman Ulutürk, Ömer Aydın, Nigar Duru, Arslan Çağ, Aysel Doğan, Mehmet Ali Bul, Nurhayat Altun, Muhabbet Özkan Uç ve Salih Bayat 257,50 TL Harç Başvuruculara her birine AYRI AYRI ÖDENMESİNE

Hüseyin Karabulut, Ayşe Şimşek, Arzu Varol Köseler, Birgül Yiğit Kabaklı, Ersin Şahin, Süleyman Ulutürk, Ömer Aydın ve Nigar Duru 3. 000 TL Vekalet ücreti Başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

Gürbüz Solmaz 3. 257,50 TL Harç ve vekalet ücreti Başvurucuya ÖDENMESİNE

Celal Çiçek 3. 257,50 TL Harç ve vekalet ücreti Başvurucuya ÖDENMESİNE

Arslan Çağ, Aysel Doğan, Mehmet Ali Bul ve Nurhayat Altun 3. 000 TL Vekalet ücreti Başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

Cihan Tüzün ve Salih Bayat 257,50 TL Harç Başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

Salih Bayat, Bayram Güzel ve Murat Sezik 257,50 TL Harç Başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

Muhabbet Özkan Uç, Cihan Tüzün, Salih Bayat, Bayram Güzel ve Murat Sezik 3. 000 TL Vekalet ücreti Başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

Edibe Şahin 3. 257,50 TL Harç ve vekalet ücreti Başvurucuya ÖDENMESİNE

Hüseyin Gür 3. 257,50 TL Harç ve vekalet ücreti Başvurucuya ÖDENMESİNE

Leyla Birlik ve Gülser Yıldırım 3. 257,50 TL Harç ve vekalet ücreti Başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

Nureddin Şimşek ve Ruşen Güneş 3. 515 TL Harç ve vekalet ücreti Başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

Muhammed Zekerriya Özdil 3. 257,50 TL Harç ve vekalet ücreti

Başvurucuya ÖDENMESİNE

AHMET ULUÇAY

B. No: 2017/27431 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/27431

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ULUÇAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/27431)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Ahmet ULUÇAY

Vekili : Av. Atif ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna ve ayrıca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Olay tarihinde deniz binbaşı rütbesiyle Genel Kurmay Başkanlığında görev yapmaktayken 20/10/2016 tarihinde başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasına karar verilmiştir.

11. 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında Deniz Kuvvetleri Komutanlığının 7/11/2016 tarihli yazısı üzerine FETÖ/PDY mensuplarınca münhasıran kullanılan kriptografik haberleşme programlarından "ByLock And Chat" isimli programı kullandıkları tespit edilen 523 asker şahıs hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) soruşturma başlatılmıştır.

12. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 18/12/2016 tarihinde yakalanarak gözaltına alınmıştır.

13. Başsavcılık 19/12/2016 tarihli yazısı ile "ByLock And Chat" isimli programı kullandıkları tespit edilen asker şahıslar hakkında yürütülen soruşturma kapsamında Bank Asyada 17/25 Aralık 2013 döneminden sonraki hesap hareketlerinin dökümü ile birinci derece yakınlarının Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan 2010 yılı Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) soruşturması şüphelilerinden olup olmadıkları, ayrıca yine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan ve terör örgütünün üst düzey yöneticileri ile eylemlerini konu alan çatı davasına ilişkin iddianamede geçen sanıklar başta olmak üzere ülke genelinde hakkında FETÖ/PDY ile ilgili suçlardan adli işlem yapılan şahıslarla irtibatları olup olmadıkları hususlarında gerekli araştırmaların yapılmasını Emniyet Genel Müdürlüğünden istemiştir.

14. Emniyet Genel Müdürlüğü 20/12/2016 tarihli yazısı ile verdiği cevapta; "ByLock" listesinde bulunanların isimlerini de ekli listede göndererek "ByLock" listeleri üzerindeki çalışmaların devam ettiğini ve listelerin sürekli güncellendiğini, çalışmalar devam ettiği için gönderilen liste ile güncel listenin birebir uyuşmayabileceğini ve bahse konu listenin en

güncel hâli için ilgili kuruma başvurulması gerektiğini belirtmiştir.

15. Başvurucu 30/12/2016 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğünde müdafii huzurunda ifade vermiş, ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başsavcılık, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu 5/1/2017 tarihinde İstanbul Nöbetçi Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

16. Başvurucunun sorgusu İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucunun sorgudaki savunması şöyledir:

"Deniz Binbaşı rütbesiyle Genelkurmay başkanlığında görev yaptım, 20/10/2016 tarihi itibariyle ihraç edildim, FETÖ ile bağlantılı okul yurt ve dershaneler ile ilişkim olmadı, yayınlarına abone olmadım, bank asya da hesabım olmadı, by-lock programını bilmiyorum, logosunu dahi bilmem, indirmedim kullanmadım, FETÖ ile bağlantılı herhangi bir dernekle bağlantım yoktur, himmet yada başka bir yardımım olmamıştır toplantılarına katılmadım, 15 Temmuz gecesi; 11-15 temmuz tarihleri arasında izindeydim ve evimdeydim, darbe teşebbüsü ve sonrasında da mesai başlangıcı olan 18 temmuza kadarda evimdeydim, darbe teşebbüsüne ilişkin herhangi bir emir veya talimat almadım, ben TSK'nın bir üyesiyim, 14 yaşından itibaren TSK'nın içindeydim, ben her zaman bana verilen emirleri yerine getirdim, onun dışında herhangi bir kurum, kuruluş veya bir örgütle alakam olmadı, bu zamana kadar adli veya idari bir kovuşturmaya da maruz kalmadım, serbest bırakılmamı isterim."

17. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"... şüphelilerin Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu olarak çeşitli rütbelerde görev yapan askeri personel oldukları, FETÖ /PDY'nin diğer örgütlerden farklı olarak bir istihbarat ve casusluk şebekesi gibi yapılanıp faaliyet gösterdiği, bu amaçla özel haberleşme programı geliştirdikleri, örgüt faaliyetlerinin deşifre olması ve takibattan kurtulmaları amacıyla, 'bylock' isimli geliştirilerek örgüt mensuplarınca haberleşmede kullandıkları, örgüt elebaşısının 'tüm üyeler bylock üzerinden görüşmeler yapsın, normal telefonla görüşme yapanlar hizmete ihanet etmiş olur' şeklinde talimat verdiği, bu talimatla örgüt üyelerinin bylock programının flash bellekle kurulum dosyasının telefona kopyalanmasıyla kurulduğu, şifre oluşturulduktan sonra Türkiye haricinde başka bir ülkenin server'i üzerinden bağlantının sağlandığı, örgüt mensuplarının bu program vasıtasıyla haberleştikleri, örgüt elemanı olmayan, örgüt içerisinde faaliyet göstermeyen kimsenin bylock programına ulaşmasının mümkün olmadığı, şüphelilerin Türk Silahlı Kuvvetleri çalışanları olarak FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün kullandığı 'bylock' isimli programı kullandıkları, bu program üzerinden gelen emir ve talimatları uyguladıkları, hiyerarşik yapı içerisinde yer aldıkları, şifreli mesaj ve görüşme programı olan bylock isimli programını aktif bir şekilde kullandıklarının tespit edildiği, şüphelilerin FETÖ/PDY üyesi oldukları hususunda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, FETÖ / PDY örgütünün bilindiği üzere 15/7/2016 tarihinde kanlı bir darbe teşebbüsünde bulunduğu, bu örgütün devletin her kademedeki birimlerine militanlarını yerleştirdiği gibi, özel sektörde ve ticaret alanında da bir çok mensubunun bulunduğunun anlaşıldığı, birçok soruşturmanın devam ettiği, bu örgütün bütün faaliyet alanlarının ve mensuplarının henüz ortaya çıkarılamadığı, örgütün Türkiye Cumhuriyeti Devletine ve Hükümetine yönelik tehdit ve tehlikesinin devam ettiği, buna göre şüphelilerin eylemleri ve bağlantıları dikkate alındığında FETÖ/PDY örgütü üyesi oldukları hususunda kuvvetli suç şüphesi ve delillerin bulunduğu, şüpheliler hakkında uygulanması talep olunan

tutuklama tedbirinin ölçülü ve orantılı bir tedbir olduğu, adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından...

... atılı suçun niteliği, mevcut delil durumu, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren delillerin varlığı, atılı suçun yasada öngörülen cezasının üst sınırı, atılı suçun katalog suçlardan olması nazara alınarak bu aşamada adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından CMK' nun 100 ve devamı maddeleri uyarınca şüphelilerin ayrı ayrı TUTUKLANMALARINA ... [karar verildi.]"

18. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliği 17/1/2017 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

19. Başsavcılık 23/1/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY'ye ve "ByLock" programına ilişkin genel açıklamaların yer aldığı iddianamede FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve başvurucunun eylemlerine değinilmiştir. İddianamede başvurucuya isnat edilen suçlamaya esas alınan olgular şöyledir:

i. Başvurucunun FETÖ/PDY mensuplarınca münhasıran kullanılan "ByLock" isimli programı kullandığı ileri sürülmüştür.

ii. FETÖ/PDY'ye yönelik yapılan soruşturmaya konu olan ve bu örgütle iltisak ve irtibatı nedeniyle Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kapatılan şirketlerden Sürat Kargo Lojistik ve Dağıtım Hizmetleri A.Ş. Bünyesinde başvurucunun kardeşleri H.H.U. ve G.U.nun çalıştıkları belirtilmiştir.

iii. Başvurucunun eşi olan F.U. hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında KPSS ile bağlantılı olarak şüpheli sıfatıyla işlem yapıldığının tespit edildiği bildirilmiştir.

20. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"Yürütülen soruşturma neticesinde; şüphelilerin FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensuplarınca münhasıran kullanılan Bylock And Chat isimli programı kullandıklarından Silahlı Terör Örgütüne Üye Olmak suçunu işledikleri anlaşıldığından"

21. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi 2/2/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/101 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

22. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesince 9/3/2017 tarihinde yetkisizlik kararı verilerek dosyanın Ankara Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine ve başvurucunun tutukluluğunun devamına karar verilmiştir.

23. Ankara 18. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) 10/5/2017 tarihinde karşı yetkisizlik kararı verilerek dosyanın yetkili ve görevli mahkemenin belirlenmesi için Yargıtay 5. Ceza Dairesi Başkanlığına gönderilmesine ve başvurucunun tutukluluğunun devamına karar verilmiştir.

24. Başvurucu bu karara 19/5/2017 tarihinde tutukluluk yönünden itiraz etmiş, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi 2/6/2017 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

25. Başvurucu, kararı 12/6/2017 tarihinde öğrendiğini beyan etmiştir.

26. Başvurucu 13/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. Yargıtay 5. Ceza Dairesi 2/8/2017 tarihli kararıyla Mahkemenin 10/5/2017 tarihli yetkisizlik kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

28. Yargılamaya Mahkemenin E.2017/319 sayılı dosyası üzerinden devam edilmiştir.

29. Mahkemede 28/11/2017 tarihinde ilk duruşma yapılmış, başvurucu ile birlikte diğer şüphelilerin savunmaları alınmış ve başvurucunun tutukluluğunun devamına karar verilmiştir.

30. Başvurucu, Mahkemece 6/3/2018 tarihli ikinci duruşmada alınan kararla iddia makamının talebine de uygun olarak tahliye edilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Sanıkların üzerine atılı suçu işlendiğine dair somut olgular var olmakla birlikte, delillerin büyük ölçüde toplanmış olması, işin önemi, verilmesi beklenen ceza ile tutuklulukta geçen süre, şahsi ve ailevi durumları da dikkate alınarak tutuklamadan beklenen amacın gerçekleştiği kanaatine varıldığından sanıkların tutukluluk hallerinin kaldırılmasına ... [karar verildi.]"

31. Yargılama sırasında Mahkemece belirlenen bilişim uzmanı bilirkişi tarafından hazırlanarak dosyaya ibraz edilen 9/10/2018 tarihli raporda; başvurucunun kullandığı cep telefonu hattı ve kullanımında olan cep telefonuyla 10/11/2014-23/11/2014 tarihleri arasında 55 kez "ByLock" sunucuları/sistemleri ile iletişim kurduğu, bu tarihler arasında aynı hat ve cep telefonuyla yaptığı diğer görüşmelere ilişkin baz istasyon bilgilerinin birbirleriyle eşleştiğinin tespit edildiği belirtilmiştir.

32. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Mahkemeye gönderilen 3/10/2019 tarihli yazı ve eklerinde ise "ByLock" programına ilişkin yapılan sorgulama sonucuna göre başvurucunun "ByLock" kaydının olduğu ve CGNAT (internet trafiği) verilerinin Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında bulunduğunun bildirildiği görülmüştür.

33. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

34. İlgili hukuk için bkz. Abdurrahim Özkan, B. No: 2017/25586, 18/4/2018, §§ 19, 20, 25.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu; Deniz Kuvvetleri Komutanlığının 7/11/2016 tarihli yazısında "ByLock" adlı programı kullandığının belirtilmesi nedeniyle hakkında soruşturma başlatıldığını ve Emniyet Genel Müdürlüğünden tutuklama öncesinde gelen 20/12/2016 tarihli yazıda "ByLock" programını kullanan şüpheliler arasında olmamasına rağmen 5/1/2017 tarihinde "ByLock" kullanıcısı olduğu gerekçesiyle tutuklandığını; buna göre somut suç şüphesi ve somut deliller bulunmadan hakkında hukuken geçersiz bir tutuklama kararı verildiğini belirterek koşulları oluşmadan verilen tutuklama kararıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Bakanlık; başvurucu hakkında soruşturma yürütülen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi, ayrıca başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı görüşündedir.

38. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrar ederek Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

40. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

41. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

42. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

" Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

43. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir.

Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

44. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

45. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

46. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsü ve arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY üyeliği iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

48. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

49. Başvurucu hakkında verilen tutuklama ve tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda ve hazırlanan iddianamede; başvurucunun FETÖ/PDY üyelerinin kendi aralarındaki iletişimi sağladığı ifade edilen "ByLock" uygulamasının kullanıcısı olduğuna dayanılmıştır (bkz. §§ 17, 19, 20, 29). Kovuşturma aşamasında Mahkemece yapılan bilirkişi incelemesi ve araştırmalar sonucunda da başvurucunun "ByLock" uygulamasının kullanıcısı olduğuna ilişkin tespit ve değerlendirmelerin olduğu görülmektedir (bkz. §§ 31, 32).

50. Anayasa Mahkemesi "ByLock" uygulamasının özellikleri gözönüne alındığında kişilerin bu uygulamayı kullanmalarının veya kullanmak üzere elektronik/mobil cihazlarına yüklemelerinin soruşturma makamlarınca FETÖ/PDY ile olan ilgi bakımından bir belirti olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 106, 267). Buna göre soruşturma makamlarınca ve tutuklama tedbirine karar veren mahkemelerce FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan başvurucunun "ByLock" uygulamasını kullanmasının somut olayın koşullarına göre suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi, anılan programın özellikleri itibarıyla temelsiz ve keyfî bir tutum olarak değerlendirilemez

(Selçuk Özdemir; § 74, Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 57).

51. Sonuç olarak başvurucu yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan kuvvetli belirtinin dosya kapsamında bulunduğu görülmektedir.

52. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

53. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı ve bu yapılanmanın arz ettiği tehlike (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 15-19, 26) darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, bunun yanı sıra çoğunluğu önemli yerlerde kamu görevlisi olan on binlerce şüpheli hakkında doğrudan darbeyle ilişkili olmasa da FETÖ/PDY'ye mensubiyet nedeniyle ivedilikle soruşturma yapılması ihtiyacı birlikte dikkate alındığında soruşturma konusu olaylara ilişkin delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 271; Selçuk Özdemir,§ 78).

54. Darbe teşebbüsüyle bağlantılı veya darbe teşebbüsüyle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır. Diğer taraftan FETÖ/PDY'nin ülkedeki neredeyse tüm kamu kurum ve kuruşlarında örgütlenmiş olması, yüz elliyi aşkın ülkede faaliyet göstermesi ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklarının bulunması, bu yapılanma ile ilgili olarak soruşturmaya tabi tutulan kişilerin yurt dışına kaçmasını ve yurt dışında barınmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 272; Selçuk Özdemir, § 79).

55. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2), [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

56. Somut olayda İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken; işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına ve 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına, tutuklamanın ölçülülüğüne ve bu aşamada adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 17).

57. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

58. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

59. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

60. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

61. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

62. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

H.T.

B. No: 2017/32857 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/32857

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

H.T. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/32857)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Denizhan HOROZGİL

Başvurucu : H.T.

Vekili : Av. Mahir ÖNAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, anlatımları mahkûmiyet için belirleyici ölçüde delil olarak kullanılan tanığın duruşmada sorgulanamaması nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/8/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1983 doğumlu olup olayların meydana geldiği tarihte Adana'da ikamet etmekte ve Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarında memur olarak çalışmaktadır.

9. Başvurucu hakkında PKK terör örgütüne üye olma suçunu işlediği gerekçesiyle Adana Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK 250. madde ile görevli) 26/8/2008 tarihli iddianamesiyle kamu davası açılmıştır.

10. İddianameye göre, önceki bir tarihte güvenlik güçlerine teslim olan ve başka bir dosyada terör örgütüne üye olma suçundan sanık olan U.T., kendisi hakkında yürütülen soruşturma evresinde başvurucuyla ilgili olarak şu şekilde beyanda bulunmuştur:

"H.T. [Başvurucu], Bitlis Tatvan'lı Eskişehir Anadolu Üniversitesi Raylı Sistemler Bölümünden 2006 yılında mezun oldu. DDY Adana İşletmesinde memur. Örgüt adına propaganda yapar. Üniversiteye yeni kayıt yaptıran öğrencilerden PKK/KONGRA-GEL terör örgütüne eleman kazandırma faaliyetinde bulunur. 2006 Nevruzunda Eskişehir'de PKK ve Abdullah Öcalan lehine slogan atarak kitleyi yönlendiriyordu."

11. U.T.nin bahse konu ifadesi üzerine başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada, hakkında toplatma kararı bulunduğu belirtilen şu yayınlar ele geçirilmiştir:

"1 adet Kürtlerde Anadolu Merkezci Yabancılaşma, 1 adet Tohum, 1 adet Özgür Yaşamla Dialoglar isimli kitaplar, 1 adet 2008 yılına ait Salnamege Navenda Çanda Mezopotamya duvar takvimi, 4 adet Ajda isimli dergi ile 2 sayfa Tayyibin Danışmanları, 3 sayfa Ezilenlerin Pedagolojisi başlıklı belge, 2 adet Natoya Hayır başlıklı trik, 4 adet Alternatif Yaşamda Demokrasi ve Yeni Başık adlı günlük gazete, 2 adet Che Guerava'ya ait poster."

12. (Kapatılan) Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK 250. madde ile görevli) 21/10/2009 tarihinde başvurucu hakkında sanık U.T.nin beyanı dışında delil olmadığı gerekçesiyle başvurucunun terör örgütüne üye olma suçunu işlediğini sabit görmeyerek beraatine hükmetmiştir.

13. Hükmün Cumhuriyet savcısı tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 12/6/2013 tarihli kararıyla başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar verilmiştir. Yargıtay ilamının ilgili kısmı şu şekildedir:

"Açıklamalarında samimi görülüp hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanan başka dosya sanığı [U.T.nin] kollukta müdafi huzurunda özgür iradesiyle verdiği ifadesi ve aşamalardaki aynı mahiyetteki anlatımları ile sanığın evinde yapılan aramada ele geçirilen haklarında toplatma kararı olduğu bildirilen yayınlar ve tüm dosya kapsamına göre örgütün hiyerarşik yapısına dahil olan sanığın gerçekleştirdiği eylem ve faaliyetleri de nazara alındığında sübuta eren yüklenen suçtan mahkumiyeti yerine yazılı gerekçe ile beraatine karar verilmesi..."

14. Yargıtay bozma ilamı sonrası, Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. madde ile

görevli) kapatılması nedeniyle dosyalarının devredildiği Adana 4. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) bozma sonrası ilk celsede Yargıtay bozma ilamına uyulmasına karar vermiştir.

15. Başvurucu müdafileri bozma sonrası yargılamanın ilk celsesinde, başvurucu aleyhinde beyanda bulunan U.T.nin Mahkemece dinlenmesini talep etmiştir. Mahkeme ise bu talebi şu gerekçeyle reddetmiştir:

"Dosya kapsamı, toplanan deliller dikkate alınarak [U.T.nin] daha önce bir başka mahkemede yapılan yargılamadaki savunmaları ve ifadeleri yeterli görülmekle yeniden mahkememizde dinlenmesine gerek bulunmadığından bu konudaki talebin reddine karar verildi."

16. Mahkeme; bozma sonrası yapılan yargılama sonucunda U.T.nin başvurucu hakkındaki beyanını, başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada ele geçirilen yayınları ve daha önceden geçirdiği bazı soruşturma ve kovuşturmaları dikkate alarak 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla mahkûmiyetine hükmetmiştir. Mahkeme, gerekçeli kararında tanık U.T.nin dinlenmesinin gerekli olmadığını Yargıtay ilamlarından örnek vererek açıklamıştır.

17. İlk derece mahkemesi kararının bu kez başvurucu müdafii tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 9/5/2017 tarihli kararı ile mahkûmiyet hükmü onanmıştır.

18. Başvurucu, Yargıtay ilamından 25/7/2017 tarihinde haberdar olduğunu belirtmiştir.

19. Başvurucu 11/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 4/12/2014 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Doğrudan soru yöneltme" kenar başlıklı 201. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, müdafi veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Delillerin ortaya konulması ve reddi" kenar başlıklı 206. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafii birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada okunması zorunlu belge ve tutanaklar" kenar başlıklı 209. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları, naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları ile muayene ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adlî sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler, duruşmada okunur."

23. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada okunmayacak belgeler" kenar başlıklı 210. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez.”

24. 5271 sayılı Kanun’un “Duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler” kenar başlıklı 211. maddesi şöyledir:

“(1) a) Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse,

b) Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse,

c) İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa,

Bu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir.

(2) Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafii birinci fıkrada belirtilenlerin dışında kalan tutanakların okunmasına birlikte rıza gösterebilirler.”

25. 5271 sayılı Kanun’un “Delilleri takdir yetkisi” kenar başlıklı 217. maddesi şöyledir:

“(1) Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.

(2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.”

26. Terör suçlarına ilişkin ulusal hukuk için bkz. Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, §§ 28-32.

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

27. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

...

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;"

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre ulusal hukuktaki nitelemeye bakılmaksızın tanık kavramının Sözleşme kapsamında özerk bir anlamı vardır (Damir Sibgatullin/Rusya, B. No: 1413/05, 24/4/2012, § 45). Bu kavram duruma göre suç ortaklarını (Trofimov/Rusya, B. No: 1111/02, 4/12/2008, § 37), mağdurları (Vladimir Romanov/Rusya, B. No: 41461/02, 24/7/2008, §§ 7, 97) ve bilirkişi tanıklarını (Doorson/Hollanda, B. No: 20524/92, 26/3/1996, §§ 81, 82) kapsayabilir. Bu bakımdan duruşmada ister okunsun ister okunmasın ifadeleri mahkeme önünde bulunan ve mahkeme tarafından dikkate alınan

kişiler, Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi bakımından tanık olarak kabul edilmektedir (Kostovski/Hollanda [GK], B. No: 11454/85, 20/11/1989, § 40).

29. AİHM, duruşma salonunda bulunmayan tanıkların beyanlarının mahkûmiyet hükmüne esas alındığı bir yargılamanın adilliğini değerlendirirken iki hususa vurgu yapmakta ve ilk olarak tanığın duruşmaya katılmaması için geçerli nedenlerin olup olmadığını incelemektedir. AİHM ikinci olarak -makul bir gerekçenin olduğu durumda bile- sanığın sorgulama imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadenin hükmün dayandığı tek veya belirleyici temel olup olmadığını değerlendirmektedir. Hükmün büyük ölçüde veya yalnızca bu nitelikteki tanığın ifadesine dayanması durumunda yargılamalar detaylı incelemelere tabi tutulmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık [BD], B. No: 26766/05, 22228/06, 15/12/2011, §§ 119, 147; Cevat Soysal/Türkiye, B. No: 17362/03, 23/9/2014, § 75).

30. AİHM, yukarıda bahsi geçen ilkelere ek olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve aynı maddenin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinin sanığa aleyhte ifade veren tanığın beyanlarına veya tanık ifadesinin alındığı sırada ya da yargılamanın daha sonraki bir aşamasında itiraz imkânı tanınması gerektiğini kabul etmektedir (Van Mechelen ve diğerleri/Hollanda, B. No: 21363/93..., 23/4/1997, § 51; Lüdi/İsviçre, B. No: 12433/86, 15/6/1992, § 49; Hümmer/Almanya, B. No: 26171/07, 19/7/2012, § 38).

31. Terör suçlarına ilişkin uluslararası hukuk için bkz. Metin Birdal, §§ 34-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiği İddiası

1. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu; hakkında aleyhte beyanda bulunan U.T.nin ifadesine dayanılarak mahkûm edildiğini, Mahkemece tanık U.T.nin ifadesine başvurulması gerekirken eksik incelemeyle hüküm kurulduğunu, hakkında her türlü şüpheden uzak delil olmadığı hâlde cezalandırıldığını, bu nedenle ceza infaz kurumuna girme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını belirterek adil yargılanma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu kapsamda başvurucunun şüpheden uzak hiçbir delil bulunmamasına rağmen mahkûmiyetine hükmedilmesi nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı bağlamında incelenecektir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

37. Anayasa Mahkemesi birçok kararında tanık kavramını özerk olarak yorumlamış ve tanığın sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi olabileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda suçun iştirak edeni, olayın mağduru, şikâyetçi (müşteki), devletin görevlendirdiği gizli olan/olmayan soruşturmacı da tanık olabilir (Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015, § 35).

38. Anayasa Mahkemesi, benzer iddiaların ileri sürüldüğü başvurulara ilişkin olarak birçok kararında tanık sorgulama hakkıyla ilgili ilkeleri belirlemiştir. Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir. Ancak başvuruculaların tanık sorgulama hakları mutlak bir hak değildir. Makul gerekçelerle getirilen kısıtlamalar, kimi zaman başvurucunun iddia tanıklarına soru sorabilme ve onlarla yüzleşme imkânını da ortadan kaldırabilmektedir. Diğer yandan bir mahkûmiyet -sadece veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014, §§ 34-56; Az. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015, §§ 46-67; Levent Yanlık, B. No: 2013/1189, 18/11/2015, §§ 67-86; İsmet Özkorul, B. No: 2013/7582, 11/12/2014, §§ 44, 45).

39. Sonuç olarak somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık ifadelerinin delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için iki aşamalı bir test uygulanmalıdır. İlk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak ise okunmasıyla yetinilen ifadenin karara götüren tek ya da belirleyici kanıt olması hâlinde savunma haklarının adil yargılanmanın gerekleriyle bağdaşmayacak ölçüde sınırlandırılıp sınırlandırılmadığına bakılmalıdır (Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80).

40. Nitekim bu anayasal gereklilikler ilgili usul kanunlarında da belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun’un 210. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre de olayın delili bir tanığın açıklamalarından ibaret ise bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez. Yargılama konusu olayla ilgili sadece bir tanığın beyanından başka bir delilin bulunmadığı hâllerde bu tanığın duruşmada mutlaka dinlenilmesi gerektiği ifade edilerek doğrudan doğruyalık ilkesine açık bir vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla olayın tek delilinin bir tanığın açıklamalarından ibaret olması hâlinde 5271 sayılı Kanun’un 211. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, bu tanığın duruşmada dinlenmesi yerine önceki beyanlarının okunması ile yetinilebilmesi mümkün değildir (Az. M., § 58).

41. Somut olayda başvurucunun aleyhinde beyanda bulunan U.T., PKK terör örgütüne yönelik olarak yürütülen başka bir soruşturma kapsamında verdiği ifadesinde başvurucunun eğitim ve iş durumuna ilişkin ayrıntılı bilgiler verdikten sonra terör örgütü adına propaganda yaptığını ve üniversiteye yeni kayıt yaptıran öğrencilere yönelik PKK terör örgütüne eleman kazandırma faaliyetlerinde bulunduğunu belirtmiştir. Başvurucu hakkında

tanığın bu ifadesi üzerine soruşturma başlatılmış, başvurucunun ikametgâhında arama yapılmış ve yapılan arama sonucunda toplatılmasına karar verilen bazı yayınlar ele geçirilmiştir.

42. Başvurucu yargılama sırasında tanık U.T.nin mahkemede dinlenmesini talep etmiş ancak Mahkeme, U.T.nin daha önce bir başka mahkemede yapılan yargılamadaki ifadelerini yeterli görmüş ve bu talebi reddetmiştir. Dolayısıyla başvurucu, aleyhinde beyanda bulunan tanığı sorgulama imkânı bulamamıştır. Bu kapsamda Mahkemece tanığın duruşmada hazır edilmesi için makul bir çaba sergilendiği söylenemez.

43. Öte yandan tanığın duruşmada dinlenmemesi hususunda makul bir gerekçe gösterilmemiş olması adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi bakımından tek başına yeterli değildir. Bu nedenle tanığın duruşmada dinlenmemiş ve başvurucu tarafından sorgulanmamış olmasının genel olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelemediği de belirlenmelidir. Bu bağlamda mahkûmiyet hükmünün yalnızca veya büyük ölçüde sanığın sorgulama imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı önem taşımaktadır. Ayrıca hükmün yalnızca veya büyük ölçüde sanığın sorgulama imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayanması durumunda savunma tarafına dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün takip edilip edilmediği, karşıt dengeleyici imkânlar tanınıp tanınmadığı tespit edilmelidir (Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, § 40).

44. Başvurucu hakkındaki yargılama bir bütün olarak değerlendirildiğinde teşhis ve beyanı üzerine başvurucu hakkındaki soruşturmanın başlatılmasına ve diğer delillerin ele geçirilmesine neden olan tanık U.T.nin başvurucu aleyhine verdiği ifadenin mahkûmiyet hükmünde tek olmamakla birlikte belirleyici nitelikte delil olarak kabul edildiği görülmektedir.

45. Bu aşamada ise somut olayda savunma tarafına dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün takip edilip edilmediği, karşıt dengeleyici imkânlar tanınıp tanınmadığı tespit edilmelidir. Telafi edici faktörler bağlamında başvurucunun tanığın ifadesinin güvenilirliği hususundaki kuşkularını Mahkemeye bildirme imkânı elde ettiğini belirtmek gerekir. Öte yandan derece mahkemesinin duruşmada dinlenmeyen tanığın ifadesine ek olarak başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada ele geçirilen yayınlara, başvurucunun daha önceden geçirdiği bazı soruşturma ve kovuşturmalara da dayandığı görülmektedir. Ancak bu hususların ifadesi mahkûmiyette belirleyici olan tanığın duruşmada dinlenmemesini telafi etmeye yeterli olduğu söylenemez. Bu kapsamda Mahkemece tanık beyanının güvenilirliği hususunda başvurucudaki şüphenin giderilmediği anlaşılmaktadır.

46. Dolayısıyla somut olayda mahkemece, yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde hükümde belirleyici etkisi olduğu anlaşılan tanığın sorgulanmasına imkan tanınarak bir sonuca ulaşılması gerekirken bu yapılmayarak karar verilmesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmaktadır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

48. Başvurucunun tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden yargılamanın sonucunun adil olmadığına ilişkin olarak diğer şikâyetleri hakkında kabul

edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

49. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

50. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

51. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

52. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

53. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

54. Başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı

kapsamında tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

55. Bu durumda tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 4. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

56. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı sonucuna varıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

57. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamında tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 4. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/145, K.2014/408) GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminata ilişkin taleplerin REDDİNE,

F. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURAK KOÇ

B. No: 2017/37233 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/37233

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURAK KOÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/37233)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Burak KOÇ

Vekili : Av. Belma SEZER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işe iade istemiyle açılan davanın karar verilmesine yer olmadığına dair bir hükümle sonuçlanması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Bogaziçi İnşaat Müşavirlik A.Ş. (BİMTAŞ) bünyesinde çalışmakta iken başvurucunun iş akdi, Şirket Genel Müdürlüğünce 2016/4 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname uyarınca bazı personeller hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet yapılanması (FETÖ/PDY) ve diğer illegal örgütlerle bağlantılı veya ilişkili olup olmadığı konusunda araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulduğundan bu durumda olan personelin görevi başında kalmasında sakınca bulunduğu gerekçesi ile 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinin (II) numaralı bendi uyarınca feshedilmiştir.

9. Başvurucu 10/8/2016 tarihli dilekçesiyle iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan 26/7/2016 tarihinde feshedildiğini belirterek işe iade istemiyle dava açmıştır.

10. İstanbul 17. İş Mahkemesi (Mahkeme) 10/10/2017 tarihli kararında başvurucunun iş akdinin 15/8/2016 tarihli ve 673 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesinde belirtilen kamu iştiraki olan davalı Şirket tarafından feshedilmiş olması dikkate alındığında bunun bir yasal yetki feshi olduğu, bu tür fesihlerde 4857 sayılı Kanun'un 18 vd. maddeleri uyarınca geçersizlik koşulları aranmayacağından davacının iş akdinin geçerli nedenle feshedildiği ve 2/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümleri uyarınca davayı inceleme yetkisinin Olağanüstü Hal İşlemlerini İnceleme Komisyonuna (OHAL Komisyonu) ait olduğu gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına, dosyanın OHAL Komisyonuna gönderilmesine kesin olarak karar vermiştir.

11. Nihai karar 6/11/2017 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 9/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. OHAL Komisyonu 29/12/2017 tarihli kararı ile işveren BİMTAŞ'ın iş akdinin 26/7/2016 tarihinde feshedilerek sona erdirildiğini, olağanüstü hâl kapsamında doğrudan kanun hükmünde kararname ile tesis edilen bir tedbirin uygulanmadığı için OHAL Komisyonunun görevleri arasında yer almayan dosyanın incelenmek üzere kabulüne olanak bulunmadığından bahisle ilk derece mahkemesine göndermiştir.

13. Mahkemece OHAL Komisyonunun 29/12/2017 tarihli ve 174131 sayılı kararı doğrultusunda yeniden duruşma açılmıştır. E.2018/80, K.2019/803 sayılı kararla 18/9/2019 tarihinde istinaf yolu açık olmak üzere davanın reddine karar verilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

15. Başvurucu mahkemeye erişim hakkı ve diğer bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun

bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

17. Somut olayda Mahkemece OHAL Komisyonu kararı doğrultusunda yeniden duruşma açıldığı, istinaf yolu açık olmak üzere verilen karara karşı hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yollara başvuru imkânının bulunduğu anlaşılmaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SABİH KANADOĞLU

B. No: 2018/24593 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/24593

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SABİH KANADOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/24593)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucu : Sabih KANADOĞLU

Vekili : Av. Osman Korkut KANADOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza soruşturmasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Emekli Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı (Yargıtay Onursal Cumhuriyet Başsavcısı) olan başvurucu hakkında kamuoyunda "Ergenekon Davası" olarak bilinen dosya kapsamında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma başlatılmıştır. Başvurucunun bu kapsamda kamuoyuna birtakım beyanatlarda bulunması üzerine örgüt üyelerine yönelik devam etmekte olan soruşturmayı etkilemeye ve örgüt üyelerini cesaretlendirmeye çalıştığı iddiası üzerine başlatılan soruşturmada, bir kısım şüphelilerle telefon irtibatının olduğu şüphesi üzerine ilgili mahkeme kararlarıyla 27/6/2008 tarihinden 9/1/2009 tarihine kadar iletişimin denetlendiği, kayda alındığı ve sinyal bilgilerinin değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

9. Bunun yanında başvurucunun konutunda 7/1/2009 tarihinde arama yapılmış, bazı materyallere el konulmuştur. Yetkisizlik kararları sonrası, ilgili dosya tekrar İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

10. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 20/6/2018 tarihli ve S.2014/40820, K.2018/51633 sayılı kararıyla başvurucunun terör örgütüne yardım, örgüt propagandası ve adil yargılamayı etkileme suçları işlediği yönünde yeterli şüphe olmaması gerekçesiyle başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Aynı kararla, kimlikleri tam olarak tespit edilemeyen şüphelilerle birlikte toplam 514 kişi hakkında daha çeşitli gerekçelerle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği anlaşılmıştır.

11. Bu karar, başvurucuya 28/7/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 17/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, soruşturma makamlarının uzunca bir süre hareketsiz kaldığını ve gerekli özeni göstermediğini, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini, somut olayda makul süre değerlendirmesinde dikkate alınacak süre başlangıcının -konutunun arandığı tarih olan- 7/1/2009 olduğunu ileri sürmüş; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

16. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç

işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak ise suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34)

17. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

18. Bu şekilde anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında, somut olayda başvurucunun konutunda yapılan arama ile kovuşturmaya yer olmadığına dair verilen karar arasında geçen 9 yıl 5 ay 13 günlük sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 25.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Soruşturmada yer alan şüpheli sayısıyla birlikte ele alındığında ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 4.800 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 4.800 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemelerde gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (S.2014/40820, K.2018/51633) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET HAKKI ERŞİT VE OSMAN SARIDOĞAN

B. No: 2019/26989 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/26989

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET HAKKI ERŞİT VE OSMAN SARIDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/26989)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Ahmet Hakkı ERŞİT

2. Osman SARIDOĞAN

Başvurucular Vekili : Av. Murat SADAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. 2019/27138 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/26989 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/26989 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucu Osman Sarıdoğan'ın yargılandığı başvuru konusu davada 9 yıl 11 aylık yargılama süresinin ve başvurucu Ahmet Hakkı Erşit'in yargılandığı başvuru konusu davada 10 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuOsman Sarıdoğan'a net 20.000 TL, başvurucu Ahmet Hakkı Erşit'e yargılama sürecindeki taraf sayısı dikkate alınarak net 9.600 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Avukatla temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Osman Sarıdoğan'a net 20.000 TL, başvurucu Ahmet Hakkı Erşit'e net 9.600 TL tutarında manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI, avukat ile temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziosmanpaşa 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2018/668) ve Küçükçekmece 5. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2009/1279, K.2016/201) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN OFLAS

B. No: 2019/38321 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38321

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN OFLAS BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38321)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Süleyman OFLAS

Vekili : Av. Muhammed Fehim OFLAS

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 7 yıl 11 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu ihlalin tespiti ile 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL tutarında manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Van 4. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2012/320, K.2016/445) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEDRİ BEYAZ

B. No: 2020/3491 | Karar tarihi: 17.06.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3491

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEDRİ BEYAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3491)

Karar Tarihi: 17/6/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Bedri BEYAZ

Vekili : Av. Arzu ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 11 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 28.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 28.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Bakırköy 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2008/722, K.2011/140) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.